De consolatione philosophiae / [Boethius].

Contributors

Boethius, -524.
Badius, Josse, 1462-1535.
Knyvett, Thomas, Sir, 1539-1618
Tanner, Thomas, 1674-1735
Morris, William, 1834-1896

Publication/Creation

Lyons : J. de Vingle for E. Gueynard, 1498.

Persistent URL

https://wellcomecollection.org/works/xj3uvzak

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
https://wellcomecollection.org

2·C·15

95 Boethius. De Consolatione Philosophiæ, cum duplici commento S. Thomae de Aquino et Jo. Badii Ascensii, etc. lit. goth. (*Hain* 3410); *large woodcut historiated initial on title, ornamental woodcut initials, some ll. stained and wormed, and wants the last two Treatises mentioned on title, with all faults, autograph of* "THOS. KNYVETT" *three times on title, and* "*Thom. Tanner*" [*Lugd. Jac. Maillet*, 1499]

FROM THE LIBRARY
OF WILLIAM MORRIS
KELMSCOTT HOUSE
HAMMERSMITH

Thomas Knyuett

Thomas Knyuett

Thomas Knyuett

Omnētuz duplex tū Boetium de consolatione philosophie cum vtriusq; tabula. Item commentum in eundem de disciplina scholarium: cum commento in Quintilianum de officio discipulorum: diligenter annotata.

Thom. Tanner

¶ Jodocus Badius Ascensius Stephano Beynardo bonarum litterarum studioso et bibliopolarū Lugdunensiū optimo: viro nimirum integerrimo. S. dicit.

Vos quotidiano ferme conuitio vt emitterē aliquando efflagitasti: ecce tibi Stephane optime in Boetiū de consolatione phie cōmentaciunculas: opus forte non tam prolixum q̄ vtile ⁊ frugiferium. Nā tametsi breue est: nihil tñ in eo ptermissum quod scitu necessariū putarē tñ est: nihilq; repetiuimus eor̄ que in veteribus cōmentarijs bene dicta cōpereram⁹: q̄ sane multa sunt in phia p̄sertim tam phisica q̄ etbica. i. tam naturali q̄ morali: quinetiā in theologia non pauca. Non tñ continuo Sancti Thome crediderim: cum neq; phrasim eius redoleant: neq; fecunditatez illā mirabilem que in ceteris doctrinis eius est assequant̄: neq; tpi ꝓgruant. Nam alani opuscula quē pusculos ānos post ipm sctiñ thomā obijsse tradūt eaq; rerū peritī: nonnūq̄ allegant. Sed cuiuscunq; ea sunt auctoris: certe non contemnenda putem: cuz multa sane vtilia dilucide dicant: grāmatice tñ ⁊ poetices cultioris expertia. In qua re potissimum fudauimus: vt cū bonis doctrinis atq; institutis: etiā bonas litteras imbecillior etas addiscat. Ad qō nesciā an quisq̄ sit boc ope accōmodatius. Nā ⁊ fluentē satis ac tersum varium q; bz dicendi cbaracterem: nūc oratione nunc carmine cōcinnū. Docuim⁹ itaq; p̄ter cetera: carminū leges ⁊ varietates: fabellas quoq; ⁊ bystorias diligenti⁹ recitauim⁹: ⁊ latinitatis aut seruate aut neglecte virtutē aperuim⁹: dolentes q; grecaverba subīde inserta repire nusq̄ potuimus. latina em̄ tam diligēter declarauim⁹ vt omēs mortales in quor̄ manus lucubrationes nostre accipiētur: gras bumanitati tue babeant (et si mibi credāt) referant: cui⁹ ductu atq; impensis laborē bunc obiuim⁹: maiorē obituri si gratū p̄cepim⁹. Neq; em̄ nō cōmendare institutū tuū poterunt: qui bonis libris lucē afferre: ⁊ allatā oībus studiosis cōicare satagis. De disciplina aūt scholariū (sic em̄ inscribitur opus) nō est operepretium mibi visum vt cōmentum facerem: cum tribunali magis ac pedestri stilo conscriptū sit; ⁊ plusculis verbis explanatum. Verū qō tute ipe fateberevtilius: frustellū ex institutionib⁹ oratorijs Marci Tulij fabij Quintiliani de officio discipulorum prepositimus ⁊ prolixe exposuim⁹. Vt ꝺo lectores ad manum babeant q̄ potissimū annotauerim⁹: fecim⁹ oīm seruato ordine litterario reptoriuz atq; indicē post prioris cōmenti tabulā ponendū. Ea quoq; q̄ errata aut inuersa in illo aut in textu fuerant redarum⁹ ⁊ correxim⁹ nibil tñ addentes. Que oīa vt meritus es lectores būanitatis ⁊ prudentie tue accepta velim ferant. Ceterū ne muneris mei ostentatores fiam: verbū non amplius addo. Vale viroz optime. Ex ludo nro litterario Lugdunen. ⁊c.

Proemium cõmentarij sancti thome.

¶ Sancti Thome de aquino super libris Boetij de consolatione philosophie commenti cuz expositione proemiũ feliciter incipit.

Philosophie seruias oportet vt tibi contingat vera libertas. Hec sunt ẏba Sene. viij. epla ad Lucillũ. Qz vocari pbiam sciam veritatis recte se habet. et. ij. metaphisice. Et pbia affert delectationes mirabiles firmitate ꝛ puritate. ex. x. ethicoz. Et multis visa ẽ pbia res mirabilis ꝛ diuina: ex de celo ꝛ mundo Ari. Itẽ ꝙ nulla scia similis est pbie: q̃ clarificat aiam ꝛ facit delectari eã in boc seculo in persecutione ꝛ rectitudine: ex libro de pomo ꝛ moxe. Et pbia trahit hoiem ab obscuritate ignorãtie ad sciam: a tenebris stulticie ad lucẽ sapiẽtie ꝛ ad claritatẽ intellectus. ex eodẽ libro Aristo. Item qz pbia a superstitione liberat: metu mortis non conturbat ẏm Tul. in li. de finibus bonoz ꝛ malorũ. Ideo Sene. bas ꝛ ꝓsiles conditiões et effectus laudabiles pbie aduertẽs hortat nos ad seruitiũ pbie in ꝓpositõe ꝓposita sic dicẽs. Pbie seruias opz. Quequidẽ ꝓpõ põt ꝓbari multis rõibus. Prio sic. Illi opz seruire per cui seruitutẽ hõi ꝓtingit vera libertas: ista pbia est hmõi: igit. Maioz nota: qz libertas est nobilissima ꝓditio quã natura hũana desiderat ꝛ affectat. Minoz pz ꝙ eundẽ Sene. q̃ postq̃ ꝑmisit ꝙ positõem istã Pbie seruias opz: subiũgit. Vt tibi ꝓtingat ẏa libertas. ꝛ paucis interpositis dicit Hoc enim. s. ipz fuire pbie libertas ẽ. Probat scdo sic. Illi opz fuire qđ aiz pficit: vitã disponit: actiones regit: agẽda ꝛ omittẽda demõstrat: ꝛ sine quo nemo ẽ secur⁹. pbia est hmõi: igit ꝛc. Maioz no. nã iste ꝓditões sunt de pfectõe hois. Minoz declarat ꝙ Sene. xvi. epla ad Lucillũ vbi loquẽs de pbia dicit. Hec aĩm formar ꝛ fabricat: vitã disponit actiones regit agẽda et omittẽda demõstrat: sedet ad gubernaculũ: ꝛ ꝑ ãcipitia fluctuãtiũ dirigit cursum: sine hac nẽo est secur⁹. Probat tertio sic. Illi est fuiẽdũ qđ tradit cognitõi vltimi finis magnũ incremẽtũ pbia ẽ hmõi: igit ꝛc. Maioz nota: qz cognitio vltimi finis magnũ incremẽtũ ꝓfert advitã. ex ꝓmo ethicoz. Minoz declarat. Nã vltim⁹ finis vite hũane ẽ btitudo: cui⁹ cognitionẽ pbia tradit. Dicit enim pbia in. iij. de ꝓsolatõe. psa. ij. ꝙ btitudo ẽ status oĩm bonoz aggregatõe pfect⁹ Et in eodẽ tertio ostendit pbia ĩ quo sit ẏa btitudo ꝛ qnõ ad eã pueniat. Probat ergo. Illi opz fuire qđ facit hoiez parẽ deo. pbia ẽ hmõi: igit ꝛc. Maioz no. de se. Minoz pz ꝙ Sene. xlix. epla ad Lucillũ. ꝙ dicit. Hoc enim ẽ qđ mihi pbia ꝓmittit vt me parẽ deo faciat. Probat qnto Illi est fuiẽdũ qđ est mgra oĩm sciaz: nutrix oĩm virtutũ: summũ solatiũ lapsoz aioz: qđ ẽ puũ veri lũis: ꝛ cui⁹ exhortatio ẽ recta sui auctoritate dignissima: pbia ẽ hmõi: igit ꝛc. Maioz no. qz rõnabiliter ꝓ bas ꝓditões laudabiles alicui fuit. Minoz ꝺclarat. Nã pbia ẽ mgra oiz ẏtutũ. ex prio de ꝓsolatõe. psa. iij. Ipa ẽ nutrix oiz ẏtutũ. scdo de ꝓsolatõe. psa. iiij. Ipa ẽ sũmũ solatiũ lapsoz aioz. iij. de ꝓsolatõe. psa. i. Ipa ẽ ꝑua veri lumis. ergo de ꝓsolatõe. psa prima. Et eius exhortatio ẽ recta sui auctoritate dignissima: ẏnto de ꝓsolatõe. psa prima. sic ergo pz ꝙ ꝓpõ declarata q̃ dicit. pbie fuias opz. ¶ Sz diceres. qđ mihi ꝓdest pbia si fatũ ẽ. Quid mihi ꝓdest pbia si de⁹ rector ẽ. Quid mihi ꝓdest pbia si casus ĩpar? Ad ꝟ rñdet Sene. xvi. epla sua. Sive ĩ exorabili lege fata nos ꝓstringũt: sive de⁹ arbiter vniuersi cuncta disponit: sive casus ꝛctões hũanas sine ordine ĩpellit ꝛ iactat: adhuc pbie insistẽdũ ẽ. Pbia enim nos tueri habet. Hec enim exhortat vt libenter deo placeam⁹. vt ipm sequamur. vt cõtinue fortune resistam⁹ ꝛ vt casum feramus. Licet autem oĩs homies natura scire desiderẽt: tñ pauci (de quo dolor est) pbie vacant. Qđ ideo ꝓtingit: qz plures omissis delectatõib⁹ interioribus ad delectatões refugiunt corpales. Non tñ opz delectatões corpales esse eligibiliores interioribus: qz delectatões corporales impediũt a summo bono. interiores aũt ad id ꝓmouẽt. vñ Boe. in tractatu de summo bono dicit. Dolere debẽt q̃ delectatõibus sensualib⁹ detinent: bona interiora omittendo. Nã dediti bonis sensualibus summa bona nõ attingũt. Quos boies sensuales Boe. ergo de consolatiõe ꝓsa quarta cõparat vespertilionib⁹ dicẽs. Nequeũt enim oculos suos tenebris affine tos ad lucẽ pspicue veritatis attollere: similesq̃ sunt auibus quarũ infirmitaz nox illuminat: dies ececat. Et sz homines sensuales et vulgares nõ magnificẽt nomẽ pbie sed magis blasphemant: nichilomin⁹ tñ pbia in sua dignitate pseverat: teste Sene. xiij. epla ad Lucillum. Nunq̃ intantũ convalescet nequitia: nũq̃ sic contra ẏtutes conjurabit: vt nõ pbie nomẽ sacrũ et venerabile maneat. Sed diceres, philosophari non valeo quia pauper sum; sed si diuitias ba-

buero totū me pbie dabo.⁊ boc videt rōnabile:q; natura pse nō est sufficiēs ad speculandum sed opz cibū ⁊ potū ⁊ reliquū famulatū peristere. ⁊ p tanto sacerdotes in egypto babitis ne cessarijs ꝓpter āmirari ceperunt pbilosopbari. Nec excusatio rōe paupertatis non vz. Auct Sene. xvij. epistola ad Lucillū qui dicit. Nō est q; nos pauptas a pbia reuocet: ne egestas qui dem. Toleranda est eīm ad banc properantibus vel fames quā tolerauerunt quidaz in obsidi onibus. Et quid aliud erat p̄miū patientie illoz: q; in arbitriū nō cadere inimicorū. q; to b̄ ma gis est quo ꝓmittitur perpetua libertas: nullius bois timor: ⁊ quod aīm liberat a furoribus. Multis enim ad pbilosopbandum obstitere diuitie. Paupertas autem expedita secura est. Divis aīo vacare pauper sis opz: aut pauperi similis: q; nō pōt studiū salutare fieri sine cura frugalitatis. frugalitas aūt est voluntaria paupertas. bec Sene. Uerum est igitur ad pbiloso pbandū exiguntur necessaria: sed sufficiūt bomini pauca. Non eīm opz futurū felicē deū ter re ⁊ maris eē: q; natura paucis minimisq; ꝓtenta est. ex scō de ꝓsolatione ,psa. v. Proiice er go omnia a te ⁊ ad pbiam magno cursu totisq; viribꝰ intende. Nec Sene. xvij. epistola ad Lu cillū. Pbie ergo seruias oz: vt tibi ꝓtingat vera libertas: vt tibi cōtingat vera securitas: vt tibi notescat felicitas: vt par deo fias: ⁊ p̄cipue vt in aduersitatibus ⁊ tribulationibus posit ꝰ per ipsam veritissime consoleris: exēplo Boe. quē pbia in exiliū relegatuz: ab oībus bonis pulsuz: dignitatibus erutum: multis miseriis afflictū: dulcissime ꝓsolabatur. de cuꝰ pbie cōsolatione agit in libro Boetij q̄ intitulatur liber de cōsolatione pbie de quo ad pīs nostra est intentio.

Causa buiꝰ operis suscipiendi.

Nec sufficiant de introductione buiꝰ libri. ¶ Sed anteq; ad litteram accedamus quinq; sunt p̄mittenda. Primū de cā suscepti operis. Scōm de causis buiꝰ libri. Tertiū de titulo buiꝰ libri ⁊ eius expositione. Quartū de cā intitulationis pītis libri. Quintuz de generali summa ⁊ sniā buius libri. ¶ Circa p̄mū videlicet circa cām suscepti operis: quare Boe. hunc librū ꝓscripsit est sciendū q; Boe. vir eximius, consul romanus fide catbolicus extitit: qui disputans de fide catbolica ꝓtra duos bereticos. s. contra Nestorium ⁊ Eutice: cum nullus esset qui eis resiste ret: Boe. ipsos in cōi cōsilio denicit: sicut patz in libro de duabus naturis in xp̄o. Tēpore vo Theodorici regis gottoꝝ cū idē Theodoricus tyrānidē suā ꝓtra romanos vellet exercere: et quoslibet bonos oppꝛimere: Boetius virtute dei armatus plꝰ oībus alijs sibi restitit. ⁊ quos tyrānica rabies inuaserat: Boetiꝰ amore iusticie exponēs se piculis ipos liberauit. Uidens autē Theodoricus rex gottoꝝ solū ip̄m Boetiū sibi resistentē: cogitabat q̄liter ip̄m pderet: ⁊ cum iustā cām cōtra eū nō inueniret: duas falsas causas ꝓfinxit. Dicit eīm Boetium impedi uisse quēdam delatorē fibi litterarū que cōtinebāt accusatōem senatꝰ romanorū: vt sic senatꝰ redderet reus lese maiestatis. Hāc cām tangit Boetius ,psa q̄rta buiꝰ primi dicens. Delato rem ne documēta deferret quiꝰ senatū maiestatis reū faceret impedisse crimināmur. Scōo accusabat Boe. q; quasdā lras diretisset ad imperatorē ꝓstātinopolitanū p quas restitueret libertatē pristinā ipsis romanis. Hāc cām tangit Boe. eadē ,psa sic dicēs. Nā de ꝓpositz fal so litteris q̄bꝰ libertatē arguor spasse romanā q̄d attinet dicere. Dis de causis Boe. p viles personas ⁊ infames accusatꝰ: ide fensus reus est iudicatꝰ ⁊ a rege Theodorico papie in exiliū relegatꝰ. Boe. autē in exilio positꝰ: pteritā ,psperitatē secū reputās ⁊ p̄sentē aduersitatē ꝓi derans: ne aliqs bō in fili statu positus desperaret: ꝛvñ ꝓsolaret baberet: pbilosopbicā ꝓsola tionem ꝓposuit ꝓ mutabilitatē fortune. Et quibꝰ dictis pz q; cā suscepti opis est illa: q̄tenus Boe. se in exiliuz relegatū: ab oībus bonis depulsuz: dignitatibꝰ erutuz: pbilosopbice se tue

Cause buiꝰ operis

ret: volēs cōsolari quēlibet boiem in simili statu positū: ne desperet filr esse cōtuēdū. ¶ Scōo videnduz ē de causis buiꝰ libri: cuiꝰ cā efficiēs fuit Boe. q̄ describēs materiā buiꝰ libri: vtitur taz ,psa q; metro: imitatꝰ martianuz felicē capellā: qui in describēdo nuptias mercurij ⁊ pbilo gie boc stilo vsus est: de quo fit mētio vbi dr. Egregiā sobolē cui p stilbōtis amorē. Ui superꝝ magna sociasti teste capella. Licet iste liber Boetij multū excellat librum martiani tā nobi litate materie q; p̄uilegio eloq̄ntie. Boe. eīm nec Tullio in ,psa: nec Uirgilio in metro mi nor reputat. Utitur autē Boe. in boc li. ,psa in qua ponit rōnes ad cōsolandū Boetiū. pro bando q; nō sit dolendū de amissione rex tēporaliuz. Utitur autē metro delectabili: vt dum audiat meꝝ obliuioni tradat. Causa materialis buiꝰ libri est pbilosopbica cōsolatio ordina ta ad contēptum mundanoꝝ ⁊ ad appetituz summe felicitatis. vel pbilosopbica cōsolatio p suadēs neminē extolli in ,psperis: nec deprimi in aduersis. Uel alit. causa materialis sine sub ectuz buius libri est statꝰ miserabilis Boe. pbica cōsolatōe suppinducta. Causa formalis tra ctatus buiꝰ libri cōsistit in eius diuisiōe de qua videbit post: Causa aūt formalis tractandi est

modus agẽdi Boetij: et est dyalogus. i. sermo duoꝝ. introduxit eñ Boetius in hoc libro duas psonas scz seipm suã miseriã deplangẽtez: et pbiaz sibi ꝓdolentẽ: et ipm suꝑ sua miseria ꝓsolãtem. et hoc est rõnabile. Nã ꝑm beatũ Gregoriũ. Uerus ordo ꝓsolationis est vt cũ volumus aliquẽ a meroꝛe suspendere: primo studeam⁹ luctui ei⁹ ꝓcordare. vel iõ cã formalis est dyalogus: qꝛ in quadam parte huius primi libri pbia introducit fortunã ipm boetiũ alloquentẽ vbi icidit quedã figura tropi q̃ vocat etbopeia. De q̃ dicit grecism⁹. Ac introducit aliqs etbopeia loquentes. Ut cũ fortuna loqtur Boetio ipsa. Uel põt dici ꝑm cõiter loqntes: cꝰ causa formalis tractandi est quintupleꝛ: diffinitiua: diuisiua: pbatiua: improbatiua: et exemploꝝ positiua: sicut videbitur in libro. Eã finalis huius libri est: vt ipso cognito nosipsos et quoslibet alios in aduersitatibus et tribulatione positos pbilosopbica ꝓsolatione tueamur: et ne extollamur in ꝓsperis et deꝑmamur in aduersis. ¶ Tertio videndũ est de titulo hui⁹ libri et de eius expositiõe. Titul⁹ opꝰ

Uñ sciendum cꝰ titulus ꝑm Remigiũ sup donato est clauis siue ingressus opis sequẽtis: et dr titul⁹ a titan qđ est sol. sicut eñ sol illuminat mundũ: sic titul⁹ libꝛum. Et ꝓponit titul⁹ libro ad ꝓsummationem opis et ad laudem auctoꝛis. Est ergo titul⁹ presentis libri talis. Auitij Manlij Torquati. Seuerini. Excõsulis. Patricij Ordinarij. Boetij viri illustris incipit liber de cõsolatione pbie. Sed queritur quare tot noia ꝓpria ponunt in titulo. Dicũt aliqui cꝰ forte fuit consuetudo romanoꝝ vt sic noia ascriberent auoꝝ suoꝝ et ꝑdecessoꝝ. vꝛ aliter põt dici cꝰ plura noia ponunt in titulo ꝓpter bonoꝛem et laudẽ ipius Boetij: qꝛ ꝑm Senecã in libro đ clementia ad Neronẽ. Multa cognomina honoꝛi data sunt. Sicut eñ vilis ꝑsona non vult nominari nisi vno nomie: qꝛ q̃to plus noiatur tanto plus cognoscit et tanto magis fordescit: sic honesta persona vult noiari pluribꝰ noibꝰ: vt sic magis innotescat et claresc at aliꝭ sua fama. Nam omẽ bonum in cõmune deductum magis elucescit. Exponit aũt iste titul⁹ sic. Boetius dict⁹ fuit anitius a quodã nobili romano sic dicto: de cuius gẽe ipse fuit. vel dictus anitꝰ quasi inuictus: ab a qđ est sine et vicos victoria. Nunq̃ eñ boetius vici potuit vt flecteret a iure ad iniusticiã: sicut ipse testatur quarta ꝓsa huius primi libri dicẽs. Nunq̃ a iure ad iniuriam me quisq̃ detraxit. Secũdo boetius dictus fuit maulius: qꝛ de genere mauliorum fuit qui erãt nobiles romani. Tertio boe. dictus fuit torquat⁹ a quodã nobili romano sic dicto: qui cũ singulare bellum iniret cũ quodam de gallia ipsum deuicit: et torquem in collo eius berentez ipsi detraxit: cuius rõe dictus fuit torquat⁹: de cuius genere fuit boe. Quarto Boe. dict⁹ fuit Seuerinus a seueritate. Seuerus eñ fuit cũ theodorico regi gothoꝝ se opposuit. vel dictus seuerinus quasi sequẽs veritatẽ. nunq̃ eñ in iudicijs vel amoꝛe vel odio flecti potuit a veritate. Quinto boetius dictus fuit exconsul: quasi vnus ex consulibus romanoꝝ. Uel exconsul quasi extra consulatum positus quem prius habuit. Exconsules dicebantur qui iaz disposuerant consulatum. et lz ab honoꝛe ꝓsulat⁹ cessarẽt: tñ postea plus aliꝭ in magna reuerẽtia habebantur. Sexto dict⁹ fuit patritius a nobilissimo romano sic dicto: de cuius genere fuit Boetius. Uel alio modo. Patritij dicebañt nobiles romani qui ꝓuidebant reipublice sicut pat̃ filio: q̃rum noia scripta erant aureis litteris. et ideo dicebañt patres cõscripti. de quoꝝ nũero vnus fuit patritius boe. ꝓpt̃ qđ dictus fuit patritius. Septimo dicebatur ordinarius qꝛ rempublicam ordinauit. vel aliter ordinarij dicebañt qui tante dignitatis erant: vt quolibet ordine digni essent. et sic fuit boe. Octauo nomine ꝓprio dictus fuit boe. qđ interꝑtat̃ adiutoꝛ: qꝛ in necessitate pauperibus subueniebat. Quarto videndum est de causa intitulationis huius libri. Intitulatur iste liber de consolatione philosophica. Ubi sciendum ẽ cꝰ philosophica cõsolatio dicitur rõnabilis demõstratio declarãs de cuius amissione nõ est dolendum: et de cui⁹ possessione nõ est gaudẽdũ. Et qꝛ hoc ptractat̃ in pñti libro iõ sic intitulat̃. Quinto videndũ est đ generali summa hui⁹ totius libri. Ubi sciendũ cꝰ boe. in hoc libro odidit bona tẽporalia eẽ trãsitoria et nõ cõsistere totaliter in eius totalẽ verã felicitatẽ. et ꝓ pñs nõ eẽ dolendũ de eoꝝ absentia: nec gaudendũ de eorũ presentia. et neminem debere extolli in prosperis: nec deprimi in aduersis. Ostenditur etiaz in presenti libro quid sit summũ bonũ: vbi sit situm et quõ ad ipz pueniat̃. Etiã ostenditur cꝰ boni semper sunt potentes et mali semꝑ sunt impotentes et cꝰ bonis nunq̃ desunt sua premia malis nunq̃ sua supplicia. Post hoc ostenditur quid sit diuina ꝓuidẽtia. quid casus. quid fatũ. quid liberũ arbitriũ. Et ponit boe. rõnes quibus probat liberum arbitriũ nõ posse stare cũ ꝓuidentia diuina. et ponit quoꝝdam falsam solutionẽ et eã improbat. postea ostendit veram solutionem quam rationibus confirmat. Ista et alia plura pulcra determinantur in hoc libro sicut patebit in sequentibus.

Prenoia et agnomina Boetij

Eã inscriptionis huius opis

Serrago seu summa opis hui⁹

Procimium explanationis ascensiane.

¶ Jodoci Badij Ascensij In boetium de ꝓsolatõe phie perq̃ familiar ac grãmaticalis explanatõis ꝓcemiũ feliciter icipit.

VAndoquidem in exponẽdis auctoribus Seruius grãmaticus ser consideranda docuit: auctoris vitã: titulum operis: qualitatẽ dicendi: scribentis intentionẽ: opis diuisiones ⁊ eiusdẽ explanationẽ: boꝝ quinq̃ iam paucis explicabo: explanatõem post diui thome (vt multoꝝ iudicium est) cõmentarios: additurus. Vitam auctoris huius: grapbice admodũ atq̃ diserte doctissim⁹ ⁊ pẽpuerandus p̃: dñs iobãnes Trutbem⁹ abbas sparbemeñ. in libro quẽ bis dieb⁹ de ecclesiasticis scriptoꝛib⁹ inscriptũ edidit: ita ꝓsequiẽ. Boet⁹ Mauli⁹ seuerin⁹: cõsul oꝛdinarius roman⁹: philosopbus: oꝛatoꝛ ⁊ poeta insignis: in diuinis scripturis doct⁹: ⁊ in secularibus litteris oĩno suo tpe eruditissimus: gener symmacbi patritij fuit: Vir greco ⁊ latino copiosissime imbutus eloquio. quippe qui multa volumina tam aristotelis q̃ alioꝝ philosopborum de attica lingua transtulerit in latinam: ingenio subtilis: sensu promptus atq̃ catholicus: sermone nec Tullio inferioꝛ: quem sancti Benedicti constat amicitiam babuisse: ⁊ in monte cassino cum Tertullio placidi mõacbi patre: senatoꝛe in eius mẽsa comedisse. Scripsit multa preclara volumina. (Et paulo post enumeratis operibus eius subdit). Moꝛit eodem anno quo Symmacbus patritius: et iobannes papa sub anastasio imperatoꝛe: iussu tbeodoꝛici regis apud rauennam: post diuturnum exilium in carcere iugulatus. Anno dñi Quingentesimo vigesimotertio. Indictione secunda. Et sub nomine Seuerini catbalogo sanctoꝝ insertus dicitur. Hec ille. que satis arbitramur ꝓ primo ꝓenoscendo. Verum q⁹ tot ipsius nomina ꝓscribi solent. Aduertendum est ꝓpꝛioꝝ nominum quattuoꝛ esse spẽs. Prenomen Nomen Cognomen ⁊ Agnomen. Prenomẽ aũt est qõ ꝓponiť nomini dñe vl' amicitiacã: vt Quintus Aulus Titus. ⁊ quantũ iudicare possum boc loco Anitius p̃nomen est boetij: licet pleriq̃ codices non babeãt. Nomen est ꝓpꝛie vnius cuiusq̃ suuꝫ: qõ illi singulariter impositũ est: vt boc loco boetius. Sunt tñ q̃ Seuerinũ ꝓpꝛio noie appellatũ putẽt. Cognomen est cognatõis nomẽ vt ꝟ loco mauli⁹ vel mallius: nõ aũt vt mendosi codices bñt mauli⁹. Toꝛquatus aũt et (vt opinoꝛ) Seuerin⁹ maulij cuiusdã agnomina fuerũt: ⁊ ab ipo in cognomina transierũt. Agnomẽ est qõ ab aliq̃ euentu imponiť: vt numidicus a numidia deuicta. apbricanus ab apbrica deuicta. Toꝛquatus a toꝛque detracto. Pro quo aduertendũ. Mauliũ toꝛquatũ a toꝛque: quẽ (vt Aul⁹ Gellius attestať) gallo cuidã in singulari certamie ẽuicto: detraxerat toꝛquati agnomẽ accepisse: de cui⁹ in filium seueritate apud valeriũ maximũ validũ est testimonium. Dicit ꝓterea Seru⁹ grãmaticus q̃ postq̃ gallo deuicto toꝛquẽ vnde toꝛquat⁹ dictus est detraxerat ad vꝛbẽ ꝓgens filio suo ꝓcepit: vt tñ castra tuereť: ille vero nacta occasione victoriam ex boste tulit. Reuersus aũt pater: laudant quidẽ fortunã ppli romani: ꝫ filio (vt dicit Liuius) fustuario necauit. bec Seru⁹. Liu⁹ tñ in octauo dicit sic. Ppl'o romão erat beltũ cũ latinis graue ⁊ periculosuꝫ: q̃ppe cũ ⁊ moꝛes ⁊ arma ⁊ virt⁹ cũ romãs par eẽt. Cõsules edixe rant ne quis extra oꝛdinẽ pugnaret: Titus aut mallius consulis filius a metio equite tusculano ad singulare certamen pꝛouocatus: siue pudoꝛe siue ira recusare ꝓbibit⁹: accessit ⁊ superauit. Mallius aũt consul in contione. Q̃ñ (inquit) Malli spꝛeto cõsulari imperio eo me iuuenili ꝓcul dubio ultꝛa ꝓgressus: ꝗppe cui ⁊ moꝛes ⁊ arma ⁊ virt⁹ cũ romãs par eẽt. Cõsules edixer

tarijs expressa sunt satis abūde. ¶ Similiť et titul⁹ operis iā satis notus est ex pte artificis. nomē aūt libri ē de ꝓsolatiōe pbie:eo q̄ Boe.se ceteroſq̄ mestos ꝛ iniq̄ depſſos pbiaz ꝓsolā tez ītroducat. Caue aūt puer:dicas liber ītitulať: ſz iſcribiť: q̄uis titul⁹ latie dicať. ¶ Qualitas aūt dicēdi ī b̄ ope dupler ē:metrica ꝛ ꝓſaica seu absoluta:ꝛvtraq̄ in mediocri ſtiloversať. Quod vt decēter atq̄ decore factū ab autore nr̄o doceā:ꝑmū ostēdā q̄tuplex sit poematū genus.deīde q̄tuplex dicēdi ſtil⁹.postremo q̄tuplex decor ꝑcipue obseruādū sit. ¶ Prio ꝑmo sciendū q̄ poema ē qlibet poete op⁹. Est aūt triplex poematū gen⁹.aliud em̄ grece dr dragmaticuz.aliud exegematicū.aliud mixtū.dragmaticū latie dr actiuū seu imitatiuū:ī q̄ poeta seu autor ipe nuſq̄ loqť ſz ītroducit ꝓsonas loquētes:ꝛ rē ipaz agētes ꝛ repſētātes. In q̄ gne ſt oēs cōedie.oēs tragedie.oēs mimi.q̄dā egloge.q̄dā dialogi:ꝛ oia ī q̄b⁹ poeta ñ loqť. Exegematicū latie dr narratiuū seu recitatiuū:ī q̄ sol⁹ autor ipe loqť:vt sūt fere libri eor q̄ aliq̄d docēt ꝛ ꝑcipiūt. Mixtū aūt ē ī q̄ ꝛ autor ꝛ ꝓsone ītroducte loquūť.cuiusmōi sūt bystoriographor opa tā metro q̄ ꝓſa descripta:sed metrica dūtarat poemata fere sūt.ītroducūť em̄ ꝓtiones ꝛ plurimas orōes eor de q̄b⁹ scribūt. Auctorſ aūt nr̄i op⁹ ꝑfis mixtū ē nō solū et eo q̄ cū ipo pbia loquiť: ſz ideo q̄ ꝛ metro ꝛ ꝓſa vtať: cui⁹ rationē ī ꝓmētarijs sequētib⁹ scti thome audies:et statiz vbi de decoro loquem̄ a nob q̄ accipies. ¶ Est aūt tā ī metro q̄ ī ꝓſa triplex dicēdi q̄litas seu ſtil⁹ seu gen⁹. Aliud em̄ gen⁹ dr altiloq̄ seu sublime:ꝛ opetit ꝓsonis dignis ꝛ reb⁹ arduis. Qualia sūt heroica ꝛ tragica carmīa:ꝛ orōes de republica:decq̄ principib⁹ vitq̄ bīte. Aliō mediocre de mediocrib⁹ reb⁹ tractās ꝛ mediocri dicēdi figura. Aliō būili seu tenue:ifimis reb⁹: ꝛ būillimo dicēdi modo ꝓgruēs. ¶ Vñ triplex ꝑcipue decor obseruādū ē. Rex. Personar.et verbor.Decor rer ē decēs ꝛ pulchra obseruatio ī reb⁹ q̄s describim⁹. Necesse aūt ēvt omnes res sint verisimiles.sint ꝓssibles.sint ꝓsonis a q̄b⁹ geste dicunť ꝓgruētes.sint gñi poematis ꝓformes.Oportet em̄ vt sint verisiles:vt fidē faciam⁹.q̄ si ꝑter opinionē q̄d factū narremus illō aut diuine potētie aut secretiorib⁹ virib⁹ nature ꝓtribuem⁹.vñ ī poeticq̄ fictionib⁹ ārt res dīna:aut bystorica veritas:aut nature secreta virt⁹ īdagāda ē.Oportet itē vt sint ꝓssibiles.nō em̄ satiſ ē vt seorsū narrate possibles sint : q: turpe eēt si q̄ fine aut medio dicūť repugnēt dictiſ ī principio:aut ecōuerso. Oportet ꝑterea vt sint ꝓsonis ꝓgruētes: ne īfāti viror⁹ muera dem⁹ aut puatiſ regū officia aut aliť a ꝓsonis abhorrēda. Oportet ad h̄vt stilo quadrēt īmo veri⁹ vt stil⁹ quadret reb⁹. Nō em̄ res verb⁹ ſz v̄ba reb⁹ obseq̄ debēt. ¶ Personar decorū seu(vt greci dicūt)prepon ē vt dicta ꝛ facta ꝓsonis dicētib⁹ ꝛ faciētib⁹ ꝓgruāt. vñ ꝓsiderāde sūt etates.sex⁹.fortūe.p̄rie.ꝛ affectōes loquētiū. Etas īfātiū ꝛ pueror affectat ludē:cū coeuis currē:cito irasci: cito placari : nil stabile aut magnificū sapiēs dicē aut facē. Adolescētiū aūt q̄ nō ampli⁹ sub pedagogo sunt natura desiderat equitare. venari.preceptorib⁹ obaudire. nil firmiter obseruare.vbi autē iā inuenis dici quis pōt:incipit amare:rē prodigere:ebrietas sequi:parentibus et preceptoribus illudere:magnade se sapere. Virilis autem etas longe alia est:petit diuitias et honores: congregat:amicitias init:prolem gignit:nil temere aggreditur Senex autem auarus et incredulus est.morosus et molestus. Decrepitus aūt delirus:iteruz puerescit. Decorum seruum'afflagitat vt longe alia sint que viris attribuuntur q̄ que feminis. femine enim sunt inconstantes. modo nimium blande et affabiles. modo minaces aspere et proterue.modo iocose.modo triſtes.modo amice.mō inimice. Sz status ꝛ genus vite ī primis aduertendum est . Viri aūt et constantiores et prudentiores vt plurimum sunt q̄uis femīnis non desit sollertia : et ad fallendum calliditas .Decorum fortunarum seu statuum precipue seruari debet. Nō enī licet due ꝓsone loquētes eiusdē sexus et etatis sūt:ꝑ pterea siłe dicendi genus habebunt:sed vt dicit horatius de arte poetica. Intererit multū diuisne loqť an heros. Mulier q̄ diues et pudica aliť loquet q̄ mendica aut paupcula. aliť rex q̄ plebei⁹ ꝛ sic in alijs considerāda ē loquētiū conditio.Decorū patrie vt iurta cōsuetū ritū patrie quis potiatur et dicere et facere . Multū em̄ loc⁹ natiuus ad naturā et ingenium hominum facit vsqueadeo vt principiū effectiuū dicať:vnde apri et ceteri q̄bus sāguis ē calidus:callidi q̄dē sunt et versipelles:sed timidi et rē arduā aggredi verētes.Germani econtrario audaces sed ñ adeo rebus bellicis astuti. Gallivafri et sublimes in factis et dictis.Cretes mendaces.palestini dure cerulcis . Maxime autem affectionū obtuatio ad decorū facit. Nō em̄ satis esset etatem.sexū.patriā. et fortunā loquētis considerare.nisi cōsideret etiā animus ei⁹ q̄ loqťur Aliť em̄ loqťur rex in extremis aduersitatib⁹ cōstitutus:aliť in prospitatib⁹ elat⁹. Ideo dicit Terenti⁹ in vltima comedia. Profecto hoc sic est vt puto omīb⁹ nobis: vt res dāt sese : ita

Titulus operis

Qualitas operis

Poematum genera

De triplici ſtilo

De triplici decoro

magni atq; humiles sumus. Oportet q̄ vt iratis dek sermo iratorū brevis et abruptus: levis et felicibus sermo hilaris et magnificus. ineptis quoq; inepte locutiones: t prudentib⁹ apte. qō precipue in hoc ope observatū docebim⁹. ¶ Ad verborū deniq; decorū necē est vt verba sīt conformia rebus. psonis. generi. poematis. et toti compositioni. Unde in his q̄ semel tm̄ dīr (qualia sūt q̄ agunk vt comedie aut recitātur coram aliq̄bus vt orōnes et cōtiones) op⁹ est vt sermones sint lucidi et clari. Oportet etiā vt genus dicendi vniforme sit. turpe enim esset in alto stilo sermonem incipere: et deinde ad mediocrē et būilem declinare nisi aliquando pro diuersis affectionibus loquentiū sermo eleuek aut deprimak. Oratores preterea hoc fere observant: vt que maxime momēti et ponderis sūt in p̄cipio et in fine orationum ponant. In p̄cipio quidem vt attentes faciant auditores: in fine autē vt memores: que vero minoris sunt momenti in medio locent vbi labantes sunt audientium animi. Oportet preterea vt sit vniforme generi poematis. Qui enim de rebus miseris loquens heroico stilo et altiloquo genere vtatur: aut de rebus magnificis elegiaco multum ineptiret. Res enim misere vt amores misere depereuntium: epitaphia et eiusmodi elegis scribi volunt: res magnifice heroicis carminibus. Res doctrinales hexametro fere: sed non alti sono. Victorie pugilluz equorum: ārt. breues amores: paruq; laudes liricis congruunt: de quibus omnibus late et diserte horati⁹ disputat. Deniq; oportet vt verba sint conformia toti compositioni. Sicut enim in pictu-
ris non esset satis fingere pulchrum caput: bonas manus: et singula membra decora: nisi tota compositio effigiei conformis et commensurata fuerit a nec in compositione carminis aut o-
rationis satis esset singulas locutiones ornatas facere: nisi inter se congruant et quadrent. Nihil enim pulchrius est q̄ omnium membrorum consentio: que quia in vniuerso est mun-
dum ideſt ornamentum appellamus. dum enim deus viderat singula que fecerat dictum est q̄ erant bona: dum autem vidit cuncta que patrarat adiectum est: et erant valde bona. Sed

Cur oratio ne soluta t metrica vta tur

hec hactenus: plura rhetores docebunt. Quantum autem ad institutum nostrum facit auctor noster licet tullio inferior sit: decorū tm̄ et aptitudinē dicendi pulchre in hoc ope ebꝑuauit: et verba rebus psonisq; congrua maxime fecit. Quia em̄ philosophiā loquentē inducit: et medēdi mun⁹ obeuntē: medicorū aūt est nūc lenia nūc acria pro vulneris qualitate adhibere medicamenta: ideo non ab re nec sine efficaci ratione: interdum dulcibus modulis: interdum seneca

Oratio triplex

oratione vtentē facit. Neminē aūt latere puto triplicē esse orationē seu locutionē. alia enim dicit metrica et oīno nūerata: qua poete q̄ carmia conficiūt vtūk. alia prosa ideſt prorsus a lege metrica soluta. Alia mixta vt ē oratoria q̄ suos quidē nūeros et modulos habet: sed non eas leges nec tā auctas vt poetica. Opera aūt poetarū constant metro ideſt mensura: non tm̄ apte diteris legi metra virgiliana: sed vel carmina: vel nūeros aut versus. Carmen autem a canendo dicitur: quocirca letitie significationem habet: cuius et tristib⁹ fit suū canēdi ac carminis genus. Qualik aūt aptitudinē dicendi auctor nr̄ obꝑuauerit suis locis dicem⁹. ¶ Ser-

Intentio autoris

bentis aūt intentio in aliis commentariis satis exprimik: videk autem esse triplex: vna vt dū consolationem philosophicam inducit: secq; queritantem. i. a crimine purget innocentiāq; suam posteris significet. o qp̄reciū em̄ est nō solū innocentē bīevitā: sed et famā laudabilem. vita em̄ innocēs nobis necessaria est: fama bona proximo. Altera est vt dū in se formam consolandi proponit: aliis itidē miseris eandē prebeat. Tertia vt errorem e mentibus nostris evellat: dum q̄ iniuste patimur: deū aut nō curare mortalia: aut nō recte gubernare falso opinamur: in hoc eum totū opus concluditur: cū dicik. Nec frustra sunt in deo posite spes p̄cesq; que cū recte fiunt inefficaces esse nō possunt. Mouet preterea vt deū metuentes vitia vitem⁹ virtutēq; sequamur. Nonn̄ ignoro multos opinari auctorem instituisse multo plura t devir

Divisio operis

tutibus et de vitiis theologicisq; disquisitionibus scribere: sed preventum morte huiusmodi finem pro necessitate operi suo imposuisse. Quantum ergo ad divisionem operis seu numeꝝ librorum facit: notissimū est q̄ libros: quos in carmina et prosas subdistinguē possum⁹ Et licet carmē primū aut secundū: q̄ metrū primū t̄c. dicere mallem: tamen q̄ in plerisq; scriptis metra non carmina allegata repperi: veterem morem nō mutandū censui. In bonis eiz autoribus omia qualia ab ipsis edita sunt fidelis lector dimiserit: sz hec missa facientes sextū qō de explanatione et interpretatione breuiscula auctoris nostri erit aggrediamur.

Finis introductionū t premiorū vtriusq; cometarij. Sequitur op⁹ autoris cū duplici explanatiōe.

Sancti Thome de aq̄no in libros Boe. de cōsolatiōe p̄hie interpretatio.

Liber primus. Metrum primum.

CArmina qui quondam. ¶ Presens liber Boetij prima sui diuisione diuiditur in quinq; partes fm q; ponit quinq; libros partiales quos continet. In primo conqueritur se miserijs subiectuz. In secundo ponit remedia consolatiua. In tertio determinat de vera felicitate: in quo fit fita et quō ad eā peniatur. In quarto mouet quasdam questiones ipsi philosophie. In quinto determinat de casu ⁊ prouidentia diuina. Primus liber incipit hic Carmia. Scōs liber īcipit ibi. P⁹ hec paulisp. Terti⁹ ibi. Jā cantuz illa finierat. Quart⁹ ibi. Hec cum phia. Quint⁹ ibi. Dixerat ozōnis cursū. Quid ⁊ de q̄ agaī i q̄libet libzo patebit loco suo. Primꝰ liber diuidiī i. xiij. ptes. q; bu⁹ primi libzi sūt septē metra ⁊ sex ꝓles q̄ ptes patebūt. q̄ aūt sit materia ⁊ itētio cuiuslibet partꝫ silr patebit. ¶ Notādū aūt q; p̄mū metrū p̄mi libzi vocaī elegiacū qō constat ex vno versu exametro id est sex pedum. Et dicitur elegiacum ab eleys qō est miseria. Metrum enim elegiacum inuentum fuit pro describenda miseria: q̄uis eo hodie aliq; vtūtur ad alia describenda. vnde Horatius. Versibus impariter iunctis querimonia primum: Post hec inclusa est voti sententia compos. Quis autem fuerit primus inuentoz talis metri elegiaci dubitatur. vnde Horatius. Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor. Grammatici certāt et adhuc sub iudice lis est. ¶ Et diuiditur hoc primum in quattuoz partes. Primo hoc. deplangit statum sue miserie ex parte permutationis studij. Secundo ex parte defectus corporalis. Tertio ex parte prolongationis vite miserabilis. Quarto apostropbat contra suos amicos. secunda ibi. Gloria felicis. tertia ibi. Moz hominuz felix. quarta ibi. Quid me felicem. primo facit qō dictum est. secundo approbat dictum suum: ibi. Ecce mihi lacere. Dicit primo. Ego boe. qui quondam tempore prosperitatis studio florente peregi id est composui carmina supple delectabilia et iocunda: nunc tempore aduersitatis flebilis idest dignus vt defleam: vel flebilis idest tristis cogoz inire idest inchoare mestos modos id est tristia metra de mea miseria ¶ Notandum sicut dictum fuit prius boe. vtitur in hoc libzo tam prosa q̄ metro. metro quia talis modus scribendi magis fuit conueniens sue materie. sicut enim potio curatiua que amara est delectabilius sumīt si fuerit aliqua dulcedine ꝓmixta. sic rōnes pbie in ꝓsa tradite libētius a boe. suscipiuntur si fuerint iocunditate metri dulcorate. Et iō bo. nūc vtitur metro nūc ꝓsa: q; alternatis vtīt delectabilius. vñ auctoz poetrie. Qō sapit: insipidū vitiosa frequentia reddit. ¶ Jtē no. q; boe. incipit libzū suū a metro nō ꝓsa: q; mod⁹ scribendi metricus magꝫ fuit vsitatus apud antiquos q̄ ꝓsaicus. Vel iō q; metrū est delectabilius ꝓsa. vt ergo magis alliciat audiētes ad suū libzū: iō in ꝓncipio sui libi vtīt metro. ¶ Jtē no. circa litteram q; carmina vno mō dīr scripta metrica certis pedibus mēsurata. Alio modo dīr q̄cunq; dicta vel scripta etiā ꝓsaica q̄ sunt de re delectabili. Bo. aūt florente studio ꝓposuit vtplurimū carmia ꝓsaica de re delectabili. Edidit em̄ q̄dā carmina pbicalia: q̄dā logicalia: q̄dā theologicalia: fic ꝓz respicienti eius diuersos libzos. tpe aūt aduersitatis cogebaī boe. ad cōponendū carmina metrica tristia. ¶ Jtē no. studiū est vehemēs applicatio animi ad aliq̄d agēdū cū bona voluntate. dico cū bona volūtate q; in malivolā aīam nō intrabit sapia. hec Sal. Et pfectio discipuli in tribus consistit. ex boetio de disciplina scholariū. in attētione: docilitate: et beniuolētia. Nōi em̄ violēti scīam ⁊ nō vt opz studēti impossibilis est possessio boni. Lustra. i. etbi. ¶ Item no. q; duplex est studiū. florēs ⁊ aridū. Ad studiū florēs tria exigūtur. Primo requiritur iuuētus: q; iuuenes pspicaciozes sunt senib⁹. senes aūt magis sunt imemozes. Secūdo requirīt habit⁹ necessarioz. q; natura nō ē ꝑ se sufficiens ad speculādū: sed oz necessaria existere ex q̄rto etbicoz. Tertio requirīt animi trāq̄llitas q̄ cōtingit per sedationē passionū: q; aīa q̄lcēs

Diuisio huius operis

Diuisio primi libri

Carmen elegiacum

Diuisio primi metri

Cur metro ⁊ ꝓsa vtaī

Carmen

Studium

Studium duplex

CAuitij: Maulij: Torquati: Seuerini: Boetij Ordinarij: Patricij: viri Exconsulis: de cōsolatōe philosophie. Liber primꝰ feliciter īcipit

CArmina qui quondam studio flo
rēte peregi
Flebilis heu mestos cogoz īire modos.

Liber primus Metrum primum.

t residēs fit prudēs. vij. pbificor. Ubi eñ passiones dominant: ibi intellectus obscurat: ideo boe. in fine buj⁹ primi hortādo nos ad fugā passionū di. Gaudia pelle. pelle timorem. Spēq; fugato: nec dolor abfit. Nubila mens est vinctaq; frenis. Nec vbi regnāt. Studiū aridū ē ad qđ ꝛcurrūt oppofite ꝓditiões. s. senect⁹. necessarior defect⁹. t animi prturbatio. ¶ No. q vsus de miseria dīr mesti modi. Dīr eñ modi a modulādo: q; pedibus modulant. Et dicunt mesti

Mesti modi

ratione materie: quia sunt de tristi materia scilicet aduersitatis.

Vas saltem nullus potuit peruincere terror:

¶ No. q ī ꝑmis duob⁹ versib⁹ no

Antitbesis

tatur antitbesis id est contraria positio. dicitur enim in primo versu quondam peregi: cui contrariatur in secundo versu cogor inire id est incboare. Item dicitur in primo versu florente studio: cui contrariatur in secundo flebilis. Item dicitur in primo versu carmina supple iocunda: cui contrariatur in secudo mestos modos. ¶ Item notandum q boe. rationabiliter deplangit statum suum ex parte permutationis studij pbilosopbici qđ versum fuit in studium poeticum quo tunc cogebatur vti. posuit enim boe. dolorem suum metrice et non pbilosopbice consolari. Nam studium philosopbicum est studium veritatis. quia secundo metbapbisice vocari pbilosopbiam scientiam veritatis recte se babet. Studium autem poeticum est studium falsitatis. nam ex proemio metapbisice secundum proverbium mentiuntur multa poete. Item per studium pbilosopbicum acquiritur beatitudo: ex. x. etbicorum. Per studium autem poeticum falsitatis certitudo: ex. ij. metbapbisice. ¶ Ecce mibi lacere. Dic boe. approbat dictum suum. dicit enim q cogatur inire mestos modos. boc ipse probat. secundo respondet questioni ibi. Vas saltem. primo dicit. bene dixi q cogor inire mestos modos. ecce demonstratio buius ad sensum. nam camene id est metrica. et elegi versus miserie quos muse mibi dictant: illi rigant id est humectant ora id est faciem meam veris fletibus. ¶ Nota q secundum poetas. ix. fingunt fuisse muse in monte belicone iuxta fontem caballinum. de quo fonte loquitur Persius in principio libri dicens. Nec fonte labra prolui caballino ꝛc. Que muse finguntur poetis ministrasse scientiaz componendi carmina metrica. et iste muse poeticevocabantur camene quasi canentes amene: eo q multum delectant homines ratione metri. ¶ Nota q ille muse poetice dicuntur lacere actiue: q; lacerant id est distrabunt mentes hominum subijcientes ipsas diuersis passionibus: nunc passioni amoris: nunc doloris: sicut patet per Ouid. de amore tractantem et per alios poetas. vel dicuntur lacere passiue ratione poematum suorum: que poemata dicuntur lacera: quia ñ sunt firmitate rationis stabilita. ¶ Ubi notandum q quedam carmina dicuntur integra: quedam lacera. Integra sunt carmina pbilosopbica nulla turbatione permixta: sed firmitate rationum stabilita et animum firmant. Lacera sunt carmina poetica que non instruunt hominem nec consolantur idest distrabunt mentes hominum: nunc reducendo homini ad memoriam voluptates: nunc dolorem: nunc alias passiones. ¶ Item notandum versus elegi principalit̄ inuēti fuerūt pp miseriā describēdā. t q: bos vł⁹ muse dictabāt boe. p qđs boe. magj⁹ suaz miseriā reducit ad mēoriā qđ p eos ꝓsolarer: iō elegi erāt cā ipi boe. vł fler⁹. ¶ Itē notādū duplex ē fler⁹ adulatorij⁹ ver⁹. adulatorij⁹ q ē fict⁹ qlis ē fler⁹ amasie. Si eiz dixerit amasi⁹ ad amasiā nō diligis me: ipa incipit flere. qre vt p fletū firmi⁹ ipz possit tenere. cū aūt nūmos nō poterit extorqre ab ipo dic. vade garsio: te ñ noui ve. Alij⁹ ē fler⁹ q ex vo cordis dolore t exva pietate, pcedit: t ad talē fletū bo. ꝓuocat⁹ fuit p musas dictātes sibi carmia. ¶ Notandū q b⁹ dictio elegi pt expōi dupl⁹. vno mō q teneat noiatie: t tūc ē sens⁹: elegi. i. vsus misie rigāt ora mea fletib⁹. alio mō q teneat genitiue: t tūc ē sens⁹: camene rigāt vis fletib⁹ ora elegi. i. misi bomis: q; eleg⁹. a. ū. i. miser a. ū. fz Hugui. ¶ Vas saltē. Dic bo. rñdet tacite qstioni. Quereret aliqs. quō muse dictāt tibi carmia scribēda cū sis in exiliū relegat⁹: q; ītrasti sine oi comitiua. Ad b rñdet bo. Iz oēs alci mei dereliqrt me ī exilio pp timorē ipialē: tñ bas musas null⁹ terror ipialt potuit vicē qn sequerent nrz iter vsqz ī exiliū dictātes nob carmia. ¶ Notādū Iz bona exteriora possint auferri ab boie p violētiā sic̄ p furtū: p rapinā: p incēdiū: tñ scia nō pōt auferri ab boie. Nō ei scia violētia auferetur: nec vetustate ꝓsumit: nec tristicia minuit. vñ Sen. ix. epla ad Lucil. recitat q cū Stilbō capta pria: amissis liberis: amissa vxore sua t alijs bonis: sol⁹ ab icēdio exierat: reqsit⁹ fuit a demetrio nūd qa pdidisz. rñdit nibil pdidi sed oia bona mea mecū sūt: iusticia: vł⁹: tēpātia: t prudētia: t b inuit. B. di. Musas se ñ reliqsse. vñ et Ala.

Muse

Elegi

Fletus duplex

Bona exteriora Scientia

de planctu nature ⁊ scia di. Sup oēm possessionē gñosa emanat possessio: q̄ spa collígit: ero gata reuerut: publicata suscipit incremētū: p quā nobil⁹ thesaur⁹ secret⁹ penetralib⁹ nascit: et fect⁹ eēne delectatōis acqrit. Hec est sola p quā mens deijcit a tenebris cordis oc'los: delicio sa aī padisus ō i mortalē et mortali facit: ⁊ caducū boiez ī deū deifice mutatōis aucte cōuertit ¶ No. circa hāc dictōez saltē q̄ tres dictōes, pferri pñt p tim: q̄ deberēt, pferri p tē. vñ, pferim⁹ saltim pro saltem. tip⁹, p tps. exti plo pro exteplo: qđ est ꝯ Hugo. q̄ dicit. Tim tria detesto: extimplo timpera saltim. ¶ Gloria felicis. Hic Boe. deplangit statū suū ex parte defectus corporalis. Et p̄mo proponit euz in generali. secū do in speciali. secunda ibi. Uenit enim. dicit primo. quondam ꝓsolabatur me gloria felicis. i. prospe re iuuentutis: ⁊ gloria viridis iu uente: idest delectabilis iuuentu tis: sed nunc fata. i. euentus me sti senis. i. tristis senectutis solan tur. i. consolantur mea. i. meā par tem. quasi diceret. prius consolabar dulci iuuentute: nunc autem consolor tristi senectute. Sm illam sententiam sic exponitur littera. Gloria felicis iuuente: idest prospere iuuentutis vi ridis: idest delectabilis iuuentutis olim: idest quondam sup. consolabat me. nunc fata. i. euen tus mesti senis. i. tristis senectutis solant mea. i. meam partem. ¶ Notādū q̄ cōiter illa lra ali ter exponit referēdo eā ad musas poeticas sic. Camene q̄ quōdā tpe iuuētutis erāt glia felicꝫ ⁊ viridis iuuētutꝫ: qđ dī, p tāto q̄ iuuenes olī solebāt ifōmari ī arte poetica ī q̄, pficiētes glia bāt ī vsu metroꝝ ⁊ ritbmoꝝ. nūc aūt camene solāt mea fata iq̄ mesti senis. ¶ Notādū q̄ felix iuuentus est q̄ bonis exterioꝛib⁹ est adornata: de q̄bus bonis loquitur Aristo. circa ꝓncipiuz libri de bona fortuna di. Sine rebus exterioꝛib⁹ quaꝝ fortuna est dña non ꝓtingit se esse feli cem: sed viridis. i. delectabilis iuuentus est illa q̄ bonis nature decorata. s. fortitudine pulcri tudine ⁊ agilitate. Unde Aristo. in etbicis. non oīno felix est qui specie turpis aut solitarius aut carēs ꝓle. ¶ No. q̄ boe. repūtat in se statū miserie cū dicit fata mesti senis se ꝓsolari cū mi nime boiez ꝓsolant: sed magis pturbāt. etiā cū dicit musas poeticas se cōsolari: fil'r repsentat statū miserie: quia muse poetice nō sedēt alicui in solatiū: sed pot⁹ in alimentū doloris. Itez de significatōibus fati ponit Huguitio duos ỳsiculos di. Cōstellatio moꝛs pce respōsa deoꝝ: Euentus rerū signantur noīe fati. ¶ Uenit enī, pperata malis. Hic boe. declarat in speciali de fectum corpalem di. Bene dico q̄ fata meste senectutis nūc cōsolantur me: enī, p q̄ senect⁹ inopina. i. inopinata. per apocopē: pperata. i. festinata venit in malis. i. cū suis malis ⁊ incō modis: ⁊ dolor sup. quē patior iussit inesse. i. inducit mihi suā etatem. per qđ innuit q̄ nō solū etas inducit dolorē: sed ecōuerso dolor inducit ⁊ causat etatē ⁊ senīū. Et tūc boe. ponit duo si gna sue senectutis dicēs. cani sup. capilli intēpestini. i. ante debitū tps fundūtur in vertice. i. in capite meo. Aliud signū senectutis ibi q̄ cutis mea laxa. i. soluta tremit corpore effeto. i. carne consumpta ⁊ evacuata. ¶ No. q̄ bominē senē multa mala ⁊ incōmoda circūveniūt: naꝝ pellis eius contrabitur: cor eius ꝓcuciť: pulmo eius debilitatur: lumbi eius indurantur: dorsuz incurvatur: mēbra tremūt. Unde poeta dicit. Optamus senīū dūvenerit est maleventū. Hoc est gilbosum surdum cecūq̄ morosum. Propter hoc di. boe. senectus venit mihi cū suis malis. ¶ No. circa illam partem. ⁊ dolor etatem. q̄ triplex est causa senectutis. s. etas: ifirmitas: ⁊ ad uersitas. Senect⁹ q̄ inducitur per etatē naturālis est. que aūt inducitur per infirmitatē vl' ad uersitatē accidētalis est: qualis senectus fuit in Boe. q̄ senuerat ꝓpter multitudinē doloris ⁊ tristicie. ¶ Notandū q̄ canicies Bo. fuit intēpestiua. Huguitio dicit. intēpestiuū est quod ē incōgruū: incōueniēs: inutile vel sine tpe. Uñ intēpestiuū dr illō qđ nō bz idoneū tps vel quod nō est ꝓueniēs ꝓ tpe. ⁊ q̄: Boe. iuuenis erat etate: ⁊ cū senuerat ex aduersitate: iam canicies ei⁹ fuit intēpestiua. ¶ No. q̄ in iuuenibus cutꝫ est densa ꝓpter multitudinē sanguinis: ex quo sanguie generat caro, sed q̄ sanguis diminuitur in senib⁹ diminuit etiā caro in eis: nō cutꝫ se

Ne nostrum comites prosequerentur iter.
Gloria felicis olim viridisq; iuuente
Solatur mesti nunc mea fata senis.
Uenit enī properata malis inopia senectus
Et dolor etatem iussit inesse suam.
Intempestiui funduntur vertice cani:
Et tremit effeto corpore laxa cutis.

Iuuentus felix

Fatum

Senectutꝫ mala

Intempestiuum

Cutis laxa

Effetus

num est lara. ¶ Notandū circa ꝫ vocabulū effeto q̄ ipm tractū est a mulierib⁹ ꝓgnantib⁹: que cū peperint dicunt effete. i. fetu euacuate. Uñ dicit Dugui. q̄ fetus est nat⁹ mulieris adhuc in vtero ei⁹. ⁊ dr a foueo ues. q̄ ibi foueatur. inde fetus ta. tū. i. plenus na. num. inde effetus: idest debilis q̄si sine fortitudine virīū vel virib⁹ euacuatus. inde fetosus sa. sum. i. plenus fetu. Unde in psalmo. Oues eor fetose. i. plene fetu. et senes possunt dici effeti quasi extra fetum positi: qr senect⁹ non est apta ad generandū fetū. ¶ Mors boim felix. Dic Boe. deplangit statuz suū ex pte duratōis vite miserabilis. Et ꝑmo ꝑmittit q̄ mors bōim sit felix ⁊ que nō: ⁊ dicit sic. Illa mors est felix q̄ non inserit. i. non īmittit se dulcib⁹ annis. i. tpibus ꝓsperis cū delectat boiem viuere Sitr illa mors est felix q̄ sepe vocata venit mestis supple annis i. tristib⁹ annis: qr in annis aduersitatis miseri cōsueuerunt vocare mortē. Tūc oīdit q̄ mors boīz sit crudelis dicens. Deu q̄ surda aure. i. recluſa aure seua mors. i. crudelis auertit. i. spnit miseros bomines: ⁊ negat. i. nō vult laudere flentes oculos eor. q. d. crudelis mors est q̄ nō ꝑmittit miseros mori. ⁊ dicit flentes oculos ꝓ boc innuens q̄ in morte oculi boim claudunt. ⁊ tūc Bo. deplangit ꝓlongatōem sue vite di. Dū fortuna malefida. i. ꝓfida mihi faueꝛz. i. arrideꝛz leui b⁹. i. trāsitoꝛiis bonis: tristis hora. s. mortis pene merserat. i. oppꝛesserat meū caput. q̄si diceꝛz tpe ꝓsperitatis sp accelerauit mors opprimere me: nunc aūt qr fortuna nubila. i. aduersa mutauit fallacē vultum: impia. i. misera vita ꝓtrahit. i. ꝓlōgat moras sup. viuendi ingratas. i. odiosas mihi: qr ꝓpter miseriam tedebat ipm Boe. viuere. ¶ Nota q̄ ls ꝑm vulgares ⁊ ꝑz apparentiam boc sniam. ponit tanq̄ veram. ¶ Notandum q̄ mors vel ꝓparatur aduersitatem presentem vel futuram. Primo modo illa mors dr felix que fugit tpe ꝓsperitatis ⁊ accelerat tempore aduersitatis. Si autem comparatur mors ad vitam futuram: tunc ipsa potest dici bona ⁊ mala tempore aduersitatis ⁊ etiam aduersitatis: quia si mors ducit ad gloriā dr bona si ad penam dr mala. ¶ Notandū ꝑm Remigium sup donatū. beu aliq̄s est monosyllabum: aliq̄s dissyllabum sicut metri necessitas requirit. vnde in ꝓposito est dissyllabum dicendo. Deubeu q̄ surda miseros auertitur aure. ¶ Notandum q̄ boc verbum auertor q̄nq̄ est passiuum constructum cum ablatiuo mediante ꝓpositione: vt dicendo auertor a te. ⁊ idem est q̄ remoueor. aliq̄s est verbum deponens constructum cum accusatiuo: vt dicendo auertor te ⁊ tunc idem est q̄ sperno te. ⁊ sic accipitur in ꝓpposito: cum mors auertitur. i. spernit miseros vnde versus. In vi passiui notat auertor remoueri. Si sit deponens auertor spernere signat. ¶ Notandum Boe. appellat fortunam malefidam: quia est deceptiua. Unde Sene. Neminē aduersa fortuna comminuit nisi quem secunda decipit. Et alibi Sene. Fortuna nemini seruat fidem: nulli obesse semel contenta est: quem nimium fouet hunc stultum facit. ¶ No. fortune bona dicuntur leuia: quia transitoria. Non enim perdurat circa hominem ꝑm Sene. Illud non est tuum q̄ fortuna fecit esse tuum. Donum enim q̄ dare potuit: potuit ⁊ auferre. ¶ Notandū q̄ Boe. appellat fortunam nubilam. i. obscuram siue cecam. depingebatur autē antiquitus fortuna ceca: quia ex improuiso accedit ⁊ recedit: vel quia cecum reddit homines extollendo eum in prosperis ⁊ deprimendo in aduersis. ¶ Notandum q̄ Boe. dicit fortunaz olim circa se mutasse fallacē vultum: qr fortuna olim depingebat duplici facie: anteriori alba posteriori autem parte nigra. ꝓ albā designatur ꝓsperitas: per nigram aduersitas. mutauit ergo fortuna circa Boetium fallacem vultum ꝓsperitatis: postea oīdit ei vultū aduersitatis.

Mors cōpat ad duo

Auertor

Fortuna

Mors boim felix que se nec dulcibus annis
Inserit: et mestis sepe vocata venit.
Deu beu q̄ surda miseros auertitur aure
Et flentes oculos claudere seua negat.
Dum leuibus malefida bonis fortuna faueret
Pene caput tristis merserat hora meum.
Nunc quia fallacem mutauit nubila vultum
Protrahit ingratas impia vita moras.

Liber primus. Metrum primum.

¶ Quid me felicē totiens iactastis amici: Hic boe. deplāgit statū miserie sue apostropbādo ꝫ amicos suos di. O amici mei q̄d. i. ꝓpter q̄d iactastis. i. iactādo dixistꝫ me totiēs felicē. frustra eīm boc dixistis: quia felicitas mea non erat stabilis: qō ꝑz ex boc q: ego cecidi: ⁊ ille q̄ cecidit de ꝓsperitate in aduersitatē nō erat stabili gradu prosperitatis. ¶ Notandū duplex est felicitas politica q̄ ꝓsistit in bonis exterioribus: ⁊ talis non est stabilis sicuti nec bona exteriora. Felicitas duplex

Quid me felicem totiens iactastis amici:
Qui cecidit stabili non erat ille gradu.

Alia est felicitas speculatiua que ꝓsistit in actu sapiētie: scz in speculatōe substantiaꝝ separataꝝ: et talis felicitas est stabilis ⁊ īmutabilis: cum sit bonum optimū pulcerrimū: delectabilissimū. ex primo etbicorum.

¶ Jodoci Badij Ascensij in Boetiū de consolatione pbe grāmatical' explanatio.

Carmina q̄ quondaꝝ ⁊c. In explanatione buius operis eū fere morez obseruabimus: vt quotiēs carmē occurrerit primū eius structurā atq; legē declaremus. deinde sensū auctoris cū vocabulorū si qua difficilia sunt expositiōe: et postremo loco ordinez verborū autoris breuiter repetamus. Carmen itaq; boc primū est elegiacū berametro id est sex pedū et pentametro. i. quīq; pedū carmīe ꝓstās. vñ ex vtroq; carmē vndecī pedū ꝓflatū putāt ppea q̄ pētametro fereſē tētia claudit ꝑmo: aut suspēdit ⁊ claudit scdo: nūq̄ aūt sequēti berametro. Berametrū aūt ab bera. i. sex ⁊ metro. i. mēsura quasi sex pedū mēsura dicit. Conficit aūt duobus legitime pedib' dactylo et spōdeo: quib' alīq; loci sunt ꝑpij alīq; cōes. Quīt' eīm sext' spōdeo cōes sūt: quattuor priores cōes sunt. decet tñ vt fere ꝑma syllaba tertij pedis sit vltima dictiōis tam ī berametro q̄ pētametro. Qui vero pedes admittant statiz dicturꝰ suz. Pētametrū aūt a pēta i. quīq;: et metro. i. mēsura q̄si quīq; pedū mēsura dicit: quiquidē pedes duob' modis distīgui possunt: altero qui ad ꝓponēdos versus prōptior est: vt post duos ꝑmos pedes qui īdrūter dactyli sūt vel spōdei vel alteri': derelinquat syllaba vltima dictōis q̄ possit esse ꝑma tertij pedis. vñ pētameterꝫ ōz. deīde ponāt duo dactyli cū syllaba abūdāte q̄ cū ōrelicta post duos ꝑmos pedes faciat spōdeū. Et b mō oēs pūt eē dactyli ī pētametro ꝓter ꝓstātē ex duab' syllab' post binos quosq; derelictꝫ q̄ spōde' ē. Tres aūt. i. duo ꝑmi et ex derelictꝫ spōdei. Altero mō distīguunt pedes vt duo ꝑmi sint (vt' pri') dactyli vl' spōdei vl' alterni: tertī' spōde' : ⁊ vltimi duo anapesti. Verūtñ q: ī omni carmie vltia syllaba ē cōis. i. idifferēs sive lōga sit sive brevis: idō ī berametri fine pōt poni trochē' ꝑ spōdeo: et ī pētametri tribrachꝰ ꝑ anapesto: et id q̄dē sine vitio. Itē q: ī illa q̄ ē ꝑma tertij pedis ⁊ vltia dictōis sepe tñ more trabit q̄tū ī vltia syllaba toti' carmis. volūt nōnulli eā q̄ syllabā cōez eē: et ob id ī tertio berametri posse tribrachū ꝑ dactylo poni: et iambū ꝑ trocheo ēt ī pētametro: qō apō ydoneos autores nōnūq̄ scz rari' reperies: vt ī illo Omia vicit amor: ⁊ nos cedam' amori. Parce itaq; quātū fieri pōt bac licentia vtēdū eē. Pla apō mere grāmaticos discēda sūt. Si tñ ēt a nob q̄s leges bn' carmis eflagit et bas sibi patas bēat. Quaꝝ ꝑma ē quā dixi: vt ī carmīe elegiaco nūq̄ termineť plena sīa ī sequēti exametro: scz vl' ī ꝑmo pētametro vl' scdo: semp; necesse ē vt licz suspēsa adbuc sit sententia: tamen constructio fere plena sit. in secūdo quoq; ꝛsu boc est in pentametro. Secunda est: vt si commode fieri potest geminis epitberis sive adiectiuis tam erametrum q̄ pentametrum ornetur: sic vt prius adiectiuum priori substantiuo corresponderit: et posterius posteriori. ponentur autem ambo adiectiua ante' substantiua: sed ne sit biatus aut strepit' vocalium ineptus pulchrum esset in diuersis casibus laut diuersa declinatione ponere. Dixi et commode fieri potest. Non enim semper ne fluat nimium id fieri congruit: precipue in epigrammate talis fucus vitetur. Tertia est Sonorum est berametrum si primo loco dactylū et secundo spondeum babeat sic vt dictio trissyllaba secunda sit tribus longis aut natura aut positione constans: aut vna monosyllaba cuz bissyllaba. Nec minus sonorum erit, in secundo quoq; loco dactylus fuerit dummodo post duos pedes remaneat in eadem dictione tantum vna syllaba: quia dissonum et inconditum carmen: dum prime due dictiones singulos dactylos sive abundāte syllaba faciant. vt Acria prelia. Durus autem si post singulos dactylos singulos spondeos ex integris dictionibus feceris sic. Acria cantans prelia regum.

Elegiacum carmen

Berametrum

Pentametrum

Regule de elegiaco carmine

Quarta est hypermetrū. idest versū in quo syllaba abūdat nūq̄ feceris nisi in vocalem aut in h̄am exeat: et sequens ꝟsus a vocali incipiat: idq̄ raro et nō sine ſnie ꝓfomitate facies. Quinta. Spondeū in quīto loco exametri nō pones nisi grauitas ſnie: aut longio: animi loquēti ꝟs admoneat: tūcq̄ dactylus quarto loco ponet. Sexta. vocatiuū in fine carminis nō pones nec in pētametro monosyllabū: qđ si in exametri fine posueris nomē aīalis erit. Septima in pentametro quoq̄ seruādū vt prim⁹ pes dactylus secūdus spondeus sit cū syllaba in eadē dictione vna dūtaxat abūdante. In fine aūt vitētur trisſylabe et monosyllabe dictiones: pulchre sunt syllabe: nō turpes pentasyllabe: vt Contactū nullis ante cupidinibus. Quadrisylla bec si execrent. Penultima trisſyllaba iocūdū ꝟsū facit. Octaua. In omī carmīe seruētur ōcora supra a nob breuit enarrata. In eligiaco ergo erit materia tristis: stilus mediocris. digressio rara nec prolixa: cōpositio facilis: dictiones nō affectate. Epigrāma aūt sententia bona claudat. hec bacten⁹ plura etiā a nobis alibi dicta sūt. Restat vt sensa autoris nostri paucis explicemus. ¶ Carmina qui quondā ⁊c. vt autoris nſi in primo carmine sententiā paucis explicemus opep: eciū est ad memoriā reuocare intentionē eius. vult em̄ in toto hoc ope psonā boīs mesti et desolati ob iniquas tribulationes quas patit repūtare: ad quā mentis egritudinez: q: nihil facilius affert medelam: q̄ sapientia que ex philosophia acquirit: ideo ph̄am cōsolationē īducit. Referemus ergo ad oculos mentis boetij statū: qui propter equitatē et iustitiā in carcerē detrusus: ⁊ osidens bonis spoliatus etiā fame sui detrimētum timet. Sedet ergo mestus aīo repetens ante acti tp̄is felicitatē: que collata ad pūtes miserias eas accumulationes facit: q: vt ipe dictur⁹ est infelicissimū genus dissortunij e fuisse felicē. Et vt contēti onibus. i. cōtrarijs sententijs⁹ p antitheta. i. ꝓtraposita seu contraria vocabula: q: vt bene dictū est: peregisse et inire cōtraria sūt: ille eni pegit q̄ iā pfecte egit. Per em̄ prepō aut pfectionez significat: vt pficio pfecte facio: pfero pfecte fero. i. ad finē vsq̄: et sic de multis alijs. aut p medium: vt pfluo. p medium fluo. peluceo. p medium luceo. āt īterceſſionē ⁊ auctatē: vt p me reges regnāt. Peregit g̃ q̄ cōpleuit et pfecit: init q̄ icipit et nūdū aliq̄d fecit: sz q̄si ad faciēdū it. Accipit tñ interdū ineo pro eo qđ incipio facere aut incohovt ineo amicitiā ⁊c. Contraria itē sūt Carmina et mesti modi. Nā carmina a canendo dicunt: vnde vt poete canere dicūt vt Arma virūq̄ cano. Versus dicūt eo q̄ pacto numero certoū pedū reuertit poeta ad principiū. Numeri quoq̄ versus dicūt eo q̄ nūerant pedibus: proprie tñ nō versus sz moduli eorū sunt. sic metrū mēsura ē carminū nō carmen ipsū. Modus aūt nūc dicit finis: vt quarto eneid. Nam quis erit modus: propie autem est moderatio: vnde a modo modestia et moderatio dicitur. Mesti autem modi hic sunt versus elegiaci: qui mestis conueniunt: sicut sappho ouidiana flebile carmen appellat qđ flēti conuenit. Item contrarium est floreti studio. i. quasi suapte natura aliquid facere sicut flores sponte nascuntur ex arbore leta: et cogi ad ipsum. Nam cogo: compositum est ex co et ago: et est idem qđ compello. ¶ Ecce particula locum habet precipue vbi ex insperato et improuiso aliquid oborit̃. vnde hic patos. i. affectionem et commiserationem mouet: eo q̄ mala improuisa grauius ledunt. Lacerum vult ancipitis esse significationis hoc est actiui et passiui qui dicit. Qui lacerat lacer est et qui laceratus habetur De camenis et musis in sequenti explanatione prime prose ampliter dicturus sum. Dicit prē terea notanter veris fletibus: quia omnes qui elegiaca carmina componunt: querimoniam quandam facere videntur: sed qui de alienis miserijs aut de suis ficte conqueruntur: non vetos fletus emittunt: sicut Boetius modo se emittere dicit. Elegos grece dicitur luctus: elego aūt misereor: elegios aūt versus ad miseriā pertinens. Saltem legas non saltim: tractum autem volunt vocabulum ab his qui se bostibus dedentes salutem petebant: hoc est vite inco lumitatem amissis ceteris: ac si dicant vt cetera amittamus habeamus salutem: qđ per corruptionem factum est postea saltem: qđ quidam interpretantur ad minimum. Iuuenta etas est: iuuent⁹ autem multitudo iuuenum et iuuentas dea secundum seruium. In latinis ergo litteris cauebis ne alterum pro altero (loquor enim de duobus prioribus) ponas: q̄uis in sanctis litteris sepe confundantur. Et q̄uis senecta et senectus idem sint. Credo legendum esse. Solatur et non solantur. Est enim appositum illius nominatiui gloria. Cani sunt capilli canescentes. et caret singulari numero in ea significatione. Effetum dicitur quicquid omnem fetum idest omnem vigorem suum emisit. Mors felix ab effectu hic dicitur: quia felices facit. ¶ Sunt enim triplicia epitheta seu adiectiua aliquo modo propria. Quedam em̄ oni ⁊ semp conueniūt et eā addunt ad perpetuam rei naturam significandā: vt

Sententia

Contentio

Per

Ineo

Carmen
Versus
Numeri
Modus

Cogor
Ecce
Lacer

Iuuenta
Iuuentus
Iuuentas

Cani

calidus ignis:frigida nix. Quedam non omnibus eiusdem nominis queruut vt ea ad discretionez addunt:vt parius lapis.Quedam non formaliter sz(vt notis vocabulis vtar) ñtu aliter tñ inherent.vnde mors dicitur frigida q: frigidos facit:timor pallidus:frigus pigruz ꝛc. Deubeu hic geminatum legendum est vel beu:nō aūt beu bissyllabū.Reperitur aūt beus cum vocandi casu:ꝛ est reuocandi aduerbiū.item bey cum datiuo vt bey mihi qualis erat ꝛc. Item beu cum actō:vt beu stirpem infamem.ꝛ cum nominatiuo vt beu pietas beu prisca fides. Et ebeu vel beubeu absolute sine casu.Et est dolentis interiectio:vt Ebeu quid volui misero mihi.Et beubeu q̄ pinguí macer est mihi taur⁹ in aruo. Letera vocabula que de se nota sunt lucidiora erunt in construendo. Nunc sensum litteralem repetamus.Maulius Boet⁹ Severinus vir consularis ꝛ egregia tum virtute tum prudentia p̄ditus ob iusticiam in carcerem detrusus vt innocētiam suam posteris significet:ꝛ miseris mortalibus sili iniuria affectis consolationem pararet:se mestū ꝛ lacrymosum fingit:quasi post repetitionem preterite felicitatis sue:solus cogitabundus in hec verba prorumperit.Carmina qui quōdam ꝛc.quasi dicere velit:Audite mortales ꝛ cōmiseramini.Ego qui florenti studio ꝛ animi hilaritate fretus olim dulces cantilenas confeci.Nunc in senectute cum solatium ꝛ requiem animi habere merito debeam:cogor propter iniuriam mihi illatā incipe edere lugubres cantus ꝛ q̄rimonias. Ecce eñ(q.d.qō mīme verebar mīmeq; mihi verendum fuit)camene.i.inuentrices carminū lacere.i.laceratis ꝛ dissutis vestibus ꝛ mesto vultu(tales ecum sunt qualia sunt que canuntur)dictant mihi que debeam scribere.Dictare eñ proprie est proferre ꝛ inuenire verba que ali⁹ scribat. Et elegi(media breui).i.luctus vel versus elegiaci rigant mihi ora veris fletibus.Et cū omnes amici omnesq; facultates me defecerint ꝛ dereliquerint:sole camene me secute vsq; īcarcerē sunt:p qō innuit sciam a tyrannis auferri non posse.Gloria aūt anteactevite in iunēta mea solatur nunc mea fata.i.aduersitatem quam patiar senex mestus.Quasi dicat:quando recordor felicitatis mee in iuuenta habite:Nunc modesti⁹ tolero infelicitatem senecte. cum certo scientia q̄(vt Horatius dicit)nihil est ex omni parte beatum. Si quis autem dicat O Boe.tu nondum senectutem attigisti:quomodo ergo senem dicis.Respondet q̄ senectus īopinata iam venit.Est autem vocabulum venit preteriti temporis: quia producit primā quaz in presenti tempore corriperet.Si queras quomodo venit.dicit q̄ ex dolore:quia dolor iussit suam etatem.i.senilem quam dolor semper in vultu hominum generat inesse mihi. ¶ Mors hominum felix:pro hac sententia memineris lector nos oportere precipue respicere ad affectionem loquentis.Sepe enim sententie proferuntur non omnino vere: sed verisimles ijs qui eas proferunt.Sicut Dido in quarto eneidos ab vno decepta dicit.Nusq; tuta fides.Sic Boetius licet ipse talis non sit:tamen quia agit personam eius qui consolatione indiget: et tam tristis est vt vitam amariciem iudicet:dicit mortem esse felicem que infelicibus obuenit. quia vt dicit Plinius in re medium omnium malorum mors concessa est.ꝛ vt in epistolis dicit Horatius.Mors vltima linea rerum est.Contrariam sententiam dicit cherea virgine potitus apud Terentium in eunucho:quia ab bis qui animum perturbatum habent eiusmodi proferuntur sententie quales a passionibus predominantibus dictantur. Letera clara sunt. Facit autem in fine pulchram apostropben.Est autem apostrophe conuersio sermonis ad absentem.Que nunq; affectione vacat:sed vel ire vel amoris:vel doloris vel letitie iudicium habet.sicut hic.O amici inquit.ad quid cum iactantia iudicastis me totiens esse felicem:cum et meam ꝛ meorum dignitatem conspexistis:non recte iudicastis me beatum:qui stabilem felicitatem nactus non eram:quod patet quia cecidi:sed qui cecidit stabili non erat ille gradu.et ita claudit carmen deuerbio quod sepe in hoc genere carminis honeste fit. ¶ Nido iam notus est:sed vt pollicita exequar imbecillioribus talis est.Ego Boetius qui peregi.i.perfecte composui ꝛ edidi quondam florente studio carmina:idest dulces cantilenas nunc supple.esse ctus flebilis cogor inire:idest incipere mestos modos.i.versus de mestitia hoc est querimonias ꝛ lamentationes.Ecce:quasi dicat preter spem ꝛ opinionem:camene.i.muse inuentrices carminum lacere:idest pānose ꝛ laceris similes:dictant mihi scribenda.i.ea que debeam scribere.Et elegi:idest luctus rigant.i. humectant mihi ora: idest faciem veris ꝛ non factis fletibus:idest lacrymis quas flens emitto.Nullus terror neq; mortis neq; amissionis rerum potuit peruincere saltem has:idest camenas. licet notos ꝛ amicos peruicerit. Non potuit inquā eas puincere quin:idest quo minus vel qui non:idest vt non ipse existentes comites

Deu beus

nunc in senectute

Dicto

it elegi

Venit

— Nusq; tuta fides

in remedio

Apostrophe.

Cōstructio

persequerentur.i.ad finem vsq; sequerentur nostrum iter etiã in carcerẽ.Gloria.i.excellens in claritate ⁊ letitia dignitas felicis ⁊ olim viridis iuuente mee:solatur mea fata.i.tristem euentum qui quasi fataliter mihi venit.hoc est dum gloriam iuuente cũ presentib⁹ malis confero tunc quodãmodo consolor: qñ non oĩno miseruz me videaz. Odea inquã fata senis mesti.i. q̃ sum senex mestus.ne dicas fata mea.i.mei.vt alio loco docebo.Dico senis:eñ pro q: senectus inopina.i. inopinata : venit i.inuasit me prepata.i.accelerata malis.i.p mala que patior. Et dolor iussit.i.voluit iperauit suã etatem.i.quã ipse generat est semlez inesse mihi. Cani.i.capilli canentes itempestiui.i.ante tempus orti succidunt.i.dispgunt vtice.i.in supior⁹parte capitis:a qua dũ alti⁹ ire nõ possum⁹ reuertẽdũ nob est sicut a vtice mõtis. Et cutis lata.i.larata tremit in corpe effeto; vl corpe exhite iã effeto. Illa sup. morsboĩm est felix.i.felices eos facit q̃ nec inserit se dulcib⁹ annis.i.letis ⁊ prosperis: et que vocata sepe venit mestis:vl vocata mestis.i.a mestis venit. Deu beu q̃.i.q̃tũ surda aure mors sup.auertit miseris.i . vertitur a miseris. Alij legunt:auertit.i.spnit miseros de quo vide finẽ cõmenti nri.Et ipa seua.i. superbia ⁊ inmitis negat.i.rẽnuit claudere oculos flentes.i.mestor.Claudunt aũt mortui oculi: q̃a morientes fere aptos linquunt. Dũ.i.qñ fortuna malefida faueret bonis leuib⁹.i.transitorijs: borra tristi.i.mortis merserat pene.i.quasi meuz caput. Sed q: ipa fortuna nubila.i . obscura ⁊ auersa mutauit nunc fallacẽ vultũ:vita mea ipia protrahit.i.prolongat mihi ingratas moras.i.dilationes. O amice quid.idest sed quid:quare iactastis.i.cuz iactãtia iudicastis totiẽs me esse felicẽ:.q.d.non fui tunc felix.q: status meus non erat firmus:quod patet quia cecidi: sed qui cecidit ille non erat in stabili gradu. Nec prolixius dicta in seqntib⁹ breuior ero.

¶ Prosa prima primi libri.

Nec dum mecũ tacitus ipse reputas
rem:grimoniãq; lachrymabilẽ stili
officio designarez: astitisse mihi supra verticẽ
visa est mulier: reuerendi admoduz vultus:oculis ardẽtibus:⁊ vltra cõem boĩm valentiã p̃
spicacib⁹:colore viuido:atq; iexhausti vigoris
q̃uis ita eui plena foret:vt nullo mõ nre crederet etatis.Statura discretionis ambigue.Nã

¶ Prosa prima primi libri.

Nec dum mecum tacitus ⁊c. Hic incipit prosa prima huius primi in qua Boetius introducit philosophiam super suam miseriam consolantem . Ubi nota q̃ Boetius dolens ⁊ ipa philosophia ipsum cõsolans non sunt aliud nisi anim⁹ dolens ex oppressione sensualitatis:⁊ ratio consolans ex vigore sapientie. Et diuiditur. Primo ostendit Boetius quomodo philosophia sibi apparuit.Secundo quid circa ipm egerit.scõa ibi.Que vbi poeticas musas. Primo describit apparitionem philosophie quo ad tempus ⁊ ad locum:⁊ describit eius dispositionem quo ad vultum:quo ad aspectum:quo ad colorem ⁊ vigorem:⁊ quo ad etatẽ . Secundo describit philosophiam q̃tum ad habitum exteriorem. Tertio quo ad ornamenta ⁊ insignia que manibus gestabat.Scõa ibi. Uestes erant.Tertia ibi. Et dextera quidẽ. Dicit primo.Dum ego.Boetius hec q̃ supra in metro dixi tacitus mecum reputarẽ.i.cogitarẽ:⁊ querimoniã lachrymabilem.i.,puocantem ad lachrymas designarẽ.i.describerẽ stili officio visa est mihi mulier astitisse supra verticẽ.i.supra caput admodum.i.valde reuerendi vultus:oculis ardẽtib⁹⁷ perspicacib⁹.i. claris vltra cõez valentiã boĩm.i.vltra homines:que apparuit in colore viuido.i. delectabili:⁊ apparuit mihi tanq̃ inexhausti.i.iconsumpti vigoris:q̃uis ipsa foret ita plena eui i.duratõis vt nullo mõ nre crederetur esse etatis.statura et⁹ ambigue.i.dubie discretõis.i.cognitionis:q: nunc.i.aliqñ cohibebat.i.extendebat sese ad cõez mensurã boĩm.i. longitudiez nunc.i.aliquando videbat pulsare.i.attingere celum cacumine summi verticis.i.altitudie capitis:que cum caput altius extulisset ipsum etiam celũ sua longitudine penetrabat . ¶ Notãdum q̃ Boe.describit pbiam sibi apparuisse sub spẽ mulieris:q: pbia apud grecos ⁊ sapiẽtia

Sanctus Thomas

Quare philosophia in habitu muliebri apparuit.

apud latīos est generis feminini. vel ideo q: sicut mulier infātes lacte nutrit: sic pbīlosopbia minus pfectos nutrit facilīb⁹ doctrinis. vel ideo q: Boeti⁹ erat eger: mulier aūt magis ē cōpassiua ⁊ magis abilis ad consolandū egrū q̄ vir. Nam ſm salomonē. vbi non est mulier ibi gemiscit eger. ¶ Notandum stare est erecto modo se babere: ⁊ q: pbīa erigit hominem ad delectationes intellectuales faciens cadere sensuales: ideo ipsa

Cur stans

describitur stetisse. Et dicitur stetisse supra verticē: q: pbilosopbia in anima intellectiua non babet organum in vertice. Nam anima intellectiua nullius organi corporis est actus. Vel dicitur ideo stare supra verticez q: de supero cardine elapsa venit: vt dicit Boetius tertia prosa buī primi. ¶ Notandum pbilosopbia dicitur reuerendi vultus: q: suos possessores reuerendos facit. Nam ſm Tullium. Reuerentia est decens ⁊ matura grauitas que babetur per pbilosopbiam: ergo dicitur reuerendi vultus.

Reuerēdi vultus

mīc quidē ad cōem sese boīm mensurā cobibebat. Nunc vero pulsare celū summi verticis cacumīe videbatur. Que cū caput altius extulisset: ipsum etiam celū penetrabat: seq̄ respicientium hominum frustrabatur intuitus. ¶ Vestes erant tenuissimis filis: subtili artificio: indissolubili materia perfecte: quas (vti post eadem prodente cognoui) suis manib⁹ texuerat Quarū spēm veluti fumosas imagines solet: caligo quedā neglecte vetustatis obduxerat. Harū in extremo margine Þ grecum: ī supremo vero T legebatur intextum. Atqui inter vtraq̄ litteras in scalarū modū gradus quidam insigniti videbantur: quibus ab infe-

Ardentib⁹ oculis

ralis pulcer ⁊ delectabilis: ⁊ q: pbilosopbia in se pulcerrima est cum sit res mirabilis ⁊ diuina ⁊ delectabilis q: mirabiles affert delectationes: ideo describitur apparuisse in viuido colore Item pbilosopbia apparuit inexbausti vigoris q: pbilosopbia cum sit perpetua exbauriri nō potest: vel ideo inexbausti vigoris quia quantūcunq̄ bomo cognoscat de pbilosopbia adbuc restant plura cognoscenda: quod patet ex diuersitate opinionum in pbīa q̄rūvna destruit aliā Itē q: pbīa est eterna ⁊ p̄cesserat ipm Boe. tō dicit eā non fuisse sue etatis. ¶ Notandum q̄ tres sunt partes pbīe essentiales: ex sexto metbapbisice: naturalis: matbematica: ⁊ dīna. Secundū naturalē pbīam dī pbīa se cobibere ad cōem mensurā inquantū tractat de naturalib⁹: q̄ cōiter via sensus cognoscunt. inter q̄ natura boīs est summū ad qđ pueniūt. Dī aūt pbīa pulsare celū q̄ ad matbematicā: tō q̄ ad astronomiā inquantū tractat de motib⁹ ⁊ figuris astrorū Dī aūt penetrare celū q̄ ad metbapbisicā inquantū dirigit in cognitōem dei ⁊ substantiarum separatar. Et dī pbīa frustra intuitū boīm respicientiū: q: pfectam cognitōem substantiarū separatar in bac vita bīe non possum⁹. Nā sicut se bz oculus nicticoracis ad lumē solis: sic intellectus noster ad manifestissima in natura: ex sexto metbapbisice. Vestes erāt tenuissimis filis Vnde boeti⁹ describit pbīam quātū ad babitū exterioē. Primo quantū ad materiā vestiū. Secundo quātū ad picturā vestiū. Tertio quantū ad violētiā vestib⁹ illatā: ⁊ legant ptes simul. dicit p̄mo. Vestes pbīe erant pfecte tenuissimis. i. subtilissimis filis: ⁊ erāt ex subtilissimo artificio: ex materia indissolubili: q̄s vestes ipsa texuerat ,ppriis manib⁹ vti ,p ficut ego cognoui eadē pbīa, pdente. i. reuelante mihi in tertia ,psa buī p̄mi. quar. s. vestiū spēm. i. pulcritudinez q̄dā caligo. i. obscura ignorātia neglecte vetustatis. i. negligentie veterū obduxerat. i. obfuscauerat: veluti solet sup. obducere caligo fumosas imagines. i. in fumo stantes. Tūc oīdit quid fuerit depictū in vestib⁹ ei⁹ dicens. In extremo margine. i. in inferiori pte barū vestiū legebat

Coloze viuido

Inexbausti vigoris

Partes pbilosopbie

Pbīa pulsat celum

Penetrat celum

Frustratur intuitum

Pbīe vestes.

intextū. P.i. practica In superiori parte vestiuz erat intextū T.i. theorica qō interptaf speculatiua: ⁊ inter vtrasq; litteras inter T ⁊ P erāt q̄dā gd̄ insigniti.i. impressi ad modū scalarū: q̄ b⁹.s. gdib⁹ ascendebaf ab inferiori lra ad superiorē. tūc tāgit violētiam vestib⁹ illatā dicēs. Eādē vestē absciderāt.i. lacerauerāt man⁹ q̄rūdā boīm violentoz sup. facientiū violentiā: ⁊ vnusq̄sq; abstulerat pticulas vestis q̄s poterat auferre. ¶ Notandū q̄ p vestes pbie intelligunf ptes essentiales ⁊ artes liberales. Sicut em̄ coz⁹ vestib⁹ ornaf. sic pbi losophia suis ptibus decoratur. Per fila autem subtilissima intelligunf p̄cepta pbicalia siue propositiones philosophicales. Sic em̄ vnū filū investib⁹ ordinaf circa aliud. sic vna ppō iuxta aliam q̄ ppones dicunf subtilissime: q̄a p eas bō subtilia inuestigat. Dicūtur ⁊ bmōi p̄cepta subtili artificio contexta rone ornat⁹ vboz et siāz q̄ in eis inueniunf. Et sunt et materia indissolubili: q: lz a q̄busdā erpmanf: tm̄ in seipsis būt veritatē indissolubilē. ¶ Notādū p man⁹ pbie p̄q̄s suas vestes teruerat intelligunf pbi: q̄ p̄cepta philosophicalia ꝓscripserūt. et dicunf rōnabiliter man⁹ pbie: q: nisi fuissent instructi p̄ceptis pbicis: ea erpmere mīme valuissent. ¶ Notandū q̄ vestes pbie dicunf fuisse obducte q̄daz caligine: q: tpe Boetij artes ad tantā negligentiā deuenerant q̄ pauci eas curabāt. sz Boe. eas transtulit ⁊ exposuit siue cōmentat⁹ est. Vel iōvestes pbie fuerunt fumose: q: ab antiq̄s obscure fuit tradita pbia: ab empedocle poetice: a platone enigmatice: ab Aristo. sub verboz obscuritate. ¶ No. q̄ due sunt ptes p̄ncipales pbie. s. practica et theorica: ideo in veste philosophie erant due littere intexte: scilicet P ⁊ T. P autez erat in inferiori parte vestis ⁊ T in superiori. per quod innuitur q̄ practica philosophia est inferior speculatiua ordine dignitatis. Per gradus autem medios qui erant inter vtrasq; litteras intelligun tur scientie eloquentie que sunt: grāmatica: logica: rbetorica. ¶ Notandum q̄ dz ascensum fu isse p grad⁹ a practica ad speculatiuā p hoc innitur q̄ bō p̄mo dz esse sufficiēter instruct⁹ i practicis vt post ascēdere valeat ad cōtēplatiua. ¶ Notādū q̄d sit scindere vestes pbie. Illi tm̄ dicunf vestes scindere pbie q̄ habentes vnā sciam putant se esse pfectos pbos sine alijs. Si autem aliqui sciant vnā artem sine alia dūmodo se cognoscant nō esse perfectos philosophos tales nō scindunt vestes pbie. Vel illi scindunt vestes philosophie q̄ per extoztas exposit̄oes trabunt veras ppones ad suas falsas opiniones. ¶ Et dextera q̄dez eius. Hic Boet⁹ describit philosophiā q̄tum ad insignia ⁊ ornamenta que manib⁹ gestabat dicēs. Et dextera man⁹ philosophie gestabat libellos: sinistra vo gestabat. i. portabat sceptrū. i. virgā regalē. ¶ Notādum q̄ omnis cura atq; intentio viri sapientis versaf vel circa cōtemplationē sapientie que designatur per libellos. vel circa regimen reipublice q̄d designatur per sceptrū: ⁊ q: contemplatio sapientie potioz est q̄ regimen reipublice: iō philosophia dicitur in dextera habere libellos. in sinistra vero sceptrum. ¶ Que vbi poeticas musas. Postq̄ boetius ostendit quō philosophia sibi apparuit. Hic ostendit que circa ipm egerit. Et primo ostendit quomodo musas poeticas fugauit. Secūdo ostendit quō de hoc obstupuit. Tertio qūo phia sibi appropinquās statum ei⁹ deplanxit. Secunda ibi. At ego. Tertia ibi. Tuz illa. Dicit p̄mo. que sez philosophia vbi p postq̄ vidit poeticas musas assistentes nostro thoro. i. lecto: q: Boe. tanq̄ eger in lecto decubuit: ⁊ cum vidit musas dictantes carmīa meis fletib⁹ ipsa philosophia paulisper. i. aliquantulum commota ⁊ inflammata: ideſt incensa tozuis luminibus: ideſt crudelibus vel terribilibus oculis inquit. Quis permisit has meretriculas scenicas: ideſt vmbrosas accedere ad būc egrum q̄ dolores eius non modo: ideſt non tm̄ non fouerent: ideſt non sanarent vllis remedijs: ideſt medicamentis: verum p̄o sed alerent supple dolores eius dulcibus venenis.

Quid vestes pbie

Quid malus

Cur obducte vestes

Partes p̄cipales pbie

Gradus

Scidere vestes pbie

Quid libelli

Quid sceptrum

Liber primus Prosa prima.

De sunt enim muse que infructuosis spinis affectuum id est passionum necant id est suffocant vberem id est fertilem fructum rationis fructibus id est in fructibus suis: et mentes hominum assuefaciunt morbo non liberant. Tunc alloquitur musas dicens. O muse si vestre blandicie detraxissent nobis quem id est aliquem virum propbanum id est illitteratum vti pro tanq̄ solitum id est similem vulgo. ego putarem id ferendum id est patiendum minus moleste: quippe in boc nibil lederentur nostre opere id est nostre sedulitates. sed vos allexistis nobis bunc bominem enutritum studijs id est scientijs eleaticis. id est Aristotelicis atq; academicis id est platonicj Tunc fugat eas dicens. Sed abite id est recedite vos syrenes dulces vsq; in exitium id est in mortē et relinquite eum curandus meis musis id est doctrinis salutiferj. tunc iste chorus id est turba musarum increpitus id est redargutus mestior id est tristior existens vultum suum deiecit idest inclinauit humi id est terre: et rubore cōfessus verecundiam tristis excessit id est exiuit limem id est domus in qua decubuit Boetius. ¶ Notandum q̄ ideo muse poetice dicebantur assistere thoro boetij: quia boetius studuit metrice dolorem suum conscribere. Item philosophia dicitur paulisper commota: per qđ innuitur q̄ ira immoderata non debet cadere invirum sapientem: quia virtus consistit in moderatione passionum. Unde licet irasci sit hominis naturale: tamen irasci quandoq; oportet et vt oportet et quantum oportet est hominis virtuosi et sapientis. Unde Sene. Quid credulius ira. Similiter de virtutibus cardinalibus. Esto tardus ad iram. Item interrogatio quandoq; fit causa ignorantie alicuius. aliquando vt et responsione facta aliquid probetur. quandoq; fit propter increpationem faciendam: et boc vltimo modo philosophia itterrogat dicens: quis bas scenicas meretriculas &c. ¶ Notandum q̄ muse poetice dicuntur metricule. Sicut enim meretrix allicit bominem delectando: nibil vtilitatis sibi conferendo: et commiscet se cuilibet non ex amore sed spe lucri. ita poete non scribunt amore scientie: sed vt aliquid laudis vel premij consequantur. et delectant ratione metri modicum vtilitatis conferendo: sed diuersas passiones inducendo. Appellat autem philosophia musas metriculas scenicas: quia carmina poetica in scena consueuerunt pronunciari. ¶ Ubi nota q̄ scena dicebatur locus vmbrosus in theatro vbi abscondebantur persone, pnūciātes carmia tragica vel cōica. Unde scena interpretatur vmbratio vl vmbra. Vel ideo muse poetice dicuntur scenice id est vmbratiles: quia sunt vmbra scientie non vera scientia: cū obumbrēt mētes boīz. Item metrica descriptō dolorj nō sanat dolorē sz magj auget: qz psideratio mibie ē, puocatiua tristitie. vnusq̄sq; aūt cū diligētia psiderat quod describē vult. Item metrica descriptō dr eē dulce venenū: qz plz et nocz. rōe metri plz: sz pp recordationē dolorj nocz. Item affectꝰ evebemēs aī passio aīz torquēs tvex iudiciū rōis impediēs. Et sūt q̄ttuor affectꝰ aī: gaudiū: dolor: spes: et tīor: q̄ dicūtur ifructuose spie: qz suffocāt segetē rōis q̄ ē scia et virt⁹. Item sz de oī errore dolēdū sit: potiꝰ tū de errore sapiētj q̄ isipiētj. nā error sapiētj alios exēplo corrūpit: error aūt isipiētj nō: qz ab isipiēte nō trabit exēplū. Propt qđ dic Salustiꝰ. Dia mala exēpla rebꝰ bōis orta sūt. Ergo dic pbia magj dolēdū de errore Boe. q̄ alicuiꝰ p pbani. Item sz Aug. pbanū. i. qđ tēplū: ide, ppban⁹. i. sacrileg⁹: q̄si ,pcul a pbano. i. a tēplo. Propbanū ēt dr q̄q̄d nō ē sacr. Uñ oēs laici et illitterati dicūt ppbāi q̄si ,pcul a pbano sapie. Item sz Aug. opa ope ē sedulitas i rebꝰ agēdis. opa aūt pbie ē itētio vl labor ad aliquid philosophicus addiscendus. Itez eleys est ciuitas grecie in qua studit Aristo. vnde studia sua dicū

Muse

Meretricule

Scena

Affectus

Sirenes

tur ecclesiatica. Academia autem fuit ciuitas vel villa in qua studuit Plato. vnde studia sua dicuntur academica. Utrisq; autez studijs Boe. fuit enutritus. ¶ Itez philosophia musas appellat syrenes. Sicut enim syrenes dulcedine cantus attrahunt naues periclitando eas: sic muse delectatione metri alicuius homines vel mentes hominuz et rationez aliquo affectu submergūt et obscurāt. Itē q; vna phia cōuentū musarū expulsit signatur q; vnus sapiens suauitate et sapientia infinitos errores stultoz extinguit. ¶ At ego cuius acies. Dic Boe. ostdit quō obstupuit de actu philosophie dicens. At ego Boe. cui⁹ acies. i. visio mersa lachrymis caligarat i. obscurata fuerat: vt nec possem dinoscere. i. inuestigare quenā. i. que esset hec mulier tā imperiose auctoritatis. i. potentie ego obstupui. i. miratus fui: t defixo. i. inclinato visu in terram tacitus cepi expectare quidnā deinceps. i. consequenter esset actura circa me. ¶ Notāduz quia Boe. doluit de amissione rerum temporaliuz et⁹ acies. i. ratio t intellect⁹ caligarat. i. q; nō potuit cognoscere philosophiam. ¶ At ego cui⁹ acies lachrymis mersa caligarat: vt nec dinoscere possez q̄nā h̄ esset mulier tā ipiose auctoritatis obstupui: visuq; in terrā defixo quidnā deiceps esset actura expectare tacitus cepi. ¶ Tum illa ppius accedēs: in extrema lecturi mei parte ꝑsedit: meūq; intuens vultū luctu grauē atq; i bumū meroze deiectū bis ꝟsib⁹ de nr̄e mētis pturbatōe cōquesta ē. ¶ Notaq; licer Boe. de actu phie obstupuit: tñ tacitus expectauit quid deinceps facere vellet: p hoc innuens se esse talem q̄ consolationē accipere. Qui enim refutant alios audire nec audita rōe acquiescunt: tales sibiipsis obstaculū cōsolationis faciunt. ¶ Tū illa ppius accedens. Dic Boe. ostdit quomō phia sibi appropinquās statum suum deplanxit dicens. Tuz illa philosophia accedens ppius cōsedit in extrema parte lecturi. id est cordis mei: t intuēs vultum meum grauem. i. granatuz luctu: atq; deiectū. i. declinatum in bumuz. i. in terram meroze. i. tristicia cōquesta ex his versib⁹ sequentibus de perturbatione nostre mentis. ¶ Nota q; philosophia dicitur sedisse i extrema parte lecturi. i. cordis Boe. Nā cum esset in tristicia et doloze ꝓpter amissionez rerum temporalium parū vel nihil sapientie habebat. t quia tota cura eius erat circa terrena amissa: ideo dicitur habuisse vultum meroze deiectū in bumum.

Ascen. Phus Phia

Hec dū mecū tacit⁹ rc. In hac ꝓma ꝓsa Boe. p fantasiā quādā iducit psonaz cū q̄ locutur⁹ ē. i. phiaz: eiq; bitū t corpis bitatione rei ꝟgruā ꝟsignat: deinde q̄ seuere poeticas musas exegerit describit. Circa priorē ptē aduertēdū ē: ñ tā apte phiaz vocari atq; philosophū. Phi em̄ nomēvulgata scia a pythagora inētū dr: q̄ cū se sopū. i. sapiētē appellari nollet: philosophū. i. amatorez sapie ꝓfessus ē. Phia aūt nō ē amatrix sapie: ꝫ ipa sapia: vñ magꝭ ꝟgrue sophia diceret: nisi q; ea sapia phia dici pōt: q̄ i phoz libris bēt. Usa ē latine dictū: caue ne barbare dicas: videt mihi q; bon⁹ sis: dicēdū em̄ videꝭ mihi bon⁹. Reuerēdi vult⁹: ocul⁹ ardētib⁹ Nō vsitata latinitas. Nā ls ptes t ꝓprietates seu q̄litates t q̄titates pulchre iurgant totiēs subiecto i gtō vl i ablto cū adiectiuo ēt gti vl ablti casus: ratꝫ tñ ē (vt valla docz) i vna locutione vtrūq; casū repire: qō tñ i plinio lectū docz: necvituperandū q̄tiēs accēt⁹ seu melioꝛ sonoritatꝭ gra fiat: ñc h̄ loco: qō patebit p duas aures nō bñt si tota locutionē i vno casu posuerit Respiciētiūq;. male pōita ē ꝓiūctō. dic g̃. secq; respiciētiū boiz. P. grecū grāmatice dictū. Dia fraz noia tā apō grecos q; apō latinos gñis neutri sūt. Potior tñ ē rō apō grecos. Pro q̄ animaduertat tyrūcul⁹: gen⁹ rez ꝭseratarz fere a gñalitate sumi. Qr em̄ h̄ noia fluuius. mēsis. vētus. masculia sūt: iō fluuioz. mēsiū vētoruq; noia masculia putāt. vt araxꝭ. boreas. aplis. Itē q: ciuitas. arbor. feminina. ideo et ciuitatū arboruq; propria: vt babylon. pinus. Quia ergo grāma apud grecos neutrū: ideo et grāmatū. i. lrārū noia neutra sunt. Apud latinos autem q: littera femininū: ideo litterarum nomina nonnumq; feminina ponuntur: vt apud donatum in a productam. Quia tamen elementum neutrum est: et omnia indeclinabilia que non sunt significatione nota apud latinos neutri sunt generis: ideo grammatice in neutro ge-

Locutio noua

Gen⁹ no minuz

nere lr̃arum nomina posueris. Si auctoritatem supioris regule q̃ris: lege Seruiũ grammatĩ cum ad illud quarti Eneid̃. Solaq; culminibus ferali carmine bubo Troia queri. Vbi docet genus plerũq; relicta specialitate a gñalitate sumi. vt sola bubo: subaudit auis. P aũt significat practicã pbiam. i. opatiuã: q; praxis dr̃ opatio. T aũt Theoricã. i. speculatiuã: q; theoma significat inspicio. vñ theatrũ locus ad spectandum apt⁹: t rerum oĩm inspector deus: grece theos dr̃. In scbalaq; erecte. singulari eñ caret autore vallensi. Et pticulas quas q̃sq; tc. Hoc quoq; de sacris litteris in christi vestitus diuisione significatũ sacre attestant bonelie. Legũt alij abstulerat: alij abstulerãt: t neutrũ incõgruũ: sed in plurali nũero aptius: vt illud: quas q̃s q; potuit: p modum parenthesis legatur. Sceptrum. regalis est virga non incongrua sapientie seu pbilosophie: que de se. Prouerb̃. viij. Per me (inquit) reges regnant t legum conditores iusta decernunt. Ideoq; libellos gerit. ¶ Que vbi poeticas musas tc. Hec est secunda pe huius prose. Pro qua intelligenda maxime necesse est: qd̃ superius diximus. Sermonẽ debere congruere persone loquenti. Vnde in superiori carmine Boetius in sua persona loq̃ns sub qua tristem t consolationis indigentem agit: poeticis musis quodãmodo gratificatur q; se non dereliquerint. Hic vero pbiam inducit eas profugantem. Poetica enim professio quibusdam seuere philosophantibus odiosa fuit: bonis (vt reor) pbis: ideo q; dum deorum bonis nũq; adulteria palam (licet sub velamẽto aliud intelligãt) describunt bonis moribus nocumentum afferebant: vt Augustinus in de ciuitate dei abunde docet. Qui eos a platone a bonis ciuitatibus eractos testatur. Malis autem t speciem pbie sub vita nequã gerentibus odiosi erant poete: q; cum ipsi diuinum illud dicendi genus assequi non possent viderentq; illos pluris q̃ se haberi: sperabant ea criminatione poeticum nomen delere. Utrisq; ergo inuisus nomen poete. quocirca persius cornutum pbm contumeliose de poeticis figmentis loquentem inducit satyra quinta. Nebulas helicone legunto tc. Neq; vero omnino poeticas musas nũc exigendas docet pbia: sed a viro tali qualem Boetius representabat. Neq; musas oẽs damnat: sed poeticas dũtaxat: quia pbilosophicis musis eum curandum censet. Quapropter vt ō vna re semel loquar. Muse a plerisq; nouem ponuntur. Quorum nomina t inuenta sic ponit Virgilius. Clio gesta canens transactis tempora reddit. Melpomene tragico pclamat mesta boatu. Comica lasciuo gaudet thalia cothurno. Dulciloq; calamos euterpe flatib⁹ vrgs. Terpsicore affect⁹ cythara mouet: impat: auget. Plectra gerens eratho saltat pede. carmine vultu. Carmia calliope libris heroica mandat. Urania poli mot⁹ scrutat̃ t astra. Signat cuncta manu: loquiturq; polymnia gestu. Mentis apollinee vis has mouet vndiq; musas. In medio residens complectit̃ oia phebus. Clio hystorias inuenit. Melpone tragedias. Thalia cõedias. Euterpe tibias. Terpsicore psalteriũ. Eratho geometriã. Calliope litteras. Urania astrologiam. Polymnia rhetoricam. Hec Virgilius. Sunt ergo musarũ nomia. Clio Melpomene Thalia Euterpe Terpsicore Eratho Calliope Urania t Polymnia. Quorum que in a exeunt declinantur more latino sicut musa. que in e t o more greco. Nam in e bñt genitiuum i es datiuum in en. reliquos casus in e. sicut Penelope. In o aũt bñt gtiũ vsitatus in vs accusatiuus t vocatiuũ in or: reliqui aũt casus in latinoq; vsu nõ sunt. vt hec clio huius Clius tc. Sunt autem omnes muse inuentrices. Nam hoc nomen musa ꝑm alios dr̃ a mosios. i. ab indagatione vel inquisitione. ꝑz alios a myein qd̃ est docere. ¶ Clio interꝑtatur gloria: dicitur enim cleos gloria apud grecos. hec hystoriam inuenit: vnde multum glorie t scribentibus: t ijs de quibus scribunt nasci solet. Cadmus aũt thebanorum rex primus hystoriam scripsisse ꝑm Plinium fertur: sed non sine musa. i. inuentione t glorie cupiditate. ¶ Melpomene tragediam inuenisse dr̃: que magno eiulatu agi solebat. Melpo autem idem est q; canto. ¶ Thalia dicitur a thalein qd̃ est florere: inuenitq; comediam veterẽ q̃ satyrarum more lasciuis versibus constabat. ¶ Euterpe: ab eu quod est bonum: boni soni t tybiaruq; inuentrix dicitur. ¶ Terpsicore a delectando nomen sumpsit. nam terpone dicitur delector. inuenit autem citbaram cum choreis t saltationibus. ¶ Eratho ab amore quem erota greci vocant ꝑm quosdam deducitur: inuenitq; geometriam: t plausibus gaudet. ¶ Calliope dicitur pulchra vox: inuenitq; heroicus carmẽ ¶ Urania dicitur abvrano: idest celio t astrologiaz inuenisse dicitur. ¶ Polymnia antez a multa memoria nomen sumpsit: vel a multa laude. Nam poly multũ t hymnos laus dicitur. t rhetoricam inuenisse a marone dicitur. Ut autem laudinus recitat. Anaximander Lampsacenus t Xenophanes Heracleopolites dicunt poetas esse i tutela apollinis (qui lyra canit) t nouem musarum in quarum medio ipse residet. Per apollinẽ autem bũanam vocẽ itelligũt

Muse

Clio

Melpomene
Thalia
Euterpe
Terpsicore
Eratho
Calliope
Urania
Polymnia

que nouē instrumentis perficitur. Hec aūt fulgentio teste intelligunt: quattuor anteriores dē tes quoꝝ siquis desit sibilus ⁊ non plena vox exoritur. itē duo labia: septimum est lingua. octauum palatū: qō greci vranion vocant: quoniam sit ad formā celi: celū aūt vranos appellatur: qua ex re octaua musa dicit vrania. Nonū instrumentū est gutturis profunditas per quam spiritus egreditur. Plato aūt ille diuinus pbs ponit quattuor furoris genera: inter que ponitur poeticus furor: quem a musis prouenire demonstrat. Musas aūt appellat celestiuꝫ spherarū cantus. Nam in libro de republica singulis spheris singulas syrenas appositas dicit: motum ipsum spherarum ac sonum qui inde fit significans. Quapropter octo spheras octo musas: ac per illarum concentū nouā ponit quam (quoniam hermonia vna est ex omnibus suauissime compositā) excellentissimam dicit hesiodus. Ergo poesis a diuino furore: furor a musis: muse a ioue eodem platone teste proueniunt. Accedit ad hanc opinionem ꝙ phebum. i. solem qui medius planetarum est in medio musarum ponunt. Unde illud virgilianum In medio residens complectitur omnia phebus. Qui quidem Virgilius attestatur musas iouis filias cum dicit. Adeste muse maximi proles iouis ⁊c. Alcineon autem ⁊ nonnulli alij eas celi ⁊ terre filias dicunt. Theodōtius vero thespie ⁊ mēnonis filias esse vult. Diodorus addit musas fuisse octo puellas: quas osyris orbem peragrane in exercitu duxit: eo ꝙ cantu et alijs disciplinis essent insignes. Alio etiam loco scrib. t musas a patre ioue litteras ⁊ versuum compositionem. i. poeticen doctas esse. Varro romanorum doctissimus qui easdē ⁊ musas ⁊ nymphas appellat: tres dūtaxat ponit musas. Unam que ex aque nascitur motu. Alteram que ex aeris percussi sono. Tertiam que mera tm̄ voce consistit. Patet ergo per fictionem poeticam aut rem hystoricam: aut diuinā aut naturalē intelligi oportere: quam qui non capiunt falsitatis criminantur im̄meritos poetas. ¶ Sciendum tamen tripler esse poetarum institutum iuxta Horatium in de arte poetica. Aut prodesse volunt aut delectare poete: aut simul et iocunda ⁊ ydonea dicere vite. Alij enim duntaxat delectationis gratia versus edunt: alij solius vtilitatis ⁊ bone doctrine gratia. alij propter vtrancꝫ. Primis dantur poetice muse. secūdis et tertijs etiam philosophice. Bone enim doctrine ⁊ morum institutiones ex philosophicis accipiebantur. Quia ergo Boetius (hoc est per eum significatus) non opus habebat musis delectationem inanem causantibus: sed veram consolationem ex magnanimitate ⁊ sapientia generantibus: ideo philosophia expulsis poeticis musis: suis. i. philosophicis musis eū curandum dicit. Vocat autem poeticas musas eas dico que ad solam delectationem faciunt meretriculas ⁊ syrenas eo ꝙ more earum animos illiciunt. Syrenes a greco verbo berein mutata aspiratione in s litteram deduci constat. Est autem berein connectere ⁊ retinere. Fuerunt vt poete dicunt tres achaloi fluminis filie ex calliope musa. Ve insulas quasdam iuxta pelorum inter siciliam ⁊ italiā habitasse scribuntur. Quod Ouidius etiam tetigit in. xiij. metham: phoseos duz enee transitum describens inquit. Terrasqꝫ calenti Sulfure fumatas achaloiadumqꝫ reliquit Sirenum scopulos. Harum vna voce (teste Seruio super. v. Eneid. circa finem) alia tibijs. alia lyra canebat. Sed tanta dulcedine cantus transeuntes nautas afficiebant: vt sopirentur: quos cum sopitos persentiscerent submergebant ⁊ deuorabant. Quare cum iuxta illas transiturus esset vlyxes: admonitus a Circe sociorum aures cera obturauit: ⁊ ipse se ad nauis malum ligari iussit: atqꝫ sic quoqꝫ transiuit illesus. Quod ille graviter ferentes ⁊ ira succense atqꝫ dolore commote se precipitauerunt in fluctus: quod Juuenalis tetigit: apud quem dicit neuola. Nam cum pro me fortuna rogatur Affigit ceras illa de naue petitas. Que siculos cantus effugit remige surdo. Dicuntur autem tres fuisse. Parthenope a q̄ ciuitas illa que nūc neapolis: id est noua ciuitas dicitur denominata est cuz illic sepulta essz Item leucosia ⁊ ligia. Multa de his Claudianus: et Virgilius opusculum etiam confecit: sed potissimum Homerus in. xij. Odysse. vbi syrenes dulcissimum cantum habent: cuius sensus est. Huc ades inclite vlixe: magna achaiorum gloria: hic nauem siste: vt nostram vocem audias. Nemo enim vnq̄ hac iter fecit: quin nostri cantus suauitate demulceretur: qua oblectatus et plura doctus a nobis dimittitur a nobis. Haud enim nos fugit quid apud magnaz troiam greci simul ⁊ troiani deorum voluntate gesserunt. Scimus preterea quicquid in alma terra agitur ⁊c. Hec verba suauibus quoqꝫ carminibus Licero transtulit: quorum primum est. O deus argolicum quin puppin flectis vlixe. Non opus est dicere Syrenes etiam dici apes imperfectas et inutiles. Item volucres in india esse quarum cantu homines mulceant:

Poetarum officium

Deducta a grecis. Syrenes

quos sono grauatos lacerēt. Sic etenī singula q̄ de hoc vocabulo legerī trāscribere velim ni mis prolixus eem. Certū est aūt cp scribit in ṕma syllaba p i nostrū et lōgū q: grece bz ei dip thōgon. dicit hec firem hui⁹ firenis. In actō banc sirena nō firenē: et in plī bas firenas quia in actō plurali nois tertie declinationis ab actō singulari in a babetur frequens actiuus i as ab em es et ab im is. Quia etiā obliqui greci sepe in noīatiuos latinos trāseūt: vt delphines arabus. elephantus. a genitiuis horum nominum delphin arabs elephas mutando os in vs Ideo ab accusatiuo serena fit etiam nominatiuus hec serena huius serene: sicut ab accusatiuo banc cassida: fit hec cassida ꝛc. Deiecit humi mestior vultum. Simile loquendi genus non passim inuenies: ponitur enim genitiuus humi p̄o eo qō est in humum vel ad humum: volunt q̄ ob id nonnulli grammatici genitiuum humi ita posse construi. Mestior a mestus deducitur. Circa qō vocabulum aduerte secundum laurentium de valla: comparatiuum nomen semper plus significare de forma in qua fit comparatio cp absolutum seu positiuum: vt iunior licet minus habeat annorum cp is quem iuuenem appellamus. habet tamen plus de iuuenilitate si ita dicam: et minor plus de paruitate cp parvus licet minus de magnitudine. Verum tamen non te fugiat puer: comparatiuum nomen apud ydoneos auctores sepenumero positum esse per quandam temperationem ⁊ immunitionem significationis seu per se seu gratia subintellecti. Modestus enim et summissus appellamus hominem iracundiorem cp iracundum: liberiorem cp liberum. Sic et tristior (Seruio teste) est idez qō subtristis: hoc est modo plane tristis: et mestior hic: non admodum mestus: sed tamen aliquanto mestior cp deceat āt cp soleat. Unde subaudi ende mihi videntur huiusmodi particule. Mestior supple aliquando vel paulo cp decens. aut iustum. aut honestum. aut equum. aut operep̄cium. aut solitus sit. et ita in consimilibus. In extrema lecti parte consedit. hoc verbum compositum potius putem. a con: et sido cp sedeo. Quia considere proprie est sedem post motum et migrationem capere. quia ergo desuper venerat recte considere dicitur. sicut prime Eneiō. Vultis et bis mecum pariter considere regnis. Nec moueant qui dicunt sido non habere preteritum. id enim vt laurentius recte probat: non recte dicunt. Nam sedi facit sicut et sedeo. Cetera aperta sūt Ordo talis est. Dum ego tacitus id est tacens (vtrumq; significat et actiue et passiue: actiue hoc loco: passiue apud Senecam Quod tacitum esse vis nemini dixeris: et sexto eneiō. Quis te magne cato tacitum ꝛc.) reputarem mecum id est recogitarem et animo voluerem b: id ē huiusmodi carmina: et designarem seu assignarem et committerem officio stili ideſt illius instrumenti quo olim in ceratis tabulis scribebant: querimoniam lacbrymabilem: mulier vultus admodum reuerendi et oculis ardentibus et perspicacibus id est perfecte et ad intima videntibus et penetrantibus vltra communem id est vulgarem valentiam id est potentiam hominum: itē colore viuido atq; ierbausti. i. ierausti bilis vigoris (Sepe enī participia p̄teriti tēporis p̄o verbalibus legūtur: vt in p̄incipio. vij. eneiō. Inaccessos p̄o eo qō est in accessibiles fere.) cp uis ipsa foret ita plena eui vt nullo modo crederetur esse nostre etatis. mulier in quam taliter dispositam visa est mihi astitisse supra verticem ideſt summitatez capitis. Ubi duo notabis puer. Primum cp dicit signanter visa est astitisse: non autem astitit. Per hoc enim innuit se per fantasiam et fictionem loqui. Sicut Virgilius locuturus per fictionem poeticaz verbuz aliqō premittit per qō se ab hystorica veritate discedere significat: dicendo vt fama est: vt perhibent: aiūt: ferūt ꝛc. Secūdū cp latine dicit supra verticē non super. Nam hoc fere obseruant docti vt dū res supior iferior ē cōtinget sup eaz eē dicāt vt super humeros portaui te. dum vero spacium inter vtrāq; est supra: vt supra caput nostrum sed sidera sunt nouū super. Statura super erat ambigue. i. dubie et incerte discretionis. Nā ipa cohibebat. i. pstrīgebat vel cōtrahebat se quidē nūc. i. vno tempore ad cōem mēsurā hoīm. vero p sed ipsa videbatur nunc. i. alio tpe pulsare. i. pulsando cōtingere celū cacumine. i. extremitate sūmi vertic;. Que cū extulisset alti⁹ cp solebat caput suū: ip;z caput penetrabat. i. penit⁹ trabat ēt celū: ꝛ frustrabat intuit⁹. i. inspectionē hoīm respicientiū se. i. philosophiam. Uestes erāt ꝛc. notissima sunt verba tertus. Quas quisq; potuit ꝛc. si legis abstulerā: ordo est. et man⁹ violentorum abstulerant particulas vestiū: quas quisq; eorū potuit sup. auferre. Si abstulerit: ordo est. et q̄sq; illorum violētorū abstulerat pticulas quas potuit abstulisse. Que dolores ei⁹ non modo nullis. hic nota multos errare: legendo vllis p̄o nullis. Nā sepe male auferūt negationem post non modo: non solū: nō trā: neuz: non scientes p̄iorem negationem non agere in sequentia nisi repetatur. Non dicis ergo. Non solū te amo sed odi: quia falsum dicis. Si enim amas non

Humi

De comparatiuis.

Consido

Cōstructio Tacitus

Nota

Supra Super

Non modo

odisti.sed nō solū te nō amo sz odi.Ordo est.pbia inquit Quis pmisit bas mētriculas.i.aiozuz illectrices moze meretricularū: scenicas.i.que in scenis versari solent accedē ad būc egrum? Que meretricule nullis pro nō et vllis:nō mō nō fouent vllis remedijs dolores eius videlicz egri:verūetiā alerēt insup dulcibus venenis. De sūt ꝛc.apta sūt verba. At pro sz si vestre blā ditie.i.molles assertationes et cōtactus(caret aūt bec dictio blanditie singulari numero)de traberent nobis quem.i.aliquem propbanū.i.nō initiatū istitutionibus philosophicis:solitū.i.cō suetū vt vulgo.i.rebus vulgarib⁹. vel sic.vti.i.quēadmodū solitum sup.est fieri vulgo.i.vulgariē.ego pbia putarē eē ferendū.i.tolerāduz et patienduz nimis moleste.

¶ Metrum secundū primi libzi.loquit pbia.

Eu q̄ precipiti mersa profundo.
Nōes bebet:ꝛ propria luce relicta
Tendit in externas ire tenebras?
Terrenis quotiens fl̄atibus acta

Nota de p̄ma psona

Aduerte puer in prima psona licere nūc singulariter nūc pluraliē loqui vt bic pbia de se loquēs nobis dixerat:et subiūgit putarē singulariē. Quippe q: certe ope mee.i.opationes et cure nibil lederētur ī eo.i.in tali qui eis vsus nō sit. Opa ope aliq̄n ē oparius aliquādo opatio diligēs.

Opera

opus aūt est id qō fit p opam.vnde locamus opas nostras et vendimus opa. Solet paboli ce dici opam eē matrē opis. Nunc vero ꝛc. Dic aīaduerte lector obseruatū eē decoz:ū qō supī dixim⁹ in affectione loquētis. Quia em̄ philosophiā inflāmatū ira dixerat auctoz:ideo nūc ei p̄monē abzuptū et irascenti congruū attribuit. Sicut virgil⁹ eneid.primo. Quos ego.sed motos p̄estat cōponere fluctus. Et terentius in eunucho. Ego ne illā: que illū: que me: que nō:et serentis alijs locis. Est ergo aposiopesis.i.reticētia facta propt̄ irā animi. Possit autē multis modis compleri Aut sic.bunc vero nutritū eleaticis studijs et academicis: nequaq̄ ferendū ē abduci. Aut potius sic.bunc vero eleaticis atq̄ academicis studijs enutritū: audet⁹ nobis sceleste meretricule:detrabē:boc aūt modeste suppːessit:vnde addit.sed o syrenes.i.animozū illectrices et deceptrices cantatōibus vestris dulcesvsq̄ ī extrīū.i.vltimā vite extitionē b̄ ē mozte abite potius q̄ sup.cogatis me in vos seuire: aut male de vobis proloqui: aut q̄ būc nostrū decipiatis:et relīquite eū curādū et sanādū meis.i.philosophicis musis.i.īuentionibus aut modulis. Ne quid aūt pretermittā:elea et academia loca sunt in q̄bus maxime pereviguerūt pbi. Nā eleā pbocensiū coloniā zeno patriā būit:et leucippus. Academiā at benieñ.plato ībitabat. Estq̄ vt laertius docet academia locus in suburbano atbenieñ.nemozosus a quodā beroe academo noie sic appellatus. Eandē Speusippus xenocrates pluresq̄ alij postea coluerūt.sed ergo. Ille cboꝛus.i.ille cetus poeticarū musarū: Increpitus.i.cū crepitu et acerbitate repːebēsus: effectus mestioꝛ.i.paulo plus q̄ solebat mestus: vel aliquantulum mestus ꝺiecit bumi.i.ad bumū vultū.i.oculos suos. Vultus enī propie ē qualitas faciei q̄ voluntatez bominis prodit:vnde a volendo deducitur: et confessus idest protestans verecundiam propter reuerentie philosophie incussaz ruboze:excessit tristis limen id est lignuz limuz boc est transuersuz in ostio carceris. At ego cuius acies idest acumen oculozuz mensa id est obzuta lacbrymis caligarat id est caligauerat boc est tenebris obscurata fuerat: ita vt non possez dinoscere quenaz esset bec mulier auctoritatis taz imperiose idest tantuz cupide imperij vel taz superbe imperantis:Ego obstupui:et cepi id est incepi tacitus idest tacens expectare id est obseruare.et boc dico visu meo defixo in terraz:quidnam idest quaz rem ipsa esset actura deinceps idest postea. Illa accedens tum id est propius:consedit idest locum cepit in extrema parte mei lectuli:et intuens meuz vultum grauem idest granatuz luctu atq̄ deiectuz in bumuz meroꝛe idest propter meroꝛem: est conquesta de perturbatione nostre mentis bis versibus q̄ sequuntur.

Vultus

S.tbomas

Eu q̄ precepiti mersa profundo. Dic incipit metrum secundum buius primi qō vocatur metrum dactilicum a pede predominante. et dicitur tetrametrum a numero pedum:a tetras quod est quattuoꝛ: quia quattuoꝛ pedes continet. et dicitur bypercalecticum propter syllabam abundantem post

duos pedes in medio versus.verbigratia . Primus pes est heu q̄.secundus: precipiti . sed syllaba ty huius nominis precipiti superabundat.tertius est mersa pro.quartus fundo.Similiter est in alijs. In hoc ergo metro philosophia deplangit statum boe. dolendo de perturbatione mentis eius. ⁊ facit duo. Primo vniuersaliter philosophia deplangit perturbationem mentis hominum.Secundo specialiter conuertit planctuz suum super boe.ibi. Hic quondā

Crescit in immensum noxia cura:
¶ Hic quondam celo liber aperto
Suetus in etbereos ire meatus:
Cernebat rosei lumina solis:
Visebat gelide sydera lune:
Et quecunq; vagos stella recursus
Exercet:varios flexa per orbes:

Primo dicit . Heu q̄.i.quantum mens hominuz bebet.i.obscurat mersa precipiti profundo id est cura rerum temporaliuz que precipitant hominem : ⁊ talis mens relicta propria luce.i.contemplatione tendit.i.laborat ire in tenebras externas. i. in ignorantias exteriores. Hoc autem contingit homini quotiens sup. mens acta i.agitata terrenis statibus.i.prosperitatibus vel euentibus cura i. sollicitudo rerum temporaliuz noxia.i.nociua crescit in immensuz.i.supra modum. ¶ Nota q̄ in nobis est duplex virtus.rationalis ⁊ sensualis.sensus autem semper aduersatur rationi : quia caro concupiscit aduersus spiritum:⁊ spiritus aduersus carnem. Cum autem sensualitas vincit rationem:tunc homo est in malo statu regiminis ⁊ efficitur bestialis. Unde Albertus sup ij. de anima dicit. Turpe est nobis abhicere regimen superioris ⁊ induere regimen inferioris virtutis. quod nobis cōmune est cum bestijs. Ideo scribitur.ij.ethicorum in antiqua translatione. Valde conandum ⁊ laborandum est nobis vt virtus nostra concupiscibilis subiecta fit rationi . Quemadmodum enim pueri peruerse viuunt si non a suis pedagogis fuerint coacti ad recte viuendum.sic appetitus sensualis ducit nos ad insolentiam:nisi regula rationis fuerit coartatus. Plures autem homines sequuntur sensualitatem q̄ rationem: insudantes bonis exterioribus ⁊ delectationibus sensualibus:per que impediuntur in speculatiōe ⁊ cognitione summi boni:ideo philosophia hoc deplangens dicit in metro. Heu q̄ precipiti. Itē cuz anima ingerit se curis rerū temporalium profunde precipitatur ⁊ bebet:quia a cognitione rerum ⁊ sui creatoris destituitur:⁊ destituta cadit in tenebras externas.i.in ignorantias exteriores. ¶ Ubi nota q̄ duplex est ignorātia.q̄dā naturalis q̄ est in iuuenib⁹ ⁊ decrepitis:⁊ vocatur ignorātia eterna:q; ex naturali defectu pringit. Alia ē ignorātia q̄ causat ex negligētia bois: qñ sollicitat circa exteriora:⁊ talis dr externa:q; ē extra naturā:de q̄ dr q̄ oēs boies naturaliter scire desiderāt. Pria ignorantia cū sit naturalis nō est viciosa:q; turpes a natura nemo increpat neq; bonos laudat. Scda ēvitiosa cū fit p bois negligentiā:de q̄ loquit Boe.ij.b⁹ psa.v. Ceteris aiantib⁹ sese ignorare natura ē:boib⁹ nō vicio venit. Itē dic noxia cura. Vñ Sene. i. puerbijs. Magnā ptē prturbatōis sibi dedit q̄ exterioribus se iniecit. Itē rō ⁊ intellect⁹ dr lux bois:q; illūinat boiez ad cognitionē creature ⁊ creatoris. Dr aūt ppria lux bois: q; solū gen⁹ boiz viuit arte ⁊ rōe ex premio metbaphisice. ¶ Hic quondā celo liber apto. Hic phia specialit puertit se ad deplāgēdū Boe. Et prio ostendit quāta ptēplatiōe Boe. quondā viguit. Scdo ostendit quō destitut⁹ a tali ptēplatiōe solū de terrenis cogitabat : ibi. Nunc iacet effeto. Prio phia pmendat Boe. ab astronomia. scdo a naturali phia. tertio a metaphisica. scda ibi Quietiā cās. tertia ibi. Quis voluat stabilē. Prio di. Boe. quondā liber. i. solut⁹ a cura rerum tpaliū celo sibi apto p cognitionē suet⁹ fuit ire p rōem in etbereos meat⁹. i. in mot⁹ corporuz celestiū: ⁊ ipe cernebat. i. speculabat lumia. i. radios rosei solis: ⁊ visebat. i. cū desiderio videbat sydera. i. stellatōes gelide. i. frigide lume. ⁊ ipe Boe. victor ignorātie bēbat oēs stellā pbendas nūeris. i. certis putationib⁹. q̄cūq; stella erratica exercet. i. opat vagos. i. varios recursus nūc pgrediēdo: nūc regrediēdo. stella inq̄ flexa. i. mota pvarios orbes. i. circulos. ¶ No. q̄ aio liberato a curis liberalib⁹ pcessum ē phari: tō q̄dā artes dr liberales: q; filij liberoz. i. nobilium q̄ erāt liberati a curis tpalib⁹ talib⁹ artib⁹ vacabāt: tō dic phia q̄ Boe. quondā liber ⁊c. ¶ No. q̄ dic celo apto. Iz bō planetas celi corporaliter nō attigat: tñ speculatōe pbendit. Hoc

Virtus duplex

Ignorātia duplex

Nomo

pulcbre taugit Hermes trimegist⁹ dicēs. Magnū miraculū ē bō et animal bonorādū. bic aīa intellectiua in naturā dei transit q̄si ipe de⁹ sit. bic p naturā aīe dīs est ꝓiūct⁹. bic demonū genus nouit: terraz colit: elemētis cōmiscet: acumine mētis in maris ꝓfunda descēdit: celū qō videtur altissimū animi sagacitate metit: intentionē animi eius nulla aeris caligo cōfundit: nec terre densitas eius opationē impedit: nō aque ꝓfunditas aspectū eius obtūdit. ¶ Nota q̄ sol in ortu suo apparet roseus ꝓ ptervapores interpositos intervisuz nostrū et solē. nā albū visum p fumū apparet rubeū. Etiā licet in meridie vapores sint interpositi nō tamē appet tūc rose⁹: eo q̄ illi vapores nō sunt grossi: sz subtili ati caloze solis. ¶ Nota q̄ pbia d. lunā eē gelidā. qō nō ē itelligēdū formalit: qz ꝑme q̄litates que sunt calidū: frigidū: humidū: sic cū: nō bñt locū i corpib⁹ celestib⁹ cū nō recipiāt peregrinas impressiones: sz dicit luna gelida virtualit vel effectiue: quia frigus et ēt humores efficit in inferioribus. ꝓpt qō noctes quib⁹ luna ꝓest sunt gelidiores ⁊ humidiores magis dieb⁹. ¶ No. q̄ planete dicūt habere vagos recursus: qz mouēt duplici motu. s. ꝑmi mobil ab oriente i occidētē: ⁊ ꝓꝓio motu ab occidēte i oriētē. vt iō qz q̄ndq̄ appārēt nob stationarij: qndq̄ retrogradi: qndq̄ ꝓpīq: qndq̄ aliq̄lit remoti. ¶ No. q̄ stella erratica dr fl exa. i. mota p varios orbes circuloz. s. deferētis et epitycli rōne quoz circuloz nūc dicunt ꝓgressiui: nūc retrogradi: nūc stationarij vt dictū ē: et bz videri in tbeorica planetarū vel astronomia. ¶ Quietiā cās. Hic cōmēdat eū ex parte naturalis pbie di. Quinetiā ꝓ certo Boe. solit⁹ fuit rimari. i. inqrere cās. vñ. i. ꝓpt quas causas sonora flamia. i. sonorosi vēti sollicitant. i. pturbāt equora. i. planicie ponti. i. maris. q̄si diceret. Bo. sciuit cās generationis ventoz qui ꝓmouent ipm mare. ¶ No. q̄ ex libro metheoroz patet q̄ ventus generatur ex vapore calido ⁊ sicco elevato p calorē sol: q̄ pueniēs ad locū nubiū frigiditate nubis repcutit: ⁊ repcussus ferit in lat⁹: et facit sonū impellēdo aerē. ⁊ qz aq̄ facilit est diuisibilis de facili cedit ⁊ renerberatur p vētos. vel aliter pōt intelligi. Antiqui enī dixerunt q̄ ideo vēti turbant mare: qz in ipso mari generant vēti qui nō exeūt: sz faciūt fluxū maris: sz bec opinio nō sit vera: qz mare fluit ⁊ refluit tpe determiato sicut bis in die naturali. venti aūt generant tpe indetermiato. ¶ Quis voluat stabilem. Hic pbia cōmendat Boe. a metapbisica ⁊ iterato a naturali pbia dicens Boe. etiā solitus fuit rimari quis spūs. i. intelligentia voluat motu diurno stabilem orbez firmamēti. vel etiā cur sydus solis vel aliud babens ortum et occasuz casurū in besperias vndas id est in aquas maris occidentalis surgat. i. iterū oriatur ab ortu rutilo id est ab oriente splendido. quasi di. Boetius solitus erat inquirere cur stelle q̄ i occidēte vident occidē iteꝝ resurgāt i oriēte. ēt solit⁹ erat rimari q̄s tēpet placidas boras ver. s. tpis vernal vt ornet terrā roseis floribus. Quis dedit. i. ordiauit vt autūn⁹ fertil ānoplēo. i. fecūdo ifluat. i. ifluētiā faciat gravidis vuis. i. botr⁹ rpletz. ēt erat solit⁹ reddē. i. affligere varias causas latēt⁹ nature. i. rez naturaliū. ¶ No. oē quod mouet. er septio pbili. q̄ celū ab alio mouet. Mouet aūt celū a duplici motore: p ꝓmētatorē. rij. metapbi. abyno ꝓiūcto ⁊ apꝓpato q̄ vocat itelligētia a q̄ mouet effectiue. ab alio motore sepato q̄ ē de⁹ a q̄ mouet i ratione finis. Itē dic orbē celestē eē stabilē. sz eiz moueat ⁊ mutet locū ꝑz ptes: nō tñ ꝑz totū ⁊ q̄tū ad b ōr eē stabilis. i. imobil. Itē causa q̄re stelle q̄ occidūt iteꝝ oriant nō ē alia nisi motus circularis primi mobilis: qui secum rapit oēs stellas tam fixas q̄ erraticas. Item besperus est stella que de vespere sequitur solem occidentem: a qua stella mare occidentale dicitur be-

Gol rose⁹

Luna gelida

Planete

Uentus

Mot⁹ celi

Besperus

Compzensam numeris victoz babebat.
¶ Quinetiam causas vnde sonora
Flamina sollicitāt equora ponti.
¶ Quis voluat stabilem spūs orbem:
Vel cur besperias sydus in vndas
Casurum rutilo surgat ab ortu.
Quis veris placidas temperet boras:
Ut terras roseis floribus ornet.
Quis dedit vt pleno fertilis anno:
Autumnus gravidis influat vuis
Rimari solitus: atq̄ latentis

spericum:eo ꝙ sol ⁊ besperus ibi se mergant.non ꝙ ita fit:sed quia vulgares sic opinant.cuꝫ eñ stelle occidunt propter interpositionem maris inter visum ⁊ stellas videntur stelle mergi in mare.Item tempus vernale dicitur placidum quia est conueniens vite hominis. Est enim tempus veris calidum ⁊ humidum in quibus consistit vita.ex libro de morte ⁊ vita. Et ideo illo tempore producuntur flores. Nam materia florum est humidum aqueum subtile bene coctum a calido aereo. Quia igit in vere dominatur calidum aereum ⁊ humidum aqueum subtile quod parua indiget digestione: ideo in vere cuius calor temperatus est flores producuntur. Item vitis multum abundat de humido aqueo ⁊ grosso: cuius signum est quia tempore putationis distillat ab eis quasi humidum lacbrymale. Tale autem humidum grossuꝫ multum resistit digestioni.ō vue ad maturitatē tarde proueniunt.s.tpe autūni. Itē Boe.consueuit reddere causas latentes rerum naturaliū quod fuit iudicium felicitatis. Nam ſm Virgilium Felix qui potuit rerum cognoscere causas. ¶ Nunc iacet effeto. Hic ostendit pbia q̄ modo Boe.destitutus predicta speculatōe de terrenis cogitabat dicēs. Nunc.i.pro tpe doloris Boe.iacet.i.,pstratus est effeto.i.euacuato lumine.i.speculatione mentis.⁊ ipe pressus colla.i.ſm colla grauidis catbenis passionū q̄ mentem grauāt:gerensq; declmū vultū.i.inclinatum pondere amissionis rerū tpalium:beu cogitur cernere terrā stolidā.i.bona terrena que boies stolidos efficiūt. ¶ Nota catbena est ferreū instrumentū quo aliq̄d contra suā naturaꝫ detinet. Quattuor aūt effect⁹ q̄ sunt.gaudiū.spes.timor.dolor.similitudinarie oīr catbene: qr aīm bois detinent:⁊ ꝺ suam naturā ⁊ rōnem ad illicita trabunt. Nam rō semp deprecatur ad optima.ex.i.etbicoꝝ. Et ꝓpterea Boe.in fine buⁱ⁹ primi bortat fugā passionū:ibi. Tu q̄ qꝫ si vis. ¶ Item no.nō est estimandū ꝙ Boe.sic esset ita euacuatus lumine mentis sicut littera sonat:qr al's fuisset insufficiens pro compositione huius libri:sꝫ pbia loq̄tur hic ꝓpassiue Ille eñ est merus stultus q̄ inclinat se ad terrena diligēdo ipa ⁊ non eleuando intellectū suuꝫ ad speculabilia:q̄lis nō sunt Bo. Unī dicit Aug⁹. Tales sunt boies qualia sunt ea q̄ diligunt: qr dilectio transmutat diligentē in silitudinem rei quā diligit. Hec Marquardus.

Nature varias reddere causas.
¶ Nunc iacet effeto lumine mentis
Et pressius gravibus colla catbenis:
Declinumq; gerens pondere vultum:
Cogitur beu stolidam cernere terram.

IEu q̄ precipiti ⁊c. Carmen boc secundū primi libri:est lyricū:sic dictum eo ꝙ ad lyrā cam potest. Quocirca quia sequentia fere lyrica sunt: dicam bic in generali tria Primum que sit materia lyrici carminis. Secundum quod decorum. Tertium quibus nominibus et cur tot et tam diuersis soleant noiari. Primum docet boratius in de arte poetica bis verbis. Musa dedit fidibus diuos:puerosq; deoꝝ:Et pugilem victorē ⁊ equū certamine primū. Et iuuenū curas:⁊ libera vina referre. Donatū est inquit fidib⁹.i.lyricis cordis cātare diuo.i. diuos ⁊ beroas olympiacos:⁊ christiano more deū ⁊ sanctos ei⁹:qr lyrica carmīa fere bymni sunt. Itē pueros.i.filios deoꝝ vel beroas:⁊ athletā seu pugilem victorē:⁊ equū in curuli certamīe vincentē. Et curas.i.amores iuuenū ⁊ libera vina.i.comessationes ⁊ ebrietates q̄ faciūt boies liberi⁹ loqui. Et vt paucis dicā lyricū carmen desiderat aut modestā laudatōem:aut nō amarā irrisionē ne iambicū fiat. ¶ De decoro satis dictū est: si applicetur. Oꝫ eñ ꝓcipue vt carmen materie quadret. Et q̄litas carminis:q̄litati psonarum: vt materie iocunde detur ꝛ̄sus fluidus:nō stridul⁹ nō impedit⁹ monosyllabis aut spōdaicis pedibus:q̄ grauitatē ꝓ se ferūt. Singul' aūt carmībus suū decoro est seoꝝsuꝫ annotandū. ¶ Tertiū qō de noibus lyricoꝝ carminum est:facile patebit.si nouerim⁹ duplicia esse eoꝝ noia gñaliat specialia. Generaliꝫ dicuntur a lyra lyrica:a cantando dicunt latine cantica seu carmia.grece ode aut psalmi a laudatione dicunt bymni. Spālia aūt noia. Sumunt a multis:ab inuentore vt Asclepiadeū ab asclepiade:glycomeū a glycone:pindaricū a pindaro: sapbicum ab inuentrice que dicta est sappbo:⁊ sic de alijs. A pede ꝓdominante:vt dactylica:iambica: spondaica. A connexione generū carminū: qr si in oda seu versu lyrico non est nisi vnū genus carminis:tunc dicitur monocolos;si duo dicolos:si tria tricolos: si quattuor tetracolos. Item

Ascensius

Lyrici carminis materia

Decorum

Nomina

a reuersione:q; post vltimum genus carminis reuertit semper ad primum:seruandus enim est semper vnus ⁊ idem ordo:si ergo vnum est genus carminis tunc oda non habet reuersionem sed continuum ꝓcessum:si duo:dicitur distropbos a dis qđ est duo ⁊ tropbi conuersio. Si tria tristropbos. Si quattuor tetrastropbos: vix plura inuenies connexa. Item singula carmina sumunt nomina ab inuentore:a pede predominante:⁊ a numero pedum: ⁊ a numero syllabarum. vnde sappbica ab vndecim syllabis bendecasyllaba dicuntur. A numero autem pedum. si duo dumtaxat sunt versus dicitur dimeter:si tres trimeter:⁊ sic consequenter. sed boc sciendum qꝺ in iambicis duo pedes ꝓpter eoꝝ celeritatem vnā mensurā faciunt: vnde iābica ser pedum trimetra dicuntur. Hec in generali diximus ne repetenda sint. In speciali autem presens oda est monocolos: dactylica:tetrametra:⁊ nisi vltimus pes spondeus esset asclepiadea. Est monocolos q; vnum est genus carmis. Est dactylica:q; sepe tres sunt dactyli: ⁊ duo spondei. Est tetrametra:quia quattuor sunt pedes: ⁊ syllaba abundans propter quam dicit bypcatalectica. Cōstat aūt er ꝓmo pede dactylo vel spōdeo:scō dactylo⁊ iterdū spōdeo ⁊ syllaba abundante que sit vltima dictionis si suauē vis bīe sonoritatē:tertio dactylo: quarto spōdeo vel eius loco trocbeo. q; in omni versu vltima syllaba cōis est. Uitande sunt dictiones monosyllabe in fine:⁊ crebra collisio litterarū per vocalem sequentem aut in aliam vocalez Materia est cōgrua:q; cōtinet laudem Boetij. Dia aūt satis expositā sūt i cōmentarijs supioribus q̄ si sancti thome sunt:nescio cur adiectū sit. Hec marquardus. Pauca tñ grāmatica lia addā. Quoꝝvnū sit qꝺ bec dictio qꝺ triplr accipi solz,p eo qđ est qꝺtū ⁊ b cū positiuo figurate b est cū admiratione aut indignatōe aut filī affectione:,p qꝺto ⁊ id rari⁹ cū cōparatiuo:,p valde ⁊ id cum suplatiuo qđ sepe euenit. Cū positiuo:vt bic. beu qꝺ precipiti. i. qꝺtum p̄cipiti ⁊c. cū comparatiuo apud Uirgiliū. Quā magis illa tremēs tanto magis effera flāmis. qꝺ magis. i. quanto magis cum suplatiuo:vt vir qꝺoptim⁹. i. valde bon⁹ vbi barbare dicunt poptim⁹. ¶ Presſius colla greca ē locutio:poetis nō oratoribꝰ cōcessa:q̄ si p noīa fiat synechdoche a seruio dicere tur:q̄ bāc dñiaz obſuat:vt q̄tiēs p ꝟba aut ꝑticipia fiat grecā figurā dicat. q̄tiēs p nomina synechdoche. bec satis sint.

Quā

Greca locutio

¶ Prosa scda primi libri.

Sanctus Thomas

Ed medicine inquit potius. Hic incipit secūda, pſa bu⁹ primi ī qua pbia iuesti gat mo:bū. Bo. ex qbusdā signis. scdo ꝓsolatur ipm ne desperet. Scda ibi. Cūq; me nō. Primo dicit pbilosopbia. O Boe. ego possem multa conqueri de p turbatiōe mentis tue: sed nunc potius medicine tempus est qꝺ querele. vero ꝓ sed tu:idest tunc mulier illa intenta in me totis luminibus: idest oculis ait. Es tu ne ille qui quondam tempore iuuentutis nutritus nostro lacte: idest facilib⁹ documētis ī etate āt pfecta educat⁹. i. nutrit⁹ nr̄is alimētis. i. doctrinis, difficilioribus euaseras. i. puenerās in robur. i. in fortitudinē virilis animi. atqui ,p certo nos ꝓtulera mus tibi arma talia. i. documēta:q̄ nisi pr⁹ abiecisses p oblitionē ipa tuerent te inicta firmitate. dicit pbia. Agnoscis ne me. qđ taces: filuisti ne pudore. i. verecundia: an stupore. i. mētis alienatōe: ego mallē. i. magis vellē te filuisse pudore: sz vt ego video stupor oppssit te. ¶ No. qꝺ pbia deplāgendo Boe. nō facit longā moz̄ā:ne boe. despat sup ifirmitate sua. ergo dic̄ pbia

Medicus

magꝭ ee tps medicie qꝺ qrele. Itē boni medici ē totꝭ oc̄lis diligēter respicere facie ifirmi: eo qꝺ facie magꝭ appent signa ꝓnosticatōis ifirmitatis:iō pbia dr ee intuita boetiū totꝭ lumib⁹ Itē p arma pbie intelligūt p̄cepta pbicalia:q̄ psuadēt mīme extolli ī,psperꝭ nec deꝑmi i aduersis. boz̄tat enim nos pbia ad magnanimitatē. magnanim⁹ aūt ē q̄ ꝓtra diffozmes insult⁹ fortune vnanimi mētis ꝓstātia militat. de bis ⁊ filibus p̄ceptis pbicis boe. oblit⁹ fuit ,pter do

Taciturnitas.

lorē. ¶ No. taciturnitas qñq; ,puenit ex pudore. qñq; ex stupore. qñ enim manifestat aīcui aliquid qđ vellet celari:ipe efficit verecūdus ⁊ oc̄lī eius deꝑmunt:facies eius rubet ⁊ auertit:⁊

lingua eius in loquendo ligatur. ¶ No. q̄ stupor vno modo est abundans ām̄iratio mētis: vt ibi. papa stupor mūdi. Alio mō est mētis alienatio ⁊ sic accipitur in ꝓposito. ⁊ inducit taciturnitatem. Et quo eñ motus lingue est fm cōformitatē ad fantasiā turbat̄ fantasia. sicut ꝓtingit in alienatiōe mentis p̄peditur lingua in loquēdo. ergo dicit pbia pudore aut stupore siluisti: ⁊ quia taciturnitas ꝓueniens ex stupore deterior est q̄ Stupos

talia ꝓtuleram⁹ arma: q̄ nisi pr⁹ abiecisses inuicta te firmitate tuerēt. Agnoscis ne me: q̄d taceas: Pudore an stupore siluisti: Mallē pudore: ⁊ te (vt video) stupor oppressit: Bo. ¶ Cū q̄ ñ mō tacitū ⁊ elinguē p̄rsus me mutūq̄ vidisse: admouit pectori meo leuit̄ manū. P. Et nihil (inq̄t) periculi ē: letargū patit̄: cōez illusarū mētiū morbū. Sui paulisp̄ oblit⁹ ē. Recordabit̄ facile sui: si q̄dē nos ante cognouerit. Mōvt pos

que causat̄ ex pudore: cū ipsa causetur ex aliquo defectu interiori: iō dicit pbia mallē pudore siluisses. ¶ Nota fm Augustinum pudor est corporis: sed pudicicia est mētis. Est aūt pudor verecūdia ex aliquo casu innata: nō auferēs memoriā: sed impediēs linguā. Stupor aūt est casus memoriā auferens ⁊ linguaz impediens: ⁊ pei⁹ est tacere stupore q̄ pudore: quia meli⁹ est memoriā retinēdo nō loqui q̄ loqui ⁊ memoria carere. ¶ No. pbia dicit boetiū habuisse nutritū suo lacte. p nutrimentum lactis intelligitur triuiū. s. grāmatica: logica: ⁊ rbetorica: quibus iuuenes sunt seriatim informandi tanq̄ facilibus documentis. sicut Pudor Pudicitia

puer lacte nutrimento molli ⁊ facilis digestionis vtitur. Sed per hoc quod dicit in virilis animi robur euaseras: scz ad scientiam mathematicam ⁊c. qua tanq̄ per scientiam magis subtilez homo perfecte etatis efficitur. ¶ Nota pbia contulit boetio arma non corporalia sed spiritualia: sicut sunt virtutes intellectuales quas enumerat Aristo. vi. ethicorum. et sunt illa intellectus. sapientia. scientia. ars. et prudentia. Et similiter virtutes cardinales que sunt q̄tuor scilicet prudentia. iusticia. temperantia. et fortitudo. Et dicuntur cardinales: quia quandam principalitatem sibi vendicant scilicet materiam circa quam baqeut fieri. Illa enim arma abiecit boe. quando temporalibus adhesit appetitui sensitiuo annuens: et ab attentione celestium sequestratus. Et de istis armis dicit apostolus. Abijcite ergo opera tenebrarum et induimur arma lucis: sic vt in die honeste ambulemus. ¶ Cumq̄ non modo tacituz. Hic philosophia consolatur boe. ne desperet dicens. Cum philosophia vidisset me non modo id est si tantum tacitum sed prorsus id est totaliter elinguem q̄ pro et mutum: ipsa admouit id est apposuit pectori meo leuiter manum: et inquit id est dixit. nihil periculi est circa hunc hominez ipse patitur letargum id est morbum obliuionis. morbum inq̄ communem mentiuz illusarū id est deceptarum. et ipse paulisper id est modicum est oblitus sui sed facile sui recordabitur siquidem pro certo cognouerit nos philosophiam ante id est prius: quod vt ipse possit facere tergamus lumina scilicet oculos eius caligantia nube id est obscuritate rerum mortalium id est temporalium. hec dicit philosophia. et veste sua contraria id est conuoluta in rugam ficcauit oculos meos fletibus inundantes id est humectantes. ¶ Nota q̄ tacitus est ille qui non loquitur: licet habeat potestatem lingue ad loquendum. sed elinguis et mutus dicitur ille q̄ non solum non loquitur: sed etiam non habet potestatem lingue ad loquedū. ⁊ talis fuit boe. ꝓpter stupore. i. mentis alienationē. ¶ No. q̄ pbia inuens se esse bonam medicam consolabatur boe. dicens. nihil periculi est in boie isto. qz fm Sene. in libro de clementia ad Neronē. Mali medici est desperare ne curetur eger. ¶ Nota q̄ letargia est infirmitas causata ex oppressione cerebri cum obliuione. ⁊ iungitur continuo somno. ⁊ sic letargus est morbus inducens obliuionem ⁊ somnum. Inde letargicus. ⁊ est homo qui patitur talem morbū. ⁊ dr a letbe qd̄ interpretatur obliuio. Etiā letbe est fluuius infernalis. Boe. ergo patiebatur letargum: id ē morbū obliuionis: qz si precepta philosophie in memoria habuisset: nunq̄ de amissione rerum temporalium doluisset. Item dicit letargū esse morbū illusarum mentiū: qz mēs illusa est vbi ratio est ligata ꝓpter defectum fantasie. sicut in freneticis vel ꝓpter defectum memorie sicut in letargicis. ¶ Notandum homo componitur ex aīa imortali ⁊ corpore mortali. Dz qz boe. Argus Letargia Homo

oblitus fuit bonorum anime: ideo dicitur fuisse sui obilitus: non totaliter sed paulisper: quia adhuc curam habuit de bonis terrenis que respiciunt corpus. Item homo per philosophiam habet suipsius perfectam cognitionem. Ad cognoscendum autem illud qđ per philosophiaz cognoscitur oportet primo philosophiam cognoscere: ideo dicit philosophia: recordabitur sui facile si nos prius cognouerit. Item per vestes philosophie in rugam contractas intelliguntur precepta philosophicalia in vnum volumen congregata sicut in libro isto: quibus ipsa philosophia boetium consolatur. ¶ Nota qđ ad medicum infirmum curare volentem plures requiruntur conditiones. Primo vt qualitates et conditiones respiciat: et vt humores nocētes cognoscat. Secundo ad loquendum eum moueat. Tertio si pre valida egritudine obmutescat vt manum corpori infirmi adhibeat. Quarto vt cum verbis consolatoriis reficiat. sic philosophia videns dolores boetij primo eum inspexit. secundo ad loquendum mouit. tertio manum suam corpori apposuit. et quarto verbis consolatoriis reficit.

Medicus

sit agscere paulisq lumia et mortaliū rerum nube
caligātia tergam. P. hec dixit. Ocłosq meos
fletib iundātes ꝓtracta ī rugā veste siccauit.

¶ Metrum tertium libri primi. loqtur Boe.

TUnc me discussa liquerūt nocte tenebre:
Luminibusq prior redijt vigor.
Et cum precipiti glomerantur sydera coro:
Nymbosisq polus stetit imbribus:
Sol latet: ac nondum celo vemientibus astris

Ascensius

SEd medicine inquit ꝛc. Hec prosa satis clara est et non negligenter declarata: quapropter frustra longus essem. Meminerit tamen iuuenis lectoris illas duas voculas medicine et querele hoc loco potius esse dativi casus qđ genitiui: nō enī pulchre dixeris tempus est studij: sed tempus studendi. vel tempus est studio idest ad studium. Non esset tamen omnino icongruz si dicatur tempus studij. Sciat autem illic; Si quidem nos ante cognouerit: si quidem diuisim esse legendum. Sunt enim due dictiones: et ordo est. Recordabitur facile sui: recordabitur inquam quidem id est certe si cognouerit ante id est prius nos. Multi in eo vocabulo errant: et interpres etiam hoc loco. vide vallensem.

Siquidem

¶ Metrum tertium primi libri.

Sanctus Thomas

TUnc me discussa. Hic incipit tertium metrum huius primi libri cuius primus versus vocatur metrum dactilicum exametrum. secundus dicitur metrum alemanicum ab inuentore tetrametrum a numero pedum. dactilicum a pede predominante. et catbalecticum: quia nulla syllaba abundat nec deficit. In hoc metro Boe. declarat per quoddam simile quomodo remotis impedimentis vigorem cognitionis recuperauit: et est talis similitudo. Sicut corofiante nubes generantur: et per interpositionem nubium sol ꝛ alia nobis occultantur: sic aduersitate imminente homo afficitur diuersis passionibus obscurantibus intellectum. et sicut austro flante nubes dissoluuntur et radij solares reuertuntur: sic aduersitate adueniente consolatione philosophica passiones sedantur et intellectus illuminatur. Dicit ergo in littera. Tunc cum philosophia terfit oculos meos tenebre liquerunt me discussa nocte: id est obscuritate: ꝛ prior vigor cognitionis redijt luminibus meis: id est oculis: vt pro sicut sol latet: id est occultatur cum: id est quando sydera: id est stelle glomerantur: id est inuoluuntur precipiti coro: id est tali vento. et polus: id est celum stetit: id est stare videtur nimbosis imbribus: id est pluuijs nubilosis. ac pro etiam nor: id est obscuritas funditur desuper: id est de nubibus in terram nondum: id est non adhuc astris: id est stellis venientibus: id est apparentibus in celo. Si boreas emissus a thraicio antro: id est thraicie regionis verberet: id est depellat banc noctem: id est obscuritatem et reseret clausum diem: tunc phebus: id est sol emicat: id est lucet et vibratus: id est fortificatus lumine suo ferit: id est percutit oculos hominum mirantes subito lumine solis post tenebras. ¶ Nota philosophia trahit hominem ab obscuritate ignorantie ad lucem sapientie: ex libro de pomo Aristo. et etiam per metristā. Ars hominem firmat:

nec finit esse malum. Et ergo cum philosophia siccassz oculos Boe. fugatis tenebris ignoratie redistvigor intelligētie. ¶ Nota q̄ttuor sunt venti p̄ncipales q̄ flant a q̄ttuor ptib⁹ mundi: scz ab oriēte: occidēte: septētrione: & meridie. quor q̄libet habet duos collaterales. & sic sunt duodecim venti q̄ bis v̄sibus cōtinent. Flant subsolan⁹ vultur⁹ & eur⁹ ab ortu. Atq; die medio notbus beret & africus austro. Circinus occasuz zephirusq; fauonius afflant. Sed veniunt aquilo boreas & chorus ab arcto. Chorus ergo est ventus q̄ flante generantur nubes & cōglomerantur sydera: sic q̄ per nubes occultantur. ¶ Nota q̄ polus ē stella q̄ semper in eodem loco videt: sed hic polus ponitur pro firmamento tanq̄ pars p̄o toto p̄synodochen. ¶ Nota q̄ polus. i. celum dicitur stare qñ est obductuz nymbosis imbribus: nō q̄ stet: sz q̄ motus eius tunc nobis nō apparet: motū enim celi non percipim⁹ nisi per motū alicui⁹ stelle: cum aūt celū est coopertū obscuris nubibus nulla stella videri potest. ¶ Nota fm Duguitionem nymbus est nubium densitas ex intēpestate orta. & sic dicit Boe. hic nymbosis imbribus. i. densis pluuijs. & est rō: q̄ tenuis imber non impedit aspectū astroz. ¶ Nota q̄ boreas dr flare ab antro traicio: q̄ forte regio traicie est cauernosa de cuius cauernis exit vent⁹ gñatus ex vaporibus siccis in terra. ¶ Nota postq̄ philosophia tersit oculo Boe. & eosdē a fletu lachrymaz compescuit: restitut⁹ fuit pristino vigori. vñ oculi ipsius Boe. vt rō & intellect⁹ obfuscati erant tenebris ignorantie: cū istis tēporalibus adbesit: p̄pter amissionē rerū tpalium diuersis fuit subiect⁹ passionib⁹. Bz p̄bia oculoz caliginē abiecit: cū ipsi⁹ intellectū illuminauit tenebras ignorātie fugādo: a lumine spirituali vt scia illuminando.

Venti

Polus

Nymbus

Ascen.

Unc me discussa. Ode secunda est dicolos distropbos q: duo continet genera carminis. Quo primū est beroicū bexametrū. Secundū tetametrū sile alemanico: nisi q̄ in alemanico falisco vltimus pes est spondeus: bic autem econtrario vltimus semper dactylus. De bexametro prius dictum est. Tetrameter autem versus alemanic⁹ dactylicus acatalecticus constat quattuor dactylis spondeis ve: aut promiscuis: sed vt dixit Boetius fere nouū gen⁹ excogitauit. nam in secūdi carminis fine discessit ab asclepiadio ponēdo spondeū p̄o dactylo: & bic ab alemanico: ponendo dactylum p̄o spondeo. Dic versus raro babet spondeum penultimum: sed fere duos dactylos in fine. De quoz ex secūdo carmīe buius primi satis patet. Et expositio per superiores cōmentarios. Scias tñ lectoz corum fine aspiratione scribi p̄o vento. Nam idem etiam caurus dicitur. bz aūt corus p̄o vento primam longam. quia au syllaba frequenter in o longam mutatur: vt caulis colis: plaustrum plostrum: maurus morus: caudex coder: caurus corus: sed chorus p̄o corona seu congregatione psallētium aut choream ducentium primam corripit. Est aūt chorus ventus flans ab occasu solstitiali & autor pli. lib. ij. grandines importat. Unde bic dicitur. Nymbosisq; polus stetit imbribus. Ubi verbum stetit: non significat quietum fuisse: sed plenum & obductum. sicut Autore Seruio apud virgilium cum dicit. Stant & iuniperi &c. et pluribus alijs locis. Boreas emissus dicitur ab antro thraicio: q: ventus septētrionalis est. Thracia autem est sub septentrione: legitur autem threcio greco more. Reserare est aperire: quia particula re: composita cum dictione significante clausuram aut occultationem contrariā significationem inducit: vt sero & resero: claudo & recludo: velo & reuelo: tego & retego contraria significatō. Clausum diem bene protulit in masculino genere: quia boc nomen dies quando accipitur p̄o tempore lucis distincto a nocte: Masculini vt plurimum est generis: quando vero p̄o tempore indifferenti tam nocturno q̄ diurno semper est femininū generis: vt seruius et valla docent. Errant autem qui nunq̄ in femino genere tempus lucis significare dicunt. In plurali aūt et eius compositum meridies solius masculini sunt generis. Cetera notissima sunt; nec nostre interpretationis indiga.

Corus

Stare

Re

Dies

¶ Prosa tertia primi libri.

Liber primus Prosa tertia.

Sanctus Thomas

HAud aliter tristicie nebulis. Hic incipit tertia ꝓsa primi libri in qua Boe. ostendit quō pbiam cognouerit. Et dinidit. q: ꝓmo ostendit quomodo pbiam cognouit ⁊ qualiter de ꝓsentia eius āmirari cepit: ⁊ quō pbia sibi respondit. secūdo ꝓbat pbia ꝓsecutōem sapientū avulgarib⁹ nō esse nouam. scda ibi. Nōne apd veteres. dicit ꝓmo. Daud ꝓ non alr nebulis tristicie mee dissolutis. i. fugatis p cōsolatōem pbi losopbie: qm̄ sicut nubes dissoluū tur per flatum boree: sic ego boe. bausi. i. resperi celū. i. sursum ⁊ re cepi mentem. i. vigorem rationis ad cognoscendā faciem medican tis. i. medici. Itaqꝫ ꝓ ergo vbi. i. postq̄ ego deduti. i. ꝓuerti oculos qꝫ ꝓ ⁊ defixi. i. stabiliui intuitum in eam: respexi nutricē meā pbilo sopbiam in cui⁹ laribus. i. scbolis fueram obuersatus ab adolescen tia. i. a iuuentute mea: ⁊ inq̄. i. dixi. O magistra omnium virtutum quid. i. ꝓpter quid tu venisti la psa. i. ꝓgressa superno cardine: idest de celesti porta in bas solitu dines: idest loca deserta nostri exi lij. i. nostre relegationis. an: idest nūquid ꝓpter boc venisti vt exi stens rea: idest tanq̄ culpabilis mecum agiteris: idest molesteris falsis criminationibus. Illa pbi losopbia inquit: idest dixit. O alū ne: idest per me nutrite an. i. vtrū te desererem. quasi diceret nō nec partirer: idest diuiderem tecū cō municato labore: idest diuiso la bore sarcinam: idest pondus quā tu sustulisti ex liuore: idest ob inui diam mei nominis: idest ratione sapientie. atqui ꝓ certe nō erat pbas: idest bonestum pbilosopbie relinquere iter innocentis incomitatum: idest sine comite supple: si ego te dereliquissem ego vererꝫ. i. timerꝫ meam criminationem. i. meam damnationem: ⁊ valde perbor: rescerem qua si aliquid nouum acciderit supple circa te. enim ꝓ quia nū. i. numquid tu censes. i. iudicas ꝓ mum ipsam sapientiam esse lacessitam. i. manifestam periculis: idest perturbationibus apud improbos morꝫe. i. male morigeratos bomines. quasi diceret boc non est nouuꝫ. ¶ Nota pbi losopbia dicitur medica. sicut enī medicus morbo fugato sanitatem inducit: sic pbia ignoran tia relegata vitam vtriusqꝫ seculi condonat. nam babetur in libro de pomo Aristo. Qui pbilo sopbiam inuenerit vitam in vtroqꝫ seculo inuenit: ⁊ alibi. Qui me inuenerit vitā inueniet: et bauriet salutē a dño: ⁊ iō dicit Boe. faciē medicantis. ¶ Notandū q̄ Boeti⁹ nō solū dedurit oculos in pbiam: sed defixit in eam intuitum: ꝓ qō innuitur q̄ qui vult philosopbari oportet se totum tradere philosopbie per continuum studium ⁊ laborem. Nam sicut vna yrundo adue niens non facit ver: nec vna dies calida facit estatē: sic nec vna speculatio philosophica facit pbm. ¶ Nota q̄ tps oportunū ad philosopbandū est tps adolescētie. qō innuens Boe. dicit cui⁹ larib⁹ ab adolescentia fueram obuersatus. Nam etas boīs assimilatur cere: q̄ si nimis est mollis vel dura nimis formā sigilli nō recipit nec retinet. si aūt est temperate mollis vel du ra figuraꝫ recipit ⁊ retinet. sic etas nimis teneraꝫ sicut infantia nō recipit doctrinam pbicam

Pbia medica.

Pbandum continue

Pbandi tē pus

¶ Prosa tertia primi libri.

HAud aliter tristicie nebulis dissolu tis hausi celū: et ad cognoscendaꝫ medicātis faciē mētē recepi. Ita qꝫ vbi in eā deduti oculos intuitūq̄ defixi: respexi nutricē meam: in cuius ab ado lescentia laribus obuersatus fueram: philoso phiam. Et quid inquā tu in bas exilij nostri so litudines o omnium magistra virtutū a supno cardine delapsa venisti? An vt tu quoqꝫ mecū rea falsis criminationibus agiteris? Phi. An (inquit) te alūne dsererē: nec sarcinā quā mei noīs ex liuore sustulisti: cōitato tecum labore ptirer? Atqui philosopbie pbas nō erat icomi tatū relinq̄re iter innocētis: meā si criminatio nem vererer ⁊ quasi nouū aliquid acciderit p borrescerē. Nō enī primū censes apd īprobos

nec etas nimium dure sicut decrepitus: sed etas temperata qualis est adolescentia que facilit ter intelligit: ꝛ intellecta memorie cõmendat. ¶ Nota per lares pbie intelliguntur diuerse se cte pborum: sicut Aristo. Platonis. ꝙb⁹ Boe. ab adolescentia fuit obuersatus: ꝛ dicit Bugu tio ꝙ obuersari idem est ꝙ conuersari. ¶ Notandum ꝙ pbia dꝫ magistra oim virtutum: quia oēs virtutes morales docet: vt patet ex etbicis: ꝛ dico morales propter virtutes tbeologicas q̃ sunt fides spes ꝛ cbaritas. ꝛ dꝫ pbia delapsa a superno cardine: quia omnis sapientia a domino deo est. nam sicut scribitur in pro logo libri de regimine principum Deus est qui diuitias sue sapiẽtie influit animabus. i. studentib⁹ tri buit gratiam cognoscendi cui ni bil est difficile: ꝛ sine quo nibil est possibile possideri. ¶ Nota vt po stea patebit ꝙ boetius falsi crimi nabatur de litteris compositis: ꝛ de impedimento delatoris: et il lud qꝺ faciebat sapientia diceba tur facere arte magica: iõ dicit ad pbilosopbiam. Nunꝺ venisti vt tu mecum rea falsis criminatiõi bus agiteris? ¶ No. pbilosopbia tãgit tres rões, ppter quas nõ de buit relinquere boetium. Prima est: quia nutrix non debet relin quere suum alumnum. Secun da qui patitur propter alium non decet vt deseratur ab illo. Tertia quia non decet pbilosopbiam de relinquere innocentem. Boeti⁹ autem fuit alumnus pbilosopbie ipse patiebatur iniurias propter pbilosopbiam: ꝛ fuit innocens: er go ꝛc. ¶ Nota ꝺm Bugui. lacesso

pbie

mores lacessitã periculis esse sapientiã? ¶ Nõ ne apud veteres quoꝙ ãte nostri Platõis eta tem magnũ sepe certamen cum stulticie teme ritate certauimus. Eodẽꝙ supstite preceptor eius Socrates iniuste victoriã mort⁹ me astã te pmeruit. Cuius bereditatem cuꝫ deinceps epicureum vulgus ac stoicuꝫ ceteriꝙ pro sua quisꝙ pte raptum ire molirentur: meꝙ recla mantẽ renitentẽꝙ veluti in partẽ prede trabe rent: vestem quã meis texueram manib⁹ disci derunt: arreptisꝙ ab ea paniculis: totaꝫ me si bi cessisse credẽtes abiere. In quibus qm̃ q̃dã nostri habitus vestigia videbantur meos eẽ fa miliares: imprudẽtia rata nõnullos eorũ pro pbane multitudinis errore ꝙertit. ¶ Quod

ided cum desiderio lacero vel veto vel iniurijs affligo. ¶ Nonne apud veteres quoꝙ. Hic pbi losopbia probat persecutionem sapientum a vulgaribus non esse nouam: ꝛ boc primo, pbat ex ẽplis ãtiꝙs. scdo magis modernis. tertio ostendit ꝙd sit faciendum ꝓtra insultus vulgariũ. secũ da ibi. Quod si nec. tertia ibi. Qui si quando contra. primo dicit. Bene dixi ꝙ persecutio sapi entum a vulgaribus et a malis non est noua. nonne apud veteres ante etatem nostri Plato nis nos pbilosopbia sepe certauimus magnum certamen cum temeritate stulticie: idest cum stultis ꝛ temerarijs bominibus. eodemꝙ Platone viuente magister eius Socrates iniuste, p meruit victoriam mortis me sibi astante: cuius Socratis bereditatem: idest scientie beredita rie relicta suis discipulis: cum epicureum vulgus ꝛ stoicum ꝛ ceteri molirentur: idest labora rent ire raptum: idest rapere vnusquisꝙ pro sua parte: et cum ipsi traberent me pbilosopbiaꝫ in partem prede me reclamantem: idest contradicentem ꝙ pro et renitentem: ipsi discederunt vestem meam quam texueram meis manibus ꝛ ablatis panniculis abierunt credentes me to tam sibi cessisse: ꝛ quia in istis apparuerunt quedam vestigia nostri babitus: idest prudentie: imprudentia vulgarium rata: idest opinata ipsos meos esse familiares: idest meos discipulos ratione sapientie peruertit nonnullos eorum: idest aliquos errore: idest persecutione, ppba ne multitudinis. i. indocti vulgi sicut vulgares solent peruertere doctos. ¶ Nota ꝙ ante tem pus Platonis multi sapientes psecuti fuerũt a vulgarib⁹ ꝛ tpe platonis Socrates magiste eius interijt propter sapientiam. Nam ipse cognouit sua sapientia esse vnum deum: alios au tem colentes plures deos redargnit quod percipiens dux atbenienſium nomine Anetus coe

Socrates

gle ipsum bibere venenum in nomine vnius dei ⁊ nihil sibi nocuit. Postea coegit ipsum bibere venenum in nomine plurium deorum ⁊ interijt. ¶ No. mortuo Socrate discipuli sui qui scientiam socratis tanq̃ hereditariam sibi vendicabãt inceperunt dissentire in quo magister eorum Socrates posuisset summum bonum. quidam enim suorum discipulorum dicti epicurei dicebant ipsum posuisse summum bonum in voluptatibus. Alij sicut stoici dicebant q̃ in virtutibus: et quilibet eorum pro defensione sue opinionis rapuerat auctoritatem philosophie ipsas exorte exponendo: propter qõ philosophia dicit illud reclamasse: et sic male exponendo sciderunt vestes philosophie ⁊ particulas abstulerunt: ⁊ q̃is non essent veri philosophi: quia tamen videbantur esse: multi eorum a vulgarib⁹ occisi sunt. ¶ Quod si nec anatagore fugam. Dic philosophia ꝓbat persecutionem sapientum et emplis magis modernis dicẽs. o Boeti si nõ nouisti fugam Anatagore: nec venenum Socratis: nec tormẽta zenonis: q̃m ista sũt peregrina. i. extranea ⁊ aliena: tamen tu potuisti scire canios. i. ꝑsecutionem canij: ac Senecas ac soranos. i. sequaces Soranij. quorum memoria non est peruetusta ideſt valde antiqua nec incelebris ideſt non sine gloria: quos viros nihil aliud detraxit in cladem. i. si nec anatagore fugam: nec socratis venenum: nec zenonis tormẽta (quoniã sunt peregrina) nouisti: ac canios atq̃ senecas: at soranos: quorum nec peruetusta nec incelebris memoria ẽ scire potuisti. Quos nihil aliud in cladẽ detraxit: nisi q̃ nostris moribus instituti: studijs improborum dissimillimi videbantur. Itaq̃ nihil est quod admireris si in hoc vite salo circumstantibus agitemur procellis: quibus hoc maxime propositum est pessimis displicere. Quorum quidẽ tametsi numerosus exercitus spernendus tamen est: quoniaz nullo duce regitur: sed errore tm̃ temere ac passim limpbante rapmortem nisi q̃ instituti. i. informati nostris moribus ipsi videbanť dissimilium studijs ĩprobo rum. Itaq̃ nihil est. i. non est cã q̃ tu admirere. i. debeas admirari si in hoc salo vite. i. amaritudine nos sapiẽtes agitemur. i. veremur procellis. i. aduersitatib⁹ malox circunstantib⁹: ꝙbus nobis sapientibus maxime propositum est. i. intentio displicere pessimis. quox malorum si fit ĩnumerosus exercitus: tm̃ est spernend⁹: q; nullo duce sup. rõnis regitur: ꝫ tm̃ rapitur erroze limpbãte. i. p̃cipitante eos ad modũ limpbe temere. i. stulte ac passim. i. vbiq̃. ¶ Nota q̃ anaragoras stulticiam boĩm solem ꝓ deo colentium reꝓbendit dicẽs solẽ non esse deum sed lampadem ardentem: propter quod reus iudicatus est et in fugam compulsus. ergo dicit philosophia Anatagore fugam. ¶ Nota dicit Socratis venenum de quo dictum est supra q̃ veneno interijt. Similiter zeno multa tormẽta ratione sue sapientie sustinuit. ¶ Nota q̃ Lanius. Seneca. Soranus fuerunt nobiles romani: ⁊ moribus pbie instructi: ꝓpter qõ interfert Usi Lanij dicebantur imitatores a magistro suo Lanio. Sic Soranij dicunť a Sorano qui fuit poeta: ⁊ eius sequaces ab eo denominantur. ¶ Nota de seneca dicit Boe. in de disciplina scholarium: q̃ nero familiarem suum preceptorem q̃ Senecam ad eligende mortis arbitriũ coegit. ¶ No. q̃ sapiẽtes dissimiles studij sunt improbox: q; di. Licero ĩ libro de amicitia dispares mores disparia sequũtur studia: quox dissimilitudo dissoluit amicitiã. nec vnq̃ improbi ꝓbis: nec ꝓbi improbis amici esse possunt: nõ ob aliã causam nisi q; tanta est inter ipos distantia: quanta põt esse studiox malorumq̃ morũ distantia. ¶ Nota q̃ ꝓpositũ sapientũ ẽ displicere pessimis: quia Dicit Sen. in de remedijs fortuitox. Malis displicere laudabile est: et alibi. virtus sese diligit aspernaturq̃ malum. ⁊ poeta. Opto placere bonis: prauis odiosus haberi. ¶ Nota dicit exercitũ malox esse numerosum: quia ſm Salomonem: stultorum infinit⁹ est numerus ⁊ peruersi difficulter corriguntur. Nota q̃ mali non reguntur duce rõis: q; ratio deprecatur ad optima. mali aũt operantur pessima. Ducũtur em̃ errore sensualitatis vitã bestialem ꝓsequentes: de ꝙbus dr̃ in libro ethicorum. Quidã sũt boies vitam pecudũ eligentes

Propositũ sapientum

similes Sardanapalo. & ergo dicit phia q tales nō sunt timēdi: q exquo nō regātur p rōem tunc eoꝝ fatuitas faciliter dissipaꝫ. ¶ Qui si qñ cōtra. Dic phia oñdit quid sit faciendum contra insultus malorꝝ dicens. Si exercitus malorꝝ incubuerit. i. instituerit struēs. i. faciens aciē i. bellum cōtra nos sapientes: quidē p̄o certo nostra dux. i. rō cōtrabit. i. colligit copias. i. sciētias & virtutes in arcē. i. in altitudinē speculatiōis celestiū. vero p sed illi mali occupanꝫ circa diripiēdas. i. auferēdas inutiles sarciunlas. i. diuitias corporales q̄ sarcina & pōdus corporis sunt inutiliter animā submergentes. at nos sapientes in contemplatione celestiū cōstituti irridemus malos rapientes queq̄ vilissima rerꝝ: nos securi existētes totius furiosi tumultus. i. cōtra furiosum tumultū malorū. qr nos sumus muniti eo vallo. i. munimine quo nō sit pbas aspirare i. accedere stultitie grassanti id est impugnanti nos. ¶ Notandū Boe. hic nostrā rōnem appellat ducem. vnde ratio diffinitur sic. Est habitus dirigens omnem rationem humanam in vltimū & optimum finem. ¶ Item nota per arcem ipse intelligi altitudinem speculationis celestium et ad hanc ducit nos ratio: et hoc est vltimum bonum humane vite qō nullus auferre potest. ¶ Nota copie in hoc loco dicuntur appetitus sensitiui: et dicuntur copie quasi cupie: quia cupiunt res aliquando contra rationem. et tales copias debet regere ratio: et debet se munire vallo humilitatis et patientie: et tunc omnes impugnationes aduersitates et miserias equanimiter sustinebit: et tentationes et delectationes noxias quas suggerit diabolus et caro cōpellit et mundus commouet non timebit. hec Marquardus. ¶ Item nota ille merito est deridendus qui maiori et meliori bono dimisso eligit et occupatur circa bona viliora: sed sapientes eligunt bona anime que sunt maxime bona. primo etbi. et vulgares eligunt bona temporalia que dicuntur vilissima rerum: quia impediunt hominem in cognotionem summi boni. ¶ Notandum arx arcis est altum edificium in quo hostes pugnant. hic autem accipitur p̄o contemplatione celestium et spe futurorum bonorum. nam per hec duo sapientes omnem aduersitatem malorum superant: et circa contemplationem diuinorum tota intentio sapientꝫ versatur. Unde Bo. in tractatu de summo bono di. Philosophia maxime delectatur in primo principio et in contemplatione summe bonitatis. Et hec enim est vita philosophorum sine qua nemo viuit vita recta. ¶ Nota de hoc nomine vallum dicit Brecista. Est vallus palus circa castrum preacutus. Nerio palorꝝ: sed murus sit tibi valluꝫ. ¶ Nota aspirare fm Hug. est anbelare conari vel deuenire. Item fm eum grassor is. per g. est inuadere vel crudeliter impugnare.

Arx.

Arx

Vallus
Vallum

Aliud aliter tristitie &c. Ueluti in p̄obemio nostro diximus Boetius duo principaliter intendit in hoc opere: alterum vt se a crimine et suspitione crimis purget suaꝫ innocentiam et vite integritatem ostendendo: Alterum vt desolatos et similiter casu oppressos consoletur. vtrumq̄ autem in hac prosa incboat purgationem cum philosophia eum innocentem profiteatur: consolationem quandoquidem id alijs quoq̄ magnis et probis viris euenisse ostendit. In qua re non est principalis consolatio (ine quidem iudice) q̄ vt aiunt: solatium est miseris socium habere in penis. Quia sicut bonum quanto communis eo melius: ita econuerso: malum q̄to communi? tanto execrabilius. Eo tamen pacto fere se habet fragilis nostra mortalitas: vt modestius toleremus que pluribus infligi ꝓspicim?. Uer ea re principaliter se ꝓsolaꝫ Boe. q̄ nō possit sibi dedecori dari si patiaꝫ qō bonos viros aliqñ passos fuisse docet. Quod efficax argumentuꝫ est ad probandū et fictus et in carcere fic: non continuo maleficium perpetrasse. Utitur autem exemplis tam grecorum q̄ latinorum: tam veterum q̄ nouitiorum philosophorum. De grecis autem philosophis nō obscura est ex laertij monimentis hystoria: verum tamen siquis eum ad manū non habeat.

Ascen.

Anaxagoras

De anaxagora sic inquit. Anaxagoras hegesibulo siue eubolo patre clazomenias anaximenis fuit: vir non modo generis gloria et operibus: verum animi quoq; magnitudine clarissimus: qui suis totum patrimonium concessit ad speculandum rerum naturam se conferens. Patriamq; sibi celum esse indicans docebat solem esse candens ferrum et penitus ignitum. Primus homeri poema de virtute et iustitia compositum esse dixit. Varia autem de eius damnatione referuntur. Nam in successione philosophorum tradit Sotion a cleone impietatis accusatum: q̄ solem candentem dixerat laminam ac penitus ignitam. Defensum autem a pericle discipulo quingentis talentis mulctatum: exilioq; damnatum fuisse. Porro Satyrus in vitis a Thucydide accusatum qui contraria pericli in republice administratione sentiret: neq; impietatis modo: verū et proditionis: absentēq; morti addictū: et cū illi renūciata eēt et damnatio sua: et filiorū mors ad alterū dixisse: Jampridē aduersū illos atq; se ex equo naturā tulisse sententiā. Ad alterū. Sciebā me genuisse mortales. Alij hoc ad Solonē referūt: alij ad xenophontē. Nunc aūt manibus etiā propijs sepelisse liberos demetrius phalereus in libro de senectute testat. Vernuppus in vitis carcere inclusū addictūq; morti tradidit. Periclēve ro pcontatū: an illius vitā in aliquo criminaret: cū nullū ei crimē ipingi comperisset dixisse. Atqui ego discipulus istius sum. Nolite igit (inquit) calūnijs inducti illū pdere: verū mihi potius obtēpate: liberūq; abire pmittite: sicq; factū eē. Hāc tñ illū iniuriā egre tulisse: ac sponte inde discessisse. Nec laertius: vnde patz qō dicit boetī. Nec anaxagoze fugam. De socrate aūt tū ex eo tum ex alijs hec fidelit sumpsimus. Socrates sophroniſco patre lapidario:

Socrates

matre phenareta obstetrice nat' atheniensis patria: pago alopecensis fuit: poetice artis peritus: philice pitissimus: verū cū ex astrorū cōtemplatione nō satis vberē fructū consequi sibi videret: ad moralē philam quā ethicā vocant animū appulit: eāq; fere primus studiosissime docuit: vñ philam a celo i terras deuocasse narrat. fuit belli et domi clarus: iuriarū et cōitionū patiētissimus: animi tñ iuicti: quē vnū delphica oracula sapiētissimū pdicarūt: vnde plerisq; inuidia morti: eius accusandi causas queritabāt: tres aūt eius pcipue accusatores legūtur fuisse. Anytus. Melytus. et Lycon. Anytus quidē opificū ciuiliūq; partes tuebat. Melit' aūt poetarū accusans eū adolescentū corruptorē et deorū execratorē. Lycon vero oratorū. Dānatus est iudicū ducētis. lxxx. et vna sētentijs. et acutā q̄ ē berba tā frigida vt veneni vim bēat: in carcere atheniēsi. bibens: postq̄ multa de īmortalitate aīorū disserat dixit. Cui' iteritus postea atheniensib' tantū dolorē icussit: vt palestras et gymnasia clauderēt: et alios qui dez exilio: melitū vero morte dānarent. Socratē aūt enea statua honorare. Erat vehemens disputator: pauca aut nulla scripsit: sz eius auditores et pcipue plato: ab eius doctrina sumpsisse putāt fere q̄ scripserūt oīa. Eb bis patet cur dicat boetius Socratis venenū. Addit nec Zenonis tormēta. Pro quo sciendū q̄ tametsi Laertius octo zenones fuisse dicat: de eleate tñ nūc boetiū loqui certū est. Erat eñ zeno eleates Piretri filius. vir sapientie plenissimus: et egregia animi libertate pditus: iuriarū minus patiens: dialectice iuentorē fuisse dicūt. Is cū Nearchū tyrānū siue dyomedontē deijcere ac' profligare voluisset comprehensus est: Cūq; tyrānus eū p irrisionē interrogaret de consciis et armis q̄ in lyparis habuerat volens ipsum desertz destitutumq; ostendere: omnes illius amicos coniurationis esse consciōs dixit. Deinde cum de quibusdam dixisset: quiddam sibi ad aurem loqui velle significauit: eamq; mordicus apprehensam non ante dimisit q̄ dentibus perforaret: idem passus qō aristogiton tyrannicida. Demetrius vero in equinocis nasum ei abscidisse ait. Porro antisthenes in successionibus illum cum amicos nunciasset negatum a tyranno: esset ne alius quispiam: dixisse ait. Tu ciuitatis pernicies: atq; astantibus ita locutum esse. Admiror equidem vestram vecordiam: si bonum gratia que nunc ego tolero tyranno seruire decernitis. Demum precisā linguaz in ora tyranni conspuisse: ciuesq; continuo facto impetu lapidibus tyrannum obruisse. Nec omnes ferme ita tradiderunt. Ceterum hermippus illum in cauum lapidem iniectum contusumq; fuisse ait. hec laertius. ex quibus patet que fuere Zenonis tormenta: de quibus Boetius meminit. Senece autem ceterorumq; mortem notissimam puto omnibus qui res romanas legerunt. Lanij autez in quarta prosa huius primi libri meminit. Restat igitur pauculas voces interpretari. Lar invtroq; numero sed sepius in plurali: pro suis cuiusq; edibus accipi

Lares

tur: per eam figuram qua deorum nomina pro rebus quibus presunt accipiuntur. Sunt enim lares dij familiares et domestici qui et penates et genij non sine discrimine dicuntur. ¶ Deam si criminationem ꝛc, sic intelligo. Ego inquit philosophia: perhorrescerem ideſt

multum ⁊ perfecte horrerem si ego vererer meam criminationem: et si aliquid quasi nouum acciderit. Duo enim sunt que nos perturbant: nouitas rei que periculū pre se fert etiam si nullum sit: et periculi certitudo et ineuitabilitas. Meminerit autem grammaticus potius legē dum esse: si criminationem mei vererer: q̄ meam. Deus enim tuus suus noster ⁊ vester actionem aut possessionem important: et ob id volunt cum verbali actiue aut possessiue virtutis construi. Mei aūt tui sui nostri ⁊ vestri: tm̄ passionez quocirca passiuum verbale efflagitant: vt criminatio mei: quam ego patior: criminatio mea est quam ego facio. hic ergo dicendum erat mei: et sic scripsisse Boetium puto. licet aliter habeatur. Lacesso ⁊ similia verba in so si laurentio valent si credendum est non desiderium animi: sed actionem corporis et quendam itionē significant: vt viso: visum eo. ⁊c. Salum est mare salsum: cuius fluctibus instabilitas mundi aptissime comparatur. Numerosus exercitus sic scriptum est in bonis codicibus: cum tamen multi legant innumerosus ⁊c. non aīaduertentes q̄ tametsi in hac significatione recte dicatur innumerus: non recte tamen dici innūerosum. Que enim in ostis exeunt fere plenitudinem important: innumerum autem est sine numero: vnde innumerosum esset plenū sine numero q̄d inepte dicitur. Numerosus ergo exercitus est abundans ⁊ multi numeri: seu copiosus. Passis idest per singulos passus linpbante. i. stolide titubante aut oberrante. Lympha enim est quasi id quod nympha que est aquarum dea: quocirca per metonomiam tam nympha q̄ lympha pro aqua reperitur: inde quidam lympbatus vinum dicunt q̄d aqua abundantius mixtus est: q̄d latini potius dilutius dicant. lympbatum enim potū insanum aut furore captum dicimus eo q̄ apud gentilitatē olim qui incautas deas quas nympbas aut lympbas vocabant: in aquis viderant: subito furore inuadebantur. Pro furente ergo recte hic accipitur. Copie in plurali numero abundantem exercitum significāt. In qua significatione singulariter non nisi licenter ⁊ poetice reperitur: vt secundo Eneid. Respicio et que sit me circum copia lustro. Sarciunculas apte posuit. Sunt enim sarciuncule fasciculi migrantium: hoc est quos colligunt et deportant mutantes mansiones suas. vnde milites dum castra mutant sarciunculas colligere dicuntur. Utilissima queq̄ rerum. Vile est quicquid parui emitur etiam si vtilissimum sit: vnde panis vilis dici potest. Quisq̄ superlatiuo iungi vult: aut numerali ordinis: cū quo non ordinem sed quēuis de illo numero significat vt decimus quisq̄: est quiuis de decem: siue primus siue secundus siue alius. Jungi autem solet continue superlatiuis: vnde legendum est. Utilissima queq̄ rerum potius q̄ vilissima rerum queq̄ vbi grammaticus annotet genitiuuz rerum sub diffortmitate generis posse construi cum nomine collectiuo seu superlatiuo: vt apd Horatium in sermonibus. Quid agis dulcissime rerum? Et hic vilissima rerum. sed hic potest quodammodo absolute seu substantiue positum dici. Securi. i. seorsum a cura. Aduerte autem discrimen esse inter securum ⁊ tutum: quia securus est qui curam non habet licet in marimo versetur periculo: tutus autem qui defensus est ⁊ protectus ⁊ ob id extra periculum positus: tametsi in maxima sit cura ⁊ animi sollicitudine: vnde ebrij et stolidi sepe securi sunt: raro tuti. Cetera nota sunt.

Lacesso

Lympha Nympha

Copie

Sarciuncule

Vile Quisq̄

Rerum

Securus Tutus

¶ Metrū quartū primi libri.

Vi sq̄is composito serenus euo
Fatum sub pedibus egit superbū

¶ Metrum quartum primi libri.

Sanctus Thomas

Visquis composito. Hic incipit quartum metrum hui⁹ libri qd̄ vocat metrum valentiū ab inuentore: ⁊ cōstat ex spōdeo: dactylo ⁊ trib⁹ trocheis. vsi pōt dici metrū trochaicū a pede p̄domināte. In hoc metro pbia oñdit q̄liter homo debeat se habere vt psecutiones improborū nō p̄ualeant cōtra ipm. ⁊ hoc primo declarat quibusdam similib⁹. secundo exclamat contra timentes tyrānos. secunda ibi. Quid tantum miseri. dicit p̄mo. Quicunq̄ homo serenus. i. clar⁹ virtute cōposito euo. i ordinata vita egit. i. calcauit sub pedib⁹ superbum fatuz. i. euentum reruz temporalium: ⁊ quicunq̄ tuens idest respiciens vtranq̄ fortunam. i. prosperam ⁊ aduersam: rect⁹. i. non flexus: potuit tenere vultum: idest animum inuictum: ita q̄ non vincatur prosperitate extollendo nec aduersitate deprimendo: illum hominem non mouebit: idest turbabit ra

bies ponti: ideſt inundatio maris exagitatis: ideſt mouentis funditus: ideſt a fundo eſtuz verſum: ideſt ebullitionem verſam: quia in ebullitione maris aqua vertitur per fluxum et refluxum. quaſi dicat. Impetus maris faciens ebullitionem non non nocebit illi homini qui nō extollitur in proſperis nec deprimitur in aduerſis. nec tali homini nocebit ignis veſeui montis quotiens ille mons torquet. i. emittet ignes fumificos ruptis caminis: ideſt cauernis ſuis. q. d. nec tali homini nocebit vagus veſeuus ſuis ignibus: nec illum hominem mouebit via ardentis fulminis ſoliti: ideſt conſueti ferire celſas turres. ¶ Nota philoſophia tangit tria que non nocent homini qui conſtans eſt in vtraq; fortuna. Primum eſt rabies maris per quam deſignant luxuriosi. ſicut enim mare ſolet motu ſuo incaleſcit ⁊ fetet ſic luxuriosi concupiſcentia ſua inardeſcūt ⁊ peracta libidine fetēt: de quib⁹ dicit ſcriptura. Perierunt iumenta in ſtercore ſuo. tales luxuriosi non nocebunt homini conſtanti in vtraq; fortuna. Secundum qō tangit eſt ignis veſeui montis: p quem deſignantur auari ⁊ inuidi. ſicut enim ignis veſeui montis ſēper ardet: ita auari ardent in concupiſcentia bonorum exteriorum ⁊ ſicut ignis eructans quandoq; conſumit locavicina: ſic inuidi qñq; nocent verbis ſi non poſſūt factis: ⁊ tales inuidi non nocebunt homini conſtanti. Tertium quod tangit eſt ictus fulminis: per quē intelliguntur ſuperbi. ſicut enim fulmen generatur in alto: ſic ſuperbi alte ſe extollunt ⁊ mirabile videtur de ſuperbis q̄ cum alijs hominibus habitare nolunt: ⁊ tamen ad celuz volare non poſſunt. tales ſuperbi non nocebunt homini conſtanti. Alij per rabiez maris intelligunt inuidos: per ignem iratos: per fulmen ſuperbos vt dictum eſt. Alij per mare quod eſt ſonoro ſum intelligunt auariciam: per ignem penam corporis: per fulmen rerum ablationem. ¶ Nota veſeuus eſt mons ytalie intrinſecus ardens: qui quandoq; ruptis cauernis emittit ignem qui loca vicina conſumit. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit ſerenus euo Seneca dicit. Talis eſt animus ſapientis qualis eſt mundus ſuperluminatus: talis autem mundus ſemper eſt ſerenus: et ſic animus ſapientis in vtraq; fortuna ſemper eſt ſerenus. Unde Ariſto. in etbicis dicit. Sapiens bene ſcit ferre fortunas: quia ſe habet ſicut tetragonum ſine vituperio. ¶ Quid tantum miſeri. Hic philoſophia exclamat contra timentes tyrannos dicens. Quid ideſt quare miſeri homines mirantur timendo ſeuos tyrannos furentes ſine viribus. q. d. tyranni ſunt impotentes: quia non prevalent niſi inquantum homo ſe ſubijcit eis. Et addit. Non ſperes aliquid de bonis temporalibus nec timeas eos de aduerſitatibus: tunc tu exarmaueris: ideſt debilitaueris iram impotentis tyranni. Sed quicunq; homo trepidus pauet timore malorum temporalium vt optat bona temporalia: talis non eſt ſtabilis ⁊ ſui iuris: ideſt proprie libertatis: ipſe abiecit clipeum ſecuritatis ⁊ motus a loco ſtabilitatis ipſe nectit: ideſt componit catenam affectionum qua valeat trahi ad triſticiam ⁊ dolorem mentis. ¶ Nota poteſtas terrena ad nihil ſe extendit niſi ad largiendum bona temporalia vel ad auferendum ea: et ideo nullus ſubiacet terrene poteſtati niſi qui ſperat talia bona vel timet eorum ablationem. qui autem non timet nec ſperat ipſe eſt omnino ſupra vel extra terrenam poteſtatem: et quia p con

Luxuriosi

Auari

Superbi

Veſenus

Poteſtas terrena

Fortunamq; tuens vtrangq; rectus
Inuictum potuit tenere vultum:
Non illum rabies mineq; ponti
Uersum funditus agitantis estum
Nec ruptis quotiens vagus caminis
Torquet fumificos veſeuus ignes
Haud celſas ſoliti ferire turres
Ardentis via fulminis mouebit.
¶ Quid tantum miſeri ſeuos tyrannos
Mirantur ſine viribus furentes?
Ne ſperes aliquid nec extimeſcas
Exarmaueris impotentis iram.
At quiſquis trepidus pauet vel optat
Quod non ſit ſtabilis ſuiq; iuris

sequens terrena potestas sibi nec proficere nec obesse potest: propter quod philosophia exclamat contra illos qui tanq̃ miseros qui spe bonorum temporalium vel timore ablationis eorum subiiciunt se terrenis potestatibus dicens Quid tantum miseri. ¶ Nota circa illud At qs quis trepidus. Seneca dicit in libro de virtutibus cardinalibus. Magnanimitas si insit animo tuo cum magna fiducia viue intrepidus et glacer. magni animi est nõ vacillare sed constare et finem vite intrepide expectare. Si magnanimus es nunq̃ iudicabis tibi contumeliaz inferri ab inimico: sed dices nihil mihi nocuit sed animuz nocendi habuit. ¶ Nota tyrannus quondã dicebatur quidam rex fortis. et dicebatur a tyro id est fortitudie. Sz illud nomen est iam appropriatũ principãtibus pessimis et dicunt a tyro id est ab angustia quam inferunt suis subditis. ¶ Nota q̃ clipeus sumitur hic p̃ ratõne hominis: quia sicut clipeus defendit nos ne ledamur a telis et a similibus ita ratio hominis tuetur euz et prouidet sibi ne offendatur.

Magnanimitas

Tyrannus

Abiecit clipeum locoq̃ motus
Nectit qua valeat trabi catenam.

¶ Prosa quarta primi libri.

SEntis ne inquit hec: atq̃ animo illa bunt tuo? Expers es lire? aks? Es ne asinus ad lirã? Quid fles? quid lachrymis manas? Confitere mihi: ne occultes. Si operam medicantis expectas oportet vt vulnus detegas tuum. Boe. Tum ego collecto in vires animo. An ne adhuc eget ammonitione: nec per se satis eminet fortune in nos seuientis asperitas? Nihil ne te ipsa faci-

Ascen.

QUisquis composito ꝛc. Oda hec est monocolos bẽdecassyllaba trochaica valentica. Monocolos ideo q̃ oẽs versus eiusdez sunt metri: bendecassylla: q̃. ri. syllabis cõstat: trochaica: q̃ sepe i fine tres trocheos habet: quãnis vltima syllaba eo q̃ cõis est spondeũ introducat. Sũt ꝯ quiq̃ pedes. Spondeus dactylus et tres trochei: Quocirca quidã (vt in nõnullis codicibus bẽtur) legunt versũ funditus actitantis estũ. si essi agitantz legas: pericliũ ponas tertio loco q̃ cõstat ex duab̃ breuib̃. alij exigentis estũ nõ iepte legũt Itẽ vbi alij ponẽtes tertio loco spondeũ legũt. Quid tãtũ miseri seuos tyrãnos: meliores codices bñt feros tyrãnos. In hoc carmine pbia docet oẽm hominẽ verũ (h̃ ẽ animi) libertatẽ obtinere posse: nihilq̃ boi metuendũ qui suis bonis (q̃ virtus et sciẽtie sũt) cõtentus: neq̃ externa bona amittere formidat: neq̃ adipisci desiderat. Si velim? aũt sine allegoria carmen hoc pure legere nõ obscurus erit sensus. Vbi dicit quicũq̃ fatũ. i. mortis neccitatẽ et fortunã i. rerũ externarũ euentũ sub pedibus bz: tanto aio preditus est: vt neq̃ furibundo mari: neq̃ fornacibus flagrantis mõtis: neq̃ fulmine terreat. Quãtoimin? illi tyrãn? timẽd? sit. Vesen? qui etvesum? dicit olim flãmas emisisse dicit. Nihil hic existimo expõnis egere.

¶ Prosa quarta primi libri.

SEntis ne inquit hec. Hic incipit prosa quarta in qua philosophia primo inquirit Boetium super attentionem predictorum: et hortatur ipsum ad sui morbi reuelationem. Secundo Boetius reuelat morbum suum: ibi. Tum ego. Primo dicit. O Boeti nunquid sentis id est intelligis ea que dicta sunt atq̃ illabuntur id est imprimuntur animo tuo? Et subiungit grecum. Es ne asinus ad liraz? q̃ fles? q̃d manas. i. fluis lachrymis? Et subiũgit grecũ quod tñ valet Cõfitere th ne absc̃das: si expectas operã. i. itelligẽtiã medicãtz opz vq̃ detegas. i. manifestes vulnus tuum. ¶ Nota q̃ prouerbiũ erat apud grecos: cum aliquis audinit verba alicuius et non aduertit nec curauit intellectuz verborum illi dicebatur. es ne asinus ad liram? facis enim sicut asinus positus circa liram: qui audit sonum lire sed non percipit melodiam nec ꝓportionẽ sonorum intelligit nec delectatur in ea: sic aliquis audiens verba et nõ curans intellectũ eorum dicitur

Asinus ad lyram

esse asinus ad liram. ¶ Nota si quis voluerit sanari oportet morbū vel vulnus suum detegere et manifestare. Unde Sene. tertia dicit epistola. Nemo per se satis valet vt emergat: sz opz vt manū porrigat et alius ipsum extrabat. tunc enīz morbi ad sanitatē inclināt cū ex abdito erūpunt et vim suā pferūt. ¶ Tū ego collecto. Hic Boe. revelat morbum et dolorem suū primo ostendit se esse perturbatū ex his que iniuriose agebant circa ipsuz. secūdo ex his que generaliter vidit in alijs: ibi. Videre aūt videor. Primo ostendit se perturbatum ex sui exilij relegatione. Secundo ex meritorum suorum frustratione. Tertio ex iniusta sui cōdemnatōne. Quarto ex fame sue lesione. secūda ibi Quotiens ego. tertia ibi Quibus autē quarta ibi At vero hic. Adhuc diuiditur. primo facit quod dictum est. secūdo respondet obiectioni: ibi At q̄ tu. Dicit primo sic. Tū. i. tunc ego Boetius collecto animo in vires. i. resumptis viribʒ animi dixi. An ne satis eminet id ē apparet asperitas fortune seuientis ptra nos: nunq̄d adhuc eget ā monitione. i. ōclaratione. nunq̄d facies. i. dispositio huius loci scz carceris mouet te. beccine. i. nunquid hec est biblioteca. i. locus studij quē habui in patria: quā tu philosophia delegeras. i. elegisti tibi certissimā sedē in nostris laribus in qua biblioteca tu mecū sedēs disserebas id est disputabas de scientia rerum diuinarum et humanarum. nunquid erat mihi tunc

es loci mouet? Beccine est bibliotheca quam certissimam tibi sedem in nostris laribus ipa delegeras? in qua mecum sepe residens de humanarum diuinarumq̄ reruz scientia apte disserebas, Talis habitus talisq̄ vultus erat cuz tecū nature secreta rimarer: cū mihi syderū vias radio describeres: cuz mores nostros totius q̄ vite rationē ad celestis ordinis exemplar formares? Beccine premia referimus tibi obsequētes? ¶ Atqui tu hanc sententiam Platonis ore sanxisti: beatas fore respublicas: si eas vel studiosi sapientie regerent: vel earū rectores studere sapientie contigisset. Tu eiusdem viri ore hanc sapientibus capessunde reipublice necessariam causam esse monuisti: ne impro

talis habitus vilis et talis vultus tristis cū ego rimarer id est inuestigarem tecum secreta nature: cum describeres mihi vias syderum id est cursus stellarum radio id est virga geometrali. cum tu formares id est formare docuisti mores nostros id est mores hominum et rationez id est dispositionem totius vite ad exemplar id est similitudinem celesti ordinis. sunt ne ista premia que referimus id est reportamus tibi obsequētes id est seruētes. ¶ Nota q̄ biblioteca

Bibliotheca

ē locus vbi reponunt libri. et dicitur a biblio. i. iunco in quo ātiq̄ scribebant libros. talez bibliotecā habuit boetius rome marmoreis lapidibus politā: in qua studuit de rebus diuinis et hūanis. ¶ Nota Boetius dicit pōiam sibi elegisse certissimā sedez in bibliotheca. hoc dicit, p tanto: quia licet boetius essz diuersis officijs et negocijs occupat' tamē nulli eorum iam certis tēporibus et tam certa ratione vacabat sicut studio in libris philosophicis: quos in certo loco positos habuit. ¶ Nota pōia tractat de rebus humanis. Unde Señ. epla. xxvi. Non pōt virtus perfecta esse nec equalis tenor vite vt sine philosophia: p quā diuina et hūana cognoscuntur: quia si te occupas incipis esse deorum socius. et alibi dicit. O Lucille scio neminē hñ viuere posse et tolerabiliter sine studio pōie: q̄ sine studio pōie aīa egra ē. ¶ Nota Boetius studuit in naturali pōia: ppter hoc dicit Cum tecum nature secreta rimarer. studuit etiam in pōia morali: ergo dicit Cum mores nostros. studuit etiam in astrologia: pp hoc dicit. Cum mihi syderum vias radio describeres. Ubi nota radius est virga geometralis qua geometri describūt figuras in puluere supposito. ¶ Nota q̄ vita humana et mores hominū ōbēt formari ad similitudinem celestis ordinis. sicut enī spere inferiores planetarū obediūt spere superiori et reguntur motu firmamēti: sic virtus nostra sensibilis debet obedire virtuti rationali et regi ab ipsa. turpe enim est abiq̄ rege regimē superiorū et induere regimen inferiorum quod

Vita humana

nobis commune est cuz bestijs sicut dicit Albertus super tertio de anima. ¶ Nota exquo Boetius ratione sue sapientie in miseriaz fuit positꝰ: ideo dicit ad philosophiã. sunt ne hec pmia que nos referimus obsequẽtes tibi. ¶ Atq; tu banc sententiã. Dic Boetius respõdet obiecti oni. posset eñ phia sibi obijcere dicẽdo: q̃re pmiũ debuisti reportare cũ tu nõ studuisti ꝓpter cõe bonũ sz ꝓpter vanã gloriã et ꝓpr̃ ꝓpriã vtilitatẽ. Cui obiectioni rñdet Boetius dicens.

bis flagitiosisq; ciuibus vbium relicta guber nacula: pestem bonis ac perniciem inferrent. Hanc igitur auctoritatem secutus: quod a te i ter secreta ocia didicerã transferre in actũ pu blice ãministratõis optaui. tu mihi et qui te sa pietũ mẽtib⁹ iseruit deꝰ: ꝓcij est⁹: nullũ me ad magistratũ nisi cõmune bonoz̃ omniũ studiũ detulisse. Inde cum improbis graues inexora bilesq; discordie fuere: t qđ ꝓscientie libertas habet: pro tuendo iure spreta potentum semp fuit offensio. ¶ Quotiẽs ego Conigastũ imbe cillis cõtra cuiusq; fortunas impetũ facientẽ

O phia tu sãtisti. i. ꝓfirmasti hãc sententiaz ore Platonis: beatas esse respublicas si eas sapientes regerẽt: vel si rectores earũ cõti gisset studere sapientie. et cõfir masti ore eiusdẽ Platonis neces sarium esse reipublice q̃ a sapien tib⁹ regeret: ne gubernacula. i. re gimina cõmissa improbis q; ꝑ et flagitiosis ciuib⁹ vbiũ inferent pestẽ ac. i. etiam perniciẽ. i. dam nũ bonis hominib⁹. igit̃ ego secu tus hãc auctoritatẽ. i. sentẽtiã qđ didicerã a te phia int̃ secreta ocia ego optaui. i. curaui trãsferre. i. de ducere in actũ. i. in opus publice ãministratitionis. i. cõis vtilita tis. tu philosophia et deus qui in seruit. i. infudit te mẽtibus sapiẽ tum estis mihi ꝓscij id est testes nullũ studiũ me detulisse ad ma gistratũ nisi cõe studiũ bonoz̃. q̃si dicerz: nihil mouit me ad magistratũ gerẽdum nisi ꝓmunis vtilitas. inde. i. ꝓpter hoc mihi e rant graues id est difficiles q; id est t inexorabiles. i. implacabiles discordie cum improbis t semper fuit mihi spreta offensio potentiũ pro tuẽdo iure. i. pro iusticia defendẽda: et quod ha bet libertas conscientie. i. libera conscientia. i. nullũ timere pro tuendo iure. ¶ Nota ꝑm Pla tonẽ. beata est respublica cuius dominus philosopbus est. t ve genti cuius domin⁹ puer est: t rationabiliter: q; phia t sapientia vitam disponit: actiones regit: agenda t omittenda demon strat. vnde Sene. xvi. epistola di. Si vis oĩa tibi subijcere subijce et te rationi. Multos eñ reteris si ratio te reterit. Et Arist. in ꝓbemio metaphisice. Sapientis est regere et ordinare. Ex quib⁹ patet q̃ regimen reip. spectat ad saptentes. pro tanto dicit Tullius in principio sue rbetorice. Ad rempublicã plurima pertinẽt commoda: sed moderatrix et regulatrix omniuz rerum presto est sapientia. ¶ Nota q̃ studiosi sapientie dicuntur illi qui iaz per studiũ adepti sunt sapientiam. Illi autem dicuntur studere sapiẽtie qui adhuc studẽdo acquirunt sapientiã ¶ No. q̃ Boe. studium vocat ociuz: q; in studio homo ociatus ab exterioꝛ occupatõne. de q̃ ocio siue quiete loquitur Sene. lxvij. epla di. Nulla placida est ꝗes: nisi quã ratio componit. et illa vera est tranquillitas in qua mens bona explicatur. ¶ Nota q̃ deus immittit sapienti am mentibus sapientum. hoc scribitur in prologo de regimine principum. Deus est qui diui tias sapientie sue influit in aias sapientũ. ¶ No. q̃ libertas ꝓscientie bz nullũ metuere: q; dicẽ Macrobius. hoc habz libera ꝓscientia, ꝓpriũ: q̃ ꝗs eã possideat nullũ potentẽ metuat. Itẽ Sene. liij. Sapiẽs ex libero arbitrio nihil timet imbecilitatẽ homis quia securitatẽ dei bz. Et Seneca de quattuoꝛ virtutib⁹ cardinalib⁹ di. Ut iustus sis non sufficit q̃ innocẽs sis: sed vt innocẽtes ab iniuria serues. Et idẽ, Justicia est vinculũ diuine t bũane societatis. ¶ Quo tiens ego Conigastũ. Dic Boe. ostendit se ꝑturbatum ex meritoz̃ frustratione suoz̃: t ꝑmo tangit merita t beneficia alijs exhibita. scõo tangit frustrationẽ eoz̃ ibi. Sed esse. Prima in septez partes ꝑm q̃ recitat. vij. beneficia que patebũt. Primo dicit. Ego Boe. multotiẽs ip sum Conigastũ qui fuit officialis regis Theodorici obui⁹. i. contrarius excepi. i. impediui ip sum facientem impetũ. i. insultũ contra fortunas. i. contra bona fortune cuiuscũq; bomis im becillis. i. impotentis resistere. Tunc posuit scõz beneficiũ dicens. Quotiẽs ego deieci. i. auer

Sapientis est regere,

Libertas animi

ti Triguillam sic dictū prepositū regie domus.i.regalis aule:ego ipm deieci ab incepta ⁊ perpetrata iniuria ipsis pauperibus. Tunc subiungit tertiū beneficiū dicens. Quotiēs ꝓteri miseros id est pauperes quos auaritia barbarox id est crudeliū hominū impunita id est incastigata vexabat infinitis calumnijs id est miserijs:illos ego proteri auctoritate mea obiecta.i. exposita periculis id est damnis.nunc̄ quisc̄ id ē aliquis detraxit.i.desiexit me a iure ad iniuriam. ¶ Nota ꝙ Lonigastus fuit quidam nobilis familiaris regis Theodorici:qui suus officialis fuit ⁊ totus tyrānus: qui plures homies inuasit impotētes scz sua ipsis auferendo:quē Boetius sibi contrarius a suo impetu iniurioso auertit.talis etiaz erat Triguilla prepositꝰ aule regie. ¶ Nota secundū Huguitionem ꝙ barbarꝰ idem est qō crudelis incultus et stolidus: et est nomen crudelitatis. Unde olim omnes ac vniuerse gentes dicte sunt barbare preter grecos ⁊ latinos.⁊ barbara dicitur quedā terra inxta greciā ficta ꝓpter crudelitatis excellentiā. ¶ No. dicit nunc̄ a iure ad iniuriaz:⁊ hoc debet glosari sic.ego nec suz retractus a iure amore nec odio nec timore nec ꝓprio cōmodo: que oia solent impedire verū iudiciū.vnde dicit Laborintibus. Quem nūmus psona preces de tramite recto. Nō ducūt:inder sydera laude ferit. ¶ Prouincialiuz fortunas. Hic Boetius ponit ār tū beneficiū dicens. Ego indolui sicut illi qui patiebantur fortunas i.bona fortune prouincialium.i. illorum hominū qui tum.i.aliquando pessundari id est subici priuatis rapinis id est occultis tum.i. aliquando publicis vectigalibus id est tributis. q.d. cum prouinciales nunc spoliarentur:nunc in tributis bona ipsorum auferendo:ego dolui tātum sicut qui patiebantur. ¶ Nota ꝙ omnē ciuitatem vel regionem quam romani expugnauerūt fecerūt tributariā vel coloniam vel ꝓuinciam. Tributariaz faciebāt quando relictis inhabitatoribus terre ad tributū soluēdum boies compellebant. Coloniam autez faciebant cū expulsis habitatoribꝰ alienos instruerunt ad inhabitandū. Prouinciam autē faciebant quādo aliquē romanū prefeciebant illi terre:qui collectis redditibus eos romā mitteret:⁊ habitatores illius terre dicebantur ꝓuinciales. Isti prouinciales aliquando molestabantur occultis rapinis:id est exactionibus suorū prefectox:aliquando publicis vectigalibus.i.tributis que indebito modo ⁊ iniusto exigebātur ab eis:de quo Boetius doluit. ¶ Nota vectigal proprie dicitur tributum quod datur devectura. ¶ Nota scdm Huguitio. prouincia est regio subiugata romanis ⁊ tributaria facta. Inde prouincialis.i.tributarius. ¶ Cum acerbe famis tēpore. Hic ponit quintū beneficium dicens. Cum tempore magne famis esset indicta:id est institu ta grauis coemptio:id est angaria:que coemptio erat profligatura:id est punitura campaniam prouinciam inopia:id est paupertate:ego Boeti us suscepi certamen contra prefectum pretorij qui induxerat istam coemptionez ⁊ ratione communis boni ego certaui rege cognoscente:et deuici ne exigeretur illa coemptio. ¶ Nota coemptio est institutio super aliqua portione danda de re emenda vel vendenda.et talis fuit institua super campaniam prouinciaz destruendam quam Boeti.remouit. ¶ Paulinum consularem virum. Hic ponit sextum be-

Barbarus

Terre a romanis sudacte diuisio

Vectigal

Vide secundos commētarios

obuius excepi. Quotiēs Triguillā regie prepositum domus ab incepta perpetrataq; iam prorsus iniuria deieci. Quotiēs miseros quos infinitis calūnijs impunita barbarox semper auaricia vexabat:obiecta periclis auctoritate ꝓteri. Nunc̄ me a iure ad iniuriam quisc̄ detraxit. ¶ Prouincialiuz fortunas: tū priuatis rapinis:tū publicis vectigalibus pessundari:nō aliter ꝙ qui patiebantur indolui. ¶ Cum acerbe famis tempore grauis atq; inexplicabilis indicta coemptio pfligatura inopia campaniaz videretur:certamen aduersum p̄fectum ꝓtorij cōmunis ꝓmodi rōe suscepi: rege cognoscēte cōtendi:⁊ ne coemptio exigeret euici. ¶ Paulinum cōsularezvirum cuius opes palatini ca

neficium dicens. Ego traxi. i. liberaui Paulinum virum consularem: cuius opes iam deuoras sent spe ⁊ ambitione: ideſt cupiditate canes palatini: ideſt familiares regis ſimiles canib⁹: illum traxi a faucibus biantium. i. appetentium opes paulini. ¶ Nota q̄ familiares regis qui preſidebant palatio vocabantur canes palatini. ſicut enim canes habent ora biantia ad cupidas eſcas: ſic iſti biabant ad diripiendas facultates pauperum romanorum. Tunc ponit ſeptimum beneficium dicens. Ego interpoſui me odijs Cypriani delatoris: ideſt accuſatoris: ne pena preiudicate accuſationis corripe ret. i. puniret. Albinum virum cōſularem. ¶ Nota q̄ cyprianus q̄ fuit de familia regis iniuſte accuſauit virum Albinum conſularem qui prius iudicatus fuit ad penam q̄ accuſatus. ⁊ ne iſta pena cui ad iudicatus fuerat ipſum virum Albinum corriperet. Boe. ſe exponens odijs Cypriani accuſatoris Albinum ſaluauit. ¶ Nota ex iſtis beneficijs enumeratis apparet q̄ Boe. non geſſit magiſtratum pro vtilitate propria: ſed pro communi bono. ſi enim propriam vtilitatem intendiſſet vtiq̄ odium ⁊ offenſam potentum euitaſſet: quod non fecit. Et pri⁹ dicit. nunq̄ me a iure ad iniuriā quiſq̄ detraxit. ex quo ſimil⁹ apparet ipm non q̄ſi uiſſe ꝓprium cōmodum. tales em̄ frequenter de iure deflectuntur. ⁊ ſubdit. nunquid video⁹ in me. i. contra me exacerbaſſe. i. irritaſſe ſatis magnas diſcordias opponendo me potentibus. quaſi diceret immo. ¶ Sed eſſe apud ceteros tutior. Hic tangit fruſtrationem ſuorum beneficiorum dicens. Sed ego debui eſſe tutior apud ceteros romanos quib⁹ impendi iſta beneficia: ⁊ tamen non ſum tutus vt poſt videbitur: licet ergo non meruerim ſecuritatem apud aulicos: ideſt familiares regis aulam habitantes in opponendo me eis amore iuſticie. ¶ Nota q̄ vna cauſa perturbationis Boetij fuit fruſtratio ſuorum meritorum: qui a amicitia ⁊ gratia illorum fruſtrabatur circa ipm quib⁹ multa beneficia impēdit: ⁊ propter q̄s multa odia ⁊ indignatōes incidit. ¶ Quib⁹ aūt deferentib⁹ perculſi ſum⁹. Hic Boe. tāgit ſuas perturbationem ex iniuſta ſui cōdēnatione. ⁊ primo facit hoc. ſcō expurgat ſe de quibuſdam ſibi obiectis. ſecūda ibi. Quomodo vti. Primo oſtēdit iniuſtā ſui condēnationem ex accuſatione perſonarum vilium. Secūdo ex falſitate criminis ſibi impoſiti. Tertio ex ſeueritate iudicij et querſitate. ſecūda ibi. At cuius criminis. tertia ibi. Et cui⁹ vnq̄. primo dicit. Nos ſumus perculſi. i. percuſſi aulicis deferentibus. i. accuſantibus nos: quor⁹ vnus erat Baſilius q̄ propter maliciam ſuam depulſus fuerat a miniſterio regis ille cōpulſus pecunia ſuſcepit⁹ē in delationem. i. accuſationem noſtri nomīs. Alij duo accuſatores noſtri fuerunt Opilio ⁊ Bauden tius: quos cum rex Theodoricus propter innumerabiles fraudes ipſorum ordinaſſet ire in exilium: ⁊ ipſi nollent parere: ideſt obedire: ſed tuerentur: ideſt defenderent ſe intrando eccleſias: cum illud eſſet compertum: ideſt reuelatum regi edixit: ideſt precepit rex vt niſi infra ſtatutum terminum diſcederent ab vrbe romana deberent repelli; et primo ſignari in frontibus

nes: iam ſpe atq̄ ambitione deuor⁹aſſent: ab ipſis biantiū faucibus retracti. Ne Albinum ꝓſularē virū ꝓiudicāte accuſatiōis pena corripet odijs me Cypriani delatoris oppoſui. Satis ne ī me magnas videor exacerbaſſe diſcordias ¶ Sed eſſe apud ceteros tutior debui: que mihi amore iuſticie nihil apd̄ aulicos quo magiſ eſſem tutior obſeruaui. ¶ Quibus autez deferentibus perculſi ſumus: quorum vnus Baſilius olim a regis depulſus miniſterio⁹ delationē noſtri nominis alieni eri neceſſitate compulſus eſt. Opilionem vero atq̄ Baudentium cū ob inumeras atq̄ multiplices fraudes ire in exiliū regia cenſura decreuiſſet: cūq̄ illi parere nolentes ſacrarū ſeſe ediū defenſione tuerentur. cōpertūq̄ id regi foret edixit: vt niſi in

canterio sicut solent signari malefactores. Et dicit Boe. Quid videtur posse astrui. i. confirmari huic severitati: cp eodem die ipsis accusantib⁹ nos suscepta fuit accusatio. Quid igitur o phia est dicendum. meruerant ne hoc artes nostre. q. d. non. An dānatio eor pmissa fecit illos accusatores iustos. q. d. mime debebant iusti reputari q pr⁹ dānati erāt. Itane. i. nūquid ī cā nihil puduit fortune de tali accusatione. quasi diceret: immo debuit pudere fortunaz ꝛ si nō puduit fortunam innocentia accusati: tamen vilitas accusantiuz debuit esse pudori ipsi fortune. ¶ Nota hoc vocabulum perculs⁹ dicit Huguitio. percello percellis perculi in preterito⁹ perculsū in supino idem est quod pcutere: vel potius terrefacere: sed percutere pertinet ad corpus: pcellere ad animam. ¶ No. circa hoc vocabulum deferentib⁹. cp defero tria significat. Primo idem est qđ deporto. Inde delator. i. deportator secundo idem est qđ bonor. Inde delator. i. bonor⁹ exhibitor. tertio idem est qđ accuso. Inde delator. i. accusator: qui detegit qđ latebat: ꝛ sic vltimo modo capit̄ h̄. Unde versus. Accusat defert dat bonorem fertq deorsum. ¶ Nota ad testes ydoneos septem requrūtur cōditiones: que bis vicibus continentur. Etas conditio servus discretio fama. Et fortuna fides in testibus illa requires. Primo requritur etas: quia pueri non possunt esse testes. Secundo requiritur conditio libera: ideo serui nō possunt perhibere testimonium. Tertio requiritur sexus masculinus: ideo mulieres nō possunt esse testes. Quarto requiritur discretio: ideo furiosi ꝛ stulti non possūt testificari. Quinto requrit fama: iō psone infames nō possunt testificari. Sexto requiritur fortuna: propter quod pauperes non possunt testificari. Septimo requiritur fides: propter quod infideles non possunt perhibere testimonium. Inter illas conditiones due sunt viliores: scilicet paupertas ꝛ infamia. Boetius ergo volens ostendere suam condemnationem iniustaz ex vilitate testium accusantium: propter quam repellendi erant a testimonio: dicit in vno esse defectum fortune: scilicet in Basilio: sed in alijs duobus: scilicet Opilione et Gaudentio dicit fuisse vitium infamie. ¶ Nota cp nihil videtur severius et nequius cp personas viles et damnandas admittere in testimonium contra innocentes. Quia dicit Seneca in de remedijs fortuitorum. Non potest habere vllam auctoritatem vbi sententia qui damnandus est male de te loquitur. ¶ At cuius criminis. Hic Boetius ostendit iniustam sui condemnationem ex falsitate criminis sibi impositi. Secundo ex dictis infert quandam ammirationem: ibi. Qua in re. Prima in duo fm cp duo imponebantur Boe. de quibus se excusat. Secunda ibi. Nam de compositis. Primum quod sibi imponebatur fuit cp impediuisset quendam nunccium deferentem regi accusationem senatus: vt senatus redderetur re⁹ lese maiestatis. Dicit ergo in littera. O philosophia tu forte queris summā: idest sententiam criminis cuius criminis causa arguimur. Nos criminamur voluisse saluare senatū forsan desideras scire per quez

Testes ydonei

fra prescriptū diē a rauēna vrbe discederēt: p notas insigniti frontib⁹ pellerent. Quid huic severitati posse astrui videt? Atqui eodem die deferētib⁹ eisdē nois nostri delatio suscepta ē Quid igit? Nostre ne artes ita meruerūt? An illos accusatores iustos fecit pmissa damnatio? Ita ne nihil fortunā puduit? si minus accusati innocētie: at accusantiū vilitas pudori ēē debuisset. ¶ At cuius criminis nos causa arguimur: summā queris. Senatū dicimur saluū esse voluisse. Modum desideras. Delatorē ne documenta deferret: quibus senatuz lese maiestatis reū faceret impedisse crimīamur. Quid igitur o magistra censes: īficiabimur crimē ne tibi pudori simus? At volui nec vnq̄ velle desistam fatebimur: sed impediēdi delatoris opera cessabit. An optasse illius ordinis salutē ne

modum. dico q̄ nos criminamur id est arguimur impediuisse delatores ne deferret documēta id est litteras regi quibus faceret senatum reum lese maiestatis. Quid igitur o magistra cēses id est iudicas: inficiabimur id est negabimus crimen illud ne simus tibi pudori: atq; id ē sed: ego volui saluare senatum: necvnq̄ desistam velle. sed opera id est diligentia impediendi delatoris: ista cessabit id est cessare debet: quia non est verum q̄ impediuerimus delatorem litterarum. numquid est nepbas optare salutem illius ordinis scilicet senatus: quasi dicat nō est nepbas. Ille vero senatus qui consensit in meam damnationem effecerat hoc suis decretis id est iudicijs acti esset nepbās saluare ipsum: sed imprudentia sibiipsi mentiēs id est in dānum suum mentiens non potest mutare merita rerum: ita q̄ illud quod prius fuit meritoriū: postea fiat demeritorium: nec puto esse licitum ꝑm preceptum Socratis occuluisse id ē occultasse veritatem vel concessisse mendacium: sed quomodo illud fit ego relinquo tuo et sapientum iudicio. veritatem autem huius rei ne lateat posteros: id est successores ego commendaui stilo id est scripto et memorie. ¶ Nota q̄ accusatio Boetij fuit decestabilis: quia facta per infames personas. fuit etiam irrationabilis: quia de bono accusabatur scz de saluatione senatus: quod erat bonum. etiam accusatio Boetij fuit iniusta quia falsa. accusabat eū impedimisse delatorem quod falsum fuit. ¶ No. ille dicitur reus l ese maiestatis qui contra regem vel alium principem aliquod malum machinatur. ¶ Nota inficior aris. prime coniugationis et deponentale id est nego. vnde Huguitio. inficior inficiaris proprie non est fateri factum quod verum est: sed contra veritatem vti mendatio. vel est proprie inficiari ꝑm eum rem debitam denegare cum a creditore deposcitur: et et iaz est idē quod contendere vel denegare. ¶ Nota dicitur in textu. Nū quid optare salutem senatui nepbas vocabo. Duplex est salus: spiritualis que est anime: temporalis que est corporis. Salutem spiritualem tenemur omnibus velle: etiā malis ratione charitatis: per quam etiaz mali diligendi sunt licet in eo q̄ mali. Salutez vero temporalem tenemur velle omnibus bonis et precipue amicis. amicorum vero peccantium tenemur salutem velle q̄diu sanabiles sunt: vt recuperēt virtutē amissaz. sed si propter magnitudinem malicie sunt insanabiles dissoluitur amicitia nec est optanda salus. et quia malicia senatus romanoruz erat sanabilis quia forte senat? compulsus metu regio fuit consentire in damnationez Boetij: ideo optare sibi salutem non erat nepbas: licz Boetio turbato hoc videtur. ¶ Nota q̄ veritas non est occultanda ꝑm Socratem. Nam qui tacet veritate alijs nescientibus mētit: & q̄ mēdacijs p̄sentit similit facē. ¶ No. mēdaciū nō ē p̄cedē dū: q: ꝑm Aristo. i etbi. Mendaciu m per se prauum est et fugiendum. & primo elencoruū duo sunt opera sapientis. nō mentiri de bis de quibus nouit: & mentientem posse manifestare. ¶ Nam de compositis falso litteris. Hic Boetius excusat se de secūdo crimine sibi composito. imponebatur enim sibi q̄ scripsisset litteras ad imperatorem Constantinopolitanum pro liberatione romanorum de manu regis Theodorici. Unde dicit in littera. Naz de litteris compositis falso quia false mibi boc imponitur: quibus litteris arguor sperasse romanā libertatem: quid attinet dicere cum

pbas vocabo? Ille quidē suis de me decretis vti boc nepbas esset effecerat: fz sibi semp mētiens imprudentia rerū merita non potest immutare. Nec mibi socratico decreto pbas esse arbitror: vel occuluisse veritatē vel concessisse mendaciuz. Verum id quoquomodo sit tuo sapientumq; iudicio estimandum relinquo. Cuius rei seriem atq; veritatem ne latere posteros queat: stilo etiā memorieq; commendaui. ¶ Nam de compositis falso litteris: quibus libertatem arguor sperasse romanam: quid attinet dicere? Quaruz fraus aperta patuisset: si nobis ipsorum confessione delatorum: que in omnibus negocijs maximas babet vires vti licuisset. Nam que sperari reliqua libertas po-

Accusatio Boetij

Reus lese maiestatis

Inficior

Salus duplex

Mēdaciuz

non detur mihi locus defensionis. quarum litterarum fraus id est fraudulentia fuisset aperta id est manifesta si nobis licuisset vti confessione id est allocutione ipsorum delatorum id est accusatorũ: quod scilicet vti examinatione accusatorum maximas vires habet in omnibus negocijs id est causis iudiciarijs. nam que reliqua libertas sperari potest romanis? quasi dicerz nulla. tantũ enĩ rex Theodoric? inualuerat ꝙ nullus potuit vel audebat contra ipsuz. vtinã posset vlla libertas sperari. vtiqz ita prudenter egisset de negocio ꝙ regi non innotuisset: et respõdisset verbo Canij: qui cum accusaretur a Cayo cesare filio Germanici ꝙ esset reus cõiurationis facte contra se respondit Catius. si ego scissem tu nescisses: quasi dicat. si essem reus ita prudenter celassem negocium ꝙ ad tuam noticiã nunqꝫ peruenisset. ¶ Nota ꝙ in causis iudiciarijs testiuz siue accusatorũ examinatio maximas habet vires: quia per eaz deuenitur ad rei veritatẽ: sicut patet de Daniele: qui examinãdo duos presbyteros false accusãtes Susannã ipos de falsitate accusationis coram omni pplo cõuicit. similiter Boe. si dat? fuisset sibi loc? examinãdi suos accusatores: vtiqz ipsos mendaces reddidisset. ¶ No. cani? fuit quidam roman? prudens ⁊ sapiens. accidit vt quidam ex romanis conspirarent et facerent cõiurationem cõtra Cayum cesarem: ⁊ cũ Cesar ꝓponeret Canio ꝙ esset reus illius cõiurationis facte respõdit. si ego sciuissem tu nescisses. Sic boe. rñdit regi Theodorico si sibi imꝓperasset de litteris cõpositis super restitnẽda libertate ipsis romanis. ¶ Qua in re ñ ita sensus. Dic Boe. ex dictis infert quandam ãmirationem. scõ̃ inuebitur cõtra senatores ꝙ cõsenserunt in suam cõdemnationem ibi. Sed si pbas fuerit. dicit ꝓmo. Ex quo a malis iniuste accusatus sum: qua in re. i. propter qõ̃ non ita. i. nõ in tantũ merorem. i. tristicia bebetauit. i. oppressit sensus nr̃os vt ego querar. i. ꝙquerar impios. i. malos molitos. i. machinãtes scelerata. i. nequitiosa cõtra virtutem. i. virtuosos homines: sed ego ammiror vehementer. i. fortiter effecisse. i. ad effectuz ꝓduxisse sup. illa que mali sperauerunt. i. cõceperunt. Naz velle deteriora id est mala fortasse fuerit nostri ꝺfect?. i. ex nostro defectu. sed posse sup. ꝓficere malũ contra innocentiam idest contra innocentes: que quisqz sceleratus cõceperit idest cogitauerit deo hoc inspectante supple. hoc est simile monstro idest admirabile. vnde idest pro tanto quidam tuorum familiarium idest philosophorum quesiuit haud iniura id est non iniuste. siquidem pro certo deus est vnde mala supple proueniunt? vero pro sed vnde idest a quo bona si deus non est? quasi dicat ergo iniuste a malis accusatus sum propter hoc non intantum sum oppressus dolore ꝙ conquerar malos machinari mala bonis: sed ammiror ꝙ illi qui mala concipiunt contra bonos possunt producere ad effectum. nam velle malum est forte ex nostro defectu: sed ꝙ malus possit perficere malum contra bonos deo hoc inspiciente est simile monstro. vnde quidam philosophus non iniuste quesiuit. si deus est vnde proueniunt mala? et si deus non est: vnde proueniunt bona? ¶ Nota ꝙ ex quarto huius duo requiruntur ad aliquem effectum producendum: scilicet voluntas ⁊ potestas. requiritur voluntas: quia nullus aggreditur quod non vult. Requiritur potestas: quia sine potestate voluntas frustratur. ꝙ autem mali habent voluntatem offendendi bonos non est mirandum: sed ꝙ habent potestatem producendi ad effectum suam voluntatem deo respiciente est simile monstro.

Duo ad effectum necessaria

test? Atqꝫ vtinam posset vlla. Respondissem Canij verbo: qui cum a Caio cesare Germanici filio conscius contra se facte coniurationis fuisse diceretur: si ego inquit scissem tu nescisses. ¶ Qua in re nõ ita sensus nostros meror bebetauit: vt impios sceleratа ꝓ virtutẽ ꝗrar esse molitos: sed ea ꝗ sperauerint effecisse vebemẽter ãmiror. Nã deteriora velle: nostri fuerit fortasse defectus. posse autẽ cõtra innocentiã ꝗ sceleratus ꝗsqꝫ cõceperit inspectãte deo nõstro simile est. vnde haud iniuria tuoꝝ quidaz familiariuz quesiuit. Siquidez deus inquit ẽ: vnde mala? Bona vero vnde si non est?

¶ Nota simile monstro est quod contingit preter intentionem nature. Sicut ergo monstra fiunt preter intentionem nature: sic videbatur Boetio q̄ mala preter ordinem diuine prouidētie contingerent: quod non videretur rationale cum deus sit summe bonus q̄ aliquo modo sit causa mala fieri: ergo mala in mundo deo inspiciente viderentur simile monstro. ¶ Nota q̄ deus non est causa effectiua mali: cum sit summe bonus: licet sit causa mali permissiua: quia permittit fieri malum: ⁊ sic exponit̄ auctoritas ꝓbetie dicentis. Ego dis faciēs oia: hoc est faciens bonum ⁊ creans malū sup. p missiue. Aliter dr̄ dupler est malum. s. malum pene ⁊ malum culpe. deus est causa mali pene quod punit: sed non est causa mali culpe: q; hic est q̄ peccatū non facit. Deus an sit cā mali

¶ Sed si pbas, fuerit nepharios boies qui bonoꝝ oīm totiusq; senat⁹ sanguinē petunt: nos etiaꝫ quos ꝓpugnare bonis senatuiq; viderāt perditum ire voluisse. sed nō idez de patribus quoq; merebamur. Meministi vt opinor quoniam me dicturum quid facturūue presens ipsa semper dirigebas. Meministi inq̄ verone cum rex auidus communis exitij maiestatis crimen in Albinum delatum ad cunctum senatus ordinem transferre moliretur: vniuersi innocentiam senatus quanta mei periculi securitate defenderim. Scis me hec vera proferre ⁊ in nulla vnq̄ mei laude iactasse. Minuit eīm quodammodo se probantis conscientie secretum: quotiens ostendendo quis factū recipit fame precium: sed innocentiam nostram quis exceperit euentus vides. Pro vere virtutis premijs falsi sceleris penas subimus.

q̄ nepharios: id est malos homines: qui omnium bonorum ⁊ totius senatus scilicet consulatus romane ciuitatis petunt: idest desiderant sanguinem. i. mortem: nos etiam voluisse ire perditā. i. pdendū q̄s viderant ꝓpugnare bonis boib⁹ q; pro et senatui. sz nū. i. nunquid nos idē sczvt vellēt nos pditū ire merebamur de patrib⁹. i. de senatorib⁹. q. d. non: sz o pbia meministi vt opinor qm̄ me dicturū. i. volentē dicere q̄d. i. aliq̄d ve pro vel facturū: ipa semp presens supplerīs dirigebas. i. regebas: ꝯ nec ꝓbis nec factis offēdi senatū. me meministi inq̄ pbia verone. i. apō veronā ciuitatē cuz rex Theodoric⁹ auidius erīs cōis exitꝫ. i. tormēti senatoꝝ cū crimē lese maiestatis delatū in Albinū ipse rex moliretur. i. laboraret transferre illud crimē ad totū senatū: quāta securitate. i. tutela mei periculi defenderī. i. liberaueriz innocētiā vniuersi senat⁹. i. toti⁹ ꝓsulat⁹. O pbia tu scis me, pferre. i. ꝓloqui vera ⁊ nunq̄ me iactasse in vlla mei laude: eīm ꝓ q; minuit quodāmodo secretum ꝓscie, pbantis. i. laudātis se q̄tiens quis ostendendo. i. manifestando factū recipit precium fame. i. mercedē laudis ab boibus. sed tu pbia vides q̄s euentus exceperit. i. liberauerit nostraz innocentiam: nos subimus. i. sustinemus penas falsi sceleris. i. false nobis impositi pro pmijs vere vtutis. ¶ Nota ꝼm Sene. dolor duplicat cū ab eo a q̄ donū merueras malū venit. Cum igit̄ Boe. oēm benivolētiam exhibuerit senatoribus grauius doluit de sua offensiōe. ¶ No. ī ciuitate verona cū Albinus esset accusatus de graui crimine ita vt diceretur reus lese maiestatis: illud crimen rex Theodo. voluit transferre ad totum senatum: et ipsum damnare: sz Bo. exponens se periculis senatum liberauit. ¶ Item no. q̄ secretum conscientie est virtus que minuitur cum aliquid virtuose operatur iactando se vt consequatur famam ⁊ laudem populi. vnde Sene. conscientiam potius q̄ famam attende. Et dicit Macrobius. Sapiens gloriam suam in conscientia ponit: stultus autem in laude humana. vnde dicit Isidorus. Qui aliquod donū a deo largitum in laudem suam conuertit: procul dubio virtutem in vitiū transire facit. Secretum conscientie.

¶ Et cuius vnq̄ facinoris. Vic Boe. ostendit se perturbatum ex iudicū seueritate ⁊ inflexibilitate di. Cui⁹ vnq̄ facinoris. i. peccati manifesta confessio. i. cui⁹ vnq̄ bois peccatū manifestū habuit iudices ita concordes in seueritate: vt nō aliquos eorum vel ipse error humani ingenij summitteret. i. flecteret ad misericordiam: vel conditio fortune. i. euētus fortuitus existēs incerta cunctis mortalibus sup. hominibus summitteret aliquos eor⁹. si dicerem voluisse inflammare: idest incendere sacras edes idest ecclesias: ⁊ si nos diceremur iugulare: idest punire sacerdotes impio gladio: tamē pro sed sentētia: idest iudicium damnasset me presentem conuictum et confessum crimen: sed nos procul moti: idest absentes quingentis milib⁹ passuum ⁊ indefensi ob propensi⁹ studium. i. propter studium intensius nos damnamur. i. adiudicamur in senatum morti q̄z pscriptioni. Et tunc exclamat dicēs O meritos. i. dignos vel beatos iudicio neminem posse conuinci de simili crimine sicut nec ego iuste conuictus fuz: cuius reatus. i. criminis dignitatem. i. innocentiam ipsi etiam viderunt: idest cognouerunt qui detulere. i. accusauerunt me.

¶ Et cuius vnq̄ facinoris manifesta confessio ita iudices habuit in seueritate concordes vt non aliquos vel ipse ingenij error humani: vel fortune conditio cūctis mortalibus incerta summitteret. Si inflammare sacras edes voluissem: si sacerdotes impio iugulare gladio: si bonis hominibus necem struxisse dicerer: presentem tamen sententia confessum ⁊ conuictuz me punisset. Nunc vero quingentis fere passuū milibus procul moti: atq̄ indefensi: ob studium propensius in senatuz morti pscriptionicq̄ damnamur. O meritos de simili crimine neminē posse cōuici. Cui⁹ dignitatē reatus ipsi etiā qui detulere viderunt. ¶ Quā vti alicui⁹ sceleris admixtione fuscarēt: ob ambitum dignitat⁹ sacrilegio me conscientiā meam polluisse mētiti sūt. Atqui ⁊ tu īsita nobis

Mot⁹ ad miam

nat sibi facile per fortunam euenit: et illud deberet recordari: sed nulla illarum causaruz mouit iudices ad miserandum Boe. sed concorditer ipsum damnabant. ¶ Nota q̄ nullus debet damnari etiam pro crimine quantūcunq̄ enormi: nisi sit presens conuictus vel crimen in iudicio confessus. Boe. autem cum damnaretur non erat conuictus nec crimē confessus: ⁊ erat absens quia in studio athenien̄si: ergo iniuste erat damnatus. ¶ No. q̄ Boe. cum damnaretur distabat a loco iudicij quingentis milibus passuum ⁊ cum mille passus faciunt vnū miliare: ideo bene distabat ad quingēta miliaria. ¶ No. q̄ Boetius damnatus fuit proscriptioni. Huguitio dicit proscriptio est iudicialis sententia lata contra aliquem cuius nomen proscelere de scriptura tabule enee delebatur. Consuetudo enim romana fuit q̄ nomina senatorum quorum consilio vbs Romana regebatur aureis litteris in tabula enea scribebantur. Unde ⁊ patres conscripti dicebantur: ⁊ dicitur proscriptus quasi procul a scriptura positus: sic Boe. erat proscriptus quia nomen suum deletum fuit de tabula enea. ¶ Quam vti alicui⁹ sceleris. Vic Boeti. expurgat se de quibusdam obiectis. Secundo ostendit vnde sumpta fuit ratio obiectionis. secunda ibi. Sed nepbas. ¶ Nota Boe. obiciebatur q̄ ipse vsus arte nigromantia sacrificaret demonibus pro dignitatibus acquirendis. De hoc Boe. excusat se dicens. Quam sup. meam dignitatem vti pro vt obfuscarent: idest denigrarent admixtione ali-

Damnād⁹ sit presens

Proscriptio

cuius sceleris mentiti sunt meā polluisse conscientiaz sacrilegio.i.demonū obsequio ob ambitū:idest propter cupiditatez dignitatis acquirende.atqui pro certe tu insita:idest inserta nobis pellebas de sede:idest de loco cupiditatē omniū reruz mortaliuz:t sub tuis oculis nō erat pbas esse locuz sacrilegio:idest cultui demonuz:qz pro et tu instillabas auribus t cogitationibus meis illud pitbagoricum deo non dijs seruiendum:nec cōueniebat me captare:idest optare presidia:idest auxilia vilissimoruz spirituuz:idest demonuz quē tu componebas:idest locabas in banc excellentiam vt consimilem deo faceres. Preterea innocens penetral:idest vxor domus mee: cetus.i.multitudo bonestissimorum amicorum t socer Symachꝰ sanctus t eque reverendꝰ ipso actu defendunt me ab omni suspitione bmōi criminis. ¶ No.q cōsuetudo inuidoz est cum nō possunt alicui suam ꝓbitatem auferre:nituntur ipsam saltem aliquo vitio denigrare:t sic fama Boetij denigrata fuit vitio sacrilegij. ¶ Nota q sacrilegiuz est sacre rei furtuz:t ponit sacrilegus pro homine scelerato.etiam sacrilegiuz est cultura demonum siue idolorum. Inde sacrilegus.i.idolatra. t sic capitur in proposito. ¶ Nota q ambitus media ꝓducta est cupiditas bonoris. Sed ambitꝰ media correpta est circuitus: t ꝓmo modo accipit hic. ¶ Nota q pbia repellit omnem cupiditatem bonoz exteriorum:quod scribitur i primo libro de plantis q philosophia tria inducit.s. mentis illustrationem:felicitatis appetitum t moll' affluentie contemptum.

Ambitus

Pbia

¶ Nota philosophia facit hominem similem deo:non similitudine omnimoda sed participatiua:ita q homo participat aliquid conditionis diuine.s.intelligentie. Unde Seneca. hoc mihi philosophia promittit q me parem deo reddit. t alibi dicit. vir speculatiuus est quasi deus inhumano corpore hospitatus. ¶ Nota sacrilegium non habet locum sub oculis philosophie: quia philosophia per se omnia agenda t facienda ornatissime disponit t non permittit hominem ad vana declinare:quia dicit Tullius in libro de finibus bonorum t malorum. philosophia a superstitione liberat:metu mortis non conturbat. t est superstitio vana religio t idolorum cultura. ¶ Nota penetral est secreta camera vel locus secretus interior in domo vel in tēplo vbi reponuntur vinodia vel aliqua alia:t ponitur hic pro vxore Boe. per metaphoram ponendo continens pro contento:quia ipsa consuevit morari in penetrali. ¶ No .q Symachus fuit quidam nobilis romanus et socer Boe.cuius Boetius filiaz duxerat nomine Elpbe:qui Symachus non fuit tantum sanctus interius affectu sed etiam reverendus in exteriori actu.sicut dicit Boetius. ¶ Sed o nepbas. Hic Boetius ostendit vnde fuerit ratio sumpta obiecti criminis:quia ex ipsa philosophia cui deditus erat.vnde dicit exclamando.o nephas ipsi mali capiunt fidez criminis de te o philosophia.et propter hoc videbimur fuisse affines maleficio sacrilegij:quia nos sumus imbuti:idest instructi tuis disciplinis:idest doctrinis: t sum' instituti:idest informati tuis moribus:ita non est satis tuam reverentiam nibil

Pbia

Penetral

omnem reruz mortaliū cupiditatem de nostri
aīmi sede pellebas:t sub tuis oc'lis sacrilegio
pbas locū esse nō erat. Instillabas eīm auribus
cogitationibusqz quotidie meis Pitbagoricū
illud Enoybe:id est qꝺ est deo t nō dijs seruiendum:nec ꝯueniebat vilissimoꝝ me presidia spirituum captare quē tu in banc excellentiaz cōponebas vt ꝯsimilē deo faceres. Preterea penetral innocēs domꝰ. Honestissimoꝝ cetus amicoꝝ. socer Symachꝰ etiā sanctꝰ t eque actu ipo reverendꝰ: ab oī nos crimis buꝰ suspitiōe defēdūt. ¶ Sz o nepbas. Illiꝰo de te tāti criminis capiūt fidez:atqz boc ipso videmur affines fuisse maleficio:qꝝ tuis īstituti moribꝰ ibuticz disciplinis sumꝰ. Itaqz ñ ē sat' nibil mibi ꝓfuisse tuā reverētiā:nisi vltro tu potiꝰ mea offensione lacerer'. Atvero bic etiā nris malis

mibi profuisse nisi vltro.i.sponte tu potius lacereris ab illis mea offensione. hoc dicit Boetius pro tanto quia iniuriati sunt sibi propter philosophiam:ideo magis iniuriati sunt philosophie q̄ sibi.¶ No.quando Boe.vacabat studio fugiebat consortia stultorum ⁊ q̄rebat secreta loca propter studium:ideo putabant ipsum loqui cum demonibus ⁊ eis sacrificare. Itē quia Boetius fere omnia que volebat sua sapientia faciebat: ideo putabant eum demonem habere familiarem sibi iobsequentem:sicut Apulegius opinat⁹ est de Socrate q̄ haberet familiarē deum:de quo fecit librum quem intitulauit de deo socratis.¶ Ät vero hic etiaz nostris. Dic Boetius ostendit se esse perturbatuz ex fame sue lesione dicens. Dic cumulus.i.augmentatio accedit nr̄is malis:q̄ estimatio.i.iudiciū plurimorum.i. vulgariū non spectat i.nō respicit merita rerū sicut bō meretur:sz spectat euentū fortune.i.iudicat boiem p̄m q̄ fortuna se habet circa ipsum.⁊ tm̄ iudicat vulgus esse,puisa deo q̄ cōmēdauerit felicitas.i.prospera fortuna quo fit.i.ex quo sequitur vt estiatio bona deserat infelices.vñ me piget.i.tedz reminisci q̄ nunc sint rumores populi de me: ⁊ q̄ multiplices q̄ pro et dissone.i. discordes sententie sint de me.nam quidam dicunt me reum esse p:idem non hoc tm̄ dixerim.i. volui dixisse vtinam esse sarcinā.i.grauissimuz pond⁹ aduerse fortune: q̄ dū aliq̄ crimen affigitur.i. imponit miseris.i.infelicib⁹: ipsi creditur meruisse supple illa que ipi miseri pferunt.i.patiuntur. Et ego bonis omnibus pulsus:q: in exilium relegatus:⁊ exutus dignitatibus:q: dānatione proscript⁹: ⁊ fedatus.i.maculatus estimatione:ego q̄ prius virtute honest⁹ reputabar nunc scelere deformis reputo::⁊ tuli.i.recepi supplicium.i.penam ob beneficium.i.,pter beneficium.¶ Nota q̄ vulgares non iudicant p̄m merita rerum vtrum bō mereatur aliquid vel non:sed iudicāt sz euentum fortune. Unde hominem bene fortunatum iudicant felicem:male fortunatum iudicant miserum:sed tale iudicium falsum est. vñ dicit Sene.xlv.epla. Non felicez hunc estimas quem vulgus appellat felicem:ad quem pecunia confluit:sed illum qui omne bonum in animo est erectum et extensum. Item bona estimatio deserit infelices:quia primum malum q̄ infelices incurrunt est q̄ vulgus male de ipsis opinatur.credit enim vulgus ea que miseri patiuntur q̄ ex merito talia patiantur.¶ Videre autem video:. Dic Boetius ostendit se esse perturbatum ex his que vidit in mundo generaliter:scilicet bonos deprimi et malos extolli: dicens. Ego video: videre:idest cognoscere nepharias officinas: ided malas societates sceleratorum hominum fluitantes gaudio q̄ pro et leticia:et quemq̄ perditissimum:idest pessimuz imminentem:idest insistentem nouis fraudibus delationum:idest accusationuz.et video bonos iacere prostratos:idest depressos terroze nostri discriminis . et etiam video quemq̄ flagitiosum:idest prauum hominem incitari ad audendum:idest ad presumendum facinus:idest peccatum impunitate:idest sine pena:vero pro sed incitari premijs ad efficiendum:idest ad perpetrandum facinus:idest peccatum.autem pro sed ego video: insontes:idest innocentes nō

Judicium vulgi

cumul⁹ accedit:q̄ estiatio plurimoz ñ rez merita:sz fortūe spectat euētū:eaq̄ tm̄ iudicat eē,puisa q̄ felicitas ꝓmēdauerit. Quo fit vt estiatio bona prima omniuz deserat infelices. Qui nūc populi rumores q̄ dissone, mltipliceſq̄ sē tētie: piget reminisci. Hoc tm̄ dixeriz ego vtinam esse aduerse fortune sarcinam:q̄ dū miseris aliquod crimē affigitur:que pferūt meruisse creditur. Et ego siquidem bonis oībus pulsus:dignitatibus exutus:estimatione fedat⁹: ob beneficium pertuli supplicīū.¶ Videre autē video: nephārias sceleratoz officinas gaudio leticiaq̄ fluitātes:ꝓditissimū quēq̄ nouis delationū fraudibus immitentez:iacere bonos nostri discriminis terroze,pstratos:flagitiosū quēq̄ ad audendum quidem facinus impuni-

modo id est non tantum priuatos securitate: verumetiam defensione. Itaq; pro ergo libet id est placet mihi exclamare ad deum celi quare talia permittat in mundo vt mali exaltentur et boni deprimantur. ¶ Nota q; Boetio qui erat turbate mentis ⁊ in statu miserie videbatur q; mali in hoc mundo essent potentes ⁊ viuerent impuniti: boni autem impotentes et viuerent irremunerati. sed philosophia in quarto huius ipsius cōsolando probat malos semper esse ipotentes ⁊ bonos esse potentes: ⁊ malis nūq; deesse sua suppli cia bonis nūq; sua pmia. ¶ No. q officine dicuntur domus officialium vbi reponuntur ea que ad ipsos spectant: et ad eorum officia. sicut sūt celaria ⁊ granaria ⁊ alia hmōi. h aūt accipiūtur officine ꝑ ꝯgregatōe maloꝝ. ⁊ dīr ab officio officis quod ē noceo ces.

tate: ad efficiēdū vero p̄mijs incitari. insontes aūt nō modo securitate: verū ipsa etiā defensione priuatos. Itaq; libz exclamare ad deū celi.

Entis ne (inquit) h: In hac quarta prosa Boetius vnū de principalibus intentis suis plene prosequitur. Quia se ab obiectis criminibus purgat: non solum se innocētem demonstrans: sed etiam de omnibus bonis deq; republica q̄ optime meritum. Utitur autem sermone diserto et eleganti. Et quotiens philosophia loquitur: semper (si animaduerterimus) philosophicum aliquid atq; eruditionis plenum deprehenderemus: quod semel admonuisse satis sit diligentioribus: cum tardiusculis nihil satis sit. In primis ergo vbi significat philosophia duas alicui⁹ percipiēdi vias: quarum altera fit per sensum altera per illapsum. Prima est omnibus animantibus: tam hominibus q̄ beluis communis: secunda hominibus fere propria. Habet tamen etiam in prima homo quandam preeminentiam: quia per eam ad secundam peruenit: qđ ceteris animalibus non datur. Qđ si senserit duntaxat: nec perceperit: iam stolidus fuerit: pecoris similibus. vnde ille simo Terentianus in andria. ba vir tādem sensi stolidus. Nos siquidem per visum et auditum rem perceptam postea animo disquirimus et per rationis discursum iudicamus: pecora autem magis per rudiorem sensum hoc ē per tactum impelluntur: nec disquirunt ratione. vnde stolida dicuntur. Percipiunt tamen vt cunq; per sensum. Per illapsum autem solus homo rem ignotam apprehendit: aut diuina inspiratione: aut angelico ministerio. Quod pulchre innuitur eneidos tertio vnde hic locus sūptus est: cum dicit eneas ad apollinem. da pater augurium atq; animis illabere nostris. Dicit ergo philosophia: sentis ne hec hoc est percipis ne via sensus que est humana: atq; illabuntur ne hec animo tuo: hoc est percipis ne occulta inspiratione diuina. An es asinus ad lyras: hoc est totus stolidus: sonum quidem et crepitum verborum audiens sed sensa non intelligens: sicut nec asinus sonitu lyre quem non intelligit delectatur. Tantum autem abfuit vt boetius consolationem seueriorem in superiori carmine positum admittat: vt a lachrymis se continere non queat: qđ verbis philosophie significatur cum subdit. Quid fles? quid lachrymis manas? deinde sudiungit grece qđ reperire non potui: sed ita interpretatur Confitere mihi ne occultes: qđ quia blandius sonat grece protulit Solent enim blandientes grecis vti locutionibus: vt satis indicat iuuenalis satyra sexta. Quotiens lasciuus interuenit illud Zoe ire sti che. hoc est vita et anime mi. Si operam medicantis ⁊c. verbum Boetio. i. viro catholico et seuero dignum: quo animorum morbi aptissime curant. Facies loci. imitatio (vt opinor) virgiliana: qui quinto eneid. ait. quibus aspera quondam visa maris facies. Est enim facies aliquando tota rei effigies seu species que in facie maxime discernitur. Differtq; a vultu: eo q; vultus voluntatem indicat: facies naturalem protractionem. vnde vultus sepe mutatur etiā exemplo facies lente et raro. Bibliotheca est librorum repositorium quam vulgo librariam vocant. Theca enim est armarium seu repositorium cuiuslibet rei: et cum varijs componitur. vt cum biblio. biblion autem grece: latine dicitur liber: eo q; (vt quidam volunt) in iunco maxime papiri quem biblum vocant olim scribebatur: ob qđ latine liber dicitur: quia in libro ē est interiore arborum cortice scribebatur. Item compositum legitur chirotheca: quia chir chiros manus dicitur apud grecos: et cum alijs multis. Apte differebas. dissero in presenti et preterito p geminū ss scribit: ⁊ tū disert⁹ ta. tū. vnū s abijcit ⁊ p̄mā syllabā corripit. vt notū ē. Talis habit⁹ talisq; vult⁹ erat. q. d. mīme. Atq; ita paulatī a loci feditate ad abiectionē sui progredit. Syderū vias radio describeres: sic i buco. virg. Descripsit radio totū q̄ gētib⁹ orbem. Exemplar vt dicit Festus est ex quo simile faciamus. Exemplum qđ sequamur aut vitemus.

Ascen.

Nota

Vie percipiēdi

Grecorum blanditie

Facies Vultus

Bibliotheca

Exemplar

Exemplum

Verūtū laurentius vallensis bō nimiū argutissimus prolixe et diserte de hui⁹ vocabuli significatione disputat: dicitq; exemplar eē ipaz rem continētem: et exemplū rē contētā in ea: quā aut imitarunt: aut si sors ita tulerit deuitamus in aliquo. Ut in catone sumit exemplū: et ipe cato est exemplar. Qō si dicamus (inquit) ad exemplar catonis: sic intelligit ad exemplar qō ē cato. Quod ergo vulgo (sed inepte) dicit copia: latine dicet exemplar. Suntq; exemplaria sepe multa vnius exempli. i. forme et protractionis ad cui⁹ filitudinē fiunt exemplaria. lectū q; est etiā ḃ exemplariū: cui⁹ gtūs pluralis Exemplario:ū frequens est. Vic ergo ponit conti

Exēplariū

nēs pro cōtento cū dicit. Ad celestis ordinis exemplar formares. i. ad ordinē qui est exēplar: vel ad exemplū ordinis celestis: nisi accepis vt festus accipit. ¶ Atqui banc sententiā platonis ore. i. p os platonis sanxisti. Magnū testimoniū phibet platoni: quē quicquid dixerit philosophiā ipsā dixisse attestat. Sancire aūt hic apte posuit. Nā legislatoris est. Unde vlpian⁹ Sanctū eē scribit qō nec sacrū nec proobanū est: sed sanctione quadā cōfirmatū: vt sancte sūt

Sanctum

leges boc ē sanctione quadā subnixe. Est ergo sancire: legē quam sanctā eē volum⁹ condē et ferre. Sanxisti ergo. i. sancte ptulisti platonis ore beatā ꝛc. facit aūt preteritū sanxi et inde

Sancio

fit supinū sanctū: aut sanciui. et inde sancitū. Capessunde reipublice. Berundia et principia in

Gerundia

dus a tertia et quarta cōiugatione deducta sepe in vndus exeūt: vt faciundū capessundū. Est aūt capesso: idē qō captū eo: vel p generalē licentiā derivatiuum pro primitivo positum est⁹.

Pernicies

Pernicies dicit qō pernecat. i. pfecte necat et destruit. Conscij estis. In partē bonā accipit bic: sicut ibi. Et mens sibi ꝓscia recti. Inexorabile decomposite est figure. sumit eiz a ꝓpositio

Exoro

exorabile. qō deductū ē a verbo exoro. Exoro autē ē orando impetro: vnde aliud ē orare aliud

Oro

exorare: orat effi quicūq; ore aliquid precat: exorat aūt q; oratū ipetrat. Siliter audit quicūq; loquentis verba percipit audiendo. exaudit aūt qui illius vota facit. vnde deus omnes audit sz nō omēs exaudit. Multi orāt qui nō exorāt. Inexorabile ergo ē quasi implacabile. Regie domus prepositū. nō exponeS. i. regalis domus. Regiū em̄ est quicquid ipsius regis proprīū.

Regium

Regale

Regale aūt quicquid pre se fert pompā et lurū regalē boc ē regi conuenientem. vñ dom⁹ q̄cūq; ampla et egregia possit dici regalis: sz nō regia nisi sit ipsius regis. Interdū etiā dicit p se sine adiectione huius dictionis domus. bec regia huius regie: et est idem qō domus regia quam

Regia

Aula

greci Aulen seu alam vocant. vnde errant qui putant aulam esse eam partem domus quam

Barbari

galli salāvocāt. Barbaroz⁹ auariciam. Barbari ab initio dicti sunt fictitio noīe: qui dure aspere atq; incondite loquebantur: quocirca omnes lingue anomale. i. irregulares et indeclinabiles barbare dici possunt quales sunt omnes preter bebraicam que vir erat: grecam et latinam: quamuis et be etiam vulgares barbaris simillimas habeant. Verum quia dure et inconcinne loquentes sepe immanes et efferos videmus buic barbaros vocamus omnes a bonis moribus abborrentes: et relicta humana benignitate ad beluinam feritatem tendentes: quales sunt qui peculiari nomine barbari vocantur. Neqvero greci et latini omnes non barbari: aut preter eos ceteri omnes barbari boc modo merito dicendi sunt. Per barbaros ergo intelligit bonis moribus. bonis institutis. et humana pietate degenerantes. Prouīcia

Prouincia

dicitur a procul et vinco. vnde regio procul a ciuitate romana deuicta prouincia dicebatur. et qui in ea residebant prouinciales. Ut autez tales in fide manerent preficiebatur eis aliquis ex magistratu romano: qui prouinciaz gerere dicebatur: qō quia duruz erat et formidolosuz: buic qui rem duram aggressi erant duram se prouinciam aggressos dicebant. Colonia autem

Colonia

erat quo romani colonos mittebant. Unde agrippina colonia adhuc hodie ad rhenum sita conspicitur. Fortune in plurali numero sunt diuitie et bona exteriora: latineq; eo vocabulo

Fortune

Uectigal

vti possumus. Uectigal est qō pro deuectis mercib⁹ fructibusue aut quacumq; alia re in publi cum soluitur. Quamuis etiam ex priuato aliquando vectigal capitur. Quocirca videtur generalivocabulovectigal dici quicquid ex aliqua re accipitur āt redditur. Unde Licero. Et meo tenuivectigal capio ego ducenta. vnde non frustra bic additum est publicis vectigalibus. In explicabilis coemptio. Coemptio deducitur a verbo Coemo qō est omnia simul emo. Et est

Coemptio

qñ quis vnam rem totam emit abs quo alij emere babeant: quod et monopolium dicitur: et magnum reipublice detrimentum affert: eo q; ad nutum quanti vult vendit cui data est coemptio. Ordo ergo et expositio illorum verborum Cum acerbo ꝛc. talis est. Cum. i. quando grauis atq; inexplicabilis coemptio. i. omnium prouentuum et fructuum terre ab vno quoquis a fisco deputato emptio videtur esse prostigatura seu conflictura: inopia per inopiam et egestatem. campaniam. i. illam regionem italie et boc tempore acerbe famis ꝛ inedie: tūc ego

fuscepi:ideſt motus pietate accepi ratione cõmunis commodi non propꝛij certamen:ideſt cõ certationem ⁊ litem aduerſus pꝛefectum pꝛetoꝛij:et contendi.i.litigaui rege cognoſcente: et euici:ideſt obtinui ne talis coemptio exigeretur:ideſt expeteretur atrociter vl' executioni mã daretur. Paulinum conſularem:ideſt qui aliquando conſulatum geſſit vel maioꝛes eius. Canes palatini:ideſt aulici quos pꝛopter impudentiam canes vocat. Sicut homerus inuerecũdos et impudentes caninum aſpectum habere dicit:eo ꝙ ſicut canis videns comedentẽ nun ꝙ ab eo aſpectum diuertit donec bolum obtineat:ita inuerecundi et impudentes exactoꝛes nunꝙ a diuite dimouentur donec foꝛtunarum partem quam optant diripuerint. Timidos autem idem homerus ceruinum coꝛ habere dicit. Eſt enim ceruis qui ſane meticuloſi ſũt:coꝛ magnum ⁊ latum:cuiuſmodi etiam viri meticuloſi habent.vt ſepe expertus eſt. Satis ne:ideſt certe. Ne enim aliquando valet certe et ſcribitur dipbthõgo. Eſt ꝙ greca particula. Quibus autem deferentibus perculſi ſumus? Amara interrogatio eſt que plus repꝛehenſionis habet ꝙ ea que maxima expꝛimitur. Quotiens enim tam vituperabile aliquid indicamus vt verbis conſequi nequeamus:vtimur eiuſmodi interrogationibus. Et ſimile fit in laudevehementiſſima. Delatoꝛ in hac ſignificatione ẽ qui occultũ crimen ad pꝛincipem clam defert. ¶ Alieni autem eius nomine omne debitum pulchꝛe et latine ſignificari ſolet. Pꝛima enim pecunia fiebat ex ere. Es pꝛeterea coꝛinthium ſignis inciſum in pꝛecio erat. Pecunie quoꝙ nomine omnes diuitie ſepe accipiuntur. Regia cenſura. Judicium regis. Sacrarium edium defenſione immunitate et pꝛiuilegio temploꝛum. Edes enim in vtroꝙ numero pꝛo templo accipitur cuꝛ adiectione aut adiectiui vt in ede ſacra. aut nominis pꝛopꝛij eius cui dicate ſunt:vt in ede Jouis aut diui ſtephani. In plurali autem dumtaxat numero ſignificat etiam pꝛiuatam domuꝛ: vt apud Ciceronem Ædes edes non pꝛeſcribam. becvalla. Bene ergo adiecit autoꝛ noſter ſacrarum hoc loco vbi templum ſignificat ſeu pbanum. Templum enim contemplandi locꝰ eſt. Eccleſia autem contio fidelium ꝙuis abuſiue pꝛo continente hoc eſt pꝛo templo poni ſoleat: habetꝙ pꝛeter opinionem multoꝛum ſecundam ſyllabam longam. Compertum foꝛet regi.i. reꝛ comperiſſet. Sicut explorꝛatum decretum deliberatum eſt mihi dicere ſolemus. Ut niſi infra pꝛeſcꝛiptum diem:ideſt conſtitutuꝛ et pꝛefinitum. Aduerte autem infra raro apud latinos in huiuſmodi ſignificationem poni. Non enim dicendum eſt faciam hoc infra quindeciꝛ dies:ſed intra quindecim dies. Dic ergo vel legendum eſt intra pꝛeſcꝛiptum diem:vel infra: ideſt ante pꝛeſcꝛiptum diem. Jtane:ideſt nunquid intantum puduit foꝛtunam nihil:ideſt nullius rei. Jterum figurata ⁊ amara interrogatio. Si minus accuſati innocentie. Si legatur innocentie in plurali numero facit hoc vel ad vitandum concurſum eiuſdem vocalis: qui eſſet dicendo:innocentia:at accuſantium.vel ad expꝛeſſionem multitudinis innocentie ſue. Eſtꝙ zeugma ab inferioꝛi:vel genitiui eſt caſus cumverbo puduit. Hoc ſecundo modo oꝛdo eſt. Si minus:ideſt non ſup. puduit foꝛtunam innocentie accuſat hoc eſt innocentie mee qui accuſatus ſum. Eſtꝙ hoc loco pudoꝛ virtus qua a turpibus et ijs que vices noſtris excedunt abſtinemus. Pꝛimo autem modo ſic. Si innocentie accuſati minus:ideſt non ſupple fuerunt pudoꝛ at.ideſt ſaltem vilitas accuſantium debuiſſet eſſe pudoꝛi:ideſt ad pudoꝛem. At cuius crimi nis. Eadem interrogandi foꝛma vitur. Summam queris.i.ſi queris que ſit ſumma accuſationum mearum hec eſt. Dicimur voluiſſe ſenatum eſſe ſaluum. Modum deſideras ſubaudi ſi. Summa vocabulum eſt tractum ab ijs qui rationes ponunt calculis ſeu denarijs pꝛoiectilibus. Apud quos ſupꝛema (que ⁊ ſumma dicitur) computatioꝛ ceteras omnes continet. Unde ſummam vocamus ſententiam pancis verbis omnia que diximus aut dicere debuim' cõplectentem:vnde in epiſtolis nonnunꝙ adijcimus. Hec ſumma eſt ⁊c. Inficiabimur ⁊c. Inficias ire:eſt negare:quaſi ire ad hoc vt non ſit factum qõ factum eſſe dicitur. Uno autem vocabulo dicitur inficio: inficiaris. Sum tibi pudoꝛi.verius et honeſti? dicitur ꝙ ſum tibi pudoꝛ. Arguoꝛ accuſoꝛ et repꝛehendoꝛ.vnde ineptiunt qui dicunt arguo tibi ſic vbi dicant argumentoꝛ ſic. A Laio ceſare. Laius per L ſcribitur. vnde ſepe L ſolum reperitur: pꝛofertur tamen Gaius. ſicut ꝓm Serulum Amurca ſcribitur ⁊ amurga pꝛofertur. Similiter licurgus ſcribitur et ligurgus pꝛofertur. ¶ Quia in re non ita ſenſus noſtros ⁊c. hoc dicit. Non mirandum eſſe ſi mali moliuntur ⁊ conantur contra bonos mala:ſed ꝙ ea efficere poſſunt: monſtro ſimile dicit. Nam deterioꝛa velle ⁊c. oꝛdo eſt. Nam velle deterioꝛa:ideſt mala et iniqua fuerit foꝛtaſſe noſtri:ideſt humani defectus hoc eſt pertinuerit ad humanam imbecillitatem. Ut enim docet Auguſtinus in eo opuſculo quod enchiridion appellauit: Imbecillitatis et imper

Aſpectꝰ canum

Coꝛ ceruinum

Interrogatio amara

Alienũ es

Edes

Eccleſia

Infra

Summa

Inficias ire

Inficiari

Argui

Laius

fectionis est posse peccare aut velle peccare. Commune est autem omnibus viatoribus pos-
se pecccare. et velle mala facere. sed simile est monstro posse contra innocentiam que sceléra
tus quisq; conceperit et hoc deo inspectante. Sceleratus quisq; magis aptus esset sceleratis
simus quisq; atq; ita scriptum fuisse opinari licet. Nam quisq; superlatiuum vult. Si deus ē
vnde mala. Hanc rem beatus Augustin⁹ in multis locis disputat: et precipue in opere de li-
Num bero arbitrio quod etiam vnde malum: inscribitur. Nos autem non theologicas: sed gram-
maticas recepimus inuestigationes. Num particula interrogatiua est: et negatiuam respon
Ipse sionem fere efflagitat. Ipsa semper dirigebas. Ipse apud latinos: et autos quod illi correspō
det apud grecos: trium sunt personarum: ⁊ indifferenter verbis cuiusuis persone preponun-
tur. Prime: vt in prima egloga. Et ipsum ludere que vellem calamo permisit agresti. Ipsum:
ideſt me. Secunde: vt sexto eneid⁹. Ipsa canas: ideſt tu: et hac ipsa dirigebas nec opus est con
iungere pronomen tu. Tertie: vt in bucolicis. Pollio: et ipse facit nova carmina. Aduerte eti
am puer pronomen ipse connotare eminentiam et precisionem: vt quarto Eneid⁹. Ioue mis-
Iste sus ab ipso: ideſt precise a ioue qui et magnus est rex ipse: ideſt precise rex ⁊ nullus eo inferior
Ille mihi dixit. Iste autem vtilitatem et contemptum indicat: vt quid petis istis: ideſt vilibus. Il-
le autem nobilitatem et maximam famam: vt alexander ille macedo. Ille: ideſt notissim⁹ om
nibus. Non opus est monuisse apud plautum ⁊ vetustiores lectum esse ipsas et ipsissimus.
Meminisse tamen velim pronomen hic et omnia aduerbia inde deducta: vt hic huc hac hinc
ad primam personam pertinere: vt hoc apud: ideſt meum. huc nemo venit: ideſt ad me. Iste
autem et ab eo deducta vt istic istac istoc istuc istinc ad secundam personam. Ille et inde deri
Hic uata: vt illic illuc illac illinc ad tertiam: ideſt ad rei motam tam ab ea que loquitur: q̄ ab ea
Iste ad quam loquitur. Nec paucis dicta preceptores exemplis notificent. ¶ Quanta securitate pe
Ille riculi mei. Male interpretatur qui dicit quanta securitate: ideſt quanta tutela. Si enim tute
Securitas la fuit Boetio: nullum fuit periculum. Est autem securitas negligentia incuria: parupensio
quia securus est qui seorsum est a cura: hoc est qui non curat licet sit periculum. Vult ergo di-
cere: tam constanter et animose defenderim senatum: vt nullam curam de periculo meo ha-
Laus mei vel bere viderer. Mei laude et mea laude: quia laus quodammodo verbale est et idem quod lau
mea datio: vtrumq; recte dicitur. Est ergo laus mei: que est de me hoc est qua ego laudo: laus mea
Jugulare quam ego facio vel quam ego possideo. Jugulare est incidere iugulum: hoc est illam partem
gutturus quam effuso sanguine mors sequitur. Horatius in epistolis. Vt iugulent homines
surgunt de nocte latrones. Damnamur: ideſt adiudicamur hoc loco. Morti et proscriptioni.
Proscribo Proscribere duo significat. aliquando res non animatas per scripturam venales significare.
vnde ille proscripsit edes suas qui eas inscripsit venales: et per titulum appensum foro vel
Produco procul a se fecit. Dico non animatas: quia animantia non dicuntur proscribi: sed produci quā
do venalia sunt: producuntur enim ad mercatum. Secundo modo proscribere est per scriptu
ram relegare. Hoc autem inter exulem et proscriptum interesse videtur: q̄ exul in exilio vbi
exulat tutus est: proscriptus autem nusq̄: sed vbicunq; deprehendatur vinus aut mortuus se-
natui vel principi adducendus. Tunc enim proscribitur quando talis sententia in eum in pu-
blico loco scribitur. Non ergo dicitur proscriptus de scriptura deletus: sed per scripturam de
nunciatus hostis ciuitatis sue: et per hoc (si sapit) relegatus. O meritos ⁊c. O vt laurentius
docet quando exprimitur cum accusatiuo vehementem exandescentiam et inflammationē
importat sicut hic: ob quam mitigandam accusatiuum subtracta particula o autores ydonei
sepe ponunt. Sententiam vero quia frigide exponitur a commentario superiore credo ipsi nō
bene notam fuisse. Est autem talis. Boetius ostendit se absentem et inconfessuz Ob falsi cri
minis delationem propter pietatem suam proscriptum esse: ideoq; indignatus exclamat con
tra senatores eius sententie conscios dicens eos esse meritos neminem ipsorum posse convi
ci simili crimine: quo ipse Boetius convictus erat hoc est propter pietatem: quam ipsi crimē
falso vocabant. Ordo est. O meritos supple homines: hoc est qui meruerunt: neminem sup
ple eorum posse: ideſt vt nemo eorum possit aut dignus sit convinci crimine simili: quo con
victus sum. hoc est crimine falso imposito. immo propter pietatem qua ipsi indigni sunt. qua
si dicat. Digni sunt qui vero crimine convincantur et non simili illi crimini quod mihi obici
tur. Mihi inquam cuius reatus dignitatem etiam ipsi qui detulere: ideſt detulerunt viderūt.
Quam inquam dignitatem vti: ideſt vt ipsi fuscarent ⁊c. ¶ Nota puer reus non est semper ma
lefactor aut crimini aut debito veraciter obnoxius: sed quicunq; in iudicio cōuenitur: aut cita

tus est aut se defendit: siue nocens siue innocens: siue debito: siue liber fuerit ab omni debi-
to: reus dicitur. Sicut actor omnis qui alium conuenit aut citat. Ideoq; dicit dignitatem
reatus ideſt que est in ipso reo: vel que in causa reatus sui est: hoc est quare reus effectus est.
Ambitum etiam in hac significatione media breui proferes. vnde ambitiosus secunda breui
ab omnibus ponitur. Solet autem dari versiculus. Ambitus est nomen ambitus participās
est. Sacrilegiuz committitur quando res sacra de loco sacro: aut res sacra de loco non sacro
aut res non sacra de loco sacro legitur ideſt furatur. Nullum autem manifestius est: q̄ dum
latria ideſt seruitus soli deo debita demonibus offertur. Preterea notis puer corruptum es-
se vocabulum quod in commentarijs ponitur nigromantia. dicitur enim necromantia vel
ars necromantica: qua cadaueribus mortuorum abutuntur. Magorum autem dicitur aut
magia aut ars magica. Pitbagoricum illud ideſt notum verbum qđ pitbagoras dicere
solebat. Qui solum deum sapientem predicabat eumq; vnum esse et solum colendum adora-
tione quam greci latriam vocant: se autem non sapientem sed amatorem sapientie ideſt
philosophum esse professus est. Penetral innocens domus. Quidam coniugem intelligunt:
ego vero penetralia ipse intelligo. dicitur enim penetral seu penetrale locus qui penetratur
ideſt pene intratur. et est in interiori parte domus. Vult ergo dicere q̄ in penetrali suo maior
erat honestas et innocentia q̄ vt cum demonibus pactum haberet. Qui enim pacta talia ha-
bent: habent etiam loca secreta et in accessa que nemo penetrat externus. Ad penetral autē
boetij admittebantur plurimi et bi quidem honestissimi. Instituti moribus: apte dictum. In-
stituere enim est aut mores aut disciplinam statuere: sed mores genere neutro instituta dicū
tur. discipline aut potius eruditiones ipse dicuntur institutiones. Imbuti disciplinis. Imbue
re est rei noue dare primam tincturam vnde vas recens factum primo liquore imbuitur. Ut
apud flaccum in epistolis. Quo semel est imbuta recens seruabit odorem. Testa diu. Per me
taphoram autem accipitur pro eo qđ est iacere fundamenta alicuius discipline. Et per quan-
dam sequelam pro eo qđ est initiare vel inchoare. vnde in primo bucolico carmine. Illius a-
ram. Sepe tener nostris ab ouilibus imbuet agnus. Dico per sequelam: quia proprie signifi-
cat madidare et intingere res recenter factas: vnde quia pastores sepe mutant septa sua:
sepeq; nouas aras (si singulis mensibus sacrificare volunt vt ille apud virgiliū pollicetur) in
stituunt: ideo imbuendo eas sanguine victime inchoant eas. Nisi vltro ideſt insuper. q. vltra
priorem iniuriam: aliquando est sua sponte et non rogatum facere. vt in bucolico. At mibi
sese offert vltro meus ignis amintas. Verba quoq; dicuntur vltro citroq; haberi dum inter
duos aut plures sermo fit. Nostris malis cumulus accedit ideſt adiciturvel accessit. Accedo
enim duo significat. vno modo adire vel aggredi et hoc cum accusatiuo mediante prepositio
ne vel sine ea mediante prepositione vt apud comicum. Accede ad ignem. Sine ea apud po-
etaz. Accestis scopulos pro accessistis. Et tunc facit verbale accessus. accessus. accessui. Alio
modo significat aduenire annasci adici vel accescere: et hoc cum datiuo vel accusatiuo medi
ante tamen prepositione: vt hoc pondus accessit calamitatibus meis. Ad amorez in te meū
nihil posset accedere. Et in hac significatione derivatur verbale hec accessio vt valla docet.
caue ergo confundantur. Eaq; tantum iudicat esse prouisa ꝛc. commentarius superior intelli
git prouisa esse a deo: ego ab homine. quia sensus est. Vulg⁹ iudicat q̄ vir q̄tuncunq; sapiēs
non prouideat nisi ea que feliciter eueniunt. qđ egregie tulit apud Ouidiuz in heroidibus que
populi obiectionem ponit dicentis. Exitus acta probat, hoc est in exitu patet quia sapienter
incepisti: quasi vero semper prudenter incepta bonum exitum habeant cum videamus bene
inceptis per casum aliquem exitum tristem dari. vnde addit: careat successibus opto: Quisq;
ab euentu facta notanda putat. Sententia ergo vulgi est quando videt aliquem licet inno-
centem vinctum aut oppressum. bone vite bona si finis: boni incepti bonus exitus: Si vir i-
ste talis fuisset qualem reputauimus eum non hec illi modo eueniſſent. ꝛ hoc est qđ egre fert
Boetius id est qđ scit posse egre ferri: et ideo vt egre ferentibus medela detur in se illorum
personam agit. Qui rumores id est quales. et sunt hec verba cum intermissione et amari-
tudine animi proferenda quasi dicat. O bone deus quales rumores populi sunt nunc
de me: ac si dicat scio q̄ pessimi. ideoq; addit. piget id est mihi graue et molestuz est reminisci
Estimatione fedatus. Potius legerem existimatione. i. iudicio iniquo populi. Supplicium
Seruius dici putat seruo⁹ tormentū a cōsuetudine gallorū qui in supplicijs. i. vt fest⁹ dic̄ cer-
tis sacrificijs et supplicatōib⁹: puerū ad hoc educatū circūdu cebāt cū increpatōib⁹ vt si deus

Ambitus
Sacrilegiū
Necromantia
Magia
Penetral
Instituta
Institutiones
Imbuere
Ultro
Accedo
Accessus
Prouisum
Existimo
Estimo
Suppliciū

aliquid mali populo inferre vellet: in caput illi⁹ pueri retorquerēt: et ita suppliciū ferebat.

Officina Taberna

Videre autē video⁹ ⁊c. Officina (inquit vallensis) est vbi opera fiūt. Taberna vbi opa ipsa cetereq; merces venduntᵏ. Bene ergo dicit officinas sceleratorū: in quibus scelera fiūt: et quasi dedita opera fabricantᵏ. Perditissimū quēq; nouis delationū fraudibus intentē: potiꝰ q̄ imminentē scriptū puto: nisi sit eminentē: hoc est excellentē et emergentē ex sordibus suis p delationē. flagitiosū quēq;: venustius eēt flagitiosissimuꝫ quēq;. Insontes. i. inocentes nō modo securitate: verūetiā ipe defensione priuatas. hic manifeste bēt dra iuter securū et tutū: quā supra posuimus. Nā defensionē positā puto quasi tuitionē. ſꝫ finē facio.

¶ Metrum quintum primi libri.

Stelliferi conditor orbis
Qui perpetuo nixus solio
Rapido celum turbine versas
Legemq; pati sydera cogis
Vt nunc pleno lucida cornu
Totis fratris obuia flammis
Condat stellas luna minores
Nunc obscuro pallida cornu
Phebo propior lumina perdat.
Et qui prime tempore noctis
Agit algentes hesperus actus
Solitas iterum mutat habenas

S. thomas

Stelliferi ꝯditor orbis. Hic incipit quintum metrum huius primi quod dicitur pindaricū ab inuentore: anapesticum a pede predominante. ē autem anapestus pes contrarius dactilo constans ex primis duab⁹ brevibus et tertia longa syllaba: ⁊ est metrum acbataleticum id ē sine defectu. In hoc autez metro Boe. exclamat cōtra prouidentiam diuinaz: admirans q̄ omnia regantur a deo p̄ter actus humanos: licet hoc falsum sit: tamen Boetio sic videbatur secundum statum turbatum. et diuiditur. primo commendat diuinam prouidentiam et gubernatione celestium et terrestrium. secundo tangit actus humanos non regi a deo. tertio rogat deum vt reparet actus hominum. secunda ibi. Omnia certo. tertia ibi. Quisquis rerum. prima diuiditur. Primo ꝓmēdat regimen diuine prouidentie circa celestia. secundo magis circa terrestria. ibi. Tua vis varium temperat. Primo dicit. o conditor id est creator orbis stelliferi id est ferentis stellas: qui nexus id est adiunctus perpetuo solio id est eterne sedi versas id est frequenter vertis celum rapido turbine id est veloci motu: cogis sydera pati legem id est debitum ordinem: vt ipsa luna nunc id est aliquando lucida pleno cornu sicut in plenilunio obuia est opposita totis flammis id est luminibus fratris id est solis: ipsa luna condat id est abscondat minores stellas que in plenilunio non videntur propter maius lumen. et tu cogis nunc id est aliquando vt ipsa luna existens pallida obscuro cornu: ipsa existens propior phebo id est soli perdat id est amittat lumina id est lucem. quasi diceret. tu facis vt luna quantomagis recedit a sole tantomagis illuminatur et lumine suo obscurat minores stellas. et quantomagis approprinquat soli tanto plus obscuratur. et tu cogis vt hesperus id est stella vespertina qui agit algentes id est frigidos actus tempore noctis id est in crepusculo: quod est prima pars noctis sequendo solem: iste hesperus de mane lucifer dictus pallens in ortu phebi iterum mutat solitas habenas id est solitos cursus. nam cum de vespere sequitur solem de mane procedit ipsum: et stringis id est coartas lucem id est diem breuiore mora tempore brume id est hyemis frondiflue id est facientis frondes fluere: et cum ferunda estas venerit tunc tu diuidis id est distinguis agiles horas: id est breues horas noctis. quasi diceret tu facis q̄ tempore hyemali noctes sunt prolixiores diebus: in tempore estiuali econuerso. ¶ Nota q̄ deus dicitur conditor stelliferi orbis quia ab ipso dependet celum et tota natura. ex duodecimo metaphisice. et dicitur residere in perpetuo solio; quia in celo quod est perpetuum: nam celum est lo-

Alsnitus

Deus

eus deorum et spirituum. et omnes barbari et greci et quicunq; putant deos esse:eum locum qui sursum est deo attribuunt tanq̄ immortale immortali coaptantes: primo celi et mundi. et dicitur vertere celum rapido turbine. motus enim firmamenti dicitur rapidus: quia suo motu rapit secum alias spheras. Unde nota verso est verbum frequentatiuum: et significat frequenter vertere. et in hoc innitur q̄ celum semper mouetur et non cessabit: quia dicit commentator non est timendum q̄ celum stet. et ratio: quia mouens celum mouet sine fatigatione et sine pena. xij. metaphisice. Item deus est nexus perpetuo solio id est coniunctus perpetuo celo. Unde deus tripliciter est in vniuerso scilicet essentialiter seu presentialiter: sacramentaliter: et misericordialiter. Essentialiter seu presentialiter in suavera claritate in qua ipsum homo nunq̄ vidit sicut dicit propheta: deum nemo vidit vnq̄ sicut ipse est in perpetuo solio. sacramentaliter seu misterialiter deus est in sacramento eucharistie: quod rata fide credimus. sed misericordialiter deus est vbiq; sm quod dicit scriptura. misericordia domini plena est terra. et inde prouenit dictum commune sm q̄ dicit scriptura. deus est vbiq;.

Deus vbi sit

Phebi pallens lucifer ortu,
Tu frondiflue frigore brume
Stringis lucem breuiore mora
Tu cum feruida venerit estas
Agiles noctis diuidis horas,
Tua vis varium temperat annum
Vt quas horee spiritus aufert
Reuebat mitis zephirus frondes,
Quecq; arcturus semina vidit
Sirius altas vrat segetes.

¶ Nota sm Huguitionem solium est sedes regalis ex solidis lignis facta dicta a soliditate id est a firmitate. Nota q̄ deus cogit sydera pati legem non violenta nec coacta monitione: quia nullum violentum perpetuum: sed cogit ea voluntaria ordinatione obseruare legem id est determinatum motum vt tempore eis statuto oriantur et occidant. Nota q̄ luna de se est corpus opacum recipiens lumen a sole: et in ea parte qua est versus solem illuminatur: cum autem directe opposita sit soli sicut in plenilunio: tunc lumine suo obscurat minores stellas: eo q̄ maius lumen offuscat minus. sed cum luna est in illa parte celi in qua est sol sicut contingit in coniunctione: tunc superior pars que est versus solem est illuminata: et inferior pars que est versus nos est obscurata: et tunc nihil videmus de luna. sed cum incipit elongari a sole tunc pars elongata incipit modicum apparere nobis: et tunc dicimus esse nouilunium: et quantoplus elongatur tanto plus apparet nobis illuminata. Nota Boeti. dicit solem esse fratrem lune: quia secundum fabulas: iupiter cōcumbens cum latona genuit ex ea duos gemellos scilicet phebum qui dicitur sol et dianam que dicitur luna: et sic secundum fabulas est frater lune.

Deus cogit

Luna

¶ Nota stella que de vespere sequitur solem et de mane precedit habet diuersa nomina: patet per versus. Lucifer aurora venus vesperus hesperus idem. quomodo autem sit possibile q̄ eadem stella de vespere sequatur solem et de mane precedat: dicunt aliqui q̄ hoc non contingit in vna et eadem parte anni sed in diuersis. dicunt enim q̄ in estate sequitur solem et in hyeme precedit: sed hoc est contra omnes auctores dicentes hoc esse in eodem tempore anni. Alij dicunt q̄ mercurius et venus sint stelle similis coloris et q̄titatis: quarum vna quandoq; sequitur solem et alia precedit: et sic videtur esse vna stella que sequitur et precedit: sed hoc non est verum. Hug. dicit q̄ venus est altior sole. et loquitur sm antiquos astrologos q̄ locauerunt venerem supra solem. cum igitur contigit q̄ venus et sol simul veniunt ad occasum: quia venus est altior diutius videtur in sero q̄ sol. eadem ratione citius videtur in mane q̄uis eque cito discurrant. nam citius videtur ascendentia remota q̄ propinqua: et diutius videntur descendentia remota q̄ propinqua: licet equali motu incedant. sed modernj astrologi locant venerem sub sole. Alij dicunt q̄ vna est stella que vno tempore sequitur solem alio tempore precedit. Et dicunt sm Ptholomeum q̄ illa stella habet eclypticum in cuius cir

Lucifer

cunferentia defertur corpus eius. Est autem eclypticus circulus paruus cuius centrum est in circunferentia orbis deferentis. nunc autem est ita ꝙ eclypticus veneris semper est cum sole: ita ꝙ si protrabatur linea a centro terre per centrum eclyptici veneris ad firmamentū: eadem linea transibit per centrum solis vel non multum distabit ab eo. cum autem venus feratur in circuitu eclyptici: aliquando erit in eadem linea cum sole aliquando procedit aliquando sequitur. Item mora solis super orizontez facit diem cuz dies fit statio solis super terram. mora autez solis sub orizonte facit noctem. et quia sol longiorem facit moram tempore estiuali super orizontez et breuiorem sub orizonte: ideo dies estiuales longiores sunt noctibus. in byeme autem fit econuerso propter qđ dies byemales breuiores sunt noctibus. ¶ Tua vis varium temperat annum. Vic Boe. commendat regimen diuine prouidentie magis circa terrestria id est circa partes anni di. O deus tua vis id est virtus temperat id est ordinat varium annum id est diuersas partes anni vt mitis zephirus id est ventus vernalis reuebat id est reducat frondes quas aufert id est destruit spiritus boree idest flatus boree. et tua vis temperat vt quecumꝙ semina vidit arcturus id est illa stella altas segetes id ē longas segetes vrat syrius id est stella canicula tempore estiuali. et subdit: nihil solutum id est segregatum antiqua lege id est eterna lege diuine prouidentie linqt id est derelinquit opus proprie stationis id est ad quod operandum est statutum. ¶ Nota ꝙ quattuor sunt partes anni: ver: byems: autumnus: et estas. In vere flat ventus qui dicitur zephirus qui est collateralis fauonij. et quia flatus eius est leuis: ideo dicitur mitis et producit viridia. In byeme et maxime in principio viget flatus boree qui est collateralis aquilonis: cuius flatus est fortis et frigidus et destruit viridaria denudando arbores. ¶ Nota ꝙ arcturus est stella circa maiorez vrsam que dicit vrere semina quia tpe sui ort⁹ quo oriť cum sole tūc seminať fiť in autumno. ¶ No. sir⁹ est stella q̄ alio noīe dr canicla. ⁊ dr sir⁹ a sirē quod ē tract⁹: pp longū tractū calorꝭ et apparet cū sol ē in cācro: et dr vrere segetes. i. maturare. ¶ No. de arcturo dic Isido. i libro etbymo. Arctur⁹ ē sydus post caudā maiorꝭ vrse ꝓpositū: ⁊ oriť tpe autūnali. sed Vegetius dicit arctuꝝ oriri post yd⁹ septemb. post. xij. kalen. octob. ¶ Itē dicit Isido. Canicla est stella et dr sir⁹ q̄ estiuis mēsib⁹ in medio cētro celi et iūcta cū sole duplicať calor ei⁹ et dissoluunť corpa ⁊ euaporāt: a q̄ stella dicunť dies canicłares in qb⁹ molestę sūt purgatiōes. ¶ Dia certo fine gubernas. In ista parte Boe. tāgit act⁹ boīm nō regi a diuina ꝓuidētia ꝭ derelictos regimini fortune dicens. O deus tu gubernas omnia certo fine. i. certo ordine ad finem. et respuis id est spernis regere solos actus bomunum. O rector deus tu merito cohibere id est coarcearis. Nā cur lubrica fortuna versat id est vertit tantas vices. i. alternationes: qꝛ ipsa premit insontes. i. innocentes noxia pena debita sceleri id homini scelerato: puersi mores. i. homines puersi in moribꝰ residēt in celso solio. i. alto loco: ⁊ ipsi nocētes. i. mali calcāt sancta

Dies Nox

Nil antiqua lege solutum
Linquit proprie stationis opus.
Omnia certo fine gubernas
Hominum solos respuis actus
Merito rector cohibere modo.
Nam cur tantas lubrica versat
Fortuna vices: premit insontes
Debita sceleri noxia pena.
At peruersi residēt celso
Mores solio: sanctaq̄ calcant
Iniusta vice colla nocentes
Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris iustusq̄ tulit
Crimen iniqui
Nil periuria nil nocet ipsis

Partes anni

Arcturus

Sirius

colla:ideſt colla ſanctorum hominum iniuſta vice.i.iniuſta alternatione:qui ſancti potiꝰ deberent calcare colla nocentum ꝙ econuerſo.ꝛ cara virtus.i.homo clare virtutis iacet cõdita i.abſcõdita obſcuris tenebris.i.ab hoĩbus vitio obſcuritatis.ꝛ iuſtus homo tulit.i.ſuſtulit crimen iniqui hoĩs:ꝛ periuria nil nocent ipſis iniquis.nec fraus cõpta.i.ornata mẽdaci colore: ideſt falſa apparentia nocet ipſis:ſed cum prauis libuit vti viribus:ideſt exercere vires quos prauos metuunt innumeri populi:ideſt vulgares tunc ipſi gaudẽt ſubdere:ideſt ſupplantare ſũmos reges:ideſt bonos et ſapientes:q̃rum regere eſt et alios gubernare.¶Item deus omnia gubernat certo fine:quia dicit commentator.r.metaphiſice.deus eſt mẽſura omnium ꝛ regula:ꝛ infallibiliter verum metrum.ꝛ commentator dicit primo celi ꝛ mundi.Entia diuina nos gubernant ꝛ regũt in nobis ſunt quaſi finis.Item illud quod eſt ſapientiſſimum regit certo fine cum ſapientis eſt regere:ſed deus eſt ſapientiſſimus eo ꝙ ſapientia a deo eſt.¶No.Boꝰ vidit in mundo bonos deprimi et malos exaltari:cum tamen potiꝰ fieret econuerſo:ideo ſibi videbatur ꝙ actus ꝛ operationes hominum non regerentur a deo:ſed magis a fortuna que hunc humiliat ꝛ hunc exaltat:ideo Boetiꝰ deo conqueritur.¶O iam miſeras reſpice terras.Hic Boetius rogat vt deus regat actus hominum ꝛ homines ſicut regit celũ dicens.O quiſquis deus es tu qui nectis:ideſt coniungis federa:ideſt concordias rerum reſpice miſeras terras:ideſt hoĩes in terra habitantes.nos enim homines non ſumus vilis pars:ſed valde nobilis tanti tui operis:ideſt mundi:nos quatimur:ideſt concutimur ſalo:ideſt mari ꝛ amaritudine fortune:ideo tu deus cõprime.i.stringe rapidos fluctus.i.magnos impetus fortune:ꝛ eo federe:ideſt regimine quo regis immenſum celum tu firma.i.robora ſtabiles terras.i.homines ſtabiles in terra.¶Nota Boetius hominem non eſſe vilem partem mundi:quia ſcribitur in prologo libri de pomo Ariſtotel. Homo eſt digniſſima creaturarum:ſimilitudo omnium ad imaginem dei factus.ꝛ ſecundo de anima.quodammodo anima conuenit cum omnibus creaturis.conuenit enim cum angelis in intelligendo:cum brutis in ſentiendo:cum plantis vegetando:cum lapidibus in eſſendo.¶Nota Boe.comparat fortunam ſalo.i.mari.ſicut enim nauis vndis marinis iactatur nunc in altum ꝛ nunc in profundum:ſic homo per fortunam,nunc in proſperitate leuat nunc in aduerſitate deiicitur.

Deus regit

Fraus mendaci compta colore
Sed cum libuit viribus vti
Quos innumeri metuunt populi
Summos gaudent ſubdere reges
O iam miſeras reſpice terras
Quiſquis rerum federa nectis
O peris tanti pars non vilis
Homines quatimur fortune ſalo
Rapidos rector comprime fluctus
Et quo celum regis immenſum
Firma ſtabiles federe terras.

Ascenſius

Stelliferi conditor orbis.Ode hec quinta primi libri eſt monocolos:quia omnes verſus vnius ſunt metri niſi ꝙ alios pedes admittunt.Quos tam diuerſos Boetius in hoc genere carminis poſuit vt nullam legem ſeruatam voluiſſe videatur dũmodo ſint q̃ttuor pedes.nã ꝓmo loco ſepe ponit ſpondeũ.interdũ anapeſtũ.interdũ dactylum.Scõo loco ſpõdeũ anapeſtũ ꝛ dactylũ.Tertio loco ſepe dactylũ.raro anapeſtũ.rarius ſpondeũ.Quarto loco ſepe ſpõdeũ aut trocheũ loco ſpõdei.nec raro anapeſtũ:ſz rariſſime ampbimacrũ q̃ breui inter duas lõgas cõſtat.Vt homines quatimur fortune ſalo.tres vltime ſyllabe ampbimacrũ conſtituũt.Habet ergo quilibet verſiculus quattuor pedes:qui fere ſunt dacryli ſpondei aut anapeſti.ſed vltimo loco vix dactylum offendas.In primo autem verſu legendum eſt,O ſtelliferi.Si enim vt multi tollas particulam o:oportebit ponere

Summa

tambum cum trocheo:qui alibi sic non reperiuntur in hoc carmine.Summa huius carminis est:omnia certo ordine certoq; moderamine ab optimo maximo deo vnde condita sunt regi et gubernari propter hominem.Et reuera solus homo libero gaudet arbitrio: tametsi extra

Nitus

dei gubernacula non sit. ¶Qui perpetuo nitus solio.Male legas netus. Turpe enim esset non solum deo sed vel regi mortali esse netum solio.lege ergo.Nitus solio:idest annitus sul

Solium

fultus:a nitor niteris: non a nector.Solium est sedes facta et materia solida : id est integra et non plurimarum partium.Tyranni enim et qui insidias timebant solebant olim vti sedi

Solon Solidum Solum

bus ex solido lapide aut ligno cauato confectis:ne quis adoriatur:et dolo interficiat eos.Deductum est vocabum eo q; osca lingua solon integrum et plenum dicatur.Inde solidum quic quid plenum durum et integrum hoc est non cauernosum aut molle est. Unde et solum dicitur quicquid aliud corpus sustinet.vnde sicut hominum et ceterorum gressibilium solum terra est:ita piscium aqua et volatilium aer.quod dico ne forte putes solam terram solum dici.

Turbo

Turbine:olim hoc turben dicebatur.Unde hic turbo huius turbinis adhuc facit: provertigine aut gyro.sed propriuz viri hic turbo huius turbonis facit.Horatius in sermonibus . Turbonis in armis.Londat stellas luna minores.Sunt qui dicãt lunam dici quasi lucentiuz stel

Luna Sol

larum vnam:et solem:quasi solum lucentem suo:idest proprio lumine. Dicitur autem sol frater lune propter fabulam que hec est vt eam recitat Seruius. Juppiter vitiata latona:etiam asteriem eius sororem vitiare voluit:illa autem rogans a dijs vt in auem verteretur cotburnix effecta est:sed cum mare transfretaret aflata a ioue in sarum conuersa sub aquis mersa est Inde supplicante Jouí latona supernatauit:ac primum neptuno et dorídi consecrata est. Deinde cum Juno latonam immisso pbytone serpente(insectaretur:littori adhesit:et sororez excluso serpente intra mare recepit.In hac insula(que delos dicitur)ipsa latona dianam ac apollinem peperit:sed diana iam nata pro obstetrice matri pbebum parienti obsequium prebuit.Unde q̃uis virgo a parientibus inuocatur.Apollo vt primum natus est Pbytone sagittis interempto matrem suam est vltus:et terram in qua duo numina sint nata errare non sunt isti dij passi:sed duabus insulis alligauerunt'mycone et gyaro.Veritas inquit Seruius est q; cum insula terremotu laborare consuluerunt oraculum apollinis:cuius responsum fuit ne mortuos ibi sepelirent: et sacra quedam facerent: postea a gyaro ⁊ micona vicinis insulis venerunt qui eam habitarunt.Dicunt dianam primo natam:quia nox primum fuit.Dicta est insula primum orthygia quia grece orthyx dicitur cotburnix.Et quia postea emergens

Delos

apparuit delos appellata est.Naz delon dicunt.Uel quia apollinis oracula que alibi obscura sunt illic manifesta dantur.Nec Seruius.Et quibus patet cur sol dicatur frater lune . Nam idem est sol Apollo Delius Thymbreus et Phebꝰ.Eademq; diana:luna et proserpina. Sed luna dicitur in celo.Diana est siluis.proserpina apud inferos. Quia ergo latona dianam et apollinem:idest lunam et solem dicitur peperisse in insula delo.inde soror phebi dicitur.Item quia constitui vocabula semel dicere:et ad locum vbi dicta sunt relegare ne nominum multiplicitas legentem fallat:ex bonis commentarijs hec collegi.Apuleius libro vndecimo scribit q; rerum nature parens elementorum omnium domina:summa numinum:regina manium:prima celitum:deorum dearumq; facies vniformis. Cuius numen vnicum : mulliforme specie:ritu vario:nomine multimago totus veneratur orbis. A phrygibus nominatur pessimumtica deum mater.Ab atticis cecropeia minerua.A Lyprijs papbia venus. A cretensibꝰ dictinna diana.Ab siculis trilinguibus stygia proserpina.Ab eleusinis vetusta dea . Ceres

Mater deorum

ab alijs.Juno ab alijs.Bellona ab alijs.Hecate ab alijs.Rhamnusia ab ethiopibus.Ab egyptijs vero regina isis.Dionysius etiam libro primo ait q; quidam Isidem:alij cererem:quidã thesmophoram:alij lunam.Nonnulli Junonem:alij alio nomine appellant. Eandem autem et Junonem et dianam'dici que parientibus preest:et ob id lucinavocatur. patet quia Therẽtius in andria scripsit.Juno lucina fer opem. Virgilius autem in Bucolicis . Casta fave lucina:Juno iam regnat Apollo.quasi dicat Frater tuus. Diana autem: idest luna est soror apollinis.Si quis autem ad veritatem catholicam respicere velit: non nisi parabolicé lunam sororem solis appellare possit : eo q; ab vno parente deo facti sunt. Cum dictum sit. Fecit deus duo luminaria magna et cetera. Ut nunc pleno lucida cornu totis fratris obuia flammis:obuia:idest oppositain oppositione enim est plenilunium. Volunt autem Pbisici lunam esse globum opacum illuminabilem a sole:sicut globus eneus ab igne. Quocirca sẽper eius mediata ps que solẽ ex directo respicit illuiata est : sz nobis nõ apparet illa tota nisi

in oppositione:tūc em̄ solem vt nos hoc est ex eadē medietate respicit. Quādo aūt cōiunctio ē:quia soli supponit:et inter nos et lunā obijcit: ea medietas dūtaxat illuminata ē q̄ a nobis auersa ē:quocirca ī nouilunio lunā nō videm?:sed quāto magis a sole recedit:tanto amplior nobis videt. Et hoc ē qđ auror nr dicit. Nūc obscuro pallida cornu phebo ꝓpior lumina pdat nō quidē simpliciter sed quo ad nos. De hac mutabilitate lune sic dicit plinus li.ij. Omniuz admirationem vincit nouissimū sydus: terriscz familiarissimū: et in tenebrarū remediuz ab natura reptū:lune. Multiformi hec ābage torsit ingenia contēplātiū:et ꝓmū ignorare sydus indignantiū crescēs sēp ac decrescens. Et mō curuata ī cornua:mō equa proportione dimisa:mō situata ī orbē:maculosa: eodēcz subito p̄nitens: īmēsa orbe pleno ac repente nulla?. Alias pnor: alias sera:et pte diei solis lucē adiuuās:deficiēs:et ī defectu tñ cōspicua ꝛc. Et q̄ prime ꝛc. Vult eundē eē planetā hesperū qui tempore vesperino solē sequit:et luciferū q̄ matutino tpe solē precedit. Nā stella veneris phosphoros grece:lucifer latine dicitur quū antegredit solē:quū subsequit aūt hesperos. Quod cicero in libro de natura deorū ita edocuit. Et pli.lib.ij.ca.viij.de venere sic ait. Preueniēs quippe et ātē matutinū exoriens lucifer nomen accipit vt sol alter. Contra ab occasu refulgens nūcupat vesp.hec ille. Sola aūt venus inter planetas excedit zodiacū duobus gradibus. Nūcp aūt a sole discedit vltra.xxvi.grad?. Quonīā illū subsequit motu materiali antecedit aūt motu proprio. Primus aūt pythagoras apud grecos autore parmenide deprehendit eundē eē luciferū et hesperū. Bruma est breuissimus dies.accipit aūt ꝑ tpe byberno īmo hic pro autūnali:tūc em̄ frondes defluunt:vnde dic. Tu frondiflue ꝛc. De arboribus aūt rectius frondes q̄ folia diteris. Sententie note sunt: quas Virgilius primo Eneid. sic ponit. Nec canit errātez lunā:solis q̄ labores. Arcturū pluuiasq̄ hyadas:geminosq̄ triones. Quid tantū oceano properet se tingere soles hiberni:vel que tardis mora noctibus obstet ꝛc. videt ergo imitatio quedā virgiliana. Boreas ventus septētrionalis est. frigidus apprime et tamen adurens. vñ illud. Et boree penetrabile frigus adurit. Quia ergo frigidus et siccus est causat defluuium in arboribus. decidunt enim flante borea tempore autumnali frondes arborum. Zephirus autem econtrario tepidus et humidus est qui latine fauonius dicitur a fauendo vel fouendo. flatcz ab occasu equinoctiali:incipit plerumcz pridie idus februarij hoc est in principio. Arcturus latine interpretatur canda vrse. Est autem stella post caudam maioris vrse posita in signo boote. Precipit autem in georgicis hoc signo cadente quedam seminare. vnde dicit. baud obscura cadens mittet tibi signa bootes Incipe:et ad medias sementem extende prunas. vnde hic dicitur Quecz arcturus semina vidit. Sirius altas vrat segetes. Sirium autem dictuz putatur propter stelle candorem: alij a longo tractu. Nam sua magnitudine trium signorum spacia occupare videtur. latini canicula appellant. Est in medio centro celi: ad quem cum sol accedit corpora humana languore afficiuntur. Dicunt esse canem illam que cum dracone europe custos data est. Eandez postea procridi dono datam quam Cephalus procridis maritus thebas adduxit cōtra vulpē que thebanos agros vastabat. Sed cum et vulpi et cani fatum esset ne possent interfici: iuppiter vulpem in saxum vertit: canem in astra rettulit. Alij dicunt canem esse que icarum a pastoribus cesum erygone filie sue insepultum ostendit: inde cum erigone post humatum patrē se in hymeto laqueo suspendisset: liber iouem narrauit vt Icarus in arcturum Erigone ī virginem verteretur. Canis autem que ad pedes pendentis domie mortua est lyon astrum facta est. homerus autem canem orionis attestatur esse. Habet hec imago in capite stellam vnam claram que ifis dicitur. In lingua vnam quam sirium et caniculam vocant magnam et splendidam. In collo duas: in singulis humeris singulas. In pectore duas. In anteriori pede sinistro tres. In dextro vnam claram. in extremo dorso tres. In ventre duas. In sinistro femore vnam. In posteriori pede sinistro vnam. In summitate caude vnam. hec fere landin? collegit. Qđ autem segetes vrat attestatur virgilius tertio eneid. tum steriles exuere sirius agros. ¶ Proprie stationis apte dictum. Quia enim varium et mutabilem annum esse ostendunt: et sidera non manere in vno loco: bene dicis ipsis esse opus stationis. Statio enim est vbi naues ad parum tempus stant: Portus quo sua portant: et vbi longam requiem habere optant naute. Premit insontes ꝛc. Aduerte grammatice. he dictiones debita noria penā sunt nominatiui casus vt versus indicat et constructio. Nam ordo est. pena noria id est nociua debita sceleri premit insontes: et mores peruersi residem celso solio. Si enim destruendo versum ordinem feceris sic. fortuna premit insontes pena. i. per penam ꝛc, tunc addendum ē

Stella veneris
Lucifer
Hesperus

Bruma

Boreas

Zephirus

Arcturus

Sirius

Canicula

Statio
Portus

et dat puersis moribus celsū solioū ꝛc. Letera maifesta puto. Opis tanti pars nō vilis boies. appositio est: nō est autē iterponēda cōiūctio dicendo. parsq; ꝛc. Salū mare sa lū est: cui⁹ mo bilitati mūdi istabilitas apte cōferr̄. Patet aūt ex sequēti prosa bāc sententiā nō eē positā de mēte boetij: sz eius quē boetius repzesentat.

¶ Prosa quinta primi libri.

S. thomas

¶ Prosa quinta primi libri.

HEc vbi continuato dolore delatra uit: illa vultu placido: nibilq; meis questubus mota ꝓbi. Eū te īquit mestū lacbrymantemq; vidissem illico miserū exulemq; cognoui. Sed q̄ id lōginquū essz exi lium nisi tua prodidisset oratio nesciebā. Sed tu q̄ pcul a patria non quidem pulsus es: sed aberrasti. At si te pulsum estīari mauis: te po tius ipse pepulisti. nam id quidem de te nun q̄ cuiq̄ pbas fuisset. Si enim cuius oriund⁹ sis

HEc vbi continuato dolore ꝛc. Nic incipit psa quinta huius p̄ mi in qua Boe. ostendit quomo do. P. se babuit ad suam querimo niam: ꝛ quid ex ea cognouerit. se cundo. P. quedam dicta Boe. ir rationabilia paruipendit. Ter tio sub bzeuitate recolligit ea que ipsum Boe. perturbant. Quarto philosophia dat modum curandi ipsuz Boe. secunda ibi. Ita non me tam loci hui⁹. tertia ibi Et tu quidez de tuis. quarta ibi Sz qm̄ plurimus. Dicit primo. Post q̄ e go Boeti. delatraui. i. contra ra tionem locutus sum bec supple p̄ dicta a continuato dolore id est as sidua turbatione: illa scilicet phi losophia placido vultu nibil mo ta id est irata meis questubus id est meis querimonijs inquit id est dicit. cum id est quando ego vidissem te Boe. mestum id est tristem q; pro et lacbrymantem id ē flentez illico id est statim cognoui te miserum q; pro et exulem id est patientem exilium: sed q̄ longinquuz id est remo tum esset illud exilium ego nesciebam id est ignorabam nisi tua oratio id est sermo mibi pro didisset id est reuelasset. sed tu supple Boeti. quidem pro certo non es pulsus q̄ procul id est valde remote a patria. i. a iudicio rationis sed aberrasti. i. deuiasti. at pro sed si tu mauis id est magis vis estimare te eē pulsum a patria potius supple tu ipse pepulisti te Bo. naz pro quia. quidem pro certe id scilicet repellere te a patria nunq̄ fuisset pbas idest licitum cuiq̄ supple bominum. si enim reminiscaris idest recorderis cuius patrie idest de qua patria sis oriundus i. nat⁹ nōvti pro sicut supple ciuitas atbenienſiuz quodaz regitur imperio id est ex p̄cepto mul titudinis id est multorum rectorum. Sequitur grecum quod tantum valet in latino: sed vnus est dominus et vnus rex vnus et princeps: qui gaudet de frequentia id est de frequenti inba bitatione ciuium idest incolarum et non de pulsione. Cuius regis agi idest duci frenis idest p̄ ceptis atq; pro et obtemperare idest obedire iustitie summa est libertas. An pro nunquid i gnorez illam antiquissimam legem idest statutum tue ciuitatis idest recte rationis. qua san citum idest confirmatum est ius non esse id est ad eam non pertinere exulare idest in exilium pati quisquis idest quicumq; maluerit idest optauerit fundare idest locare in ea ciuitate sedē idest babitationem suam. nam pro quia qui continetur idest comprebenditur vallo ac munimine eius supple ciuitatis: nullus metus idest timor est illi vt mereatur esse exul. at pro sed quisquis deserit idest cessauerit velle inbabitare eam ciuitatem pariter definit eam mereri id est meritum consequi. ¶ Nota q̄ delatrare proprie est canum. in pro posito autem delatra re est vigente dolore cōtra rationes loqui: et sic Bo. quia dicit actus bominū nō regi a deo p̄ rationē loq̄bat: ergo dixit se delatrasse. ¶ No. nō ē bois sapiēt̄ moueri ex bis q̄ dicuntur ab

Delatrare

insipiente contra rationem: sed magis debet insipientem instruere et ipm consolari: ergo philosophia non fuit mota ex questubus Boetij sed magis ipsum consolabatur. ¶ Nota philosophia cognouit Boetium esse miserum ⁊ exulem. miser est ille cuius animus sequitur mutationem rerum temporalium: ita q extollitur in prosperis ⁊ deprimitur in aduersis. Exul in proposito non est ille qui mutat regionem: sed qui agit contra rationem. ¶ Nota q per lachrymas potest cognosci q ratio hominis sit turbata: sed quantū turbata sit non cognoscitur nisi sermone dolentis. ergo dicit philosophia: lachrymis cognoui te eē exulem: sed quantum esset exilium nesciebam nisi tua oratio mihi ꝓdidisset. ¶ Nota ille pulsus est a patria qui omnino rationez amittit: sed ille aberrat qui infra patriam in aliquo rationem retinet: et in aliquo amittit. Boetius autez non erat pulsus procul a patria; q non totam rōem amiserat. credebat enim omnia regi a deo: sed in hoc aberrabat q actus hominuz a deo regi nō putabat. ¶ Nota de patria hominis que ē recta ratio loquitur Seneca i de remedijs fortuitorum dicens. Patria est vbicunq̄ homo bene est. illud autem quod bene in homine ē nō in loco est: in hominis inq̄ potestate est si sapiens est: nō peregrinatur: si stultus exulat. ¶ Nota a patria rationis nullus Boetiuz expulit nisi ipse seipsum: q Boetius non alieno impetu sed ꝓprio defectu terminos ⁊ limites rōnis exiuit. ¶ Nota ciuitas athenienſiū regebat imperio multitudis. primo eīm eā regebāt reges. postea succedēte tpe ꝓncipes. tandē ꝓ regimine ei⁹ singulis ānis eligebant. xxviij. sapientes. iz patria rōnis tm vno ꝓncipe regit. s. deo qui est regula recte rōnis. ¶ No. bō dz oriund⁹ a patria rōnis inq̄tū aīa ei⁹ intellectiua q̄ vtitur recta rone a deo oritur. ¶ No. intm bō manet in pria rōnis inquantū deo subijcit ⁊ legi dine: ⁊ q: de⁹ in subiectōe suoz delectat: iō letat in multitudine ciuiū ⁊ nō in expulsione eoz. repellit aūt alios a patria rōis deo rebellādo ⁊ a recta rōne recedendo. ¶ No. q̄ obtēperat deo ē fume liber: q: alios inquātū agit ꝑz rectā rōnem intantū est liber: iz per obtēperare se deo bō maxie agit ꝑm rōnem: ḡ tal⁹ maxime liber est. Vñ Sene. liij. epla dicit. Queris q̄ sit libertas. libertas ꝓa est nulli rei ꝑterq̄ deo seruire: eq̄nimiter ꝓspera ⁊ aduersa ferre ⁊ fortunā in equū ducere. ¶ No. q a ciuitate rōnis null⁹ exulat nisi ꝑ affectionē tpalū. talis aūt affectio est voluntaria: ⁊ iō sola voluntate alios exulat a tali ciuitate: ⁊ q: talis affectio nō pōt boiem occupare q̄diu est infra termios recte rōnis: iō dicit phia. nā q̄ vallo ei⁹ ⁊c. ¶ Itaq̄ nō me tā loci hui⁹. Dic phia q̄dā dicta irōnabilia Boe. paruipēdit dicēs. Erq̄ aberrasti a patria rōnis. itaq̄ ꝓ ḡ nō tā. i. nō tm facies. i. dispositio hui⁹ loci. s. exilij q̄. i. quātum tua facies. i. interior dispositio mentis tue mouet: idest ꝑturbat me philosophiam: ⁊ quia superius conquestus fuit de carentia bibliotecbe librorum: istam carentiam paruipendens philosophia dicit: nec ego philosophia requiro: idest inuestigo parietes bibliotecbe comptos: idest ornatos ebore. i. ossibus elephantium: ac pro etiam vitro: idest gemmis pciosis q̄ idest quantū supple ego requiro sedem. i. tranq̄llitatem tue mē

patrie reminiscaris: nonvti athenienſium quodam multitudinis imperio regitur: sed vn⁹ domin⁹ ē ⁊ vn⁹ rex: vnus ⁊ princeps. Qui frequētia ciuium nō depulsione letatur. Eui⁹ agi frenis atq̄ obtemperare iusticie summa libertas est. An ignoras illā tue ciuitatis antiquissimā legē: qua sancitum est ius exulare non esse quis quis in ea sedē fundare maluerit. Nā qui vallo ei⁹ ac munimine ꝓtinet: null⁹ met⁹ ē ne exul eē mereatur. At quisquis inhabitare eaz velle desierit: pariter desinit etiā merēri. ¶ Itaq̄ non tam me loci huius q̄ tua facies mouet. Nec bibliotecbe potius comptos ebore ac vitro parietes: q̄ tue mentis sedem requiro. In qua nō libros: sed id quod libris pretium facit librorum quondam meorum sententias collocaui.

Pulsus a patria

Athene

Libertas

tis.in qua mente non collocaui:ideſt non poſui libros:ſed id.i.illud quod facit pretium.i.pretioſitatem librorum:ideſt ſententias meorum librorum. ¶ Nota q̄ Boetius ſupra conquerēdo de ſtatu ſuo ſolum deplangit incommoda corporalia non curans deiectionem animi ſui. vnde philoſophia contra hoc ſolum deplangit ſui animi deiectionem:& incommoda corporalia paruipendit:& quia ſuperius in quarta proſa dixit Boetius:nunquid non mouet te facies huius loci:ideo philoſophia hic ſibi reſpondens dicit.multo plus moueor ꝓpter animi tui deiectionem q̄ ꝓpter locum exilij in quo exiſtis. Homo enim fortis animo omni loco vtitur ꝓ patria. Vnde Ouidius in libro de faſtis. Omne ſolum forti patria eſt: vt piſcibus equor:& quia etiam cōqueſtus fuit de bibliotheca reſpondet Philoſophia.q̄ ipſe potiꝰ deplangit ſententias librorū quas per obliuionem perdidit q̄ carentiam bibliothece & librorum. ¶ Et tu quidem de tuis. Dic philoſophia ſub breuitate recolligit que Boetium perturbauerunt dicēs & tu Boetius dixiſti vera de tuis meritis:ideſt factis in commune bonum.i.propter omnium hominum vtilitatem:ſed ſupple dixiſti pauca.ſ.beneficia tibi euenisſe ꝓ multitudine geſtorum.i.factorum tuorum:& tu memoraſti:ideſt recitaſti nota:id eſt manifeſta cūctis hoibus de honeſtate.ſ.de ſaluatione ſenatꝰ:vel falſitate:ideſt cōtemplatione falſarum litterarum obiectorum: ideſt imputatorum tibi.quidez pro certe tu ſtrictī putaſti:ideſt exiſtimaſti attigendum ſupple recte:ideſt rationabiliter de ſceleribus:ideſt de vicijs q̄ ꝓ et fraudibus:ideſt deceptionibus delatorum:ideſt accuſantium q̄ ea:ideſt omnia iſta celebrētur: ideſt memorentur melius q̄ pro et vberiꝰ: ideſt copioſius ore:ideſt ſermōe vulgi recognoſcentis:ideſt memorantis omnia.etiam tu Boe.increpuiſti vehementer:ideſt fortiter factū ideſt opus iniuſti ſenatus ſupple totius:& tu etiam doluiſti de noſtra criminatione: ideſt vituperatione:& tu etiam fleuiſti.i.deſleuiſti damna:ideſt crimina leſe opinionis:ideſt commaculate fame tue.poſtremo:ideſt vltimo dolor incanduit aduerſus fortunam:ideſt contra fortunam:q̄ pro et ſup.tu Boeti cōqueſtus es non compenſari:ideſt retribui equa: ideſt digna premia meritis:ideſt pro meritis.in extremo:ideſt in fine ſeuientis muſe:ideſt furientis metri tu propoſuiſti.i.dediſti vota:ideſt preces q̄ ea pax ſup.diuine prouidentie regeret terras: ideſt homines terrenos vti pro ſicut regit celum. ¶ Nota q̄ hec omnia fuerunt cauſa perturbationis mentis Boetij.et pertractat ea in quarta proſa & in fine metri O ſtelliferi. ¶ Sed quoniam. Dic philoſophia,dat modum curandi ipſum Boetium dicens.Sed quoniam plurimus tumultus:ideſt valde magna multitudo affectuum:ideſt paſſionum incubuit:ideſt inſtitit tibi:& dolor ira & meror:ideſt triſticia diſtrabunt te diuerſum:ideſt ad diuerſa:ideo ſicut nūc mentis es nondum contingunt:ideſt reſpiciunt te validiora remedia:ideſt fortiora medicamenta.Itaq̄ nos vtemur pauliſper:ideſt modicum leuioribus remedijs: vt ea que indurue-

¶ Et tu quidem de tuis in commune bonū meritis vera quidē:ſed ꝓ multitudine geſtorū tibi pauca dixiſti.De obiectorum quidez tibi vel honeſtate vel falſitate cūctis nota memoraſti De ſceleribus fraudibuſq̄ delatorum recte tu quidem ſtrictimq̄ attingendum putaſti: q̄ ea melius vberiuſq̄ recognoſcentis omnia vulgi ore celebrentur.Increpuiſti etiam vehemēter iniuſti factum ſenatus:de noſtra etiā crimina tione doluiſti: leſe quoq̄ opinionis damna fleuiſti. Poſtremo vero aduerſus fortunā dolor incanduit:conqueſtuſq̄ non equa meritis premia compenſari.In extremo muſe ſeuiētis:vt vti celuz:terras quoq̄ pax regeret vota poſuiſti. ¶ Sed,quoniam plurimus tibi affectuum tumultus incubuit:diuerſumq̄ te dolor:ira:meror diſtrabunt: vti nunc mentis es nondum te

runt:idest indurauerũt in tumorem:idest inflaturam perturbationibus: idest tristicijs animi influentibus:idest euenientibus illa mollescant:idest mollia fiant blandiore tactu:idest leuiori medicina ad rapiendũ vim acrioris:idest fortioris medicaminis.¶ Nota q̃ Boetius fuit distractus multitudine affectionum scilicet ira merore ⁊ dolore.nam ira trahit hominẽ ad vindictam dolor ad desperationem meror ad totius mentis aggrauationem.ideo dicit philosophia q̃ sua perturbatio iaꝫ non possit sustinere fortiora remedia: sꝫ velit sibi adhibere leuia:vt p talia p̃parat⁹ ⁊ dispositꝰ conseqũter posset recipere remedia acriora. Passiones animi

validiora remedia contingũt. Itaq; leuioribus paulispervtemur:vt que in timorem perturbationibus influentibus indurauerũt:ad acrioris vim medicaminis recipiendam tactu blandiore molescant.

Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue
Cancri sydus ineſtuat

NEc vbi cõtinuato dolore delatraui ⁊c. In hac quinta ꝑsa phia in boetio repũtante ꝑsonã hominis mesti:impatientis: ⁊ a recto iudicio oberrãtis: inuestigat causas errorꝭ.Palam est autem Boetium superiora non ex sua ꝑsona dixisse:ex eo q̃ se delatrasse ꝑfitetur:quasi insano ⁊ canino latratu talia in deum proferantur. Ascensius

Nihil meis questubꝰ mota. Demiserit iuuenis lector questus qđ plurali dumtaxat numero reperitur quando a deponentali q̃ror deducitur:in dativo ⁊ ablativo pluralibꝰ hẽ ubus sicut portubꝰ.A q̃ro aũt v̊bo actiuo deducit questus vtriusq; nũeri.i dictis casibꝰ ꝑ ibus ꝓferendũ.Sed tu q̃ procul. Quã vt dixi ꝑ valde suplatiuũ efflagitat:itaq; q̃ procul icẽ est q̃ longissime.i.valde lõge:vel si q̃ accipiatur ꝑ eo qđ est quantũ:legetur cũ quadã admiratione ⁊ comiseratione.q.d.o matime iuppit: q̃ ꝓcul.i.q̃tum remote ⁊ longe tu Boeti a patria aberrasti:Cuius oriundꝰ patrie:⁊ de q̃ patria latine dr̃.Estq; discrimen inter ortũ ⁊ oriundũ.Nam ortus est aliqs vbi natꝰ etiãsi nullos parentes illic ortos aut inde oriũdos habeat:⁊ construit cum gtõ ꝑ ꝓ nois quo cetera v̊ba ⁊ participia:aut cũ prepõne ⁊ ablativo.Oriundꝰ aũt dr̃ de aliquo loco vñ parẽtes eiꝰ originẽz traxerunt tametsi illic natꝰ non fit.Patria aũt est suũ cuiusq; natale solum:nec apte ponit ꝑ regione ab ijs qui multas patrias regem habere dicunt.Potest aũt dictum phie philosophice intelligi:vt ꝑm doctrinam platonis patriam nostram celũ dicat:vnde aĩa per planetarum orbes delapsa in corpus descendisse dicatur.Sed id Boetio non congruit:qui(qđ Augustinus dicit)nouit aĩam non prius creatã fuisse in celo q̃ corpi infunderet:sꝫ simul ⁊ creãdo infusam ⁊ infundendo creatã.Verũtñ q; aĩe rationalis pater deꝰ est:ipaq; potissima parꝫ hois:iõ põt recte intelligi de celo loq̃.Nõ enĩ dicit aĩam ortã b̃ est creatã in celo:sꝫ oriundã de celo:q; a deo patre q̃ in celis est originẽ traxit: cũ a deo nõ a patre terreno cũ corpe generet.Sed b̃ q; grãmaticorꝫ ptes excedũt missa facio.Sancitũ scribit p c:ficut ⁊ sanctum.Fundare est aliquid roborare ⁊ firmare:fundamẽta iacere:est structurã eiꝰ inchoare:qđ nescientibꝰ aduertendũ est.De nostra etiã criminatione.rectius docui legendũ esse.de nostri etiã criminatiõe. Intumorẽ indurauerũt:nõ recte exponit.i.idurauerũt.Dureo enĩ ⁊ indureo absoluta sũt seu neutralia v̊ba fere passiuã significatõem bñtia.Est enĩ durere ⁊ indurere durũ eẽ vel duruꝫ fieri. sed duro ⁊ induro actiua sunt ⁊ significant durũ facere.Itaq; dices lutum indurere:⁊ solez indurare.Ne tñ molestus sim v̊bum non amplius addam. Oriundus Patria Ortus Dureo Indureo Duro Induro Fundare

¶ Metrum sextum primi libri.

Cum phebi radijs graue. Hic incipit sextum metrum huius primi quod dicitur metrum glicomicum ab inuentore:coriambicum a pede predominante.Est autem coriambus pes constans ex prima et vltima longa et duabus medijs breuibus. Unde primus pes huius metri est spondeus.secundus coriambus. tertiꝰ pyrrichus qui est pes constans ex duabus breuibus :⁊ loco eius aliqñ ponitur Sanctus Thomas

Iambus qui constat et prima breui et vltima longa. In hoc ergo metro philosophia probat dictum suum per exempla. dicit enim q̄ Boetio pro nunc non conuenirent remedia fortia: sed alio tempore: probat ergo q̄ omnia requirant tempus determinatum: et si fiant extra suum tempus non prosperantur. et hoc probat tribus exemplis. Secundo tangit tempora non permiscerī que deus distinxit: ibi. Signa tempora. Primum exemplum est de semine: quod si seminatur in indebito tpe non p̄fert fructum: vt si quis seminaret in iulio vel in augusto. vnde dicit sic in littera. Cum p̄ quando graue sydus cancri illius signi ēstuat. i. inardescit radijs phebi: idest solis tunc: idest in illo tempore q̄ credidit: idest commisit larga semina: idest copiosa semina sulcis: idest cauernis terre negantibus supple spē messis talis elusus. i. frustratus fide beneficio cereris: idest dee frugum pergat: idest accedat ad arbores quernas. i. quercuum vescatur fructibus eorum Tunc ponit secundum exemplum de floribus quos homo frustra q̄rit tempore hyemali cum tempus eorum sit in ver. vnde dicit in littera. Tu lecturus: idest collectur⁹ violas nunc̄ petas: idest accedas purpureum nemus: idest floridas siluam cum: idest quando camp⁹ stridens: idest sonans inhorruit: idest horribiliter apparuit seuis aquilonibus: idest crudelibus ventis hyemalibus. Tūc ponit tertium exemplum: et est de vuis que mature sunt i autumno et ideo frustra q̄rantur tempore hyemali: vnde dicit. si libeat frui vuis non queras auida: idest cupida manu stringere vernos palmites: idest vernales vites: bacch⁹ deus vini potius contulit sua munera: idest vuas autumno: idest tempore autumni. ¶ Nota q̄ sydus cancri dicitur graue: quia sole existente in cancro homines grauantur nimio calore: quo tempore non est seminandum: quia ad hoc q̄ semen conualescat requiritur humor: qui calor solis feruido tempore resoluitur et euaporat. ¶ Nota fm fabulas cum pluto rapuerat proserpinam mater eius Ceres querens ipsam in terris et non inueniens denegauit hominibus beneficium frugum: et tunc homines pergebant ad arbores quercuum et comedebāt glādes: et sic loquitur philosophia in littera. ¶ Nota de hoc q̄ dicit stridens campus. dicit Hug. q̄ strideo des. vel strido dis. est fortiter sonare vel dentes concutere vel frendere. ¶ Signat tpa p̄pria. Dic oīdit phia tpa nō pmisceri q̄ deus distinxit dicens. Deus signat. i. ornat tēpora aptās ea p̄pria officijs nec ipse de⁹ patit̄ misceri vices. i. alternatiōes tēporū: ita q̄ temp⁹ vni officio deputatū cōueniat alteri. quas vices tempor⁹ ipse coercuit: idest constrinxit: et addit sicut querens aliquo tempore non debito frustratur in querendo: sic illud q̄ deserit certū ordinē p̄cipiti: idest festina via illud non habet letos exitus: idest prosperum euentū: sic a filli si philosophia relicto debito tpe ministrasset Boe. fortē medicinā nō fuisset, p̄sperata in medicādo ipsum. ¶ Nota q̄ per debitum ordinem res conseruantur in suo esse et in sui natura et quod deficit ab ordine etiam deficit abesse. vnde Boet⁹ quarto huius. secūda prosa. Est enī q̄ retinet ordinē seruatq̄ naturā: quod vero ab hoc deficit: esse q̄ in sui natura situm est de

Tunc qui larga negantibus
Sulcis semina credidit
Elusus cereris fide
Quernas pergat ad arbores
Nuoq̄ purpureum nemus
Lecturus violas petas
Cum seuis aquilonibus
Stridens campus inhorruit.
Nec queras auida manu
Vernos stringere palmites
Vuis si libeat frui.
Autumno potius sua
Bacchus munera contulit.
Signat tempora propriis
Aptans officijs deus

Cancer

Ceres

relinquit: propter quod debitus ordo in omnibus est obseruandus. vñ poeta. Est ordo summa limes sapientis in arte. Ergo dicit philosophia: quod precipiti via. Nota omne agens in agẽdo debet prestituere sibi bonũ finem. quia ratione boni finis agens meretur: et ratione mali finis demeretur. vnde poeta. Nõ datur exemplo bona post primordia merces Lõgrua: sed rectus premia finis habet. Cum igitur inordinatio impediat bonitatẽ finis: ideo vitanda est.

Nec quas ipse coercuit
Visceri patitur vices
Sic quod precipiti via
Certum deserit ordinem
Cetos non habet exitus.

¶ Prosa sexta primi libri.

PRimus igitur patieris ne me paucis rogationibus statũ tue mẽtis attingere atq; tẽtare: vt quis modus sit tue curationis intelligaz. Boe. Tum pbebi radijs. Oda bec est monocolos Eliconica dactylica. Odonocolos quomẽs versus vnius metri sũt. Lõstant enĩ spondeo et duobus dactylis: sz qz vltima syllaba cõis est: et sepe longa recipit ĩ fine ampbimacu qui breuẽ iter duas lõgas babet. Est glyconica ab ĩuentore. dactylica apde pdominãte. Probat pbia nil recte fieri si intempestiue fiat: q circa probatũ dereliquitqđ supra dixit: nõdũ tempus eẽ curãdi boetiũ firmioribus medicamentis. Omnia fere nota sũt. Sulcus vñ verbũ sulco as. are. est illa aptura quã vomer facit in terra aut nauis rostro suo in aqua: aut sile in sili. Terra aũt que vomĩt seu porritur dicitur porca. Notum est etiam infantulis sulcis non sulsis scribenduz esse in boc textu licet multi errent. Elusus cereris fide idest quam babuit cereri. Ceres enim cum bomines antea glandibus vescerentur colende terre modum inuenit et frumentum: vñ in principio georgicorum. Liber et alma ceres vestro si munere tellus. Laboniã pingui glandẽ mutauit arista: q̃uis triptolemus aratrum apud quosdam inuenisse dicitur. Quia ergo iterum cogatur redire ad glandes: videtur deceptus fide quam babuit cereri frugem spondenti post sationem. Quernas arbores. Quedam adiectiua apud poetas pro necessitate: quedam pro concentu formantur: vt a cornlo cornus: a quercu quernus: a ficu ficulnus. Purpureum nemus. peripbrasis est agri floridi seu berbarum floriferarum.

Ascen.

Sulcus

Porca

Ceres

¶ Prosa sexta primi libri.

PRimus igitur patieris. Nec est sexta et vltima prosa buius primi in qua pbilosopbia inquirit causam radicalem infirmitatis Bo. ex quibusdam interrogationibus. Et primo pbilosopbia captat benivolentiam Boe. Secundo ponit suas interrogationes ibi. Tum illa. Dicit primo. anteq̃ adbibeam tibi remedia. ne pro nunquid pateris id est admittis me pbilosopbiam primum pauculis rationibus id est interrogationibus attingere per cognitionem atq; tentare id est rimari statum id est dispositionem tue mentis vt intelligam id est cognoscaz quis sit modus curationis id est sanationis. vero pro sed ego Boe. inq̃ id est dixi tu pbilosopbia rogato id est interrogato tuo arbitratu id est secundum tuam voluntatem que voles: vt pro sicut responsurum id est volentem respondere. ¶ Nota q̃ pbilosopbia more boni medici non solum scrutatur causas doloris per signa extrinseca sicut medici per vrinam et pulsuz quia bec signa quandoq; fallunt: sed etiaz scrutatur causas doloris Boetij per responsiones ad questiones: et primo captat eius benivolentiam reddendo ipsum attentum per boc quod dicit pauculis rogationibus. ¶ Nota q̃ infirmi babent naturalez impotentiaz nibil patiendi: ergo ex facili perturbãtur nõ solũ p multas iterogatõnes sz ex vna sola. Volẽs g̃ pbia mouẽ paucas q̃stiones Bo. p̃mo captat ei⁹ benivolẽtiã. Tum illa. Dic pbia ponit interrogatio-

S. thomas

nes. Secundo causas totius infirmitatis ex responsionibus Boe. recolligit. Tertio ostendit ipsa curabiles esse dando modum procedendi circa curationem eius. Secunda ibi. Quare plenis sime vel egritudinis tue rationem &c. tertia ibi. Sed sospitatis auctor. Primo philosophia querit de mundi gubernatione. secundo de circunstantijs gubernationis: ibi. Sed dic mihi. Adhuc diuiditur: quia primo phia querit. Scdo. Boe. respondet. Tertio philpsophia eius responsionem approbat dicens.

Ergo o Boeti putas hunc mundum agi id est regi temerarijs casibus et fortuitis casibus id est euentibus. an idest nunquid tu credis nullum regimen rationis id est prudentie diuine inesse ei mundo? Ego Boetius inquit id est dixi Atqui id est certe non estimauerim id est putauerim vllo modo vt tam certa entia moueantur id est regantur fortuita temeritate idest improuisa: sed scio deus conditorem id est creatorem presidere suo operi id est creationi. nec dies fuerit vnquam idest in aliquo tempore quidies depellat id est remoueat me Boetium ab hac veritate sententie iam dicte Tunc philosophia approbans eius responsionem dicit. philosophia inquit id est dixit. ita est. nam tu cecinisti id est dixisti etiam illud pauloante id est in quinto metro huius primi: et pro et tu deplorasti id est planxisti tantus id est tantummodo ipsos homines esse exortes. i. carentes vel non participes diuine cure id est diuine prouidentie. vero arbitratu inquam tuo quod voles vt responsurū rogato. Phi. Tum illa. Hunccine inquit mundum temerarijs agi fortuitisque casib⁹ putas? An nullū credis ei inesse regimē rōnis? Boe. Atq; inquam nullo existimauerim mō vt fortuita temeritate tam certa moueant. Verū opi suo ꝓditorē presidere deū scio. necvnquam fuerit dies qui me ab hac sentētie veritate depellat. Phi. Ita est inquit. Nam id etiā pauloāte cecinisti: hominesque tm̄ diuine exortes cure esse deplorasti. Nam de ceteris quin ratione regerentur nihil mouebare. Pape autē vehementer āmiror: cur in tam salubri sententia locatus egrotes. Veruz altius perscrutemur nescio qd ab esse cōiecto. Sed dic mihi qm̄ a deo mundū re

namque pro quia tu nihil mouebare id est dubitasti de ceteris supple creaturis quin regerentur ratione supple prouidentia diuina. autem pro sed: pape est interiectio ammirantis. ego ammiror vehementer quod tu locatus idest positus in tam salubri sententia egrotes idest langueas. veruz pro sed nos perscrutemur altius idest profundius: ego nescio quid supple sit illud quod ego conjecto id est opinor abesse tibi quid id est aliquid. ¶ Nota quod infirmitas Boetij partim fuit ex inordinata affectione. inquantum enim Boetius doluit de temporalium rerum amissione: et partim fuit ex falsa existimatione quantum ad duo. Existimabat enim malos homines esse felices et potentes. Secundo existimabat homines non regi a diuina prouidentia. ergo philosophia inquirit causam radicalem propter quam Boetius incidit in istas incommoditates. et quia radix totius morbi fuit ignorantia diuine gubernationis quātum ad homines: ideo primo querit de mundi gubernatione. ¶ Nota quod Boetius innuit duas rationes quod mundus regatur a deo. Primam ibi. Tam certa. que talis est. Ea que sunt certa et determinata non reguntur a casu et fortuna cum regimen talium sit incertum: sed entia huius mundi sunt certa quia a certis causis producta. Secundā rationem innuit ibi. Verum operi suo: que talis est. Causatum regitur a sua causa sed deus est causa mundi cum ab ipso dependeat celuz et tota natura: ergo &c. ¶ Nota philosophia rationabiliter miratur quod Boetius credens mundum regi a deo putabat homines non regi ab ipso: quia posset philosophia sic arguere. Deus regit mundum secundum te Boe. sed homines sunt principalis pars mundi sicut prius dixisti in metro. Operis tanti parsque non vilis. ergo homines reguntur a deo. ¶ Sed dic mihi quoniam a deo mundum regi. Philosophia querit de circunstantijs gubernationis mundi

secundo q̄ res gubernate diriguntur in suum finem: ideo secundo querit de fine rerum: et q̄a gubernatio dei fm rei veritatem etiam est apud homines: ideo tertio querit de cognitiōe hominis. secunda ibi. Sed dic mihi. tertia ibi. Sed hoc quoq̄. Primo dicit. Sed o Bo. dic mihi philosophia quoniam non ambigis: id est non dubitas mundum regi: idest gubernari a ꝺo etiam nunquid aduertis: idest cognoscis quibus gubernaculis mundus regatur? Ego Boe. inq̄: idest dic. vir nosco sententiam: idest intellectum tue rogationis: idest tue interrogationis nedum: idest adhuc non queaz: idest non possum respondere ad inq̄sita: idest interrogata sup. philosophia inquit: idest dixit non fefellit: idest non decepit me sup. philosophiam abesse: idest deficere tibi aliquid per quod velut byante idest patente robore: idest firmitate valli. i. munitionis: morb⁹ perturbationum irrepserit: idest subintrauerit in tuum animum. q. d. nunquid enim verum fuerit quod predixi tibi aliquid abesse p̄ quez defectum dolor intrauit te sicut apertum ostium. ¶ Nota q̄ deus non regit mundum aliquibus gubernaculis extrinsecis: quia sic nō esset p̄ se sufficientissimus: sed regit ipm̄ sua potētia q̄ attribuitur patri: sua sapientia que attribuit filio: sua pietate ⁊ clementia que attribuitur spiritui sancto: ⁊ de hac patebit in scdo huius. ¶ No. illō qd aliqs bō vir intelligit aliq̄ modo intelligit hz cum difficultate. Et hoc ergo q̄ Boetius dicit se vix intelligere interrogationē philosophie innuit se aliq̄ modo intelligere: tamen cum difficultate, ppter dolorem opprimentem rōnem: ⁊ iō respondere nō potuit. ¶ Nota qñ robur valli alicui⁹ munitionis byat, ppter aliquā rupturam in eo factam: tunc hostes ingrediuntur munitionez. sic a simili quando munitio rationis qua animus munitur tanq̄ vallum byat, ppter defectum alicuius cognitionis: tūc necessario pturbationes affectū subintrant aiam. ¶ Hz dic mihi meministi ne. Dic philosophia q̄rit de cognitione finis rerum dicens. Dic mihi ne. i. an meministi. i. recolderis qs sit finis rerum sup. oim: ve, p vel quo. i. ad quez finem intentio tot⁹ nature tendat. i. laboret. ego Boe. inq̄. i. dixi: audieram sup. olim hz meror idest perturbatio bebetauit: idest obscurauit memoriam: idest intellectum. Atqui, p certo scis vnde cuncta: idest omnia entia processerint: idest principium suum habuerint. ego Boe. inq̄. i. dixi noui q̄ p, p et respondi deum esse principium oim rerum. ⁊ dicit philosophia: qui. i. quomodo potest fieri hoc vt cognito: id est noto principio scilicet omnium rerum ignores: id est nescias quis sit finis rerum sup. omnium. verum pro sed hi mores perturbationum et ea valentia: idest vigor vel potestas perturbationum est vt quidem: id est certe possint mouere hominem loco: id est a stabilitate perfecte cognitionis: autem pro sed non possunt euellere supple radicitus q̄ pro et extirpare: id est eradicare sibi totum. ¶ Notandum philosophia consequenter et rationabiliter querit Boe. an cognoscat finem omnium rerum: quia finis est causa causarum. et est optimum cuius gratia alia fiunt: propter quod ignorato fine nihil perfecte cognoscitur eorum que sunt ad finem. nam fm exigentiam finis cetera moderantur. ¶ Nota quando principium et finis concidunt in vnum sicut in circulo idem est principium et finis: tunc videtur mirabile q̄ tunc principium cognoscatur et finis ignoretur. cum ergo

gi non ambigis: quib⁹ etiā gubernaculis regatur aduertis? Boeti. Vix inq̄ rogatōis tue sententiā nosco. nedū ad inquisita rīdere nequeā. Phi. Num inquit fefellit abesse aliquid per qd velut biante valli robore in animum tuum perturbationum morbus irrepserit? ¶ Sed dic mihi memīsti ne quis sit rerum finis: quo ve totius nature tendat intentio? Boe. Audieram inq̄: sed memoriam meror bebetauit. P. Atqui scis vnde cuncta processerint? Boeti. Noui inq̄ deumq̄ esse respōdi. Phi. Et qui fieri potest: vt principio cognito quis sit rerum finis ignores? Verum hi perturbationum mores et ea valentia est: vt mouere quidez

Vix

Finis

deus sit principium et finis omnium rerum: cognito ipso sub rone principij videtur etiaz sub ratione finis. qp aut deus sit principiu omnium pz: q: ab ipso deriuatu est singulis esse z viuere primo celi z mundi. qp aut sit finis oim patet: quia gratia eius omnia fiunt z ad ipsum ordinatur. nam in rebus constantibus et arte z natura semper vilius est propter melius. deuz autez est optimum eorum que in natura sunt. Et probemio Metaphisice. ¶ Nota licet perturbati aliqualem cognitionem rerum habeant: tamen impediuntur ne p fecte cognoscant. Iz ergo Boetius aliqualiter cognouerit deum esse principium rerum: tamen ꝺa turbatus fuit: perfecte natura huius principij non cognouit: et io ignorauit ipsum esse finem rerum ¶ Nota qp passio est motus particule appetitiue sub fantasia boni z mali: sm Eustratium scdo ethicorum. vbi sunt mores passionum qp possunt homies mouere a stabilitate perfecte cognitionis: sed totaliter ipsum non possunt euellere ab omni cognitione. ¶ Sed hoc quoqz respondeas velim. hic philosophia facit aliam interrogationem de cognitione humane nature dicens. Sz ego etiã velim tu respondeas. i. responsum des hoc ideſt ad hoc. ne pro nũquid tu meministi: ideſt scis te esse hominez. Ego Boetius inqp ideſt dixi ꝺd: ideſt propter quid non memineri ideſt sciuerim. z querit vlteri? philosophia. Igitur ne: ideſt nũquid poteris proferre: ideſt dicere ꝺd sit homo: ideſt diffinitionem hominis. Respondet Boe. Nunꝺd philosophia tu interrogas me hocciue: ideſt hoc an. i. vtrum sciam me esse rationale atqz mortale animal. ego Boetius scio et confiteor: ideſt fateor me esse hoc supple animal rationale z mortale. Et illa supple philosophia dicit ne pro nunquid nihil nouisti te esse aliud qp animal rationale mortale. dicit Boetius nihil supple philosophia inquit: ideſt dicit. Jam ego scio aliam causam supple qp ignorantiam diuine prouidentie vel maximam causam tui morbi et tu desisti: ideſt cessasti nosse: ideſt noscere quid sis. ¶ Nota licet homo sit mortale sm corp non tamen sm animam intellectiuam que est dignior pars hominis. Et quia Boetius dixit se esse nihil aliud qp animal rationale et mortale: ideo non quesiuit nisi bona mortalia de quorum bonorum amissione doluit non curans partem immortalem scilicet animam rationalez cuius debuit appetere bona immortalia: ideo philosophia dicit qp Boetius se non nouerit.

Seipsum ignorare

¶ Nota qp causa maxima morbi hominis est seipsum ignorare: quia dicit Boetius secũdo huius prosa quinta qp conditio humane nature est cum sese cognoscat qp ceteras res excellat. cũ autem nosse se desierint eadem natura infra bestiam redigaturinam ceteris animantibus sese ignorare naturaliter est hominibus vero vicio venit. z dicit Themistius super de aia. Quid turpius est anime cum sit et aliorum cognoscitiua qp si suipsius est ignara. Animam seipsam ignorans quomodo de alijs fida putabitur cognoscitiua: quasi diceret nullo modo. ¶ Quare plenissime. Hic philosophia ex dictis Boetij recolligit omnes causas totius infirmitatis ei? dicens. Quare pro igitur ego philosophia inueni plenissime et perfectissime rationem: ideſt causam tue egritudinis: ideſt infirmitatis: vel inueni aditum ideſt accessum reconciliande so-

loco hominem possint euellere autem sibiqz totũ extirpare non possunt. ¶ Sed hoc quoqz respondeas velim hominem ne te esse memisti? Boe. Quid ni inqp memineri? Phia. Quid igitur hõ sit poteris ne proferre? Boe. Hoccine interrogas: an eẽ me sciam hõale aial atqz mortale. Scio z id me esse confiteor. Phi. Et illa. Nil te aliud esse nouisti? Boe. Nil. Phi. Jam scio inquit morbi tui aliam vel maximam causam quid ipse sis nosse desisti. ¶ Quare plenissime vel egritudinis tue rationem vel aditum reconciliande sospitatis inueni. Naz quoniam tui obliuione confunderis: et exulem te z expoliatũ propijs bonis esse doluisti. Quoniam vero quis sit rerum finis ignoras: nequã

spitatis id est recuperande sanitatis tue. quod declarat. Nam pro quia quoniam tu confunderis idest confusus es obliuione id est ignorantia tuipsius: tu doluisti te esse exulem q̄ pro et expoliatum id est priuatum propriis bonis id est diuitijs: quoniam pro quia tu ignoras id est nescis quis sit finis omnium: tu arbitraris idest putas nec̄ id est malos atq̄ pro et nepharios idest iniquos homines esse potentes q̄ pro et felices. Quoniam pro quia tu oblitus es quibus gubernaculis idest regiminibus ipse mundus regatur: tu estimas id est opinaris res id ē istas alternationes fortunarum id est rerum fortuitarum fluitare id est vagari sine rectore: iste sunt magne cause non modo idest nō solum ad morbum verum pro sed sunt ad interitum idest ad mortez vel ad perditionem anime. ¶ Nota homo seipsum ignorans extra limites recte rationis positus est et talis dicitur exul vt prius visus est. ¶ Nota homo seipsum ignorans tantum se estimando esse mortalem dolet de amissione rerum mortalium. ergo dicit philosophia: quia tu obliuione confunderis: exulem te: et expoliatum propriis bonis doluisti.

homines atq̄ nepharios potētes felicesq̄ arbitraris. Qñ vero quib⁹ gubernaculis mundus regatur oblitus es: bas fortunaruz vices estimas sine rectore fluitare: magne ñ ad morbū modo verū ad ītēritū quoq̄ cause. ¶ Sz sospitatis auctori grates: q̄ te nōdū totū natura destituit. Habemus maximuz tue fomitem salutis veraz de mundi gubernatione sententiā q̄ eā non casuuz temeritati: sed diuine rationi subditā credis. Nihil igitur pertimescas. Jaz tibi ex hac minima certe scintillula vitalis calor illuxerit. Sed quoniā firmioribus remedijs nonduz tempus est vti: z eam mētium constat esse naturam: vt quotiens abiecerint veras: falsis opinionibus induantur: ex quibus

¶ No. ex assecuratione vel perditione vltimi finis homo dicitur potens vel impotens ex quarto huius. quia ergo Boe. ignorauit vltimum finem rerum: ideo putabat malos esse potentes. ¶ Nota Boe. ignorauit quibus gubernaculis mundus regeretur: ideo ignorauit q̄ deus sua bonitate omnia disponeret: et ergo putabat vices fortunarum esse sine rectore. ¶ Sed sospitatis auctori grates. Hic philosophia ostendit Boetium esse curabilem dando modum procedendi circa curationem eius dicens. Tu des grates auctori sospitatis id est sanitatis: q̄ nondum id est non adhuc natura id est vigor naturalis: destituit id est deseruit te totum id est totaliter. nos philosophia habemus maximum fomitem id est radicez tue salutis id est sanitatis scilicet veram sententiam id est intellectum de mundi gubernatione: q̄ tu credis eam scilicet gubernationem non esse subditam id est subiectam temeritati casuū supple fortuitoruz sed diuine rationi: igitur nihil pertimescas. iam tibi boetio: ex hac minima scintillula id est parua veritate illuxerit vitalis calor id est ardor mere veritatis animam viuificans. Tunc dat modum procedendi circa curationem eius dicens. Sed quoniam pro quia nondum id est non adhuc est tempus firmioribus remedijs vti: et constat id est manifestum est eam esse naturam mentium: vt quotiens abiecerint veras opiniones: induantur id est involuant falsis opinionib⁹ ex q̄b⁹ falsis opinionib⁹ caligo. i. obscuritas perturbationū. i. passionū orta id est creata confundit illuz veruz intuituz id est cognitionez mentis. ego supple philosophia tentabo attenuare id est remouere paulisper id est modicum hanc caliginem leuibus id est facilibus q̄ pro et mediocribus fomentis id est medicinis: vt dimotis id est remotis tenebris fallatium affectionum id est falsarum opinionum vel passionum: possis cognoscere id est intelligere splendorem id est claritatem vere lucis id est lucide veritatis. ¶ Nota sicut in morbo corporali vigente principali mēbro puta corde potest per medicinas introduci sanitas

alijs membris. sed naturali calore destituente ipsuz cor frustratur spe sanitatis. sic in morbo spirituali manente in Boetio cognitione illius principij qꝫ deus gubernet mundum: potest prouocari salus quātū ad errorem in alijs. ergo dicit philosophia quasi congratulando Boetio. Debes reddere grates auctori sospitatis. ¶ Nota quando intellectus abijcit veram opinionem statim afficit falsa opinione: qr intellectus nō abijcit verā opinionē nisi ꝑ aliquā persuasionē per cōtrariū: nihil autez cōtrariat vero nisi falsuz: tō intellectus nō pōt abijcere verum nisi accipiēdo falsuz. ¶ Nota tenebre affectionū impediūt rectū iudiciū: qr tristitia stupefacit et corrūpit naturā: et ethicis. sed amor et odiū puertūt iudicium ꝑm Ptholomeum in centilogio. Ire et concupiscentie venereoꝝ mari me transmutant corpus et quibusdam infamijs inficiunt: septimo ethicoꝝ um. Impedit ira animum ne possit cernere verum. ꝑm carbonem.

orta perturbationum caligo verum illum confundit intuitū. Hanc paulisper leuibus medio cribusqꝫ fomentis attenuare tentabo: vt dimotis fallacium affectionum tenebris: splendorē vere lucis possis agnoscere.

Ascen. PRimū igit ꝛc. In hac vltima prosa ꝑ iterrogatiūculas animi egritudinē vestigat. Credo aūt potius legendū eē in futuro tpe. patieris qꝫ in pñti pateris. Exortes. i. extra sortē: qr tñ post ꝛ nō solet poni l ītra: scriptū iuenit exortes pro esortes. Coniecto

Nedum frequētatiuū a cōiecio. Nedū ad inquisita respondere nequeā. De elegantia hui⁹ dictionis. Nedū: laurētius valleñ. subtilissime disquirit. dicitqꝫ differre ab illis pticulis. Nō solū nō tñ: et nō mō: qꝫ loquendo ꝑ nedū affirmatiue id qō maioris ponderis est preponit: et negatiue qō minoris: vt fundere pro te sanguinē nedū pecuniā tibi credere. Negatiue sic. Non perdere pro te obulū nedū sāguinē: Contrario mō loquendū ē ꝑ illa tria alia. Non solum ꝛc. Quapropt nō videt ad vnguem obseruata hic ea elegātia. loquit em negatiue: licet quidā mē daces codices habeant queā pro nequeā: inuertentes penitus sententiā. Ordo em est. Nedū i. nō tñ nequeā respondere ad inquisita: sed vir nosco sententiā rogationis tue.

Inquisita Inquisita et inquisitiones videnť dře vt institura et istitutiones. Nā sicut istituta sūt mores aut doctrine que istituūť ꝛ istitutiones sūt libri ꝙbus istituūť: Sic inquisita sūt ea q̄ inquirimus inquisitiones quas galli enquestas vocāt: sūt actiones quibus inquirimus vt notū est. Ne illud autē

Altuz Profunduz pretermittā. vbi dicit. Altius pscrutem. Altū et profundū vni rei cōueniūt. Nā altū ē quicqd eleuatū et celsū est: profundū aūt quod procul a fundo qui ī imo est: quia ergo celū ē eleuatū a terra et celsū ideo vocať altū: qr vero longe ē a fundo seu a cētro terre ideo dicit profundū. fit supficies aquarū maius ē profunda qr procul a fundo: et alta: qr iter fundū et ipam magna ē distātia: et respectu fundi ē multū eleuata. Qui ergo alte rem prospicit oportet vt longe sit eleuatus a fūdo eius et ita prospicit profunde. Refert tñ an dicas video rē altā: et video rē alte vel altius. qr priori mō rē eleuatā significas: secūdo teipsū. hec dico eo qꝫ qui virtutē vocabulo ignorāt putāt celū ꝑ vsurpationē ꝑfūdū dici: et mare altū: cū vtrūqꝫ proprie dicať q̄uis sub respectu quodā. Et qui fieri pōt. Nō dices ī hac significatione: quid fieri pōt: sz qui. i. quō. Ut terētius. Qui scis eos discordare inter se. Nosse desisti. a desino desini ꝑ sincopā fit desij desisti. Nō dicať desisti propt ifinitiuū vbi ipsonalis a desisto. Fluitare frequentatiuū ad placitū formatū. Nā ꝑ regulā a fluo fluri flutū fieret fluxare et inde qr melius sonat fluxitare: qō nescio an hic positū sit et vt alia multa deprauatū sepe vt alibi legiť. Sed sospitatis autori grates. poeticū vocabulū. Nā orator potius gratias direxit. Est aūt eclipsis: qr subitelligēdum reliquit verbū ago aut debeo: aut sint. Tempus est vti. Greca est locutio: ꝺ est imitatio

Desisti fluitare

Locutio minus latina grecoꝝ ī cōstruendo. Nā latine hui⁹. substātiuis tempus. oportunitas. occasio. amor. fitis de fideriū. gerūdia in di dam⁹ nō ifinitiuū modū. vt dicit Seruius secūdo eneiō. vbi cōsilem locutionē facit virgilius dicēs. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Pro eo qō ē amor cognoscendi. et hic tempus ē vti pro eo qō ē tēpus ē vtendi. Et eā mētiū constat eē naturā vt quotiens obiecerit veras ꝛc. frustra imo iepte hic quidā addiderūt mētes: dicentes: vt quotiens abiecerūt mētes veras ꝛc. Licet em vt grāmatice loquar suppositū illius verbi abiecerit fit ille utus plis mētes: nō tñ pōt apte repeti: sicut nec hic. ea est natura ꝑfidoꝝ hominū: vt

Liber primus Metrum septimum.

Nec̃ maxĩmã fidẽ habeas maxĩe decipiaꝝ: repetendũ est. maxĩe pfidi homĩes decipiãt: ſz nota mittamus. ¶ Metrum septimum primi libri.

Ubibus atris ꝛc. Hic incipit septimum et vltimum metrum huius primi quod vocatur metrum adonicum ad inuentore: dimetrum a numero pedum: dactilicum a pede predominante in quo metro philosophia probat per exempla qđ dicit. dicit enĩz philosophia ꝙ caligo perturbationum impedit intuitum veritatis: hoc primo probat philosophia tribus exemplis. secundo hortatur nos ad fugam perturbationum: ibi. Tu quoqz si vis. prima in tres secundum tria exempla patebunt. Dicit primo. Sydera condita id est abscondita atris nubibus id est obscuris nubibus nullum lumen possunt fundere ad illuminandum terraz. tunc ponit secundum exemplum Si turbidus auster id est obscurus ventus voluens id est mouẽs mare misceat id est commisceat cum sceno quod est in fundo estuz maris id est feruorem: tuncvnda maris dudum id est prius vitrea idẽ transparens ad modum vitri par id est similis serenis idest claris diebus mox id est statim supple. illa aqua facta sordida per flatum venti resoluto sceno id est eleuato luto obstat id est resistit visibus id est oculis non potentibus penetrare vndas maris. Tunc ponit tertium exemplum. Amnis id est fluuius qui de altis montibus vagatur idest discurrit: ille sepe resistit id est reflectitur obice id est obiectione soluti sati idest rupti lapidis rupe idest de monte. ¶ Nota. similitudo quam prętẽdit philosophia est ista. Sicut sydera consueta nobis lucere et terram illuminare cessant hec facere propter interpositionem nubium obscurarum: sic intellectus ꝛ ratio que lucent et illuminant hominem in cognitione veritatis impediuntur caligine perturbationum. ¶ Nota ꝙ similitudo secundi exempli in hoc consistit. sicut aqua maris manente clara ad modum vitri visus potest eam penetrare et videre que sunt sub aqua: sed si turbatur illa per ventum tunc obstat visui. sic animus hominis quietus non impedit iudicium rationis: sed si moueatur et turbetur affectione temporalium statim obsistit rationi impediens iudicium. ¶ Nota similitudo tertij exempli talis est. Sicut aqua currens de altis montibus libere recto tramite procedit: et per obstaculum lapidis qui resoluitur de monte impeditur ne recte procedat. sic ratio libera non impedita recte iudicat. si autem ratio afficitur motibus affectuum: impeditur in iudicio et veritatis cognitione. ¶ Nota ꝙ rupes est moles lapidea siue mons lapideus: sed satum est pars resoluta a rupe idest a monte. ¶ Tu qz̃ si vis. Hic philosophia hortatur ad fugam perturbationum siue affectionum animi dicens. Si tu vis cernere idest videre vel iudicare verum idest veritatem claro lumine idest vera cognitione: et si vis etiam carpere idest attingere callem idest viam veritatis recto tramite idest processu rationis: tunc tu pelle idest repelle gaudia supple que sunt de bonis presẽtibus: et pelle idest remoue a te timorem supple de futuro malo: qz̃ pro et tu fugato spem supple que est de bona fortuna: nec etiam assit dolor supple qui est de presenti amissione bonorum supple: que mens est nubila idest obscura vel operta ꝙ pro et vincta idest ligata frenis idest ligaminibus: vbi idẽ in qua mẽte est supple predicta regnãt idest dominantur scilicet gaudium de presentibus bonis. timor de futuro malo. spes de futuro bono. dolor de presenti malo. ¶ Nota sicut prius tactum est: affectio est motus particule sensitiue sub fantasia boni vel mali animum afficiens et rectum rationis iudicium impediens. Et sunt quattuor affectiones tales principales ad

S. thomas

¶ Metrũ septimũ primi libri.

Ubibus atris Condita nullum
Fundere possunt Sydera lumen.
Si mare voluens Turbidus auster
Miſceat estum Vitrea dudum
Parqz serenis Vnda diebus
Mox resoluto Sordida sceno
Visibus obstat. ¶ Quiqz vagatur
Montibus altis Defluus amnis
Sepe resistit: Rupe soluti
Obice saxi. ¶ Tu quoqz si vis

Affectio

quas omnes alie reducuntur scilicet gaudium: spes: timor: et dolor: quarum sufficientia sic accipitur. Omnis passio vel est respectu boni vel mali. Si respectu boni hoc dupliciter. vel respectu boni presentis: sic est gaudium qđ est de presenti bono. Si est respectu boni absentis: sic est spes que est de futuro bono. Si autem passio est respectu mali hoc dupliciter. vel respectu mali presentis: sic est dolor qui est de presenti malo. si est respectu mali absentis est timor qui est de futuro malo. ¶ Nota qđ

Passio

iste passiones non sunt pellende vt non sint in animo hominis qr vix inuenitur homo sine ipsis: sed sic sunt pellendevt non dominentur in homine. Unde sedare homini passiones vt non dominentur est hominis virtuosi: quia virtus cõsistit in moderatione passionum. Si autem regnant et dominentur in homine: tunc impediũt iudicium rationis propter qđ dic Eustratius super libro ethicorum. oportet reluctari contra passiões sensitiuas: que si preualuerint impediunt vires anime. ¶ Nota iste passiones et affectiones si ordinantur ad terrena tunc sunt nociue. attamen possunt esse meritorie et virtuose si fuerint ad debitos fines ordinate. Unde Ricardus in libro. xij. patriarcharum dicit. Ordinatum et verum gradum tunc habemus quando de veris et eternis bonis gaudemus. Etiam timor est virtuosus si fuerit ad deum ordinatus: quia scriptum est. Initium sapientie timor domini. Etiam idem Richardus dicit. Prima virtutum proles sine qua certus haberi non potest est timor dei. Item spes vt dicit idem Richardus efficitur ordinata si de indulgentia venie generatur. vnde dicit. Uere et absq dubio qñto quis frequentius qñtoq vehementius de suo interno reatu dolore afficitur: tanto certior tantoq securior: per spem de indulgentia venie efficitur. Similiter dolor est virtuosus quando fit ad deplangendum culpam. Unde Richardus. Quanto quis vehementius metuit penam quam meruit: tanto acerbius plangit culpam quam fecit.

Lumine claro Cernere verum:
Tramite recto Carpere callem:
Gaudia Pelle: Pelle timorem:
Spemq fugato: Nec dolor assit:
Nubila mens est Unctaq frenis
Uec vbi regnant.

¶ Explicit liber primꝰ Boetij de consolatõe.

¶ Sequitur scđs. Loquitur primo boe.

Ascen.

NUbibus atris. Oda est monocolos adonica. duobus tantum pedibus constans dactylo et spondeo. In ea naturalibus exemplis probat philosophia obstacula esse removenda primoq effectus inducatur. Concluditq ab eo qui vera mentis luce fruivelit secludendas esse tenebras idest affectiones quas et passiones vocant. Suntq quattuor principales. Gaudium immoderatum de bono presenti. Gaudemus autem nostris. Gratulamur alienis. Dolor de malo presenti. Spes de bono futuro: et timor de malo. Nihil hic obscurum: legendum tamen scias. Defluus amnis: non defluens annis propter versum. Dicitur autem amnis ab am qđ est circum et no nas: quia nat circum agros. Non enim est fluuius perennis idest totum annum durans sed ex ymbribus aut solutis niuibus subito inundans et paulo post arens. Unde dicit. quicq vagatur ꝛc. Ordo autem est q̃ pro et amnis idest fluuius subito natus defluus idest deorsum fluens de altis montibus qui vagatur idest circunfertur querendo alueum. nam nondum habet: resistit sepe idest secundum priorem commentarium restat et sistitur. vel resistit visibus ne aqua visu penetretur. et hoc obice id est obiectione sari soluti. i. abrupti vel detracti rupe id est a rupe hoc est extremitate montis sarosi: que dicitur rupes eo q̃ partim abrupta sit: vel ab ymbribus vel a ventis vel a mari. Obex quia ab obijciendo dicitur deberet scribi obier: vnde primam producit: quam si diceretur obex corriperet: obtinuit tamen scribentium multitudo vt obex scribatur: manente semper prima longa. Trames dicitur via recta que nos transmittit. vnde trama illud filum qđ transmittitur per stramẽ Callis ẽ via idurata q̃ callũ idurit. Semita est q̃si semi ita. i. dimidium iter. Nam ita pro iti-

Amnis defluus

Rupes
Obex
Trames
Callis
Semita

nere aliquando reperitur. Carpere est particulatim rem decerpere ⁊ diminuere: sicut lanam carpunt pectine: flores ⁊ poma summis digitulis. famam hominis occultis morsibus. et vitā crebris ⁊ firmis passibus. Proprie autem equus fortis viam carpit dum vngulis dilacerat et dispergit: vnde qui firmiter ⁊ audacter ingrediuntur viam carpunt: vnde est illud virgilianū in distichon de balista latrone. Nocte dieq; tuum carpe viator iter. Hec sunt que ad primum librum annotanda duximus.

Carpere

¶ Prosa prima libri secundi.

Post hec paulisper obticuit: atq; vbi attentionē meaz modesta taciturnitate collegit: sic exorsa est Phi. Si penitus egritudinis tue causas habitumq; cognoui: fortune prioris affectu desiderioq; tabescis: ea tātū animi tui statum (sicuti tibi fingis) mutata peruertit. ¶ Intelligo multiformes illius ꝓdigij fucos.

¶ Prosa prima scdi libri

Post hec paulisper. Hic est secundꝰ liber Bo. de consolatione phie q̄ continuatur ad librum precedentem i hūc modum. Postq; philosophia i primo libro inuestigauit causas radicales infirmitatis Boet. in hoc secundo procedit ad eius curationem. Primo adhibēdo sibi remedia leuia. Secundo remedia validiora in libris consequentibus. hunc enim modum medicādi philosophia promisit Boetio. Et dividitur iste liber in .xvi. partes: quia octo sunt prose et octo metra huius secundi. partes in processu patebunt. quid aūt in qualibet parte agatur fiēr videbitur. Prima prosa dividit. Primo ostendit Boe. quid phia egerit post predicta ⁊ resumit vnam causam doloris Boe. Secundo phia ponit quendam effectum fortune. Tertio excusat se de quodam. Quarto tāgit opportunitatem medendi Boe. Quinto procedit ad leuia medicamenta eius. secunda ibi. Intelligo. tertia ibi. Sed vt arbitror. quarta ibi. Sed tps est. quinta ibi. Quid est igit o Boe. primo dicit. Post hec que dicta sunt phia obticuit. i. tacuit paulisper. i. modicum: atq; ꝓ ⁊ vbi. i. post q̄ collegit. i. intellexit meam attentionem. i. diligentiam modesta taciturnitate. i. temperato silentio: exorsa est. i. incepit loqui sic: ideſt taliter. si pro quia ego cognoui causas: ideſt rationes radicales q; pro et habitum. i. dispositionem tue egritudinis. i. infirmitatis: tu Boe. tabescis: ideſt tristaris affectu q; pro et desiderio prioris fortune que fuit tibi prospera: ea fortuna mutata. i. variata apud te peruertit. i. mutauit statum. i. dispositionem tui animi. i. tue mentis sicuti tu tibi fingis. ¶ Nota q; phia post predicta obticuit vt Boe. magis animo deliberato verba phie colligere posset ⁊ sibi respondere: quia ꝑm Sene. in prouerbijs. Deliberare vtilia mora tutissima est. Deliberandum est diu quicquid faciendum est semel. Discute quid audias ꝓba quid credas. et ideo phia obticuit tanq; lassata ex questionibus prius motis. vnde Seneca li. de virtutibus cardinalibus. Non semper in actu sis: sed interdum animo tuo requiez da to vt requies illa sit plena sapientia et virtute. ¶ Nota de hoc q; dicit taciturnitate: duplex est taciturnitas: quedam moderata: alia superflua. Moderata taciturnitas est quando tacet cū tacendum est. de qua loquitur Sene. in prouerbijs dicens. Tene semper vocis ⁊ silentij tpamentum: tñ in hoc libentius te incumbe vt libenti⁹ audias q; loquaris. qui enim nescit tacere nescit loqui. Superflua taciturnitas est quando tacetur cum loquenduz est. de q̄ poeta. nā ni mū tacuisse nocet. ¶ No. q; Boe. in statu miserie non erat magnanim⁹: quia habuit animū peruersum fortuna. Magnanim⁹ eñ est qui ꝓtra diffortunes insultus fortune vnanimi mētis cōstantia militat: ꝑm Alb. sup. i. li. et bi. ⁊ Se. ꝑma epla ad Lu. dicit. Primū argumentū ꝓpositē mētis existimo posse ꝓsistere ⁊ secū morari. ¶ No. q; phia dicit fortunā esse mutataz circa Boe. sicut ipe fingit. hoc dicēte ꝓ tanto q; ꝑm rei veritatē fortuna nō erat circa ipm mutata sicut phia infra ꝓbabit. ¶ Intelligo multi. Dic phia ponit effectū fortune di. ego itelligo. i. cognosco multi⁹ omnes fucos. i. deceptōes illius ꝓdigij. i. fortune: ⁊ eouscq; i. tādiu scz ipa fortuna exercet blandissimam familiaritatē cum bis quos nititur. i. laborat eludere. i. decipere:

Sanctus Thomas

Taciturnitatis bona

Taciturnitas duplex

Magnanimus

Fortuna

dum.i.donec confundat.i.eneruat intolerabili dolore eos quos fortuna insperata.i.sine spe reliquerit.i.dimiserit.cui'scz fortune si tu Boe.reminiscare.i.recorderis naturam mores ac p etiam meritum.i.dignitatem:nec etiam cognosces te Boe.in ea fortuna habuisse aliqd pul crum nec amisisse:ꝛ per ꝓsequens de amissione eius nibil est dolendum. ¶ Nota ꝙ ꝓdigium est miraculum p̄ter solitum cursum nature ꝓueniens:ꝛ dicitur ꝓdigiū quasi porro,ꝓducens

Prodigius

boies in admiratione.vl' ꝟz Hugo.,ꝓdigium est monstrū advastā dum paratū.ꝛ dr̄ a ꝓdigogis.qđ ē vasto stas:fortuna aūt potest dici ,ꝓdigium:primo q: ducit homies in admirationem eo ꝙ bonis mala ꝛ malis bona tribuit. vel dicit ꝓdigius scđo mō q: vastat animū hois.,spera eīm fortuna vastat animum homis p nimiam sollicitudinem:aduersa per nimiam desolationem. ¶ Nota fucus in vna significatione dr̄ color suppositꝰ naturali colori:ꝛ ponit ꝓ decceptione q: talis color decipit visus cum facit mulierē difformē apparere pulcrā. ¶ Nota ꝙ fortūa sua familiaritate decipit hoiem ꝛ confundit:q: dicit Sene.in li.de consolatione filij helie. Neminem aduersa fortuna cōminuit nisi quez secunda decepit: ꝛ dicit in ,puerbijs.fortuna quem nimium fouet hunc stultum facit. fortuna nulli sel' obesse ꝓtenta ē.fortūa vitrea est.dū splendz frangit. Et.iij.epistola dr̄. Neminem eo fortuna ,ꝓuerit vt non tantū illi minaretur

Fucus

Fortune frans

et eousqꝫ cū his quos eludere nititur blandissī mā familiaritatē exercet:dū intolerabili dolore cōfundat eos quos īsperata reliquerit. Cuius si naturā:mores:ac meritū remiscare: nec habuisse te in ea pulcrū aliquid nec amisisse cognoscef. ¶ Sz vt arbitror:haud multū tibi hec in memoriā reuocare laborauerī. Solebas eīm pūtē quoqꝫ et blandientē virilib' īcessere verbis:eāqꝫ de nostro auditu ,platis insectabare sentētijs. Cleꝝ ois subita mutatio rerū nō sine quodā quasi cōflictu cōtingit aīoꝝ. Sic factū ē vt tu qꝫ paulisper a tua trāquillitate discesse rī. ¶ Sz tps ē nūc baurire te aliqd ac degusta re molle atqꝫ iocūdū:qđ ad īteriora trāsmissuz quantū ,ꝓmiserat.noli huius tranquilitati cōfidere.memēto ꝙ mare euertit ꝛ eodem die vbi luserūt nauigia absorbent. ¶ Sed vt arbitror baud. Hic pbia excusat se de quodā dicens. Sed vt ego pbia arbitror.i.opinor baud multū.i.non multū laborauerim reuocare.i.reducere tibi hec sup.predicta de moribꝰ fortune in memoriā.eīm ,ꝓ q: tu solebas.i.cōsueꝰ fuisti presentē.i. astantē fortunā qꝫ,p ꝛ blandientē.i.applaudentē incessere.i.arguere virilibus.i.asperis ꝟbis qꝫ,p ꝛ insectabare.i.perseqbaris eā fortunā de nr̄o auditu.i.de nr̄a informatiōe,platis.i.prōnunciatis sentētijs.verū ,ꝓ sed ois subita.i.festina mutatio non ꝓtingit.i.aduenit sine quodā ꝓflictu.i.turbatione animoꝝ sic.i.taliter factū est.ſ.de tevt tu discesseris paulisper.i.modicuz a tua tranq̄llitate.i.a tue mentis q̄ete. ¶ No.ꝙ sapiētis ꝛ magnanimi est ꝫ fortunā constāter militare ꝛ nō pusillo aīo succumbere.vñ Sene.li.de clemētia dr̄. O magnos viros q̄ maligne fortune succumbere nesciunt et aduersas res sue virtutis experimenta faciunt. Nam ꝟz Aristotelem primo Ethicorum. Sapiens scit bene ferre fortunam:quia habet se fine vituperio sicut tetragonū.corpus enim tetragonum quocunqꝫ proꝟcitur firmiter stat: sic animus sapientis constans permanet quacunqꝫ fortuna eminente. ¶ No.ꝙ quies animi fit per sedationem passionum que causatur ex ordinatione rationis cum deliberatione:sed subite mutationes p̄ueniunt deliberationem rationis:ideo mutant et turbant animum propter quod dicit Philosophia.omnis subita mutatio rerum non contingit sine conflictu animorum. ¶ Sed tempꝰ est te baurire aliquid. Hic philosophia tangit oportunitatem medendi ipsum Boet. dicens Sed tempus est idest instat te Boet.baurire:idest recipere ac prō etiam degustare aliquid molle:idest facile atqꝫ pro et iocundum.i.delectabile:qđ leue vel delectabile transmissum ad īteriora.ſ.tui animi fecerit viā validioribus baustibus.i.fortioribus remedijs. igitur ,ꝓ ergo

Sapiens

Quies animi

suadela.i.persuasio rbetorice dulcedinis.i.rbetorici ornatus assit.i.sit presens:que rbetorica procedit tantum.i.solummodo tunc recto calle.i.recta via non deserit.i.relinquit nostra insti tuta.i.documenta.Cumq; hac.i.rbetorica:musica.i.ars metrica vernula,i. famula nostri la ris.i.nostre domus scilicet assit:et succinat id est cantet nunc.i.aliquando leuiores modos id est faciliores versus:et nunc id est aliquando graviores.i.difficiliores.¶ Nota q; philosophia

Deest dum idest quãdo

validioribus haustibus quidem viam fecerit. Assit igit rbetorice suadela dulcedinis:q; tunc tantũ calle recto ꝓcedit dũ nostra instituta nõ deserit. Cũq; hac musica laris nostri vernula nunc leuiores nũc graviores modos succinat ¶ Quid est igitur o homo qõ te in mestitiam luctũq; dejecit? Nouũ credo aliquid ĩusitatũq; vidisti.Tu si fortunã putas erga te cẽ mutatã erras.Hi semper eius mores sunt:ista natura Seruauit circa te ꝓpriam poti⁹ in ipa sui mu tabilitate ꝙstãtiã.Talis erat cũ tibi blãdiebat cũ tibi false illecebris felicitat⁹ alluderet: dep

nit ĩuitat duas scientias ad curatio nem Boe.scilicet rbetoricam et musicam.Rbetoricam inuitat ra tione prose in qua vtitur rationi bus persuasiuis rbetoricis colori bus adornatis. Musicam inui tat propter metrum.nam sicut in musica vtimur arsi et rbesi idest concordi eleuatione et depressi one vocis:sic similiter in metro vtimur eleuatione quando produ cte syllabe leuantur:et vtimur de pressione quando breues syllabe deprimuntur quadam concordia proportionali.¶ Nota dicit Tul. in proemio rbetorice sue veteris q; eloquentia sine sapientia ple rumq; obesse potest:nunq; autez prodesse. Cum igitur rbetorica tunc procedit recto calle quando nõ deserit nostra instituta q; sunt instituta et documenta sapientie

Musica

Rbetorica

¶ Quid ẽ igitur o homo. Hic phi losophia adhibet Bo.leuia medicamẽta. Ubi nota q; leuia medicamenta siue remedia dicun tur rationes sumpte secundum communem vsum hominum:persuadentes non esse dolendũ de aduersitate fortune.Remedia autem valiora sunt rationes que sunt contra communem opinionem hominum:ostendentes quid sit summum bonum et in quo consistat:et quomodo ad ipsum perueniatur:et q; mali sunt impotentes et boni potentes et similia. Primo ergo o stendit philosophia non esse dolendum de fortuna quia fuerat propriaz naturam circa ipsuz: et hoc ostendit quinq; rationibus persuasiuis.secundã ponit ibi. Si probas.tertiam ibi. An vero.quartam ibi.Quod si nec.quintam ibi. Postremo ꝛc. Prima ratio talis est. Nullus in mestitiam et luctum dejcitur nisi propter aliquid nouum vel inusitatum contingens circa ip sum:sed mutatio fortune non est aliquid nouum vel inusitatum:ergo eius mutatio nullum de bet dejcere in dolorem.dicit ergo in littera.Igitur o homo idest tu Boe.quid est illud quod dejecit id est prostrauit te in mestitiam q; p; luctum.ego philosophia credo q; tu Boe. vi disti aliquid nouum q; p; inusitatum idest ĩconsuetum supple contingere circa te Boe.si pu tas idest existimas ipsam fortunam mutatam idest peruersam a sua natura erga id est circa te erras idest false estimas:quia hi semper sunt eius mores.ista est natura eius q; nunc fit aduer sa:nunc prospera.ista fortuna seruauit circa te potius propriam constantiam in ipsa sui mu tabilitate:quia mutatio fortune est sua constantia.talis enim erat scilicet mutabilis cum ti bi blandiebatur idest adulabatur. cum tibi alluderet illecebris idest delectationibus false feli citatis id est prosperitatis. tu deprehendisti idest cognouisti ambiguos vultus id est dubias facies ceci numinis idest cece dee fortune: que scilicet fortuna adhuc velat idest occultat se se idest seipsam aliis supple hominibus:tamen applaudendo eis prosperitate:ipsa tibi tota innotuit idest manifesta est prorsus id est omnino scilicet prosperitate et aduersitate. ¶ Nota q; illecebra hic.est delectatio carnalis illicita hominem alliciens:licet inueniatur pro quacũ q; alia delectatione.¶ Nota sicut bestia vel auicula vel piscis delectationis spe decipitur: sic homo delectatione ꝓsperitatis fortune fallaciter irretitur.vñ Sene.viij.epi.clamo vitate q; cunq; casus tribuit.ad omne fortuitum hominum suspicioſi pauidiq; subsistite. nam fera et

Fortune ꝓ speritas

piscis spe aliqua oblectante decipitur. ¶ Nota delectationes fortune sunt false. nam ſm btm̃ Aug. prospera huius mundi asperitatem habent veram: iocunditatem falsam: certum dolorem: incertam voluptatem. ¶ Nota philosophia appellat fortunam cecum numen. Hugu. dicit ꝙ numen est virtus dei vel ipse deus vel dei potestas vel maiestas. hic autem accipitur ꝓ dea: quia antiqui fortunam colebant. ¶ Nota ꝙ fortunam dicit esse cecam. di. Tul. in li. de amicitia. Fortuna vt medicus ignarus multos excecauerat: non ipa caeca sit: ſz eos cecos plerūq; efficit quos ꝓplexa ē. ¶ No. ꝙ fortuna ātiq; depingebatur duplici frōte calua & capillata. ꝓ caluā de signādo aduersitatē. ꝓ capillataz ꝓsperitatē. ergo di. phia. deꝑbēdisti ābiguos vult? fortune. ¶ Si ꝓbas vtere moꝛib? Dic ponit secūdā rōez q̄ talis ē. de illi? amissiōne nō ē dolēdū qō ē pniciosum: & quo habito homo nunq̄ ē securus: fortuna est hmōi vt tāgit in littera: ergo &c. dic ergo. Si probas .i. approbas fortunaz vtere moꝛib? eius ne q̄raris. i. ꝙquerar̄ si perhoꝛrescis. i. ptimescis pfidiam ſpne atq; abijce fortunā alludētē. i. ludēdo inferētē tibi pnicio sa. i. dānosa. nam fortuna q̄ nūc est tibi cā tanti meroꝛis ꝓ sui absentiā: hec eadē debuit tibi eē cā trāquillitat̄. i. securitatis ꝓ sui ꝓsentiam: sed non fuit. enim pro qꝛ fortuna reliquit te quam non relicturam nemo vnq̄ poterit esse

Uultus fortune

bēdisti ceci numis ābiguos vult? Que sese ad bucvelat alijs: tota tibi prorsus inotuit. ¶ Si ꝓbas vtere moꝛib? ne q̄rar̄? Si pfidiā phoꝛrescis: spne atq; abijce pniciosa alludētē. Nā que nūc meroꝛis tibi cā tāti ē: hec eadē trāq̄llitat̄ eē debuisset. Reliq̄t eīm te quā nō relicturā nēo vnq̄ poterit eē secur?. ¶ Anᷠo tu pciosaz esti mas abiturā felicitatē: & cara tibi ē fortūa pīs Nec manēdi fida. & cū diceſſerit allatura meroꝛē. ¶ Qᵭ si nec arbitrio retineri pōt: & calamitosos fugiēs facit. qd ē alid̄ fortūa fugax q̄ futuꝛe quoddā calāitat̄ indiciū? Neq; eīm qō āte oculos situ ē sufficit intueri. Rerū exit? pꝛudē

Prosperitas fortune

Fortune felicitas

prosperitas fortune. Nota circa hoc quod dicit perniciosa alludentem di. Se. ludit fortuna cum suis moꝛibus et que dedit aufert et que abstulit reddit. nec vnq̄ tuti? est illum experiri q̄ cum locum iniurie non habet. ¶ Nota ꝙ securitas maxime hominem delectat propter quod est appetenda. Vnde Se. vi. epistola. Nec me res vlla delectabit: licet sit eximia et salutaris q̄ q̄ mi bi reoꝛ secur? sū. ¶ No. ꝙ ꝓsperitas fortūe nō reddit hoīez securū: qꝛ di. Se. Mūera fortūe amica putabis isidie sūt: quisq; vſm tutā vitā agēvolet q̄plurimū pt fortūe bñficia deuitet: in q̄ b? miserrimi fallūt. bñe putam? bonoꝛes i pcipitia cursus iste deducit. ¶ No. Se. in de remediꝭ fortuitoꝛum sic ait. exōerauit te fortūa si itelligꝫ: & tutioꝛe loco posuit. dānū putas remediū ē: clamas ꝙ opib? expoliat? es tuovicio. ista tibi iactura tā gꝝis ē nō tā moleste ferꝛes si tā q̄ pditur? habuisses. ¶ Anᷠo tu pciosaz estias. Dic phia ponit tertiā rōez q̄ talis ē. Istō si ē putādū pciosuz & chaꝛ qō nō ē māsurū & suo recessu ē afflicturū: ſz fortūa est hmōi: g̃ nō ē reputāda pciosa & chara: & ꝓ pīs nō ē dolēdū de ei? amissiōe nec gaudēdū ō ei? possessiōe. vñ di. i lra. Vero. ꝓ ſz an tu estias felicitatē abiturā. i. recessurā sup. eē pciosaz: & fortūa pīs ē chara tibi: nec ē fida manendi. & cū diceſſerit ē allatura. i. adductura meroꝛē q̄si diceret nō oꝛ estiari pciosa. ¶ No. ꝙ appellat fortunā felicitatē: qꝛ ſm Ari. fortūa vl̄ ē felicitas vl̄ ē ꝓpria felicitati. vñ i li. de bona fortūa di. Ari. ꝙ nōꝛtīgit eē felicē sine reb? exteriꝛib? q̄rū fortūa ē dña. & b̄ intelligēdū ē de felicitate politica & nō specl̄atiua q̄ ꝓsistit i actu sapīe. ¶ No. fortūa discedēs iducit meroꝛē: qꝛ dic̄ Se. i li. de trāq̄llitate ai. Letioꝛes reliq̄t q̄s fortūa nūq̄ ꝓsperit q̄ q̄s deseruit. & Bo. postea dicit ꝙ infeliciſſimū gen? i fortunij ē felicē fuisse. ¶ Qᵭ si nec ex arbitrio retineri. Dic ponit q̄r tā rōez q̄ talis ē. Illud qd̄ est indiciū future miserie: nec ē charum nec pciosum: nec ꝓ cōsequēs de ipso dolēdū: fortuna est hmōi sicut tāgit i littera. vnde dic̄ ꝙ fortuna si nec pōt retineri. i. haberi ex arbitrio. i. ſm volūtatē: et ipa fugiens. i. recedens facit ca

lamitosos.i.miseros:quid aliud est fortuna fugax q̄ quoddā iudiciū.i.signū future calamitat̄ i.miserie:eū ,p q: nec̄ sufficit intueri.i.inspicere istud qđ est situ.i.positū añ oculos.i.qđ ē p:e sens.verū ,p ſ̄ p:udēcia.i.bō p:udens metit̄.i.mēsurat exit⁹.i.fines rerum. q̄ ,p ꝛ eadem mu tabilitas.i.instabilitas in alterutro.i.aduersitate ꝛ ,psperitate:nec facit minas.i.insidias for tune esse formidādas.i.timendas:nec facit blāditias eē exoptādas.i.desiderādas. ¶ No.q̄ ca lamitas est miseria cū aliq̄s nihil b̄ nec in re nec in spe: ꝛ est dcā a calamo q̄ est vacu⁹ ꝛ inanis. ¶ No ta q̄ nō sufficit solum intueri pre sentia sed et etiā futura q: ſ̄ q̄ñ̄q̄ p:ia salua fiant indicia:vltia tñ al teri⁹ sapo:is inquinamenta pma nebunt. Nec in fine de disciplina scholarium. Et Tullius.in.rbeto:i ce dicit. Errant q̄ in ,psperis oēs i petus fortune putant effugisse:sa pienter cogitant qui in tpib⁹ p:o sperís:causas aduersas refo:mi dant. ꝛ Sene. de quattuo: ̄rtuti bus cardinalib⁹ dicit. Si p:udēs est anim⁹ tu⁹ trib⁹ tp̄ibus dispense tur. p̄ntia o:dina:futura ,uide: et p̄terita reco:dare. Nā q̄ nihil ō p̄ terito cogitat p̄ditvitaz:qui nihil de futuro p:emeditat̄ q̄ oīa incau tus īcedit pone ante aīm tuū ma la futura ꝛ bona:vt ista possis su stinere ꝛ illa moderari. ꝛ Baufre d⁹ in poetria. Exēplo sirenes ba

Calamitas

Prouiden tia

tia metit̄. Eadēq̄ ī alterutro mutabilitas: nec formidandas fortune minas:nec exoptandas facit esse blanditias. ¶ Postremo equo aīmo toleres oportet:quicquid intra fortune areaz geritur:cuz semel iugo eius colla submiseris. Quod si manēdi abeundiq̄ scribere legem ve lis:ei quam tu tibi dominam spōte elegisti:nō ne tu iniuriosus fueris:ꝛ impatiēcia tuam for tem exacerbabis quam ꝑmutare non possis? ¶ Si ventis vela committeres: nō quo volun tas peteret:ſ̄ quo flatus pelleret ,pmouerer̄. Si aruis scia crederes:feraces inter se annos

be docearis in illis:Sub meliore statu semp peiora caueto. Nulla fides rerū seq̄tur post mel la venenū. Et claudit nox tetra diem nebuleq̄ serenū. ¶ Postremo equo aio. Hic ponit ḡntaz rationem q̄ talis est. Quicunq̄ alterius iugo se submittit oportet q̄ mores eius patienter su stineat:ſ̄ bō affectione tpaliū submittit se iugo fortune:ḡ o:z q̄ mores fortune patiēter tole ret.vnde sicut iniuste agit q̄ vult imponere legem dñe sue:ita volens ponere legē fortūe agit iniuste.hāc rōnem p̄tendit in l̄ra. Scdo declarat dictū snū p q̄dā fil'ia:ibi. Si vētis. ꝑmo dicit Postremo.i.vltimo dicā q̄ o:z vt tu toleres.i.patiaris equo aio.i.cōstanti aio,quicq̄d geritur i.fit intra aream fortune.i.intra mundum:cum semel submiseris.i.subiugaueris colla.s. tua iugo fortune appetēdo t talia tanq̄ p̄mia tuoꝝ meritoꝝ:q̄ ,p sed si velis scribere:idest scribē do imponere legē manendi ꝛ abeundi ei quā tibi dñam sponte elegisti:n onne fueris iniurio sus:ꝛ impatientia.i.per tuam impatientiam exacerbabis.i.argues fortē.i.fortunam quā non possis ꝑmutare. ¶ Nota q̄ pbia mundum appellat aream fortune:quia sicut in area triturando to:quentur manipuli: sic fortuna in mundo to:quet boes:nunc ,psperitate nunc aduersitate rotādo. ¶ No.circa b̄ qđ dicit. nōne iniuriosus fueris q̄ iustitia est libertas animi tribuēs vnicuiq̄ qđ suū ē fm suā dignitatē:deo amo:ē ꝛ obedientiā:maio:i reuerentiā:pari ꝑco:diā: ꝛ mino:i disciplinā. si ḡ famul⁹ vellz ponere legē dñe sue cui tenetur exhibere reuerentiā ope raretur contra iusticiam. ¶ Nota quicunq̄ afficitur bonis exterio:ibus ꝛ mutatur fm muta tionem eo:um:dicitur esse subiectus fortune ꝛ colla sua iugo eius submittere:quia fortuna ē domina bono:um exterio:um. talis autem fuit Boeti. ergo iniuriabitur fortune volens im ponere legem manendi ꝛ recedendi. ¶ Si ventis. Hic probat dictum suum per quedam simi lia.s.q̄ fortuna non sit in potestate boīs di. Si cōmitteres vela nauis ventis:tu promoueres ris.i.ducereris:nō quo voluntas tua peteret:ided desideraret: ſ̄ quo flatus venti te pelleret. Si crederes.i.committeres semina aruis.i.agris pensares.i.indicares annos feraces: idest fertiles q̄ p:o et steriles inter se:ita q̄ non haberes illos annos in ptāte tua. a simili tu dei fixite regendum fortune oportet q̄ obtemperes:idest obedias mo:ibus domine tue:vero p:o

Iusticia

sed tu conaris.i.labora retinere impetū.i.cursuz voluētis rote.i.mobilis fortune ⁊ frustra laboras.O stolidissime omnium mortaliū nescis q̄ si fors.i.fortuna:incipit manere.i. stabilis esse q̄ tunc desistit:idest desinit esse fors.Sicut enim nō simul stāt q̄ aliquis sit homo ⁊ nō sit rationalis:sic non stant simul q̄ sit fortuna ⁊ non sit mutabilis.¶ No.q̄ sicut cōmittēs velum vento amplī nō est in potestate sua duci quo vult sed ſm impetū venti ducitur.⁊ sicut cōmittens semīa agro non est ī potestate eius q̄ proueniant ām fertiles vel steriles:sic a simili q̄ committit se fortune non est in ptāte sua vt habeat fortunā ꝓsperaz vl aduersam. ¶ No.circa hoc q̄ dī. voluentis rote q̄ antiquit⁹ fortuna depingebatur cuz rota hac ratione:nā in rota sūt q̄ttuor diuersitates.vna ps est summa:alia infima:tertia q̄ de summo descēdit ad ymum:quarta q̄ de ymo ascendit ad summū. similr in boibus inueniunt quattuor varietates.quidaz em̄ sunt in summa prosperitate:⁊ tales sunt eleuati in tota rota fortune. Alij sunt in summa aduersitate:⁊ tales iacent dejecti sub rota. Tertij declinant de ꝓsperitate in aduersitatem:⁊ tales descendunt de summitate rote. Quarti ꝓcedunt de aduersitate in ꝓsperitatem:⁊ tales ascendūt rotam fortune. vñ eleuatus in rota fortune dicit.glorior elatus.descendēs dicit. descendo mortificat⁹. dejectus dī.infimus aīe rotor.ascendens dicit.letus alta vehor. ¶ Nota q̄ natura non assuescit in ꝓtrarium.nam si lapis milesies proijciatur sursum non assuescit ascendere sursum cum natura eius sit descendere.sicut ergo esset stolidissimus qui laboraret alicui auferre sui naturā:sic stollid⁹ est q̄ laborat rote fortune auferre mutabilitatem que est eius natura. ℣ dicit pbia. At omnium stolidissime ⁊c.

sterilesq̄ pensares. Fortune te regendum dedisti:domine morībus oportet obtemperes. Tu vero voluentis rote impetum retinere conaris. At omnium mortalium stolidissime si manere incipit fors esse desistit.

Ascensius

POst hec paulisper obticuit. Hec est prima prosa secundi libri. In quo quidem libro Boeti⁹ errorē eor q̄ de fortuna tanq̄ iniusta rerū administratrice cōquerunt rēpbendit:ostendens neq̄ fortune arbitrio res geri:neq̄ de ei⁹ mutabilitate iustā eē miseris q̄relā. In hac aūt ꝓma prosa ostendit pbia Boe.mores fortune q̄ sp instabilitatē amauit:hoc solū bñs īmutabile q̄ semp sit mutabilis:ꝯcluditq̄ inique de fortūa queri: qui sibi eā dominā semel cōstituerit. Aperta est aūt ⁊ manifesta verboz structura:quapropter paucavocabula dilucidasse satis fuerit. Tabescis:nollem exposuisse.i.tristaris:sed leute consumeris.

Pbucus

Pbucus cū.pb.scribitur estq̄ color quidā purpureus qui grece phycos dicitur: quē nōnulli sibi ad decorē acquirendū adbibebāt.vnde(vt est apud Torteliū) Zenophon ī predia cyri.Qui dā inquit oculorū inferiores palpebras quodā pbuco depingentes:decorē gratissimū ī aspectu cōtrahebant.hec ille. Nunc aūt videt sumi ꝓ omni colore adulterino ad ornamentū ⁊ decorē adbibito:ꝓ quē q: decipimur in iudicando de pulchritudine:iō ꝓ fraude ⁊ deceptione nō nūq̄ accipit.vt apud Terentiū in eunucho:Pbucū factū mulieri. Consuetudo autem obtinuit vt scribat fucus.hoc autem loco multiformes fucos:ꝓvarijs deceptionibus adulterina ostentatione factis dixit.

Confūdat

Confundat.i.simul in desolationē ⁊ desperationē fundat. i. perturbet eos quos ipa reliqrit īsperata.i.quā nō timuerint necveritis sūt se derelicturā.

Jusperata

Sperare

Sperare em̄ in proprie ꝓ eo qō est timere dr.vt prō eneid. At sperate deos mēores fandi atq̄ nefandi. Solebas ei pntē quoq̄ ⁊ blādientē ⁊c.sic legendū ē. Nā quoq̄ nō ē cōiunctio copulatiua.nō ei significat et sz etiā:ponet ergo post quoq̄ et:sicut i bonis codicib⁹ repit. Et erit ordo. Quin ꝓ qr:solebas īcessere.i. ꝓuocare.virilib⁹ vbis:fortunā quoq̄.i.ēt pntē ⁊ blādientē ⁊c. Heu ois subita ⁊c.hec ꝓ deuerbio seu ꝓuerbio hēri solet. Sz tps ē haurire. Iteꝝ grece locutionis imitatio. Nā latine dixerit.tps ē hauriēdi. Que tūc tm̄ calle recto ꝓcedit:dū nostra īstituta nō deserit.sic legēdū ē. Nā mēdosi codices nō bñt pticulā dūvel cū:sz tm̄ melius dū leget. In cōmentarijs ēt supioz⁹ nō repperi:nec ausus suz apponere:sz apponēdū baud dubie est cuz sit ordo. Que scz suadela rhetorice dulcedinis ꝓcedit tūc tm̄ recto calle:dū.i.qm̄ nō deserit nra.i. pbica,īstituta. Sūt aūt īstituta ſm valleñ,mores:nō aūt documēta q̄ poti⁹ īstitutiones,dicūtur.

Liber secundus Prosa prima.

hic tamen videtur posuisse institutas: pro preceptis ⁊ doctrinis. q. d. ea q̄ nos instituimus. Decet etiam horatius in de arte poetica materiā esse sumendā in carmine ex libris phorum cum dicit. Rem tibi socratice possunt ostendere charte. Lūcq; hac musica laris nostri vernula. Uerna dr̄ seruꝰ vel serua domui nr̄e ⁊ quasi ex ācilla nostra nata: vñ vernaculus la. lum. ad vernas ptinens: inde lingua vernacula: quā vulgo maternā vocant: vtpote qua verne q̄ vulgariter loquuntur vti solent. Est autez musica vernula phie. i. familiaris ⁊ domestica. Lar vt dixi deus domesticus est vnde ⁊ pro domo sepe accipitur: Nouū credo aliquid inusitatūq; vidisti hoc iocando ⁊ quasi per yroniā dicit. Di semper eiꝰ mores sunt. Di. i. huiusmodi vel tales. vt apd̄ virgilium. hunc ego te euriale aspicio: In ipsa sui mutabilitate. Non inepte hic diceris. In ipsa sua mutabilitate. quippe qua se mutat. Melius tamen ⁊ consonantius sui mutabilitate legitur vtqua mutatur. Leci numinis. Numen dicitur a nuo eo q̄ numina: idest potestates deorū ad nutum: idest ad arbitrium et voluntatem omnia faciunt. Sunt autem vnius dei varia numina: sed hic numen cecum pro dea ceca ponitur. hoc est pro fortuna: quam cecam deā vocant. Quocirca: quia totus hic liber de fortuna et eius mutabilitate conscriptus ⁊ nonnulla d̄ ea dicemus ex bonis commentarijs excerpta. Et primum adducem⁹ illud Virgilianuz in paruis opusculis. Fortuna immeritos auges bonoribus. Fortuna innocuos cladibus afficit. Iustos illa viros pauperie grauat. Indignos eadem diuitijs beat. Apuleius autem libro septimo sic ait. Subibatq; me non de nihilo veteris prisceq; doctrine viros finxisse ac pronunciasse cecam ⁊ prorsus exoculatam inesse fortunā: que semp suas opes ad malos ⁊ indignos pferat. Nec vnq̄ iudicio quēq̄ mortalium eligat. Immo vo cum bis potissimū diuersetur quos procul si videret fugere deberet: nudis pauperib⁹ vilibus ⁊ expositis ⁊c. Plini⁹ itē li. ij. c. vij. natural⁹ hystorie de ea sic dicit. Toto quippe mundo ⁊ omnib⁹ locis omnibusq; horis: oīm vocib⁹: fortuna inuocatur: ⁊ vna noīatur: vna accusatur: vna agitur rea: vna cogitatur: sola laudatur: sola arguit: ⁊ cum conuitijs colit: volubilisq; a plerisq; vero ⁊ ceca etiam existimata. vaga. inconstans. incerta. varia. indignorūq; fautrix. Huic omnia expensa: huic feruntur accepta: ⁊ in tota ratione mortalium sola vtranq; paginam facit ⁊c. Salustius etiam in catil. Sed profecto fortuna in omni re dominatur. In iugurtino vero ait. Sed dux atq; imperator vite mortalium animus est. Quippe fortuna probitatem: industriam: aliasq; bonas artes neq; dare neq; eripere cuiq̄ potest. Et Sene. epla. xcix. Errant enim qui aut boni aliquid nobis aut mali iudicant tribuere fortunam. Valentior enim omni fortuna animus est: ⁊ in vtranq; partem ipse res suas ducit: beateq; ac miserevite sibi causa est. Ait cicero in libro de natura deorum sic ait. Ad rem autem vt redeam: iudicium hoc oīm mortalium est: fortunam a deo petendam. a seipso sumendam esse sapientiam. Fortuna autem vt scribit Lactantius lib. iij. c. xxix. Est accidentium rerū subit⁹ atq; inopinatus euentus. Simulacrum eius cum copia ⁊ gubernaculo fingunt: tanq̄ hec opes tribuat: ⁊ humanarum rerum regimen obtineat ⁊c. Juuenalis satyra x. de ea sic dicit. Nullum numen habes si sit prudentia: sed te nos facimus fortuna deam celoq; locamus. Patet ergo etiā gentilium testimonio fortunā nō verā esse deā: sed ab imprudentibus pro dea habitam: vnde phia eam cecum numen vocat: innuens nonverū esse numē: aut deam. Pernicioſa alludentem. potius legam pernicioſe alludentem: vt sit aduerbium. Lalamitas qr̄ a calamo ⁊ culmo deducitur. tunc proprie fm donatum dicit quando calami ⁊ culmi grandine aut fulmine prosternuntur: vnde maxima colonis iactura nascitur. Tolero qd̄ significat suffero seu patior habet primā syllabā breuē. quapropter errant qui tollero scribunt: decepti vt reor: qr̄ tollo per duplex ll scribitur. Quicquid intra fortune arcam: alibi vt meo iudicio melius aream legitur non arcam ⁊ ita cōmentari⁹ scripsit. Sepius etiam iniurius q̄ iniurioſus inuenies scriptum: ⁊ ita scribendum puto. Fortem non sortem pro fortuna leges. ſz rarro alios casus q̄ fors ⁊ forte legeris. Sors aūt est qd̄ quisq; sortitur. i. obtinet a deo: ⁊ ponit pro capitali pecunia. i. ea q̄ datur ad vsuram: cui⁹ lucrum qd̄ accedit dr̄ fenus. Sortes aūt dicūtur sortilegorum instrumenta. Uerſiculum in rota fortune hunc legi. Regnabo. regno. regnaui. sum sine regno. Ita vt ascendens dicat regnabo. sedens in vertice: regno. declinans ⁊ oppositus illi qui dixit regnabo: dicit regnaui. Et qui est sub regnante: hoc est in infimo rote: qa neq; regnat neq; spem regnandi habet: dicit. sum sine regno: sed missas faciamus id genus nugas.

Uerna

Hic

Numen

Fortuna

Lalamitas

Tolero
Tollo

Areā lege
Iniurius
Fors
Sors
Fenus

¶ Uetrum primum scōi libri.

Liber secundus Metrum primum

Sanctus Thomas

HEc cum superba verterit vices dextra. Hic incipit primū metrū hui⁹ scōi qđ dī hy ponanticū ab inuentore: q⁹ labor nautar⁹ cantu hmōi metri subleuat: ⁊ dī metrum iambicus a pede ꝓdominante. est aūt iambus pes ꝓtrari⁹ trocheo pstās er prima breui ⁊ vltima lōga: ⁊ dī metrū trimetrū. Iz eīs hoc metrū habeat sex pedes: tū ꝓputando duos pedes ꝓ metro erit metrū trimetrū. In quo metro

¶ Metrum primum secundi libri.

HEc cū superba verterit vices dextra
Exestuantis more fertur euripi
Duduū tremēdos seua pterit reges
Humilemq; victi sublcuat fallax vultum
Non illa miseros audit haud curat fletus
Ultroq; gemitus dura quos fecit ridet
Sicq; illa ludit: sic sua probat vires
Magnumq; suis monstrat ostentum
Si quis visatur vna stratus ac felix hora.

pbia describit mores fortune dī. Cū hec. s. fortuna verterit vices. i. alternatōes prosperitatis ⁊ aduersitatis superba dextra: ⁊ cuz fertur more euripi. i. maris estuātis. i. inundātis: tunc fortuna seua. i. crudelis ꝓterit. i. ꝓculcat reges duduz tremendos i. metuendos: ⁊ ipsa fallax sublevat de aduersitate humilem vultū victi. i. deptīi nec ipsa audit ꝓces nec curat miſos. i. pauperes. ⁊ ipsa ex⁹is dura q⁹ non flectit ad voluntatem hoīm ridet. i. deridet vltro. i. spontanee gemit⁹ sup. miserox quos fecit: sic illa ludit sic ꝓbat. i. experit suas vires: ⁊ ipsa mō strat suis magnum ostentuz. i. miraculum. siquis visatur vna hora stratus. i. aduersitate depressus et felix. i. ꝓsperitate eleuatus. q. d. fortuna videtur exhibere suis. i. hoīhus qui bonis eius inhiāt magnum miraculum quando aliquis subito videtur mutari de aduersitate in ꝓsperitatem et econuerso. ¶ No. q⁹ fortuna dī superba eo q⁹ nullū verek nec aduertit, pbitatem nec maliciam alicuius: ⁊ si vocatur more superboruz obaudit. ¶ No. q⁹ euripus ſm aliquos est ventus turbinis: ⁊ dī euripus q̄ si eur⁹ rapid⁹: ⁊ est eur⁹ nomen venti. ſm alios aūt ⁊ forsan meli⁹ euripus est bracbium vel sinus maris cuius decursus est incertus: ⁊ ꝓpter incertitudinem sui cursus frequenter periclitantur ibi naues: ⁊ dī ab eu qđ est bonum ⁊ ripa quasi bona ripa ꝓ contrarium. sicut ergo cursus euripi estuantis est incertus sic ⁊ mutabilitas fortune. ¶ No. de operatione fortune qualiter bos eleuat ⁊ bos deprimit loquitur Alan⁹ in anticlaudiano dī. Precipi tē mouet illa rotā motusq; laboruz. Nulla quies claudit nec fistunt ocia motu. Hos premit. bos releuat: bos deiicit: erigit illos. Logit ⁊ in varios boīes descēdere casus. ⁊ Samarienſis als pauper henricus. Quicquid agas: quicq̄d dicas: quicq̄d patiaris. Non facis vt retrabas q̄ mea dextra trahit. Sic ego ꝑmatum venerandaq; sceptra tenebo. Et pro velle meo mel tibi felq; dabo.

Fortuna Euripus

Ascensius

HEc cum superba ⁊c. Carmen hoc bipponatium iambicum trimetrum: ac vnius generis est: nisi q⁹ varios pedes locis imparibus: ideſt primo tertio et quinto recipit In locis autem paribus qui sunt secundus quartus ⁊ sextus legitime poneretur iambus: ob quod iambicum dicitur: sed in sexto etiam spondeum ⁊ trocheum babet minus vitiose q̄ in ceteris. Secundum autem carmen corruptum esse docet mensura nisi legatur vt legendum puto. Exestuātis more fertur euripi. Sic enim fiunt sex pedes bisſyllabi. At si queras: cur ergo trimetrum dicatur si sex habet pedes? Si dixero quia duo pedes pro vno computantur vt in superiori commentario: iterum percunctaberis: cur id fiat in iambicis potius q̄ in alijs? Dicam: quia iambus pes citus est vt dicit Horatius: et quia velociter transit eius prolatio bini pedes metrum: ideo mensurā vnam faciunt. Iterum queres quare iambus potius dicatur citus pes q̄ trocheus cum equalibus constent syllabis et temporibus? Dicam causam pbificam ⁊ naturalem: qua vltimus sonus etiam minor plus durat ⁊ diutius auditur q̄ quicunq; precedentium. Quia ergo trocheus syllabam suam breuez in fine b;

Jambicus carmen

vbi adiuuatur a finalitate ne sonus eius correpte proferatur: ideo non dicitur pes citus sicut iambus cuius brevis in principio posita non adiuuatur per finalem sonoritatem. Simili de causa consolantes in propriam vocem exeunt: semiuocales dicuntur: que vero in sonum vocalis fere dicuntur mute. sed hec hactenus. Consuetius profertur iambus tryssyllabum et credo vitiose bissyllabum ab alexandro poni: non sine auctoritate et exemplis id asserens: que si afferre cogat: non fecero commentarium vt institui: sed prolixā narrationem. Euripus est quedam maris pars inter phocidem boetie partem et euboiam insulam fita qō septies in die totidem cz nocte refertur: et adeo immoderate conuertitur: vt et ventos et plena. ventis nauigia secuz porte. vnde Seneca ī hercule etheo Euripus vndas flectit instabiles vagas: septemcz cursus flectit et totidem refert. Dum lassum titaz mergat oceano iubar. Vnius rei causam liuius libro. viij. de secundo bello punico ventis contribuit: cum tamen alij constanti fide dicatur se eiusmodi agitationes etiam siue ventis effectas vidisse. Cetera nota puto. Dependet tamen (ne quem lateat) cum superior prosa carmen hoc: tam assumptionis seu minoris propositionis approbatio. vnde fiat sillogismus talis. Qualiscumcz domini imperio te regendum summisisti: eius mores feras oportet. Sed fortune instabilis domine imperio te summisisti: ergo eius mores feras oportet. Minorem quo ad alteram partem: videlicet cp se imperio fortune submiserit: coacessit boetius conquestus de eius perfidia. Quo ad alteram autem partem idest quo ad instabilitatem eius nunc probat philosophia: ostendens eam etiam cum impietate continue mutari: et quasi septies vt euripum affluere et refluere. Euripus

¶ Prosa secunda secundi libri.

VEllē aūt pauca. Hic incipit ,psa secūda huius secundi in qua philosophia probat Boetio non esse conquerendum de fortuna quia nihil sibi abstulit: et introducit fortunam alloquentem Boe. Et diuiditur: quia primo persuadet Boe. introductionem fortune. Secundo introducit eam: ibi. Quid tu o homo. Primo philosophia dicit. o Boe. ego philosophia vellem tecum pauca agitare idest discutere verbis ipsius fortune. tu vero animaduerte an ius idest iusticia postulat hoc. ¶ Nota cp similitudo orationis quandocz generat fastidium: ideo quandocz ipsam oportet mutare. vnde Tul. iij. li. rhetorice dicit. Sermonem in dicendo commutari oportet vt facile satietas varietate vitetur. ideo philosophia hic variat orationem per introductionem noue persone vtendo prosopopeya: que figura a Tullio vocatur conformatio. persuadet igitur philosophia Bo. introductionem fortune dicens. Vellem autem ꝛc. ¶ Quid tu o homo. Hic philosophia introducit fortunam alloquentem Boe. que ostendit querimoniam eius esse ininstam quia nihil sibi abstulit. Primo ergo fortuna ostendit cp nihil Boe. iniuste abstulit. secundo quandam responsionem Boe. excludit ibi. An tu mores. Primo ergo facit quod dictum est: et tunc secundo respondet tacite questioni. primo dicit fortuna ad Boetiuz. o tu homo quid agis idest veras vel facis me ream quotidianis idest assiduis querelis quasi dicat facere non deberes. quam tibi fecimus iniuriam. q. d. nullam. que tua bona tibi detraximus. q. d. nulla. contende mecum in iudicio de possessione opum et dignitatum coram quocunqz iudice: et si monstraueris aliquid esse ,ppium boz bonoz cuiuscp mortaliū: ego spōte concedam tibi ea que repetis fuisse tua. cp aūt non sint tua nec alicui' homis ,ppria probo ti- S. thomas

bi: quia cum natura produxit te de vtero matris ego suscepi te nudum et inopem idest carentem omnibus rebus:et foui te meis opibus.et ego prona idest prompta educaui idest nutriui te indulgentius idest clementius fauore idest clementia mea : quod te nunc facit impatientem nostri idest contra nos.quia si Boe.a principio non fuisset nutritus prosperitate fortune non fuisset impatiens de amissione eius.et subdit.Ego circundedi te affluentia et splendore omnium bonorum que sunt mei iuris idest potestatis. nunc autem libet idest placet mibi retrabere manu:tu babes gratias idest mibi referre grates tanq̄ vsus alienis:non babes ius querele q̄q̄ tua perdideris ¶Quid ergo ingemiscis querulando:nulla tibi a nobis illata est violentia : opes: bonores: et cetera talium sunt mei iuris id est potestatis.et famule mee scilicet bonores et potestates cognoscunt me dominam.mecum veniunt:mecum discedunt.audacter affirmē si tua forent que conquereris amissa nullo modo ea perdidisses.¶Nota q̄ tota ratio fortune in boc consistit.nulli manet rationabilis querimonia de eo qui nibil aliorum aufert sed propria pro suo libito disponit:sed fortuna nibil abstulit quod erat Boetij:sed propria disponit pro suo libito : ergo ꝛc. ¶Nota ō boc quod dicit que tibi tua. Sene. dicit in de remedijs. Non est tuum quod fortuna fecit esse tuum. Alienum est omne ḋc quid optando euenit. et nibil ipsius proprius putari licet qō eripi potest.¶Nota q̄ bomo producitur nudus ex vtero matris. per b̄ innuitur magna eius miseria. si enim bomo nudus nascitur et nullo indigeret minus esset miser. sed quia nudus nascitur nibil possidens et pluribus indigens ideo magis miser est. Unde pauper benricus. Primit⁹ in mundo tecum tua quanta tulisti. Nudus eras primo et postea nudus eris.¶Nota q̄ bōa exteriora nō sunt propria bominis: quia dicit Sene. Nibil proprium dicas qō mutari potest.fortuna reposcit qō dedit. donum qō dari potuit auferri potuit.et qō fortuna non dedit non eripit.¶An ego sola meum. Hic respondet tacite questioni.diceret aliquis fortune.licet bona exteriora sint tua:tamen postq̄ ea bomini contulisti non deberes amplius auferre. buic questioni respondet fortuna dicens q̄ b̄ esset contra ius et contra naturam suam quam nullus debet sibi auferre : immo debet vti sic cetere res vtuntur sua natura. vnde dicit. Nunquid sola prohibeo: exercere ius meum : cum omnia alia exercent naturam suam.qō declarat:quia licet idest licitum est celo proferre lucidos dies et eosdem condere idest abscondere tenebrosis noctibus . et licet anno redimere id est ornare vultum idest superficiem terre nunc idest aliquando floribus sicut in vere:nunc frugibus sicut in estate:nunc confundere eum nimbis pluuijs et frigoribus sicut in autumno et byeme . ius idest natura est mari nunc idest aliquando scilicet tempore sereno blandiri idest blādū esse equore strato id est pacifico:sed tempore tempestatis inborrescere idest borridū ap

talium ꝓpriū qd bon cē mōstrauer⁊: ego ea tua fuisse que repetis spōte concedā.Cū te matris vtero natura ꝓduxit:nudū rebus oibus inopē q̄ suscepi:te meis opib⁹ foui:⁊ qō te nūc impatientē nostri facit:fauore ꝓna indulgenti⁹ educaui.Et oīs que mei sunt iuris affluētia ⁊ splēdore circūdedi.Nūc mibi retrabere manū libs babes gratias velut vsus alienis nō babes ius q̄rele:q̄q̄ tua ꝑdideris ꝓsus.¶Quid ergo ingemiscis:nulla tibi a nobis illata est violētia. Opes bonores:ceteraq̄ talium mei sunt iur⁊: dñam famule cognoscūt:mecū veniūt:mecū discedūt.Audacter affirmē si tua forēt q̄ amissa ꝙquereris nullo modo perdidisses.¶An ego sola meū ius exercere ꝓbibeor⁊.Licet celo proferre lucidos dies:eosdēq̄ tenebrosis noctib⁹ condere.Licet anno terre vultū nunc floribus frugibusq̄ redimire:nūc nibil frigoribusq̄ cō

parere procellis ac fluctibus.i.inundationibus.nunquid inexpleta.i.insatiabilis cupiditas boim alligabat nos ad constantiam alienam nostris moribus.q.d.non.t enim hec est nostra vis.i.naturalis potestas.hunc ludum continuum.i.omni tempore continue ludimus. rotam versamus volubili orbe.i.veloci circulatione.t nos gaudem⁹ mutare ifima.i. aduersa summis i.prosperis: t summa infimis.i.prospera aduersis.Tu Boe.ascende rotam nostram si placet sed ea lege.i. conditione vti.i. vt ne putes tibi fieri iniuriam si contingit te descendere: cum rō mei ludicri.i.ludi iocosi hoc poscet.

fundere.Jus est mari nunc strato equore blandiri:nunc procellis ac fluctibus inborrescere. Nos ad constantiā nostris moribus aliena inexpleta boīz cupiditas alligabit:hec nra vis est hunc continuū ludū ludimus.Rotā volubili orbe versam⁹:infima summis summa ifimis mutare gaudem⁹.Ascēde si placet:sz ea lege ne vti cū ludicri mei ratio poscet descēdere iniuriā putes.¶An tu mores ignorabas meos? Nesciebas Cresum regē lydorum Cyro pauloāte formidabilem mox deinde miserandū rogi flāmis traditū misso celitus imbre defensum. Nūc te preterit Paulū persi regis ase capti calamitatibus pias impēdisse lachrymas.Quid tragediarū clamor aliud deflet nisi īdiscreto ictu

¶ Nota cp quelibet res i sua naturali operatiōe delectat: frustra ḡ laborat qui naturam rei auferre conatur:cum natura non assuescat in contrariū. Unde paup bē ricus. Nōne sua lege ḡs ficvtatur t arte. Qō si sors dederit vtitur oīs homo. Miles equis:piscator aquis:t clericus hymnis. Nauta fretis:pugiles marte: poeta metris. Rusticus arua parat:numerat mercator auarus. Virgo legit flores:stultus amator amat. Seminat in spinis nature iura retractans. ¶ Nota dicit cupiditatem hominum esse inexpletam: quia dicit Aristoteles secundo politicorum. Infinita est concupiscentia hominum ad cuius repletionem multi viuunt. Et Gene.xvi. epla. Naturalia desideria finita sunt. Ex falsa enim opinione nascentia vbi definant non babēt.t lxij.epla. Oīa aliquis contēnere pōt:oīa aūt habere non potest.

¶An tu mores ignorabas meos Dic fortuna excludit quādam responsionē Boethi.posset em̄ dicere Boetius.O fortuna ego ꝓquest⁹ sum de tua mutabilitate q: ignorauī mores tuos. Hanc em̄ responsionē excludit fortuna ꝑ plura nota Boe.et ḡb⁹ poterat perpēdere mores t stabilitatē suā:t dicit. Nūqd tu ignorabas mores meos.q.d.nōne sciebas quō cresus rex lidoz q̄ prius erat formidabilis cyro regi psarum:sz postea captus fuit a cyro t traditus ignibus ad cremandū:sed imbre misso celitus fuit defensus t euasit. Nūqd etiā preterit te quomodo paulus consul romanus fudit pias lachrymas super calamitatibus: idest miserijs persi regis quem captiuauerat.quid enim aliud deflet clamor tragediarū:idest poematum reprehendentium vitia hominum nisi me fortunam vertentem felicia regna indiscreto ictu.i.incerto euentu.nonne existens adolescentulus didicisti iacere in limine.i.in domo iouis duo dolia vini:vnum quidē bonum:aliud autem malum.de quib⁹ oportuit vnūquēq; intrantem gustare.qd conqueris liberius de bonorum parte sumpsisti.quid conquereris si a te non tota discessi.quid conquereris si bec ipsa mei mutabilitas est tibi iusta causa sperandi meliora.i.ꝑspera.tñ ꝑ certe non tabescas.i.deficias animo:t tu locat⁹ intra cōe regnū oībus.i.in mūdo desideres viuere,ꝓpio iure:q: boc esse non pōt vt erimaris a cōi lege hominū.

¶No.cp cū cresus rex lidoz esset pugnatur⁹ ō regē psaz ipse ꝓsuluit apollinē ō successu pugne q̄ rñdit bmōi versiculo.Cresus perdet alim transgressus plurima regna. Aliz est fluui⁹ quidaz quē versiculū Cresus sic intellerit cp cresus transgressus alim pdet.i. destruet plurima regna ipsi⁹ Cyri.sz apollo sic intellerit.Cresus trāsgressus alim pdet.i.amittet plurima regna sua.t

Cresus

hoc contigit.nam ipse cū transgressus esset alimvic⁹ est a Lyro ⁊ in ignem posit⁹:ꝫ tāta inū-datio pluuie facta fuit ꝙ extinct⁹ fuit ignis ⁊ euasit:de quo cū multū gloriarē⁊ : dixit filia sua nomine Fauna.O p̄ expecta vltimā diē:ante quā non est gloriandum.Quadaꝫ vero nocte vi dit Cresus in somno ꝙ esset super altā arborē vbi Jupiter eū rigabat ⁊ phebus eum siccabat: quod somnium cū retulisset filie sue respondit filia.tu eris captus a Lyro ⁊ in cruce suspensus; vbi Jupiter.i.pluuia te rigabit et phebus.i.sol te siccabit: qō ad vl-timum contigit:ex quo p̄t ppen-dit mutabilitas fortune. ¶ Nota ꝙ paul⁹ consul roman⁹ miss⁹ fuit contra regē persarum q̄ erat sup-bissimus boim.cū autem ipm de-uicisset considerās ꝓsperitatem p̄teritā ⁊ aduersitatē p̄sentē eius mor⁹ pietate fleuit super ipsum ⁊ dimisit eū ex quo similiter ppen-ditur mutabilitas fortune. ¶ No. ꝙ tragedia est carmē repr̄hēsiuū viciorū incipiens a ꝓsperitate de finens in aduersitatem:⁊ dr̄ a tra-gos grece qō est byrcus latine ⁊ odos cantus q̄ cant⁹ bmōi carmi nis byrco remunerabat.ide dicū tur tragedi poete:q̄ antiqua gesta ⁊ facinora sceleratoꝝ regū luctuoso carmine ppō spectan te.i.respiciente cōcinebant sicut dicit Jsidorus li.etbimologiaꝝ. ¶ No.ꝙ homerus volens oī dere mutabilitatem fortune describit in domo iouis iacere duo dolia vini:vnū bonū:aliū ma lum:⁊ oēs intrantes domū de vtroq; oportebat gustare:ꝫ quosdā plus de bono:quosdā vero plus de malo.⁊ hec descriptio publice depingebat athenis i tēplo iouis vbi Bo.studuit adole scens existens:sicut ipse testat in de scholariū disciplina.Per domū aūt iouis homer⁹ signifi cabat mundū.per duo dolia ꝓsperitatē ⁊ aduersitatē:⁊ omēs qui viuunt: in mundo de vtroq; gustant:quidam pl⁹ de ꝓsperitate:quidam pl⁹ de aduersitate. ¶ No.dicit fortunā vertentia fe licia regna.dicit Baufredus in poetria.Docvnū p̄escire potes ꝙ nulla potestas esse mor̄osa p̄t:q̄ res fortuna secundas impat eē breues.sivis exēpla:p̄iores Respice fortūas : enarrāt illa p̄ioꝝ:Florida,ꝓsperitas minos subuertit athenas:Jlion atrides:magne cartagīs arces Scipio:ꝫ multi sunt romani alia fati.Tpe versa breui:brevis est distantia leti:Omnis ⁊ me-sti:nox est vicina diei.Nec aliena docent ⁊ te tua facta docebunt.

Paulus

Duo dolia iouis

Ascensius Agere verbis

Postulare Interroga tio figura ta

Miseria bu mana

Nellem aūt ⁊c. fortune verbis.i. quibus vteretur fortuna si ipa tecuꝫ loqueretur. Est aūt honesta locutio ⁊ apud disertos frequens.ago tecum verbis populi:aut senatus ⁊c.Tu igitur an ius postulet animaduerte.horum verborum sensus apertior esset si suppositum illius verbi postulet:poneretur fortuna vt sit : ego vellem tecum agere pauca verbis fortune:tu igitur animaduerte an fortuna postulet ius.i.qō iustū est si tecū ita loqueretur quid tu ⁊c.Est aūt sermo p̄opr̄ius.Nam vt grāmatici p̄itiores docent poscim⁹ rē debitam ⁊ honestam.Petim⁹ precando ⁊ humiliter:postulam⁹ ea que iusta sunt ⁊ nobis iure q̄ dam debita. ¶ Quid tu o bō ⁊c.figurate sunt bmōi interrogationes:⁊ amaritudinis plene : q̄ responsum non poscūt:nisi forte negatiuū:quib⁹ indignatis ⁊ multum iratis vti folent:quocir ca apte dantur hic fortune vt multum lacessite ob iniustas q̄relas boeti⁹.habes gratias velut vsus alienis:ego legerem habe gratias:⁊ ita scriptū reperi in quibusdam:sed interpres(for-te similitudine verbi sequentis illectus vbi legendum est non habes ius ⁊c.) Voluit legere habes et subaudire referre vel agere. Nudum rebus omnibus . De hac miseria humana Pli-nius libro septimo naturalis hystorie capitulo primo Graphice scribit . Cuius verba sunt hec statim post principium libri.Cum omnia exequi humanus nequeat animus.Principium iure tribuetur homini:cuius causa videtur cuncta alia genuisse natura:magna et seua mer ce de contra tanta sua munera:vt non sit satis existimare:parens melior homini an tristior no-

uerca fuerit. Ante omnia vnum animantium cunctorum aliena alienis velat opibus: ceteris varie tegumenta tribuit: testas: cortices: coria: spinas: villos: setas: pilos: plumam: pennas: squamas: vellera. Truncos etiam arborescq; cortice interdum gemino a frigoribus et calore tutata est. hominem tantum nudum et in nuda humo natali die abiecit ad vagitus statum et ploratum. Nullumq; tot animalium aliud ad lachrymas: et bas protinus vite principio. At hercule risus precox illi et celerrimus ante quadragesimaz diem nulli datur. Ad hoc lucis rudimento: qđ ne feras quidem inter nos genitas vincula excipiunt: et omnium membrorum nexus: atq; infeliciter natum: iacet manibus pedibusq; deuinctis flens: animal ceteris imperaturum: et a supplicijs vitam auspicatur: vnam tantum ob culpam: quia natum est. Heu demetia ab his initijs existimantium ad superbiaz se genitos. Prima roboris spes: primumq; temporis munus quadrupedi similem facit. Quando homini incessus? Quando vox? Quando firmum cibis os? Quando palpitans vertex: summe inter cuncta animalia imbecillitatis indicium? Jam morbi tot atq; medicine tot contra mala excogitate: et be quoq; subinde noxitatibus victe? Cetera sentire naturam suam: alia pernicitatem vsurpare: alia prepetes volatus: alia vires: alia nape: hominem scire nihil sine doctrina: non fari: non ingredi: non vesci breuiterq; non aliud nature sponte q̄ flere. Itaq; multi extitere qui non nasci optimum censerent: aut q̄ ocissime aboleri. Vni animantiuz luctus est datus. vni luxuria: et quidem innumerabilibus modis ac per singula membra. Vni ambitio. Vni auaricia. Vni immensa viuendi cupido. Vni superstitio. Vni sepulture cura atq; etiam post se defuture. Nulli vita fragili or: nulli rerum omnium libido maior. Nulli pauor confusior. Nulli rabies acrior. Denicq; cetera animantia in suo genere probe degunt. Congregari videmus: et stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentes. Ne maris quidē belue ac pisces nisi in diuersa genera seuiunt. At hercule non homini plurima ex homine sūt mala? Hec plinius. quibus satis abunde miseram conditionem nostram ostendit: cum omnium animantium nudissimi et pauperrimi nascamur: si modo ratio desit: qđ tamen non sine magno beneficio dei effectum putauero. Voluit enim deus per miseriam nostram superbie fomitem nobis reprimere: et p paupertatez: misericordie materiam augere: nisi miseri sint: non esset in quo conspiciatur misericordia. Licet anno redimire: nolito legē redimere: est enim quarte coniugationis. Jus est mari ꝛc. Seneca quoq; fortune instabilitatem mari comparat: sed nota sunt eius verba. Ludicri mei. Recte declinauit. Nam valla ludicrum in secunda declinatione non in tertia proferendum docet: contra prisicianum et eius imitatores vt cōtra alexandrum. Cresi bystoria satis diligenter exposita est: quia tamen obscuris lucem addere instituimus inuenimusq; nonnullos dubitare eo q̄ auctorem eorum que in commentarijs sancti thome leguntur non inuenerunt: ideo non pauca addemus. Fuit itaq; cresus alyctici filius genere lydus: qui primus grecos partim subegit tributis impositis: partim sibi socios asciuit: et tantum imperio: thesauris: omniumq; rerum fortuna creuit vt se felicissimum dicere non dubitaret. Cum autem Solon vir sapientissimus et legum atheniensium lator: pisistratum tyrannum fugiens ad eum forte se recepisset et ipse cresus se exquisitissime (vt est apud laertium) omnium ornamentorum genere composuisset: sublimiq; solio sedisset interrogās solonem: an pulchrius vnq̄ spectaculum vidisset. respondit solon se gallos gallinaceos: fasianos et pauones pulchriores vidisse. Naturali eiz illi flore et incredibili speciositate vestiuntur Cresus autem alieno. Alio tempore ostentans soloni thesaurum suum: interrogauit an vidisset aliquem se beatiorem. Cui Solon. Celum inquit vidi qui liberos suscepit et vidit ex his nepotes: mortuus honestissime in bello pro patria dimicans. Item cleoben et bitbonem filios sacerdotis iunonis argiue: qui iugum subeuntes plaustro matrem direrunt ad iunonis templum quiescenteq; in ipso delubro non sunt amplius excitati: quorum effigies tanq̄ virorum qui optimi extitissent argis factas apud delphos collocauerunt. Cum autem cresus rursum interrogaret. Et quid de me sentis? te inquit multorum hominum regem arbitror: quodvero interrogas prius non affirmauero q̄ audiuero te vita bene defunctum esse: quam solonis sententiam cresus tunc non magni pendens postmodum nimis veracem cognouit. Nam cum esset potentia et animo vehemens Ciro persarum regi bellum mouit: vnde hic illi pauloante fundabilis fuisse dicitur sed mox miserandus: quia captus et cyro oblatus iussus est viuus pyre imponi: vt totus combureretur: conuinctus compedibus: et quattuordecim lydorum clarissimis pueris superimpositis. Quo in loco memor verbi solonis quo dixe-

Redimio

Ludicrum

Cresus

rat ãte supremam diem neminem beatum debere dici. sepenumero exclamauit Solon Solon. quasi diceret nimis vera mihi es. Dõ Cyrus audiens sibi significari id voluit hominem ꝫ adduci: quem vinum vri mandauerat. Qua re intellecta vltionem et ipse aliquando futurã metuens creso pepercit: et flammam extingui iussit: qõ cum ministri non possent: pluuia vehemens descendit: per quam cresus liberatus est: et ad cyrum ductus: percunctabatur eum: cur se inuasisset: at ille respondẽs Ut enim (inquit) cresus. Solutus autem apud Cyrum omnium primus consilio semper fuit: hec de creso et herodoto libro primo excerpta sunt. Justinus autem li. primo dicit eum captum et remissum: sed modum remissionis tacet. commentum autem addit fabulosa: non tamen aspernanda omnino. ¶ De paulo autem consule et rege persarum satis frigide loquitur superior commentarius: cum neutrius nomen ponat: aliter ꝙ in textu. Videtur autem loqui õ Lucio emilio paulo macedonico. Et de persa rege macedonie ad eum captiuo deducto: de q̃ valerius maximus libro. v. capit. primo. vnde legendum puto per se regis: non persi. nec fuit rex persarum sed macedonum. Hec autem pulchre recitat pli. ĩ de viris illustribus di. Lucius emilius paulus filius eius qui apud cãnas cecidit primo consulatu quem post tres repulsas adeptus erat de liguribus triumphauit. Rerum gestarum ordinẽ in tabula pictum publice posuit. Iterum consul perlen philippi filium regem macedonum apud samotracbas cepit quem victum fleuit et assidere sibi iussit: tamen in triumphum duxit. hec ille. Preterea vbi omnes fere codices habent: duo dolia. Unum quidem malum: aliud autem bonum: meliores (qui pauci sunt) habent vnum quidem boni: aliud autem mali. Non enim dolia bona aut mala fuisse vult dicere: sed boni aut mali contentiua. Quid si hec ipsa mei mutabilitas ꝛc. bonum argumentum contra eos qui egre patiuntur fortune mutabilitatem Nam si mutabilis non esset maneret miseris perpetuo mala: nec esset ipsis ratio meliuscula sperandi. Cetera nota sunt.

Lucius paulus

¶ Metrum secundum libri secũdi.

SI quantas rapidis flatibus incit?
Pontus versat arenas
Aut quot stelliferis edita noctib?
Celo sydera fulgent
Tantas fundat opes: nec retrabat manum
Pleno copia cornu
Humanum miseras haud ideo genus
Cesset flere querelas.
Quãuis vota libens excipiat deus

¶ Metrum secundum secundi libri.

S. thomas

SI quantas rapidis flatibus incitus. Istud est secundum metrum huius secundi quod dicitur asclepiadeum ab inuentore: coriambicum a pede predominante: quid sit pes coriambus prius habitum est: et constat illud metrum ex primo spondeo et duobus coriambis et pirricheo vel iambo. quale metrum est illius hymni. Sanctorum meritis inclita gaudia. Secundum metrum dicitur phere cratium ab inuentore. constans ex primo spondeo. secundo dactylico. tertio spondeo vel trocheo. In hoc ergo metro fortuna conqueritur de inexpleta cupiditate hominum di. Si copia idest fortuna quam gentiles deam copiam appellabant pleno cornu fundat hominibus tantas opes quantas arenas versat idest voluit pontus idest mare incitus idest commotus rapidis flatibus idest impetuosis ventis: et si fundat tantas opes quot sydera fulgent in celo edita idest orta stelliferis noctibus. et ipsa copia non retrabat manum auferendo opes: haud p non ideo humanuꝫ gen? cesset flere. i. flendo ꝓponere miseras querelas. ꝛ q̃uis de? ꝓdig? i. dines multi auri. i. admodũ ꝓdigi multũ aur̃ diffundẽs ipse de? libens excipiat vota hominuꝫ et ornet auidos. i. cupidos claꝛ bonoꝛib?: tñ iaꝫ pàrta. i. acq̃sita ꝛ possessa nil videt eis: ſz seua rapacitas vorãs quesita. i. acquisita pandi t. i. manifestat altos hiatus. i. receptacula cupiditatis. Et tunc querit fortuna que iam frena retentent idest detineant certo fine cupidinem

Liber secundus Metrum secundum.

idest auariciam hominum precipitem idest precipitantem hominem cum sitis idest desiderium habendi fluens largis muneribus ardescit in homine. et ideo ille qui trepidus terrore aduersitatis gemens credit sese egentem: ille nunc̄ diues agit idest vitam ducit. ¶ Nota circa ꝟ ꝙ dicit pleno copia cornu ꝙ cum hercules quodam tempore luctaretur cum achiloo et achilous mutaret se in taurum hercules apprehendens ipsum per cornu effregit illud: et repletū pomis et floribus odoriferis sacrificauit illud fortune: qđ cornu dicitur fortuna quibusdam propinasse plenum: quibusdam vacuū: quibusdam semiplenuz ꝓm diuersum statuz prosperitatis et aduersitatis hominum. ¶ Nota ꝙ fortuna inuehitur contra auariciam hominum. qđ Tul. in libro tusculanarum questionum di. auaricia studium pecunie habet quam nemo sapiens concupiuit: ea enim quasi malis venenis imbuta corpus animumq; virilez effeminat. ipsa enim insatiabilis manens nec̄ copia nec̄ inopia minuitur. et in eodez hoc de auaricia di. Quid est ꝙ multi cupiditate pecunie feriuntur: quorum ita perturbantur animi vt non multum absint ab insania: dicit Sene. epistola. lxxv. Auaricia nunc̄ habet maius malum nisi ꝙ ingrata est. et. lxxij. epi. Auaros comparat canibus dicens. Vidisti aliquem canez missum a domino panis frusta aut carnis aperto ore captantem: quicquid arripit protinus integrum deuorat et semper ad spem futuri inbiat. Idem etiam euenit nobis quicquid nobis fortuna expectantibus porrigit: illud sine omni voluntate dimittimus et statim ad rapinam alterius erigimur. ¶ Nota ꝙ credit se egentem non est diues sed pauper: quia dicit Seneca prima epistola. Non qui parum habet sed qui plus cupit pauper est. Quid enim refert quantum illi in arcba quantum in horreis iaceat si alieno biatu imminet. ¶ Nota ꝙ diuitie non tollunt auariciam sed augmentant. Vnde Seneca. xvi. epistola dicit. Congregatur in te ꝙquid locupletes possederunt vltra priuatum pecunie modum: fortuna te prouehat: auro tegat: purpura vestiat: terram marmore nec̄ occultat: accedant statue et picture: et quicquid vlla ars elaborauit maiora cupere ab his desistes. Vnde Juuenalis. Interea pleno dum turget saculus ore. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Multi prodigus auri
Et claris auidos ornet honoribus
Nil iam parta videntur:
Sed quesita vorans seua repacitas
Altos pandit hiatus
Que iam precipitem frena cupidinem
Certo fine retentent
Largis cum potius muneribus fluens
Sitis ardescit habendi.
Nunc̄ diues agit qui trepidus gemens
Sese credit egentem.

SI quantas ꝛc. Versus est dicolos distropbos. Asclepiadeus enim prior: est et pherecratius secundus. Nā dicolos dicitur eo ꝙ duo babet genera carminis. distropbos autem quia post secundum reuertitur ad primum. Asclepiadeus autem est prior versus ab inuentore: choriambicus a pede predominante. Potest tamen aliter scandi et quidem facilius: ita ꝙ primus pes sit spondeus. secundus dactylus. et deinde relinquatur syllaba abundans: postea autem remanent duo dactyli: cuius vltima possit esse longa. Dyomedes grammaticus docet boc genus carminis reduci ad pentametrum addendo vnam syllabā que tamen debet esse breuis: et poni post penultimam vt in tertio carmine. si pro noctibus ponatur nocticulis. erit pentbameter sic. Aut quot stelliferis edita nocticulis. Docet etiam berametrum babens pentimmemerim et in fine dictiones bissyllabas reduci ad boc carmen: ablatis dictionibus bissyllabis: vt ex illis duobus berametris virgilianis. Nimborum in patriam loca fera furentibus austris. Auulsumq; humeris caput et fine nomine corpus. fiunt duo asclepiadei versus sic. Nimborum in patriam feta furentibus. Auulsumq; caput: et sine nomine. Docet preterea boc carmen reduci ad berametrum: adiecta in fine dissyllaba dictione spondeum aut trocbeum constituente: et post pentbimemerim aut vna longa inter

Ascen. Carmen asclepiadeus

dum duabus breuibus. Ut illud horatianum. Mecenas atauis edite regibus sic fiet breuius trum. Mecenas atauis: rex edite regibus olim: vel sic. Mecenas atauis decus edite regib⁹ olim ꝛc. Secundum carmen etiam in primo loco anapestum accipit: aut versus ille. Sitis ardescit habendi. Vitiosus est: sic corrigendus. Vis ardescit habendi. Sed de his in presentia satis. Deus prodigus auri. Non dicatur idest diues: quia non omnis diues est prodigus. sed

Prodigus

prodigus idest profusus multi auri. quasi sit procul agens et profūdens multum auri. Cetera nota satis puto: addam tamen vnum de cornu copie: et de acheloo vnō ablatum est. Cuius quidem transformationem in varias Ouidius in principio noni metamorphoseos satis describit. Fabula est herculem cum acheloo duellum habuisse pro dianira enei regis calidonie pulcherrima filia: in quo cū tādē hercules victor existeret et achelous se nunc in anguem nunc in taurum verteret: hercules illi alterum cornu aufregit: q̄ ablato victus achelous se in fluuium sui nominis precipitauit: copia autem nimpha cornu illud accepit: et de omni vbertatis genere repleuit. Strabo ad historiam referens dicit bellum propter acheloi inundationes motum: post quod fertilitas secuta est. Dio. autem in quinto bibliotheces dicit herculem acheloo fluuio cornu idest quendam sinuosum cursum abstulisse faciendo eum in aliud latus fluere: Unde cornu copie idest omnis fertilitatis abundantia secuta est. Est etiam cornu copie amalchee capre ablatum cuius in fastis ouidius meminit. Illa autem verba. Auaritia studium pecunie habet: que commentarius dicit esse Tullij in tusculanis: sunt Salustij in catilinario.

Achelous Et cornuco pie

¶ Prosa tertia secundi libri.

S. thomas

HEis igitur si pro se tecum. Hic incipit tertia prosa huius secundi in qua philosophia probat Boe. non debere conqueri de fortuna. quia multa bona sibi contulit. Et primo inquirit philosophia quid sentiat de dictis fortune. secundo bona fortune sibi collata enumerat: ibi. Ueruntamen. Primo ostendit philosophia q̄ Boetius nihil habeat loqui contra fortunam. Secundo Boetius respondet. Tertio philosophia eius responsionem approbat sicut patebit: dicens primo. Si fortuna loqueretur tecum bis verbis pro se: profecto pro certe tu non haberes quid contra bisceres idest non haberes vnde aperires os ad respondendum fortune. at si quid est quo tuam querelam iure tuearis: oportet idest necesse est vt proferas: dabimus tibi locum dicendi. Tum ego Boe. inc̄p̄. i. dixi vel respondi. Speciosa quidem sunt ista que fortuna dixit: et sunt oblita idest delinita melle idest delectatione rhetorice dulcedinis scilicet quantum ad prosam: ac pro et musice dulcedinis scilicet quantum ad metrum: et tantum: tum idest tunc oblectant idest delectant animum meum cum audiuntur. sed sensus id est perceptio malorum est altior idest profundior miseris q̄ isti possunt attingere quasi dicat q̄nis verba fortune superficialiter me delectent: tamen ad profunditatem mei doloris non attingunt. Itaq; i. ergo cum hec verba fortune desierint. i. cessauerint insonare auribus meis meror infitus. i. imissus pregrauat aīm meū. Tunc philosophia approbat responsionez Boetij dicens. Ita est. Hec enim verba fortune nondum sunt remedia tui morbi: sed sunt quedam

HEis igitur si,p se tecū,vbis fortūa loquereť: quid,pfecto cōtra bisce res nō baberes. At si quid ē quo querelā tuā iure tuearis ꝓferas oportet: dabim⁹ tibi dicēdi locū. Boe. Tū ego speciosa quidē ista sunt inc̄p̄. Oblitaq; rhetorice ac musice melle dulcedīs: tū tm̄ cū audiunť oblectāt. Sz miseris malo⁹ altior est sensus:

fomenta:idest munimenta aduersum curationem:idest contra sanationem contumacis doloris.nam remedia que penetrant:idest immittunt sese in profundum perturbationum expellendo causam radicalem tui morbi:ista amouebo:idest apponam cum fuerit tempestiuum.
¶ Nota q̄ Boetius nil babuit loqui contra verba fortune:quia verum dicit et contra veritatem non est loquendum. Nam vero omnia consonant:et veritas sibijpsi attestatur ꝑm Aristo.

Disco

Itaq; cū bec auriḇ insonare desierit:insit aĩ mero: pregrauat. Phi. Et illa ita est inquit. Hec eñ nondu morbi tui remedia:sed adhuc contumacis aduersus curationem doloris fomenta quedam sunt. Nam que in profundū sese penetrant:cum tempestiuum fuerit amouebo. ¶ Ceruntamen ne te miserum existimare velis: an numerum modumq; tue felicitatis oblitus es? Taceo q̄ desolatum parente summo: te virorū cura suscepit: delectusq; in affinitatē principū ciuitatis: quod p̄ciosissimus ꝓpinquitatis gen? est:prius carus q̄ primus esse cepisti. Quis non te felicissimū cum tanto splendore socerorum:cum ꝓiugis pudore: cuius masculine q̄s prolis opportunitate p̄dicabit?

¶ Nota bisco est verbum incboatiuum ⁊ profertur per sincopā:quia regulariter deberz dici biasco.vnde biscere est biatus incboare: cū aliquis aperit os. ¶ No.q̄ oblit? altera producta est participiū buius verbi obliuisco:sed oblit? altera correpta descēdit a ỹbo obliuo:⁊ oblitus idem est q̄ maculatus.vnde versus. Immemor oblitus notat: ōblitus est maculatus. ¶ Nota circa boc quod dicit insitus mero: animum aggrauat. q̄ non dolere de infortunio nulli contingit nisi animo multum elenato super fortunam: quia dicit Seneca.lxv.epistola. Plus equo animo te dolere nolo: sed vt non doleas vix exigere audeo.nulli autem ista firmitas animi contigit nisi multum supra fortunā eleuato.⁊ subdit.illud agamus vt iocūda nobis fiat amissorum recordatio:nemo libenter ad id redit qō non sine tormento cogitatur? est ¶ Nota q̄ per rbetoricam et mustam dulcedinem fortune Boeti. adbuc non fuit restitut? virtuti et sapientie:quod attestatur ei? meror aggrauās aīm. Nam virt? ⁊ sapientia dolorem ⁊ merorē opprimit.vnde Sena.xlv.epla. Quemadmodum minuta lumina claritas solis obscurat:sic dolores:mestitias:iurias sapientia ⁊ virt? sua magnitudine elidit atq; oppmit. ¶ Verūtamen ne te existimari miseruz velis Hic pbia enūerat bona fortune Boe.collata rōne quoz non debuit se existimari miserum.⁊ ꝓmio enumerat bona p̄terita que ipsum felicē fecerūt:postea enumerat in quarta,psa bona q̄ ipsum in presenti felicem ostendunt.primo igitur pbilosopbia describit felicitatē suā preteritam.scōo excludit quandam abiectionem:ibi.Quod si idcirco. Primo enumerat quedā bona cōmunia.secūdo magis specialia.secūda ibi. Pretereo libet. Primo di. O Boe.ne.i. nō velis te existimare miserum nūquid oblitus es numerum q̄ pro et modum felicitatis tue. taceo.i. pertranseo q̄ te desolatum.i.priuatum parente.i.patre et matre.cura summoz virorum.i.cōsulum romanorum te suscepit:⁊ tu delectus.i. de alijs electus in affinitatem principum ciuitatis cepisti prius esse carnis q̄ primus quod est preciosissimum genus ꝓpinquitatis.q̄s nō predicabit te felicissimum cum tanto splendore tuorum socerorum:cum tanto pudore coniugis:idest vroris ⁊ cum opportunitate idest opportuna felicitate masculine prolis.q.d.null? ē qui non iudicauerit te felicem in bis. ¶ Nota q̄ triplex est genus propinquitatis. Primum quod contrabitur ex genealogia:⁊ in tali propinquitate aliquis simul efficitur proxim? ⁊ carus:nam frater fratri est carus ⁊ propinquus. Alia est propinquitas que cōtrabitur ex matrimonio etvocatur affinitas:et in tali propinquitate aliquis prius efficitur propinquus q̄ carus. Tertia propinquitas contrabitur ex bonis moribus ⁊ virtutibus:⁊ boc est p̄ciosissimum genus propinquitatis:⁊ in tali aliquis prius efficitur carus q̄ propinquus.⁊ sic Boeti? pri-

Oblitus

Dolor

Propinquitas

tus factus fuit romanis principibus carus ratione virtutis ꝙ propinquis matrimonio cõtrahendo cum eis. ¶ Nota ꝙ philosophia dicit Boetium fuisse felicem splendore socerorum in plurali cum tamen non habuerit nisi vnum socerum. Nam socer dicitur cuius filiam aliquis duxit: & non legitur ꝙ Boetius habuit duas vxores. Ad hoc potest dici ꝙ hic accipitur socer large non tm̃ pro patre vxoris sed etiam pro fratre qui large etiam potest dici socer. ergo dicit pluraliter socerorum. ¶ Nota ꝙ ex tribus philosophia di. Boetium felicem fuisse: ex honestate soceror̃ pudore pingis: opportunitate masculine plis: idest suorũ filiorum. ¶ Pretereo (libet enim preterire communia). Hic philosophia enumerat quedã bona specialia ex quibus Boetius nõ debet se existimare miserum: & dicit ego pretereo. i. pertransire volo: quia mihi libet preterire communia supple bona & delectat me venire ad specialem cumulu tue felicitatis: scz assumptas dignitates in adolescentia negatas senibus. & subdit. Si quis fruct' mortalium rerum hz vllum pond' beatitudinis: idest si propter aliqd̃ temporale bonum hõ debet dici felix: poterit ne memoria illi' lucis: idest tue felicitatis quam iaz dicam deleri quantalibet mole: idest quocunqz pondere ingruentium malorum. quasi dicat nõ possit deleri. & que est illa felicitas cũ tu vidisti liberos tuos: idest filios tuos pariter consules: idest in consules electos prouebi: idest duci de domo tua sub frequentia. i. diligentia patrum: scilicet seniorum: et sub alacritate: idest sub gaudio plebis: et tu cum eisdem filijs tuis insidentibus curules: idest sedes iudiciarias orator: idest predicator regie laudis meruisti gloriam ingenij et facundie. cum tu medius in circo. i. in circulatione duoꝝ consulum. s. filioꝝ tuoꝝ satiasti expectatõez circunfuse multitudis triumphali largitione. i. victoriali triũphatiõe: vt ego opinor tu dedisti verba: idest decepti ones fortune cum te illa demulceret dum te foueret vt scias delitias: tu obtulisti mun' quod nunc̃ ꝙ commendauerat vlli: idest alicui priuato: idest extraneo. Vis ne cum fortuna ponere calculum: idest computationem: nunc ipsa fortuna primum perstrinxit te oculo liuenti: idest inuidiosi consideres numerum et modum letorum ve pro vel tristium: idest prosperitatis et aduersitatis adhuc non possis te negare felicem. ¶ Nota philosophia per hoc ꝙ dicit pretereo et prius dicit taceo: vtitur quodam colore rhetorico qui dicitur occupatio: et diffinitur sic a Tullio. Occupatio est cum dicimus nos preterire aut nescire aut nolle dicere illud quod tamen maxime dicimus. ¶ Nota ꝙ mos erat romanorum ante triginta annos nulli conferre aliquam dignitatem nisi propter singularem dignitatem vel probitatem: vel propter publice rei euidentem vtilitatem. Boetius autem in adolescentia ante triginta annos electus fuit in consulem: et hoc Philosophia vocat felicitatem communem: non ꝙ communiter omnibus hoc concederetur: sed quia non solum Boetio: sed alijs paucis accidit. Refert enim Tullius in libro de amicicia: ꝙ Scipio ante triginta annos bis factus est

¶ Pretereo (libet enim preterire communia) assumptas in adolescentia negatas senibus dignitates: ad singularem felicitatis tue cumulum venire delectat. Si quis rerum mortalium fructus vllum beatitudinis pondus habet poterit ne illius memoria lucis quantalibet ingruentium malorum mole deleri? Cum duos pariter consules liberos tuos domo prouebi sub frequentia patrum: sub plebis alacritate vidisti? cum eisdem in curia curules insidentibus tu regie laudis orator ingenij gl'iam facũdie meruisti. cum in circo duorum medi' consulum circunfuse multitudinis expectatiõe triumphali largitiõe satiasti. dedisti vt opinor verba fortune dũ te illa demulceret: dũ te vt scias delitias foueret. Vnus quod nulli

Occupatio

consul: similiter Germanicus iuuenis consul factus est ante. xxx. annos: sed singularem felicitatem Boe. tangit dicens. Cum duos pariter consules. ¶ Nota q̄ ſm Isidorum in libro ethimologiarum: curules erant sedes in quibus magistratus sedentes iura reddebant: et dicuntur curules a curru: quia tali sede vtebantur in curru iudices quo vebebantur: vt expeditius populo iudicia redderent. ¶ Nota q̄ consuetudo erat apud romanos in electione consulū babere sermonem ad populum de laudibus regum et electorum in magistratum: et si bene predicauit inde gloriam consequebatur. huiusmodi sermones fecit Boetius in electione suorum filiorum in consules: et exinde sua gloria fuit geminata: et quia consimilis sermo consueuit fieri ī triumphis in laudem eorum qui obtinuerāt victoriam: ideo huiusmodi sermonem vocat triumphalem largitionem. ¶ Nota qui bonum aliq̄d ꝓmittit et non adimplet: ille dat verba et non rem: et sic decipit: ergo dicit philosophia: dedisti fortune verba idest deceptionem es promittendo ei aliquid boni q̄ ipsa teita fouet. ¶ Nota q̄ calculus in vna significatione est parvus lapis qui calcando nos ledit: et q̄ talibus lapillis vtebantur antiq̄ computando: ideo calculare vel calculum ponere ponitur pro cōputare vel pro rationem ponere. ergo dicit philosophia. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere quasi dicat non debes. si computabis cum ea ipsa inueniet te multo felicioꝛem q̄ miseruꝫ. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse. Dic philosophia excludit quandaꝫ obiectionem. posset enim aliquis dicere bec predicta bona non faciunt me felicem quia sunt trāsitoria. banc obiectionem excludit philosophia dicens. Quod pro sed si non estimas te fortunatum id est felicem: quoniam pro quia illa abierunt que tunc videbantur leta etiam non debes te estimare miserum: quia que nunc creduntur id est videntur mesta preterierunt. An pro nunquid tu venisti nunc primum in banc scenam id est vmbram vite subitus id est improuisq̄ pro et bospes id est aduena: tu ignores que gerantur in bac vita ne pro nunquid reris id ē opinaris vllam constantiam ineſſe bumanis rebus: cum ipsum bominem sepe dissoluat velox bora mortis. nam si fortuitis rebus est fides permanendi licet rara: tamen vltimus dies vite est quedam mors fortune etiam manentis fortune. quid igitur putas referre id est distare ne id est an tu deseras illam fortunam moriendo: an pro vel illa te deserat fugiendo. q. d. nibil refert q̄tū ad cōstātiā fortune sive fortuna boiez ōserat sive deseratur: manifestum est q̄ permanere non potest. ¶ Nota q̄ in rebus bumanis non est constantia: cuius ratio est. In isto quod est genitum nulla est constantia quia nibil est genitum quod non sit corruptibile ꝛ non permanens: sed bumane sunt genite et producte: ergo ꝛc. ¶ Notandum q̄ non est durabilis fortune prosperitas: quia ipsam cito fugat aduersitas. vnde Baufredus in poetria. Omnibus ne crede tuis si tempore parvo Illuxere tibi: mox sunt clausura serenum. Nubila fata diem inducentq̄ crepuscula noctem ꝛc. propter quod non est adbibenda fides rebus fortuitis

Dare verba

Calculus

vnq̄ priuato commendauerat abstulisti. Vis ne ergo cum fortuna calculum ponere? Nunc te primum liuenti oculo perstrinxit: si numerum modūq̄ letorum tristium ve ꝓsideres: ad buc te felicem negare non possis. ¶ Quod si idcirco te fortunatum esse non estimas: quoniam que tunc leta videbantur abierunt. Non est quo te miserum putas: quoniam que nunc mesta credūtur pretereunt. An tu in banc vite scenam nunc primū subitus bospesq̄ venisti? vllā ne bumanis rebus ineſſe constantiaꝫ reris? cū sepe ipsum bominem velox bora dissoluat. Nā ꝛ si rara est fortuitis manendi fides: vltimus tamen vite dies mors quedaꝫ fortune est etiā manētis. Quid ergo referre putas Tu ne illā moriēdo deseras An te illa fugiendo deserat?

tis. ¶ Nota q̄ philosophia tangit vnam rationem q̄ fortuna non sit constans que talis est, homo non est constans: ergo nec fortuna. antecedens patet: quia hominem sepe dissoluit vel hora mortis: consequentia probatur ex hoc: quia fortuna non habet esse nisi circa hominem: cum sit in agentibus a proposito. secundo philicorum. ergo dicit philosophia. nil differt quo ad inconstantiam fortune siue fortuna derelinquat hominem fugiendo: siue homo derelinquat ipsam moriendo: quocunq̄ modo fiet semper ipsa est incōstans et non permanens.

Ascen.

Quis igitur ꝛc. In hac prosa nec̄ in sententijs nec̄ in verbis multum ambiguitatis est. Offendi male scriptum liuienti pro liuenti. dicitur enim liueo secunde conjugationis. vnde liuens non liuiens. Curulis et curule per vnum r scribitur. corripit enim primam licet a curru deriuetur. Inueni tamen in quibusdam currules vitiose scriptum. Sicut: circunfuse multitudinis expectatione. cum legendum sit expectationez. Nec puto addituz esse: triumphali largitione satiasti: pro sermone seu contione boetij: sed p̄ largitione que fiebat populo aut ad perpetuam rei memoriam: aut ad captandam gratiam pro alijs magistratibus: aut pro eisdem iterum impetrandis. Solebant enim distribuere populo far. aut cicer aut fabas aut eiusmodi q̄ triumphabant: quorum largitionem imitatum dicit boetium. Subtiliter autem per hec boetius suam dignitatem legentibus hec proponit.

¶ Metrum tertiū scdi libri.

Cum polo phebꝰ roseis quadrigis
Lucem spargere ceperit
Pellet albentes bebetata vultus
Flammis stella prementibus.
Cum nemus flatu zephiri tepentis
Vernis irrubuit rosis
Spirat insanum nebulosus auster
Jam spinis abeat decus.
Sepe tranquillo radiat sereno
Immotis mare fluctibus.

¶ Metrum tertium secundi libri.

S. thomas

Cum polo phebus roseis quadrigis. Istud est metrum tertium huius secundi cuius primus versus dicitur sapbicus ab inuentore: trocbaicus a pede predominante. metrum autem secundi versus dicitur gliconicum ab inuentore: coriambicum a pede predominante. In hoc ergo metro philosophia declarat tribus exemplis mutabilitatem mundanorum. Primum exemplum est de coporibus celestibus tale. Sole lucente in celo tunc obscuratur lumen aliarum stellarum. Ecce mutatio stellarum quo ad lumen quod tamen prius apparebat tempore noctis: sed sole nobis lucente non apparet. vnde dicit in littera. Cum phebus id est sol ceperit id est inceperit spargere id est emittere lucem roseis quadrigis idest roseo curru stella bebetata idest obscurata flammis idest luminibus solis preuenientibus ipsa pallet id est pallida fit ꝑm albentes vultus. Secundum exemplū est in terrenascentibus tale. zephiro flante terra ornatur floribus: sed austro flante flores deficiunt. Ecce mutatio in terrenascentibus. vnde dicitur in littera. cum id est quando nemus irrubuit vernis id est vernalibus rosis flatuz ephiri tepentis id est calentis si auster nebulosus spiret idest flare inceperit: insanum id est insane iaz decus rosarum abeat spinis id est recedat de spinis. Tertium exemplum est de mari tale. Quādo mare non agitatur ventis apparet tranquillum: sed ventis agitatum efficitur tempestuosum. Ecce mutabilitas maris. vnde dicit in littera. Sepe mare radiat id est splendet tranquillo sereno id est serena tranquillitate immotis id est non motis fluctibus. sepe aquillo idest vētus ille: concitat id est prouocat feruentes procellas id est tempestates: verso equore id ē moto mari. Tunc hortatur philosophia ne credamus bonis fortune dicens. Si mundo constat id est permanet sua forma rara vt ex dictis patet: et si mundus variat tantas vices idest alterationes: tunc crede caducis id est transitorijs fortunis hominum id est noli credere: et loquitur bironice. debet enim intelligi per contrarium: crede id est noli credere bonis fugaci,

bus qualia sunt bona fortune: quod patet ex hoc quia constat: idest manifestum est: ⁊ est positum: idest stabilitum eterna lege: idest diuina lege vt nihil gentium constet: idest imutabiliter permaneat. ¶ Nota ꝙ poete attribuunt soli quadrigam que dicitur a numero quattuor equorum. Poete autem fingunt currum solis trahi qnattuor equis: propter quattuor diuersitates solis. Nam sol cum oritur est rubeus: hora tertia splendens: hora meridiei feruens: sed hora vespertina est tepens. Lune vero attribuunt bigam propter duas proprietates lune. nam luna virtualiter est frigida ⁊ hũida. ¶ No. circa hoc ꝙ dicit fortuitis bonis Bene. dicit in libro de consolatione filij belye. Nunc̃ ergo fortune credidi: que cum mecum videretur pacem agere omnia quecũ cꝫ in me indulgentissime conferebat pecuniam: honores: gratiam eo loco posui vnde possz sine motu meo repetere. interuallum magnum inter me ⁊ ipsã habui. itaqꝫ nec illa abstulit nec emisit. Nemi nem aduersa fortuna comminuit nisi quem secunda decipit. Fortuna fortes metuit: ignauos expauit: opes auferre potest: aiam autez surripere non potest. ¶ Nota ꝙ philosophia bõa fortune appellat caduca: quia dicit Seneca lxvij. epla. Omnia ista in que casus dominiuz exercet seruilia sũt sicut pecunia: honores: imbecilla Sene. epistola preallegata sed multo ante. Omnia mortalia minuuntur: cadunt: deteruntur: crescunt: decrescunt: exhauriuntur: implentur. Itaqꝫ in illis in tam incerta sorte inequalitas est: diuinorum autem vna natura est.

Quadrige solis

Fortuna

Sepe feruentes aquilo procellas
Uerso concitat equore.
Rara si constat sua forma mundo:
Si tantas variat vices.
Crede fortunis hominum caducis:
Bonis crede fugacibus.
Constat eterna positumqꝫ lege est:
Vt constet genitum nihil.

¶ Prosa quarta libri secundi.

TUm ego vera inq̃ cõmemoras. O virtutum omniũ nutrix: nec infici ari possum prosperitatis mee velocissimum cursuz: sed hoc est quod

CUm polo ⁊c. Carminis huius primus versiculus est sapbicus constans trocheo. spondeo. dactylo. trocheo. et iterum spondeo vel trocheo. dicitur autem sapbicus a muliere inuentrice que sappho dicitur. Hendecassyllabus: idest vndecim syllabaruz a numero ipsarum. trochaicus a pede predominante. Secundus versiculus est glyconicus ab inuentore. Dactylicus a pede predominante. constat enim spondeo ⁊ duobus dactylis: sed vltima syllaba communis est. Nihil autem hic dubitabile occurrit. Castigaui tantum mendosa. precipue in fine vbi Seneca male allegabatur. Ubi etiam cõstat repperi pro constet. Nam primo loco legendum est constat: sed secundo constet. vel potius perstet. In principio quoqꝫ meminerit grammaticus: quadrigas: bigas: trigas ⁊c. in figulari apud ydoneos non reperiri.

Ascensius

¶ Prosa quarta scõi libri

TUm ego vero inq̃. Hec est quarta prosa huius secundi in qua philosophia probat Boeti oboc non esse conquerendum de fortuna propter presentia bona que ipsi dereliquit: ⁊ primo Boetius confitetur se fuisse felicem deplangẽs presentem infelicitatem. Secundo phia ostendit ipm esse felicem in presenti statu: ibi. Sed qõ tu. Dicit ergo Boeti. O phia nutrix omnium virtutum

Sanctus Thomas

ru commẽmoras va. nec possum inficiari: ideſt negare velocissimum cursum: ideſt recursum mee, psperitatis: sed hoc est qđ coquit. i. anxiat vehementer me recolentẽ pteritam, psperitatem. nam in omni aduersitate fortune infelicissimum genꝰ infortunij est fuisse felicem ꝛ iam sup. nõ esse. ¶ No. qꝫ pbia dr nutrix oim virtutum: qꝛ omnis virꝰ consistit in medio: mediũ autem non attingit nisi recta rõne: ſz recta rõ est sapiẽtie ꝛ pbie. Item cum philosopbia diuidatur in practicam ꝛ speculatiuam: ipsa includit prudentiam q̃ est recta rõ agibilium ex. vi. Etbi. Prudentia autem colligata est omnibus virtutibus ex eodem. vi. propterea philosopbia dr nutrix oim virtutum. ¶ No. qꝫ recordatio pterite felicitatis coquit boiem. iõ di. Sene. ixij. epla. Illud agam⁹ vt fortũda nobis fiat amissorũ recordatio. Hoc aũt contingit cum animꝰ pparatꝰ est ad amissionem eoꝝ. ¶ No. qꝫ duplex est infortunium. quoddã ptinuum: aliud interpollatũ siue discontinuum. Primũ infortuniũ est infelix. scõm est infelicissimũ. Infortunium eñ cõtinuum ex psuetudine min⁹ nocet: qꝛ di. Sene. in li. de tranquillitate animi. Tolerabiliꝰ est bona nõ acqrere qꝫ acqsita amittere: iõqꝫ letiores videbis quos fortuna nũ qꝫ respexit qꝫ quos deseruit. Itez di. in li. de ꝙsolatione filij belye. Unum bz bonuz assidua infelicitas qꝫ illos indurat qs vexat. Infortunium aũt discontinuũ est cũ aliquis mutatur de aduersitate in psperitatem ꝛ iterum de psperitate in aduersitatem: ꝛ tale est infelicissimum genꝰ: qꝛ sepe dejcit boiem in despationẽ. Unde Sa. alꝫ pau. benri. O bõa psperitas vbi nunc es? nunc mea versa est. In luctũ citbara: fit lacbrymosa lira. O mala dulcedo subito q̃ sumpta venenis. Que bona cõpensas mellea felle grauꝫ. ¶ Sz qđ tu inquit. bic pbia ostendit Boe. in pñti esse felicẽ ppter multa bona q̃ adbuc possidet. scđo pbat felicitatem fortuitã nulli posse totaliter euenire. tertio, pbat verã felicitatẽ in bonis fortuitis nõ pñstere. scđa ibi. Quis est eñ. tertia ibi. Atqꝫ vt agnoscas. Prio ponit pbia qꝫ non debz q̃rulari Boe. de infortunio cũ abundet adbuc plurib⁹ bonis: ꝛ illa bona pbia enumerat. scđo ipa consolat eũ: ibi. Cũ igit. Di. pmo O Bo. tu luis. i. pateris supplicių falsę opinionis id. i. illud non põt iure iputari rebꝰ. nã si mouet te inane nomẽ fortuite felicitatis ſz. i. licitũ est vt tu putes. i. pputes mecũ qꝫ plurimis qꝫ p qꝛ maximis bonis abũdes. si igit illud bonũ tibi suaꝺ diuinitꝰ illesuz qꝫ p ꝛ inuiolatũ qđ tu possidebas pciosissimũ in omni censu. i. tbesauro tue fortune: poteris ne retinens quecqꝫ meliora iure causari. i. cõqueri infortunio. q. d. nõ. Tũc enumerat bona eius. at qui pro certe illud pciosissimũ decus humani generis. s. symacbꝰ socer tuus: iste viget. i. floret incolumis. i. sanꝰ: qđ inqꝫ decꝰ nõ segnis. i. nõ tardꝰ emeres preciovite. q. d. tantuz diligis eũ qꝫ vitã tuã p eo exponeres. Symacbus vir totꝰ factus ex sapiẽtia ꝛ virtutibꝰ ille securus suarũ sup. iniuriarũ igemescit de tuis iniurijs: viuit vxor tua modesta ingenio: pcellẽs pudore pudicitie: ꝛ vt includã breuiter oẽs dotes. i. virtutes eius: ipa est similis pri suo. s. Symacbo et ipsa exris exosa. i. tediosa buius vite: tñ tibi seruat spm̃. i. ipa tñ viuit ppt̃ te q̃. i. in quo vno ego cõcesserim tuã felicitatem minui sup. qꝫ vxor tua tabescit. i. tristat lacbrymis ꝛ dolore desiderio tui. quid dicam liberos sup. tuos ꝙsulares: quoꝝ specimen. i. similitudo ingenij paterni. i. tui: vel auiti. i. aui ipsorum. s. symacbi qui fuit auus ipsorum ex parte matris eiu

Pbia

nã in oi

Infortunium

tollopa

Bom Ly

recolentem vehementius coquit. Naz in omni aduersitate fortune infelicissimũ genus infortunij est fuisse felicẽ. Pbi. ¶ Sz qđ tu inqt falsę opinionis supplicių luis: id rebꝰ iure iputare nõ possis. Nã si te b̃ inane nomẽ fortuite felicitat⁹ mouet: qꝫ plurimis maximisqꝫ abũdes mecũ reputes ſz. Igit si qđ in oi fortune tuę cẽsu pciosissimũ possidebas id tibi diuinitꝰ illesũ adbuc iuiolatũqꝫ seruat. Poteris ne meliora qꝫ retinẽs qđ ifortunio iure causari? Atq viget incolumis illud preciosissimũ humani generis decus Symacbus socer: ꝛ qđ vite precio nõ segnis emeres: Uir totꝰ e sapiẽtia ꝛ virtutibꝰ fa

cet vt ī id etatis pueris.q.d. liberi tui sunt filꝫ patrī ⁊ auo ipsoꝝ ī prudentia inq̄tū etas pmit tit. ¶ Notandū sicut inferi⁹ pbabitur q̄ in reb⁹ fortuitis non pōt ꝓsistere vera felicitas: ō illi q̄ adeptione taliū rerū felices se existimabāt: ⁊ ex amissione eaꝝ infelices falsa opinione decipiebanꝫ: ⁊ lz in opinione eoꝝ sic esset nō tamen erat in re. Ideo di. pbia ad Boe. Qd̄ tu falsę opinionis suppliciū luis id reb⁹ imputare non potes. ¶ No. supplicium falsę opinionis est in animo nō in re. vnde Sene. xvij. epla. Multis parasse diuitias nō fuit finis miseriarum: sz mutatio diuitiarū: nec ego miror. non em̄ in reb⁹ est vitium sed in animo: se pius em̄ opinione q̄ re laboram⁹ ergo infortunium. Bo. non erat imputandū reb⁹ q: non erat: sed imputaudū fuit sue falsę opiniōi.

ctus: suaꝝ secur⁹: de tuis ī gemescit iiurijs. Eli uit vxor ingenio modesta: pudicitie pudore pre cellēs: ⁊ vt oēs dotes eius breuiter includam patri similis. Eliuit inq̄ que tibi tantū: vite bu ius exosa: spiritū seruat. Quo vno felicitatem mimui tuā vel ego ipsa ꝓcesserim: tui desiderio lacbrymis ac dolore tabescit. Quid dicam liberos consulares quorum iam vt in id etatis pueris vel paterni vel auiti specimē elucet ingenij. ¶ Eum igitur p̄cipua sit mortalibus vite cura retinēde. O te si tua bona cognoscas felicem. cui suppetūt etiā nunc que vita nemo dubitat eē chariora: quare sicca iā lacbrymas: nō dū est ad vnū te omnis exosa fortuna. Nec tibi nimiū valida tempestas incubuit: quoniam tenaces berent anchore: que nec presentis sola-

¶ No. q̄ pbia ostendit p̄ssitem felicitatem in tribus consistere. s. in amicis: in vxore pudica: ⁊ filioꝝ suoꝝ prudentia. Primo em̄ ad felicitatem requirunꝫ amici. Nam amicus est preciosissimū gen⁹ diuitiarū. ex octaua ꝑsa bui⁹ secūdi ⁊ Aristo. ix. Ethi. Nemo eligit viuere sine amicis bīs reliqua bōa ⁊ ꝑm Tullium in libro de amicitia. Qui amicitiam tollit de mundo solem tollere vī. ⁊ Sene. in de remedijs fortuitoꝝ. Nihil est peius q̄ amicos non bē. si amicum q̄sisti alium q̄re: ⁊ ibi euz q̄ras vbi inuenias: q̄re inter artes liberales: inter recta ⁊ honesta officia: q̄re in laboribus: ad mensam ista res non q̄ritur. Scō req̄rit ad felicitatem politicam vxor pudica que vera est. vñ Sene. in de remedijs fortuitoꝝ. Multe inter probas matrimonialis ordis ceperunt esse exempla meretriculaꝝ q̄ multas ex coniugibus optimis pessimas videamus ex diligentissimis dissolutissimas ex liberalissimis rapacissimas. etiam si bonam vxorem habuisti non potes affirmare eam esse ꝑmansuram in illo ꝓposito: nihil tam mobile nihil tam vagum q̄ feminarum volūtas. Tertio requiritur ad felicitatem politicā ꝓles: q: ꝑm Ari. i. ethi. Non omnino felix est qui specie turpis est: aut solitari⁹ aut prole carens. ¶ No. ꝑm Aug. specimen est pulcritudo vel filitudo vel signū vel ymago vel noticia vel experimentū vel bonuz opis documentū: sz in proposito accipiꝫ ꝑ similitudine. Itē ꝑm eūdem auit⁹ ta. tū. i. ab auo habitus vel possessus vel ad ipm̄ ptinens: ⁊ ponit q̄q̄ ꝑ antiquo. ¶ Lū igit̄ p̄cipua. Dic pbia ex dictis ꝓsolat Boe. di. Et quo boīb⁹ est p̄cipua cura. i. maxima cura retinende vite. i. saluande vite sit mortalib⁹: o te felicem si cognoscas tua bona: cui etiā nūc suppetūt. i. abūdant talia bona q̄ nemo dubitat esse cariora ipa vita: q̄re iam ficca lacbrymas ⁊ noli flere: nōdum enim omnis fortuna est tibi exosa. i. aduersa ad vnum. i. oīno nec tibi incubuit. i. insterit tempestas aduersitatis nimiū valida: q̄m̄ tenaces anchore. i. amici insepabiles berēt. i. firmiter manēt: q̄. s. anchore non patiunt tibi abesse solamen p̄ssitis tpis nec spem futuri tpis. ⁊ di. Boe. p̄cor vt bereāt. i. maneāt ille anchore: q: ipsis manētib⁹ vtcūq̄. i. q̄litercūq̄ res se habeāt: nos lena tabim⁹ euadendo aduersitatē fortune: sz o pbia tu vides q̄tum decus nostri ornamenti. i. bonoꝝ exterioꝝ q̄b⁹ ornabamur decesserit, subiungit pbia. Nos ꝓmouim⁹ aliquantulū animum

Felicitas

Amicus

Vxor

Proles

tuum ad ꝓsolationem: si nondū piget te totī⁹ te sortis: q⁹ maio⁹ pars salua tibi manet: ꝫ non possū ferre tuas delitias: qui tam luctuosus. i. plen⁹ luctu: atq; anxi⁹ cōqueraris aliquid abesse tue beatitudini. i. felicitati. ¶ No. q̄ sicut mos est oīm amarissima q⁹ omnia abscindit omnia deuo⁹at. Et q⁹ aliqui iudicant se non timere mo⁹tem: ⁊ tñ ꝑm Sene. in de remedijs fortuitoꝝ sic vita est omniū dulcissima. Omnia enim appetunt esse ⁊ timere: ideo vnūquodq; natu-

Mos

raliter nititur ad saluandam vitā qua nihil est carius. si ergo Boe. possedit bona que carioꝛa sūt vita non debuit se estimare miserū: ꝫ magis felicē. ¶ Nota q̄ philosophia amicos appellat ancho⁹as. sicut enim tempestate incumbente per ancho⁹am nauis retinetur ⁊ a periclitatione saluatur. sic imminente aduersitate fo⁹tune homo fidelibus amicis ne succūbat infortunio subleuatur. fideles em̄ amici retinent hominem impetu fo⁹tune agitatuꝫ ne totaliter deiciatur a sua stabilitate. ¶ No. ꝑm Huguitionem suppetere est subministrare vel suꝑabūdare: ꝫ pigere est pigrū esse vel penitere vl̄ graua re vel offendere. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis. Dic philosꝑphia ꝓbat felicitatez nulli posse totaliter euenire. Secundo ostendit q̄ quanto aliquis est felcio⁹: tanto leuio⁹i aduersitate ꝓsternitur. Tertio concludit ex his felicitatem fortuitā amaram esse ⁊ miseram. Quarto īuehitur contra homines. secunda ibi. Adde q̄ felicissimi. tertia ibi. q̄ multis. quarta ibi. Quid igitur o⁹mo⁹tales. Primo dicit. Quis est hō tā composite felicitatis. i. tam copiose felix: vt non rixare⁊. i. discoꝛdaret ex aliqua parte cū qualitate. i. cum dispositione sui status. i. sue fo⁹tune. q. d. nullus est ita felix: quia conditio. i. status humano⁹um bono⁹um est anxia res. i. misera res que nūq̄ homini tota ꝓueniat vel nunq̄ perpetua tota subsistat. Tunc declarat q̄ non tota ꝓueniat homini: quia huic. i. alicui homini exuberat census. i. abundat pecunia: ꝫ aliud sibi deficit: q⁹ degener sanguis. i. ignobilitas est sibi pudoꝛi. hunc. i. alium hominem nobilitas facit notum: sed ipse inclusus angustia rei familiaris. i. paupertatis mallet i. magis vellet esse ignotus. ille. i. alter homo circūfluus. i. circundat⁹ vtroq;. i. tā diuitijs q̄ nobilitate ipse deflet celibem vitam. i. castam vitam: q⁹ non potest fo⁹san ducere vxo⁹em. Ille. i. alter felix nuptijs. s. habendo vxo⁹em o⁹bus. i. carens liberis. i. pueris ipse nutrit. i. cōgregat censum alieno heredi. Alius autem letatus ꝓle ipse mest⁹? illachrymat. i. ingemescit delictis idest ꝓo criminibus filij vel filie sue. Idcirco nemo facile cōco⁹dat cum conditione sue fo⁹tune. Inest em̄ singulis sup. hominibus aliquid qđ ipse inexpertus ignoꝛet vel expertus ipm̄ exhoꝛreat. ⁊ sic ritatur cū qualitate sui stat⁹. ¶ No. q̄ nō est homo taꝫ felix quin inueniat aliquā conditionem in se quam vellet non habere: ꝓpter qđ misera est conditio humano⁹ bono⁹u: q⁹ nunq̄ homini tota ꝓuenit: q⁹ aliqs ꝓtennere oīa pōt: sed oīa habere nemo pōt. Et elicitur ꝓna ratio ex littera. Illi conditio humano⁹uꝫ bono⁹um non tota ꝓuenit cui suus status in aliq̄ displicet: sed nullus inuenitur tam felix cui status non displiceat in aliquo sicut declarat in

men: nec futuri spem tēpo⁹is abesse patiūtur. Boeti. Et bereant inq̄ ꝓcoꝛ: illis namq; manentibus: vtcūq; se res habeāt humane enatabimus: sed quantum dec⁹ oꝛnamentis nostris decesserit vides. Phi. Et illa ꝓmouimus īquit aliquantulum: si te nonduꝫ totius tue so⁹tis piget. Sed delitias tuas ferre nō possum: qui abesse aliquid tue beatitudini tam luctuosus atq; anxius conqueraris. ¶ Quis est enim tam composite felicitatis: vt non aliqua ex ꝑte cuꝫ status sui qualitate rixaretur? Anxia enim⁊ res est humano⁹um conditio bono⁹um: et que vel nunq̄ tota ꝓueniat: vel nunq̄ perpetua subsistat. Hunc census exuberat: sed est pudoꝛi degener sanguis. Hunc nobilitas notū facit: sed angustia rei familiar⁹ inclusus mallet eē ignotus. Ille vtroq; circūfluus vitā celibem deflet

litter a: ergo ꝛc. ¶ Item sanguis seruilis conditionis dicitur degener: quia homines naturaliter liberi sunt: sed per seruitutez degenerant a natura. ¶ Nota ꝙ vita casta dicitur vita celebs quasi celestis: quia in carne viuere preter carnem est vita celestis et angelica. No. fm Hug. illacrymari est intus lacrymari vel cum dolore lacrymari. et est deponentis generis: licz fm antiquos inueniatur neutralis generis: et sic ponit Boe. hic in neutrali genere mestus illacrymat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiuscz. Hic ostendit philosophia ꝙ homo magis felix leuiori aduersitate prosternitur: cum hoc comparando Boe. ad alios et dicit. Adde predictis ꝙ sensus cuiuslibet hominis felicissimi idest fortunatissimi est delicatissimus idest impatientissimus: nisi ad nutum suum cuncta suppetant idest abundent: ipse erit insolens idest impatiens omnis aduersitatis: ꝛ prosternitur a sua felicitate quibuscz minimis aduersitatibus: adeo perexigua sunt idest valde exigua que fortunatissimis detrahunt idest auferunt summam id est perfectionez beatitudinis. O Boe. ꝙ multos esse coniectas. i. opinaris qui sese arbitrentur primos esse celo id est deo si eis cõtingat minima pars de reliquijs id est de particulis reliquis tue fortune. Hic locus quez tu vocas exilium est patria incolentibus id est habitantibus: ꝛ ita eorum iudicio spectat ad felicitatem vniuersaliter: ergo de reb⁹ fortuitis concludit. adeo nihil est miserum nisi cũ tu putes. i. nisi reputatiõe animi tui estimes: cz pro ꝛ cõtra id est per contrarium omnis sors

Ille nuptijs felix: ozbus liberis alieno censum nutrit beredi. Alius prole letat⁹: filij filieue delictis mestus illacrymat. Idcirco nemo faci le cũ fortune sue cõditione cõcordat. Inest cũ singulis qd̃ inexpert⁹ ignoret: expertus exbor reat. ¶ Adde ꝙ felicissimi cuiuscz delicatissimus sensus ẽ: ꝛ nisi ad nutũ cuncta suppetant oĩs aduersitatis insolẽs: minimis q̃buscz prosternit: adeo perexigua sunt q̃ fortunatissimis summã beatitudinis detrabunt. Quã multos esse ꝓiectas q̃ sese celo ꝓximos arbitrentur: si de fortune tue reliquijs pars eis minima ꝓtingat. Hic ipse locus quez tu exilium vocas incolentibus patria est. Adeo nihil est miserũ nisi cum putes. Contraꝛ beata sors est oĩs equanimitate tolerantis. Quis est ille taz felix qui

est beata eq̃nimitate. i. patiẽtia animi tolerantz. Quis ẽ ille tã felix qui cũ dederit man⁹ impatiẽtie. i. cũ fuerit fact⁹ impatiẽs q̃n ipe nõ optet mutare statũ suũ. q. d. null⁹ ẽ taz felix. ¶ No. ꝙ forsan aliqs diceret. nulli boi placet stat⁹ su⁹ si deest sibi magnũ fortuitũ: ꝛ defect⁹ modici boni nõ impedit ꝓplacẽtiã stat⁹ q̃n homo totaliter sit felix. Hoc excludit pbia dicẽs. Quãto aliquis ẽ felicior tãto est delicatior: ꝛ quãto delicatior tãto magz grauaꝫ ex defectu modici boni ꝛ sic felicissimis detrabit ꝓplemẽtũ btitudis. ¶ Notãdũ ꝙ vna ꝛ eadẽ res ẽ quãvn⁹ iudicat spectare ad miseriã: ali⁹ iudicat spectare ad felicitatẽ: q̃ dic pbia. Loc⁹ quẽ tu exiliũ vocas incolentib⁹ ẽ pria. ¶ Notãdũ est quãtũcũcz sit bõ abũdãs reb⁹ fortuitz si aliq̃d displicet sibi ĩ statu suo ipe optat statũ suũ mutari: ꝓmẽdãdo statũ alteri⁹. vñ miles emerit⁹ laudat statũ mercatoris. ecõtra mercator exp⁹ pic'a marina laudat militiã. Similit legispiti laudãt agricolas: et agricole vrbanos. Simile exẽplũ patz ĩ Ho. de scbola. disci. de filio icõstãtie: q̃ bñs displicẽtiam vnius status: semper alium ꝛ alium assumpsit. ¶ Nota ꝙ dicit nihil est miserum nisi cuz putes. vnde dicit Seneca. it. epistola. Miser est qui se beatum non iudicat: lz mundo imperet non est beatus qui se beatum non esse putat. ¶ Quã multis amaritudinibus. Hic philosopbia ostendit fortuitam felicitatem esse amaraz ꝛ miserã dicens. Quã multis amaritudinib⁹ dulcedo humane felicitatis est respersa. i. permixta: que etiã si videatur iocunda homini fruẽti tamẽ nõ potest retineri quominus ꝓout homo habeat eã cum velit. i. non põt retineri ad

Vita celebs

Miserum

voluntatem hominis:et liquet idest manifestum est ꝙ misera sit beatitudo rerum mortalium que nec perpetua perdurat apud equanimos id est apud constantes vel patientes nec ipsa tota idest simul delectat anxios idest miseros. ¶ Nota ꝙ felicitas et dulcedo humana non est sine amaritudine:quia dicit beatus Ber. Nunꝙ in honore sine labore:nunꝙ in prelatione sine tribulatione et nunꝙ in sublimitate sine vanitate quis esse potest. Item alanus in anti-

Alanus

claudiano dicit. Sz nihil inuenio quod in omni parte btē viuat:qn multas nobis deferre querelas possit: si nostram velit accusare mineruā. ¶ Quid igitur o mortales. Hic philosophia inuehitur cōtra homies:et di.sic. O mortales quare petitis.i.queritis extra.i.i rebus exteriorib⁹ felicitatez posi tam intra vos:error ⁊ inscitia.i.ignorantia cōfundit vos. ostendā tibi breuiter cardinez.i. radicem summe felicitatis. Est ne aliquid tibi p̄ciosius teipso? nihil inquies Si igit fueris compos tui p tranquillitatem animi tu possidebis qō nūꝙ amittere velis.s.delectationē in operatione pfecte virtutis:nec fortuna poterit tibi auferre. ¶ No.ꝙ duplex est beatitudo: perfecta ⁊ imperfecta. Perfecta beatitudo bētur post hāc vitā:⁊ ē vita eterna de qua loquit beatus Jobā.di. Hec est vita eternaut cognoscant te soluz verū deū ⁊ quē misisti Jesum xp̄m. Alia est beatitudo imperfecta que potest esse in p̄siti vita quam philosophi posuerunt consistere in operatione optime virtutis. vnde radix talis est tranquillitas a nimi ex moderatione ⁊ sedatione passionuz per habitū virtutis. per talem autem tranquillitatem homo efficitur sui compos vt non subiaciatur passionibus. Ista autē tranquillitas nō est querenda in rebus exterioribus: sed solū bz esse in animo hominis. de qua beatitudine ⁊ tranquillitate hic loquitur philosophia di.q̄d igit o mortales ⁊c. Sen. loquēs de eadē felicitate. ir. epistola di. Summuz bonū extrinsecus instra non querit:domi colitur:ex se totuz est. incipit esse fortune subiectū siqu ā partez sibi foris querit. Itē Se. xxiiij. epistola di. Felicitatis auiditas tuta est:que sit aut vnde ,puēiat queris:et bona cōscientia:et honestis cōsilijs:et rectis actionibus:et cōtemptu fortuitoꝝ ⁊.xxxi. epistola di. Illud bonum est querendum quod nō fiat in dies deterius. quid est hoc? animus. sed hic rect⁹ hon⁹ magnus. q̄d aliud voces hūc animū ꝙ deū in corpore humano hospitatū. ⁊.xli. epistola di. Lauda bonuz in homine quod eripi nō potest quod est ,ppriū hominis. queris quid sit illud animus ⁊ ratio perfecta. rationale nanꝙ animal est homo. ¶ Atqz vt agnoscas. Hic philosophia ,pbat veram felicitatem non posse consistere in rebus fortuitis tribus rationibus. secundam ponit ibi. Ad hec. tertiā ibi. Et quoniam. p̄ima ratio talis est. In illo non consistit felicitas hominis quod potest auferri ab homine: sed bona fortuita sūt hmōi:ergo ⁊c. Maior est nota:quia summum bonum est p̄opium hominis: bonū autē qō auferri potest nō est summū bonū: qz illud quod auferri nō pōt melius est eo qō auferri pōt. Minor patet. bona fortuita p̄nt auferri cum sint mutabilia. vnde dicit in littera. Vt agnoscas btūdinez nō posse cōstare in reb⁹ fortuitis:sic collige p tales rōnes. Si btūdo est sūmū bonū nature degentis rōne.i.nature rōnalis:nec illud est summū bonū quod vllo mō po-

Beatitudo

cū dederit impatientie manus:statū suū mutare nō optet? ¶ Quā multis amaritudinib⁹ humane felicitatis dulcedo respersa est: q̄ si etiā fruēti esse iocunda videatur:tū quomin⁹ cū velit abeat retineri nō possit. Liquet igitur ꝙ sit mortalium rerū misera beatitudo: q̄ nec apud equanimos perpetua pdurat:nec anxios tota delectat. ¶ Quid igitur o mortales extra petitis intra vos positā felicitatē? error vos insciatiaqz confundit. Ostendā tibi breuiter summe cardinem felicitatis. Est ne aliquid tibi teipo preciosius? nihil inquies. Igit si tui compos fueris possidebis quod nec tu amittere vnꝙve lis:nec fortuna possit auferre. ¶ Atqz vt agnoscas in his fortuitis rebus beatitudinem con

test eripi.i.auferri:q; illud bonū quod nequeat.i.non pōt auferri boc ꝑcellit.i.meli⁹ est ⁊ digni
us eo qō potest auferri ex quo manifestū est ꝙ mutabilitas fortune non possit aspirare.i.acce
dere ad beatitudinem accipiendā. ¶ No.ꝙ bitudo est summū bonū:q; in.ij.huius scōa prosa
dī ꝙ bitudo est stat⁹ ꝑfect⁹ aggregatōe oīm bonoꝝ.⁊ bitudo est summū bonū nature degen
tis.i.viventis ratione.i.na ture rationa lis sicut homīs:q; ominum genus vivit arte ⁊ ratio
ne ex proemio metaphi. Nullum
enim aliorum animaliuz est felix
ex.x.ethico. Bruta enim animā
tia nemo felicitabit primo ethico
rum.⁊ talis beatitudo non consi
stit in bonis exterioribus: sed in
actu sapientie:quia dicit in li.po
liticorum. Testis mihi est de⁹ ꝙ in
bonis exterioribus non consistit
summum bonum.⁊ idem in eisdē.
Nos sumus felices vt dij.dij autē
non sunt felices bonis exteriori
bus:ergo nec homines. ¶ Nota li
cet in bonis exterioribus fortuitꝫ
non consistat felicitas formaliter
⁊ essentialiter:tamen felicitas cō
sistit in eis organice:quia deserui
unt ad felicitatemveram.sine eīs
rebus exterioribus quarum for
tuna domina est non contingit
esse felicem supple organice: ex li
bro de bona fortuna.ex.x.ethico.
Opus est exteriori,speritate om
ni enti. Natura enim per se non
est sufficiens ad speculandum: ſz
oportet cibum potum ⁊ reliquum
famulatū preexistere. ¶ Ad ꝺ̄ quē
caduca ista felicitasvebit.hic phi
losophia ponit secundam rōnem
que talis est. Ille qui felix est for
tuita felicitate aut scit eam muta
bilem esse aut nescit.si nescit est ignorans:⁊ per cōsequens est infelix:si scit eā mutabilē esse
necesse est ꝙ timeat ne eā amittat.cui aūt inest ꝓtinu⁹ timor felix esse nō pōt. Vñ dicit in lꝛa
sic. Ad hec.s.ꝓdicta addā aliā rōnem.bō quē vehit.i.ducit ista caduca.i.fortuita felicitas vel
scit eā esse mutabilē vel nescit q̄nam sors beata.i.felicitas beata pōt esse cecitati ignorantie.
q.d.nulla.si scit eā esse mutabilē necesse est vt metuat ne amittat illud qō nō dubitat posse a
mitti:q̄re ꝓtinu⁹ timor nō sinat ipm eē felicē. Et forsan diceres bō nō timet amissionē fortu
ne:q; non curat vtrū eā amittat vel non.hoc excludens phia dicit. Si amiserit bonū fortuitū
⁊ putat illud negligendū.i.nō curandū. tunc illud bonū erit valde exile qō amissuz ferat equo
āo.i.equali āo sicut ꝓservatum:⁊ p ꝓsequens illud non est summū bonū. ¶ No.ex tertio bu⁹
ꝑsa nona:vera ⁊ ꝑfecta felicitas facit boiem potentē reverendū celebrem ⁊ letū:ergo ꝛ̄a fe
licitas excludit timorem:⁊ p consequens continuus timor q̄ excludit leticiā non finit esse fe
licem. Unde Seneca nona epla. Ille beatissim⁹ est ⁊ securus sui possessor q̄ crastinum diem
sine sollicitudine expectat. ¶ Item nota ex quo felicitas consistit in speculatione dei ⁊ substā
tiarum separatarum ipsa excludit cecitatē ignorantie:in q̄ ignorantia felicitas esse non potest.
¶ Et quoniam tu idem es. Hic philosophia ponit tertiam rationem que talis est. Si beatitu
do consistere in rebus fortuitis cum bona fortuita finiuntur morte hominis:sequitur ꝙ om
nis homo morte fieret miser:quod non est verum: quia multi per mortem consecuti sunt feli
citatem:sicut martyres et alij sancti qui perpessi sunt maxima tormenta vt consequerentur

beatitudinem in anima. dicit ergo sic in littera. Quoniaz tu idem es sup. homo cui ego scio eē persuasum ꝓmultis. i. valde multis demonstrationibus: mentes: idest animas hominum nullo modo esse mortales: et cuz sit clarum. i. manifestum fortuitam felicitatem finiri: idest terminari morte corporū supple hominis nequit. i. non potest dubitari si hec fortuita felicitas potest afferre: idest dare beatitudinem quin omne genus mortalium: idest hominum labatur in miseriam in fine mortis. Sed si scimus multos scilicet sanctos q̄ fisse fructum beatitudinis nō solum morte verūetiam doloribꝰ et supplicijs: quōnāmodo: idest per quem moduz presens vita supple bonis fortuitis ornata pōt facere beatos: que vita transacta. i. terminata non efficit miseros: q̄si dicat nullo modo. ¶ No. cuius presentia est causa felicitatis: eiꝰ absentia est causa miserie ⁊ infelicitatis. ⁊ hoc clarissime poterit apparere ex isto simili. sicut enī nauta per sui p̄sentiam est causa felicitatis nauis: sic eius absentia ē cā periclitationis eius ex. ij. phisico. si ergo bona fortuita p sui presentiam essent causa beatitudinis: p sui absentiam essent causa miserie.

> mentes hominum nullo modo esse mortales. Cūq; clarum sit fortuitam felicitatem corporis morte finiri: dubitari nequit si hec afferre beatitudinem potest: quin omne mortaliuz genus in miseriam mortis fine labatur. Quod si multos scimus non morte solum verum etiaz doloribus supplicijsq; beatitudinis fructum quesisse: quonāmodo presens vita facere beatos potest: que miseros transacta non efficit?

Cum autem in morte hominis bona fortuita relinquunt hominem fugiendo ⁊ hō relinquat ea moriendo: omnis homo post mortem esset miser ⁊ infelix qđ falsum est. Nam multi post mortem consequuntur beatitudinem. Et quia forsan aliquis diceret. mortuo homine moritur et anima eius ⁊ sic homo post mortem nullam consequit beatitudinem. hoc excludens phia di. ad Boe. Tu es idem ille cui psuasum est multis demonstrationibꝰ aīas hoīm esse īmortales. ¶ No. q̄ omēs leges in hoc conueniunt q̄ aīa intellectiua

Aīa rōalis

hoīs sit īmortalis. separatur enī ab alijs sicut ꝓpetuum a corruptibili. ex secūdo de anima. ⁊ hō est rōnabile: quia anima intellectiua cū sit immaterialis non est educta de potentia materie: sed ab extra. s. a deo. ipsa enim ſm beatum Aug. creando infunditur ⁊ infundendo creatur: propter quod cum abscisio materie sit causa perpetuitatis: p. cōmentatorem primo celi ⁊ mundi: anima intellectiua immaterialis existens ipsa est immortalis.

Ascensius

Quisq;

Tum ego ⁊c. Hec prosa sane multa eruditionis plena bz: nec multa expositione indiget. Sūt tamen grāmaticis annotanda. Primo illud. Sed qđ tu inquit. sic cōstrues. Sed tu non possis iure imputare rebus id qđ tu luis. i. pateris supplicīū. i. tanq̄ supplicīū falsē opinionis. i. ꝓpter falsaz opinionē. vl̄ lege vt quidā. Supplicio falsē opi. Secundo scias vitiose positū eē q̄ particulā cū suplatiuo in eo significatu in quo pōi videt in textu vbi dī q̄plurimis maximisq; ⁊c. accipitur enī q̄ pro li quātū: ⁊ sic vult positiuū non suplatiuū: vt sit. reputes mecū q̄ magnis. i. q̄tū magnis: ⁊ q̄multis. i. q̄tu multisz abūdes. Possz tñ saluari congruitas si sic ordinet. Reputes. i. cēseas mecū q̄ sup. abūdes adhuc q̄plurimis i. valde multis ⁊ q̄maximis. i. valde magnis: sed prior sentētia melior conterit. Tertio scies vitiose dici ſm laurentiū meliora queq; : dicendū enī est optima queq;. sz boetiꝰ non oēm elegātiam obseruat. Qđ dico non vt auctorē reprehendā: sz vt memorē faciā lectorē: ne p lege bēat q̄cunq; ab eo dicta sunt: p̄cipue in gñe dicendi. Quarto vbi dī: patri filīs: scies p̄cipi a peritioribus grāmaticis hoc adiectiuū filīs tunc dativo iūgi qñ qualitatem exteriorē respicit tūc aūt genitiuo: qñ mores: qz ḡ hic de moribꝰ loquit. dixisset potius patris filīs: qđ tamen hoc loco prudenter ⁊ non vitiose canit: qz nimius fibilus fuisset patris filīs: ad quē vitandū dixit virgilius īmitis achilli: ⁊ infelicis vlixi: in genitiuo dulciꝰ ḡ dixit patri simil̄: non tamen dixisset: recte tibi similis: sz tui in ea significatiōe. Quinto scias osum ⁊ exosum sepe accusatiuo iungi non tamen vitiose dixit Boe. que vite huiꝰ exosa. vtrunq; enim recte dī: ⁊ vitam exosa ⁊ vite.

Similis exosus

Liber secundus Metrum quartum.

Sexto scies optīe dictū tui desiderio: vbi nō recte dicerek tuo. qz capiť passiue. Sēsus eñ est desiderio tui. i. quo tu ab ea desideraꝛ. Dz ōsiderio tuo ē quo tu desideras. Septio scies latie dictūvt ī id etatꝭ puerꝭ. Solet eivt elegāter capi p eo qō ē ſm quēadmodū ē si dicā. Tu loqris bene vt gall⁹. i. ſm cꝑ gallus solet loqui. ita hic. Specimen. i. decus aniti ingenij elucet pueris vt in id etatis. i. ſm cꝑ in ea etate solet pueris elucere. Ornatius etiam dixit cura vite retinende: cꝑ si dixisset cura retinendi vitaꝭ. Quia gerundiua nomina pulchre ponuntur pro gerundijs. Octauo: scies celibem dici: non eū tantum qui caste vivit: sed omnē extra legitimum matrimonium viuentem etiam si luxurioſissim⁹ sit: vnde celibatus est status extra connubium viuentium siue caste siue incaste. Auctor est valla multiqz alij. Aduerte autem diserte dictum: felicissimi cuiuscz delicatissimus sensus est: quia quiscz tā in obliquo cꝑ in recto: et tam in eodem caſu positum cꝑ in alio: superlatiuuz afflagitat. Nec minuſ docte dictum est. cꝑ multos esse coniectas. quia cꝑ valet cꝑtum qō positiuum vult. Item vbi dicitur hic ipse locus quem tu exiliumvocas: elegantius diceretur qō exilium vocas: sublato pronomine tu. Utroqz tamen modo grāmatica constat: eo qꝑ exilium appellatiuum est. Nono cꝑtum ad sententiam aduerte hanc materiam pulchre baberi in principio sermonum horatij: videatur ibi. quia superfluum esset hic ponere: nisi forte sint qui eos non habeant: quibus sufficiant versiculi. Qui fit mecenas vt nemo quam sibi sortem: Seu rō dederit: seu sors obiecerit illa. Contentus vivat: laudet diuersa sequentes ꝛc. Decimo scies lachrymo etiam apud Terentium et apud Ciceronem in de sōno scipionis et alibi reperiri ne absoletuz putes. Undecimo scies lectum esse a commentario habeat pro abeat: et ita male expositum esse quominus pro vt. lege ergo sic. tamen quo minꝰ cum velit habeat retineri non possit. Et exponens ordina sic. tamen fortuna non possit retineri quo minus. i. vt non abeat. i. recedat. quum. i. quando velit. Nec ipsa tota. i. ex omni parte delectat anxios. Quiavt dicit horatius. Nihil ex omni parte beatum. qō ab horatio alanus sumpsit: sicut alia plura. Quia autem alanus hic adducitur quem constat multo post beatum Thomam fuisse: certum est os commentarios non esse sancti thome: saltem totos. Ad hec quem caduca. Adhec. i. insuper. preterea. sed visitatus est in singulari ad hoc: pro eo qō est preterea: vt apud Salustium. Cognoveraz paruis copijs bella gesta cum opulentis regibus. Ad hoc sepe fortune molestiam toleraſſe: facundia grecos: scientia belli gallos ante romanos fuisse. Cetera omnia nota puto.

Tui

Vt

Celebs

Quiscz

Lachrymo

Quominꝰ abeat

Adhec

¶ Metrum quartum secundi libri.

Quisquis volet perennem
Cautus ponere sedem
Stabilisqz nec sonoris
Sterni flatibus eurj:
Et fluctibus minantem
Curat spernere pontum
Montis cacumen alti
Bibulas vitet arenas

Quisquis volet pennē. Hic incipit quartū metrū hui⁹ secundi qō ex metrum anacreonticū ab inuētore: iambicū a pede pdomināte: dimetrū a numero pedum: catbaleticū qz deest vna syllaba ad ꝓplementū metri. huic metro adiungit metꝛ pberecratium sic dictū ab inuētore de quo superi⁹ dictū ē. In hoc ꝙ pbia ꝓmendauit vitā mediocrē per talē metaphorā. Edificiū ꝓstructū ī loco nimis alto vrgeť tempestatib⁹ ventorū: et fundatū in loco arenoso defluit sed fundatum in loco humili et saxoso vtrunqz vitat incommodum. sic vita presens nimium eleuata prosperitate vel nimium depressa aduersitate frequenter euentu inopinato calamita-

Sanctus thomas

tibus defluit: mediocris autem secura permanet. dicit' ergo in littera. Quisquis homo cautus volet ponere sedem perennem id est firmam mansionem: et ipse stabilis existens. nec velit sterni id est deici sonoris flatibus euri illius venti. et quisquis curat spernere pontus mnantem fluctibus id est mare fluctuans: ille vitet cacumen id est summitatem alti montis et vitet arenas bibulas id est siccas. Tunc assignat causam quare debeat vitari in edificando cacumē alti montis: quia illud. s. cacumē alti mōtis vrget. i. id est flando p̄mit auster proteruus id est ventus impetuosus. tunc assignat causas quare ōbeāt vitari arene: quia be scilicet arene solute id est disiunc te per siccitatem recusant ferre id est nolunt portare pēdulum pōdus id est labile vel pendens pondus. Tu ergo fugiens periculosā sortē id est euentum amene sedis id ē amene mansionis et certus existēs memento figere id est stabilire domum tuam in humili sasso id est depresso lapide cūm vētus miscēs equora id est voluens maria tonet id ē seuiat ruinis id est flatibus ruinosis. tu felix conditus robore id est firmitate quieti valli id est munitionis: et tu serenus id est tranquillus duces id est ages euum id est vitam tuam rides id est derides et pro nihilo habens iras id est persecutiones etheris id est aure velventi seuientis. ¶ Nota q̄ omnis virtus superfluitate corrumpitur cū virtus consistat in medio. Est enim virtus electiuus habitus immediate consistens recta ratione determinatus. ideo omnis superfluitas tanq̄ viciosa vitanda est. Philosophia ergo docet vitare superfluam prosperitatem quam designat per cacumen alti montis: que posteritas plerumq; impugnatur inuidia et potentia magnatum que per ventum impellentem designatur. Docet etiam vitare nimiam paupertatem quam designat bibula arena: que paupertas recusat ferre indigentiam necessariorum que per pondus pendulum designatur. indigentia enim gravat hominem admodum pēduli ponderis. ¶ Nota securitas ſm Tullium in rhetorica sua est virtus incommoditates imminentes et inchoate rei affines non formidans: que securitas maxime appetenda est: propter qō philosophia docet appetere vitam mediocrem que reddit hominem securum: ſm illō poeticum. Medio tutissimus ibis. et Latho. Tuta mage est pupis modico que flumine ferē. Quam vitam mediocrem designat per humile saxum: in quo edificium impetu venti non deiicitur: nec inundationibus tanq̄ bibula arena dissoluitur. ¶ Nota q̄ duplex est paupertas: voluntaria et leta. alia inuoluntaria et tristis. Prima paupertas est appetenda. secunda fugienda. De prima loquitur Seneca. vj. epistola. Honesta res est leta paupertas. paupertas enim etpetita secura est. Et. xviij. epistola. O lucilli incipe cum paupertate habere commerciū: gaude contennere opes: nemo alias est deo dignus q̄ quis opes contempserit. Secunda paupertas scilicet inuoluntaria et tristis fugienda est: quia mortalis est: et ratione tristitie stupefacit et corrumpit naturam.

Ille pendulum solute
Pondus ferre recusant
Fugiens periculosam
Sortem sedis amene
Humili domum memento
Certus figere saxo
Quamuis tonet ruinis
Miscens equora ventus
Tu conditus quieti:
Felix robore valli.
Duces serenus euum
Rides etheris iras.

Ascen. Perennis

Quisquis volet ⁊c. Versus hic est dicolos distrophos idest duorum generum a secundo ad primum reuertens. Cuius primum genus dicitur anacreontium. Perennis et hoc perenne est res duraus totum annum: Et quia annus in se redit: solet

perenne vocari qđ perpetuum est:dicitur etiam perennis in secunda declinatione maxime apud antiquos. Monet autem mediocritatem seruandam vt ouidius dicens.medio tutissimus ibis. Alta enim petũt venti:vt dicit idem ouidius .perflant altissima venti.barena autez stabile solũ non prebet:dicente saluatore.Matbei.vij. Similis erit viro stulto qui edificauit domum suam per barenam ꝛc. Barene dicuntur bibule:quia bibunt aqnam fere insatiabiliꝑ.

¶ Prosa quinta secundi libri

Sed qm̃ rationũ ia in te mearuz fomenta descendũt:paulo validioribus vtendũ puto. Age em̃ si ia caduca momentanea fortune dona non essent. Quid in eis est quod aut vestrum vnq̃ fieri q̃at: aut non perspectuz cõsideratumqz vilescat. ¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura preciose sunt? Quid earum potius:aurum ne anvis cõgesta pecunie? Atqui be fundẽdo magis q̃ co aceruãdo meliꝰ nitẽt. Siquidẽ auaricia semp q̃ bona fortune sunt contennenda:et minus esse dolendum de amissione eorum. Ista autem remedia sunt rationes sumpte ex conditionibus particularium bonorum fortune.s.diuitiarum bonorum potestatum et glorie. Et primo ostendit boc de diuitijs q̃ non sunt magnopere appetende ponendo vnam rationem generalem respicientem omnia bona fortune. secundo ponit rationes de diuitijs:ibi.Diuitie. Primo intendit talem rationem. Nullus magn opere debet illud appetere quod non potest esse suuz et quod in se consideratum est vile: sed omnia bona fortuita sunt buiusmodi que sunt mutabilia: ideo non possunt esse propria bominis: et in se considerata vilescunt:ergo ꝛc. Unde dicit in littera.quoniam fomenta idest medicamẽta mearum rationum in te descendunt:quia egovideo te paulatim fortunam coniennere:puto esse vtendum paulo validioribus rationibus id est magis mouentibus.age est aduerbium bortandi. Si enim bona fortune non essent caduca id est casualia et momentanea id est transitoria ad modum momenti:quid est in eis quod vnq̃ queat fieri vestrum: aut qđ pspectũ et in se consideratum non vilescat quasi diceret nibil. ¶ Nota q̃ bona fortune sunt caduca et trãsitoria:quia dicit Seneca.lxx.epistola. Omnia bona fortune nobis accidunt:sed non adherent:et si abdicantur sine vlla nostri lacbrymatione discedunt. ex quo patet si mutabilia sunt q̃ non sunt propria bona bominis:quia sm̃ eundem Senecam. Nibil proprium dicas quod mutari potest. ¶ Nota q̃ bona fortune in se considerata vilescunt:quia dicit Jobannes cbrysostomus. Bona fortune in seipsis veterascunt et consumuntur:aut ab extraneis dolo vel violentia vel calumnia deripiuntur. ¶ Diuitie ne vel vestri vel sui natura. Hic pbilosopbia ponit rationes de diuitijs in speciali q̃ non sunt magnopere appetende. Secundo probat boc generaliter de diuitijs:ibi.Quid autem. Prima diuiditur in quinqz partes sm̃ q̃ sunt quinqz genera diuitiarum que probat non multum esse appetenda:scilicet pecunia gemme possessiones vestes et famuli. Primo ostendit propositum de pecunia.secundo de gemmis:ibi.An gẽmarum.tertio de possessionibus:ibi.An vos.quarto de vestibus:ibi.Jam vero.quinto de famulis:ibi.An vero. Primo duabus rationibus probat diuitias non multum esse appetendas secunda ibi. At eadem. Prima ratio talis est. Illa non sunt multum appetẽda que nec ex sui natura nec natura vtẽtis sunt preciosa: diuitie sunt buiusmodi:ergo ꝛc. Maior est nota:quia nibil appetitur nisi bonum et preciosum. Minor declaratur.diuitie non sunt bone ex sui na-

Quamuis tonet ruinis.potest exponi.q̃uis.i.q̃tumuis seu quantuncumqz ventus miscens equora ruinis tonet tu conditus quieti. i. ad quietem repositus duces eum serenus ꝛc. Multa sunt ꝟ adiectiua per subintellectas coniunctiones construenda: nam sine coniunctione duo adiectiua vtiose dantur vni substãtiuo. Vult autem dicere magnam esse securitatem eius qui mediocribus contentus est.

¶ Prosa quinta secundi libri.

Sed quoniam rationum iam in te. Hic incipit quinta prosa buius secundi in qua pbiloſopbia ponit remedia magis mouentia Bo. ad ostendendum S.tbomas

Bona fortune

tura: quia non faciunt bonum eum cui adueniunt. nec sunt bone ex parte utentis quia non in ꝯtum coseruantur. sic enim faciunt hominem auarum. nec inꝯtum distribuuntur: quia sic relinquunt hominem. dicit enim in littera. Diuitie vel sunt preciose sui natura vel natura vestri utentium eis. et quid earum est potius idest preciosius: an aurum: an vis congeste pecunie idest congregate. arqui pro certe be scilicet diuitie non sunt preciose conseruando eas: qz melius nitent effundendo id est distribuendo eas ꝙ coaceruando idest retinendo eas. siquidez auaricia que pecuniam coaceruat sẽper facit homines odiosos. et largitas que pecuniam effundi facit claros id est honestos. subdit. et si illud qđ transfertur in alterum non potest manere apud quenꝙ tunc est preciosa pecunia loquendo ironice: cum ipsa usu largiendi translata in alios desinit possideri. ¶ Notandum ꝙ aliquid ẽ bonum dupliciter: vel ex natura sui vel ex natura utentis. Et illud dicitur bonum ex natura sui qđ a se vel in se habet vnde sit bonum: et cuicumqz aduenit facit ipsum bonum: sicut recta ratio par et similia. Sed illud dicitur bonum ex parte utentis quo si aliquis conuenienter utatur aliquid boni inde prouenit. Unde no. ſm beatuz Ber. Solus error hominum facit ꝙ aurum et argentum reputãtur preciosa cum non sint nisi terra rubea et alba. ¶ Nota ꝙ Seneca. lxxxviij. epistola probans diuitias non esse bonas sic arguit. Quod bonum est bonos facit: diuitie non faciunt bonos: ergo diuitie bone non sunt. Item illud quod potest contingere contemptissimo et turpissimo bonum non est: diuitie autem et lenoni et laniste contingunt contẽptissimo et turpissimo ergo bone non sunt. Item bonum ex malo non fit: diuitie autem sunt ex auaritia que mala est: ergo bone non sunt. ¶ At eadem si apud vnum. Hic ponit secundaz rationem que talis est. Illa non sunt multum appetenda que a pluribus non possunt possideri et non transeunt ad alium sine paupertate aliorum. diuitie sunt huiusmodi. ergo ꝛc. vnde dicit in littera. At pro sed si eadem scilicet pecunia quanta est vbiqz gentium idest apud omnes gentes: congeratur apud vnum hominem ipsa fecerit ceteros homines inopes sui id est carentes: et vna vox pariter tota id est simul replet auditum multorum: diuitie autem non possunt transire in plures nisi comminute idest diuise in partes: quod cum factum est scilicet ꝙ comminute transeunt in alios: necesse est vt supple illos faciant pauperes quos relinquunt. Et tunc exclamat contra diuitias dicens. O igitur supple dico diuitias esse angustas idest arctas et inopes: quas non licet pluribus habere totas: et que non veniunt ad quemlibet sine paupertate ceterorum id est aliorum hominum. ¶ Nota ꝙ diuitie nonveniunt ad quẽlibet sine aliorum paupertate: quia dicit Sene. in de remedijs. Pecuniam perdidisti quam vt haberes alius ãte te perdidit. perdidisti pecuniam: habes vno periculo minus quo te felicem dicam si cum illa auaricia m perdidisti. ꝛ idez. lxxxviij. epistola di. Diuitie aĩos inflãt: superbiam pariunt: inuidiam contrahunt: mentez alienant: timorẽ inducunt: insolentiã faciũt. nihil autẽ aliud insolentia est ꝙ spes false magnitudinis: ergo diuitie bone nõ sunt. ¶ An gem-

odiosos largitas claros facit. Qđ si manere apđ quẽꝙ nõ põt qđ transfertur in alterũ: tũc est ꝑciosa pecunia cũ trãslata ĩ alios vsu largiendi definit possideri. ¶ At eadez si apud vnũ quanta vbiqz gentium est congeratur: ceteros sui inopes fecerit. Et vox quidez tota pariter multorum replet auditum. Iste vero diuitie nisi cõminute in plures transire nõ possiunt. Qđ cum factum est pauperes necesse est vt faciãt quos relinquunt. O igiꝛ angustas inopesqz diuitias: quas nec habere totas pluribꝰ licet: et ad quẽlibet sine ceterorum paupertate nonveniunt. ¶ An gemmarum fulgor oculos trahit? Sed si quid est in hoc splẽdore precipui: gemmarum est lux: illa non hominũ. Quas quidez

Bonum

Diuitie nõ sũt bonevel bonum

Diuitie

marum fulgor oculos trabit. Dic ostendit philosophia q̄ gemme non sunt appetende tanq̄ proprium bonum hominis intendens talem rationem. Quicquid bonitatis vel preciositatis est in gemmis hoc consistit in luce ⁊ splendore gemmarū: sed lux gemmarum non est proprium bonum hominis: sed est bonum ipsarum gemmarum: ergo ⁊c. Unde dicit in littera. An fulgor gemmarum trabit oculos hominum supple ad concupiscendum eas tanq̄ primum bonum: sed si quid est precipui. i. preciositatis ī hoc splendore: illa lux est gemmarum ⁊ non hominū: q̄s quidem gemmas vehemēter admiror homines mirari. i. mirādo desiderare tanq̄ bonum suū. quid est enim carens motu anime atq; compage. i. coniunctione mēbrorum: quasi diceret quid reperitur in rebus inanimatis quod iurevideatur: idest videri debeat eē pulchrum rei animate ⁊ rōnabili nature: quasi diceret nihil. que gemme tametsi pro q̄uis trabant. i. recipiant aliq̄d postreme pulchritudinis opa. i. diligentia cōditoris q; p et sui distinctione: idest specifica formatione: tamen ipse collocate infra vestrā excellentiaz. i. dignitatē nullo modo merebant vram admiratōem. ¶ No. q̄ non est gloriandū de gēmis tanq̄ pro proprio bono: q; dicit Sene. xli. epla Nēo gl̄iari debz nisi de suo. Quid enī est stultius in boīe q̄ aliēa laudare. q̄d est eo dementius qui ea mirantur q̄ ad alium transferri ꝓ tinus possunt: nō faciunt equum meliorē aurei freni. ¶ No. q̄ quadruplex est pulchritudo. Prima est animalium rationalium. scōa est brutorum sensibiliū. tertia plantarum vegetabiliū. quarta est rerum inaīatarum: in quo genere gēme collocantur: ꝓpter qō dicit phīa. Si gēme trahunt aliq̄d postreme pulchritudis. ¶ An vos agrorum pulchritudo. Dic ꝓbat phīa idem de possessionib⁹ sicut de agris ⁊ intēdit hāc sentētiam Bonitas agrorum vel ꝓsistit in pulchritudine eorum q̄ delectant aspectum: ⁊ talis pulchritudo non magis est ipsi⁹ boīs q̄ pulchritudo florum vel stellarum q̄ etiā delectāt aspectum: ⁊ talis pulchritudo nō magis est ipsi⁹ boīs q̄ pulchritudo florum vel stellarum q̄ etiā delectāt aspectū boīs: ⁊ tū nihil ad boīem pulchritudo istorum vel bonitas agrorum confert in vtilitate eorum q̄ est ad sustētationem boīs: ꝛ hec possessio agrorum nō est multū appetēda vt sit āpla: q; natura paucis est ꝓtēta Unde dicit in littera. An pulchritudo agrorum delectat vos: vt gaudeat ꝛ de eo tāq̄ de bono vō Et di. Bo. q̄d ni. i. q̄re nō dlectaret. est em̄ pulchra portio opis pulcherrimi. s. mūdi: si nos gaudem⁹ facie. i. aspectu maris sereni. i. tranq̄lli: sic. i. eadē rōne miramur celū: sydera: solē ⁊ lunā Rīdit phīa. Nū. i. nunq̄d aliq̄d borum attingit te tanq̄ ꝓprīū. q. dicerz nō. Nū. i. nūq̄d audes gl̄iari splēdore alicui⁹ talium tanq̄ tuo. q. dicerz nō. An. i. nunq̄d tu distingueris. i. ornaris vnis floribus⁹. certe nō. nūq̄d tua vbertas. i. fertilitas intumescit. i. supbit ī estiuos fructus⁹. i. p estiuos fructus⁹. q. diceret non. q̄d raperis. i. circūdaris vel extolleris inanib⁹ gaudijs sup. reputādo ista bona. q̄d āplexaris externa bona ꝓ tuis. q. d. frustra hoc facis q; fortuna nunq̄ faceret esse tua q̄ natura rerum a te fecit aliena. Tunc dicit phīa. non nego quin ista possint tibi esse vtilia. fru-

mirari homines vehementer admiror. Quid est enim carens animę motu atq; membrorum compage quod animate rationabiliq; nature pulchrum esse iure videatur? Que tametsi conditoris opera suiq; distinctione postreme aliquid pulchritudinis trabūt: infra vestrā tamē excellentiā collocate admirationē vestram nullo modo merebant. ¶ An vos agrorum pulchritudo delectat? Boe. Quid ni? Est enim pulcherrimi operis pulchra portio. Si quondam sereni maris facie gaudemus: sic celum: syderа: solem: lunāq; miramur. Þ. Num te horum aliquid attingit? Num audes alicuius talium splendore gloriari? An vernis floribus ipe distingueris: aut tua in estiuos fructus intumescit vbertas? Quid inanibus gaudijs raperis? Quid externa bona ꝓ tuis amplexaris? Nunq̄ tua faciet

Pulchritudo

etus enim terrarum p:oculdubio debentur alimentis animantium.i.animalibus p:o alimentis:sed si velis replere indigentiam nature:qđ satis est.i.ad sufficientiã:nihil est.i.non op:tz ꝙ petas.i.desideres affluentiam fo:tune sup.ad dilatandũ ⁊ ampliandũ agros. natura enim paucis contenta est:cuius satietatem si velis v:gere.i.cogere superfluis cibis ⁊ potib⁹:illđ qđ infunderis ventri superfluum:fiet aut iniocundũ.i.triste:aut fiet no:xiũ.i.periculosuz.¶ No.ꝙ er littera potest fo:mari talis ratio.Si illud qđ magis videtur in esse non inest:nec illud qđ minus sed magis videtur ꝙ bõ debet gloriari de pulch:itudine celi ⁊ stellarum ⁊ non debet:quia nihil bo:ũ est suum:ergo min⁹ oz glo:iari de pulcritudine agro:ꝝ ⁊ alia:ꝝ possessionum. ¶ No.ꝙ natura non est oneranda supfluis:sed est alẽda: paucis ꝓtenta est.vnde Sen.xvi. epl'a.Si ad naturã viveris nunq̃ eris paup.si ad opiniones nunq̃ eris diues.Exiguũ natura desiderat:opinio vero immensuz.Et beatus Augu.di.Sumẽda sunt alimenta tanq̃ medicamẽta.⁊ Brego. Dum venter nimia satietate extendit:aculeus libidinis suscitatur.¶ No.ꝙ aristot.in quadam epl'a ad Alex.di.Qui transgreditur debitũ modũ in pleno ⁊ in vacuo:non poterit euadere furo:em egritudinis ⁊ molestias infirmitatum.Qui ergo appetit viuere ⁊ dominari renunciet desiderio ꝓprie voluptatis: nec comestionem comestioni superaddat quia omnis incõtinens voluntarie est egrotans.ij.etbico:uz. Et subdit Audiuit ab Ypocrate: ꝙ conseruauit dietas ꝓ qb⁹ debilitatez co:po:is sustinebat.cui dixit suus discipul⁹:doctor egregie si velles bñ comedere nõ sustineres tãtã co:pis debilitatẽ.Cui rñdit Ypocras.Ego comedo vt viuã:nõ vivo vt comedã.vñ di.Ari.ibidẽ.Alimentũ ꝓpter durabilitatem est querendũ:nõ durabilitas ꝓpter alimentũ:subdit.Multos novi ꝙ diminuerunt de alimento ⁊ comestione abstinẽtes a suis appetitib⁹:pcẽtes gule viuẽtes tẽperate ꝓ dietas ꝙ fuerũt saniss̃imi co:pis longio:ib⁹ vite boĩ appetit⁹.¶ Jaz ꝟo pulchrũ. Hic pbia ondit ꝙ nõ sit gaudẽdũ de pulchritudĩe vestiũ tanq̃ de ꝓprio bono:⁊ arguit sic.De illi⁹ pulchritudĩe nõ ẽ gaudendũ ꝙ nõ est boĩs pulch:itudo:sz pulchritudo vestiũ nõ est boĩs pulchritudo:sz est ipsa:ꝝ vestiũ:igit̃ ⁊c.vñ dicit in lr̃a.Jã putas pulchrũ esse.i.tute pulch:itudini ascribendũ fulgere varijs vestib⁹.q.d.nõ debes ꝺ putare:q̃rũ.s.vestiũ si spẽs.i.pulchritudo est grata.i. delectabilis ĩ tuitu ego mirabo:r naturã materie vestiũ:aut mirabo:r ingeniũ.i.subtilitatẽ artificis veste fo:mãtis nihil ascribẽdo tibi.¶ No.ꝙ splendo:r habit⁹ exterio:is nõ facit boiez meliorẽ nisi fulgeat habit⁹ mẽtis interio:r in eo.vñ Sene. Null⁹ dicit gladiũ eẽ bonũ si baltbeus ei⁹ deaurat⁹ est: ⁊ vagina gemmis distincta.Sz gladi⁹ est bon⁹ si bñ inscidit ⁊ bonũ acumen habet.⁊ mucro bonus est ꝙ oẽ munimẽ ruptur⁹ est.vñ sunt versus.Aurea nobilitas luteã si vestiat ollã. Non iõ seqꝝ bãc min⁹ esse lutũ.Itẽ poeta inquit.Linge caput lauro:tege gemmis co:p⁹ ⁊ auro.Si fueris p:idem remanebis rusticus idem.¶ An vero te longus o:do famulo:um. Hic pbia osten

Natura

Abstinentia

Vestitus

esse fo:tuna:que a te natura re:uz fecit aliena. Terrarum quidẽ fructus animãtiũ p:oculdubio debentur alimẽtis.Sed si quod nature satis est replere indigentiã velis:nihil est qđ fo:tune affluentiã petas. Paucis enĩ minimisq̃ natura contẽta est.Cuius satietatem si superfluis v:gere velis:aut iniocundũ quod infuderis fiet:aut no:xiũ.¶ Jamvero pulchrũ varijs fulgere vestibus putas:quarum si grata intuitu species est:aut materie natura:z:aut ingenium mirabo:r artificis.¶ An vero te lõgus o:do famulo:ꝝ facit eẽ felicẽ:Qui si vitiosi mo:ribus sint:pernicios̃a dom⁹ sarcina ⁊ ip̃i dño vebementer inimica.Si vero pbi sint: quonãmodo in tuis opibus aliena p:obitas numerabitur:Ex quibus omnibus nihil bo:uz que tu in

dit non esse gloriandum de multitudine famulorum tanq̃ de proprio bono: et arguit sic. Famuli aut sunt perversi in moribus: et sic sunt nociui: aut sunt morigerati: tunc nihil ad te: quia hec probitas est famulorum et non tua. Unde dicit in littera. An vero longus ordo famulorum facit te esse felicem: qui scilicet famuli si sint vicioſi moribus supple: tunc sunt pernicioſa sarcina ideſt periculoſum pondus ipſius domus: et sunt vehementer inimici ipſi domino. ſi vero sint probi: quonammodo ideſt per quem modum aliena probitas numerabitur ideſt computabitur in tuis opibus. q. d. nullo modo. Et tunc cõcludit de omnibus predictis dicens. Et quibus omnibus predictis monstratur liquido. i. aperte nihil bonum esse tuum bonũ que tu computas in tuis bonis: quibus ſi nihil inest appetẽde pulcbritudinis ſup. que tibi aſcribere poteris: quid est id est quare est q̃ tu doleas de amiſſis vel leteris retentis. q̃ pro sed ſi predicta sunt pulcbra natura id est ꝓpter naturam, ꝓpriam quid refert id tua. i. quid pertinet boc ad te q. d. nihil. nam bec ſequeſtrata. i. diuiſa tuis opib⁹ per ſe placuiſſẽt. neq̃ eñ idcirco sunt precioſa q̃ i tuas venere diuitias: ſed qñ pro quia videbantur tibi precioſa: iõ maluiſti ea ãnumerari tuis diuitijs. ¶ Nota q̃ ſerui perverſi i moribus sunt familiares inimici domini et totius domus. de quibus poſtea dicetur tertio huius quinta proſa. Non est peſtis efficacior ad nocendum q̃ familiaris inimicus. ⁊ ſi videtur aliquando amici boc est ratione vtilitatis non ratione virtutis. de quib⁹ loquitur Sene in de remedijs dicens. Vel muſce ſequũtur: cadauera lupi: frumenta formice predã ſequitur iſta turba non bominem. Item Sene. dicit. xl. epiſtola. In bomĩe illud laudandum est quod ipſius est. ſi familiaꝫ formoſam habet ⁊ domuꝫ pulcbrã ſi multum ſerit: ſi multum feneratur nihil bonuꝫ in ipſo est: ſed circa ipſum lauda in illo quod ꝓpriũ est: quod nec auferri nec eripi poteſt. ¶ Quid autez tanto fortune ſtrepitu. Ubi ꝓbia oſtendit generaliter diuitias non esse appetendas magnopere. ⁊ facit boc trib⁹ rationib⁹. ſecundã ponit ibi. Ita ne. tertiã ibi. Ego vero nego. Prima ratio est iſta. Illa nõ sunt multũ appetenda per que bomo non cõſequit ea ꝓpter que diuitie appetũtur. appetũtur eñ diuitie ꝓpter fugam indigentie quã bomo nõ cõſequitur per diuitias: ſicut declarat in littera dicẽs. Quid aũt tanto ſtrepitu id est laboze deſideratis id cum deſiderio inſiſtitis fortune credovos queritis fugare indigentiaꝫ copia id est diuitijs. q. d. ideo deſideratis diuitias vt ſuppleatis ve ſtraꝫ indigentiam. At qui pro ſed boc cedit vobis in contrarium: quippe pro quia pluribus adminiculis id est adiutorijs est op⁹ ad tuendum varietatem precioſe ſupellectilis. i. poſſeſſionis. verũq̃ illud est permultis eos indigere qui permulta poſſident q̃ pro et contra id est per contrarium ſupple illi minime indigent qui metiantur. i. menſurant ſuam abundantiam nõ ſuperfluitate ambitus id est cupiditatis ſed neceſſitate nature. ¶ Nota ſm Senecã permultis indigent qui permulta poſſident: propter quod multe diuitie non fugant indigentiam ſed magis excitant, vnde poeta. Nulla ditari ratione poteſt auari. Vos faciũt inopes quas cumu

tuis computas bonis tuũ esse bonum liquido monstratur. Quib⁹ ſi nihil ineſt appetẽde pulcbritudinis: quid est q̃ amiſſis doleas: vl̃ leteris retẽtis? Quod ſi natura pulcbra sunt: quid id tua refert? Nam bec per ſe a tuis quoq̃ opibus ſequeſtrata placuiſſent. Neq̃ enim idcirco sunt precioſa q̃ in tuas venere diuitias: ſz quoniam precioſa videbãtur tuis ea diuitijs annumerare maluiſti. ¶ Quid autẽ tãto fortũe ſtrepitu deſideratis: fugare credo indigentiã queritis copia. Atqui bocvobis in contrarium cedit. Pluribus quippe adminiculis op⁹ est ad tuendam precioſe ſupellectilis varietatẽ. Verũq̃ est illud permultis indigere eos qui multa poſſident. Contraq̃ minime indigere q̃ abundantiam ſuam nature neceſſitate non ambi-

Serui

Minime indigentes

latis opes. ¶ Nota circa hoc quod dicit minime indigent. dicit Sene. 1ei. epistola. Taurus paucissimorum iugerum pascuis impletur. et vna silua pluribus elephantibus sufficit. homo terra pascitur et mari. Quid igitur tam insatiabilem ventrem natura dedit nobis cum tam modica corpora nobis dederit vt vastissimorum edacissimorumq; animalium auiditatem vinceremus. ꝙ tulum enim est quod nature datur paruo illa educatur. non fames nostri ventris nobis magno constat: sed ambitio. ventri autem obedientes loco animalium numeremur non hominum. Querens vitam voluptuosam oportet vt corpori suo seruiat. Maior sum et ad maiora genitus sum ꝙ vt sim mancipium mei corporis. Quod non aliter aspiciam ꝙ aliquod vinculum mee libertati circundatur. natura paucis minimisq; contenta est. ¶ Ita ne ante nullum est proprium vobis. Hic ponit secundam rationē secundo concludit manifestum errorem hominum: ibi. ꝙ vero late. et ratio talis est. Illa non sunt appetenda quibus appetitis homo putans se talibus ornari facit iniuriam suo creatori: sed bona exteriora sicut diuitie sunt huiusmodi vt declarat in littera. ergo ꝛc. et dicit. O homines: nunquid nullum bonum est proprium atq; insitum. i. naturale et intrinsecus vobis: itavt queratis bona vestra in externis rebus id est in exterioribus secis rebus: et in rebus sepositis id est a vobis seorsus positis. q. d. immo in vobis est bonum si considerare vultis: sed sic est versa id est mutata conditio rerum vt animal diuinum. s. homo qui est similis deo non aliter videatur sibi splendere nisi in possessione supellectilis inanimate id est bonorum exteriorum que sunt inanimata: et alia quidem ab homine contenta sunt rebus scilicz suis bonis: vos autem supple homines deo consimiles mente captatis: id est queritis ornamenta vestre excellentis nature a rebus infimis scilicet inanimatis: quod est erroneum: nec intelligitis quantam iniuriam faciatis vestro conditori scilicet peruertendo ordinem ab eo institutum. Ille enim conditor voluit humanum genus prestare id est precellere omnibus terrenis: sed vos detruditis vestram dignitatem infra queq; sup. rerum infima: quod probat in hoc. Nam omne bonum est preciosius eo cuius est bonum. cum vos iudicatis vilissima rerum: sicut sunt bona supple fortune esse vestra bona vos summittitis id est subijcitis vosmet ipsos eisdem vestra existimatione id est opinione. et hoc haud pro non immerito cadit id est accidit homini. quippe pro quia ista est conditio humane nature vt pro ꝙ tuz id est tunc tantum excellat ceteris rebus cum se cognoscit. eadem tamen supple natura humana redigatur infra bestias si referit se nosse. Nam ceteris animantibus natura est ignorare sese id est seipsam. sed hominibus venit id est prouenit ex vicio. ¶ Nota ꝙ homini est insitum proprium bonum quod est recta ratio que semper deprecatur ad optima: in cuius actu et speculatione consistit felicitas: quia sapiens maxime est felix. decimo ethicoꝝ. z homo curans intellectuz deo amantissim? videtur: ibidē. ideo non est querendū bonū homis ī rebus externis. ¶ Nota

tus superfluitate metiuntur. ¶ Ita ne aūt nullum est proprium vobis atq; insitum bonū: vt in externis ac suppositis rebus bona vestra q̄ratis? Sic rerum versa cōditio est: vt diuinuz merito rationis animal: non aliter sibi splēdere nisi inanimate supellectilis possessione videatur. Et alia quidem suis rebus cōtenta sunt: vos autem deo mente consimiles a rebus infimis excellētis nature ornamēta captatis: nec intelligitis quantā cōditori vestro faciatis iniuriam. Ille genus humanuz terrenis omnib? prestare voluit: vos dignitatem vestram infraqueq; infima detruditis. Nam si omne cuiusq; bonum id eo cui? est constat esse p̄ciosius: cuz vilissima rerū vestra bona esse iudicatis: eisdē vosmetipsos vestra existimatiōe summittitis.

Vario

q̄ homo mēte ⁊ ratione est similis deo: quia ſm Sene. ratio nihil est aliud q̄ pars diuini ſpiritus merſa in corpus humanū. Et dicit idem Sene. q̄ anim⁹ rectus est quaſi deus in humano corpore boſpitatus. Et idem dicit. Diſce poti⁹ animum extollere in immenſum: nobis em̄ ⁊ generoſa res est anim⁹. ¶ Nota q̄ homo ſeipſum ignorans deterior est beſtia. vñ Boe. in tractatu de ſummo bono allegans commentatorem di. Ue vobis hominibus qui de numero beſtiarum computati eſtis: hoc diuinū quod in vobis est non cognoſcentes: ꝓpter quod ad ſuperiora aſcenditis: ⁊ deo ſimiles eſtis. Et ſubdit. diuinum aūt in homīe vocat intellectū ⁊ rōnem. ¶ Nota. q̄ nihil ꝓhibet vnū ⁊ idem eſſe nobilius ⁊ ignobilius qō diuerſificat ſm conditionem ſeu ꝓſideratōez. vnde q̄uis hō ſm ſe ⁊ ſimpliciter ſit melior beſtijs: tñ inquantū deficit ab aliquo quod ſibi debetur ſm naturam. ſ. cognoſcere ſe qō non debetur beſtijs ſic eſt ignobilior beſtia. ¶ Quam vero late patet. Dic philoſophia cōcludit manifeſtum errorem hominū dicens O homines q̄ late patet veſter h̄ error qui exiſtimatis aliquid poſſe ornari ornamentis alienis. At ꝓ ſed illud fieri nequit. nā ſi q̄d i. aliquid luceat ex appoſitis ſibi ⁊ non ex ꝓpria pulcritudine: tunc appoſita illa laudantur: vero ꝓ ſed illud quod est velatum atq̄ ꝓ ⁊ tectum appoſitis illis: nihilominus perdurat. i. perſeverat in ſua feditate. i. turpitudine. ¶ Nota ſi aliquid est fetidum in ſe eius feditas non tollitur per ornatuz ex trinſecum. vnde dicit poeta. Aurea nobilitas luteam ſiveſtiat ollam. Non ideo ſequitur banc minus eſſe lutum. Et quidam clericus reſpondens mulieri querenti vtrum eſſet pulcra dixit. O domina pulcra ſunt tibi appenſa. ¶ Ego vero nego illud eſſe bonum ⁊c. Ponit tertiam rationem que talis est. Illud non est multum appetendum quod nocet poſſidenti: ſed diuitie ſepe nocuerunt poſſidentibus: quod declarat ex duobus. Primo quia diuitie faciunt poſſidentes ſe falſa opinari vel eſtimare. Secundo quia faciunt poſſidentes amiſſa ſecuritate timere. vnde dicit i littera. Ego philoſophia nego illud eſſe bonum quod noceat habenti. Num id mentior? inquies minime. Atqui ꝓ certe diuitie perſepe nocuerūt poſſidentibus. Cum ꝓ quia quiſq̄ ſupple homo peſſimus eo q̄ ipſe est auidus magis alieni eris: ipſe putat illum hominem ſolum digniſſimum qui habet: idest poſſidet quicquid vſq̄ est auri q̄ ꝓ et gemmarum. Tu igitur ſupple homo qui in diuitijs conſtitutus es nunc pertimeſcis gladium q̄ ꝓ et contum: ſi intraſſes callem. i. ſemitam huius vite tanq̄ viator vacuꝰ coram latrone ſecurus cantares. Tunc inuehitur contra diuitias. O preclara beatitudo opum mortalium: ⁊ loquitur ironice. q. d. minime preclara: quam tu homo cum adeptus fueris ſecurus eſſe deſiſtis. ¶ No. diuitie nocent habenti. vnde Ariſt. primo ethicorum di. Talem quidez errorem habent bona q̄ multis contingunt detrimenta ex ipſis. multi enim ꝓpter diuitias

Vō deo ſimilis

Quod quidē haud īmerito cadit. Nūne quippe nature iſta cōditio est: vt tum tñ ceteris rebus cuz ſe cognoſcit excellat. Eadē tñ infra beſtias redigatur ſi ſe noſſe deſierit. Naz ceteris animantibus ſeſe ignorare natura est: hominibus vitio venit. ¶ Quā vero late patet veſter hic error: qui ornari poſſe aliquid ornamentis exiſtimatis alienis. At id fieri nequit. Nam ſi quid ex appoſitis luceat: ipſa quidez que ſunt appoſita laudātur: illud vero bis tectū atq̄ velatum in ſua nihilominus feditate perdurat. ¶ Ego vero nego illud eſſe bonum quod nocet habenti. Num id mentior? Minime inquies. Atqui diuitie poſſidētibus perſepe nocuerūt. Cū peſſim⁹ quiſq̄ eo q̄ eris alieni magis est auidus: quicquid vſq̄ auri gēmarūq̄ est ſoluz qui habet digniſſimum putat. Tu igit qui nūc contum gladiumq̄ ſollicitus pertimeſcis: ſi vi

Vbi nobis Gōd

Ego nobis

o Dūa

perierunt. ¶ Notandum q̄ mali tñ diuites reputant esse dignos. vnde di. Ambrosius. Ita in cubuerunt mores hoīm in admiratione diuitiarum vt nemo nisi diues putet dign⁹. ¶ No. q̄ diuitie non reddūt hominem securum. vnde iuuenalis poeta. Pauca licet portas argenti vascula puri: Nocte iter ingressus contum gladiumq; timebis. Et nocte ad lunam trepidabis arundinis vmbram. Cantabit vacuus coram latrone viator. Et Sene. xliij. epla di. Nudum latro trāsmittit: ⁊ in obsessa via pauperi pax est. Et. lxxvi. epla. Quisquis se fortune multum dedit ingētem sibi viam perturbationis fecit. vna hec via est ad tutā vadē di externa despicere ⁊ honesto cō tentum esse.

te huius callem vacuus viator intrasses: corā latrone securus cātares. O preclara opū mortalium beatitudo: quam cum adeptus fueris securus esse desistis.

Ascensius

Sed quoniā ⁊c. In hac p̄sa cū multa sint eruditionis plena: pauca tamē visa sunt exp̄nis egentia. Ne tñ nihil dicam. Aduerte lector primo numerū esse mutatū de singulari in pluralem. Prius eñ dixit p̄bia. Jam in te ⁊ postea: age eñ ⁊c. ⁊ tamen subiungit. quod aut vestrum. Tu enim ⁊ tuus ad singulos respiciūt: sed vestrū sicut nostruz ad plures. Vitiosuz autem est in secunda fine legitima rōne mutare numerum: aut ad vnū loquendo plurali vti numero: q̄uis gallica lingua contra faciat. Dico in scōa persona: q; in prima vtrunq; licet: et de se cuuis etiam mīmo pluraliter loqui et de singulari tranfire in pluralem vt auctorum exempla docent cum preceptis grammaticorum. In scōa non licet: nisi sit legitima rō: que tunc mihi esse videtur quando res ip̄a non vitiose mutatur. i. quando de eo qō ad virum pertinebat tranfim⁹ ad id qō ad plures pertinet: sicut hoc loco. cum solus Boe. inciperet admittere fomēta rationū p̄bie: ⁊ ipse solus adhortandus esset: q; solus p̄seus: p̄bia vsa est singulari numero dicēdo i te: ⁊ age. Sed q; transit ad id quod est commune omni homini mutat in re numerum dicens Quid in eis est qō aut vestrum fieri queat. q. d. non tuum solius: sed vestrum omnium o mortales. Secundo animaduerte latine ⁊ apte p̄o parte dictum esse per interrogationem figura tam que negationem poscit. Diuitie ne vel vestri vel sui natura p̄ciose sunt: quasi dicat non. Nō est neq; sua neq; vestra natura p̄ciose sunt. P̄o quo tria considerabis. primū est aliud esse latine loqui: aliud grāmatice: aliud apte. Latine eñ loquitur qui natiuā romani oris eloquentiaz seruat: etiam si p̄cepta grāmaticalia non omnia seruet. Unde latine dictum est. Quas credis esse bas non sunt vere nuptie. qō grammatice diceretur. he nuptie quas credis esse veras non sunt vere. Grammatice ergo loquitur: qui p̄cepta grammaticalia seruat. Apte autem loquitur qui p̄prie loquitur ⁊ in ea significatione in qua debet. Sepe enim latine ⁊ grāmatice quid dicitur ⁊ tñ non apte. Uerbigratia. omnes p̄cipiunt q̄ p̄o valde superlatiuo iūgi: non tamen apte dices. q̄ p̄rimum recepero pecunias meas faciam tibi. Sed vt primum vel vbi primū vel cum primū. Et ita in multis alijs diligens lector animaduertere potest: nō omnia que latine dicuntur apte dici. Secundum hic considerandum est de differentia de vl ⁊ an quam pauci ante vallam animaduerterunt saltem nouitiorum. Est autem talis q̄ quando dubitamus de omnibus membris diuisionis simul: ita q̄ sit communis dubitatio: tunc recte ponimus vel: aut ve: ⁊ consimiles: vt hoc loco potest dubitari de diuitijs an sint p̄ciose tam de sua natura q̄ de natura vtentis: et ideo posuit recte vel geminatum. Quando autem non dubitatur de omnibus membris: idest non dubitatur quin hoc de quo queritur vni membrorum conueniat: sed dubitatur inter membra: hoc est cui eorum si multa sunt: vel vtri eorum si duo tantum sint: conueniat de quo queritur. tunc non ponemus vel sed an. Et hoc tam querendo q̄ enunciādo nos ne scire vel dubitare. Uerbi gratia. ego bene scio q̄ pater me⁹ viuit aut nō viuit: sed nescio vtrum viuat an mortuus sit. ideoq; false dicerem: nescio an pater meus viuat aut mortuus sit. Et male quererem. Pater meus viuit ne: vel est mortuus? Sed deberem dicere. Nescio pater meus an viuat an mortuus sit. vel sic. Nescio pater meus viuat nec ne. Et sic quererē. Pater meus viuit ne: an mortuus est? hec valla diserte ponit: ⁊ nos forte clarius iam diximus. Tertium est quod sepe tetigimus: quia fm eundem vallam: mei: tui: sui: nostri: ⁊ vestri: tantum passiue significant: et possessiue aut actiue loquentes: ponere debent meus

De mutatione numeri

Latine loq; Grāmatice

Apte

An et vel

mei. tui. sui nostri. ⁊ vēi.

tuus suus noster ⁊ vester: ideo hic potius dicerem sua natura q̄ sui: ⁊ vestra q̄ vestri nisi forte quedam partitio que passionem denotet innuatur in dictione natura. Addere possum pro exemplo bene dictum esse per an. Aurum ne an vis ⁊ cetera. quia tamen duas partes ponit alius forte dixisset. vtrum earum potius. vel si ad multa respexisset primum licet postea duas: tantum partes subdat: non tamen dixisset quid potius sed quid potissimum. Atqui be fundendo ⁊c. hic tertio loco considera gerundia precipue in do frequenter ⁊ venuste in passiua significatione absolute poni. vt apud virgilium cantando rumpitur anguis: id est dum incantatur. vtrīq; videndo femina: id est dum videtur. Et apud Quintilianum. Memoria (sicut cetera omnia) colendo augetur: id est dum excolitur. Sic etiam hic. Atqui be videlicet diuitie nitēt melius fundendo: id est dum funduntur: magis q̄ coacernando: id est dum coacernantur. Et ita vere exposueris. Odiosus aliquando est molestus: aliquando quem odimus: ⁊ ita passiue significat. Largitas etiam in bonum accipi solet: largitio fere in malum: pro ambitiosa donatione. Quarto animaduerte per contenti onem quandam hic pulchre probari diuitias non eē bonas: cum id non habeant bonitatis quod voci inest. Nam vna vox pluribus impartitur: diuitie non nisi vni: ⁊ id cum alterius iactura. Est autem contentio color rhetoricus contrarias sententias complectens: vt iuxta se posite magis eluceant. Compage membrorum. A compingendo dicitur hec compago: vnde reperitur aliquando compaginis et compagine et compaginibus: sed frequentius tanquam a nominatiuo compages fiunt obliqui: vt hic ablatiuus compage. Suiq; distinctione. bene dicit sui: quia passiue: id est qua distinguntur. Infra vestram excellentiam: id est inferius q̄ sit humana excellentia. Admirationem vestram actiue ponit: id est qua vos admiramini. Si quondam. legendum puto: sic quondam vt sit. Sic. quia pulchra videtur portio pulcherrimi operis. facies maris: id est species. sic quinto eneid̄. quibus aspera quondam visa maris facies. Num interrogatiuum fere negatiuum respōsum efflagitat. vnde componitur numquid. Natura contenta est minimis. Valla dicit contentum accipi actiue pro eo qui continet quod sibi satis esse iudicat. potest tamen sicut cetera fere ab eo posita etiam passiue accipi: pro eo cuius animus continetur ne plus capiat. Et licet dicatur latine: sum contentus: non tamen ego contentor apud latinos inueneris. Quinto animaduerte iterum numerum mutatum: ne si singulariter diceretur Boetio. Quid autem tāto fortune strepitu desideras: videretur Boetius consentire se auarum et cupidum esse: nūc autem ad totum genus humanum loquitur. Est autem strepitus proprie pedum sonitus: qui cum frequens sit potentibus qui multas pedisequas habent: transsumitur ad significandum pomposas diuitias. Supellex quia venit a super et lego vel lectus: non nisi vno p scribitur. Contraq;: id est econtrario. caue dicas econtra: vitiosum enim est. Sexto memineris ſm vallensem discrimen esse inter minimum et minime aduerbia: quia minimum est superlatiuū ab eo quod est paruum: ⁊ ita non omnino negat vnde q̄d minimum volo necesse est vt velim: sed in minima portione. Minime autem est aduerbium negandi significans id quod dicitur nullo modo. vnde q̄d mīme volo omnino non volo: ⁊ venit a minus accepto pro non. Cum ergo dī in textu. Contraq; minime indigere ⁊c. credo legendum esse minimū aut minimi aut minimo. Minimum aduerbialiter. ⁊ minimi mīmo no ialiter. nam egeo ⁊ indigeo genitiuum frequenter ⁊ non raro ablatiuum regunt. Q̄d aūt non sit legendum mīme. i. nullo modo. patet q; in consimili verbo Senece in cōmentariis allegato ofiditur q̄ homo alicuius eget. Et certum est hominem etiam mīmis contentū sepe egere. Unde est apud Aulum gelium in de noctib̄ atticis pulcherrimū capitulum: q̄d totum recitare placet. Dicit ꝯ li. xij. c. xxij. sic. Marcus Cato consularis ⁊ censorius: publicis iam priuatisq; opulentus rebus: villas suas inexcultas et rudes ne tectorio quidā plitas fuisse dicit ad annū vsq; etatis sue septuagesimum. Atq; ibi postea his verbis vtimur. Nec mihi inquit edificatio: nec vasum: nec vestimentum vllum est in manu preciosum. Nec preciosus seruus: nec ancilla. Si quid est (inquit) quo vtar: vtor. Si non est: ego sum. Cuiq; per me vti atq; frui licet. Tum deinde addit. Vitio vertunt: quia multa egeo: at ego illis: quia nequeunt egere. Nec mera veritas inquit Aulus gelius tbusculani hominis: egere se multis rebus: ⁊ nihil tamen cupere dicentis. Plus hercule pmouet ad exhortandam parsimoniam: sustinendāq; inopiam: q̄ grece istorum prestigie philosophari sese dicentium: vmbraq; verborum inanes fingentium. Qui se nihil habere: ⁊ nihil tamen egere ac nihil cupere dicunt: cum ⁊ habendo ⁊ egendo ⁊ cupiendo ardeant. Nec ibi. Adque incidentaliter duo. Vasum vasi olim in nominatiuo singulari dictum. vnde nunc vasa va

Quid

Gerundia in do

Odiosus

Largitas

Largitio

Contentio

Compago

Facies

Num

Content?

Strepitus

Minimus minime

An nullius egeat sapiens

Vasum

Vasum

sorum. Et egeo olim cum actō etiam cōstructum: sicut fruor: vtor fungor: & alia multa quoꝝ ꝯbalia genitiuis et vi actus conuersi in habitum regunt. Solum qui habet: dignissimum putat. Unde Horatius in epistolis. Vos solos aiunt saperet bene viuere quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Et iuuenalis. Quantum quisqꝫ sua nummorum spectat in arca Tantum habet & fidei. Credo autem iuuenalem secutum in fine huius prose: qui dicit satyra decima. Pauca licet portes &c. vt ī commentario superiori ponuntur. Quod autem auferunt securitatem patet etiam ex eo qđ addit iuuenalis ꝙ aconita. i. venena non bibuntur ex fictilibus vasis: sed ex aureis & gēmatis poculis. vnde patet diuitibus periculum fortis a latrone per gladios & contum: & domi ab herede per venenum. Uerba iuuenalis sūt. Nulla aconita bibuntur fictilib' : tūc illa time cum pocula sumes gemmata: & lato setinum ardebit ī auro. hec ibi. Setinum est vinum pretiosum nequid erres.

¶ Incipit metrum quintum.

Felix nimium prior etas
Contenta fidelibus aruis
Nec inerti perdita luxu
Facili que sera solebat
Ieiunia soluere glande
Nec baccbica munera norat
Liquido confundere melle
Nec lucida vellera serum
Tyrio miscere veneno:
Somnos dabat herba salubres:
Potum quoqꝫ lubricus amnis

¶ Prosa. v. scōi libri.

Sanctus Thomas

Felix nimiū prior etas. Hic incipit quintum metrum huius secundi qđ dicitur pētitacū ab inuentore: anapesticum a pede predominante. & ē dimetrum: quia quattuor pedes vnum metrum constituunt. & est catbalecticum quia in quarto pede vna syllaba deficit ad complementum metri. In quo metro philosophia cōmēdat primā etatem que erat sine cupiditate diuitiarum deplangendo presentem etatem in qua dominatur et regnat auaricia. Primo ergo commendat etatem antiquorum. Secundo nostram etatem deplangit ibi. Utinam modo. Primo dicit. Prior etas nimium felix fuit contenta fidelibus aruis: ideſt fideli agricultura: nec fuit perdita: ideſt depranata inerti luxu: ideſt grauí superfluitate: que etas solebat soluere: ideſt remouere sera: ideſt tarda ieiunia facili glande: ideſt vili fructu. nec illa etas norat: ideſt nouerat confundere: ideſt miscere baccbica munera: ideſt vina liquido melle ad faciendum mellicratum sicut modo fit. nec etiam nouerat miscere: ideſt intingere lucida vellera: ideſt albam lanam serum: ideſt illorum populorum tyrio veneno: ideſt sanguine concbiliorum: quorum copia apud Tyrum inuenitur ad faciendum purpureum colorem. Herba dabat eis salubres sommos. Non enim dormiebant in lectis eburneis sed in berbis: qꝫ pro et lubricus amnis: ideſt labilis aqua dabat eis potum. et pinus ideſt illa arbor altissima dabat eis vmbras: ideſt vmbrosas habitationes: non enim in domibus et in curiosis edificijs habitabant. nondum bospes aliqs existens secabat. i. diuidebat nauigando alta. i. profundū maris: qr adbuc nō erat vsus nauium: nec mercibus vndiqꝫ lectis. i. collectis viderat noua littora: ideſt alienas terras: quia manebant in patria. tunc sup. in illa etate tacebant sena classica: ideſt tube vel cornua vocantia homines ad bellum: dicta classica a calo quod est voco. neqꝫ cruor fusus acerbis odijs tinxerat: ideſt madidauerat horrida ar-

ma': quia tunc non erat vsus armorum. quid enim id est propter quid bosticus furor vellet p̄ or arma mouere: cum viderat seua vulnera: nec videret vlla premia sanguinis: quia nihil erat pro quo pugnarent. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit prior etas. quattuor etates distinguntur ꝑm poetas. In prima fuerunt homines boni et simplices pauci contenti qui comedebant glandes bibebant aquam non colebant vineas. banc etatem vocabant poete auream: et erat sub saturno: de qua Boe. loquitur in littera. Secunda etas dicebatur argentea que erat sub Joue. cum homines magis astuti inuenerūt agriculturam et ceperunt inhabitare domos et plantare vineas. Tertiam etatem vocabant ereaz in qua homines propter propriā curam rerum ceperunt alios depellere: et se aliqualiter malicie dare. Quartam etatem vocabant ferream: quando intantum abundabat malicia ⁊ auaricia hominū q̄ nec fides nec iusticia mansit in terra: in qua etate nos sum⁹: quā in fine Boe. deplangit. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit inerti luxu: q̄ inertia et ocium sunt causa luxurie vnde poeta. Ocia si tollas periere cupidinis artes. Item Ouidi. Queritur egistus quare sit fact⁹ adulter. In promptu causa est de fidiosus erat. Est autem triplex luxuria vt habetur in de scholarium disciplina. quedam consistit ī coitu. quedam in crapula: et quedam in vestitu: et quelibet est fugienda. ¶ Nota circa hoc q̄ dicit lucida vellera serum. Seres sunt quidam homines apud quos cōteritur lana de arboribus. fila q̄ q̄ a vermib⁹ q̄ dicunt boies bōbices operantur illa vocat ꝺ lucida vellera. ¶ No. q̄ tyr⁹ ē vermis venenosus ī cuius sāguine intingit purpura quoꝝcbiliorꝝ copia inuenit apō tyr īsulā. ¶ Utinā modo nostra redirēt. Hic phia deplāgit p̄sentē etatē dicēs. Utinā nostra tpa. i. ꝺditiones nr̄i tp̄is redirēt modo. i. redigerent ī p̄iscos mores. i. in mores ātiq̄s sed heu nō est ita: sed amor. i. desiderīū babēdi ferēs seniorꝝ. i. piculosiorꝝ ignib⁹ etne illi⁹ mōtis ardet. Heu q̄s fuit ille q̄ p̄m⁹ fodit. i. effodit pōdera tecti auri. i. abscōditi: effodit gemmas volētes latere q̄ sunt p̄ciosa picula: q: multi ꝓpter eoꝝ p̄ciositatē picula īcidūt. ¶ No. Bene, in li. de diuisione sciētiarꝝ ꝺmēdās priorē etatē dicit. O felix prior etas q̄ tot ptulit sapientes quib⁹ velut stellis fulgentib⁹ mūdi tenebras irradiaret: sed heu nūc alq̄ terrenis curis īseruiūt alq̄ tēporal' dignitat' ambitione inardescūt: omēs vero circa studiū sapiētie elāguescūt. ¶ No. q̄ etna est mōs sicilie q̄ frequent' ignib⁹ īardescit: ad cui⁹ similitudinē habet se auaricia ⁊ cupiditas hoīm q̄ īsatiabil' nunq̄ penit⁹ extinguit'. vñ Tul. ī libro de finib⁹ bonoꝝ ⁊ maloꝝ di. Cupiditates hominū sunt īsatiabiles: q̄ nō modo singulares sed vniuersas familias euertūt. Et cupiditatib⁹ emī odia: seditiones et bella nascunt: ex quib⁹ vitā amarissimā necesse est effici.

Etates

Seres

Etus

Umbras altissima pinus
Nondum maris alta secabat
Nec mercibus vndiq̄ lectis
Noua littora viderat bospes
Tunc classica seua tacebant
Odijs neq̄ fusus acerbis
Cruor horrida tinxerat arma
Quid enim furor bosticus vlla
Vellet prior arma mouere
Cum vulnera seua videret
Nec premia sanguinis vlla?
Utinam modo nostra redirent
In mores tempora priscos
Sed seuior ignibus etne
Feruens amor ardet habendi.
Heu primus quis fuit ille
Auri qui pondera tecti
Gemmasq̄ latere volentes
Preciosa pericula fodit?

Ascensius

Elix nimiuz prioz etas. Ordo est monocolos. i. vnus genus carminis qđ constat frequenter spondeo: duobus anapestis et syllaba vna. Aliquando primus est anapestꝰ et secundus spondeus vt ibi. liquido confundere melle. Laudat pfimoniã antiquoz q̃ illi p̃diti pacẽ inter se habuere. Ofidens p contrariũ gulam nostram et incontinentiam cupiditatemqꝫ insatiabilem esse causam omnis mali. Prioz etas quam auream dicunt et sub saturno fuisse. Contenta fidelibus aruis. que sponte sua nullo cogente omnia ferebatur: vt ostẽdit ouidius in primo de transformatis. Cuius verba sunt. Nondum precipites cingebant oppida fossę: non tuba directi: non eris cornua fleri. Non galee: non ensis erat: sine militis vsu Mollia securę peragebant ocia gentes . Ipsa quoqꝫ immunis rastroqꝫ intacta: nec vllis . Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus. Contentiqꝫ cibis nullo cogente creatis. Arbuteos fetus: montanaqꝫ fraga legebant . Cornaqꝫ et in duris berentia mora rubetis. Et que deciderant patula iouis arbore glandes. Ver erat eternum: placidiqꝫ tepentib⁹ auris. Mulcebant zephiri natos sine semine flores. Mox etiaz fruges tellus inarata ferebat. Nec renouatus ager grauidis canebat aristis ꝛc. Nec inerti predita luxu. Luxu. i. abundantia et superfluo vsu ciborum. potuum. vestium. veneris et similium . inerti. ab effectu. i. facienti eos ineres. Iners dicitur ab in pro fine et ars quasi sine arte. et solers a solon qđ totum et ars quasi totus et solidus in arte . Luxuriam autem esse causam inertie et eorum que inertiam consequuntur ostendit iuuenalis Satyra. vi. sic dicens . Prestabat castas humilis fortuna latinas Quondam: nec vitijs contingi parua sinebat. Tecta labor: somnicꝫ breues: et vellere tusco. Aerate durecꝫ manus: ac proximus vrbi hannibal: et stantes collina in terre mariti. Nunc patimur longe pacis mala: seuior armis. Luxuria incubuit victumqꝫ vlciscitur orbem. Nullum crimen abest facinusqꝫ libidinis: ex quo Paupertas romana perit. Hec ibi. Eadem in liuio. salustio ceteriscꝫ bistoricis inuenies. Item quia similia bijs inueniuntur in bucolico virgiliano. Sicilides muse. Et in fine secundi georgicorum. Et in primo metamor: phoseos vnde hec sumpta verisimile est: frustra tererem tempus eos locos allegando. Unum dicam Serui um ad illud secundi georgicorum. Velleraqꝫ vt folijs depectant tenuia seres. velle sericasve stes et bombicinas easdem esse. fiunt tamen bombicine etiam in insula que cos dicitur vnde coa vestis appellatur. Unde pli. Solinus et ibi Virgilius videtur velle lanam quandam peculiarem bombicine simillimam illic nasci: cum bombicina etiam in alijs locis nascatur et lana arborea in pluribus locis. Sunt autem seres populi apud indos. de quibus pli. in sexto Post scytbie orientalis plagam inter deserta sunt seres lanificio siluarum nobiles: perfusaz aqua depectũt frondiũ caniciem ꝛc. Hos dicit strabo esse longissimevite: et ad ducentesimuz annum peruenire: habereqꝫ senatum et quinqꝫ milibus hominum qui singuli singulos elephantes reipublice nutriunt. Lubricus amnis. Credo poetam lucidum dixisse. nam lubricuz non congruit poni . Est enim humidum et pingue in qđ pedem firmare non possumus. Quia tamen prius dictum est lucida vellera: credebant forte vitiosum esse si eodem vocabulo bis vteretur: ideo dixerunt lubricus amnis. cum potius dixissem. lympidus ānis . Heu perimus quis fuit ille. Tibullus elegiam decimam sic incipit. Quis fuit horrendos primus qui protulit enses . Qđ ferus et vere ferreus ille fuit : Tunc cedes hominum generi : tunc prelia nata: Tunc breuior dire mortis aperta via est. At nihil ille miser meruit: nos ad mala nostra Vertimus in seuas qđ dedit ille feras. Diuitis hocvitium est auri: nec bella fuerunt. Faginus astabat quum scyphus ante dapes ꝛc. Gemmasqꝫ latere volentes periculosa pericula fodit: pulchra appositio: gemmas preciosa pericula. Et honesta est locutio: et vis mira sententie. Videtur enim natura aurum in visceribus terre et in locis fere inaccessis gemmas occultasse: quadam sagacitate: ne sint occasio tantorum malorum. Quod plinius in principio. xxxiij. libri naturalis bystorie ita detestatur. Metalla nunc ipseqꝫ opes et rerum pretia dicentur: tellurem intus exquirente cura multiplici. Modo quippe alibi diutius foditur querente vitio: aurum: argentum: es: electrum. Alibi dilitijs gemmas et parietum digitorumqꝫ pigmenta. Alibi temeritati ferrum: auro etiaz gratias inter bella cedescꝫ. Persequim omnes ei⁹ fibras Videmuscꝫ superexcauatos montes: mirantes debisce aliquando : aut intermiscere illam. Seu vero non boc etiam exemplum indignationis fame parentis exprimi possit. Intus invisceraeius: et in sede manium opes querimus . Et reliqua. pro quibus aduerte plinium appellare tellurem sacram parentem nostram. nam de terra sumus: qđ Junius brutus intellexit: cum eam pro matre deosculatus est. In sede manium. vult itaqꝫ manes in visceribus terre se/

Etas aurea

Iners
Solers

Luxuria
Mala ꝛ pessimoine bona

Seres

Seres

Liber secundus Prosa sexta

dem habere. Nec satis sint: p hoc hymniculo.

¶ Prosa sexta scdi libri.

Quid autem de dignitatibus. Hec est sexta prosa huius secundi libri: in qua philosophia ostendit ꝙ dignitates ⁊ potestates non sunt magnopere appetende. Et primo probat intentum de dignitate ⁊ potestate simul. Secundo de potestate diuisim: ibi. Que vero. Tertio iterato simul de dignitate ⁊ potestate: ibi. Ad hec. Primo intendit talem rationem. Illa nō sunt multum appetenda que cum adueniūt malis faciunt ipsos deteriores: ⁊ bonos non efficiunt meliores: sed dignitates ⁊ potestates sunt huiusmodi sicut declarat i littera: igitur ⁊c. vnde dicit sic. quid disseram: ideſt dicam de dignitatibus ꝙ pro et potentia quas vos inscij: ideſt ignari vere dignitatis ac pro et potestatis exequatis: id est assimilatis celo: ideſt summo bono: que si ceciderint in quemꝙ improbissimum: ideſt viciosissimum: que incendia etne illi⁹ montis dederunt tantas strages: ideſt pericula flammis eructantibus: ideſt ereuntibus: ⁊ quod diluuiuꝫ dederit tātas strages sicut illi mali quibus adueniunt dignitates. quasi dicat plura mala proueniūt et dignitatibus ⁊ potestatib⁹ malorum ꝙ et incendio ignis vel diluuio fluuij. et subdit philosophia vti pro sicut arbitror te meminisse vestri veteres: ideſt antiquiores romani cupierunt abolere. i. delere imperium consulare: ideſt dignitatem consularem. ob: ideſt propter superbiam consulum: quod imperium consulare fuerat principiuꝫ libertatis: quia romani liberius viuebant sub consulibus ꝙ sub regibus: qui romani etiam prius abstulerant ō ciuitate nomen regium propter eandem superbiam. s. regum. Et quo patet ꝙ dignitates faciunt malos deteriores. At pro sed si potestates ⁊ dignitates deferantur probis (quod perrarum est) quid in eis supple dignitatibus aliud placet ꝙ probitas vtentium. q. d. nihil. ita fit. i. propter hoc fit vt virtutibus non accedat bonor et dignitate: sed bonor accedit dignitatibus et virtute vtentium eis: et ita vtilitates nihil boni adiciunt ipsis bonis. ¶ Nota duplex est dignitas et potestas. quedam mundana siue temporalis que consistit in bonis temporalibus exterioribus et in tali non consistit vera felicitas: cum sit respersa multis amaritudinib⁹. alia est dignitas et potestas anime siue spiritualis que consistit in scientijs ⁊ virtutibus: et illa nō potest superari vicio nec aduersitatibus nec prosperitatibus in qua consistit beatitudo ⁊ beata vita. Unde Ambrosius in libro de officijs dicit. Dico beatam vitam consistere in altitudie sapientie: ⁊ in suauitate conscientie: ⁊ virtutis sublimitate. ¶ Nota ꝙ inscij dignitates et potestates mundanas adequant celo: quia non recte iudicant. iudicant enim ſm concupiscentiam et non ſm rei veritatem. imperiti enim velut a longe distantes a veritate speculantur: ſmo elenchorum. ¶ Nota ꝙ mali dignitatibus et potestatibus prediti plus nocent ꝙ ignis vl diluuium aquarum: quia mali dignitate sua et potestate extolluntur in superbiam: alios iugo

Sanctus Thomas

Dignitas

¶ Prosa sexta secundi libri.

Quid autē de dignitatib⁹ potētiaq̄ disseram: quas vos vere dignitatis ac potestatis inscij celo exequatis. Que si in improbissimum quēq̄ ceciderint: que incendia flammis etne eructantibus: quod diluuiū tātas strages dederit? Certe vti meminisse te arbitror: consulare imperium qđ libertat⁹ prīcipium fuerat: ob superbiam consulū vestri veteres abolere cupierunt. Quī ob eandē superbiā prius regiū de ciuitate nomen abstulerāt. At si quando (quod perrarum est) probis honores deferantur: quid in eis aliud ꝙ pbitas vtentiū placet? Ita fit vt nō virtutibus ex dignitate: sed ex virtute dignitatib⁹ honor accedat.

Roma

Bono:

seruitutis oppꝛimendo: ꝓꝛo quo exequendo mouentur bella: quibus humanum genus plꝰ offenditur ꝙ igne vel diluuio. ¶ Nota ciuitas romana a tempoꝛe romuli sui conditoꝛis a regibꝰ erat gubernata: postea romani exigente malicia ⁊ superbia regum ipsos deleuerunt et consules instituerunt: qui etiaꝫ ꝓpter eoꝛum superbiã fuerunt abiecti. ex quo patet ꝙ dignitas ⁊ potestas maloꝛ efficit peioꝛes. ¶ No. ꝙ bonoꝛ non debetur alicui ratione dignitatis sꝫ potius ratione virtutis. Unde Arist. iiij. Ethico. Non erit vtiq; dignus bonoꝛe prauus existens. Virtutis enim ꝓmiũ bonoꝛ est. Unde sꝫ veritatem solus bonus est honorandus. ¶ Que vere est. Dicꝓbat specialiter de potestate ꝙ nõ sit multum appetenda duabus rationibus. secunda i bi. Quid autẽ est. Ratio talis est. Illa potestas non est multũ appetẽda q̃ non est magne ⁊ foꝛtis reputatione: sed tñ est fragilis ⁊ imbecilis: sꝫ potestas tꝑalis est bmõi: qꝛ ꝑ eã homo non põt supꝛa aĩam: sꝫ tñ supꝛa coꝛpus: ⁊ sup ea bona q̃ coꝛporis sunt: humano aũt coꝛpe nihil est imbecillius. dicit ergo in lꝛa. Que vero est ista vestra expectabilis. i. desiderabilis ac ꝓclara: idest nobilis potẽtia. q. d. nulla ẽ. Nõne consideratis o terrena aĩalia quibꝰ videamini ꝓsidere. i. ꝓesse. si enim inter mures videres vnum ꝓ ceteris sibi vendicantẽ i. vsurpantem ius ac potestatez sup alios mures: o ꝙto cachinno. i. risu tu moueꝛeris: qꝛ deꝛisibile esset: ⁊ talis est terrena potestas. s. deꝛisibilis que non ostendit se nisi ad coꝛpus. q̃d vero si tu spectes: idest consideres coꝛpus est imbecillius. i. debilius homine. q. d. nihil quos homines sepe necat. i. interficit moꝛsus muscularum: idest paruoꝛum verminum vel etiaꝫ in secreta. i. in interioꝛa boꝭ q̃q; reptantiuꝫ. i. serpentiũ. quo vero. i. quõ quisq; ꝙ potest exercere ius aliq̃ in quẽpiã nisi in solũ coꝛpꝰ: ⁊ in foꝛtunã. i. bona foꝛtune q̃ sunt infra coꝛpꝰ. q. d. nullo mõ. Nũ. i. nunq̃d tu vnq; ꝙ impabis libero aĩo. q. d. non. Num. i. nũq uid tu amouebis de statu ꝓꝛie quietis mentem sibi firma ratione coherentẽ. q. d. nõ. ⁊ boc ꝓbat exemplo cuiusdã philosopbi: qui nullis toꝛmẽtis ad boc potuit cõpelli vt illud faceret qõ ratio naturalis iudicabat non faciendũ. vnde dicit. Cũ quidã tyrannꝰ putaret se adacturũ. i. compulsurũ supplicijs quẽdam liberũ virũ. i. philosopbũ. vt ipse ꝓderet ꝓscios facte cõiurationis aduersum se. ille sꝫ liber bõ linguã momoꝛdit atq; abscidit ⁊ abiecit eã ĩ os. i. in faciẽ seniẽtis tyrãni. Ita illos cruciatꝰ q̃s tyrannꝰ putabat sup. esse materiã. i. cãm crudelitatis: vir sapiẽs fecit esse materiã ꝛutis: qꝛ ꝑ virtute nõ ꝓ crudelitate ei reputatũ est. ¶ No. ꝙ muscula est diminutiuũ huiꝰ nois musca: ⁊ ꝑ muscã dat intelligere q̃cunq; aĩalia venenosa vel vermes venenosos. ⁊ ab isto loco recipit auctoꝛ floꝛ cũ dicit. Debiliꝰ q̃d sit mare quẽ nece muscula ꝓdit. ¶ No. ꝙ animꝰ boꝭ liber est ⁊ cogi nõ põt. vñ Sene. Errat si q̃s seruitutẽ credit transire in totũ boꝛem. non enim

¶ Que vero est ista vestra expectabilis ac ꝓclara potentia? Nõne o terrena aĩalia consideratis quibus ꝓsidere videamini? Num si inter mures videres murẽ aliquẽ ius sibi ac potestatẽ ꝓ ceteris vendicantẽ: quanto moueꝛeris cachinno? Quid vero si spectes coꝛpus imbecillius homine reperire queas? quos sepe muscularum quoq; vel moꝛsus vel in secreta queq; reptantium necat introitus. Quo vero quisq; ius aliquod in quẽpiam nisi in solum coꝛpus: ⁊ quod infra coꝛpꝰ (foꝛtunã loquoꝛ) posset exercere? Num vnq; libero imperabis animo? Num mentẽ firma sibi ratione coherẽtem de statu ꝓꝛie quietis amouebis? Cum liberũ quendã virum supplicijs se quidaꝫ tyrãnus adacturum putaret: vt aduersum se facte cõiurationis cõscios ꝓderet: linguam ille momoꝛdit atq; abscidit: ⁊ in os seniẽtis tyrãni eã

trãsit ī aiaz:q; libtas ē ī aia. ¶ No. cp bomo liber et ꝑstãs null' supplicijs vici põt:q; dic̃ Se ne. lib. de clemẽtia. magni animi ꝓpriũ est placidũ esse et tranquillũ et iiurias ⁊ offensiões su perbie despicere . et. xxviij. epistola. Triginta tyranni Socratem circunsteterunt: nec potue runt animum eius infrungere. ¶ Quid autem est. Dic philosophia ponit secundam rationem que talis est. Illa potestas non est multum appetenda per quam nemo potest facere cp alius non possit in ipsum quod ipse po test in alium: sed potestas tempo ralis est huiusmodi sicut in litte ra declarat ponens duo exempla de Brefiride et Regulo. Primũ exempluz est de Brefiride. Bre firides fuit filius Neptuni ex ma tre Libia qui bospites suos ma ctabat. Hercules autem apud ip sum bospitatus ipsum econtra mactauit. Secundum exempluz est de Regulo. Regulus fuit con sul romanus qui cum multa bel la ingessit cuz cartbaginensibus multos ex eis captiuauit: sed tan dem ab eis fuit captus. Ex quo patet cp quicquid potest aliquis in alium facere: potest etiam illõ ab alio pati. vnde Latbo. Victo rem a victo ⁊c. et per consequens nulla est potentia bumana que ꝺ inkcipere nõ potest. vnde dicit in littera. Quid est qõ quisquam po test facere in alium quod ipse nõ possit sustinere ab alio). quasi di cat nibil quod declarat. Nos ac cepimus id est cognouimus bresi ridem solutum: id est consuetum necare bospites: ipsum fuisse ma ctatum ab hercule bospite supple suo. Aliud exemplum ponit. Re gulus consul romanus plures pe nozum id est cartbaginensium ca ptos bello coniecerat id est posu erat ī vincula: sed mox ipse prebuit manus catenis victoruz id est cartbaginensium. nunquid igitur vllam putas supple esse eius bominis potentiam qui non possit efficere ne alter valeat in se quod ipse potest in alio. quasi dicat nulla reputanda est bec potentia. ¶ Ad bec si ipsis di gnitatibus. Hic probat philosophia simul de dignitatibus ⁊ potestatibus cp non babent in se aliquod naturale bonum propter cp sint appetende. Secundo ostendit cp idem potest conclu di de omnibus bonis fortuitis: ibi. Postremo. Primo facit quod dictum est. Secundo osten dit falsaz denominationez bonoruz: ibi. De quibus etiaz illud. Ratio quã intẽdit ẽ ista. Illud quod ī se naturaliꝫ ẽ bonũ nõ põt adiũgi pessimis: ſz dignitates ⁊ ptãtes pessimis adueniũt: ergo ⁊c. Maior declaraꝫ in ſa. vñ dic̃. Si ipis dignitatiꝫ ⁊ ptãtiꝫ ieſſz aliqd naturaꝫ ⁊ ꝓpriꝫ boni nunq̃ prouenirent pessimis. neq; eniz aduersa idest opposita solent sibi sociari: q; natu ra respuit vt queq; contraria iungãtur id est stent simul. cuz ergo non sit duplex pessimos ple rumq; fungi id est vti dignitatibus: illud etiam liquet id est manifestum est supple ipsa non es se bona sui natura que se pessimis patiantur berere id est commanere. quod quidem dictum de dignitatibus et potestatibus dignius potest estimari de cunctis muneribus fortune: que scilicet munera vberioza id est copiosioza prouenium ad quemq; improbissimum.

abiecit. Ita cruciatus quos putabat tyrãnus materiam crudelitatis: vir sapiẽs fecit esse virtutis. ¶ Quid autem est quod in alium quisq̃ possit facere quod sustinere ab alio ipe nõ possit. Busiridẽ accepim⁹ necare bospites solitũ ab bospite bercule fuisse mactatũ. Regul⁹ plures penozum bello captos in vincula coniecerat: sed mox ipse victozum catenis manus prebuit. Vllam ne igitur eius bominis potentiã putas qui quod ipse ī alio potest ne id in se alter valeat efficere nõ possit? Ad bec. Si ipsis dignitatib⁹ ac potestatib⁹ ineset aliquid naturalis ac proprij boni: numq̃ pessimis prouenirent. Neq; enim sibi solẽt aduersa sociari: natura respuit vt cõtraria queq; iungantur. Ita cũ pessimos plerumq; dignitatibus fungi du

Bonū dupler

¶ Nota q̄ dupler est bonum. vnum quod conuertitur cum ente: et sic dignitates et potestates licet malis aduenient tamen sunt bone. Aliud est bonum quod est quedam qualitas derelicta ex bonis operationibus et vocat bonum moris: et sic dignitates et potestates bone non sunt: quia vtmultum pessimis sociantur. ¶ De quibus etiam. Dic philosophia probat q̄ bona fortuita non possunt in suum effectum: et sic per consequens habēt falsam denominationem arguendo sic. Omne quod est naturaliter bonuz efficit quod est ei proprium et expellit contrarium: sicut fortitudo facit fortez: velocitas velocem. sed bona fortune non efficiunt quod videtur eis esse proprium: quia diuitie nō faciunt diuitem cum non restingant auariciam: nec potentia facit potentem: nec dignitas dignū propter quod diuitie false nominantur. vnde dicit in littera. De quibus bonis fortuitis illud etiā puto considerandum: q̄ nemo dubitat illum esse fortem cui conspexerit inesse fortitudinem. et illum esse velocem cuicumq̄ inest velocitas: et sic musica quidem musicos: medicina medicos: rbetorica rbetoricos facit. natura enim cuiuscumq̄ rei agit quod sibi est ꝓprium: et non miscetur effectibus contrariorum: et vltro id est spōte depellit que sunt aduersa id est contraria. Atqui pro certe: nec opes id est diuitie queunt id ē possunt restingere inexpletam auariciam supple hominum id est insatiabilem: nec potestas facit illū compotem sui id est potentem: quem viciose libidines retinent astrictum insolubilibus catenis idest passionibus. et dignitas collata improbis non modo id est nō tantum non efficit dignos: sed ꝓdit et ostentat indignos. Cur ita prouenit q̄ bona fortune non efficiunt qō videtur eis esse proprium. hoc est ideo quia vos homines gaudetis res sese aliter habētes q̄ videantur compellare id ē denominare falsis nominibus: q̄ nominationes facile redarguunt effectu ipsarum rerum. ideo nec ille diuitie iure possunt appellari: cum non faciunt diuitem: nec vlla potentia nec hec dignitas iure appellari potest. ¶ Nota q̄ diuitie non faciunt hominem diuitem quia non restingunt auariciam. Nam diuitie sm Sene. xxvij. epistola sunt composita paupertas in lege nature. talis enim paupertas sm legem nature excludit auariciam que insatiabilis est. Natura enim paucis contenta est. ¶ Nota q̄ dignitas improborum ostētat improbos quia improbus tanto a pluribus cognoscitur: quantomagis innotescit eius vi

bium non sit: illud etiaz liquet natura sui bona non esse: que se pessimis berere patiantur. Qō quidem de cunctis fortune muneribus dignī estimari potest: que ad improbissimum quem q̄z vberioza perueniunt. ¶ De quibus etiam illud considerandum puto: q̄ nemo dubitat ē fortem: cui fortitudinem inesse conspexit. Et cuicunq̄z velocitas adest: manifestum est esse velocem. Sic musica quidem musicos: medicina medicos: rbetorica rbetores facit. Agit enim, cuiuscq̄z rei natura quod proprium est: nec contrarium rerum miscetur effectibus: sed vltro que sunt aduersa depellit. Atqui nec opes inexpletam restingere auariciam queunt. Nec potestas sui compotem facit quez viciose libidines insolubilibus astrictum retinent catenis. Et collata improbis dignitas non modo nō efficit dignos: sed prodit potius ⁊ ostētat indignos. Cur ita prouenit? Gaudetis enim se se res aliter babentes falsis compellare nominibus: que facile rerum ipsarum redarguuntur effectu. Itaq̄z nec ille diuitie: nec illa potentia: nec bec dignitas iure appellari potest.

tium:et quanto aliquis in maiori dignitate constituitur et tanto cognoscitur. propter quod di. Sene. in proverbijs loco ignominie apud indignum est dignitas ¶ Postremo idem de tota fortuna. Hic philosophia ostendit idem posse concludi de omnibus bonis fortuitis di. Postremo id est finaliter licet hoc idem concludere de tota fortuna in qua nihil est expetendum id est desiderandum: nihil inesse sibi nature bonitatis id est naturalis manifestum est q̄ fortuna non adiungit se semper bonis:et quibus fuerit adiuncta bonos non efficit. ¶ Nota q̄ bonus fortune non facit illud bonus cui additur:sicut musica facit musicū et virtus facit virtuosum. sed q̄ fortuna malos quibus aduenit ñ facit bonos. patet quia nihil nature bonitatis sibi inest. qualiter autem mali malos faciunt bonos patebit in quarto huius prosa sexta.

¶ Postremo idem de tota fortuna concludere licet:in qua nihil expetendum: nihil nature bonitatis inesse manifestus ē. Que nec bonis semper adiungit se:et bonos quibus fuerit adiuncta non efficit.

Ascentius

Quid aūt ⁊c. Postq̄ ostensus est cū execratione et detestatione auaricie būane ī diuitijs beatitudinē nō cōsistē:nūc idē ostēdit de potestate et dignitate:cū detestatione ambitionis et affectati dñij:qō horati⁹ in sermonib⁹ et Iuuenal⁹ satyra decima:virgili⁹ i sexto:mlticq alij fecerūt. Disserā. i. diserte disputē ⁊ disquirā. Scribit aūt disertus p vnū s qz corripit primā:sed dissero p ss dupler. Quod diluuiū tantas strages dederit⁹ q. d. nullū. Adiserte aūt singularit legendū dederit. Nō eñ pōt esse cōceptio:q: nō ē cōiunctio. Et si est zeugma (sicut est) tunc verbū debet respice vicinius suppositū qō est ly diluuiū:vel repeti pōt. et que etne dederint. Dicit aūt diluuiū a diluendo:q: diluit omīa:trāsferq̄ a virgilio ad belli obtutionē. Vestri veteres. i. romani veteres. q: boetius romanus fuit: cupierūt abolē. i. a ciuitate sua penitus amouere cōsulare impiū. bene dicit cupierūt. q: licet vt docet liui⁹ lib. ij. ab vrbe condita. Intermissū fuerat consulare imperiū creatis decēuiris tū nō fuit aboletū:q: reiecto decēuiratu ad consulatū reditū est. Abstulerāt aūt prius regiū nomē propter superbiā vltimi regis Tarquinij et luxuriā eius filij:qui lucretiā violauerat:vt notū est:⁊ recitatū a liuio libro primo circa finē. Num si inter ⁊c. iterū mutat numerū a plurali rediens in singularem:quia cū prius dixisset. Nōne cōsideratis addit singulariter. Nū si videres. Sed prius locutus est ad omīa terrena animalia:nunc autē loquitur ad solum boetiū. Sed attende non eandez esse lectionē in commento et in textu. Nam in commēto legit. Si enim inter mures ⁊c. Et hic modus legendi melius quadrat illi interrogatio quanto. Non enim duo interrogatiua recte sociant⁹ sine cōiunctione:quale esset hoc. Num quanto moueretis cachino. Dicendū enim potius esset. Nōne magno vel maximo moueretis cachino. Quod ergo in textu legitur. Nū si inter mures ⁊c. debet accipi pro vno interrogatiuo:vt sicut dicimus. Numquid ita dicatur. Nūquanto. i. nōne magno. Quid vero ⁊c. ordo est. Vero pro sed quid imbecillius homine queas reperire si spectes corpus? q. d. nihil. De hac imbecillitate late diximus ex plinio huius libri. prosa secūda. Quibus addam⁹ illud eiusdē libri. vij. capite. vij. Diseret atq̄ etiam pudet estimantē q̄ sit friuola animaliū superbissimi origo. Cum plerumq̄ aborsus causa fiat odor lucernaz extinctu. Vis principijs nascunt⁹ tyranni. Carnifex bis ait⁹. Tu q̄ corpis viribꝰ fidis. Tu q̄ fortūe mūera āplexaris: et te ne alūnuz q̄dē ei⁹ exīstias:sz ptū. Tu cui⁹ semper in victoria mens. Tu qui deum credis:aliquo successu tumens:tanti tamen perire potuisti. Atqui etiam hodie minoris potes:quantulo serpentis ictus dente. aut etiam vt anacreon poeta acino vue passe. Vt fabius senator preto: in lactis haustu vno pilo strangulat⁹ Is demum profecto vitam equa lance pensitabit:qui semper fragilitatis humane memor fuerit:hec ibi. Quos sepe ⁊c. ordo est. Quos quoq̄ ideſt etiam vel morsus muscularum necat: vel introitus reptantium in queq̄ ideſt quecunq̄ secreta:vel posteriora vel anteriora:vel oris vel narium vel aurium:necat. Vides autem loqui de cantharidibus. Sunt enim vt dicit plinius libro. xi. capitulo. xxv. Cantharides vermiculi ficorum et piri et rose et peuces et cynachante:venenosi. sed venenum hec remedia secum habet. Ale medentur quibus demptis letale est. Quo vero. q̄ ideſt per quid quisq̄ posset exercere ius aliquod in quempiā ni si in so-

Nū quāto

Fragilitas humana

lum corpus et in id supple qđ supple est infra corpus. loquor idest dico in fortunam. illa duo vocabula:fortunam loquor:per parentesim posita sunt. Ita cruciatus ⁊c. quia non dicit qs sit tyrannus:nec quis sapiens fuerit:difficile esset hystoriam veram diuinari:cum ipse auctor nomina propria preter solitum tacendo se dubium nobis significat qui nam fuerint. verisimile tamen est eum loqui de anatarchide:de quo pli.lib.vij.cap.xxiij. Anatarchides inquit cuz torqueret vt tyrancidas indicaret precisam dentibus linguam:vnā qz spem indicij in tyrannos exputit. Quodvero postea scriptum est in multis libris Bresiridem. Sine dubio busirim scribi debuit. ŏ quo perottus de laboribus herculis loquens ita disserit. Hercules busiriz egypti regem: Neptuni et lybie filium qui oram omnem nilo adiacentem latrocinijs infestabat:hospitesqz enectos dijs sacrificabat:occidit et dijs suis immolauit:prouinciamqz omnez pacatam ac tranquillam reddidit. Unde Ouidius. Ergo ego fedantem peregrino templa cruore Busirim domui. Quidam volunt hoc confictum esse: nec busirim aliquem regem siue tyrannuz fuisse: sed terram ipsam esse inhospitam atqz importuosam. q̄uis enim portum habeat: eum tamen nequaq̄ patere:sed a bubulcinis custodiri solitum prede semper ac latrocinio indulgentibus qui peregrinos quosqz ad ea littora appulsos soleant adoriri. In his locis est busiris oppidum:a quo busiritica prefectura vocitata est. Omnis quippe egyptus primo in p̄fecturas diuisas fuit:quas illi monos vocant.et reliqua. Ex quibus patet non esse legendum bresiridem:sed busirim. Licet enim a patrijs deducantur patronymica femina: vt colchis.icelis ilias.non tamen inuenies masculina.quapropter non dices brisiridem. ¶ Occidit hercules ob similem culpam fere:quia scilicet hospites suos occidit:et occisis equos pauit:quendā regem thracie diomedem nomine quem a patria que bistonis dicitur: bistonium appellare licet:sed credo a boetio busiridem scriptum esse:quocirca ita castigaui derelinquens commentarium intactum. Qđ autez ouidius busirim dicat:fecit hoc propter versum in quo busirides non haberet locum. Sed hoc dicendo opus est dicere busirides patronimicum esse forte ab auo deductum. Sed hec hactenus. De marco Regulo notissima est hystoria.ex liuio. Valerio maximo. Augustino in de ciuitate dei.et Cicerone in de officijs:et ex plinio de viris illustribus:cuius hec sunt verba. Marcus Attilius regulus consul:fusis falentinis triumphauit:hostesqz romanorum ducum in africam classem traiecit: quassatas de hamilcare naues longas tres et seraginta accepit.oppida ducenta: et hominum ducenta milia cepit: Absente eo coniugi et liberis ob paupertatem sumptus publice dati sunt. Mox arte xantippi lacedemonij mercenarij militis: captus in carcerem missus:legatus de permutandis captiuis romam missus: dato iureiurando: vt si non impetrasset: ita demum rediret: In senatu conditionem dissuasit reiectis a se coniuge et liberis cartaginem regressus:vbi in arcam ligneam coniectus:clauis introrsum adactis vigilijs ac dolore punitus est. Adhec si ipsis ⁊c. Ostensum est supra melius legi. Adhoc idest preterea vel insuper. Cetera manifesta sunt.

Anatarchides

Busiris

Q. regul?

¶ Metrum sextum secundi libri.

NOuimus quantas dederit ruinas
Urbe flammata patribusqz cesis
Fratre qui quondā ferus iterēpto

¶ Metrum sextum secundi libri.

S. thomas

NOminis quātas dederit ruinas. Istŏ est sextū metr? hui? scŏi qŏ or sapbicū ab inuētore trochaicū a pede p̄domināte:⁊ ē vndecassyllabū. qlibet versus ptiet vndecī syllabas:⁊ ē atbalecticū qr nulla syllaba deficit ad pfectionē metri. In quo metro phia declarat p exēplū qm dignitates et ptātes malis aduenientes nō faciūt bonos.⁊ hŏ declarat p Neronē q̄ tpo fuit potētior tāto peior. Tāgit aūt phia q̄ttuor malicias Neronis i hoc metro. Prima ē qm urbē romanā incendit q̄ arsit septē diebꝰ ⁊ septē noctibus vt spectaculo illius ignis cognosceret q̄tus olim fuerat ignis quando troya capta arserat. Scŏm malum est qm nero magnā partem senatus fine

vlla causa interfecit. Tertium est q̄ proprium fratrem occidit vt solus securi⁹ regnaret. Quartum est q̄ matrem suam occidi fecit vt videret locum ventris in quo iacuit. Dicit ergo in littera. Nouimus quantas ruinas: ideſt quanta pericula dederit Nero vrbe supple romana flammata: ideſt incensa q̄ pro et ceſis: ideſt occiſis patribus: ideſt senatoribus. qui Nero quondaz ſerus: ideſt crudelis interempto fratre: ipſe etiam maduit cruore matris effuſo: et deſignans eius crudelitatem circa matrez dicit. et ipſe Nero pererrans: ideſt ptranſiens viſum geliduz corpus ideſt infrigidatum corpus matris non tinxit: ideſt madidauit ora. i. faciem ſuam lacbrymis: ſed ipſe potuit ſine omnibus lacbrymis eſſe cenſor: ideſt iudex extincti de coris: ideſt interfecte matris que decora fuit. tñ bic Nero lz ita malus eſſet regebat pplos ſceptro. i. imperiali dignitate. bos inq̄ populos rexit quos pbeb⁹. i. ſol veniens ab ortu extremo videt cōdēs i. abſcondens radios ſupp. ſuos ſubvndas. et loquitur more poetarum. q. d. ipſe rexit omnes populos qui erāt ab ortu ſolis vſq̄ ad occaſum. Similiter regebat populos quos ſeptētriones: ideſt ſeptez ſtelle que ſunt in maiori vrſa que dicuntur triones quaſi terriones: quia illam plagaz terunt. gelidi: ideſt frigidi premunt. Plaga enim ſeptentrionalis frigida eſt. quaſi dicat regebat omnes populos aquilonares. Et iſtos regebat quos notbus. i. ille ventus collateralis auſtro vi olentus exiſtens torret. i. cremat ficco eſtu. i. caloze. notbus inq̄ recoquēs ardētes arenas. i. calidas. venit ille ventus a torrida zona: et iō calidus eſt. q. d. Nero etiā regebat oēs populos auſtrales. et ſic p quattuor plagas mundi oſtdit ei⁹ poteſtatem ſup oēs populos. tandē celſa poteſtas. i. magna non valuit vertere. i. mutare rabiē. i. crudelitatē prauī Neronis. et tunc deplangit cōiunctiōez magne poteſtatis cum magna malicia: q̄ multa mala ex ea ꝓueniunt: dicens. Deu ſup. dico eſſe grauem ſortem. i. euentū quotiens iniquus gladius. i. iniqua poteſtas additur ſeuo veneno. i. venenoſe crudelitati. ¶ No. ſm Ariſt. v. etbicoꝝ. Principatus viruz oſtendit. malicia eñ hominis vel pbitas oſtenditur principatu: ſicut patet in Nerone cuius malicia et crudelitas im imperio ſue dignitatis apparuit: propter quod dicit idem Ariſto. Seuiſſima eſt iniuſticia babens arma. et. vij. Etbico. dicit etiam. Simile eſt igitur cōparare iniuſticiā homini iniuſto. eſt eñ deterior beſtia decies milies. plura eñ vtiq̄ mala faciet homo malus q̄ beſtia. No. p̄ter bec mala Neronis que tanguntur in littera multoplura ipſe ꝓpetrauit. nam dicit pbia. iſtius⁹. v. pſa. Nero Senecā familiarē ſuum preceptorem ad eligende mortis coegit arbitrium et quia Nero fuit crudeliſſimus boim. iō Sene. ſcripſit quēdam libellum ad ipm qui intitulat liber de clemētia. in quo bortatur eum ad fugam crudelitatis et ad vſum clementie: qui liber incipit. Tibi ſcribere de clementia nero ceſar inſtitui.

Matris effuſo maduit cruore
Corpus et viſu gelidum pererrans
Ora non tinxit lacbrymis: ſed eſſe
Cenſor extincti potuit decoris:
Hic tamen ſceptro populos regebat
Quos videt condens radios ſub vndas
Phebus extremo veniens ab ortu
Quos premunt ſeptem gelidi triones
Quos notbus ficco violentus eſtu
Torret ardentes recoquens arenas.
Celſa non tandem valuit poteſtas
Vertere prauī rabiem neronis.
Heu grauem ſortem quotiens iniquus
Additur ſeuo gladius veneno.

Nouimus quantas dederit ꝛc. Genus carminis ex ſuperioribus notum. Non autez dices ſappbicum dici ab inuentore: ſed ab inuentrice. Sappbo enim mulier eſt. Preterea non dices q̄ ſit vndecaſſyllabum: ſed endecaſſyllabū: eſt eñ greca dictio tetra:

cenſor indeꝝ

Pricipat⁹

Malꝝ q̄ deterior beſtia decies milies

Aſcenſius

quocirca non recte miscetur latina. Est tamen endecassyllabum quod fit ex vndecim syllabis et est versus monocolos: quia non habet nisi vnum genus: nisi soleat huiusmodi esse dicolos In toto autem carmine probatur assumptio seu minor: propositio: que est potestatem aliquā do malis dari: quia summa potestas vtpote imperialis contingit neroni homini pessimo: qui et preceptorem occidit: ⁊ matrem: et patriam: id est ciuitatem romanam incendi fecit: aliaq; complura scelera commisit: que Suetonius volentibus ea scire recitat.

¶ Prosa septima scdi libri.

Sanctus Thomas

TAm ego scis inq̄. Hic incipit septima prosa huius secundi in q̄ ostēdit philosophia q̄ gloria munda na non sit multum appetenda. et primo inducit Boe. confitentes se nō desiderasse multū p̄dicta. i. potestates. ⁊ dignitates nisi inq̄tum sunt materia rerū gerendarū. secundo ostēdit phia q̄ cum gloria sit perexile bonū non sit multum appetenda. scda ibi. At illa. dicit ꝑmo. tuz. p tūc ego Boe. inq̄. i. dixi: o phia tu scis ambitōes i. cupiditatem rerū mortaliū de quib⁹ dixisti minimū fuisse nobis dominatā: sz bene optauim⁹ materiā reb⁹ gerendis: quo ne. p vt non cōsenesceret in nobis ⁊tus tacita. i. non exercitata.

¶ Et no. q̄ in sapiēte nō dominatur cupiditas rerū tēporaliū: quia philosophia inducit mobilis affluentie contēptum ex libro de plantis. Et Socrates cum athenis ad studiū p̄geret magnum pond⁹ auri in mare proiecit dicens. mergam te ne mergar a te. ¶ No. q̄ materia rerum gerendarū sunt ista sine q̄b⁹ res cōuenienter geri non p̄sit. ⁊ sunt tria: sapientia: auctoritas: et potentia. sine essi sapientia conuenienter non geritur vt de se patet. res etiam gerenda auctoritate ornat: q: bō autēticus libenti⁹ audit ⁊ facili⁹ ei creditur. potentia vero mali deprimunt et boni extollunt. Hanc materiā Boe. desiderans potētiam ⁊ dignitates q̄siuit. ¶ No. q̄ Bo. materiam dignitatis ⁊ potestatis ideo quesiuit ne virtus sua tacita esset: dū null⁹ aliq̄d loqueret de laude sue virtutis vel scriberet. Tūc essi virtus tacita ꝓsenescit qñ nō agit aliq̄s vñ alij loquant: ⁊ dū nihil scribit de suis beneficijs: q: virtus habentem perficit: opus enim laudabile reddit. ¶ At illa. At qui hoc vnum est. Hic ostendit phia gloriam mundanam non esse appetendam. ⁊ primo premittit q̄ cupido glorie multos allicit. secundo probat eā esse exilem ⁊ vacuam: ibi. Omnem terre ambitum. primo dicit sic. ex quo Boe. quandoq; quesiuit dignitates ⁊ potestates ne virtus sua tacita consenesceret. videtur q̄ ista propter laudem ⁊ gloriam quesiuit: ideo dicit philosophia. hoc vnum est. s. cupido glorie ⁊ fama optimoꝝ meritoꝝ in republicam: que fama possit allicere mentes sup. hominū natura quidē p̄stātes. i. excellentes sz nondum: idest non adhuc perductas ad extremam manū perfectione virtutū. i. ad summam perfectionem: que fama ⁊ gloria q̄ sit exilis ⁊ vacua totius ponderis. i. pretiosi tatis sic considera ex sequentibus. ¶ No. q̄ cupido vane glorie multos allicit ⁊ delectat. vnde Seneca. 1ci. epistola di. Illud precipue nos impedit q̄ cito nobis placet si inuenimus qui nos bonos viros dicant: qui prudentes: qui sanctos: non sumus modica laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congesserit: tanq̄ debitum putamus optimos esse nos sapientissimosq; affirmātibus assentimus: cum sciamus nos sepe multa mentiri. a deo quoq; nos indulgem⁹ nobis vt laudari velim⁹ in idicui contrarium maxime facimus. ¶ No. q̄ dupler ē bonitas mētis. s. naturalis ⁊ acquisita. Naturalis bonitas est ꝑm quā aliq̄ naturaliter sunt pij mansueti: sobrij ⁊ casti. sed hec bonitas si non emendat virtute ⁊ sapientia cito extollit hoīem ad

Materia rerum gerē darum

Cupido glozie

Bonitas

¶ Prosa septima scdi libri.

TAm ego. scis inq̄ ipsa minimum nobis ambitionem mortalium rerum fuisse dominatam: Sed materiam gerendis rebus optauimus: quo ne virtus tacita consenescceret. Phi. ¶ At illa. At qui hoc vnū est quod prestantes quidem natura mentes: sed nondum ad extremam manum virtutum perfectione perductas allicere possit: glo⁊

vanã gloziam. Alia est bonitas acquisita exercitio virtutum et scientiarum que non permit- Fama
tit hominem extolli vana gloria: quia sapiens fructum ponit in conscientia: stultus autem ī
laude humana ſm Macro. ideo dicit philosophia q cupido glozie allicit mentes natura pre Glozia
stantes nondum adhuc virtutibus perfectas. ¶ Nota q fama est frequens laus optimozum
meritozum in rempu. sed gloria est clara noticia cum laude. vel gloria est late patens preconi
um. i. annunciatio. ¶ Omnem ter
rie scilicet cupido ⁊ optimozum in rēpublicaz
fama meritozum. Que q̄ sit exilis ⁊ totius pō
deris vacua sic cōsidera. ¶ Omnē terre ambi
tum sicuti astrologicis demonstrationibus ac
cepisti: ad celi spaciū puncti constat obtinere
rationem: id est vt si ad celestis globi magnitu
dinem conferatur: nihil spacij, prius habere iu
dicetur. Huius igitur tam exigue in mundo re
gionis quarta fere portio est: sicut Ptolomeo
testāte didicisti: que ab nobis cognitis animā
tibus īcolatur. Huic quarte si q̄tum maria pa
ludesq; premunt q̄tūq; siti vestra vasta regio
distenditur cogitatione subtraxeris: vix angu
stissima inhabitādi boibus area relinq̄tur. In
hō igit minimo pūcti quodā pūcto circunsepti
atq; ꝯclusi: de prouulganda fama: de pferēdo
noīe cogitat⁹. At q̄d habz amplū magnificūq;

ter ambitum. Hic philosophia o
stendit gloriam mundanam esse
exilem nec multum appetendaz.
primo ostendit hoc ex parte spa
cij in quo dilatatur. secundo ostē
dit hoc ex diuersitate nationum
ad quas non diuulgatur. tertio o
stendit idem ex diuersitate mozū
propter quos de eodem contra
rie iudicatur. quarto ostendit idē
ex breuitate durationis propter
quam non perpetuatur. secunda
ibi. Adde q̄ hoc. tertia ibi. Quid
qō diuersarum. quarta ibi. Sed
q̄ multos. Primo intendit talem
rationem. Latitudo fame consi
stit in latitudine terre super quaz
dilatatur: sed terra non est lata su
per quam fit dilatatio fame sicut
declarat in littera. ergo fama late
non potest diffundi. et per con
sequens est exilis nec multum ap
petenda. vnde dicit in littera. Tu
accepisti .i. didicisti astrologicis
demonstrationibus omnem am
bitū terre. i. totū spaciū terre obti
nere. i. habere rationez puncti ad
spacium celi. i. ad magnitudinez
celi: quod magis exponēs dicit. vt
si sup. terra conferatur. i. compa
retur ad magnitudinez celestis glo
bi: ipsa iudicetur prorsus nihil spa
cij habere. huius igitur tam exi
gue regionis. i. terre in mūdo fere quarta portio. i. quarta pars ē que incolatur. i. inhabitatur
ab animātib⁹ nobis cognitis sicut tu didicisti a Ptolomeo hō testāte. si subtraxerz cogitatione
huic q̄rte sup. parti terre quantū maria q̄ p ⁊ paludes premūt. i. occupāt ⁊ quantū vasta. i. am
pla regio distendit siti. i. siccitate: tūc vix relinquet homib⁹ āgustissima area. i. artissim⁹ loc⁹
inhabitādi. ī hoc igit quodā minimo pūcto pūcti. i. ī minima portiōe terre: vos boies circūse
pti atq; ꝯclusi cogitatz de ꝓuulgāda fama. de ꝓferēdo. i. tollēdo noīe. i. fama: ⁊ hō fit iutilit. at
ꝓ sed q̄d habeat. i. potest habē gloria amplū q̄ ꝓ ⁊ magnificū q̄ artata ē tā āgustis q̄ ꝓ exigu
is limitib⁹. i. terminis. q. d. nihil habet magnificum. ¶ No. terra respectu celi nō est alicuius Terre quan
quantitatz sensibil: sed habet se sicut pūct⁹ respectu circūferētie ipsi⁹ celi: qz orizon q̄ termiat titas
visuz nr̄m diuidit celū ī duo media: quod nō esset si terra ī ꝓparatione ad celū haberet aliquaz
quātitatē. Itē si terra esset alicui⁹ quātitatz sensibilis respectu celi: tūc stelle semp nō appa
rerēt nob eiusdē quātitatz: quod patet falsuz: qz ī ea ptebi terra esset magis gibbosa ⁊ ppiqui
or celo: apparerēt stelle maiores: ⁊ ī opposita parte minores. Itē minima stella fixa no
tabilis ē maior tota terra. si ergo tal' stella apparet nob existētib⁹ ī terra sic pūct⁹: multoma
gis terra respectu celi erit sic pūct⁹. Itē pūct⁹ ē quoddā īuisibile a q̄ linea eq̄liter distās facit

Terra habitabilis

circulum: et quia celum ex omni parte equaliter distat: ideo terra respectu celi habet se sicut punctus. ¶ Nota q tres partes terre sunt inhabitabiles. vna propter nimium calorem: due propter nimium frigus: sed quarta pars est temperata in caliditate et frigiditate a nobis inhabitatur: sed quia adhuc non tota inhabitatur propter maria et paludes: et propter nimiaz siccitatem: ideo dicit philosophia q quarta pars fere est inhabitabilis: vel dicit fere sm alios quia estus solis non facit torridã zonam totaliter inhabitabilem: cum quedam ciuitas dicta Arim supra quam Ptolomeus dicitur fundasse astrolabium directe sit sub equinoctiali sed dicitur inhabitabilis: quia est grauis inhabitationis: sed vltra equinoctialem omnino est inhabitabilis ꝓpter nimium calorem. Item dicit q̃rtam ꝑtem terre inhabitari ab animantibus nobis incognitis. hoc forsan dicit propter antipodes si sunt qui nobis sunt ignoti. ¶ Adde q hoc ipsum. Dic philosophia ostendit gloriam non esse appetendam ex diuersitate nationum ad quas non diuulgatur: intendens talem rationem. Diuerse nationes et diuersa ideomata non solum impediunt promulgationem fame hominum: sed etiaz vrbium. sed in terra habitabili sũt diuerse nationes diuersorum ideomatum: ergo promulgatio fame per talia impeditur: et per consequens non est multum appetenda. vnde dicit in littera. Adde p̃dicte rõni q hoc ipm septũ. i. spaciũ breuis bitaculi. i. pui spacij in quo nos habitam⁹ incolũt. i. inhabitant plures nationes id est gentes distantes id est differẽtes ligua. i. ideomate morib⁹ ratione totius vite. i. ratione modi viuendi ad quas non potest peruenire. non modo id est non tm̃ fama singulor̃ hominũ sed etiã nec fama vrbiũ: tũ. i. taz difficultate itinerũ. i. viarũ: tũ. i. taz diuersitate loquẽdi ideomatũ: tũ. i. tam insolẽtia. i. ꝓsuetudine ꝯmercij: q aliq̃ homines ꝓsueuerunt cũ alijs ꝯmunicare ī ꝯmercijs. q: etate. i. tpe Marci Tullij sicut ipe Marc⁹ Tull⁹ significat quodã loco. i. in quibusdã suis scriptis: fama romane reipublice nõdum trãscẽderat cauchasum montẽ: et tm̃ fama romanor̃ erat adulta. i. ab ãtiquo nota. ẽt formidolosa partibus talibus hominib⁹: et ceteris gentib⁹. i. locor̃ circa caucasum montẽ. vides ne igit q̃ ãgusta sit glia: q̃ cõpressa. i. modicũ redacta: quã laborat ad dilatare et ꝓpagare. an ꝑ nunq̃d glia vni⁹ homis romani illuc ꝓgrediet. i. pueniet vbi fama romani nominis id est romane vrbis nequit transire. q. dicat non. ¶ Nota partem terre inhabitabilem vocat septum: quia est septa id est circundata mari. vnde linconiensis in tractatu suo de spbera. et etiam Macrobius dicunt q quarta portio nostra habitabilis vndiq̃ cingitur mari. ¶ Nota q insolentia sm Sene. est spes falsa magnitudinis. Sed sm bugu. insolentia est superbia vel fatuitas. in proposito autem potest exponi pro inconsuetudine: et tunc dicitur ab in quod est non et soleo quod est consuesco. ¶ No. q caucasus est mons quidam situs in parte septentrionis ad quem non peruenerat fama romane vrbis: licet partibus et alijs gentibus assidentibus fama romanor̃ erat formidolosa. i. formidabil. ¶ Quid quod diuersar̃. Dic ostendit gloriã mundanã esse exilẽ ex parte diuersitatis morum ꝓpter quos de eodem apud diuersos contrarie iudicatur: et intendit talẽ rationẽ.

gloria tã angustis exiguisq̃ limitib⁹ arctata? ¶ Adde q hoc ipsum breuis habitaculi septũ plures incolunt natões: lingua: moribus tot⁹ vite rõe distantes: ad quas tum difficultate itinerũ: tum loquẽdi diuersitate: tum cõmercij insolẽtia: non modo fama boim singulorũ sed ne vrbiũ q̃dem peruenire queat. Etate demiq̃ Marci Tullij sicut ipse quodã loco significat nonduz caucasum montem Romane reipublice fama transcẽderat: et erat tũc adulta ꝑtbis etiã ceteris q̃ id locorũ gentibus formidolosa. Vides ne igitur q̃ sit angusta q̃ cõpressa gloria: quã dilatare ac propagare laboratis? An vbi romani nomis trãsire fama nequit: romani bois gloria progredietur? ¶ Quid q diuersarum gentiuz mores inter se atq̃ instituta di

Liber secundus Prosa septima.

Contrarietas institutionū ⁊ legū impediunt fame dilatationē: sed boīes contrariarū institutionum ⁊ legum terram habitant: ergo diuersitates institutionū ⁊ legū impediunt dilatationem fame: ⁊ per consequens non est multū appetenda. vnde di. in littera. Quid sup. est iudicandum ꝙ mores ⁊ instituta ⁊ leges diuersarum gentium inter se discordant: vt illō qđ apđ alios iudicatur dignū laude apud alios iudicē semper dignū supplicio. quo fit. i. propter qđ fit vt si predicatio. i. dilatatio vel gaudium fame delectat quē: id est aliquem nullo modo conducat. i. laboret proferre nomē suum. i. famam suam bonam in plurimos populos: quia ab aliquibus laudaretur: ab alijs tamen vituperaretur. Erit igitur vnusquisq; contentꝰ gloria peruagata. i. dilatata inter suos ⁊ ista preclara immortalitas fame. ⁊ loquitur ironice: quia non est preclara nec immortalis. illa coartabitur. i. constringetur intra terminos vnius gentis. i. vnius ideomatis. ¶ No. ꝙ tāta est diuersitas morum in gentibus ꝙ illud quod reputatur alios laudabile: apud alios reputaē vituperabile. reputatur enim apud syrios laudabile comedere parētes mortuos ne comedantur a vermibus in terrā: qđ apud alios extraneos est execrabile. simiľr apđ iudeos reputatur laudabile ducere vxores consanguinitate proximas quod apud christianos prohibetur. Item in triuallis laudabile est occidere patrem seragenarium ⁊ cremare ipsum quod apud alios est vitupabile. vnde di. poeta. Sunt loca sunt gentes: quibꝰ est mactare parentes. Et pbas et

scordāt: vt qđ apđ alios laude: apud alios supplicio semper dignum iudicetur? Quo fit vt si quē fame predicatio delectet: huic ī plurimos populos nomen proferre nullo modo cōducat Erit igitur paruagata inter suos gloria quisq; contentus: ⁊ inter vnius gentis terminos preclara illa fame immortalitas coartabiē. ¶ Sz ꝙmultos clarissimos suis temporibus viros scriptorum inops deleuit obliuio. Quanquaz quid ipsa scripta proficiunt: que cum suis auctoribus ꝑmit lōgior atq; obscura vetustas? ¶ Vos vero immortalitatem vobis propagare videmini: cum futuri famaz temporis cogitatis. quod si ad eternitatis infinita spacia ꝓtractes: quid habes quod de nominis tui diuturnitate leteris? Amꝰ eñ mora momēti si deficit vt si predicatio. i. dilatatio vel gaudium fame delectat quē: id est aliquem nullo modo conducat. i. laboret proferre nomē suum. i. famam suam bonam in plurimos populos: quia ab aliquibus laudaretur: ab alijs tamen vituperaretur. Erit igitur vnusquisq; contentꝰ gloria peruagata. i. dilatata inter suos ⁊ ista preclara immortalitas fame. ⁊ loquitur ironice: quia non est preclara nec ꝛmmortalis. illa coartabitur. i. constringetur intra terminos vnius gentis. i. vnius ideomatis. ¶ No. ꝙ tāta est diuersitas morum in gentibus ꝙ illud quod reputatur alios laudabile: apud alios reputaē vituperabile. reputatur enim apud syrios laudabile comedere parētes mortuos ne comedantur a vermibus in terrā: qđ apud alios extraneos est execrabile. simiľr apđ iudeos reputatur laudabile ducere vxores consanguinitate proximas quod apud christianos prohibetur. Item in triuallis laudabile est occidere patrem seragenarium ⁊ cremare ipsum quod apud alios est, vitupabile. vnde di. poeta. Sunt loca sunt gentes: quibꝰ est mactare parentes. Et pbas et

pietas dū longa supuenit etas. ¶ Sz ꝙmultos clarissimos. Hic pbia oñdit exilitatē glie ex breuitate durationis ꝓpter quā nō ꝓpetuatur. ⁊ diuiditur in tres ptes. primo oñdit hoc ex dominū obliuione. scđo ex tpis breuitate: ibi. Vos vero. Tertio oñdit gliam a viris ꝛtuosis non esse appetendā: ibi. Vos aūt. Pmō dicit ꝙ fama ⁊ glia non sit īmortalis: pz q: ꝙmultos viros clarissimos. i. ꝛtuosos suis tpibꝰ deleuit inops. i. defectuosa obliuio scriptoꝝ ꝙꝙ etiā ipa scripta ꝓfuerunt qđ. i. parū: q̄ scripta longior ⁊ obscura vetustas tpis premit. i. ꝓsumit cū suis auctoribꝰ quorū sunt scripta. ¶ No. ꝙ p scripturā fama gestoꝝ transmittiē ad posteros. talis autem scriptura qñq; deficit vel ꝓpter inopiā scriptoꝝ: vel q: ipsa scriptura in se vetustate cōsumitur. ⁊ ideo fama ⁊ gloria in obliuionē pueniunt. vñ Sallustꝰ in catilinario cōquerit res gestas romanoꝝ minꝰ esse famosas ꝓpter inopiā scriptoꝝ. Athenienſiū ꝛo maioris fame ꝙ romanoꝝ ꝓpter scriptorū copiam. ¶ Vos ꝛo immortalitatē vobis. Hic pbia oñdit famaz ⁊ gliam non esse durabilē ⁊ īmortalē ex tpis breuitate di. Vos ꝛo boīes videmi vobis ꝓpagare. i. facere īmortalitatē: cū cogitatis famā futuri tpis: ⁊ in ꝑ frustra cogitatis: q: etilis est duratio fame ꝙ tps: qđ. s. tps si ꝓtractes. i. cōpares ad īfinita spacia eternitatis: qđ habes qđ leteris de diuturnitate tui nois. i. tue fame. q. d. nihil est. etiñ mora vniꝰ momēti si ꝙferaē. i. cōpareē decē milibꝰ ānis: bz aliquā ꝓportionē lz minimā. i. valde paruā: qñ ivtriq; spaciū tpis ē defunctū: sed hic nūerus annoꝝ scilicet decem milia vel eius nūeri quātūlibet multiplex: sicut

Scriptorū inopia

duplum vel triplum: nec pro non potest comparari ad interminabilem diuturnitatē q̄ est eternitas. etenim pro quia: finitis ad se inuicem fuerit quedam collatio: idest comparatio: infiniti vo et finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. i. cōparatio. Ita fit vt fama tpis q̄ticunq̄ plixi si cogitetur compando cū inexhausta. i. infinita eternitate: ipsa videat nō parua sed plane nulla esse. ¶ No. omne qđ incipit in tpe necessario bz finem in tpe: cū tempꝰ sit cā corruptiōis tē poralium: quarto phisico. cū igit fama sit tpalis incipiens in tempore: ipsa definet in tempore: et p consequens non est ppetua. ¶ Nota tempꝰ q̄tumcūq̄ magnū comparatum ad eternitatem minimū reputatur: et quasi nullius momenti. licet enim finitorū ad se inuicē possit esse comparatio: et inter ipsa potest esse ꝓportio: tamen finiti ad infinitum nulla pōt esse cōparatio. Cum igitur eternitas sit duratio infinita tota simul exīs: et tempus q̄tumcunq̄ magnum sit finitum: tempus nullam habz proportionem ad eternitatem: et per consequens fama quanticunq̄ plixi temporis comparata ad eternitatē nulla videat esse. ¶ Vos aūt nisi. Hic philosophia ostēdit gloriam a viris virtuosis non eē curandam. Et hoc duabꝰ rationibus. secunda ibi. Quod autem est Prima ratio est illa. Illud quod spectat ad leuitatem arrogantie a sapientibus non est curandum: sed gloria propter quam bō recte facit ꝓpter laudes hominum illa spectat ad leuitatem arrogantie et est digna derisiōe: ergo ꝛc. q̄ autem talis arrogantia sit quedam derisio declarat in littera et dicit. Vos homines nescitis recte facere nisi ad populares aures: idest ad populorum complacentiam et ad inanes rumores et laudes: et vos postulastis: idest desiderastis premia de sermunculis alienis relicta: idest postposita prestantia: idest dignitate vestre conscientie et virtutis: propter quam deberetis recte operari. accipe: idest considera q̄ festiue. i. gloriose aliqs illuserit. i. derixerit quēdam dicentem se esse philosophum in leuitate huiusmodi arrogantie. Nam cum quidam tyrannus esset adorsus contumelijs: idest incepisset alloqui contumeliose quendam hominē q̄ induerat. i. vsurpauerat sibi falsum nomen philosophi: non ad vsum virtutis sed ad superbam gloriā. et tyrānꝰ adiecisset. i. dixisset se iaz sciturū an iste essz philosophꝰ: si quidem illatas sibi iniurias patienter leuiterq̄ toleraret. ille q̄ dixit se philosophum paulisper patientiam assumpsit. s. in principio: et accepta contumelia a tyranno velut sibi insultans inquit ad tyrannū. Intelligis ne me esse philosophū. Tunc ille tyrannꝰ mordaciter inqt. Intellexeram te philosophū si tacuisses. ¶ Nota fm commentatorem in prologo. viij. phificorum. verꝰ philosophus debet esse pfectꝰ oibus generibus virtutū. et p cōsequēs debet esse magnanimus fz

Tempus

cē milibus cōferatur annis: qm̄ vtrūq̄ spaciū definitum est: minimam licet: habet tamen aliquam proportionez. At hic ipse numerus annorum eiusq̄ quantumlibet multiplex ad interminabilem diuturnitatez ne comparari quidē potest. Etenim finitis ad se inuicez fuerit quedam: infiniti vero atq̄ finiti nulla vnq̄ poterit esse collatio. Ita fit vt q̄tūcūq̄ prolixi temporis fama: si cum inexhausta eternitate cogitetur: non parua sed plane nulla esse videatur. ¶ Vos autem nisi ad populares aures īanesq̄ rumores recte facere nescitis: et relicta conscientie virtutisq̄ prestantia: de alienis ꝑmia sermūculis postulastis. Accipe in hmōi arrogātie leuitate q̄ festiue aliqs illuserit. Nam cū quidam esset adorsus hominē contumelijs: q̄ non ad vere virtutis vsum sed ad superbā gloriam falsuz sibi philosophi nomē induerat: ad iecissetq̄ iā se sciturū an ille philosophꝰ eēt si

Sene. in li. de clementia. magnū est iniurias ⁊ offensiones supbi despicere. per ꝓsequens ꝯ bis contumelios prouocari non debet. ¶ Item veri pbilosopbi est non vinci a passionibus sed potius debet moderare ⁊ refrenare passiones: cuz virtus consistat in moderatione passionum. vnde Aristo. iij. etbico. dicit. Mansuetus vult imperturbatus esse ⁊ non duci a passione. vnde quidam pbs contumelios sibi insultanti dixit. tu didicisti maledicere: sed ego didici maledicta ꝓtēnere. ¶ Quid autez est quod ad precipuos viros. Dic pbilosopbia ponit secundam rationem que talis est. Omnes virtuosi vel totaliter moriuntur corpore: anima: vel anima viuit post mortem si totaliter moriunt nibil spectat ad eos de gloria post mortem. si aīa eorum viuit p̄ mortem illa petit celum spernens oē terrenū negociuz: ⁊ sic nibil ad eā de terrena gloria: ergo apud virtuosos bomines nulla dz esse cura de gloria. Dicit ergo in littera. Quid est quod ad precipuos. i. ad virtuosos viros attineat de fama post resolutum corpus extrema morte. quasi dicat. nibil de bis essi viris est sermo noster qui petunt ideſt querunt gloriā virtute. i. operibus virtuosis. Nam si boīes toti moriuntur corpore ⁊ aīa vt quidam putant: quod tamen nostre rōnes. i. pbilosopbice ratiōes vetant. i. ꝓbibent credi: quia ꝑz pbilosopbiam aīa intellectiua est immortalis: nulla est omnino gloria post mortem cuz iste oīno nō extat: ideſt non sit cuius ea glīa esse dicitur. Sin vero mens bene

quidē illatas iniurias leniter patiēterq; toleraſſet. Ille patiētiā paulisper assumpsit: acceptaq; cōtumelia velut insultans. Jaz tandē (inq̄t) intelligis ne me esse pbilosopbū? Tū ille nimium mordaciter. intelleterā (iquit) si tacuisses ¶ Quid autez est quod ad precipuos viros: (de bis eīm sermo est qui virtute gloriam petunt) Quid inq̄ ē qđ ad bos de fama post resolutum morte suprema corpus attineat? Naz si qđ nostre rōnes credi vetāt toti moriunt bomines: nulla est oīno gloria: cū is cuius ea esse dicit nō extet oīno. Sin vero bene sibi mēs cōscia terreno carcere soluta celum libera petit nonne omne terrenum negocium spernēs qui se celo fruens terrenis gaudet exemptam?

conscia: ideſt illesa resoluta: ideſt liberata terreno carcere: ideſt a corpore post mortem libera petit celum: nonne ipa anima que celo fruens gaudet se exemptam terrenis: ipsa spernens oē terrenum negocium ⁊ per consequens terrenam gloriam. q. d. sic. ¶ Nota q̄ ad virtuosos nibil spectat de fama nec in presenti vita nec in futura. non in p̄senti: q; dicit Seneca in ꝓuerbijs q̄ plurimi curāt famā: pauci aūt ꝓsciaz: ⁊ tales pauci curātes ꝓsciaz sūt ꝟtuosi ⁊ pbi. ō q̄b? loq̄t Boe. in fine tractat? de sūmo bono dicēs. Pauci sunt viri bonorandi sicut pbilosopbi q̄ contemnunt desiderium sensus ⁊ sequuntur desiderium intellectus. Plurimi autem sunt q̄ curant famam sicut sunt vulgares: qui relicta virtute conscientie ꝓpter laudes bominum recte faciunt. de quibus dicit scriptura. Amen dico vobis receperūt mercedem suam. Nec etiaz fama spectat adviros virtuosos in futura vita: qui virtuosi si totaliter moriātur nibil ad eos de fama. Si autem anima viuit post mortem: ista euolat ad celū ⁊ nibil curat de fama: spernit omne terrenuz negocium ⁊ potius gaudet quia est exempta a curis terrenis ⁊ gaudio celesti fruitur in eternum.

TUm ego. scis inquam ipsa: minimum nobis ⁊c. Ego legerem iuxta superius exposita minime non minimum. Nam si minimum dominata est ambitio: ergo dominata est. Sed si minime tunc non est dominata: quod verisimile est Boetium voluisse dicere. Sed materiam dicit q̄ ad magistratus gerendos non fuit pellectus ambitione ideſt quo glorioſus appareat: sed ocij vitandi gratia: ⁊ vt materiam haberet in qua virtutē suam exerceret. Et ita purgat se ab eo q̄ magistratum aliquando gesserit. Gerimus autem pu-

Ascensius

Gero ⁊ gesta. Ago et acta.

blica negocia:agimus et facimus priuata.vnde gesta sunt pro republica et in magistratu facta. Acta pro priuatis ⁊ a priuatis.Quod autem dicit cōmentarius sapientiam auctoritatem ⁊ potentiam esse materiam:de qua Boetius loquitur:non placet. Non enim materia sunt sz adminicula.Loquitur ergo de materia:idest de negocijs reipublice in quibus se exerceat.Cupido glorie.de qua Cornelius tacitus.Quinetiam sapientib⁹ cupido glorie nouissima exuitur In quo idem dicit quod dicit Boetius. Nam si exuitur:ergo nemo est perfecte sapiens qui eam queret. Unde dicit. Sed nondum ad extremam manum . Tractum est hoc ab artificibus : qui perfecto opere extremam manum admouent. Hoc est ad extremum manus suas adhibent. Est autem gloria frequens et constans solidacz de aliquo fama cum laude:⁊ eius cuius est complacentia. Fama autem est quicquid vulgatur fando tam bonum cp malum. Virgilius docet in malum accipi.Cum dicit.iiij.Eneid.Fama malum quo non aliud velocius vllum mobilitate viget:viresz acquirit eundo.Adde cp hoc ip.B.D.septū pulchre vocat septum quod a sepiendo declinatur.Quo vocabulo locum onium quem pastores in agris sepiunt vocare solemus:vt in Buco.Quānis multa meis exiret victima septis. Et erat tunc adulta.s.respublica noua vel fama eius.Non enim erat adhuc nouitia:sed adulta:idest ad summum perfectionis ⁊ incrementi deducta:sicut homo adultus dicitur qui non amplius crescit.Leteriscz id locorum:idest eius loci.sicut dicimus etiam latine circa licentiam figurataz;

Gloria

Fama

In osus finita

Multa sunt id genꝰ animalia.pro eo quod est. Multa sunt eius generis animalia.Formidulosa recte legitur. Nam vt docet Valla li.i. Nomina in osus sepe formantur a diminutiuis:vt a siticula siticulosus. A meticulo meticulosa.a somniculo somniculosus.sic a formidula formidulosus vel vt multi scribunt formidolosus.Quodsi a primitiuo formare velis non dices formidosus sicut scriptum reperi:sed potius formidinosus. Mutant enim plerumcz in tertia declinatione e ablatiui in osus vt libidinosus a libidine:mulierosus:facinorosus ⁊c.Significant autem frequenter plenitudinem aut copiam rei aut eius affectionis.Et hoc quedaz actiue quedam passiue:quedam communiter.Sicut formidulosus actiue capitur a Terentio cuz dicit.Egon formidulosus:idest egone sum qui formidem? Et passiue a Salustio dicente.Regibus boni cp mali suspectiones sunt:sempercz bis aliena virtus formidulosa est formidulosa idest que plene formidatur. Hoc etiam loco capitur passiue. Res enim publica romana erat formidulosa:idest multum formidata partbis:quia timore coacti rettulerunt paulo post Augusto signa romana Crasso occiso adempta:vt docet Suetonius in vita Augusti. Illud qō preterieram addam.Insolentiam hic accipi pro desuetudine:idest pro qualitate qua insolentes dicimur.Insolens autem dicitur inconsuetus infrequens:vt apud Terentium in andria. Quid tu athenas insolens. Ubi donatus.Insolens(inquit)idest insolitus insuetus.Licero. Moueor iam loci insolentia.Salustius.Insolens vera accipiendi.Insolens etiam arrogās intelligitur.Et qui preter legem agit humanam ⁊ naturalem isolens dicitur.Licero.In victoria que natura insolens.¶ Quid cp diuersarum gentium. Quid particula sepe numero absolute reperitur posita sicut hic:⁊ est modus interrogandi:quem supplere possumus diuersis modis.Aut sic. Quid.ad hoc dices.Aut sic.Quid illud tibi videtur.Aut sic.Quid opus est dicere.Aut alijs.sed venustius absolute ponitur.Instituta sunt mores instituti.Institutiones sūt scripta quibus instituuntur.Diuersitas autem institutorum non est longe querenda.Turbis capitale est bibere vinum nobis licitum.Abuti masculis illic permissum:hic incendio dignuz Et complura alia. ¶ Vos vero ⁊c. Hic iterum mutat numerum:quod ne vitio euenisse credas:rationem audi.Ne solum Boetium culpare videatur philosophia:vel ipsum etiam censere ea opinione duci cp per diuturnitatem temporis sibi immortalitatez fame comparare possit:non loquitur singulariter:sed pluraliter quasi ad multitudinem stultorum respiciens.Postea autem singulariter locuta:innuit quodammodo Boetium eiusmodi pertractare solitus Sed melius dicemus pertractes:habes vt leteris:licet secunde persone sint : nullam tamen certam significare:sed poni proverbis tertie persone:vt sit.Si pertractes:idest si aliquis pertractet:vt quarto Eneid.Migrantes cernas:idest quilibet cernat.¶ Itacz fit vt quantūcunczq proliti temporis.Nec melior est lectio cp si dicatur. Quanticunczq:quia duo epitheta: idest adiectiua sine commutatione media non recte sociantur omni substantiuo : non latine dicitur vir bonus sapiens:sed vir bonus et sapiens. Nec recte dicitur temporis quanticunczq proliti : sed quantumcunczq:vt ly quantumcunczq sit aduerbium. Aliquis illuserit. Aliquis compoyitur ab alius et quis;vt sit alius quis quicunczq fuerit.quapropter tunc recte dicitur : cum

Formidulosus

Insolētia Insolens

Quid

Secūde pone

Quantumcunczq

Alius Quidam

dicens nescit quis sit. At cum decerto et noto sibi quis loquitur non dicit aliquis fecit hoc. vel aliquis dixit mihi. Sed quidam. hoc ergo loco. Si verbum illuserit exponatur pro illusit: ineptus est sermo. Non enim dicere licet ei qui scit de quo loquitur. aliquis illusit: sed quidam illusit. Si vero exponatur illuserit permissiue. vt sit aliquis illuserit idest poterit illudere: q̄ cumq; sit. Nam cum quidam esset adorsus idest ex insidijs et subito inuadens. Volunt non nulli hunc Philosophum fuisse: commentator autem tyrannum. qđ parum referre putabit q̄ sententiam querit non verba. Si quidem. hic due sunt dictiones quas multi sepe pro vna legunt. Leniter patienterq; : leniter id ē leni hoc est non aspero sed placato animo et vultu per simulationem. Toti moriuntur homines. hoc plurimi docuerunt inter q̄s epicurus dicebat se leuasse genus humanum duobus magnis malis: timore scilicet deorum in hac vita quos dixit non curare mortalia. et eorum que instarent post mortem quia dixit animas interire cum corporibus. Sicut et Plinius. Cuius de primo verba sunt libro secundo capitulo. vij. Quis non fateatur irridendum agere curam rerum humanarum illud quicquid est summum? An ne tam tristi atq; multiplici ministerio non pollui credamus dubitemusve De secundo habet libro. vij. cap. lv. plurima verba resurrectionem negantia: et vitam humanā brutali equantia: videantur ab his qui appetunt: cum erronea sint mihi pretereunda videnť. Qđ nostre rationes idest academie. nam dictum est libro primo. prosa prima boetium eleaticis atq; academicis studijs enutritum, Academici autem et stoici necnon et peripatbetici immortalitatē anime profitentur. Non extet omnino. Extet hic proprie dixit. Nam extare preter cetera significat stare dum cetera eius generis occiderit. Sic dicimus libros non extare qui perierunt. Terreno carere soluta. Non legas resoluta: propter ineptam repetitionem syllabe re: que etiam superflua est. Vocat autem corpus humanum anime carcerez more philosopbico. sicut et Cicero in de somnio scipionis dicens. Quesiui viueret ne ipse et pater paulus: et alij quos nos extinctos arbitrabamur. Immo vero (inquit) bviuunt qui e corporum vinculis tanq̄ e carcere volauerunt: vestra vero que dicitur vita mors est: vbi Macrobius post multa Ut constet animal necesse est anima in corpore vniatur. Ideo corpus grece demas. hoc est vinculum nuncupatur: et soma: quasi quoddam sema idest anime sepulchrum. vnde Cicero parit vtrumq; significans corpus esse vinculum: et corpus esse sepulchrum ait. Qui e corporum vinculis tanq̄ e carcere euolarunt. hec illi. Ubi notabis q̄ corpus grece habet duo nomina. vocatur enim demas et soma. sed demas videtur quasi vinculū sonare. Nam grece. hec desme dicitur fasciculus. et desmios vinctus et desmos vinculum seu nodus. et desmoo verbum vincio seu nodo. Et sonat etiam carcerem. Nam mutando o mesa idest o longum seu magnum. In ita idest in e longum apud nos sed ipsi ꝓferunt. Soma idest corpus sit sema idest sima idest sepulchrum qđ est defunctorum carcer. Videtis lectores q̄ diligenter vobis rem aperio longe plura additurus: nisi prolixitatem odiosam forte verear.

Si quidem

Anime humane

Extare Corpus humanum

Macrobi?

¶ Metrum septimum secundi libri.

Qui cūq; solaz mente precipiti petit
Summumq; credit gloriam
Late patētes ether cernat plagas

¶ Metrum septimum secundi libri.

Qui cūq; solā mēte p̄cipiti petit. Hic incipit metz septimū huius secūdi libri quod dicit archilochū ab inuentore iambicū a pede predomināte. et constat ex primo versu trimetro. secūdo dimetro. in quo metro philosophia docet quomodo gloria sit contēnēda et ꝓsideratione amplitudis celi et strictudinis terre dicēs. Quicūq; petit. i. desiderat precipiti mēte solā gloriā q̄ ꝑ et credit supple ipaz summū id est principium inter appetenda supple iste cernat id est consideret plagas etheris id est partes celi patentes: q̄ ꝑ et arctum situm terrarum id est strictum spacium terre in comparatione ad celum supple illū pudebit id est verecundabitur aucti nominis id ē

S. thomas

aucte fame sue non valentis replere breuem ambitum id est paruum spacium terre. Et tunc exclamat dicens. Oportet hoc miror quid id est propter quid superbi gestiunt id est cupiunt frustra leuare id est extollere colla sua mortali iugo id est mortali fama. licet enim fama diffusa meaus id est transiens per remotos populos explicet se linguas id est per linguas supple populorum. et licet magna domus tua id est nobilis parentela vel familia tua fulgeat claris titulis id est laudibus: tamē mors spernit altam gloriaz: et mors pariter id est sil' inuoluit būile caput id est miserum hominem et celsū id est nobilem vel diuitem: cp̄ pro et mors equat infima summis nulli parcendo: quod declarat dicens. Vbi nunc manent ossa fidelis Fabricij. Quid Brutus aut rigidus Catho sup. est. q. d. quid manet de gloria eorum post mortem. vtiq̄ modicum scilicet illō manet quod tenuis fama id est exilis superstes id est manens sig̃t inane nomen eorum pauculis litteris scriptis in epitaphijs eorū. sed quid id est ad quid nouimus decora vocabula scripta. nunq̄d datur id est itelligitur per ea sup. ipsos esse consumptos id est mortuos. q. d. immo. iacetis ergo mortui prorsus ignorables: nec fama efficit supple vos notos. Et quia aliquis diceret. licet ipsi sint mortui corpore: tamen viuunt secundum famam. dicit philosophia. Si putatis vitam vestram longius trahi id est prolongari: aura mortalis nominis id est splendore mortalis fame: cum sera id est vltima dies vobis hoc rapiet id ē famam auferet: iam vos manet id est expectat secunda mors. q̄si dicat: si estis prius mortui corpore et fama manens est vita vestra illa cessante secundario morieminī. ¶ Nota Fabricius fuit consul romanus: qui cum mitteretur pugnare contra Pirrhum regem

Fabricius

Arctumq̄ terrarum situm
Breuem replere non valentis ambitum.
Pudebit aucti nominis.
Quid o superbi colla mortali iugo
Frustra leuare gestiunt?
Licet remotos fama per populos means
Diffusa linguas explicet
Et magna titulis fulgeat claris domus:
Mors spernit altam gloriam:
Inuoluit humile pariter et celsum caput
Equatq̄ summis infima.
Vbi nunc fidelis ossa Fabricij manent?
Quid Brutus aut rigidus Cato?
Signat superstes fama tenuis pauculis
Inane nomen litteris.
Sed quid decora nouimus vocabula
Num scire consumptos datur?
Iacetis ergo prorsus ignorabiles
Nec fama notos efficit.
Quod si putatis longius vitam trahi

Epirotarum promisit sibi partem regni suivt transiret ad ipsum: quod Fabritius contempsit. Sequenti anno Pirrhus obtulit sibi magnam pecuniam auri vt traderet sibi romanum imperium. cui ait Fabricius. Roma non vult aurum: sed vult imperare habentibus aurum: propter hoc ipse dictus fuit fidelis Fabricius. dicitur autem de Fabricio cp̄ cum quidam ad eum venisset promittens se Pirrhum regem occisurum si Fabricius sibi pecuniam aliquam dare vellet. Ipse vero Fabricius hunc traditorem ligatum misit ad Pirrhum pro tali scelere puniendum. cui tunc Pirrhus dixit. Possibilius est solem a suo tramite deviare cp̄ Fabricium a via recte rationis discedere. ¶ Nota cp̄ Brutus fuit primus consul roman⁹ qui amore libertatis et iusticie propter stuprum Lucrecie plurima egit: et multa bella pro romanis iniit propter etiam cp̄ famosus fuit. ¶ Nota cp̄ Cato dictus est rigidus propter rigorem animi qui ad

Cato

Liber secundus Metrum septimum.

Nihil turpe flecti potuit: ⁊ tante iusticie fuit: vt Lucanus ipsum dijs compararet in iudicanda causa que fuit inter Julium cesarem et Pompeium di. Victrix causa dijs placuit sed victa Catboni. ⁊ de boc magis patebit quarto buius prosa sexta.

Vicunq; solam. Ode dicolos distropbos. habet enim duo genera carminum: quorū prius est archilocbium ab archilocbio inuentore. Iambicum a pede predominante et trimetrum a numero mensurarum que tres duple sunt. habet locis paribus frequenter iambum. Secūdum est archilocbium dimetrum ideſt duarū mensurarum duplarum: ideſt duos pedes babentiū quorum primus ⁊ tertius sepe sūt spondei: secundus ⁊ vltimus iambi. Bestiunt frustra. Bestire est gestu: ideſt quodam actu corporis more beluarum letitiam ⁊ cupiditatem animi significare. Fidem fabricij seruatam pirrbo recitat Valerius libro sexto capitulo de iusticia dicens. Timocbares ambraciensis fabricio consuli pollicitus est se pirrbum veneno per filium suum q̄ potionibus preerat necaturum: ea res cum ad se natum delata esset missis legatis pirrbum monuit vt aduersus buius generis insidias cautius se gereret: memor vbez a filio martis cōditam armis bella non venenis gerere debere. Timocbaris autem nomen suppressit: vtroq; modo equitatem amplexus: quia nec bostem malo exemplo tollere: nec eum qui bene mereri paratus fuerat prodere voluit. Nec Vale. Quia ergo vt etiam Aulus Belius libro tertio capitulo octauo recitat: fabricius cauit ne proderetur timocbares: patet q̄ longe a vero sit q̄ eum ligatum miserit puniendum. Quadrigarius autem vt recitat idem Belius vt dicit non Timocbarem sed nitiam adisse consulem. Neq; legatos a senatu missos sed a consulibus. Pirrbum vero po. ro. laudes et gratias scripsisse: captiuosq; omnes quos tunc babuit restituisse. Addit litteras a consulibus missas in quibus sicut commentarius superior dicit. Et similiter Cicero libro tertio officiorum dicit eum reductum fuisse ad pirrbum. Seneca epistola. cxxij. ad lucillium dicit medicum pirrbi boc promisisse. Plutarcbus autem in vita pirrbi dicit missum fuisse a medico pirrbi. Quod autem boc responsum pirrbus fabricio dederit non dicunt superiores: sed Seneca dicit. Eiusdem fuit auro non vinci ⁊ auro non vincere. Idem Valerius de abstinentia ⁊ continentia libro quarto: sic dicit de fabricio lucinio. Fabricius lucinius bonoribus et auctoritate omni ciue temporibus suis maior: censu par vnicuiq; pauperrimo: a samnitibus quos vniuersos in clientelam babebat: decem eris ⁊ quinq; pondo argenti totidemq; seruos sibi missos remisit: continentie sue beneficio sine pecunia prediues: sine vsu familie abunde comitatus: quia locupletem illum faciebat non multa possidere: sed modica desiderare ⁊c. Legatum autem fuisse ad pyrrbum idem valerius sequenti capitulo attestatur. Et missos legatos vt romanos corriperent non inuenisse ianuas romanorum apertas etiam donis sed sollicitatum esse a pirrbo. C. fabricium tacet. Responsum autem illud. Male locupletibus imperare q̄ se fieri locupletem: est OO. Curij ad samnites: non fabricij: q̄ uis ambo samnitium largitionem contempserint. Item quia sepe bruti meminit: bec dicit plini. de viris illustribus. Junius brutus sorore tarquinij superbi genitus cum eandem fortunam timeret quam frater inciderat: qui ob diuitias et prudentiam fuerat ab auūculo occisus: stultitiam finxit: vnde brutus dictus. Juuenibus regijs delpbos euntibus ridiculi gratia comes adscitus baculo sambuceo aurum infusum deo donum tulit vbi responsum est eum rome summam potestatem babiturum qui primus matrem oscularetur ipse terram osculatus est. Deinde propter lucretie stuprum cum tripicitino ⁊ collatino in exitium regium coniurauit. Quib⁹ in exilium actis: primus consul creatus: filios suos q̄ cum aquilijs ⁊ vitellijs ad recipiendum in vbem tarquininos coniurauerant virgis cesos securi percussit. Deinde in prelio quod aduersus eos gerebat: singulari certamine cum arunte filio tarquinij congressus: se ambo mutuis vulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum: a collega laudatum: matrone anno lurerunt. bec ibi. Posset ergo etiam brutus rigidus dici. Cato autem maior censorij ob singularem seueritatem rigidus est appellatus. de quo in vita eius idem pli. OO. portius Cato Censor L. flaminius consularem senatu mouit q̄ ille in gallia ad cuiusdam scorti spectaculū.

Mortalis aura nominis
Cum fera vobis rapiet boc etiam dies
Jam vos secunda mors manet.

Ascensius

Bestire

Fabricius fidelis ⁊ cōtinens

Brutus

Cato

vectum quendam a carcere in conuiuio sussisset: accusator assiduus malorum. galbum octogenarius accusauit. Ipse quadragiesquater accusatus gloriose absolutus est. Et reliqua. De hoc pli. in naturali bystoria libro septimo. c. xxvij. Cato primus portie gentis: tres summas in homine res prestitisse existimatus est. Optimus orator. Optimus imperator. Optimus senator. hec ibi. Que vero de lucano adducuntur sunt de catone vticensi: qui dictus cato minor vel posterior: sed si singula vellem p̄sequi longigitissimus essem. Secunda mors bic accipitur nō sicut ab augustino p̄o morte aie ⁊ corpis: sz p̄o morte fame: qua qui se viuere post naturalem mortez in memoria boz gloriantur: morient post q̄ bic nullus fuerit homo.

Secunda mors

¶ Prosa octaua libri secundi.

SEd ne me inexorabile contra fortunam bellum gerere putes: est aliquando cum de hominibus illa fallax non nibil bene mereatur: tum scilicet cum se aperit: cum frontem detegit morsq̄ profitetur. Nondum forte quid loquar intelligis. Mirum est quod dicere gestio eoq̄ sententiā verbis explicare vix queo. Etenim plus reor hominibus aduersam q̄ p̄speram p̄odesse fortunam. ¶ Illa enim semper specie felicitatis cū videt blanda mentitur. Nec semper vera est cum se instabilem mutatōne demonstrat. Illa

¶ Prosa octaua scōi libri.

Sanctus Thomas

SEd ne me inexorabile. Jsta ē octaua ⁊ vltima prosa huius secundi. et q̄ pbia ostēdit bona fortune nō multum esse appetenda: aliqs putaz q̄ in fortuna nibil esset boni. ido iam ostēdit pbilosopbia cuiusmodi bonum sit in fortuna. ⁊ probat fortunam aduersam pl⁹ esse bonā q̄ prosperaz. Et primo premittit suam intentionem. Secundo p̄bat intentuz: ibi. Illa em̄. Primo dicit. O boeti ex dictis ptz q̄ fortuna est contēnenda: sz ne putes me gerere: idest facere bellum inexorabile. i. implacabile contra fortunam sup. scias q̄ aliquā do sup. p̄tigit q̄ ista. s. fortuna fallat nō nibil. i. aliqd bene mereat de boīb⁹ eo q̄ aliqō bonū euenit bomīb⁹ per eam tum. s. cum fortuna se aperit manifestando suam falsitatem cum detegit frontem per suam aduersitatem: cum profitetur mores suos per instabilitatem. Et subdit pbia. nondum forte intelligis quid loquar: quia mirum est quod ego gestio: idest cupio dicere eoq̄. i. ideo vix queo explicare sententiam verbis. Etenim ego reor: idest opinor aduersā supple fortunam plus prodesse q̄ prosperam. ¶ Nota quando in aliquo dicto videtur esse q̄dam repugnantia in dicto. nam esse aduersum alicui ⁊ sibi prodesse adinuicem repugnant. ideo dicit pbilosopbia. Mirum est quod gestio dicere. s. fortunam aduersam magis prodesse q̄ prosperā. ¶ Illa enim semp specie felicitatis. Vic pbia probat intentum q̄ fortuna aduersa melior sit q̄ p̄spera trib⁹ rationibus. secunda ibi. Postremo. tertia ibi. An boc. Primo dicit. Illa fortuna prospera mentitur cum videtur: idest apparet blanda specie felicitatis. i. prosperitatis. sed bec idest fortuna aduersa semper vera est cuz demonstrat se esse instabilem sui mutatione. ostendit enim se esse talem q̄lis est ⁊ ita p eam non decipiuntur bomines: sz illa. s. p̄spera fortuna confidentes in se fallit. Nec aūt fortuna aduersa boīem instruit ostendendo q̄ non sit confidendū prospere fortune, ppter ei⁹ mutabilitatem. Illa. s. prospera fortuna ligat. s. fallendo mentes fruentiū. s. boīm specie bonoz mendaciū: bec. s. aduersa fortuna absolvit. i. liberat. s. mentes boīm cognitione fragilis. i. tranſitorie felicitatis. ⁊ nunc recolligit effectus vtriusq̄ fortune di. Jtaq̄ illam scz, p̄spera fortunam vides ventosam: idest superbam: fluentē idest prodigam: q̄ p̄o et sui ignaram. Nam homines in prosperitate continua seipsos nō cognoscunt. banc. s. aduersam fortunam tu videas sobriam. q̄ p̄o et succinctam. i. humilem nō superbaz: ⁊ prudentē exercitatione aduersitatis. ¶ Nota ex ista littera possunt formari tres

rationes q̄ fortuna aduersa melior sit ꝓspera. Prima ratio est ista. Prospa fortuna in specie vere felicitatis decipit habentē ipsaz sed fortuna aduersa non decipit: sed vera est ostendens se esse talē qualis est: ergo aduersa est melior q̄ ꝓspera. Scōa ratio est. Prospera fortuna ligat mentes hominū mendacib⁹ bonis: sz aduersa liberat mētes hominū a falsa felicitate ꝯ ē melior. Tertia ratio prospera fortuna reddit homies sui ignaros: sed aduersa facit homines sapientes: ꝯ melior est q̄ ꝓspa.

fallit: hec istruit. Illa mendaciū specie bonorū mentes fruentū ligat: hec cognitione fragilis felicitatis absoluit. Itaq; illam videas ventosam fluentē suiq; semper ignarā: banc sobriaz succinctāq; t ipsi⁹ aduersitat⁹ exercitatōe prudentē. ¶ Postremo felix a vero bono deuios blādicijs trahit: aduersa plerūq; ad vera bona reducēs velut vnco retrahit. ¶ An hoc inter minima estimandū putas q̄ amicoz tibi fideliū mētes: hec aspera: hec horribilis fortūa detexit? Hec tibi certos sodaliū vult⁹: ābiguosq; secreuit. Discedēs ei suos abstulit: tuos reliqt. Quāti b̄ integer t (vt videbaris tibi) fortūat⁹ emisses? Desine nūc amissas opes q̄rere: qđ ꝑciosissimū diuitiarū gen⁹ est amicos inuenisti.

¶ Postremo felix a vero bono deuios. Dic phia ponit secūdā rōez q̄ talis ē. Quecūq; fortūa trahit ad iquisitionē veri boni illa melior ē q̄ q̄ retrahit a vero bono: sed fortūa aduersa ē hmōi: ergo t⁹. vñ dicit in lra. Postremo felix. i. ꝓspera fortūa cum suis blādicijs trahit deuios. i. errātes a vero bono sz aduersa sup. fortūa plerūq; retrahit vnco. i. tenacio reducēs ad vera bona. ¶ No. q̄ ꝓspera fortūa videt esse ꝓpiqua felicitati eo q̄ fine bonis fortūe nō ꝓtingit esse felicē: et de bona fortuna ideo suis blādicijs trahit homiez sensualē a vero bono quod constit in speculatiōe dei. aduersa aūt fortūa: q̄ ostēdit ꝓsperā fortunā esse mutabilē: ipa reduxit boiem ad vez bonū quod ē immutabile.

¶ An b̄ iter mīma. Dic phia ponit vltimā rationē q̄ talis est. Illa fortuna ē melior ꝙ quā cognoscūtur veri amici: sed aduersa fortūa est talis: igit⁹ t⁹. vñ dic in lra. An prenūquid putas hoc eē estimandū inter mīma bona q̄ hec aspera q̄ ꝙ t horribil. i. aduersa fortūa ōtexit. i. mōstrauit tibi mētes. i. corda fideliū amicoz. q. d. illō ē vnū de maximis bonis. t hec sz ꝓspera fortūa secreuit. i. distīxit tibi certos sup. amicos q̄ ꝙ t ambiguos vult⁹ sodaliū. i. amicoz. q. d. aspa fortūa docuit te discernē inter veros amicos t falsos. q̄ ꝓspa fortūa a te discedēs abstulit suos. i. q̄ erāt amici ratiōe ꝓsperitat⁹ t reliqt tuos amicos q̄ te dilexerūt nō ꝓpt̄ tua. O quāti. i. quāto ꝑcio tu emisses hoc inter. i. in integritate fortūe ꝓstitut⁹: vt ꝙ cū videbar⁹ tibi fortunat⁹ potuisses cognoscē tibi veros amicos. nūc desine. i. cessa querē opes diuitias amissas: q̄ inuenisti veros amicos q̄ sūt ꝑciosissimū gen⁹ diuitiaz. ¶ No. q̄ in aduersitate falsi amici fugiūt: sz in tpe ꝓspitat⁹ manēt. vñ Sene. li. de remedijs. Quē tu felicē credis illū multi comitant vt mel muscę sequunt: cadauera lupi: frumēta formice: predā ista turba sequit nō hominē. ¶ No. q̄ aduersa fortūa ostēdit fideles amicos. vñ Sne. rr. epla. Turba familiar⁹ cū a te pasci defierit ipa te nō pascet. t quod tu bñficio tuo scire nō poteras: pauptate scies. illaveros aīcos retinēb. discedit q̄cūq; nō te sz aliō sequebat. ē aūt pp hoc vnū amāda pauptas q̄ a q̄b⁹ amer⁹ oñdit. vñ paup Veri. Prevalet b̄ solo mala sors: q̄ mōstrat aīcos. Illa boni atq; mali mōstrat vtrāq; viā. Itē poeta. Tpe felici nō cognoscunt amici. Sorte patz miſa q̄ fit dilectio vera. Itē alibi. Cū fuer⁹ felix multos nūerab amicos. Tpa si fuerit nubila sol⁹ er⁹. Itez Thobi. Fluctuat ad cēsūvenal aīc⁹ egenū. Sz ver⁹ remouet vt fabricat⁹ amor. ¶ No. q̄ fidelis amic⁹ ē ꝑciosissimū gen⁹ diuitiaz: quia amic⁹ nono etbicoz ē alter ego. i. amicoz ē idē velle et nolle. Nemo enīz elegit viuere sine amic⁹ habēs reliqua bona. et Sene. ir. epistola di. Sapiēs t si ꝓtēt⁹ sit sei ꝓpt⁹ tñ aīcū se habē vult ꝓp nihil aliō nisi vt exerceat amicitiā ne tā magn⁹ vir⁹ lateat. t Tul. i li. de offi. di. Honores diuitie t dignitates nūq̄ sunt amicitie anteponēde.

Amicus

Ascensius Fortuna aduersa

SEd ne me ⁊c. In hac prosa primum animaduertendum est pulchrum quoddam paradoxem id est documentum preter opinionem hominum: qđ philosophia proponit. Aduersam fortunam bene mereri interdum de nobis et esse vtilem. videtur oppositio in adiecto. Nam si aduersa est: quomodo vtilis? sed sciemus ad diuersa referri. Aduersa enim fortuna in rebus fortuitus est salubris ad sui cognitionem: et ad exercitium bonorum: ad patientiam: ad castimoniam: ad sobrietatem. Multi enim de necessitate virtutem faciunt. Nec tibi certos ⁊c. Ordo est hec ideſt aduersa fortũa secreuit ideſt discreuit et seperauit certos ideſt indubitandos vultus sodalium: et ambiguos vultus: hoc enim nunc poteris per aduersam fortunam scire qui fuerint olim veri et infallaces vultus amicoꝝ et qui ambigui ideſt simulati et compositi cuꝝ prosperitate. Quãti hoc integer. Ordo est. Quanti emisses hoc integer ideſt cum esses integer in rebus tuis: et quanti emisses hoc fortunatus ideſt cum esses fortunatus vt videbaris tibi. Non enim erat revera fortunatus: sed arbitrabatur se fortunatuꝝ propter fortunam lateꝝ. horuꝝ ordinẽ posui: quia male positus est in alijs commentarijs. Addam. Omnia verba pertinentia ad precium et valorem aut estimationem rei: regere pectum et mensuram eius ablatiuo: exceptis cum eorum compositis bis quattuor genitiuis. Tanti. quanti. pluris. et minoris: finesubstantiuo positis: quia cum substantiuo etiaꝝ in ablatiuo ponuntur vt docet valla. hoc ergo Quanti emisses non exponeꝝ ideſt quanti precij emisses: sed quanto precio. Addam et illud.

Quanti ⁊c.

Sodales

Sodales dici ꝑm Laurentium vallen. socios voluptatum et delitiarum et precipue conuiuiorum: et mense: aut collegas.

¶ Metrum octauum secundi libri.

QVod mundus stabili fide
Concordes variat vices:
Quod pugnantia semina
Fedus perpetuum tenent:
Quod phebus roseum diem
Curru prouehit aureo:
Vt quas duxerit hesperus
Phebe noctibus imperet:
Et fluctus auidum mare
Certo fine coerceat
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos

¶ Metrum octauum secundi libri.

S. thomas

QVod mũd⁹ stabili fide. Hic incipit octauũ ⁊ vltimũ metꝝ hui⁹ secũdi quod dicit gliconicũ ab inẽtore amphimacrũ a pede pdominãte. ⁊ est amphimacr⁹ pes ãtiquorũ ꝓstãs ex ꝑma ⁊ vltia lõga ⁊ duab⁹ breuib⁹ medijs. dict⁹ ab amphi quod est circũ ⁊ macros longũ q̃si babẽs circũquaq; longã syllabã. In q̃ metro phia ꝓmẽdat amorẽ ergo dixit qꝫ amici sũt ꝑciosissimũ gen⁹ diuitiaꝝ ⁊ ꝑmo ꝓmẽdat amorẽ diuinũ. Secõ ostẽdit quõ bũana natura amicitia ꝓseruat. Hic sanctos Primo facit b quod dictum est. Secõ ostendit qꝫ ablato diuino amore oĩa corrumpunt: ibi. Hic si freno. Primo di. Amor sup. diuin⁹ regẽs terras ac pelag⁹ et impitãs. i. frequent impãs celo: ille amor ligat bãc serie. i. ꝓcordiã rer. qꝫ mũd⁹ stabili fide variat ꝓcordes vices. i. alternationes temporũ ãni noctis ⁊ diei: ⁊ qꝫ semia pugnãtia. i. elemẽta ꝓtraria tenẽt ꝑpetũ fedus ideſt ꝓcordiã ne vnũ aliud totalit corrũpat. quod phebꝰ. i. sol curru aureo ꝓuehit. i. ꝓducit roseũ diẽ. i. clarũ diẽ. idẽ amor facẽ vt phebe. i. luna impet. i. ꝑfit noctibus: quas noctes hesperus id est stella vespertina duxerit id est adduxerit: et vt auiduꝝ mare ad exeunduꝝ coerceat fluctꝰ suos certo fine id est determinato fine ne liceat sibi tendere id est extendere latos terminos vagis terris. i. amplis terris sup. totaliter cooperiendo terrã. ¶ Nota qꝫ Tullius loquens de amicitia dicit. amicitia id est virtus mouens superiora ad protectionem inferiorum et inferiora ad subiectionem superiorum. amicitia enim sublata omnis in vita tollitur iocunditas.

Amicitia

¶Nota q̄ elementa appellat semina quia ex ipsis tanq̄ ex seminibus corpora producuntur, sicut enim semen est principium fructus: sic elementa principia corporum mixtorum. et dicit elementa pugnantia propter ipsorum contrarietatem. nam aliqua sunt calida: aliqua frigida: quedam humida: quedam sicca. hec elementa diuino amore ordinante tenent proprium fedus quia grauitas inferiorum non aufert leuitatem superiorum nec econuerso: et simul totaliter se non corrumpunt. ¶Dic si frena remiserit. Dic ostendit q̄ amore diuino subtracto omnia corrumpuntur dicens. Si hic amor diuinus remiserit frena id est legem gubernandi res: quicquid nunc amat inuicem id est concordat illud continuo gerit bellum: et ipsa elementa certant id est litigant soluere id est destruere machinam scilicet mundanam: quā nunc socia fide id est concordi fedre incitant pulcris motibus id est faciūt ordinate mouere. ¶Nota q̄ sublato dei amore et concordia: omnia dissoluuntur. vnde Alanus in anticlaudiano de planctu nature et scientia loquens in persona amoris et concordie dī. Si mea iura meas leges mea fedre: nudus Olim seruasset vel adhuc seruaret: amoris Vincula nō tantis gemeret sub cladibus orb. ¶Dic sanctos populos quoq̄. Dic ostendit philosophia quomodo per amorez conseruatur et cōciliatur amicitia humana dicens hic amor continet id est conseruat sanctos id est virtuosos q̄ p et populos iunctos federe scilicz amicitie. et hic amor nectit sacrū id est sacramentum coniugij castz amoribus viri et vxoris. et hic amor dictat iura sua: id ē imponit legem amicitie fidis sodalibus, et quia ista proueniunt ab amore diuino tanq̄ a suo proprio ideo subiungit. O felix genus hominum supple. dico si amor scilicet diuinus quo celum regitur regat animos vestros supple causando in eis amicitie concordiā. ¶Nota q̄ amor dictat iura fidis sodalibus. iura autem amicorum et sodalium innuit Se. iij. epistola dicens. Diu cogita an aliquis in amicum sit tibi recipiendus: sed cum placuerit fieri toto illum pectore admitte. tam audacter cum illo loquere q̄ tecum. Tu quidem ita viue vt nihil tibi committas nisi quod etiam amico tuo cōmittere possis. cū amico tuo omnes curas omnes cogitationes misce si fidelem putaueris. Sunt etiam quidam qui que amicis sunt tñ committenda omnibus narrant. quidam carissimorum conscientiam reformidant nulli crediturī. neutrum faciendum est: vtrumq̄ vitium est et omnibus credere et nulli. ¶Nota circa predicta q̄ amicitia proprie dicta tantum inuenitur in rebus rationabilibus. et vt sic amicitia est parvolūtas bonorum inter aliquos. sed large capiendo amicitiaz sic ē est in irrationalibus et vt sic amicitia est concordia diuersarum rerum adinuicem.

Semina elementaria

Amicitie leges

Hanc rerum seriem ligat
Terras ac pelagus regens
Et celo imperitans amor.
¶Dic si frena remiserit
Quicquid nunc amat inuicem
Bellum continuo gerit
Et quam nunc socia fide
Pulcris motibus incitant
Certant soluere machinam.
¶Dic sanctos populos quoq̄
Junctos federe continet
Hic et coniugij sacrum
Castis nectit amoribus
Hic fidis etiam sua
Dictat iura sodalibus.
O felix hominum genus
Si vestros animos amor
Quo celum regitur regat.

Liber tertius Prosa prima.

Ascensius

Quod mundus. Ode est monocolos idest vniusmodi carminis: qđ dicitur glyconicũ heroicum. Constans spondeo et duobus dactylis: sed vltima est cõmunis. Pulchre ostendit philosophia omnia quodam federe et ligamento amoris constare. Quocirca ne nihil hic dicam: vnum monebo. Amores in plurali numero licet interdum honesti et casti legantur: tamen ꝑm Seruium proprie sunt lasciui, et amor in singulari castus intelligitur. quo circa oportune dicit auctor noster castis nectit amoribus. Sodales autem ꝺ college dici possunt.

¶ Explicit liber secundus.

¶ Incipit prosa prima libri tertij.

Iam cantum illa finierat. Iste est tertius liber. B. de consolatione philosophie. et cõtinuatur ad libros precedentes in hunc modum. Postq̃ philosophia in primo libro scrutata est causas doloris Bo. et in secundo libro adhibuit sibi remedia facilia. in presenti libro et in sequẽtibus philosophia adhibet Bo. remedia graviora. Sunt autem remedia graviora rationes contra communem opinionem hominum probantes q̃ in bonis exterioribus non consistit vera felicitas: ostendendo in quo sita sit vera felicitas et quomodo ad ipsam perueniatur. Et diuiditur iste liber in. xxiiij. ptes: quia huius libri sunt. xij. prose et. xij. metra: que partes patebunt in processu libri. quid autem et de quo determinetur in qualibet istarum partium similiter patebit. Prosa prima huius tertij diuiditur in tres partes. primo ostendit Bo. quomodo post predicta allocutus fuerit philosophiam. secundo ponit responsionem philosophie. tertio Boe. dirigit quandam petitionem ad ipsaz. secunda ibi. Tum illa. tertia ibi. Tum ego. Dicit primo. Jam illa philosophia fi nierat' cantum id est metrum qđ erat de commendatione amoris diuini et amicitie. et cuz ego Boe. essem allectus dulcedine metri ad audiendum cum auiditate et admiratione verba philosophie auribus arrectis ego dixi o philosophia que es summum solamen animorum lassorũ q̃tum me refocillasti tuis prosis et metris intantum q̃ iam bene possum resistere insultibus fortune. et ideo dicit. remedia que prius dixisti esse grauia non timeo sed ea audire diligenter expecto. ¶ No. q̃ Boe. metrũ vocat cantũ. sic enĩ ĩ cãtu ẽ eleuatio ⁊ depressio vocẽ: sic similr in metro ratõe q̃titatẽ correpte ⁊ pducte syllabaꝝ attẽdit quedã eleuatio ⁊ depssio: qz ratione q̃titatẽ pducte fit eleuatio: rõne q̃titatẽ correpte fit depssio. Itẽ qz metꝝ ẽ subtilꝰ ⁊ delectabilꝰ ꝓsa: ideo aĩm demulcz. vñ auctor poetrie metꝝ ꝓparat domicille di. Vultq̃ venire metꝝ tanq̃ cõpto domicella Erine: itẽte gena: subtili corpe: forma egregia. Ideo di. Bo. mulcedo carmĩs. i. metri. Itẽ bõ dz eẽ auidꝰ ⁊ stupẽs circa pbiaz. Auidꝰ inq̃ qz di. Bene. tvij. epla', pjce oĩa si sapis ĩmo vt sapias: ⁊ ad pbiaz magno cursu totisq̃ viribꝰ tẽde. vñ ẽt bõ dz eẽ stupẽs. i. admirãs de pbia: qz ipa ẽ res mirabilꝭ ⁊ dina ꝟz Aristo. i ꝓn. libri sui de celo ⁊ mũdo. ⁊ pbia cõfert mirables delectatões. x. etbi. Itẽ aĩmi lassi sũt q̃ cura vl aduersitate aliq̃ oppressi. bonꝝ pbia ẽ summũ solamen. qz ipa psuadet magnanimitatẽ qua contra aduersitates fortũe homo cõstanter debet militare. Item per pbiam bõ bene potest resistere ictibus fortune: qz. i. etbi. di. Aristo. Sapiens bene scit ferre fortunas. babz se fine vituperio sicut tetragonũ. vñ dicitꝭ littera. Jam illa. s. pbia finierat cantum. i. metrũ de amore diuino cũ mulcedo idest suauitas

¶ Explicitus est liber secundus.

Sequitur liber tertius.

¶ Prosa prima libri tertij. Boe.

Iam cantum illa finierat: cum me audiendi auiduz stupentemq̃ arrectis ad hec auribus carminis mulcedo ꝺfixerat: itaq̃ paulopost. O inq̃ summũ lassoꝝ solamẽ aĩorum q̃tũ me vel sententiaꝝ ponderẽ: vel canendi etiã iocum ditate refouisti: adeo me tã post hac ĩparem fortune ictibus non arbitrer. Itaq̃ remedia q̃ pauloãte acriora eẽ dicebas nõ mõ nõ ꝓborre sco: sz audiẽdi auidꝰ vehemẽter eflagito. Pbi.

Carmen

Pbia

carminis deficerat.i.stabilierat me auidū audiendi cꝫ p ꝛ stupentez.i.admirantē sup.ẏba pbi losopbie auribꝰ meis arrectis.i.elenatis ad bec.s.ẏba.itaꝯ paulopost ego inꝯ.i.dixi.O summū solamen lassoꝝ animoꝝ sup.per aduersitatē:qꝫtum me refouisti pondere sententiaꝝ sup. pse:vel etiam iocūditate canendi.i.metri:adeo.i.intm̄ vt iam postbac non arbitrer me esse ī parem.i.dissimilem in resistendo ictibus.i.insultibꝰ fortune. Itaꝯ remedia illa q̄ pauloante dicebas eē acrioꝛa.i.granioꝛa nō mō.i.non tm̄ nō pboꝛresco.i.non timeo:sed ego auidꝰ audiēdi sup. ea vebementer efflagito.i. expostulo. ¶ Vbi sciendum cꝫ ꝑz Aug. efflagitare est valde flagitare:expostulare:petere cuꝫ clamoꝛe poscere. ¶ Tum illa.sensi inquit. bic ponit responsionem pbie dicens. Ego bene sensi illud cum tu tacitus ꝛ attentꝰ recepisti verba nostra:ꝛ cuꝫ ego pfeci mentē tuam. talia emm̄ sunt remedia que adbuc restant vt ipsa degustata ꝓmo sint amara:sed postea dulcescant:sed quia te dicis esse cupidum audiēdi verba nostra. O quanto desiderio arderes si cognosceres quo laboꝛamus te ducere.ꝛ dicit Boe. Quo vis me ducere. Respondit pbilosopbia.ad cognitionem vere felicitatis quam animꝰ tuꝰ quasi somniādo adbuc vix cognoscit qꝛ est occupatꝰ imaginibus falsefelicitatis. ¶ No.cꝫ Bo.tacitus verba pbie rapiebat ꝓsilio Senece dicentis. Esto verboꝝ taciturus auditoꝛ:auditoꝝ ꝓmptus repetitoꝛ. ¶ No.cꝫ p̄cepta pbicalia ꝓmo sunt amara. Postea dulcescūt ꝑm illud poete. Discere fit carū q̄uis ꝓmo sit amarū.ꝛ Lustratꝰ.i.etbi.di. Sciunt docti qm̄ laboꝛiosa est possessio virtutū:sꝫ ꝓpter eꝰ amaritudinē pbia nō est abjcienda:qꝛ nō est dignꝰ dulcoꝛis acumīe q̄ amaritudis nequit ūiscari grauamīe ꝑm Boe.in de discipli.scbolarium. ¶ No.sicut somnians putat fantasmata sibi occurrentia esse veras res de quibꝰ soniat ꝛ tm̄ non sūt ipse res:sic Boe.in ipsis temporalibꝰ putauit esseverā felicitatē q̄ tm̄ nō est:sꝫ tm̄ sunt q̄dam similitudies vere felicitatis sicut fantasmata somnioꝝ sunt similitudines reꝝ. ¶ No. cꝫ bona exterioꝛa vocat imagines vere felicitatis:sꝫ vere felicitas nō est in ipsis.vñ dicit ī littera. Tuꝫ p tūc illa scꝫ pbia inquit.ego sensi.i.noui sup.intentionē tuā cū tu tacitus ꝛ attentꝰ rapiebas ẏba nra.cꝫ p ꝛ cū ego expectaui.alia lra bꝫ expetiui.i.reuocaui babitū tue mētis. vl quod est verius dicere.cum ego ipsa babitum tue mentis perfeci:quippe.i.nimirū talia sunt sup.remedia q̄ restant sup.sumenda:vt ipa quidē degustata primo moꝛdeant.i. displiceant:interius aūt recepta dulcescāt:sꝫ qđ tu dicis te cupidū audiendi sup.illa remedia. O qꝫto ardoꝛe.i.desiderio flagrares.i.arderes si agnosceres quonā.i.ad quē locū aggrediamur.i.incipimus te ducere. Ego Boe.inꝯ.i.dixi sup.quonā vis me ducere.inquit sup.pbia ad veram felicitatem quā tuꝰ animus somniat.i.imperfecte cognoscit. Sed visu.i.cognitione occupato ad imagines.i.ad bona tpalia que sunt imagines ꝛ similitudines vere felicitatis tu non potes ī tueri.i.inspicere ipsam.s.veram felicitatem. ¶ Tum ego fac obsecro. Vic Boe.dirigit petitionem suā pbie:ꝛ ponit ꝓsensuꝫ sue petitionis dicēs. O pbia rogovt sine dilatione demōstres mibi que sit vera felicitas:ꝛ pbia ꝓsentiēs dicit.libenter faciam tui causa:sꝫ prius ego ostendam tibi falsam felicitatē tibi notioꝛē: vt illa cognita per contrariū possis postea agnoscere veram felicitatem. ¶ No.circa boc qđ dicit:faciam tui causa libenter:cꝫ pbia petitiōes boīm admittit.vnde Bene. Nulli p̄clusa est virtus sapientie: oībus patꝛ:oēs inuitat:oēs admittit:non eligit domū neꝯ censum:sed nudo bomine ꝓtenta est. ¶ Nota cꝫ innata est nobis via

Efflagitare

Precepta pbie

Pbia

ꝓcedendi et nobis magis notis ad min⁹ nota.i. Pbisico.7.ij. de aia. Cum igitur bona exteriora sint nobis magis nota in quib⁹ aliqui posuerunt consistere felicitatē ꝙ bona interioꝛa: iō pbia primo vult determinare de falsa felicitate nobis magis nota que ponitur in bonis exteriorib⁹ ipsam extirpando: vt per eam cognoscamus veram felicitatē tanꝯ per ꝓtrariū. ¶ Nota ꝙ Seneca in de virtutibus cardinalibus dicit. Scire debes quedam non videntur esse bona 7 sunt: quedam videntur eē bona 7 non sunt. quecunq; autem ex rebus transitoꝛijs possides: non hec magna existimes: non mireris quod caducum est. Ex quo pz ꝙ vera felicitas non ꝓsistit in bonis exteriorib⁹ que videnť eē vera bona 7 tñ non sunt. vñ dicit in littera. Tū ꝓ tunc ego. s. Boe. dixi. o pbia obsecro. i. peto fac. i. duc me ad illam felicitatem. 7 demonstra mihi sine cunctatione. i. sine mora que sit illa vera supple felicitas. Illa pbia inquit faciā libenter tui causa: sz ego prⁱ cōabor. i. labor: abo tibi designare verbis atq; ꝓ et informare que causa. i. felicitas habens rōnem cause finalis sit tibi notioꝛ. i. manifestioꝛ: vt ea sup. falsa felicitate perspecta. i. cognita: possis agnoscere specimen. i. similitudinem vere beatitudinis cum fl exeris oculos sup. cognitionis in contrariā ꝓtem falsē felicitatis.

Bona

tui causa libenter: sz que tibi causa notioꝛ ē eaz
ꝓius designare ꝟbis atq; iformare conaboꝛ:
vt ea ꝓspecta: cū in contrariā ꝓtē fl exeris ocu
los: vere speciē btitudinis possis agnoscere

¶ Metrum primum libri tertij.

Qui serere ingenuum volet agrum
Liberat arua prius fruticibus
Falce rubos filicemq; resecat
Ut noua fruge grauis ceres eat.

¶ Interpretatio ascensiana tertij libᵢj.

Ascensius

Tam cantum illa finierat 7c. Berba sunt Boetiana. Quoꝛum oꝛdo melioꝛ est. Illa videlicet philosophia finierat cantum suum: iam. i. citius ꝙ volebam quod gallice dicitur desia: cū vel (vt melⁱ⁹ forte scribam) quū. i. quando mulcedo: idest lenitas 7 suauitas carminis defixerat. i. firmiter attentum tenuerat me auidum. i. cupidum audiendi 7 stupentez 7 boc auribus meis arrectis ad bec que ipsa cecinit. Itaq; q: tunc stupidus eram: inꝯ. i. dico paulo post. O summū 7c. Cantus 7 carmen idem sunt: vtrūq; enim dicitur a canendo licet quidam carmen a carmente: alij a carminando dictum somniēt. Arrigere aures est applicare 7 elevare immo appꝛoꝛimare (si ita dicam) aures ad melius audiendum: tractumq; est a brutis auritis: idest longas auriculas babentibus: que vt melius audiāt surrigunt 7 arrigunt aures. Terentius. Arrige aures pampbile. Virgilius in ꝓmo eneid. Arrectisq; auribus astant. In quarto de fama. tot surrigit aures. Solamen 7 solatium idē sunt sed solamen (inquit valla) magis poeticuz est. Virgilius in. iij. eneid. Solamenq; mali ꝺ collo fistulo pendet. quo tamen inquit Boe. vt quidam alij vtunť. Fit aūt tam solatium ꝙ solamen vt idez dicit re: sed ꝓsolatio verbis. Quinti. Lecitatis misere solatium est bē rem videntium. Idem. itis obuiam consolationibus 7c. Idem patet in titulo buius operis. dī enim de ꝓsolatione pbie: q: pbia solatur verbis non re. Tui causa: dicimus etiā tua causa: sz tui causa est idem ac si diam. Causa tuiipsius vel tue persone. sz tua causa: pro vtilitate tua: quomodo bic potius loquendum fuisse videri potest.

Larmen Arrigeť aures

Solamen Solatium

Cōsolatio

Tui causa 7 Tua causa

¶ Metrum primum tertij libᵢ.

Sanctus Thomas

Qui serere ingeniū volet agrū. Istud est metrū primū buⁱ⁹ tertij qđ dī metrum choꝛiambicum ab inuentoꝛe: dactylicū a pede ꝑdominante. 7 primⁱ⁹ versus buⁱ⁹ metri est bipercatalecticus: quia post primum pedem abundat vna syllaba. s. re in bac dictione serere. Et q: philosophia prędixit ꝙ prius esset oñendū que sit falsa felicitas: 7 postea q̄ vera: iō pbia in boc metro cōmendat bunc oꝛdinem

per exempla quattuor. Primum est. Quicumq; vult seminare bonum agrum oportet prius ex tirpare nociuas herbas vt ager bene fructificet. Similiter aliquis volens cognoscere veraz felicitatem oportet prius extirpare falsam. vnde dicit in littera. Qui volet serere agrum ingenuum id est nobilem prius liberat arua id est agros fructicibus id est radicibus que impediũt ne semen crescat: et ille resecat id est prescindit rubos id est parnas arbores q; pro et filicem id est herbam inutilem falce id ẽ falcastro: vt noua ceres eat id est prodeat et nascatur grauis id est onusta fruge. ¶ Secunduz exemplum est. sicut pregustando aliq̃d amarum mel apparet dulcius: sic propter cognitionem false felicitatis magis cognoscitur vera felicitas. vnde dicit in littera. Labor apium est mage dulcior id est mel est magis dulce: si malus sapor prius edat id est inficiat ora. ¶ Tertium exemplum est. sicut post tempus nebulosum est gratior serenitas: sic post cognitionez false felicitatis gratior est cognitio vere felicitatis. vnde dicit in littera. Ubi pro postq̃ notbus id est ventus australis desinit id est cessat dare imbriferos sonos id est flatus producentes imbres: tũc astra nitent gratius id est delectabilius. ¶ Quartum exemplum est. sicut pulchra dies sequitur tenebras noctis: sic cognitio vere felicitatis sequitur cognitionem false felicitatis. vnde dicit in littera. vt idest post q̃ lucifer id est stella matutina. pepulerit id est fugauerit tenebras noctis: tunc pulchra dies agit idest ducit roseos equos solis. tunc applicat exempla ad propositum dicens. Tu prius debes considerare falsa bona et ipsis extirpatis debes cognoscere vera bona in quibus consistit felicitas. vnde dicit in littera. Tu quoq; prius. intuens id est respiciens falsa bona incipe trahere colla iugo idest a iugo false felicitatis: debinc idest postea vera bona subierint idest subintrabunt animum tuum. ¶ Nota q̃ sicut prius extirpanda sunt vicia et postea inserende virtutes: sic ager prius est purgandus et postea seminandus. vnde Thobias. Spinis et tribulis purgare nocalia debent Agri: vt semen fructificare queat. ¶ Nota q̃ frutex ꝑm Vug. est densitas virgularum vel arborum vel spinarum. vel ꝑm alios frutex est arbor parua que terram fronde tegit. ¶ Nota filix est inutilis herba habens folia ad modum filozum: de qua dic̃ Persius. Non tamen ista filix vllo mansuescit aratro. ¶ Nota q̃ post amaritudinem dulcedo est gratior et sensibilior. vnde poeta. Dulcia non meruit qui non gustauit amara. Namq; per oppositz noscitur ossse bonuz. Nec pauper Henricus. ¶ Nota q̃ Boe. dicit apium pro apũ in genitiuo plurali quod est contra Aleran. qui dicit. Um dat apis ꝛc. et quod hic dicatur apium et non apuz patet per metrum quod semper constat ex tribus dactylis continuis. si autez poneretur apum non essent tres dactyli continui. posset tamen dici q̃ causa metri ponitur apium pro apum.

Frutex

Dulcedo nõ

Ascentius

Frutices

Apes apiũ

Ingenuuz

Dulcior est apium mage labor
Si malus ora prius sapor edat.
Gratius astra nitent vbi notbus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer vt tenebras pepulerit
Pulcra dies roseos agit equos.
Tu quoq; falsa tuens bona: prius
Incipe colla iugo retrabere
Vera debinc animum subierint.

Qui serere ingeniũ volet agrũ. Carmen boc est monocolon id est vnius generis constans ex tribus dactylis et pichio: qui cõstat ex duabus brenibus. Nec est hypercatalectic? prim? versiculus. i. abũdans in syllaba. q: syllaba re absumit̃ a vocali sequenti. sz ẽ acatalectic?: q: legitio sine ꝓcludit̃. In secũdo carmie nõ leges frutib?: sz frutic ibus. Sunt aũt frutices que ad iustam mensurã arboris nõ assurgunt: sũt tñ pẽnes. i. byeme non pereunt. vt vepres. sentes. rubi. et id genus alia. Tribuli autem et vrtice q: penne byeme potius herbe sũt dicende. Dulcior est apium. Sic Juuenalis. Examenq; apiũ lõga ꝓsederat vua. Alexander contra. Um dat apis volucris ꝛc. sz et apiũ legitur. Mage causa metri in prosa frequentius magis legitur: idem tamen sunt. Non prętermittaz illud: Ingenuum dici non nobilem: nec ex significato primo liberum: sed naturalem: et talem qualem natura ingenuit

sed quia iure naturali liber omnes sumus: cum seruitus sit de iure gentium introducta: vocamus ingenuum liberum. i. talem qualis naturali iure debuit nasci. i. eum qui ex maioribus liberis precipue matre natus est. Labor apium. licenter labor hic ponitur pro opere. Nam per laborem et operam fit opus. Est autem peripbrasis. i. descriptio et circunlocutio mellis. Qđ autem dicit mage dulcior. autem comparatiuum pro positiuo sumi vt sit mage dulce. Edat ab edo es est deriuatur non ab edo edis. Sensus autem est: edat ora t. quodammodo terat et consumatvsu. Tu quoq falsa tuēt. Versus non patitur vt legas intuēs: q̄uis hoc significet.

Labor

S. thomas

¶ Prosa secunda tertij libri.

Cum defixo paululum visu. Hec est secūda prosa huius tertij in q̄ philosophia ponit diuersas opiniones circa falsam felicitatem. Et primo Boe. ostendit quomodo se habuit philosophia post predicta. secundo philosophia ostendit q̄ omnes homines nituntur peruenire ad beatitudinem quaz ipsa diffinit. tertio ostendit q̄ homines sepe abducuntur a vera felicitate diuersis erroribus. quarto ponit errores siue infelicitates circa felicitatez. secunda ibi. Omnis mortalium. tertia ibi. Nunc vti. quarta ibi. Quorum quidem. Dicit primo. Postq̄ philosophia premisit ordinem procedendi de falsa felicitate ad veram. tum pro tunc ipsa paululum defixo visu id est inclinatis oculis: et recepta velut in augustam id est nobilem sedem sue mētis: sic cepit id est incepit loqui. ¶ Nota q̄ capitis inclinatio est signum subtilis imaginationis propter qđ subtiliter et profunde imaginantes caput inclinant: et quandoq non vident delata coram oculis: ideo. P. volens subtiliter speculari de felicitate: quia eius speculatio difficilis est: ipsa inclinato visu contrarit se in nobilez speculationem sue mentis. ¶ Omnis mortalium cura. Hic philosophia ostendit q̄ omnes homines nituntur peruenire ad vnum finē beatitudinis: quam beatitudinem ipsa etiam diffinit et dicit sic. Omnis cura id est sollicitudo mortaliū id est hominū: quā curā exercet labor multipliciū studioz: q. aliqui studēt i lr̄atura: alij in mercātia: z sic de alijs. illa cura ꝓcedit diuerso q̄dē calle. i. diuerso mō viuēdi: sed tamē nititur ꝓuenire ad vnū finē beatitudinis. Illđ aūt ad qđ homīes nitunt ꝓuēire ē tale bonū q̄ quis adepto nihil vlteri⁹ queat desiderare: qđ. s. bonū ē summū oīm bonoz ꝓtinēs ītra se cūcta bona: cui. s. bono siq̄d. i. aliq̄d abforet. i. deesset nō posset eē summū bonū q. relinqueret aliquid extrisec⁹. i. extra illud bonū quod posset optari. Ex quib⁹ dict⁹ pbia ꝯcludit diffinitionez btūdinis dicēs. Liquet. i. manifestū ē btūdinē esse statū ꝓfectū ꝯgregatiōe oīm bonoz

Capitis inclinatio

Finis

¶ No. q̄ cognitio vltimi finis magnū incremētū ꝓfert ad vitā p̄mo etbicoz: q. fm exigentiā finis cetera moderant fm. Lincomensez p̄mo posterioz. ideo pbia tradit nob cognitionē vltimi finis. s. beatitudinis. ¶ No. finis est magis eligendus bis que sunt propter finem vt patz per Aristo. iij. etbi. Idem ibidem. Cuius finis est bonus ipsum quoq bonum. Item omnia denominā̄da sunt a fine. vnde poeta. Si finis bonus est totum laudabile pbas est. ¶ Nota finis in agibilibus habet se sicut principiū in speculabilibus. sicut ergo intellectus noster naturaliter adheret primis principijs: sic appetitus noster naturaliter adheret vltimo fini qui est summū bonū. ¶ No. q̄ duplex est finis. s. finis quo: et finis gratia cuius omia fiunt. Ille ē enim vnus sicut deus vel beatitudo: et iste finis ab omnib⁹ sub vna rōe inq̄tum bonum sati-

¶ Prosa secunda libri tertij. Boe.

Tum defixo paululum visu t velut in augustā siue mētis sedem recepta sic cepit. Pbi. ¶ Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet diuerso quidem calle procedit: sed ad vnum tamen beatitudinis finem nititur peruenire. Id autem est bonum quo quis adepto nihil vlterius desiderare queat: quod quidem est omnium summum bonorum: cūctaq intra se continens bona. Cui siquid abforet summū

en s appetitum hominis. Finis aũt quo est opatio quo boies nitunt adipisci finẽ gratia cui⁹ t talis finis nõ est vnus sicut vna operatio oĩm. iõ di. pbia qp cura boĩz pcedit diuerso calle ad psequendũ vltimũ finem. ¶ No. illud ad qđ oẽs boies nitunt puenire est bonum: qz bonũ est qđ oĩa appetunt. primo etbi. ¶ No qp beatitudo bz rõem vltimi finis: ipsa est tale bonum quo adepto nibil vlteri⁹ consideraĩ. nã de rõne finis est esse vltimũ: t vltra illũ qđ est vltimũ nibil est: ergo etiam oportet illud esse summũ bonũ: tale autem est beatitudo. ¶ Nota qp beatitudo ẽ bonum optimum pulcherrimum et delectabilissimum. iõ btitudo est status pfect⁹ cõgregatione omnium bonoꝝ cõtinens in se oĩa bona. si enim aliquod bonum sibi deficeret non esset summũ bonum. ¶ Nunc vti dixim⁹. In ista pte ostendit pbia qp boies a vera felicitate diuersis errorib⁹ adducunt dicẽs. Hũc. s. statũ btitudinis oẽs mortales sicut dixim⁹ conant adipisci diuerso tramite. i. diuersa via: ꝺa cupiditas. i. appetit⁹ veri boni naturaliter est inserta mẽtib⁹ boĩm: sed beatitudo est verũ bonũ: quia summũ bonum: ꝛ deu⁹ error abducit boies ad falsa bona. ¶ No. qp beatitudo aggregat in se omĩa bona. iõ ei⁹ cupiditas naturaliter est boĩbus inserta. Ubi tñ sciendum qp btitudinẽ ꝓtinere oĩa bona potest intelligi dupliciter. Uno mõ formaliter: nec sic ꝓtinet oĩa bona t qz felicitas formaliter t essentialiter potest esse sine bonis exterioribus: vt sine diuitijs t ceteris bonis. Alio mõ intelligit ꝓtinere ea virtualiter ita qp btitudo excellat oĩa bona: t sic diffinitio ei⁹ est vera. ¶ No. qp pbia hic vtit quadã figura q dr epitheton dicendo deuius error. nullus enĩ error est q non sit deuius. vñ poeta. Fiet epitheton si dicas tristia bella. ¶ No. cũ mens humana naturaliter desideret verũ bonũ nunqꝺ tendit in falsum bonum: nisi inqꝺtum ipm estimatur esse verũ bonum. talis aũt estimatio est deu⁹ error. ergo deuius error ad falsa adducit. ¶ Quorum quidem alij. Hic pbilosophia ponit diuersas opiniones circa felicitatẽ: ostendens quomodo homines per errorẽ ad falsa bona ducebant. secundo ostendit qp in talibus bonis posuerũt beatitudinẽ. tertio ostendit qp naturaliter eorũ intẽtio tẽdebat ad veram beatitudinẽ. secũda ibi. Quibus omibus. tertia ibi. Sed ad boĩm studia Primo ostendit quõ boies errabãt circa falsa bona statuẽdo in eis finẽ. scđo ostendit quõ quidam fines adinuicẽ pmutabãt. tertio alia bona fortuita reducit ad ꝓdicta. secũda ibi. Sũt etiã. tertia ibi. In bis igit. Primo dicit. Quoꝝ sup. hominũ qui ducunt ad falsa bona: alij credentes summũ bonũ esse nibilo indigere: ipsi elaborãt vt affluant: ideſt abundẽt diuitijs ponẽdo omnem sufficientiam esse in diuitijs. t in boc errabant. Alij vero summum bonum iudicãtes qđ dignissimum est veneratione. i. bonore: tales adeptis bonoribus nitunt esse reuerendi suis ciuibus: putantes in bonoribus temporalibus veram dignitatẽ consistere: et in boc errabant. Sunt alij qui summũ bonũ constituunt in summa potentia. bi conantur regnare vel adbere regnantibus tanqꝺ consiliarij vel familiares eorum: per boc putãtes se esse vere potentes et in boc decipiunt. sed quibus claritas. i. fama videtur esse optimũ bonũ: illi festinãt ꝓpagare. i. dilatare gloriosum nomẽ. i. pulcram famã artibus: ideſt studijs belli sicut viri militares: vel artibus pacis sicut sapiẽtes mũdi: credẽtes se ꝓ boc acquirere gloriã immortalem: et deci

Beatitudo

piuntur p hoc. Plurimi vero. i. multi metiuntur. i. mensurant fructus boni gaudio ⁊ letitia exteriori. bi putant. i. estimant felicissimū defluere. i. abundare voluptate. i. delectatione corporali estimantes in hac ꝓsistere verum gaudiū qđ est erroneum. ¶ Nota quinq; sunt in quibus errantes a vero bono posuerunt consistere veram felicitatem. s. diuitie: honores: ptates: gloria: ⁊ voluptates q̄z sufficientia sic accipiť. cum finis habeat rōnem boni ꝑm diuersitatē boni diuersificatur finis. Est aūt triplex bonū: vtile: delectabile: ⁊ bonum honestū: ⁊ illi q̄ intendebant bono vtili posuerunt felicitatē in diuitijs. sz q̄ intendebāt bono delectabili ponebant voluptates: ⁊ in illis posuerunt finem ⁊ felicitatem. qui aūt intendebant bono honesto isti diuersificabanť: quia bonū honestum ⁊ bonū ꝑm rationem. Ratio aūt est duplex. s. speculatiua ⁊ practica. de bono honesto qđ consistit in speculatiōe nō loquebanť isti: q: tale bonū ē latens: ipi aūt posuerūt felicitatez in bono honesto qđ est bonū rationis practice. Tale ergo bonū vl ꝓsistit in opinione boim: ⁊ sic est gloria: vel ꝓsistit in exercitio act⁹ realis: ⁊ hoc est dupliciter: vel eñ ꝓsistit in exercitio ꝓpij actus circa alios: ⁊ est potestas. vel consistit in exercitio actus aliorum circa se: ⁊ sic est honor. ¶ Sunt etiaz qui bonum. In ista parte ostendit quomodo quidam istorum fines iam dictas permutabant: ⁊ dicit. Sunt etiā aliqui q̄ fines q̄z pro ⁊ causas finales pmutāt alterutro: idest adiuicem desiderantes vnuz ꝓpter alterum. nam q̄dam desiderant diuitias ⁊ voluptates ob. i. ꝓpter potentiam. ⁊ sunt alij qui potentiam petunt q̄z pro et desiderant causa pecunie. i. ꝓpter diuitias: vel causa ꝓferendi nominis. i. causa dilatationis fame. ¶ Nota ꝑm Aristo. iij. Ethicorum. Qualis vnusquisq; est talis finis videtur ei. ꝑm ergo diuersam dispositionem hominū diuersi fines eligumtur propter aliquē finem p qđ aliqs videť posse consequi illū finem. Cum igitur ponentes finem esse diuitias magis putabant se diuitias ꝓsequi p potentiā: ipsi appetebant potentiā, ꝓpter diuitias. ecōuerso quib⁹ videbať se posse consequi potentiā p diuitias: ipi appetebāt diuitias ꝓpter potentiā: ⁊ sic per mutationē istoz finium adinuicē. ¶ In bis igitur ceterisq; talibus. Dic ꝓbia reducit oia bona fortune in q̄b⁹ ponunt boies felicitatē ad p̄dicta q̄nq;: ⁊ dicit. In bis igiť q̄n q̄z bonis ⁊ ceteris talib⁹. s. reducibilibus ad p̄dicta ꝑsatur intentio actuū humanoz ⁊ votoz: idest desiderioz. ⁊ manifestat exēplariter q̄ alia reducantur ad ipsa dicens. veluti nobilitas q̄z pro et fauor popularis que videtur comparare quandam claritatem. i. gloriā: iō sup. reducuntur ad gl'iam. vroz aūt ac ꝓ ⁊ liberi. i. filij sunt q̄ appetunť gr̄a iocunditatis. i. cāvoluptatis: iō ad voluptatē reducuntur. sed sanctissimū gen⁹ amicoz nō numerať inter bona fortune sz numeratur in ꝑtute. reliquū ꝑ o q̄ cadit sub exteriori fortuna illud assumiť: vel cā potentie sicut est administratio officioz: vel assumiť causa delectationis sicut exercitium ludoz: sed bōa corporis promptū est vt referantur: idest reducantur etiam ad superiora bona: quia robur et ma

claritas videť: bi vel belli vel pacis artib⁹ gloriosum nomē ꝓpagare festinant. Plurimi vero boni fructū gaudio leticiaq; metiunť: bi felicissimū putāt voluptate defluere. ¶ Sūt etiam qui bozum fines causasq; alterutro ꝓmutāt vt qui diuitias ob potētiā voluptatesq; desiderāt. vel q̄ potentiā seu pecunie cā seu ꝓferendi nomis petunt. ¶ In bis igitur ceterisq; talibus humanoz actuū votoz̄q; versatur intentio: veluti nobilitas fauoz̄q; popularis q̄videntur quandā claritudinē cōparare. Uxor: ac liberi qui iocūditatis gratia petuntur: amicorum vero quod sanctissimū quidem genus est. non in fortūa sed in ꝑtute muneratur. reliquuz vero vel potentie causa vel delectationis assumitur. Jam vero corporis bona prōptū est: vt ad superiora referātur. Robur eñ ⁊ magnitu-

gnitudo que sunt signa fortitudis corporalis videntur esse prestare valentiam. i. potentiaz: et sic ad potentiam reducunt. sic pulchritudo ⁊ velocitas vident prestare celebritatem. i. gloriaz ad quam reducuntur. salubritas autem. i. sanitas videtur conferre voluptatem ad quaz reducitur: ⁊ sic oia bona fortune reducunt ad predicta. ¶ Nota indigentia alicui⁹ boni auget desiderium illi⁹ boni: ideo fm varia indigentia boim variant eoz desideriu. vñ Arist o. i. Etbi. dicit q egrotas sanitate: mendic⁹ diuitias. sci aũt sibiipsis ignorantie eos qui magnũ aliqd habent supra se admirantur. fm g̃ dispositionem boim felicitas ponebat in diuersis bonis fortune: q̃ tamen sub pdictis bonis quinq; ꝓbendũt. ¶ No. amici iz amici afferãt iocũditatẽ tñ nõ sunt ꝓputãdi inter bona fortũe. cũ ei amicitia sit ꝟt⁹ oportet q amici virtute acquirãtur. qd aũt ꝟtute acq̃ritur per virtutem ꝓseruat: ⁊ tale nõ pot eẽ bonum fortuitum. Item amicitia fũdata sup bono honesto est sanctissima ⁊ in virtute numerat: iz amicitia fundata sup bono vtili ⁊ delectabili fortuita est. ¶ Quib⁹ omnibus solam beatitudinem. In ista pte ꝓbat pbia q oẽs predicti q̃rebant beatitudinem in bis bonis: ⁊ dicit. Oibus desiderantib⁹ predicta bona liquet. i. manifestũ est ipsos desiderare beatitudinẽ. naz illud bonum quod quisq; petit. i. desiderat pre ceteris: illud iudicat esse summũ bonuz: iz nos diffinimus summũ bonum esse beatitudinem quare statũ illum quem quisq; desiderat p̃ ceteris iudicat esse statũ beatum. i. beatitudinez ⁊ tunc recolligit bona false felicitatis di. Habes igit ante oculos tuos ꝓpositam formam humane felicitatis. s. opes: bonores: potẽtiam: gloriam: voluptates: q̃ sola considerans Epicur⁹ cõstituit voluptatem esse summum bonum: eo q omnia cetera videantur afferre. i. dare aĩo iocunditatẽ. ¶ No. q oẽs appetẽtes pdicta bona appetebãt btitudinẽ. Nã q̃d aliqs eligit p̃ aliqs hoc vt̃ sibi esse summũ bonũ: iz aliqs p̃ceteris eligit diuitias: g̃ diuitie videbant sibi esse summũ bonũ. aliqs honores ⁊ sic de aliis g̃ oẽs pdicti appetebãt beatitudinẽ. ¶ No. q pdicta bona vident ꝓferre aliquã iocũditatẽ cũ oia videntur esse ordinata ad iocunditatẽ tanq̃ ad finẽ: ⁊ q̃ in voluptatib⁹ est maxima iocunditas: iõ Epicurꝰ posuerunt felicitatem consistere in voluptatibus. ¶ Sed ad boim. Dic osidit pbia q licet in predicto modo errant homines: tamen eorum intentio semper fertur ad veram beatitudinem. secundo ostendit vnde hoc proueniat: ibi. In quo quanta sit. Primo premittit intentũ suũ. scõo declarat: ibi. Non enim. Primo dicit. Iz ego reuertor ad studia. i. ad intentiones boim quorum anim⁹ etsi pro quãuis memoria caligante. i. obscurata sup. desiderio presentiuz bonoz tamen semper

nã q̃ q̃d aliqs

do videntur prestare valentiã: pulchritudo atq; velocitas celebritatem: salubritas voluptatem. ¶ Quibus oibus solam beatitudinẽ desiderare liquet. Nam quod quisq; pre ceteris petit: id summũ esse iudicat bonũ. Sed summum bonũ beatitudinẽ esse diffinimus. Quare beatum iudicat esse statum: quez pre ceteris quibusq; desiderat. Habes igitur ante oculos ꝓpositaz fere formã felicitatis humane: opes: honores: potentiã: glorias: voluptates: quequidẽ sola ꝓsiderans Epicurus: ꝓsequẽter sibi summum bonũ voluptatem esse constituit: q̃ cetera omnia iocunditatẽ animo⁹ videãtur afferre. ¶ Sed ad hominũ studia reuertar: quoz̃ animus etsi caligãte memoria: tamen bonuz summum repetit: sed velut ebrius domum quo tramite reuertatur ignorat. ¶ Num eĩ videntur errare bi qui nibilo ĩdigere nituntur? At q̃ nõ est aliud quod eque perficere beatitudinẽ possit q̃ copiosus bonoz̃ oĩm status: nec alieni

rẽpetit p naturalem inclinationẽ summũ bonum: sed ignorat quomodo illud repetat velut ebrius qui ignorat quo tramite: ideſt qua via reuertatur domũ. ¶ No. sicut ebrij scit se habere domũ: sed ꝓpter defectũ rationis nescit quõ ad eam redeat: sic homines aliquomõ in genere sciunt ⁊ cognoscunt summũ bonũ: ⁊ naturaliter inclinant ad illud tanꝯ ad principiũ a quo ꝓcesserunt: sed inebriati amore ꝓpalium bonoꝝ nesciunt quõ ad id ꝓueniant. ¶ Num enim videntur errare. ¶ Dic declarat intentum suum. s. ꝙ omnes q̃rẽtes predicta bona querebant aliquid quod ꝓprie conuenit summo bono Et primo ostendit hoc de diuitijs dicens. Num pro nunq̃d hi videntur errare per intentionẽ a summo bono qui nituntur nihilo indigere rõe cuius q̃rebant diuitias. q. d. non errãt a summo bono: quia nihilo indigere maxime spectat ad summũ bonũ. vnde dicit. Atq; ꝓ certe non est aliud qđ eque possit ꝓficere beatitudinẽ ꝙ stat⁹ copiosus oĩm bonoꝝ: nec alienis egens sed sibijpsi sufficiens. Tunc ostendit idẽ de bonoribus dicẽs. Num vero labuntur sup. ab intentione summi boni qui illõ quod ẽ optimum putant id etiã eẽ dignissimuz cultu reuerentie. i. bonoris ⁊ respondet. Minime sup. labuntur. neq; enim est vile ⁊ contẽnẽdum qđ intentio oĩm mortalium laborat adipisci. ⁊ sic querẽtes bonorem querebant aliquid qđ est ĩ summo bono: eo ꝙ summũ bonũ est honorabilimum. Tunc ostendit idem de potentia dicẽs. An ꝓ nũ quid in bonis. i. inter bona nõ est numeranda potentia. q. d. sic. ꝺd igit̃ est dicendũ nisi ꝙrentes potentiam etiã tendũt ad summũ bonũ: cũ summũ bonũ sit potentissimũ. num enim istud est estimandum imbecillũ ⁊ sine viribus. i. sine potentia: qđ constat esse ꝓstantius. i. potenti⁹ oĩb⁹ reb⁹. Tunc ostendit idem de gl'ia dicens. An claritudo. i. gloria est nihilipendẽda ita vt q̃rentes gl'iam non tendunt ad summũ bonũ. q. d. nõ est nihilipẽdenda. sz neq; t. i. nõ põt seq̃strari. i. negari q̃n oẽ qđ est excellentissimũ: illud etiam videatur esse clarissimũ. i. glorioſissimum. Tunc ostendit idem de voluptate dicens. Quid attinet dicere. q. d. de se manifestũ est beatitudinem non esse antiam ⁊ tristẽ nec subiectaz doloribus ⁊ molestijs: sed sup. magis ẽ plena voluptate: ⁊ per ꝓfis querentes voluptatem ⁊ leticiam tendũt ad summũ bonũ. ꝙ aũt iocũditas ⁊ voluptas includantur in summo bono, ꝓbatur per locum a minori dicens. Qm̃ in minimis rebus sz appetendis patz ꝙ aliquid appetitur qđ delectat haberi ⁊ ipso frui. hec igitur sunt que homines volunt adipisci ⁊ ea de causa desiderant. i. cupiũt vel querunt diuitias: dignitates: regna: gloriam ⁊ voluptates: quia per hec credunt sibi esse venturam sufficientiam: reuerentiam: potẽtiaz: celebritatẽ ⁊ leticiaz. bonum igitur est quod homines appetũt diuersis studijs. i. intentionibus. ¶ No. ꝙ ex tota ista littera potest formari vna ratio. s. querentes predicta bona querũt beatitudinez. ratio est ista. illi tendunt ad beatitudinẽ qui tendunt ad sufficientiaz reuerentiã: potentiã: celebritatẽ: ⁊ leticiã. sed appetentes p̃dicta bona. s. diuitias: dignitates: regna: gloriaz ⁊ voluptates tendunt ad sufficientiaz: reuerentiaz ⁊ sic de alijs: ergo tendũt ad beatitudinez. Maio: est nota: quia sufficientia: reuerentia sunt p̃ditiones beatitudinis que

egens sed sibijpsi sufficiens. Num vero labuntur hi qui quod sit optimum id etiam reuerentie cultu dignissimũ putãt: Minime: neq; eñ vile quoddã contẽnendũq; est qđ adipisci oĩm fere mortaliũ laborat intentio. An in bonis nõ est numerãda potentia: quid igitur. Num ibe cillũ ac sine viribus estimandũ est qđ oĩbus rebus ꝓstat esse ꝓstãti⁹? An claritudo nihilipẽdẽda est? Sed seq̃strari nequit quin oĩne quod excellentissimũ sit id etiaz videtur esse clarissimũ. Nã non esse antiã tristẽq; beatitudinẽ nec doloribus molestijsq; subiectã q̃d attinet dicere: qm̃ ĩ mimis q̃s reb⁹ id appetitur qđ habere fruiq; delectat. Aũt qui hec sunt q̃ adipisci homines volũt: eaq; de cã diuitias: dignitates: regna: gl'iam: voluptatesq; ꝺsiderãt: ꝙ per hec si

perfectissime reperiuntur in beatitudine. querentes ergo proprietates beatitudinis tendit ad beatitudinem. Dnor patet ex littera. ¶ Nota q̄ querentes diuitias propter sufficientiaz ferebantur in summum bonum naturali appetitu: quia in summo bono est vera sufficientia: et in hoc non errabant. similiter querentes dignitates propter reuerentiam naturali intentione ferebantur in beatitudinem eo q̄ beatitudo est reuerendissima: sed quia summam reuerentiam putabant sibi subuenire per dignitates temporales: ideo in hoc errabant: et sic intelligitur de alijs. ¶ In quo quanta sit. Dic ostendit philosophia vnde hoc p̄ueniat q̄ quantuncunq̄ intentio hominum sit diuersa tamen intendit in beatitudinem. et ostendit q̄ hoc prouenit ex naturalis inclinationis qui nulli auferri p̄t: et dicit. In quo scilicet appetitu boni vel beatitudinis facile monstratur quanta sit vis nature: cum licet sint varie et dissidentes id est discordantes sententie hominum de summo bono: tamē homines consentiunt id est concordant in diligendo id est diligenter appetendo finem boni id est beatitudinem.

bi sufficientiā: reuerentiā: potentiā: celebritatē: leticiam credunt esse venturā. Bonū est igitur quod tam diuersis studijs homines petūt

¶ In quo quanta sit nature vis facile mōstratur: cum licet sint varie dissidentesq̄ sentētie: tamen in diligendo boni finem consentiunt.

¶ Nota q̄ fine existente vno possunt diuersificari actiones tendentes in illum finem. si enim propter diuersitatem actionum esset diuersitas finium non esset deuenire ad vnum finem: sed procederetur in infinitum in finibus. quod patet falsum: ex secundo metha. et hoc verum de fine gratia cuius omnia fiunt q̄ ille est vnus et non de fine quo vt prius visum est. licet ergo sint diuerse sententie et studia hominum: tamen conueniunt in appetendo vnum finem scilicet beatitudinem.

TUm defixo ꝛc. Id naturalit̄ fieri solz vt volētes reminisci terrā ōspiciāt. i. dorsū vidēdo īspiciāt: volētes aūt noua inuenire celū aspiciāt: phia q̄ volens vti ratiōib⁹ suis nō nouis sed olim ita excogitatis: defixit oculos. In augustā sedē. sic legit īterpres exponēs sic. i. nobilē. Credens vt opinor: Augustū ab octauio augusto deductū: cū illi⁹ vocabuli longe antiquior sit vsus. Nam etiam bis que ante enee aduentū i italiā erant virgilius ipm accōmodat. dicit autē augustū quicquid augurio est consecratū: et quia augurio cōsecrata solent eē felicia: etiā quodāmō ex cōsequenti felix dicit. Est aūt mētis phie sedes augusta. i. prouidēter et salubriter īstituta. Dz tñ etiā augustā legē potes. q. locus august⁹ et secretus solet dici ad memorandū et ad mueniendū aptus. vñ Persius. Scribim⁹ inclusi nūeros illi: hic pede liber. Et Juuenalis. Qui facis in parua sublimia carmina cella. Et boza. ī de arte. Secreta petit loca: balneat vitat. Est aūt augustū qō augit et p̄mit. Conant adipisci. Bene dicit conant. Nā conari ē cū difficultate et sepe sine effectu hoc ē frustra āniti. Dz vt dicit Juuena. Omnibus in terris q̄ sunt a gadib⁹ vsq̄ Aurorā et gangem: pauci dinoscere possunt. Vera bona. atq̄ illis multū diuersa: remota Erroris nebula. Adipisci cōponit ex ab et antiquoverbo apisco: cuius supinum est aptum et participium apt⁹. a. ū. Et compositū aliud indipiscor. Naturaliter inserta cupiditas. Credo boetium dixisse: naturaliter insita. Sic enim significatio magis quadrat. Insitum enim est qō est in medio alterius satum: et illi conglutinatum. Insertū aūt qō p̄ medium serit: nec illi coheret. Deuius error: quia commentarius superior dicit hic esse figuram epitheton. Adducitq̄ versiculum mendosum. dicam peritorum de bocvo cabulo sententiam. Epitheton dicitur a nobis adiectiuum nomen: impositum vel appositus substantiuo potissimum proprie qualitatis secundum donatum. dicitur autez ab epi qō boc loco est in: et theton positum. Corripit penultimam in carmine. vnde quidam nostri temporis. Appositum proprio mihi fertur epitheton esse. Qui vult etiam proprio nomini appositum vocari. Et hoc tribus modis. Ab animo. vt iustus Imperator. Contemptor diuum mezentius. Pius eneas. A corpore vt pulcher iulus. formosus apollo. et extrinsecus quorum multe sunt species. A loco. vt ulixes itachus. Ab actu vt eneia. Nutrit. ab euentu. vt insula diues opū thenedos. et multis alijs modis. Et si verū est qō donat⁹ dicit. Epitheton nūq̄ sine proprio noīe poni. Nō erit h epitheton deum⁹ error. Uez q. passis adiectiua similit̄ appellatiis et

Ascensius

Augustus ta. tū.

Augustus

Conor

Adipiscor

Epitheton

propꝛijs appositā inuenim⁹: eaq; sine discrimine epitbeta vocari. Addemus vnum. Epitbeta tribus de causis apponi. Aut propter effectiuam virtutem enunciandam. et id fore a poetis: vt moꝛs frigida. timoꝛ pallidus. amoꝛ cecus. sitis arida. quia talia faciunt. Aut propter discrimen faciendum: vt ida cretensis ad excludendam troianam. lana nigra propter alterius coloris lanam. luna pernoꝛ. febris quartana. bilaris vultus ꝛc. Aut propter perpetuam rei naturam significandam: et id cum excellentia. qua secluſa vitiosa et superflua videbitur appositio Primi. Vt ignis calidus. Alma ceres. tristia bella. celum profundum. Non quasi sit ignis qui non sit calidus: aut ceres que non alat: aut bellum non triste: aut celum non profundum: sed quia talia excellenter appellari possunt. Exemplum ꝛc. si dicas hominem risibilem. animal sensibile. aquam humidam ꝛc. et hic vltimus modus maxime vitandus est: et magis licentiet figurate positus oratoꝛicq; vitandus. Poetis autem data est venia etiam liceiter vtendi. vt quando propter futurum dantur. vt Infelix dido. propter felicitatem futuram non presentē. Sed vt ad institutum redeam. Si nullus est censendus erroꝛ cꝫ qui fiat cedendo de via: tunc verum erit cꝫ omnis erroꝛ sit devius. nec tamen superflue omnino ponetur: quia peculiariter erit censendus devius. Est autem erroꝛ in moꝛibus. in doctrina. in opi. in factis. sed metaphorice omnis quodammodo a via seducit. Sed non omnis erroꝛ malus est: vt docet Augustin⁹ qui se erroꝛe ab hereticoꝛum insidijs liberatum dicit. Nec omnis dolus malus: vt medicoꝛum qui egrotantem dolo capiunt sed non circonueniunt. Ideo conuenienter a legisperitis dol⁹ malus notatur ad significandum ergo erroꝛem malum: additum est devius. Nam devium in malum sonat. avium privationem pꝛe se fert vnde avius est homoꝛ qui sine via incedit: sicut a vis inde dicta. Devius autem qui contra viam ingreditur. sicut dedocens non qui nihil: sed q̄ contrarium aut obliuisci docet. Legendum autem est abducit. hoc est avero bono ducit ad falsum. Ubi scies peritos dicendi ꝑm Seruium potius vti verbis de loco cꝫ ad locum significantibus etiam additis aduerbijs aut nominibus ad locum. vt quo abis. quo ruis. quo me fugis. Abducti sunt romam ꝛc. Habes ante oculos propositam fere formam felicitatis. Non est legendum fore formam: sed fere. Et subdiuitur vt laurentius valleñ. docet quedam vniuersalitas: vt sit fere omnem. Respuit autem particularitatem. Non enim dices fere aliquam. Que quidem sola considerans epicurus: oꝛdo est. que sola iam quincq; dicta Epicurus considerans idest postcꝫ considerauit ad voluptatem conducere: constituit voluptatem esse summum bonum. De qua re multa disserit in vita eius Laertius ostendens eū sobꝛiaq; vitam duxisse: et voluptatem non coꝛporis potissimum sed animi probasse. Quod etiam patet ex verbis ipsius epicuri ad herodotum. Quoꝛum pauca hec sunt. Reputanduq; est concupiscentias partim esse naturales: partim inanes. atq; naturalium alias quidem necessarias: alias vero tantum esse naturales. Necessarie vero que sunt partim ad felicitatem: partim ad coꝛpus tranquilitatem: partim ad vitam ipsam esse necessarias. Hoꝛum quippe sine erroꝛe speculatio est vt noverimus quid eligendum quid ve fugiendum sit ad bonam coꝛporis tuendam valitudinem coꝛporisq; quietem. Hic enim finis bene beateq; viuendi. Huius enim gratia omnia aggerimus: vt neq; doleamus: neq; perturbemur. Ubi vero id penitus consecuti erimus: solvitur omnis tempestas animi cum non possit animal tendere quasi ad minus aliquid: et aliud quere quo animi coꝛporisq; consummetur bonum. Tunc voluptate opus est: cum illam non ad esse dolemus non etiam voluptate indigemus. Quocirca voluptatem finem dicimus ad principium beatevite. Hanc enim primum bonum atq; ingenitum nouimus: atq; ab hac electionez omnē ac devitationē iceoam⁹ adq; hāc occurrim⁹ pturbationē tancꝫ norma bonū discernētes. Quoniā vero primū istud et infitū bonum est: idcirco non omnem voluptatem eligim⁹ verum sepe pleraq; trāsgredimur: quādo ex his maioꝛ molestia sequitur: doloꝛesq; nōnullos voluptatibus prestare arbitramur: quando scilicet ex diutina toleratione doloꝛum maioꝛ nos voluptas sequitur. Omnis itaq; voluptas eo cꝫ naturam propꝛiam habet: bonum est: non tamen eligenda omnis. sicuti et doloꝛ malum est: non tamen omnis repudiandus est doloꝛ. Cōmensione itaq; et vtilium et inutilium discretione diligendi hec omnia indicare conuenit. Utimur enim bono per tempoꝛa quedam vt maloꝛ: ita rursus malo tancꝫ bono. Frugalitatez preterea magnum estimamus bonum: non vt semper vtamur modicis: sz nisi multa habeam⁹ vtamur paucis: hec ille inter multa alia. Diffiniuit autem vt A. gelius docet. Voluptatez esse coꝛporis pstantē habitū. Quod vero mentis tranquillitatem p̄cipuāvoluptatem existimauit confitetur auctoꝛ noster dicens. iocunditatem animo videantur afferre. Hoc addam propter

Erroꝛ duⁱ

Auius ai

Verba de loco

Fere

Epicurus

Voluptas

Liber tertius Metrum secundum.

imperitos: quando de auctore ipso ⁊ inuentore huius secte loquimur dicem⁹. Epicurus idem sentit. Quando vero de imitatoribus eius sic. Epicurij ita sentiunt. Cetera hui⁹ prose vt satis nota aut declarata pertranseo.

Metrum scd̄m tertij libri.

Sanctus Thomas

Uantas rerum flectat habenas. Hic incipit secundum metrum huius tertij qd̄ dicitur pindaricum ab inuentore anapesticum a pede predominante: ⁊ est dimetrum: quod constat ex quattuor pedibus quorum duo constituunt vnum metrum. In q̄ metro pbia: qz supra dixerat q̄ vis nature operatur q̄ intētio boīm semper tendit in bonum: ideo hic cōmendat vim nature ostendēs q̄ tanta est vis nature q̄ quantū cunq; res adducatur assuefactione vel violentia ad aliquid qd̄ inest sibi preter naturam tamen sibi ipsi derelicta semper redit ad illud quod inest sibi p̄z naturam. ⁊ premittit suam intentionem. secundo manifestat propositum: ibi. Quāuis. Primo dicit mihi philosophie placet promouere. i. manifestare cantu arguto. i. sonoro lētis fidibus. i. chordis lente sonantib⁹ q̄tas habenas. i. naturales īclinationes potēs natura flectat i. regat quib⁹ legibus prouida natura seruet. i. cōseruet immensum orbem et quibus legibus natura stringat ligans singula irresoluto nexu. i. coniunctione indissolubili. ¶ No. q̄ triplex est natura. Natura naturās sicut est deus a quo dependet celū ⁊ tota natura. alia est natura naturans ⁊ naturata simul: sicut celum qd̄ dicitur natura naturata qd̄ dependet a deo: ⁊ dicitur natura naturans inq̄tum influit naturis istorum inferiorum. Alia est natura naturata trī quam Beatus Augusti. sic diffinit. Natura est quedam vis ⁊ potentia diuinitus insita reb⁹ creatis: que vnicuiq; rei suum esse tribuit: que cum quisq; malevtitur malus esse iudicatur. in proposito dictum philosophie potest intelligi de natura tertio modo dicta. licet quidā exponāt ꝓ natura primo modo sumpta. Item leges nature hic vocat determinationes vel proprietates naturales cuiuslibet rei a deo sibi constitutas. ¶ Quāuis peni pulcra. Dic pbia manifestat ꝓpositum per quattuor exempla. secundo generaliter concludit similiter esse in omnibus alijs: ibi. Repetunt. Prima in quattuor ptes ꝺm q̄ttuor exempla q̄ patebunt. Primū est de q̄drupedib⁹ sicut de leonib⁹ q̄ licz ex quadam assuefactione domant: ita vt miteſcant metuendo suū magistrum: tñ si multum offendantur redit eor crudelitas naturalis: ita vt primo lacerant dentib⁹ magistrum suum. vñ dr̄ in littera. Quāuis leones peni. i. libici gestent. i. portent pulchra vincula. i. cathenas in collo: ⁊ captent. i. recipiāt escas datas: idest porrectas eis manibus sui magistri: ⁊ q̄uis metuāt trucem: idest crudelem magistrum leones inq̄ solīti ferre: idest pati verba magistri. sed si cruor tinxerit: idest madidauerit horrida ora: idest colla leonum per nimia verba: tunc ani-

Quantas rerum flectat habenas
Natura potens: quibus immēsum
Legibus orbem prouida seruet
Stringatq; ligans irresoluto
Singula nexu: placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.
¶ Quamuis peni pulcra leonis
Vincula gestent: manibusq; datas
Captent escas metuantq; trucem
Soliti verbera ferre magistrum:
Si cruor horrida tinxerit ora
Resides olim redeunt animi
Fremituq; graui meminere sui
Laxant nodis colla solutis
Primusq; lacer dente cruento
Domitor rabidas imbuit iras

mi leonum resides.i.quieti redeunt ad naturalem crudelitatem ⁊ leones meminere sui.i. sue nature grauí fremitu.i.magno rugitu:ipsi laxant.i.soluunt colla solutis nodis.i.ruptis vinculis:⁊ primus suus domitor.s.magister ille imbuit.i.recipit lacer.i.lacerat' rabidas iras cruento dente.s.leonis. ¶ No.fm Jsidorum.ij.etymol'.peni sunt homines carthaginenses. Est autem carthago ciuitas libie:propter quod leones libie vocãtur leones peni.⁊ hmõi leones libie facilẽ domantur. ¶ No.quãtũcunq; leones domañ ⁊ assuefactione ducañ a sua crudelitate si tamen afficiantur cruore vl' sanguine redeunt ad naturalem crudelitatem. ¶ Que canit. Hic ponit secundum exemplum qđ est de volatilibus:⁊ est tale. Auicula capta que preter naturam domestícatur cũctũcunq; foueatur deliciis hoĩs:tamen habita oportunitate redit ad siluestreitatem. Unde dicit in littera. Ales garrula que canit altis ramis:si illa capta clauditur in antro cauee.i.domuncula sup.vt ibi maneat ad solatium hominum:licet ludens cura hoĩs ministret huic aui pocula illita.i. linita melle:cq; ꝑ et largas dapes ministret dulci studio:si tamen illa auis saliens ex arcto tecto.i.ex arta domuncula viderit ḡtas vmbras nemoꝝ.ipsa proterit pedib' suis escas sparsas:⁊ ipsa mesta qꝛ ipsa fuit detenta requirit siluas ⁊ dulci voce susurrat.i.cantat in siluis. ¶ Nota natura non assuescit in contrarium.si enim lapis centies millesies proiciatur sursum: non assuescit ascendere sursum.licet enim aliqua consuetudine vel violentia natura possit ad temp' impediri: tamen semper inclinatur ad proprium opus. ¶ Valid' quondam viribus acta. ¶ Hic ponit tertium exemplum de vegetabilibus:sicut de virga crescente:quod tale est. Licet virgula erecta per violentiam incuruetur:tamen relicta proprie nature ipsa sursum erigitur'. Unde dicit in littera. Virga quondam acta:idest coacta validis viribus supple hominis incuruantis eam:ipsa flectit pronum cacumen:sed si dextra curuans remiserit banc ipsa speciat: idest respicit celum vertice.quasi diceret.deposita violentia incuruantis virga redit ad naturalez rectitudinem. ¶ Nota ꝙ licet natura rerum inanimatarum non facile assuescat in contrarium:tamen in hominibus rationalibus multum facit assuescendo vel consuescendo: quia licet aliquis sit male complexionatus:tamen per vsum et consuetudinem habilitatur et complexio mutatur.vnde Seneca. Consuetudo est altera natura. ¶ Cadit besperias phebus in vndas. Hic philosophia probat intentum suum ponendo quartum exemplum in corporibus celestibus:⁊ est tale. Sol motus ab oriente in occidentem cadit in mare spericum:sed naturali inclinatione redit ad orientem sub nostro hemisperio. vnde dicit in littera. Phebus: idest sol cadit in vndas besperias:idest occidentales sed secreto tramite:idest secreta via: scilicet sub terris rursus:idest iterum vertit currum suum ad solitos ortus: idest partes orientales.

¶ Que canit altis garrula ramis
Ales:cauee clauditur antro
Huic licet illita pocula melle
Largasq; dapes dulci studio
Ludens hominum cura ministret:
Si tamen alto saliens tecto
Nemorum gratas viderit vmbras
Sparsas pedibus proteritescas
Siluasq; tantum mesta requirit
Siluas dulci voce susurrat.
¶ Validis quondam viribus acta
Pronum flectit virga cacumen
Hanc si curuans dextra remisit
Recto spectat vertice celum.
¶ Cadit besperias phebus in vndas
Sed secreto tramite rursus
Currum solitos vertit ad ortus

Liber tertius Prosa tertia.

¶ Nota q̄ Boe. hic loquitur more poetaꝝ qui dicebant solē tempore vespertino descēdere in mare occidentale: vt ibi lauaretur a sordibus et puluere quo maculat⁹ fuit existens in nostro hemispherio: sed hoc non est verum: quia sic apparet ruditati hominum. ¶ Repetunt proprios quecꝫ recursus. Hic philosophia concludit id est esse in omnibus alijs entibus. videlicet q̄ omnia entia quocunꝫ modo per violentiam seu assuefactionem a sua abducantur natura: tamen sibi derelicta semper redeunt ad illud qđ inest eis per naturam. vnde dicit in littera. Quecꝫ idest quelibet entia repetunt proprios recursus idest naturales motus: et singula idest omnia entia gaudent suo reditu supple redeūdo ad illud supple quod conuenit eis ſm naturam. Nec vlli manet id est adest traditus ordo nisi q̄ suo fini iunxerit ortum idest principium: et fecerit stabilem orbem idest circulationem sui cōiungendo finem principio.

¶ Repetunt proprios quecꝫ recursus,
Reditucꝫ suo singula gaudent
Nec manet vlli traditus ordo
Nisi q̄ fini iunxerit ortum
Stabilemcꝫ sui fecerit orbem.

¶ Nota q̄ orbis in proposito est circulus vel linea circunducta rediens ad idem punctum a quo incepit equaliter distans a medio: facit autem homo stabilem sui orbem procedens a deo tanq̄ a suo principio: transit per temporalia in quibus non sistit sed redit ad deum tanq̄ ad suum finem per contemplationem mentis.

QVantas rerum. Carmen hoc pindaricum dici volunt. Est autem vnius generis: et dimetrum. i. quattuor pedum duas mensuras facientium: sed tanta est inter pedes differentia et mutatio vt sine lege compositum putes. Est enim primus pes. nunc spondeus. Vt quantas rerum ꝛc. Nunc dactylus Vt Legibus orbem. Nunc anapestus. vt fidibus lentis. Secundus similiter nunc spondeus. vt Quantas rerum. Nunc anapestus. vt natura poteris. Nunc dactylus. vt Soliti verbera. Similiter tertius nunc anapestus nunc dactylus. nunc spondeus. Nisi transpositum putes. vt Largasqꝫ dapes dulci studio. pro studio dulci. qđ potius credo. Item quartus pes sepe spondeus aut trocheus est. sed et tribrachum et anapestum ibi inuenies. Ostenditur autem hoc carmine quomodo natura dominatur arti et opinioni preter naturam adhibitis. Fidibus lentis. hoc ad modestiam spectat. Laurentius vt contra priscianum vt chorda plectri dicatur hec fides non hec fidis: scribitur autem chorda caspirato. ¶ Quamuis peni. Penus pena penum. deberet scribi per oe diptongon que interdum mutatur in. u. vt punicus ca. cum. qđ pro eodem accipitur: sicut a pena fit punio. dicuntur autem leones peni: vel potius punici: eo modo quo res solent denominari a loco in quo prestantiores sunt. Nam vt pli. docet libro. viij. capi. xvi. naturalis hystorie in aphrica generosiores nascuntur leones iubati nisi a pardo generati degenerent: vbi de natura et generositate leonum plurima dicit: aristotelem secutus. Docetqꝫ hannonem eos primum domuisse qui fuit vnus inter penos clarissimus. Verbera potius sunt flagella et instrumenta verberandi q̄ ipse verberationes. Si cruor horrida tinxerit ora. Non intelliges de cruore ipsorum quem pli. atrum vbicunꝫ vulnerati sint effluere docet: sed de cruore prede quo gustato rapiuntur furore: et in domitorem suum primum si proximus est irruunt. Statius in achilleide Achillem incensum bellico furore visis armis sanguine compersis leoni comparat. verba eius sunt. At ferus eacides radiantem vt cominus orbē. Telatum pugnis senis et forte rubentem Bellorum maculis: acclinem conspicit hastam: Infremuit: horrifiqꝫ genas: et fronte relicta Surrexere come: Nusq̄ mandata parentis: Nusq̄ occultus amor: totoqꝫ in pectore troia est. Vt leo materno cum raptus ab vbere mores Accepit: pectiqꝫ iubas: hominemqꝫ vereri. Edidicit: nullasqꝫ ruit nisi iussus in iras. Si semel aduerso radiant lumine ferrum. Ut iurata fides: domitorqꝫ inimic⁹: in illum Prima fames: timidoqꝫ pudet seruire magistro: hec ibi. Euenit autem tempore domitiani q̄ leo domitorem suum in spectaculo dilaniauit. Non ergo dicas ora idest cola sed revera ora manducando sanguinolentas carnes. aut bibendo sanguinem nature leonum sepe salubrem. Primusqꝫ lacer et cetera. ordo est. Et domitor lacer idest laceratus dente leonis cruento: eo q̄ cruorem gustauit.

Ascensus

Fides

Penus
Punicus
Pena
Punio
Leo

Verbera

Imbuo imbuit idest incboat in se rabidas iras leonis. Est autem imbuere rei primam tincturam dare: et ideo transfertur vt fit quasi incboare. sed fere adbibita tinctura quadam vel sanguinis vel alterius liquoris. Nisi forte ad animum transferatur: quo pacto artibus et scientijs imbutum dicimus qui eas imbibit: cum velut tabulam rasam in qua nibil scriptum esset adbuc animum baberet. Pronum cacumen idest summitatem in terram inclinatam. Cadit besperias idest occidentales. ab bespero stella vespertina que illic apparet. Loquitur autem fm opinionem vulgi: sicut Virg. in primo aenei. Quid tantum oceano properent se tingere soles biberni ꝛc.

¶ Prosa tertia libri tertij.

S. thomas VOs quoq; o terrena animalia. Ista est tertia prosa buius tertij in qua et in alijs sequentibus ostendit ꝙ vera felicitas non consistit in illis q̄ quidam putauerunt esse summa bona: sed tamen est felicitas in ipsis. Et primo philosophia ea q̄ dicta sunt in metro adaptat speciali ter ad bomines: et cum boc ꝓponit intentum suum. Secundo probat suum intentum: ibi. Primum igitur. Dicit primo. dictum est ꝙ omnia repetunt suum finē: vos quoq; o terrena animalia id est vos bomines qui estis dediti terrenis somniatis idest imperfecte cognoscitis vestrum principium. licet tenui imagine idest exili similitudine: et prospicitis illum verum finem beatitudinis: licet cognitione minime perspicaci: tamen qualicunq; cognitione eoq; id est ideo naturalis intentio ducit vos ad verum bonum et multiplex error ab eodem vos abducit. Et tunc proponit intentum suum dicens. Consydera namq; o Boe. an bomines valeant peruenire ad destinatum finem idest ad beatitudinez per ea quibus putant se adepturos beatitudinem. si enim pecunia vel bonores et cetera afferunt quid id est aliquid tale cui nibil bonorum videatur abesse: nos fateamur aliquos fieri felices adeptione borum bonorum: ſz si non valeant efficere id est facere quod promittunt et carent pluribus bonis: nonne liq̄do idest manifeste falsa species beatitudinis in eis deprehenditur. q.d. fic. ¶ Nota principiuz omnium rerum quod est deus est vera beatitudo vt postea patebit. Tale principium quasi somniando cognoscitur et difficulter ad ipsum deuenitur. non enim perfecte in presenti statu ipsum cognoscimus: quia intellectus noster babet se ad ipsum sicut oculus nocture ad lumen solis. et secundo metba. Etiam ad talem beatitudinem cum difficultate peruenitur. vnde alanus in ãticlaudiano de plãctu nature ꝛ sciẽtia dic. Difficilisq; accessus ad banc facilisq; recessus. Accessus paucis: casus patet omnibus: in quam Vir aliquis transire valet: valet omnis ab illa Declinare via: que paucis perua multis Clauditur: arta nimis intranti larga ruine.

¶ Primum igitur teipsum. Nic philosophia probat intentum suum: ꝙ ista bona non efficiãt quod promittunt et per consequens in eis est falsa beatitudo. et primo ostendit boc de diuitijs. post idem de alijs bonis. Primo ergo probat ꝙ diuitie non conferunt sufficientiam quã

¶ Prosa tertia libri tertij.

VOs ꝙq; o terrena aialia: tenui licet imagine: vestrũ tamẽ principiũ sõmniatis. Verũq; illiũ beatitudinis finẽ licet minime perspicaci: qualicũq; tamẽ cognitione pspicitis: eoq; vos ꝛ ad verũ bonum naturalis ducit intentio: ꝛ ab eodẽ multiplex error abducit. Consydera nãq; an per ea quib⁹ se bomines adepturos beatitudinẽ putãt: ad destinatum finez valeant peruenire? Si enim vel pecunia vl̃ bonores ceteraq; tale quid afferant: cui nibil bonorũ abesse videat: nos quoq; fateamur fieri aliquos borũ adeptiõe felices Quod si neq; id valẽt efficere quod promittũt bonisq; pluribus carẽt: nonne liquido falsa in eis beatitudinis species deprehenditur?

videntur promittere: et propter quam appetuntur. Secundo probat q̄ diuitie conferunt indigentiam. Tertio probat q̄ indigentiam non auferunt. secunda ibi. Atqui inq̄ tam libero. tertia ibi Quis autem modus. Primo intendit tale rationem. In illis non consistit vera felicitas que non reddunt hominem sibi sufficientem: sed diuitie sunt huiusmodi: ergo ꝛc. Dato: est nota: quia felicitas est bonum sufficientissimum nullius egens. Mino: em declarat in littera. et procedit philosophia more dyadascolico id est interrogando et respondendo. et dicit sic Primum igitur teipsum Boeti. interrogo: qui pauloante diuitijs affluebas: idest abundabas. nūq̄ ne anxietas id est tristicia concepta et qualibet iniuria confudit animum tuum inter opes abundātissimas. et respondit Boe. Atq̄ pro certe ego nequeo reminisci me fuisse tam libero animo quin semper angeret id est offenderet aliquid. dicit philosophia. Nonne tibi aliquid aberat quod abesse nonvelles: vel tibi aliquid aderat quod adesse noluisses: Respōdet Boe. Ita est inq̄. Tunc philosophia concludit dicens. Ideo illi? quod aberat presentiam desiderabas: huius autez quod aderat desiderabas absentiam. Dicit Boetius. Confiteor inq̄. Et philosophia inquit. Eget vero id est carz eo qd̄ quisq̄ desiderat. dicit Bo. Eget. et philosophia. Qui vero eget aliquo non est vsquequaq̄ sibi sufficiēs. dicit Boetius: minime supple est sufficiens. Et philosophia. tu itaq̄ banc insufficientiam sustinebas plenus opibus? Respondet boetius. inquam id ē dico. Quid ni id est cur non sustinerem insufficientiam etiam plenus opibus? Concludit ergo philosophia ex concessis dicens. Igitur opes nequeunt facere nibilo indigentem et sibi sufficientem: et boc erat quod promittere videbantur. ¶ Nota q̄ omnis appetitus est ratione carentie. Unde illud quod quis babet proprie non desiderat: sed magis amat. Unde Augustinus nono libro de ciuitate dicit. Item appetitus quo quis inbiat rei cognoscende fit amor rei cognite. ideo dicit philosophia. Eget vero quod quisq̄ desiderat. ¶ Nota philosophia dicit. Qui eget non est sibi sufficiens. Contra boc diceret aliquis. sapiens eget quia indiget bonis exterioribus sine quibus viuere non potest: et tamen sapiens est sibi sufficiens. per Senecam. in. epistola qui dicit. Sapiens seipso contentus est. Ad boc dicendum q̄ sapiens indiget quibusdam ad viuendum: sed ad beate viuendum seipso contentus est. vnde dicit Sene. nona epistola. Sapiens seipso contentus est ad beate viuendum: sed non ad viuendum. ad viuendum enī multis rebus illi opus est: sed ad beate viuendum tantum contentus est animo sano erecto ꝛ despiciente fortunam. ¶ At qui boc quoq̄ maxime. Hic probat philosophia q̄ diuitie conferunt indigentiam et per consequens non consistit in eis felicitas: cum felicitas sit bonum sine omni indigentia. probat autem in littera q̄ pecunia confert indigentiam per boc: quia

¶ Primum igitur teipsum qui pauloante diuitijs affluebas interrogo: inter illas abūdātissimas opes nūq̄ ne aīm tuū cōcepta ex qualibet iniuria cōfudit anxietas? Boe. Atqui inq̄ tam libero me fuisse aio: quin aliquid semper angeret reminisci nequeo? P. Nōne q̄ aberat qd̄ abesse nō velles: vel aderat qd̄ adesse noluisses? B. Ita est inq̄. P. Illius igitur presentiā huius absentiā desiderabas. B. Confiteor inq̄. P. Eget vero inquit eo quod quisq̄ desiderat? Boe. Eget inq̄. Philo. Qui vero eget aliquo non est vsquequaq̄ sibi ipse sufficiens. Boe. Minime inq̄. P. Tu itaq̄ banc insufficientiam plenus inquit opibus sustinebas. Boe. Quid ni inq̄. P. Opes igitur nibilo indigentem sufficientemq̄ sibi facere nequeunt. et boc erat quod promittere videbantur. ¶ Atqui boc quoq̄ maxime considerandum puto:

pecunia facit vt homo indigeat alieno presidio quo pecuniam suam tueatur: ne per violentiam auferatur. vnde subdit in littera. Atqui pro certe ego puto hoc maxime considerandum q̄ pecunia nihil habeat suapte natura id est in sua natura vt nequeat auferri bis invitis id est volentibus a quibus possidetur. dicit Boeti. Fateor inq̄. Et philosophia. quid ni fateare. quasi dicat: oportet vt fatearis: cum quotidie aliquis valentior: id est fortior eripiat eam invito id est nolenti. vnde enim sunt querimonie forenses id est iudiciales: nisi q̄ pecunie ere pte vi vel fraude repetuntur in iudicio. Respondet Boetius. ita est inq̄ et philosophia. Egebit igitur quisq̄ presidio id est auxilio extrinsecus petito: quo tueatur suam pecuniam quam posset amittere. respondet Boetius. dubitari nequit. Tunc philosophia concludit ex dictis dicens. Igitur res est elapsa id est mutata in contrarium. nam opes que putabantur sibi facere sufficientes: faciunt potius indigentes alieno presidio. ¶ Nota q̄ illud quod per violentiā acquiritur potest p violentiam auferri: sed pecunia per violentiam acquiritur: quia dicit Aristoteles primo ethicorum q̄ omnis pecuniosus est violentus: ergo violenter auferetur pecunia: propter quam violentiam fiunt querimonie forenses. ¶ Ubi sciendum q̄ forum est locus rerum venalium: sed forus est locus exercendarum litium coram iudice. inde forensis idem est qđ iudicialis.

Forum

¶ Quis autem modus est. Hic philosophia probat q̄ divitie nō auferunt indigentiam: et sic per consequens non consistit in eis felicitas. et dicit quis est modus quo indigentia pellatur divitijs. Num quid divites nequeunt esurire: q̄si dicat sic. nunquid non possunt sitire: quasi dicat immo. Nunquid membra pecuniosorum non sentiunt frigus hybernum id est hyemale: quasi dicat sic. Sed tu inquies id est dices. opulentis id est divitibus adest aliquid quo famē satiēt et frigus repellant. Respondet philosophia. hoc modo indigentia potest consolari divitijs: sed penitus auferri non potest. Nam si hec scilicet indigentia semper hyans id est desiderās et poscēs aliq̄d explek opib⁹ necesse est tamē vt maneat indigētia que possz expleri: q̄ quātūcūq̄z sitz divitijs vel fames mitigek: adhuc dives p⁹ sitiet z esuriet. z qđ nature nimiū est auaricie nihil satz est. quare si opes nō possunt submouē. i. repellē indigētiā sz faciunt indigen-

q̄ nihil habeat suapte natura pecunia: vt bis a quibus possidetur invitis nequeat auferri.

Boe. Fateor inq̄. Phi. Quid ni inquit fatear cum eam quotidie valentior aliquis eripiat invito? Unde enim forenses querimonie nisi q̄ vel vi vel fraude a nolentibus pecunie repetūtur erepte? Boeti. Ita est inq̄. P. Egebit igitur inquit extrinsecus petito presidio quo suā pecuniā q̄sq̄z tueak? B. Quis id inq̄ neget. P. Atqui non egeret eo nisi possideret pecuniam quam possit amittere. Boeti. Dubitari inq̄ nequit. P. In contrarium igitur elapsa res est. Nam que sufficientes sibi facere putabantur opes: alieno potius p̄sidio faciunt indigētes ¶ Quis autē modus est quo pellatur diuitijs indigentia? Num enim diuites esurire nequeūt? Num sitire nō possunt? Num frig⁹ hybernū pecuniosorum mēbra nō sentiūt? Sed adest iquies opulentis quo famē satiēt: quo sitim frigusq̄ depellāt. Sed hoc modo cōsolari quidez diuitijs indigētia potest: sed auferri penitus nō potest. Nā si hec hyās semper atq̄z aliquid po

tiam:quid est.i.quomodo esse potest q̄ credatis eas p̄stare.i. dare sufficientiam.q.d. nullo modo debet credi. ¶ Nota q̄ omnis indigentia:vel est indigentia nature vel auaricie. Indigentia nature paucissimis suppleri potest:eo q̄ natura paucis minimisq; p̄tenta est.vnde p̄pter naturam non op̄tet multū q̄rere diuitias:nec per diuitias indigentia nature amouer̄i potest sicut nec ipsa natura mutari potest. Indigentia vera auaricie est que nullo modo expleri potest ⁊ ita diuitie eā amouere nō possunt:ideo plus augēt: quia dicitur auarus non implebi tur pecunia. ¶ No.q̄ diuitie non solum non inducūt sufficientiam sed nec inducunt sapientiam.cuz dicat Seneca.Quid p̄sunt stulto multe diuitie ouz per eas non possit fieri sapiens.

scens opibus expletur:maneat necesse est que possit expleri. Taceo q̄ nature minimum:auaricie nihil satis ē. Quare si opes nec submouere indigentiaz possunt ⁊ ipse suā faciunt: quid est q̄ eas sufficientiam p̄stare credatis?

¶ Metrū tertiuz libri tertij.

Iamuis fluēte diues auri gurgite
non expleturas cogat auar⁹ opes

Os quoq; ⁊c. Pauca ꝟ lucis egent. Vocat aūt terrena aīalia eo q̄ rebus terrenis adhereant in illis finem constituentes. Efficere est plus q̄ facere. facere enīz sepe contingit sine effectu.i. completione operis quod fieri cepit. Eget vero. Ordo est. vero p̄o sed quisquis eget:idest opus habet et indiget eo qō desiderat. Non autem exponeS eget: idest caret:quia multis caremus quibus non egemus:vt vir plebeius caret censu equestri ⁊ tñ non eget. Egemus enim quibus nobis opus est: ⁊ q̄ quodāmodo necesse est nos habere ad conditionem vite nostre saluandam. Caremus omnibus que non habemus:habere tamen velimus p̄prie. Nam vacamus malis vt pena ⁊ culpa. Desideramus autem quod abest et adesse velimus:vel qō non reperimus vbi sperabam⁹:cum iam defierit esse:vt mille viros in p̄elio desideratos:intelligimus interemptos ⁊ ob id cum quererentur a suis non inuentos. Forum a phoro greco verbo qō significat fero ⁊ porto deductum volunt: significatq; locum quo tam res venales q̄ lites feruntur. Et ꝓtroq; apud latinos neutri est generis. vnde dictum est forum iudiciale non iudicialis forus. Recentiores tamen:idest canonistę:ad differentiam p̄o foro iudiciali masculine p̄ferunt forus:vt patet cap. forus. Legitur autem apud latinos fori forozum p̄o tabulatis nauium in quibus sedent remiges. vt quarto Eneidos. Implessemq; foros. Consolari quidem diuitijs indigentia potest:auferri penitus non potest. Male legunt qui dicunt sed auferri penitus non potest. Quia vt docet Valla:quotiens be coniunctiones:sed:autem:vero:ponuntur verbum non est repetendum:quod legitime reperitur illis ablatis vt indigentia pecunijs leuari quidem potest:auferri autem non. vel sic:leuari potest: auferri non potest. Non tamen castigassem nisi sic quoq; scriptum repperissem. Non eīm semper que laurentius p̄cipit etiam periti obseruant. Male etiam quidam legunt. Taceoq; nature numium. Legendum eīm est minimum. Et est ordo. taceo q̄ minimum est satis nature: et nihil est satis auaricie. quap̄pter satiari nond potest. dicit enim Seneca. Tam deest auaro quod habet q̄ qō non habet: quia nescit eo quod habet frui. Et Juuenalis. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Ascensius

Egeo
Careo
Vaco

Desidero

Forum
Forus
Fori

Sz aūt ⁊c.

¶ Metrum tertium tertij libri

Iamuis fluente diues auri gurgite. Istud est tertiū metrū hui⁹ tertij qō dr archiloicū ab inuentore: iambicū a pede p̄dñante cui p̄iungit metrū elegiacū. in quo metro p̄hia inuehit p̄tra auaros quos in p̄senti vita sollicitudo diuitiarum affligit ⁊ in morte derelinquit. ⁊ dicit. q̄uis diues auarus fluēte. i. abundāte auri gurgite. i. multitudie cogat. i. congregat opes nō expleturas suā cupiditatē: ⁊ q̄uis diues oneri. i. p̄mat colla sua baccis. i. gēmis p̄ciosis rubri littoz

Sanctus Thomas

ideſt rubri maris: qr gẽme colliguntur in littore rubri maris. ⁊ q̃uis ſcindat. i. dividat arando rura opima. i. agros fecũdos centeno boue. i. cũ centũ bobus: adhuc cura mordax. i. ſollicitudo non deſerit ipm ſupſtitẽ. i. viuentẽ: qꝫ pro et leues opes q̃ leuiter tranſeunt non comitant ipſum defectum. i. mortuum. ¶ Nota circa litteram q̃ gurges ſm Huguitionem ⁊ Iſido. in libro etbimolo. eſt locus altus. i. profundus in flumine: ⁊ in ꝓpoſito ſignat abundantem affluentiam auri. Item ſm Huguitõez

Gurges

Bacca

bacca per duplex c inuenitur poſitum pro fructu oliue vel lauri: vl̃ pro quolibet fructu. aliquando ãt inuenitur ꝑ gemma p̃cioſa: et ſic ſumitur hic. Item dives auar⁹ duplici malo premit̃. in p̃ſti vita ſp ſollicitatur: ⁊ poſt mortem nihil eum de diuitijs comitatur: ꝺ quo diuite ioquitur Alanus in libro ꝺ plauctu nature dicens. Ut loculis varia nũmoꝝ fercula donet. Imponit ꝑ pro diues ieiunia ventri. Item ioculatur ocellis diues in argẽto: ſed venter philoſophari cogitur.

Oneretqꝫ baccis colla rubri littoris
Ruraqꝫ centeno ſcindat opima boue
Nec cura mordax deſerit ſuperſtitem
Defunctumqꝫ leues non comitantur opes.

Aſcenſius

Burges

Bacca

Acinus

QUamuis fluente ⁊c. Tantus hic eſt dicolos diſtrophos. prior versus eſt archilochius trimeter iambicus: ſenis pedibus conſtans inter quos prędaſitur iambus. Poſterior eſt elegiacus pentameter: de quo in primo carmine libri primi dictum eſt. Sensa verborum aperta ſunt: verba ipſa non obſcura. Attende tamen Burgitem pro prie dici fluctum precipitem omnia ingurgitantem ⁊ ſecum rapientem. Poteſt autem loqui generaliter de quocunqꝫ gurgite. ſunt enim varij fluuij auriferi: ⁊ habentes arenas auro inſignes. vel loquitur ſpecialiter de tago ⁊ pactolo fluuijs auriferis: de quorum priore ſic inquit Iuuenalis. tanti tibi non ſit opaci. Omis arena tagi: quodqꝫ in mare voluitur aurum. Ut ſõno careas. De pactolo vide ouidium in. xi. metamorphoſ. Oneretqꝫ baccis. Bacca c duplici ⁊ ſine aſpiratione ſcriptum: ſignificare poteſt omnem fructum minorem arborum et fruticum proprie tamen Oliue Lauri Myrti Lentiſci Fabe Syriace: et eiuſmodi arborum: quarum fructus rariores veniunt et diſperſius: vt inquit Valla. Nam qui denſius naſcuntur acini potius vocandi ſunt: vt grana vue: bedere: ſambuci: ebuli: malipunici ⁊c. Sed nonnunqꝫ confunduntur. Quia bacca generaliter accipitur vt auctor eſt Seruius ad illud tertij Eneidos. Victum infelicem baccas lapidoſaqꝫ cornа dant rami. Unde alibi pro acinis ebuli dicit Virgilius. Sanguineis ebuli baccis miniocꝫ rubentem. Et quia vniones baccarum rotunditatem ⁊ figuram habent: etiam bacce dicuntur. vnde eſt primo Eneidos. Lolloqꝫ monile bacca tum: ideſt (inquit Seruius) ornatum margaritis. Dicitur autem hoc margaritum: ⁊ hec margarita et hec margaris. Sunt qui ſeparant gemmas ⁊ margaritas. Licero. Nullam gemmam aut margaritam. Et gemmas dicunt diuerſi coloris: margaritas vero albas: vel gemmas integras: margaritas pertuſas. Hec Seruius. Quare autem vniones vocentur docet Plinius: quoniam enim ſingule reperiuntur huiuſmodi gemme: ab vnitate vniones vocantur. Unde Solinus. Lapis iſte in aquis mollis eſt: humo duratur exemptus: nunqꝫ duo ſimul reperiuntur. vnde vniombus nomen datur. Naſcuntur autem: vt docet Plinius Bacce in mari indico: ſed precipue laudantur circa arabiam perſico ſinu maris rubri ⁊c. Inde hic dicit rubri littoris. Baccba autem aſpiratum ſacerdos eſt bacchi: ſicut phebas phebi. Rura opima: ideſt pinguia arua ⁊ fecunda. dicitur autem rus: quia rurſum colendum eſt. Virgilius in georgicis. Redit agricolis labor actus in orbẽ: Atqꝫ in ſe ſua per veſtigia voluitur annus. Opimum autem fecundum et pingue dicitur: et per tranſlationem opulentum et pompoſum. Unde opima ſpolia ſunt que principi militie detracta Jouj olim dicabantur. Nec cura mordax. Aſſidue mordens. dicitur cura: eo qꝺ cor vrat. Eſt ergo miſera diuitiarum poſſeſſio: que neqꝫ hic ſine anxietate poſſidentur neqꝫ ſine labore pariuntur: neqꝫ ſine dolore derelinquuntur: cum tamen derelinqui debeant: quia non comitantur defunctum niſi forte per elemoſynas premiſerit eas.

Margarita
Gemma
Uniones

Baccba
Rura
Opima

Cura

Liber tertius Prosa quarta.

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates. Ista est quarta prosa huius tertij in qua probat philosophia q dignitates temporales non conferunt honorem et reuerentiam quaz promittere videntur: et per consequens non est in eis vera beatitudo. et primo proponit q dignitates faciunt honorabilem. secundo improbat illud: ibi. Num vis. Primo dicit. Sed dignitates reddunt hominem honorabilem et reuerendum prouenerint. ¶ Nota honor est exhibitio reuerentie alicui in testimonium virtutis: sicut accipitur et quarto ethicorum vel aliter. Honor est opinionis benefactine signum vt dicit Aristot. in libro rhetori. Quando enim opinamur nobis posse bene fieri ab aliquo ipsum honoramus. Sz reuerentia est decens ac matura grauitas ſm Tul. ¶ Num est vis ea magistratibus. ¶ Dic philosophia improbat propositum quadruplici via scilicet q dignitates non conferunt honorem et reuerentiam. Primo: quia malis sepe eueniunt. secundo quia per dignitates vicia improborum innotescunt. tertio quia opinione hominum vilescunt. quarto quia temporum mutatione splendere desinunt. secunda ibi. In quo. tertia ibi. Atq; vt cognoscas. quarta ibi Sed hoc apud. Primo di. Nuz, p num quid ea vis id est talis virtus est magistratibus id est dignitatibus vt inserant virtutes mentibus vtentium eis et depellant vicia. q.d. non. vnde subdit. At qui pro certe dignitates non solent fugare nequitiam: sed potius illustrare id est manifestare quo fit id est propter quod fit: vt nos indigemur eas sepissime contigisse hominibus nequissimis. Unde Catulus qui erat vir sapiens et virtuosus Nonium qui erat homo vicios appellat strumam: licet viderit ipsum sedentem in curuli: id est in sede dignitatis iudiciaria. Vides ne igitur quantum dedecus dignitates adijciant malis hominib⁹ et manifestant eos esse contemptibiles a bonis. Atqui pro certe indignitas: id est malicia eorum minus patebit si nullis bonoribus inclarescant id est splendeant. O Boe. nunquid tu potuisti tot periculis adduci id est affligi: vt cum decorato id est tali viro magistratum gereres: cum in eo respiceres mentem nequissimi scurre et delatoris. q.d. non. Nunquid possumus iudicare dignos reuerentia ob honores id est propter dignitates quos iudicamus indignos: ipsis honoribus id est dignitatibus. q.d. non. et si quem videres predituum sapientia: licet non haberet dignitatem: nunquid posses eum non putare dignum reuerentia vel sapientia qua preditus esset. q.d. non posses eum iudicare indignum sapientia et virtute sua. quia propria dignitas inest virtuti: quã virtus transfundit in eos quibus fuerit adiuncta: et quia populares honores hoc facere nequeũt: liquet. i. manifestum est eos propriam pulchritudinẽ dignitatis non habere. ¶ Nota et littera potest formari talis ratio. Illud quod aduenies alicui non confert honorem: illud non facit vere honorabilem: sed dignitates non conferunt

S. thomas

Honor

Reuerẽtia

¶ Prosa quarta tertij libri.

Sed dignitates honorabilem reuerendumq; cui prouenerint reddũt ¶ Num est vis ea magistratib⁹ vt vtentium mentibus virtutes inserant: vitia depellant? Atqui non fugare sed illustrare potiꝰ nequitiam solent. Quo fit vt indignemur eas sepe nequissimis hominibus contigisse. Unde catullus licet in curuli nonium sedentem strumam tamen appellat. Vides ne quantum dedecus malis adijciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas: si nullis honoribus inclarescant. Tu quoq; num tandẽ tot periculis adduci potuisti: vt cum decorato magistratum gereres: cum in eo mentem nequissimi scurre delatoris q; respiceres? Num euim possumus ob honorem reuerentia dignos iudi

bonorem cui aduenium nec tollunt si non aduenium: ergo ꝛc. Minor probatur: quia bonor sequitur virtutem: et quarto ethicorum. vnde vicioſum nullo bonore dignum reputamus in quacumq; dignitate fuerit. ſed ſolum virtuoſum etiam ſi non ſit in dignitate. cum igitur dignitates temporales non conferant virtutes nec tollant vitia: manifeſtum eſt q; bonorabilem non faciunt. ¶ Nota Catulus erat vir ſapiens et virtuoſus: qui Nonium ſedentem in curuli et animi indignatione vocabat ſtrumam: eo q; viro tam malicioſo collata fuit dignitas. Eſt autem ſtruma congeries humorum in collo. ſub hac autem ſimilitudine ipſum appellat ſtrumam: quia in pectore habuit congeriem viciorum. ¶ Nota q; rex theodoricus voluit quendam nomine decoratum violenter tendere in magiſtratum vtvna cum Boe. rempublicam regeret: cuius nequiciam Bo. deteſtatus recuſauit ſibi aſſociari: propter q; Boeti. multis iniurijs afflictus fuit a rege theodorico. ¶ No. q; ſcurra ſm Vguitionem idem eſt q; leccator vel vaniloquus. proprie autem dicit qui ſequitur curiam gratia cibi. ¶ Nota q; virtus facit hominem reuerendum et nobilem non dignitas: quia di. Sen. xliij. epiſtola. Virtus non accepit Platonem nobilē et reuerendū ſed fecit. q; ſ enī eſt generoſus virtuoſus et dignus niſi qui ad virtutem eſt bene diſpoſitus. Non facit hominē nobilem atriū plenū famoſis imaginibus et numinis: ſed animus et virtus ſupra fortunā ſurgēs. ¶ In q; illud eſt aduertendū magis. Dic phia probat ſecunda via q; dignitates non faciūt hominē nobilem et bonorabilē: q; vicia improborū manifeſtāt di. in quo. ſ. q; dignitas aduenit magis: illud eſt magis aduertendū. q; ſi aliquis eo eſt abiectior. i. vilior quo. i. quanto magis contēnitur a pluribus: cum dignitas nequeat facere improbos reuerendos: ſed ipſos facit deſpectiores quos pluribus oſtentat. verum pro ſed: hoc non eſt impune. i. dignitas non facit hec impunita: quia improbi parē vicē reddunt dignitatib; quas ipſi cōmaculant ſua contagione. q. d. ſicut dignitas maculat improbos: q; eoꝝ malicia manifeſtat. ſic ecōtra improbi maculāt dignitates. ¶ No. q; dignitates vitia improboꝝ inoteſcūt: q; principat; vix oſtēdit. cū igit faciat homines ꝓptibilē talis dignitas aduenies improbis fac eos deſpectiores. vñ Juue. poeta. Omne aī vicium tāto ſpecti; in ſe crimē hz: q;to q; peccat maior bētur. ¶ Se. loco ignominie apō idignū ē dignitas. ¶ Atq; vt agſcas. Dic phia. pbat tertia via q; dignitates nō faciūt reuerēdū: q; opinione horzvileſcūt. q; cm dignitatib; fugūtur q;uis a ſuis bonorent: tm apō extraneos hores nō curant: vt abiit q; ſūt alteri; diocefis. vñ di. Atq; p certe tu agſcas veram reuerētiā q; ē btitudo nō poſſe ꝓtigē alicui hor p bas dignitates vmbratiles. i. trāſitorias admodū vmbre ſic collige. ſi q; hō fuct; i. vſus multiplici conſulatu. i. dignitate deuenerit forte ī barbas nationes ideſt extraneas gētes facit ne bonor conſulatus ipſum venerandū barbarſ. q. d. nō. Atq; p certe ſi h. ſ. facē reuerēdū

Scurra

Virtus

care: quos ipſis bonoribꝰ iudicamꝰ īdignos? Atſi quem ſapiētia preditū videres: num poſſes eum vel reuerētia vel ea qua preditus eſt ſapientia nō dignum putare? Boe. Minime pbi. Ineſt enim dignitas propria virtutiꝰ quā protinus in eos quibus fuerit adiuncta tranſfundit: quod quia populares facere nequeunt bonores: liquet eos propriam dignitatis pulchritudinez non habere. ¶ In quo illud eſt aduertendū magis. Nam ſi eo abiectior eſt quo magis a pluribus quiſq; contemnitur: cū reuerendos facere nequeat quos pluribꝰ oſtētat ꝺ ſpectiores poti; improbos dignitas facit: verum nō impune. Reddunt nāq; improbi parē dignitatibus vicem: quas ſua contagione cōmaculant. ¶ Atqui vt agnoſcas veram illam reuerentiam per bas vmbratiles dignitates non poſſe contingere ſic collige. Si quiſ multiplici conſolatu functus in barbaras nationes

barbaris est naturale munus dignitatibus nullomodo cessarent ab officio isto: quoquo. i. quocunq; loco gentiū: sicut ignis vbiq; terrarū nunq̄ desistit calere. i. cremare. Sed quoniam. i. reuerendum facere eis annectit fallax opinio bouum ⁊ non ꝓpria vis: illico. i. statim vanescūt cum ad eos venerint qui non estimant eas esse dignitates: sicut sunt nationes barbarice. i. extranee. ¶ Nota q̄ res non destituitur a sua ꝓpria operatione. cum enim operatio sit finis habentis operationem: secundo celi ⁊ mundi: res destituta a sua operatione destrueretur: a suo fine et sic esset frustra. Siergo facere reuerendum esset naturalis operatio dignitatum: vbiq; gentium facerent hominem reuerendum. sed videmus q̄ dignitates que faciūt aliquem reuerendum apud suos: apud extraneos non faciūt ipsum reuerendum. ¶ Sed hoc apud exteras rationes. Hic philosophia ꝓbat q̄rta via q̄ sumitur ex hoc q̄ dignitates temporū mutatōe sordescunt. quod enim olim magna fuit dignitas: moderno tempore pro nihilo reputatur. vnde dicit. Sed hoc quod dixi verū est apud exteras nationes. i. extraneas. ſz īter eos apud quos dignitates orte sunt non perpetuo durant. At qui pro certe nam prefectura olim erat magna potestas apud romanos: sed nunc est inane nomen: et census: idest preciositas senatorij nunc est grauis sarcina: que olim erat magna dignitas. ⁊ si q̄s quōdam curasset annonam populi q̄ dicebatur prefectus annone: ille magnus habebatur: nunc ea prefectura quid ē abiectius? quasi dicat nihil: vt enim pauloante dixim⁹ nihil enim habet proprij decoris quod opinione vtentiū nūc accipit splendorem: nūc amittit. Et tunc epilogat dicens. Igitur si dignitates nequeunt facere reuerendos vt prius prima via. si sordescūt contagione. i. vitio improborū: vt ꝑz ex secūda via. si vilescunt

Ogatio naturalis

fortune deuenerit: venerandū ne barbaris honor facit? Atqui si hoc naturale mun⁹ dignitatibus foret: ab officio suo quoquo gētiū nullo modo cessarent. Sicut ignis vbiq; terrarū nūq̄ tamē calere desistit. Sed qm̄ id eis nō ꝓpria vis: ſz hominū fallax ānectit opinio: vanescūt illico cum ad eos venerint: qui dignitates eas esse non estimāt. ¶ Sed hoc apud externas nationes. Inter eos vero apud quos orte sunt nō ꝑpetuo perdurāt. Atq̄ prefectura magna olim ptās: nūc inane nomē: ⁊ senatorij cēsus grauis sarcina: Si quis quondā populi curasset annonā magnus habebat: nunc ea prefectura quid abiecti? Et em̄ pauloante dixim⁹ qđ nihil habet proprij decoris opinione vtentiū: nūc splēdorem accipit nunc amittit. Si igitur reuerendos facere nequeunt dignitates: si vltro īprobozum cōtagione sordescūt: si mutatione temporum splendere desinūt: si gentium estimatione vilescunt: quid est quod in se expetēde pulchritudinis habeant: nedum alijs prestent?

estimatione gentium: vt patet in tertia via. si desinunt splendere mutatione temporum vt docet q̄rta via. q̄d est q̄ bēant in se expetēde. i. desiderāde pulchritudis: nedū alijs ꝑstent. q. dicerz nihil bñt i se pulchritudis: ⁊ iō nec eā alijs ꝑstare ꝓsit. ¶ No. q̄ ꝑfectura quōdā erat magna dignitas apd romanos. ⁊ dī ille ꝑfect⁹ q̄ ceteris magistratib⁹ prefuit: ⁊ oēs dignitates in ciuitate romana añcellebat. Dz postq̄ Juli⁹ cesar imperiū inuaserat: talis dignitas ad imperatorem transferebaꝫ ⁊ diminuebatur ei⁹ potestas: ita q̄ nomen illi⁹ dignitatis mansit fine re. Itē senatoria dignitas magna fuit apud romanos: q̄ officium senatorum prius fuit honestum: scz vtiliter ꝓsulere reipublice: ſz posteaꝫ compulsi fuerunt senatores ad seruiendum voluntati ꝓncipis in damnum reipublice.

Liber tertius Prosa quarta.

Ascensius

SEd dignitates ⁊c. In hac parte ostendit magistratuum honores non conferre verae felicitatem: nec honorem ꝓprium esse dignitatibus. Textus est clarus. Primū obij cit sibi pbia. deinde respōdet. Ac si dicat. Sed diceres forte ꝙ dignitates ⁊c. Num ē ea vis magistratibus: idest numquid magistratus habent eam vim? q. d. non. Nam

Illustro
Illustris
Nobilis
Insignis

hec particula nō negatiuā responsionē petit. Illustrare nequitiam solent. vnde iuuenal'. Om ne animi vitium tanto conspectiꝰ in se crimen bꝫ quanto qui peccat maior habetur. Eandem rem horatiꝰ ꝓsequitur li. i. sermonum sermone. vi. vbi ostendit magnā inuidiam incurrere q̄ i fimo loco nati ad magnos deueniūt honores: solicitareq̄ oīm aīos ad inquirendū q̄ sint et q̄ patre nati. Illustro est illustrē facio. Est aūt bō illustris cui vita aut vehemēter mala aut e gregia bona lustrū ⁊ claritatē facit. Sicut nobilis a multis notꝰ ⁊ quē facile est noscere tā ꝓ pter vitia ꝙ̄ ꝓpter virtutē: vt nobilis meretrix nobilis miles. Silr insignis aliquo facto pci puo insignitꝰ: ⁊ quasi signū quo noscaī bīs vt insignis latro. Insignis orator. Strumā p em

Struma

phasim dixit. Non em̄ satis fuit appellasse strumosuꝫ: fꝫ vocauit strumā. sicut sentū ꝓ sene. sce lus pro sceleste. sapiam ꝓ sapiente. Terentiꝰ ponit. Est aūt struma (vt scribit celsus lib. quin to) tumor in quo subter concreta q̄dā ex pure ⁊ sanguine quasi glandule oriunt: q̄ vel ꝙ̄ cipue fatigare medicos solent: qm̄ ⁊ febres mouēt nec vnq̄ facile maturescunt: ⁊ sine ferro siue me dicamentis curant: plerūq̄ iterū iuxta cicatrices ipsas resurgunt: multoq̄ post medicamāto est opus. quidꝰ id quoq̄ accidit. lōgo spacio detinent. Nascunt maxime in cervice: fꝫ etiā i alis ⁊ inguinibꝰ: ⁊ in lateribꝰ. In māmis q̄ feminarū ⁊c. Est ergo struma apostema qō est pituita in collo p̄sertim erūpit. vñ etiam nomen accepit. Nā ruma est pars gutturis: scrosulaꝫ vulgo appellant. Januēsis vult in pectore esse strumā: vbi aliqñ est: fꝫ mihꝰ ꝓprie iuxta interptatio nem iā dictā. Adducit aūt auctoritatē iuuenalis satyre. x. dicētis. Nec ptextatū rapuit Nero loripidē vel strumosuꝫ: atq̄ vtero pariter gibboq̄ tumētem. Sꝫ eo nō ꝓuincit. Nā nō est ordo strumosum vtero fꝫ strumosuꝫ atq̄ tumētem paritervtero atq̄ gibbo: vt sit strumosus i collo tumens in vtero ⁊ dorso. Verū parui facit ad institutū nostrū cū auctor noster hic ꝓ metapho ram vult catullū vocasse nouiū vel vt q̄dā legūt nouiū strumā. i. vas plenū putredinis q̄ quis in sella curuli sederet. Dico vel nouiū: q: sunt q̄ velint Boe. respexisse ad illud horatij satyra sex ta tā allegata. At nouius collega gradu post me sedet vno: vbi ꝑm quosdā nouiꝰ dicit? est quasi nouꝰ bō q̄ tā primū ⁊ primꝰ in familia sua magistratū adūt vt silr catullꝰ ꝓ quocūq̄ seuero hic

Decoratus

capiaī: ⁊ nouius ꝓ indigno nouū magistrū ineunte. Silr quidā decoratū appellatiuum pu tant. vt sit quidā decoratus fauore regio: magistratu cōsulari: cuiꝰ collegium Boe. refugit. Di cunt q̄ ꝓpter legē de famosis libellis latā: ⁊ ne q̄s sub ꝓprij noīs expressione quēq̄ viuentiū etiā in satyra rephendat: hic nō decuisse, ꝓprium nomē viuētis positū fuisse. Adduci aūt non re cte exponiī. i. affligi. fꝫ ad piculis duci: ⁊ ad cōsensuꝫ duci: vt cū decorato gereres magistratū vel cū illo viro sic appellato vel cum quouis quē noīare non vult ornato in exteriorib?: fꝫ int? turpi vel ornato. i. candidato vt in comitijs solebāt. Scurra est q̄ non bīta rone sue dignitatis

Scurra
Delator

iocularia ⁊ obscena tā in se q̄ in alios dicta iacit. Delator aūt in occulta crimīa ⁊ sepe fictitia ad principē clā defert. Per hoc ergo q̄ scurra erat: aditū ad regē inuenit: vt postea delator fie ret: ⁊ sepe euenit vt idē scurra seu potiꝰ adulator ⁊ delator sit. Prædit? a. uꝫ. est p̄ alijs. i. supra

Præditus

alios datus: idest a deo vel natura dotatꝰ vel ornatus aliqua re que solet addi in ablatiuo: vt prædit? bonorib? virtute sapia ⁊c. inest em̄ dignitas ꝓpria virtuti. vñ Valeriꝰ maxim?. Magna vbiq̄ pcio virtus estimat. ¶ Quoquo gentiū. vel sublatōi est verbū vitio scriptoris vel subau diendum relictū. Plenū em̄ esset quocūq̄ gentiū transferant. Nec placet vt sit quoquo. i. q̄cū q̄ loco. potius enim dixit vbicunq̄. Silr nec illud. Sicut ignis vbicūq̄ terrarū nunq̄ tamē calere desistit: plenū est: fꝫ pficit fic. Sicut ignis vbicūq̄ terrarū fuerit: tm̄ nunq̄ desinit cale re. i. calidus esse. vbi negligenter expositū est. i. cremare. Ignis em̄ semp ex natura calet. i. cali dus est: fꝫ non semp nec vbiq̄ cremat: q: nō vbiq̄ bꝫ cremabile seu combustibile. Nec vnq̄ sā ctus Thomas ita exposuit cui uscunq̄ sit commentarij qui ipsi ascribuntur. Legitur etiaꝫ vbi

Contagio
Contagia
Nedum

q̄ terrarum vt sit ignis est sup. vbiq̄ terrarum ⁊c. Contagio contagionis est macula ⁊ infe ctio que ex contactu nascitur. dicitur etiam contagium: sed plerūq̄ in plurali hec contagia. vt in Bucolicis. Nec mala vicini pecoris contagia ledent. Nedum alijs prestent. Nedum duob? modis ponitur affirmatiue ⁊ negatiue. affirmatiue autez ei qō minoris ponderis est adberet: vt ego pro te sanguinem nedum pecuniam expenderem. Negatiue autem econtrario: vt nol lem pro te pecuniam expendere nedum sanguinem. Quoniam autem in eiusmodi interroga-

tione figurata tacite includitur negatio (sensus enim est. Nihil est expetende pulchritudinis qđ in se habeant) ideo maius subdit dicens. Nedum alijs prestent. Quia plus est alijs prestare pulchritudinem q̄ in se habere: cum nemo prestet quod non habet saltem virtualiter: ꝛ multi habeant qđ non prestant. Est autem nedum quasi non solum. hoc differens ab illis tribus. Non soluz Non tantū Nō modo non solum non tm̄ non modo: q̄ ipsa nunq̄ fere sine hmōi clausula subsequente ponuntur. verūetiam: sed etiā: sz vel: sz ꝛ: aut filī. semperq̄ preponunt qđ maī est vt docet valla. Nedum autem sine illis ponitur.

¶ Metrum quartum tertij libri.

Qvamuis se tyrio superbus ostro
Comeret: et niueis lapillis
Inuisus tamen omnibus vigebat
Luxurie Nero seuientis.
Sed quondam dabat improbus verendis
Patribus indecores curules.
Quis illos igitur putet beatos:
Quos miseri tribuunt bonores?

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna regumq̄ familiaritas efficere potentem valent?

¶ Metrum quartū tertij libri.

Sanctus Thomas

Uāuis se tyrio superbus ostro. Hic incipit quartū metruz hui⁹ tertij qđ dē metrū valentiā cum ab inuentore dactylicū a pdee p̄dominante: tetrametrū a nūero pedū: in q̄ metro pbia confirmat per exemplū q̄ dignitates nō faciūt vere reuerendum: ꝛ p consequens non ē beatitudo q̄renda in eis: q: dignitates aduenīebant Neroni qui pessimus erat: ꝛ ab eo alijs conferebā tur. vñ dicit in littera. q̄uis superbus nero seuientis luxurie comeret. i. ornaret se ostro tyrio. i. purpura tincta i sanguīe tyri: ꝛ q̄uis comeret se niueis lapillis. i. albis margaritis: tm̄ ipe vigebat oīb⁹ inuisus. i. odiosus. nā ipse bus Nero dabat verendis patrib⁹. i. reuerendis senatorib⁹ curules. i. tales dignitates ꝓpter quas sedebant in curulibus indecores: q: ab indigno dabant. Quis igitur putet. i. reputet illos bonores beatos quos miseri. i. improbi ꝛ vitiosi tribuunt. q. d. null⁹. ¶ No. dicit Neronem Nero seuientis luxurie: q: ep̄s linquoñ. noīe Preculsus narrat q̄ Nero oīa theatra italie ꝛ grecie plustrans assumpto vario decore vestitus: cytharistas: tragedos: et aurigas sepe superasse visus est: tante libidis eragitatus vt nec a matre nec a sorore abstinuisse videbatur reuerētia consanguinitatis. virum in vxorem duxerat: ꝛ ipse a viro in vxorem receptus est. ꝛ fuit luxurie tam ineffr enate vt rbetib⁹ aureis piscaretur que purpureis funibus extrabebantur: et lauabat ea frigidis ꝛ calidis vnguentis que nunq̄ min⁹ q̄ mille talentis confecit. ꝛ nihilomin⁹ ipse Nero tam vicios⁹ dignitatem imperialem adeptus est: immo etiam alijs dignitates largitus est.

Uamuis se tyrio superbus ostro. Tantus est dicolos distropbos. prior versus ē pbaleri⁹ pētameter bendecassyllab⁹ trochaic⁹. Pbaleci⁹ a pbalesco īuentore: pētameter a numero pedū. sunt enim quīq̄. s. spondeus dactylus et tres trochei: sed vltimus potest esse spondeus bendecassyllabus. q. xi. syllabis constat: ꝛ trochaicus a trocheo pede p̄dominātē. Scōs ꝛsus est achilochius ex duob⁹ dactylis et totidē trocheis. Nō auscultabis ergo superioribus ꝓmētarijs Tyrio ostro. Laus a patria. Nā in tyro fiebat purpura dibapba. i. bis tincta in maximo precio habita. Solent autē ostrum murex et purpura pro eodem accipi. Lapillis niueis. i. vnionibus. De luxuria Neronis Suetonius alijq̄ satis dicunt: cum sit scitu indigna. Ascensius Ostrum

¶ Prosa quinta tertij libri.

An vero regna. Hec est quinta prosa hui⁹ tertij in q̄ ostendit pbia q̄ regnum ꝛ regni familers nō ꝓferant verā potentiā quā ꝓmittūt ꝛ ꝓpter quā appetunt Sanctus Thomas

Et ꝓmo ostendit verā potentiā non eē in regnantib⁹. secūdo ꝙ nō in regū familiaribus: ibi. Nā quid ego. ꝙ aūt in regnantibus non sit vera potentia: ⁊ per cōsequens nec beatitudo ꝓbat ex tuor vijs. Prima sumit ex paruitate durationis regnantiū. Scōa sumit ex paruitate extēsionis. tertia ex annexione timoris. q̄rta ex defectu securitatis. scōa ibi. Qd̄ si hec. tertia ibi. Exꝑtus sortis. q̄rta ibi. Atqui vellē. ꝓmo ꝓponit intentū ꝙ modū q̄stionis dicit. An regna ⁊ regum familiaritas valēt efficere potentē. ⁊ rīdet ironice. q̄d ni. i. q̄re nō efficerent potentē qñ eorum felicitas. i. potestas ꝓpetuo ꝑduraret, qđ sup. nunq̄ ꝓtigit. vñ subdit. Atq̄ ꝙ certe vetustas plena ē exēplor ⁊ etiā pñs etas q̄ reges mutauerīt suā felicitatē calamitate. ⁊ subdit. O p̄clara ē potētia loq̄ndo ironice: q̄ nec inuenīt satis efficax ad ꝓseruatōez sui. ¶ Nō. nulla felicitas ꝓpetuo ꝑdurat saltez talis. hoc patuit ꝑ exēplo vetustatis posito de Creso rege lidorum. hoc etiā ꝑ exēplis eor⁹ qui erant tpe. Boe. sicut de impatorib⁹ romanis q̄ crebro circa tpa sua mutabant: nūc bellis: nūc ifidijs oppressi vl̄ alio mō obiecti. ⁊ idē testat Gaufred⁹ i poetria dicens. Hoc vnū p̄scire potes ꝙ nulla potestas Esse morosa pōt si vis exēpla ꝑorē. Respice fortunas emercuit illa prior. Florida posteritas minos subuertit athēas ⁊c. ¶ Qd̄ si hec regnor⁹ potestas. Dic ostendit ꝙ potestas regia nō ē vera potestas nec beatifica ꝓpter paruitatem extensionis ei⁹ di. ꝙ si hec potestas regnor⁹ est auctor. i. causa beatitudīs nōne si q̄ parte defuerit regia potestas ipsa minuat: felicitatem imꝑtet. i. indicat miseriam. q. d. sic. ſz q̄uis būana imperia late tēdant: tñ necesse ē plures gentes relinq̄ qb⁹ q̄sq̄ regū nō imperet. nō em̄ pōt esse ꝙ vn⁹ oīb⁹ imperet. Qua ꝛo parte beatos faciēs definit potestas: hac ꝑte subintrat ipotētia faciens miseros. hoc ꝛ mō necesse ē in regib⁹ esse maiorē portionē miserie q̄ felicitatis: cū in maiori ꝑte sint impotētes. ¶ Nō. ꝙ si potestas regia efficit beatū: ꝛ vbi est defect⁹ potestatis regie: ibi erit defect⁹ beatitudīs. cuz igit plures sint gētes sup quas nō est potestas vn⁹ regis q̄ q̄ subiaceāt sue potestati: sequitur ꝙ rex in maiori ꝑte erit miser ⁊ nō beat⁹: igit in ptāte regia nō ꝓsistit vera beatitudo. ¶ Exꝑtus sortis sue periculoz. Dic ostendit ꝙ in regnantib⁹ non sit vera potestas, ꝓpter annexionē timoris ꝑ exēplū di. q̄dā tyrann⁹. s. dionysius expertus sue sortis. i. fortune quantum esset anxia periculorum metus: ideſt timoris sui: ipse similauit: ideſt similitudine demōstrauit terroꝛe gladij supra verticem pendentis. Que est igitur hec potestas que nequit expellere morsus: ideſt corrosiones sollicitudinum: nec potest vitare aculeos: ideſt stimulos formidinum: ideſt timorum. quasi dicat exilis: ideſt parua est talis potestas. ¶ Nota ꝙ Dionysius fuit q̄dam rex q̄ cū requireretur a quodam suo familiari quare semper tristaretur cuz tamen semper haberet beatam vitam. Iste dionysius volens sibi designare causam sue tristicie iussit eū poni inter epu

Dionysius

Quid ni quando eorum felicitas perpetuo ꝑdurat? Atqui plena est exēplorū vetustas: plena etiā p̄sens etas qui reges felicitatē calamitate mutauerint. O preclara potētia q̄ nec ad cōseruationē quidē sui satis efficax inuenitur. ¶ Qd̄ si hec regnorū potestas beatitudīs auctor est: nōne si qua ꝑte defuerit felicitatez minuat: miseriam imꝑtet? Sed quāuis late būana tendantur imperia: plures necesse est gētes relinqui: quibus regum quisq̄ nō imperet Qua vero parte beatos faciens definit ptās: hac ipotētia subintrat que miseros facit. hoc igitur modo maiorē regibus inesse necesse est miserie portionem. ¶ Exꝑtus sortis sue periculorūz tyrannus regni metus ꝓpendētis supra verticem gladij terrori similauit. Que est igitur hec potestas que sollicitudinūz morsus expellere: que formidinum aculeos vitare ne-

las lautas ⁊ sibi supra verticem iussit suspendi gladium acutum tenui filo. Iste viso gladio p̄ territus epulari neq̄ letari potuit: cui dicit dionysius. Talis enim est vita mea quam tu beatam putabas. semper enim mortem mibi imminentem prevideo. Considera ergo quomodo felix esse poterit qui timere non desinit. ¶ Atqui vellent ipsi. Vic philosophia ostendit idem q̄rta ratione que sumitur ex defectu securitatis dicēs. ¶ Atqui p̄o certe ipi reges vellent virisse securi: sed nequeūt id est non possunt. debinc id est ex quo sequit̄ q̄ securi esse nō possunt quomodo gloriātur de sua potestate qđ non est faciendum. quod probat di. An. i. nunquid tu potentem cē ses. i. iudicas illum quem videas efficere id est perficere velle qđ non potest. q. d. non est potens. An. i. nunquid illum censes potentem: quia ambit id est circundat latus suus satellite id est multitudie: qui pl⁹ metuit illos quos ipse terret qui vt videatur potēs situs: id est locat⁹ est in manu tenentium. q. d. non est potens.

quit? ¶ Atqui vellēt ipi virisse securi sed nequeunt. Debinc de potestate gloriāt̄ur: an tu potētem censes quē videas velle quod nō possit efficere? Potentē censes: qui satellite latus ambit? Qui quos terret: ipe plus metuit. Qui vt potens esse videatur in seruiētium manu situs est. ¶ Nam quid ego de regū familiaribus disseram: cum regna ista tante imbecillitatis plena demonstrem. Quos quidez regia potestas sepe incolumis: sepe autem elapsa prosternit. Nero Senecā familiarem p̄ceptorem q̄ suū ad eligende mortis coegit arbitriū. Papinianum diu inter aulicos potentē milituz gladijs Antbonius obiecit. Atqui vterq̄ potētie sue renunciare voluerunt: quorum Seneca opes etiā suas tradere Neroni: seq̄ in ocium conferre conatus est. Sed dum ruituros moles ipsa trabit: neuter quod voluit effecit. Que est igit̄

¶ No. ex littera potest formari talis ratio. Illud quod nō facit hominem securum non facit vere beatum sed potentia temporalis est huiusmodi: igitur ⁊c. Consequentia est nota: quia quanto maior potentia tanto minor securitas. ¶ Nota reges securi esse nō possunt: quia incōmoditates imminentes non possunt nō formidare. Narrat enī Vale. de dionysio supradicto q̄ intantū timuit tonsores barbarum q̄ filias suas docuit tondere barbas. ipsis autem senescentibus precepit vt barbaz ⁊ capillos sibi aburerent: ⁊ lectum cubicularem in lata fossa fecit in quem se ligneo pōte recepit quia satellites ⁊ barbaros timuit. ¶ Nā q̄d ego de regū. Vic p̄bia oñdit q̄ i familiarib⁹ nō p̄sistit vera potētia. Scdo excludit quādā obiectionē: ibi. An p̄sidio. Probat enī q̄ familiaritas regū nō fac̄ eē vere potētē cū hmōi familiaritas nō possit retineri ad nutū ⁊ ipa retēta frequenť ꝟgit i nocumētū. di. g. Nam q̄d ego dissera. i. dicā de familiarib⁹ regū: cū ipa regna dmōstrēt eē tāte ibecillitat̄: q̄s. s. familiares regū: regia ptās incolumis. i. sana sepe ꝓsternit: ⁊ ipa regia ptās lapsa et ꝓsternit ipos. Quō aūt regia ptās incolumis destruat suos familiares docz p exēpla: di. Nero coegit Sene. familiarē suū p̄ceptorē. i. magr̄z ad arbitriū eligēde mort̄ Anthō. imper. obiecit gladijs militū Papi. suū familiarē diu potētē iter aulicos. atq̄ ꝓ certe vterq̄ Sene. ⁊ Papini. voluerūt renūciare sue potētie pp crudelitatē p̄ncipū ⁊ voluerūt se subtrabē ab eis. q̄rū duoꝝ Sene. conat⁹ ē opes suas trabē Neroni vt ipz placaret: ⁊ voluit se conferre i ociū. i. i vitā solitariam. sed dum ipsa moles. i. magnitudo potentie trabit ipsos ruituros. i. casuros: neuter efficit qđ voluit. que est ergo illa potentia quam habentes pertimescunt: quam cum habere velis non fis tutus: ⁊ cum deponere cupias vitare non possis: vt patuit de Sene. ⁊ Papiniano. ¶ Nota Nero fingebat se magistrum sum Sene. timere postq̄ imperator factus est sicut in puericia:

Senece mors

vnde mandauit sibi vt genus mortis eligeret: quia viuere non posset. Sene. cibo et potu satiatus aperire fecit venam: et bibens de anulo venenoso interijt. Antiqui enim potentes et nobiles sub gemma anuli venenum portabant: vt si quid aduersi eis contigisset ad mortem confugerent. Item antbonius existens imperator in suos tyrannisauit: qui Papinianum familiarem suum diu inter aulicos potentem gladijs militum occidi fecit: ex quibus patet quo modo regia potestas incolumis sepe suos familiares prosternit. Quomodo regia potestas lapsa prosternat suos familiares ex b patet. cum enim familiares imitantur regiam potestatem: necesse est vt ipsa deficiente etiam ipsi familiares deficiant. ¶ An presidio sunt. ¶ Hic philosophia excludit obiectionem. Posset enim aliquis dicere q̄ homo potest conseruari in sua potentia per amicos. vnde q̄ aliqui perdunt potestatem est propter defectum amicorum. hoc excludit philosophia dicens q̄ hoc potest esse verum de amicis qui fortuna conciliantur. de amicis autem qui virtute conciliantur non est hic loquendum: cum non computentur inter bona fortune de quib⁹ hic loquitur. vnde dicit in littera. An presidio. i. auxilio sunt amici quos non virtus sed fortuna conciliat. q. d. non hoc probat per locum ab oppositis sic. Quem felicitas. i. fortuna facit amicum: illum infortunium faciet inimicum. que vero pestis est efficatio: ad nocendum q̄ familiaris inimic⁹. q. d. nulla: q⁹ inimicitiā illius cauere nō possumus: cuz ei constēt secreta nostra propter familiaritatem. ¶ Nota de amicis sophisticis loquitur Sene. ix. epistola. Quiuti litatis causa assumptus fuerit: tandiu placebit q̄diu vtilis fuerit: amicorum turba florentes circunsedit sed circa euersos solitudo est. Unde poeta. Nam precio quesitus amor cum mune re cedit. Inc̄ptuz durat largitio durat amicus. Alter poeta. Dum fortuna tonat fugientes terret amicos. Nam quis amet quis non vera procella docet. Et alter poeta. Dum zephirus flabat multis comitabar amicis. Ast omnes aquilo turbine flante fugat. Et alter. Dorrea fortune nunc̄ sub inania tendunt. Nullus ad amissas ibit amicus opes. Qđ autem familiaris inimicus multum noceat dicit poeta. Plus nocet vt nostis ad cuncta domesticus hostis: Et res ipsa docet qualiter ipse nocet.

Amici ficti

Ascensius

Calamitas

Auctor

AN vero regna ⁊c. Hic regna nihil vere beatitudinis afferre ostendit. Nihil aūt apparet me dubiū occurrit. illic aūt. Qui reges felicitatē ⁊c. Icies qui reges elegantius dictū pro eo qđ est regum qui. vt sit. Presens etas ē plena exēplorū regū qui mutauerūt ⁊c. Calamitas ꝑm donatū a calamis. i. culmis segetū deducit: et est cū segetes in agro grandine prosternūtur. vñ agricolis magna iactura fit: et idcirco pro paupie aut miseria vite accipi solet. Potestas auctor. Bene dicit. Nā auctor ab auctoritate cōis est gnis. Nō em̄ dicit fic auctrix. Virgiliana em̄ iuno de se dicit. Auctor ego audendi. Et ouidiana sappho. An nisi legisses auctoris noia sappbus ⁊c. Et licet multi velint fine c et tb scribi. pitiores tñ auctor scribi volunt: sicut illud verbale ab augeo deductū auctor: qđ masculinū ē q⁹ eius femininū est auctrix. Est aūt in hac pte auctor is. qui auctoritatē dat et ratibabitionē. Nā solet iterdū auctor dici factor alicui⁹ opis. vt auctores scientiarū. aliqñ is qui rei facte auctoritatē. i. ratificationē et approbationē dat: vt pote qui fretus dignitate et potestate magna: pōt factū alterius approbare et ratū habere: aut improbare: et pro infecto bre. Unde apud Liuiū sic sepe accipit. Ut cū dicit. Decreuerūt em̄ vt cū populus regē iussissent id sic ratū eēt si patres auctores fierent. i. auctoritate sua comprobarēt. Et alibi. Maiores nri nullā ne rem priuatā quidē agēte minas sine auctore voluerūt. Apud iurisconsultos auctores pupillorū sūt q̄ sine quorū auctoritate et approbatione pupillorū actiones et facta irrita babent. Sz finē facio. O preclara potentia. O tribus casibus iūgit. Utō dū vocam⁹ aut invocam⁹, vt O regina nouā cui condē iuppit vrbē. Justitiaq; dedit gentes frenare superbas.

O

Liber tertius Metrum quintum.

Cum accusatiuo quotiēs est vehemēs indignatio: vt o impudentē boiem. O sceleſtū pmenonē. Si vero taceaſ ⁊ ponaſ actūs minor intelligiſ excandescentia: vt boiem impiū qui libros tuos occulis. Citra indignationē etiā sz cū admiratione quadā ⁊ exclamatione ponit: vt o fortunatos nimiū: bona si sua norint. Agricolas. Cū ntō: vt o fortunati quor tā menia surgunt. O patria o diuū dom⁹ilion. Et ꝺ p ironiā: o pclara potētia. Sz q̄uis late. expone q̄uis. i. q̄tūuis vel q̄tūlibet late sicut sepe alibi: ⁊ erit aptior cōstructio. Maiorem portionē. Cōparatiuū posuit ꝓ absoluto seu positiuo: vt sit maiorem. i. mauſculā: non sane magnā vel aliquātū magnā. Expert⁹ sortis sue piculoꝝ tyrānus. Tyrānus olim q̄libet rex dicebaſ etiaz bon⁹ vt apud Virgi. li. vij. ꝺ enea pio dō pars mihi pacẓerit dextraz tetigisse tyranni. Sed nūc fere accipitur p:o occupatore ⁊ incubatore iniusto regni. Loquitur autē hic vt satis visum est de dionysio tyranno sicilie: quā rem quia grabice recitat Macrobi⁹ sup Ciceronem de sōnio Scipionis repetendā duxi. dicit itaqz sic. Ātrā filicem lapsuram semp ⁊ cadenti similē illoꝝ capitib⁹ imminere dicunt qui arduas potestates ⁊ infaustā ambiunt tyrānidem: nūq̄ sine timore victuri ⁊ cogentes subiectū vulgus odisse dū metuat: semp sibi videnſ exitium qd̄ merenſ excipe. Nec frustra hoc theologi suspicati sunt. Nā dionysius aule sicule inclementissimus incubator familiari quondā suo solā beatā existimanti vitā tyranni: volens q̄ perpetuo metu misera: q̄ impedimentū piculoꝝ plena esset ostendere: gladiū vagina ereptū ⁊ a capulo de filo tenui pendētē: mucrone demisso: iussit familiaris illi⁹ capiti inter epulas eminere. Cunqz ille ⁊ ficulas ⁊ tyrānicas copias presentis mortis piculo aspnareſ. Talis (inqnit Dionysius) est vita quā beatā putabas: sic nobis semp mortem iminentem videm⁹. Existima ergo quando felix esse poterit q̄ timere non desinit: hec Macrobi⁹. Ordo aūt est. Tyrannus. s. dionysius siculus. expert⁹ periculoꝝ sue sortis: similauit. i. equiparauit ⁊ silēs fecit metus regni sui. terrori gladij pendentis supra verticem: idest summitatem capitis cuiusdam familiaris sui. Et ita legendum esset terrori non terrore. Si quis autem terrore velit legere: sit terrore: idest per terrorem: sed non recte acipiunt qui sic interpretantur. nec motus est genitiui casus sed accusatiui pluralis. Nec exponeſ qui satellite latus ambit: idem multitudine. Satelles enim est minister astans domino suo qui etiam apparitor: quia cito apparet et presto est: dic i potest.

Tyrannus

Dionysius Siculus

Satelles

Metrum quintum tertij libri.

Qui se volet esse potentem. Hic incipit metrum quintum huius tertij quod dicitur paramanticum ab inuentore: an apesticum a pede predominante: catha lecticum: quia vna syllaba deficit ad metri perfectionem. In quo metro philosophia ostendit quomodo vera potentia sit acquirenda: dicens q̄, vera potentia consistit in reprimendo vicioſos motus vel cōcupiscētias inordinatas: qr sine hoc nullus est vere potens q̄tumcunqz dominetur. Dicit ergo. Ille qui volet esse potentem domet animos feroces idest crudeles: quia crudelitate homo assimilatur feris. nec summittat colla victa libidine: idest concupiscentia sedis habenis: idest vicioſis motibus. licet enim tell⁹ indica: idest terra indie tremiscat tua iura longe: idest licet potestas tua extendat se ad indiam. ⁊ licet tibi seruiat vltima thyle que est insula vltra britanniam vbi solstat solsticium estiuum ⁊ vltra non progreditur: tamen non posse pellere atras curas. i. obscuras sollicitudines ⁊ fugare miseras querelas prouenientes ex aduersitate fortune. nulla ē

Sanctus Thomas

Potens

potentia. Nota q̄ vere potens est qui sensualitatem subiecit rōni. vnde Sene. Si vis tibi omnia subiice te rationi. Multos enim reperis si ratio te reperit. ⁊ Aristo. iij. etbi. dicit. Quēadmodum puerum oportet viuere ſm precepta pedagogi: ita oz concupiſcibile ꝓsonare rationi. Item Sene. magnū imperiū regit qui ſibiꝑſi dñatur. Fortior est qui cupiditatem vincit q̄ q̄ hostem subiecit. Est enim difficilli mū vincere ſeipſum. ⁊ salomō. Fortior: est expugnator: animi expugnatore vrbiū.

Ascensius

QVi se volet esse potētez
Versus est monocolos constans tribus anapestis ⁊ syllaba abundante: qui si addatur syllaba fieret tetrameter. Est ergo catalecticus i syllaba deficiens. In omni autez anapestico solet primus pes iterdum poni spondeus. ſicut ⁊ in primo bozū. Interdū etiam in secundo loco spondeū inuenies. Nihil ambiguitatis habet verbox series Tractus est ille versus. Et seruiat vltima tbyle: ab illo virgiliano p̄mo georg. tibi seruiat vltima thyle. De cui⁹ vltime dictionis orthographia nonnulla cōtrouersia inter grāmaticos est. Nam tortelius qui vult ōductū esse a tilotbē i. longe. vult vt scribatur tile mutando grecum ita in i nostrū Nestor: vult scribi tbyle: qō mutando inquit y in u quidā ꝓferunt tbule. Mancinell⁹ constanter docet legendum esse tbule ad illud iuuenalis satyra. xiij. de conducendo locꝫtur. iam rbetore tbule. verba eius sunt. Apud strabonē ⁊ dionysiū atq̄ eustacbiū qui grece diligentissime orbis situm scripserunt tboyle. i. tibule legitur. Cponunt em̄ greci oy: vbi nos u) insula in vltima septētrionis parte. Tbule inc̄ꝑ tb. ⁊ u sequente. Strabo autem sic ait. De tbule item obscura ē bystoria propter eius in vltima loca remotionem. banc siquidem ad septentrionem exposita locant. Solin⁹ quoq̄ de britānia loquens ait. Multe etiam alie sunt circū britāniam insule: e quibus tbule vltima. Ultra tbulen accepimus pigrū esse ⁊ concretū mare. bec illi. Addit solinus: q̄ in ea estiuo solstitio sole de cancri sidere faciente transitū nox pene nulla est: bruma li solstitio dies adeo conduct⁹ vt ortus coniunctus sit ⁊ occasus. Suidas vero. Tbulis inquit rex egypti ad oceanū vsq̄ ac ex eis insulis vnā tbulen noīauit ⁊c. verior: est ergo ꝓlatio tbule ⁊ vulgari vicinorum populorum magis cōformis. Nec minor: est deceptatio de re q̄ꝑ de ipso noīe: sed prolixiores sumus q̄ꝑ instituim⁹. Addam boc. atras curas dici malas ⁊ nocuas. Naz nigra mala vocam⁹: ⁊ alba bona. vnde Horatius li. i. sermonum. bic niger est hunc tu roma/ni caueto. Niger. i. malus. vnde tbraces dies in quibus mala patiebantur nigro lapillo notabant: ⁊ in quibus bona obtinebant albo vt notum est.

Tbyle Tbule

Album et Nigrum

MIseraſq̄ fugare querelas
Non posse: potentia non est.

¶ Prosa sexta tertij libri.

GLoria vero q̄ꝑ fallax sepe q̄ꝑ turpis est. Unde nō iniuria tragicus exclamat. O gloria: gloria mīlibus mortaliū nihil aliud facta: nisi auriū inflatio magna. Plures em̄ magnū sepe nomē falsis vulgi opinionib⁹ abstulerūt. quo q̄d turpius excogitari potest? Nā qui falso prediCantur: suis ipsi necesse est laudib⁹ erubescāt?

¶ Prosa sexta tertij libri.

Sanctus Thomas

GLoria vero q̄ꝑ fallax. Ista est sexta prosa huius tertij in qua philosophia ostendit q̄ gloria mundana non spectat ad veram beatitudinem nec facit vere beatum. Et primo ostendit hoc de gloria ꝓprie virtutis. secundo de gloria que prouenit ex nobilitate sanguinis: ibi. Jam vero. Primo ostendit intentum ō gloria que prouenit ex laude false virtutis. Secundo de illa gloria q̄ ꝓuenit ex laude false ỹtutis. Scō̄ de illa gloria q̄ ex veris meritis ꝓcedit: ibi. Que si etiā. Primū ostendit tali rōne. Illud qō est fallax nō spectat ad bītudinē nec facit beatū: sed gl̄ia false acq̄sita est fallax: igit ⁊c. vñ dicit in l̄ra. Gloria ẏo q̄ꝑ fallax est ⁊ q̄ꝑ turpis sup. satis

patet. ꝙ aũt sit fallax ꝓbat auctoritate cuiusdam poete qui tragedias composuit: dicens. Unde quidam tragicus exclamat. et ponit auctoritatẽ eius in greco que tantum sonat in latino O gloria: gloria in mitibus mortaliũ nihil aliud facta sup. es ꝙ magna auriũ inflatio. Quod manifestat dicens. Plures enĩ magnũ nomẽ. i. gloriã abstulerũt. i. false receperũt falsis opinionibus vulgi. et ostendit ꝙ hmõi gloria sit turpis dicẽs. Quo scz iam dicto scz habere gloriaz falsis opinionibus quid turpius excogitari põt: q. d. nihil. Nã qui falso ꝑdicant. i. laudãtur necesse est vt ipsi erubescãt suis laudib⁹.

¶ Que si etiã meritis conquesite sint: quid tamẽ sapientis abiecerint conscientie: qui bonũ suum non populari rumore sed conscientie veritate metitur? Quod si hoc ipsum ꝓpagasse nomẽ pulchrũ videtur: consequens est vt fedũ non extendisse iudicetur. Sed cum vti pauloãte disserui plures gentes necesse sit esse: ad qs vnius fama hominis nequeat peruenire: fit vt quem tu estimas glorioſum esse pro maxima parte terrarum videatur inglorius. Inter hec vero popularem gratiam nec commemoratione quidem dignam puto: que nec iudicio vero prouenit nec vnq̃ firma perdurat. ¶ Jam vero ꝙ sit inane ꝙ futile nobilitatis nomẽ quis nõ videat: que si ad claritudinem refertur aliena est. Videtur nanq̃ esse nobilitas quedam de meritis veniens laus parentum. quod si clari

¶ Nota ꝙ ꝑm Tullũ gloria ẽ frequẽs fama cum laude. et est duplex: vana: et vera. Vana gloria est que nullo conficiente ꝓcedit in esse. Vera est q̃ nullo conficiente non procedit in esse. Fama aũt est cognitio alicuius nõ soluz in ꝓpinquo sz etiam in remoto.

¶ Nota ꝙ fama inducit falsã gloriã: falsa gloria erubescentiã. Naz erubescentia est crimen ingloriationis causatũ ex aliquo turpi perpetrato. Cũ autez aliquis se cognoscat false acquisisse gloriam: tunc hoc timet manifestari ex cuius manifestatione incidit in ingloriationẽ et verecundiã.

¶ Que si etiam meritis conquesite. Hic phia probat ꝙ gloria meritis acq̃sita non spectat ad beatitudinem intendens talẽ rationẽ. Illud nõ spectat ad beatitudinẽ de quo nulla est cura sapienti: sed de gloria etiã meritis acq̃sita nulla est cura sapienti: ergo ꝛc. Maior est nota nã sapiens maxime curat beatitudinẽ cũ sit maxime felix. x. etbico. Minorẽ ponit in littera dicens. Que scilicet laudes spectantes ad gloriã licet sint conquesite meritis: quid tamen adiecerint cõsciẽtia sapientis: q̃ bonũ suũ metitur nõ rumore populari sed veritate cõsciẽtie. q. d. nihil. secũdo probat idẽ ꝑ locũ ab oppositis dicẽs. ꝙ si pulchrũ est ꝓpagasse nomẽ: ergo miserũ est nomẽ non ꝓpagasse. sed cũ ꝑ magna parte terrarũ necesse sit nomẽ nõ esse ꝓpagatũ: necesse est ꝓ maiori parte miserũ esse. dicit ergo: ꝙ si hoc pulchrũ videt scz ꝓpagasse. i. diuulgasse nomẽ. i. gloriã: consequens est vt iudicet fedũ nõ extẽdisse nomẽ. sz sicuti pauloãte disserui necesse ẽ esse plures gẽtes ad qs fama vni⁹ noĩs nequeat peruenire. fit. i. ꝓtigit vt ꝑ maria parte terrarũ ille videat inglori⁹ quẽ tu estimas glorioſũ. Et q: alioqĩ dicerz. sufficit ad beatitudinẽ ꝙ bõ sit glorioſus ĩ popl'o suo babẽdo fauorẽ popli. dic phia. Inter bona q̃ sũt ĩ opatione virtuosa nõ puto gr̃az popularẽ dignã ꝓmemoratiõe: q: nec iudicio recte rõnis ꝓuenit: nec vnq̃ firma pdurat.

¶ No. ꝙ sapiẽti nõ ẽ cura de gl'ia: q: dic̃ Macro. Sapiens fructũ ĩ sciẽtia ponit: stulti⁹ aũt ĩ gl'ia ꝛ Se. Cõsciẽtiã poti⁹ ꝙ famã attẽde: sz pleriq̃ famã: pauci ꝓsciẽtiã verent.

¶ No. ꝙ fama popularis nõ ꝓuenit ex recto iudicio rõnis. plus enim popul⁹ seq̃t iclinatiões sẽsus ꝙ iudiciũ rõnis. Nec ẽt fama eoz ꝑpetuo durat: q: ꝑz diuersas passiones vulgi variat fama ppli. vñ vulgares iudicãt ꝑz ꝓcupiscẽtiã nõ ꝑz rei vitatẽ ꝑ tãto firmes sũt auib⁹ q̃rũ ĩtuitũ nox illumĩat ꝛ dies cecat: ex q̃rto bn⁹ ꝓfa q̃rta.

Fama popularis

¶ Jã vero ꝙ sit inane ꝙ futile. Hic ꝓbat ꝙ gl'ia ꝓuenies ex nobilitate sãguis ẽt nõ spectat adverã beatitudinẽ. ꝛ ꝓmo ostendit va

nitatem huiusmodi glorie. secundo ostendit quid boni sit in nobilitate: ibi. Quod si quid. Dicit primo. Jam vero quis non videat q̄ inane q̄ futile. i. labile sit nomen nobilitatis. q. d. manifestum est. que scilicet nobilitas si refertur ad claritudinē. i. ad gloriaā aliena est ab illis qui se nobiles esse gloriantur. quod probat per diffinitionem nobilitatis dicens. Namq; nobilitas videtur esse quedam laus veniens de meritis parentum: q̄ si predicatio id est laus facit claritudinez: necesse est vt illi sint clari qui predicantur. i. laudantur. huiusmodi autem sunt parentes non tu. quare si non habes tuam claritudinem que ex laude tua p̄ueniat: aliena claritudo non efficit te splendidum. i. gloriosum. ¶ Notandum q̄ nobilitas sanguinis est inane et futile nomen: qz nihil vere nobilitat hominez nisi virtus. vnde Alanus in libro de planctu nature et scientia dicit. Quid tibi nobilitas: quid clarum nomen auorum: Si seruus vitijs factus es ipse tuis: Item. Nobilis est etenim si quis virtute refulget. Degener est solus cui malavita placet. Et pauper Henricus. Non p̄figne genus: non clarum nomen auorum. Sed probitas vera nobilitate viget. Et Seneca. Nemo est melior altero nisi qui rectius ingenium habet altero et ad bonas artes aptius. ¶ Quod si quid est in nobilitate bonum. Hic ostendit cuiusmodi bonum sit in nobilitate dicens. Si quid bonum est in nobilitate: illud solum esse arbitror vt nobilis videatur imposita necessitudo: ne a virtute maiorum. i. progenitorum degenerent supple per morez viciosos. Melius est enim a patre ignobili descendere et morigeratum esse: q̄ a nobili et per vitia degenerare. ¶ Nota q̄ gloriandum non est de nobilitate: quia dicit Seneca. Si pulcher es lauda naturaz. si nobilis lauda parentes. si virtuosus et sapiens lauda te ipsum. si dives lauda fortunam. si potens expecta paulisper et nihil eris. ¶ Notandum sm Tullium. Optima heredi tas a patribus traditur liberis omni patrimonio p̄stantior: scilicz gloria virtutum: et decor rerum gestarum.

tudinē predicatio facit: illi sint clari necesse est qui predicantur. Quare splendidum te si tuaz nō babes aliena claritudo nō efficit. ¶ Quod si quid est in nobilitate bonum id esse arbitror solum: vt imposita nobilibus necessitudo videatur ne a maiorum virtute degenerent.

¶ Metrum sextum tertij libri.

OMne hominum genus in terris
Simili surgit ab ortu:
Unus enim rerum pater est:

Ascensius

Gloria vero q̄ fallat ⁊c. Quia tragici illius nomen hic ponitur. Et verba greca nusq̄ reperire potuimus neq; in scriptis neq; in impressis exemplis oportet credamus ea id significare qđ latine hic illorum loco positum est. Est autem tragicus qui tragedias scribit. tragedus qui eas agit. Adde si vis illis descriptiunculis nobilitatis illud Juuenalis satyra octaua. nobilitas est sola atq; vnica virtus. In qua satyra tota fere ostendit nihil nobis ꝓdesse nobilitatē parentū si nos male vixerim⁹. vñ dicit statiz in principio. Stēmata qđ faciūt qđ ꝓdest pōtice lōgo. Sāguine cēseri ⁊c. Et paulo post. Si corā lepidis male viuit: effigies q̄ tot bellatorū. Et iterū. Incipit ipsorū ꝓtra te stare parentū. Nobilitas ⁊c. Et in eadez. Odisse ē aliene incūbere fame. Et ad finē. Malo patz tibi sit thersites: dūmodo tu sis Eacide simil vulcaniaq; arma capessas q̄ te thersite similē ꝓducat achilles. Malo inq̄t q̄ tu sis fili⁹ thersite. i. vt homer⁹ docz bois vanissimi ⁊ nulli⁹ virtutiz: sz ī sola detractiōe ⁊ obmurmuratiōe potentiz: ⁊ sis simil ea cide. i. achilli q̄ fuit nepos eaci. q̄ q̄ achilles ꝓducat te filez thersite. Claritudo ⁊ claritas: sctitudo ⁊ sctitas idē sūt. Sz necessitudo et nctās dīst discrimē q̄ necessitudo ē necessariorū. i. ꝓsāguineorū nccaria ꝓiūctio. Necessitas oīs ei⁹ qđ necesse ē. hic ergo necessitudo ⁊ necessitas ꝓfundūtur.

Nobilitas

Necessitudo

S. thomas

¶ Metrus sextum tertij libri.

OMne gen⁹ boīm. Istō est metr⁹ sextū bui⁹ tertij quod dicit alemanicum ab inuentore: dactilycū a pede p̄domināte: trimetr⁹ a nūero pedū: hypercatbalecticus qz vna syllaba supabūdat. In quo metro pbia ꝓbat oēs boies eē nobiles

ꝑtervicioſos dicens. Omne genus boiz in terris cuiuſcunqꝫ conditionis ſit ſurgit ab ortu ſimili: quia ſm animam omnes ſunt ab vno creatore. vnus enim eſt pater rerum id eſt vnus creator ſup. nobilis qui cuncta miniſtrat ſupple gubernãda. Ille vnus pater dedit phebo radios ſuos: dedit lune cornua: dedit homines terris id eſt habitare in terris: dedit celo ſydera ꝓpter ornatum eius. Hic pater clauſit animos membris ſupple corporis. animos inq̃ petitos i. acceptos celſa ſede id eſt in celo Igitur nobile germen id eſt nobile principiuz edit id ē producit cũctos mortales id eſt homines. Q̃ homines quid id eſt propter quid ſtrepitis id eſt cum ſtrepitu iactatis genus veſtrum et praauos veſtros: ſi enim tu ſpectes id eſt cõſideres auctorem deuz et primordia veſtra nullus extat degener id eſt ignobilis niſi fouens id eſt operiens vel operans peiora vitijs deſerat proprium ortum id ē deum a quo proceſſit. ¶ Nota ꝙ omnes homines ex ea parte qua ſunt homines ſunt eque nobiles. cum enim nobilitas ſit quedam excellentia contracta ab origine nobilitas hominis precipue debet attendi ex ea parte qua eſt homo. ſ. ex parte anime. Cum igitur in omnibus hominibus ſit eadez origo anime: quia omnes anime ſunt a deo: omnes homines ſunt eque nobiles. Solum autem illi ſunt ignobiles qui degenerant a ſua origine. producta eſt a deo. ⁊ ē ſimilis deo: ideo illi ſoli a nobilitate degenerant qui vicioſis moribus ſimilitudinem dei deturpãt quam ex origine contraxerunt. ¶ Nota dicit animos celſa ſede petitos. Hic loquitur more platonico qui voluit omnes animas ſimul eſſe creatas in celo et poſtea mitterentur in corpora qd̃ non eſt verum: ſed anime creantur in corporibus: ergo loquitur more Platonico: ꝙ deus animas receptas in celo clauſit membris corporeis: ⁊ de hoc videbitur nono metro huius tertij. ¶ Nota ꝙ omnium hominum eſt vna origo quia a deo ſunt creati quem patrem omnes vocamus: et omnes anime ſunt a deo: ergo nullus eſt nobilior alio ſm creationem licet ſm ingenium bene: quia ſoli illi ſunt ignobiles qui degenerant ſuam genealogiam cum diſcedunt a virtutibus et adherent vitijs.

Vnus cuncta miniſtrat:
Ille dedit phebo radios:
Dedit et cornua lune:
Ille homines etiam terris
Dedit et ſydera celo:
Hic clauſit membris animos
Celſa ſede petitos.
Mortales igitur cunctos
Edit nobile germen:
Quid genus et praauos ſtrepitis?
Si primordia veſtra
Auctoremqꝫ deum ſpectes
Nullus degener extat
Ni vitijs peiora fouens
Proprium deſerat ortum.

Nominum nobilitas

OMne hominũ genus ⁊c. Carmen eſt dicolon diſtrophon. prior verſus eſt alemanic? trimeter hypercatalecticus dactylicus ſpondeũ vbiqꝫ recipiens. Secundus eſt phereratius anapeſtuz quandoqꝫ admittens. acatalecticus. i. neqꝫ abundans neqꝫ deficiens. Leges ergo primũ verſum ſic. Omne hominũ genus in terris. Non ſic. Omne gen? boim. Et quartũ ſic. Vnus cuncta miſtrat. Nõ ſic. vnus qui cuncta miſtrat: q̃ faceres hypercataleciticũ ſine ratione: ⁊ preter aliorũ legẽ. hec monuiſſe ſatis ſit. Animos celſa ſede petitos. vnde Iuuenalis. Senſum a celeſti demiſſum traximus arce. Et eſt platonicorũ dogma vt docet Macrobius in de ſõnio ſcipionis: ſed a catholica veritate abhorrens. dicit enim diuus Auguſtin? : ꝙ aĩa creãdo infundit? ⁊ infundẽdo creat. Dz ſi velim? pie intelligẽ nihil eẽt hic in auctore nr̃o impiũ. Nõ enim dic̃ aĩos demiſſos eẽ a celſa ſede ſz petitos ab eo q̃ in ſup̃ma reſidet ſede ꝫ eſt a deo. Qd̃ verꝫ eſt. Cũ etenim aĩas brutorũ cũ corpib? naſci ⁊ pire voluit: aĩos humanos ipe ſol? creat. Et ita petẽdi ſũt a celeſti ptãte. Bene aũt dic̃ aĩos: q̃ aĩmus ſm Iuue

Ascenſius

Animus

nalem solius hominis est: anima autem etiam brutorum. dicit enim satyra. xv. Separat hec nos a grege mutorum: atq; ideo venerabile soli Sortiti ingenium diuinorumq; capaces. Atq; exercendis capiendisq; artibus apti. Sensum a celesti demissum tractimus arce. Cuius egent prona: et terram spectantia: mundi Principio indulsit communis conditor illis. Tantum animas: nobis animum quoq; &c. Cetera nota sunt.

¶ Prosa septima tertij libri.

S. thomas

QUid autem de corporis voluptatib⁹. Ista est prosa septima huius tertij libri: in qua philosophia ostendit beatitudinem non esse in voluptate. et primo ostendit hoc de voluptate generaliter. Secundo de quadam voluptate specialiter. secunda ibi. Honestissima quidem. primum probat dupliciter sm q̄ ponit duas rationes. secunda ibi. Que si beatos. Primo intendit talem rationem. In illis non consistit beatitudo ad que sequuntur multe incommoditates. sed ad voluptates sequuntur multe incommoditates: sicut declarat in littera. et dicit. Quid loquar de voluptatibus corporis id est delectationibus corporalibus: quarum appetentia id est cupiditas plena ē anxietatis: quia homo anxiatur cum caret eo quod cupit. satietas vero id est plenitudo voluptatuz plena est penitentie id est pene. cum igitur voluptatibus sit coniuncta anxietas et penitentia: in eis non consistit beatitudo: et addit quantos morbos illevoluptates et q̄ intolerabiles dolores solent afferre corporibus fruentium eis: quasi quendam fructum nequitie supple satis patet: quarum voluptatum motus id est affectus quid habeat iocunditatis id est voluptatis ignoro. quisquis autem volet reminisci suarum libidinum id est voluptatum: ipse intelliget id est cognoscet exitus id est fines voluptatum esse tristes. ¶ Nota q̄ duples ē voluptas. s. intellectual' et corpal'. prima ē p̄sequēda. s. intellectual': q̄ p̄sistit in speculatione aiaz btificās. secda ē fugiēda q̄ p̄sistit in delectatiōe sensuali corp⁹ mortificās. vñ Senec. q̄q̄gesima secda epla di. Voluptates p̄cipue extirpa: q̄ latronū more nos aplectunt vt strāgulēt. et Tul. Voluptas impedit omne p̄silū: atq; vt si dicā oc'os pstrīgit mentū: et inimica ē rōni: nullū vult cū virtute hā bē p̄mertiū. ¶ No. q̄ voluptas plena ē penitētia. Narrat enī Vale. q̄ cū Demosthenes phūs q̄reret amorē Thaidis meretricis: et p̄sensū ferret ei centū talēta petens Demosthe. aspiciēs in celū rīdit. p tāto p̄cio nō emā tm̄ pnie. sciebat enī q̄ voluptatē insepabiliter sequit pnia. ¶ No. q̄ volptates multos morbos afferūt: q: dic̄ Sene. in quadā epi. multos morbos mlta fercula ferūt. et vult Aristo. iij. ethi. q̄ laborātes in passiōib⁹ venereis et crapule marie trāsmutant sm corp⁹: crapula enī plures occidit q̄ gladi⁹. ¶ Que si btōs. Hic phūs probat p̄clusionē pr⁹ p̄tā alio mō deducēdo ad icōueniēs. et ē ratio ista. si in voluptatib⁹ p̄sisteret btitudo sequeret pecudes essēt btē: quod ē falsū. pecudes enī laborāt ad explēdā corporis voluptatem. vnde dicit. Que voluptates si p̄nt explicare beatos nihil cause est. i. nihil impedit quin pecudes dicant'. i. inducentur esse beate: quarum omnis intentio festinat ad explendam corporalem lasciuiam id est ingluuiē ventris. ¶ No. q̄ cum felicitas sit bonum nature rationalis nullas bestias felicitabit: quia tm̄ genus hominū vivit arte et ratiōe. ¶ Notādū q̄ ad fu

¶ Prosa septima tertij libri.

QUid autem de corporis voluptatibus loquar: quarum appetentia q̄ dē plena est anxietatis: satietas vero penitentie quātos ille morbos: q̄ intolerabiles dolores quasi quendam fructum nequitie fruentium solent referre corporibus: quarz motus quid habeat iocunditatis ignoro. Tristes vero esse voluptatū exitus quisquis reminisci libidinū suarū volet intelliget. ¶ Que si beatos explicare p̄nt: nihil causē est quin pecudes quoq; beate esse dicātur: quarz oīs ad implendam corporalem lasciuiā festinat intētio.

Voluptas

gam bestialium voluptatum hortatur Aristo. Alexan. in quadā epla di. O alexander declina a conatibus bestialiū voluptatū q̄ corruptibiles sunt. carnalis em̄ appetit⁹ inclinat ad corpa les ⁊tutes q̄ contristant intellectū. ⁊ subdit. conatus voluptatū generat carnalē amorē. hic ge nerat auariciā. hec generat desideriū diuitiar⁹: que generant inuerecundiā: inuerecūdia p̄sum ptionem: p̄sumptio infidelitatem: infidelitas latrociniū:, ppter que mala vitāda est voluptas

¶ Honestissima quidē cōiugis liberorūq̄ fo ret iocunditas: sed nimis e natura dictū est: ne scio quem filios inuenisse tortores. Quorū q̄ sit mordax quecūq̄ conditio: neq̄ alias exptū neq̄ nunc anxium necesse est ammonere. In quo Euripedis mei sententiā, pbo: qui caren tem liberis infortunio dixit esse felicem.

¶ Honestissima quidē cōiugis ... foret iocunditas: sed nimis ē extra naturam dictus: q: natura abhorret id quod volo dicere: q: nescio. i. taceo quem. i. aliquem inuenisse. i. habuisse filios tortores q̄ rum filior⁹ q̄ sit mordax. i. anxia q̄cunq̄ cōditio siue bona siue mala. neq̄ non necesse est te ammonere: alias expertū est: neq̄ necesse est ammonere te nunc anxium: in quo ego approbo sententiā Euripedis mei p̄bi: qui dixit carentē liberis infortunio felicē ee. ¶ Nota q̄ anxietas inest patribus propter malicias filior⁹. Narrat enim Eutropius in hystoria romanorum q̄ demetrides in suos seuiens filios duos ex eis interfecit. ⁊ cum persequeret tertium ille congregato exercitu obsedit patrem: pater aūt videns se non posse euadere seipsum interfecit. Etiam pater anxiatur de bonis filijs, ppter intensam dilectionem eorum ⁊ ꝓmotionem. quibus si aliquid aduersi contigerit pater reputat se infelicem. Et quo patet q̄ voluptas coniugalis hz anxietatem sibi anneram.

¶ Metrum septimum tertij libri.

HAbet hoc voluptas omnis
Stimulis agit fruentes
Apiumq̄ par volantum

QVid autem de corporis uoluptatib⁹. De voluptate prius dictū est. dictū aūt illud demosthenis q̄ cōmentarius hz narrat Aul⁹ geli⁹. lib. i. c. viij. Lais corinthia meretrix ob elegantiā venustātēq̄ forme grandē pecuniā demerebat. Ad banc demosthenes rhetor clanculū adit ⁊ vt sui copiā faceret petit. At lais decē drachmaruz milia poposcit. hoc facit nūmi nr̄atis denarium decem milia. Tali petulantia mulieris atq̄ pecunie magnitudine ictus erpauidusq̄ demosthenes auertitur ⁊ discedens. Ego inquit penitere tanti nō emo. vel nō emo centū sestertijs penitere. hec ille. Satietas ergo voluptatis plena est penitentie. Quinadeo vt pbus inquit ois aīa post coitū tristat. patet ⁊ q̄ error supioris cōmēti per demosthenem pbm dicit qui rhetor fuerat: ⁊ thaidem adijsse que lais erat. Quin pecudes quoq̄ beate esse dicant. Nam pecudes voluptati carnis maxime indulgēt filios tortores i. q̄ parentē more tortorum p̄sequebant vt iuppiter saturnū. Mordax q̄cunq̄ cōditio: siue boni sint filij siue mali magna ē parentib⁹ sollicitudo ⁊ cura. vñ petrarcha de remedijs vtriusq̄ fortune li. i. c. lxx. Si bom(inē)tibi filij sūt iugis erit, p illis timor: sui mali sempitern⁹ dolor interim solamen ambiguum: certa cura. hec ille. Euripidis poete poti⁹ q̄ pbi notatu dignū est verbum.

Ascensius Lais.

¶ Metrum septimum tertij libri.

HAbet hoc voluptas ois. Istud est metrū septimū hui⁹ tertij q̄ dr̄ anacrontium ab inuentore: iambicum vel anapesticū a pede predominante: quia hz primū pedem anapestū ⁊ reliquos iābos. ⁊ est dimetrū. i. quattuor pedū, catbalecticū: qa

Sanctus Thomas

deficit syllaba.nã post tres pedes remanet vna syllaba ō quarto pede.In quo metro pbia ostendit qd mali psequit oẽm voluptatẽ.ois eñ voluptas ppter anxietatẽ sibi annexã est transitoria:qō confirmat p quoddã exemplũ di.Dis voluptas bz qō dicã:q; voluptas agit.i. vexat fruentes stimulis.i.punitionib⁹ & est par.i.similis stimulis apiũ volantũ. vbi p; post q̄ apis fudit grata mella fugit & ferit corda icta .i. pcussa anxietate nimis tenaci morsu.q.d. iocũditas voluptatis nimis est transitoria: sed anxietas quã affert nimis est ꝑmansura. ¶ Notandũ bz ois voluptas corpalis primo delectet & postea pungat ad modũ apũ:cum hoc maxime inueniãt in voluptate venerea ad cuius fugã Aristo. hortatur Alexandrũ di.O clemens imperator: noli te nimiũ ĩclinare ad

Ubi grata mella fudit
Fugit & nimis tenaci
Ferit icta corda morsu.

¶ Prosa octaua libri tertij.

Coitus

coitũ:q; coitus est q̄dã ꝑprietas porcoꝝ.q̄ igit̄ tibi glia si exerceas viciũ bestiarũ & actus brutoꝝ. credo mihi indubitãter q̄ coitus ē destructio corpis:abbreuiatio vite: corruptio ñrtutũ:legis trãsgressor & generat femineos mores. Qualiter aũt sit fugiẽda delectatio venerea docet Alan⁹ in li.de planctu nature & scientia dicẽs. Si venerem fugitare velis:loca tempora vita. Nã loc⁹ & temp⁹ pabula donat ei. Et paup Henric⁹ loquens de amore dicit. Proscribas igitur gladijs & fustib⁹ ipm. Et fugiẽdo fuga q̄ fuga sola fugat.

Ascensius

Nabet hoc voluptas omnis. Carmen hoc monocolon est. Cõstans trib⁹ pedib⁹ & syllaba abũdãte. Anapesto:& duob⁹ iãbis:sz tertio etiã spondeo esse potest. Legendum est autem volantũ non volantiũ: & ecõtrario apiũ nõ apũ. propter legem carminis. Similitudo quam pbia innuit in hoc stat: q̄ sicut apes melle dulcissimo ꝑ volatum amicoꝝ acri stimulo doloris punguntur:& aculeo occurrentem pungũt: ita fruentes rebus p; voluptate sua quã tunc dulcẽ inuenerunt:cessante voluptate stimulis penitẽtie agitantur. Ferit:idest concutit a ferio cuius preteritum propriũ in vsu non est:vsurpatũ percussi aut simile esse potest.

¶ Prosa octaua tertij libri.

Sanctus Thomas

Nbil igit̄ dubium est. Ista est octaua ꝑsa buius tertij in qua pbia ostendit quãtis malis sunt implicita ꝑdicta bona in quibus aliqui posuerunt felicitatem.secũdo ostendit q̄ exilia sunt corporis bona:ibi. Jam vero. Primo dicit. Nulli dubium est predicta consideranti quin be vie quibus nituntur homines ad beatitudinẽ puenire sint q̄dã deuia nec valeãt quẽ q̄ pducere eo.i.illud ad qō ꝑmittunt se esse pducturas.quãtis ño malis sint implicate breuissime mõstrabo. qd eñ sup.istoꝝ est sine malo.q.d.nihil.vñ subdit. Pecuniã congregare ne conaberis.i. laborabis:sed eripies.i.rapies habenti:& ita implicaberis malo violentie.vis fulgere dignitatib⁹ dãti supplicabis.& q̄ cupis ceteros preire bonore tu vilesces humilitate poscẽdi. potẽtiã ne desideras subiacebis periculis subiectoꝝ.gloriam petis:sed aspera distract⁹ securus eẽ desistis.

voluptariam vitam degas: sed quis non spernat atq; abijciat tanq̄ contemptibilem seruum vilissime q; pro et fragilissime rei scilicet corporis. ¶ Notandum q̄ homo querens pecuniam incidit in manum violentie: quia omnis pecuniosus est violentus primo erbi corum. Sed querens honores et dignitates humiliando se alijs supplicabit. Sed dicit Sene. in libro de beneficijs. Molestum est verbum et onerosum demisso vultu dicere rogo. Querens autem potentiam et gloriam oportet q̄ ꝓpter potentiam et gloriam defendendam persecutionibus impro-

stis. Voluptariā vitā degas: sed q̄s nō spnat atq; abijciat vilissime fragilissimeq; rei corporis seruitiū: ¶ Jā vero qui bona ꝓ se corpis ferunt: q̄ exigua q̄ fragili possessione nitūtur: Num enim elepbātes molem tbauros robore superare poteritis: Nū tygres velocitate ꝓeibitis: Respicite celi spaciū: firmitudinem: celeritatē: ⁊ aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem celum non bis potius est q̄ sua qua regitur ratione mirandū. ¶ Forme vero nitor vt rapidus est: vt velox: ⁊ vernaliū florum mutabilitate fugacior. Quod si vt Aristoteles ait lī ceis oculis homīes vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nōne introspectis visceribus illud Alcbibiadis superficie pulcberrimum corpus turpissimū videretur: Igitur te pulcbrum videri non tua natura: sed oculorum spectantiū reddit infirmitas. Sed estimate q̄ vultis nimio corporis bona: dū sciatis boc qd cunq; miramini: triduane febris ignicko posse

bos q̄ fuit. Voluptariā vitā degas: sed q̄s nō spnat atq; abijciat vilissime fragilissimeq; rei corporis seruitiū: ¶ Jā vero qui bona ꝓ se corpis ferunt: q̄ exigua q̄ fragili possessione nitūtur: Num enim elepbātes molem tbauros robore superare poteritis: Nū tygres velocitate ꝓeibitis: Respicite celi spaciū: firmitudinem: celeritatē: ⁊ aliquando desinite vilia mirari. Quod quidem celum non bis potius est q̄ sua qua regitur ratione mirandū. ¶ Forme vero nitor vt rapidus est: vt velox: ⁊ vernaliū florum mutabilitate fugacior. Quod si vt Aristoteles ait lī ceis oculis homīes vterentur vt eorum visus obstantia penetraret: nōne introspectis viscerib⁹

ro nitor. Hic philosophia ostendit intentum de pulchritudine forme scilicet q̄ sit exile bonū quia est trāsitoria ⁊ quia tantū est superficialis ⁊ dicit. vero pro sed nitor id ē pulchritudo forme vt id est q̄ rapidus est: vt id est q̄ velox. i. velociter est transiens: ⁊ est fugacior id est mutabilior mutabilitate florum vernalium. q.d. satis est euidens. vnde si homines vterētur linceis oculis: vt ait Aristo. ita vt eorum visus penetraret obstantia scz corpora. nonne illud corpus Alchibiadis superficie pulcherrimū introspectis visceribus turpissimū videretur. q.d. sic. et q̄ concludit philosophia. Igitur te pulchrū videri non reddit id est facit tua natura: sed infirmitas oculorum spectātiū. Et subdit. Sed estimate q̄ nimio vultis bona corporis: dū sciatis hoc quodcūq; fuerit corporis posse dissolui ignículo. i. calore febris triduane. febris enī acuta ſm medicos quandoq; tertio die perimit. Et tunc breuit recolligit supradicta dicēs. Ex quib⁹ omnib⁹ licet redigere ī summā q̄ hec scilicet supradicta bona nō possunt prestare ea que pollicētur. i. promittunt: nec perfecta sunt cōgregatione omniū bonorū: nec ad beatitudinē ferunt quasi quidā calles. i. vie: nec ipsa perficiūt beatos. ¶ Notandū q̄ pulchritudo corporis nō ē durabilis. quia dicit Virg. O formose puer nimiū ne crede colori. Alba ligustra cadunt: vaccinia nigra leguntur. ¶ Notandū q̄ ꝓmunt dicitur q̄ visus linceus obstātia corpora penetrat. sed illud nec ab Aristo. neq; ab aliquo autentico inuenit. vſi Isido. in lib. etbymolo. loquens de lince dicit q̄ linx dicit⁹ est quia in luporū genere numeratur: bestia macul distincta tergo vt pard⁹ sed simil lupor cui⁹ vrinā quertit ī durities p̄ciosi lapidis dicūr: qui ligur⁹ appellat. Nihil aūt dic Isido. de penetratione visus. ¶ No. q̄ Alchibi. mulier fuit pulcherrima: quā videtes quidā discipuli Aristo. duxerūt eā ad Aristo. vt ipaz videret: q̄ visa dixit. Si boies lynceos oculos haberēt vt quecq; obstātia penetrarēt introspectis visceri⁹ corp⁹ q̄ apparet pulcherrimū turpissimū videretur.

Ascensius

Seruitiuz Pre se ferre

Forme fugacitas

Lynx

dissolui. Ex quibus omnibus illud etiā in summaz redigere licet: q̄ hec que nec prestare que pollicentur bona possiunt: nec omnium bonorū congregatōne perfecta sunt ea: nec ad beatitudinem quasi quidā calles ferūt: nec beatos ipsa perficiunt.

NIhil igit duoz ē ⁊c. Certe nihil ēt ī verbis dubiū ē. Quid em̄? mod⁹ ē iterrogādi. Pecuniā ne. ēt iterrogādo ꝓferk. Ne ꝓ an. Donāti supplicab. i. caput ⁊ genus illi plicabis supplet. Seruitiū duo significat: vtpote fermentē seu seruū ⁊ mister. ū et⁹. Und⁹ apd Liuiū frequēter seruitia ꝓ ipis seruis leges. Qui bona p̄ se corpor ferūt. Prese ferre ē quodā gestu corpis ac motu vult⁹ animi q̄litatē ī dicare. vt b̄ p̄ se fert ꝓbitatē. i. et gestu ⁊ signis exteriorib⁹ idicat se eē ꝓbū. Hoc ḡ loco q̄ p̄ se ferūt bona corpis idem indicant se habere bona corporis: aut qui ad ostentatione indicāt q̄ pre ferūt bona corporis q̄. i. q̄tū fragili possessione: nitunt. i. fulciunt aut stabiliunt seu fundant: q.d. fragillima. Et aliquando definite. i. saltē post lōga tpa. Nescio quo errore scriptū repperi definate pro definite. Forme vero nitor vt rapidus est: vt. i. quātū rapidus. q.d. rapidissim⁹. vnde notū verbū. Homo natus de muliere breui viuens tempore replet multis miseriis. Qui quasi flos egredit et cōterit et fugit velut vmbra ⁊c. Et virgil⁹ in opusculo de rosa. Lolligevirgo rosas dū flos nouus et noua pubes. Et memor esto euū sic properare tuū. Formā pditā irrepabilē eē dolet. Tibull⁹ bis ꝟbis. Crudeles diui: serpens nouus exuit annos. forme nō vllā fata dedere morā. Solis eterna est phebo bacchoq; iuuēta. Nā decet intonsus crinis vtrūq; deū ⁊c. Vernaliū florū q̄ verno tpe pluriml oriūt. Lynceis oculis. Sūt q̄ velint hic intelligi virū quendā dictū lynceū qui incredibili videndi potētia ꝓditus erat. de quo horatius in epistolis. Nō possis oculo q̄tum contendere lynceus. Non tamen idcirco contēnas lippus iungi. Sed melius huic loco q̄drat vt de lynce animali itelligamus: qō quidā inter lupos ceruarios numerāt: scz plin⁹ qz distincte de vtr⁹q; agit distincta eē a ialia satis idicat. Fuit vt ouid⁹ docet et Seruius recitat: lynx ret scythie in boc animal maculosum conuersus: qō plinius libro. xxviij. ceteris quadrupedibus visu prestare docet. Perottus autem dicit quosdam putare ipsum montium connera visu penetrare. vnde lyncei oculi qui acutissimi sunt dicunt. verū sūt qui sic verisimile facere conantur vt dicant species quadam in aerem etiam altum diffundi a rebus post montem aut murum stantib⁹: q̄s oculi nostri nō depbendūt nisi diffusio illa directa fuerit: ⁊ ad eos vsq; p

uenerit: ſz lynceos oculos etiã tenuiſſimas ſpẽs depẽdere. verũ ſi textui noſtro loc⁹ eſſet: oporteret vt nõ tm̃ fic: ſz etiam penetrando res opacas ꝓſpiciant lynces quod licet veriſimile non eſt: nihil ꝓpoſitum diminuit: quia ſatis eſt ſupponere ꝙ ita ſit. Dicit enim ſi quis bẽt tales oculos q̃les lynces bẽe credunt: tunc videret corpus foris pulcherrimũ intus putredinis plenum eſſe: ꝙ g̃ obſcenũ non videtur formoſiſſimũ in ſuꝑficie corpus: non eſt q: tale non ſit: ſed ꝙ videre non valeam⁹. Alcibiadis ſuꝑficie pulcherrimũ corpus. hic comentũ feciſſe ſuꝑioꝛ auctoꝛẽ nõ dubito: qui qõ ex hyſtoꝛijs repire nõ potuit coment⁹ẽ dicẽs alcibiadẽ fuiſſe mulierẽ: cũ ſercẽtis auctoꝛib⁹ cõſtet fuiſſe virum longe ĩdulgentiſſimũ ⁊ formoſiſſimũ. Fuit aũt atheniẽſ. clinie filius. in quo teſte emilio pro bo ꝙd natura efficere poſſit videt experta: nihil emi eo fuit excellentius vel in vitijs vel in virtutib⁹. Natus eſt emi in ampliſſima ciuitate: ⁊ oĩm etatis ſue formoſiſſimus: vſq; adeo vt a ſocrate ꝑceptoꝛe ſuo amari ſed caſte mererẽtur. Nam vt plato in Sympoſio auctoꝛ ẽ nõnũq; apud ſocratem pnoctant ſz nõ al'r ab eo ſurrexit: q̃ fili⁹ a patre. Ceteras dotes ei⁹ docet toꝛtelli⁹. Nũc q̃tum ad formoſitatem ei⁹ ſatis eſt diſſeruiſſe. Alcibiades

¶ Sed eſtimate q̃ vultis hoc male ſcriptum repperi videlz q̃ vult⁹ forte q: male intellectũ. Oꝛdo autem eſt. Seſt eſtimate. i. appꝛecia mini bona coꝛpoꝛis nimio ſup. p̃cio q̃. i. q̃tum vultis dũ. i. dũ non ſciatis hoc qõcũq; miramĩ poſſe diſſolui igniculo. i. paruo ardoꝛe tri-

¶ Metrum octauum libri tertij.

Heu beu q̃ miſeros tramite deuio
Abducit ignoꝛantia:
Non aurũ in viridi q̃rtis arboꝛe:
Nec vite gemmas carpitis:
Non altis laqueos montibus abditis
Vt piſce ditetis dapes:
Nec vobis capꝛeas ſi libeat ſequi
Thirrena captatis vada:
Ipſos quinetiam fluctibus abditos
Nouunt receſſus equoꝛis:
Que gemmis niueis vnda feracioꝛ
Vel que rubentis purpure:
Necnon que tenero piſce vel aſperis
Prestant echinis littoꝛa

duane febꝛis. q̃ licet non necat: formam tamen ſemper polluit.

¶ Metrum octauum tertij libri.

Heu beu miſeros tramite deuio. Iſtud eſt octauum metrum huiue tertij: cuius primus verſus dicitur metrum aſclepiadiũ ab inuentoꝛe: coꝛiambicũ a pede ꝑ dominante. Secundus verſus dicitur metrum acbilocbium ab inuentoꝛe: iambicum a pede ꝓdominante. In quo metro philoſophia deplangit errorẽ hominum qui in querendo minima bona ſunt ꝓuidentes ſed in querendo ſummum bonum adducuntur ignoꝛantia. primo facit hoc. ſecundo precatur vt homines tediati falſis bonis redeãt adverũ bonũ. ſcda ibi. Quid dignũ. di. g̃. Heu eſt interiectio dolẽtis ⁊ eſt diſſyllabũ ꝓpter metrũ: q̃ ignoꝛantia abducit miſeros deuio tramite. i. tranſuerſa via ſup. a vo bono. vos boues non q̃rtis aurũ in viridi arboꝛe: nec carpitis. i. deſideratis gẽmas vite: vos nõ abditis. i. non abſconditis laq̃os ꝑ captura piſciũ in altis montib⁹ vt ditetis dapes piſce: ⁊ ſi vobis libeat ſeq; capꝛeas nõ captatis. i. non acceditis vada thirrena: ideſt mare thirrenũ q̃ eſt in italia. quinetiaz ꝓ certe homines nouunt: ideſt nouerũt ipſos receſſ⁹ abditos. i. abſconditos fluctibus equoꝝ. etiaz homines nouunt que vnda ſit feracioꝛ: ideſt abundantioꝛ niueis gẽmis. i. margaritis: vel que vnda ſit feracioꝛ rubentis purpure. i. conchilio: ũ quoꝝ ſanguine fit purpura. ⁊ homines nouunt q̃ littoꝛa pꝛeſtant. i. abundant tenero piſce. vel aſperis echinis. i. talibus piſcibus. ſed quonã. i. vbi lateat bonum ſcz beatificum quod cupiũt: Sanctus Thomas

nec scire sustinent ceci existentes: v sup. illud bonum qđ abijt trans polũ stelliferum: illud bomines dimersi cecitate ignorantie petunt tellure. i. querunt terra. ¶ No. ſm Jsido. li. etbimo. capra est agrestis capra: que qr acutissime videt greci eam pondoidam appellauerunt. ¶ No. ſm Jsido. cp echinus est piscis paruus semipedalis q̃ adherendo videtur retinere nauẽ: r est piscis asperrimus ad modũ erici ad edendũ satis suauis. ¶ Quid dignũ stolidis mentibus imprecer. Dic precatur philosophia vt post tedium falsorum bonorũ bomines redeant ad verum bonũ rdi. Quid dignũ ego imprecer stolidis mentib⁹ boim. q. d. nbil aliud nisi boc cp boies ambiant ipsos bonores r opes r comparauerint. i. acquisiuerint sibi falsa bõa graui molle. i. tediosa sollicitudie tandez tedio ducti cognoscant vera bona. ¶ No. cp ista deprecatio philosopbie non est ex maliuolentia: sed ex benignitate: r ideo non optat cp bomines permaneant in desiderio bonorum temporalium sed vt illud desiderium magis sit eis medium perducendi a dveruz bonum. nec ipsa imprecatur cupi ditatem vel ambitionem bonoris adesse: sed vt quibus adest per boc ad verum bonum deducantur.

Sed quonam lateat quod cupiunt bonum
Nescire ceci sustinent:
Et quod stelliferum trans abijt polum
Tellure dimersi petunt.
Quid dignum stolidis mentibus imprecer?
Opes bonores cp ambiant:
Et cum falsa graui mole parauerint
Tum vera cognoscant bona.

Ascensius

Eu beu cp miseros rc. Carmen est dicolon distrophon. primus versus est asclepiad⁹ constans spondeo: dactylo: pentimemeri cp: idest syllaba post duos pedes abundante: r duobus dactylis. Secundus est archilochius iambicus dimeter acatalecticus, recipiũt pericbium in fine vbi iambi potestatez babet. Legitur autem prim⁹ versus dupl'r. Nam quidã legunt cp miseros. vt sit beubeu vel ebeu cp. i. cptum miseros abducit ignorantia. Alij legũt que. vt benbeu q̃. i. qualis ignorantia rc. Vult aũt ostendere pbia filios bui⁹ seculi esse prudẽtiores filijs lucis. sciunt eñ omnes vbi bona terrena querant: r paucivbi celestia. Nec vite. i. in vitevt sit becvitis in ntõ. Non bec vita. Nõ g̃ dices gẽmas vite: ſz gẽmas carpitis vite. i. invite vinifera. Nõ altis laqueos mõtib⁹ abditis. nõ abditis. i. absconditis laqueos. i. rbetia vt pisce ditetis dapes. Cave ne scribas vt pisces rc. Capree sũt capre silvestres Tbirrena vada. i. mare inferũ in italia: a tbirreno duce lydor appellato qui in etburiã consedit. Que gẽmis nives vnda feracior. qr dictum est cp rubri maris in india. vel que rubẽtis purpure: dictum eñ est cp aprici maris iuxta tyrũ. dicit rubẽtis, ppter ferrugineã bispanie. Nec non q̃ tenero pisce. Credo ostreã intelligit: que ablatis testis tenerrima est. vel asperis prestat echinis. De bijs duob⁹ boratⁱ secũdo sermonũ. Ostrea cyrceis: misero orimur echini. Serui⁹ vult latine dici: bec ostrea ostree: qr latine nullũ aialis nomen neutri gñis reperit. sed ostreus nentro gñe vult grece dictũ censeri. Echin⁹ est piscis calicẽ bijs echinatũ. i. acutũ spinis i more castanee: ppter qđ echin⁹ est dict⁹. Greci eñ echinon birtũ vocant. spinas p pedib⁹ babet ingredi buic est in orbẽ volũi. itacp detritis sepe aculeis invenit. Non est aũt is piscis de quo cõmentari⁹ supior dicit cp naues remoretur. vñ remora latine dr. sz ille dr. bec echineis bui⁹ echineidos buic echineidi banc echineida rc. sicut dict⁹ est piscis cp naues retineat. Echin eñ grece significat tenere: r nays dr nauis. de boc pisce dicit lucan⁹. In medijs echineis aqs rc. Et est echineis piscis admodũ paru⁹ in petris vivens: q̃ adberens carinis naues retardat: qđ pstanti fide cũ plinio multi alij tradũt. Quid dignũ stolidis mentib⁹ imprecer. Imprecari ẽ cõtra voluntatẽ alteri⁹: r sepe ꝫ bonũ et⁹ vt aliq̃d eueniat p̃cari. Precar aũt boc pbia: vt sic mortales ambiant. i. cũ ambitu accumulent opes cp pro et bonores: vt cũ. i. postcp compauerint graui mole. i. molestia vel magnitudine falsa sup. bona: tum. i. tunc cognoscant vera bona: iaz contẽnentes falsa.

Ostrea
Echini

Echineis

Liber tertius Prosa nona.

¶ Prosa nona tertij libri.

Hacten⁹ mendacis. Ista est nona prosa hui⁹ tertij libri: in qua phia vult ostendere q̄ sit vera beatitudo. ⁊ primo ꝓtin uat dicta dicendis. Secūdo assignat causam falsę felicitatis. Tertio ostendit que sit vera felicitas. Scda ibi. Quod em̄. tertia ibi. Habes igit̄ inquit ⁊ formam. Primo dicit. Hacten⁹. i. hucusq; sufficiat ostendisse formaz mendacis felicitatis. i. falsę quā si ꝑspicaciter intueris. i. consideres: ordo est i. restat monstrare: deinceps. i. postea q̄ sit vera sup. felicitas. ⁊ di. Boe. ego video nec opib⁹ sufficientiam posse contingere: nec regnis potentiā: nec dignitatib⁹ reuerentiam: nec celebritati gl̄iam: nec leticiam voluptatibus: que tamen vident̄ ꝓmittere: ⁊ sic falsa felicitas est in eis. ⁊ dicit phia. Nūquid tu dep̄hendisti causas cur illud ita sit. ⁊ dicit Boe. ego video⁊ intueri. i. cognoscere tenui rimula. q. d. non plene sed imperfecte video illas causas: sed aperti⁹ cognoscere malim. i. magis veliz ex te. ⁊ dicit phylosophia. Atqui pro certe ratio. i. causa falsę felicitatis promptissima est. ¶ Nota q̄ falsa felicitas dō mendat eo q̄ non adimplet q̄d ꝓmittit. diuitie enim promittunt sufficientiā: dignitates: reuerentiā quā non conferunt sicut patet ex p̄dictis. ¶ No. q̄ cognitio falsę felicitatis vtilis ē: ꝗa cognitio mali expediens ē ad cautelam ſm Alanū in li. anticlaudiano de planctu nature ⁊ scientia q⁹ malum nonvitat̄ nisi cognitus q⁹ notitia mali ducit in cognitionem boni per oppositum. igitur vult phylosophia primo assignare causas falsę felicitatis: ⁊ tunc ostendere q̄ sit vera felicitas. ¶ Q̄d em̄ simplex est. Hic phia assignat cām falsę felicitatis: ⁊ declarans eā ostendit q̄ sufficientia: potentia: reuerentia: gloria: ⁊ leticia sunt vnū in re. Scdo ostendit quo boies ista separant abinuicē. scda ibi. Hoc igitur q̄d est vnū. Primo dicit q̄ causa falsę felicitatis est q̄ error humanꝰ id q̄d est simplex: q̄ ꝑ ⁊ indiuisum natura. i. de sua natura sepat. i. dividit: ⁊ error humanꝰ traducit a ꝯo bono ⁊ perfecto ad falsum ⁊ ad imꝑfectū bonū. ⁊ tunc declarat istā cām ostendens q̄ reuerētia ⁊ potētia ⁊ oīa alia sunt vnū ⁊ idē in re. ⁊ ꝓmo ostendit potētiam idē esse cū sufficientia ⁊ di. An tu arbitraris illud q̄d nihilo indigeat illud egere potētia? ⁊ rñdit Boe. Minime inq̄. Phia ꝓbat di. Recte tu quidē rñdens. nam si q̄d est q̄d sit valētie imbecillioris. i. potētie debilis in vlla. i. in aliq̄ re: necesse est esse q̄ ꝑ egeat alieno ꝓsidio. i. auxilio. Et di. Boe. Ita est inq̄. Cōcludit ergo phia di. Igit̄ vna ⁊ eadē est natura sufficiētie q̄ ꝑ ⁊ potētie. ⁊ di. Boe. Sic vī. tunc ostendit dignitatē esse eandē cū p̄dictis di. Q̄d ꝯo hmōi est sufficiēs ⁊ potēs: nunq̄d illud censes. i. iudicas spnendū tanq̄ indignū: an ꝓrio oīz rerū tpaliū

Sanctus Thomas

Cognitio falsi

cognitio mali

tion spernendū sz dignissimū oī veneratione. Rñdit Boe. nō pōt dubitari ān hoc sit dignissimū oī veneratione. ꝛ. P. Addam⁹ igit sufficiētie ꝛ potētie reuerētiā: ꝙ hec triavnū iudicem ꝛ dī. Bo. Addam⁹ ḡ si volum⁹ vera ꝓfiteri. ¶ Notandū ꝙ potētia idē est ꝙ sufficiētia. ꝙ enim aliq̄d oī modo sit sufficiens ita ꝙ nulli⁹ egeat: ꝛ ꝙ careat potentia ꝑdictionē includit qz si careret potētia respectu alicui⁹ possibilis: nō esset oīno sibi sufficiēs. ¶ Notandū cuicunq; inest summa sufficientia ꝛ sūma potentia eidē inest ꝛ summa reuerētia. inq̄tum em̄ aliq̄d bz rōnem p̄incipij intantū est diguū reuerentia cum filij reverentur ptres: quia sunt p̄incipiū esse eoz: ꝛ ferui dominos: qz sunt principia suoz: in mandato mouentia eos p̄ ipertū. ꝛ reueremur viros virtuosos: qz sunt principia gubernantia vitam politicā. potētia aūt dicit rōnez principij. vñ illud est maxime principiū qđ est potentissimum ꝛ ideo reverendissimū. Quid igit inquit. Nic ofidit p̄dictis esse annexam gliam ꝛ leticiā dī. Quid vero censes. i. iudicas illud qđ est sufficientissimū: potentissimū: reuerēdissimū: est ne boc obscurū ꝛ ignobile: vel est clarissimū oī celebrita te. i. gloria. rñdet Boe. ego confiteor illud esse celeberrimū. i. gloriosissimum sicut est. Tūc p̄bia concludit dī. Consequēs igit est vt fateamur claritudinē. i. gloriam nihil differre a tribus superioribus. ꝛ dī. Boe. Consequitur inq̄. Tunc ostendit idem de leticia dī. Illud qđ nullius alieni egeat: ꝛ qđ cuncta suis viribus possit qđ est reuerēdum ꝛ clarum: nōne boc etiā constat esse letissimū. Rñdet Bo. nō possum cogitare vñ tali vllus merор obrepat. i. intret. ꝛ tunc concludit p̄bia dī. Si supiora manebunt sup. vera necesse est illō plenum esse leticie. ꝛ per eadē ꝓcessa necessarium est esse noīa diuersa sufficientie: potentie: claritudis: reverentie: ꝛ iocūditatis: sed substantia eoz nullo modo discrepare. qđ ꝓcedēs Boe. dī. necesse est inq̄. ¶ Notandū ꝙ oēs creature ꝓpanť ad deū sicut effect⁹ ad suā cām: ꝛ qz noticia cuiuslibet cāe relucet in suo effectu: necesse ē ipsi⁹ dei bīe noticiā p effectū ꝛ noticiā cū laude: hui⁹ defect⁹ dei repūtet ipm sub rōne bonitatis ꝛ pfectionis q̄ ē materia laudis. Cū igit glia fic clara cū laude noticia: necesse est principiū oīm rerū qđ est sufficiētissimū potētissimū ꝛ reuerēdissimū etiā esse gloriosissimū. ¶ Notādū ꝙ sufficiētissimo nullū bonū deest: ꝛ talis bz appetitū q̄ratū bono adepto. q̄ est aūt appetit⁹ in bono adepto. i. leticia: q̄ bonū sufficiētissimū etiā ē letissimū. ¶ Notā. ꝙ oīa ista sufficiētia potētia reuerētia glia ꝛ leticia sūt vnū i suba nō aut sūt vnuz i suba: sic aggregatū ex diuersis reb⁹. tūc em̄ ibi esset oppositio

alieno. Boe. Ita ē inq̄. Pbi. Igitur sufficiētie potētieq; vna eadēq; est natura. Boe. sic videť Pbi. Quod vero hmōi sit spernēdū ne esse censes: an cōtra rerū oīm veneratōne dignissimū? Boe. Ať boc inquā nec dubitari quidē potest. Pbi. Addamus igitur sufficientie potentieq; reuerentiam vt bec tria vnum esse iudicemus. Boe. Addammus. siquidē ℞a volum⁹ ꝓfiteri. Pbi. ¶ Quid igitur inquit obscurum ne boc atq; ignobile censes esse. An omni celebritate clarissimum? Considera vero quod nihilo indigere quod potentissimū: quod bonore dignissimum esse concessum est egere claritudine: quā sibi prestare nō possit: atq; ob id aliqua et parte videatur abiectius. Boe. Non possiuz inquā qui boc vti est ita etiam celeberrimū esse cōfiteor. P. Cōsequēs igitur est claritudinē superioribus tribus nihil differre fateamur. Boe. Consequitur inq̄. P. Quod igitur nullius egeat alieni quod suis cūcta viribus possit: quod si clarum atq; reuerendum: nonne boc etiā cō-

Sufficientissimus

qđ repugt potētissimo ⁊ dignissimo eo ꝙ simpliciora digniora sūt ꝓpōitꝫ : sꝫ đ b postea melꝰ patebit. ¶ Hoc igit qđ ē. Hic pbia oñdit q̄lit boies illđ quod ē vnū diuidūt. Scđo mouet dubitatōez: ibi. Quid igit inq̄. ꝑmo oñdit quō boies diuidūt illđ quod vnū ⁊ dic. illđ quod ē vnū ꝙ ꝑ ⁊ simplex natura sup. illđ diſptit. i. diuidit p̄uitas būana. i. pu⁹ error boiꝫ q̄rēdo vnū sine alio. ⁊ dū boies conant. i. laborāt adipisci ptē rei q̄ partib⁹ carꝫ. bō nec ꝑ nō assequit vllā portionē. i. ptē: nec ipaz rē integrā quaz affectat. ⁊ q̄rit Bo. q̄ nām mō diuidūt boes ista. di. pbia q petit. i. captat diuitias pp fugā penurie causa sufficiētie. vl laborat đ potētia sꝫ mauult. i. magꝫ vult eē vil. i. idign⁹ : ꝙ ꝑ ⁊ obscur⁹. i. iglor⁹ ⁊ ita nihil curat de dignitate ⁊ gl̄ia: talis ēt subtrahit sibi mltas voluptates naturales ne amittat pecuniā quā pauit. i. lucrat⁹ ē: sꝫ b mō nec sufficiētia ꝓtigit: quē valētia i. potētia dserit: quē modestia pūgit: quē virilitas. i. reuerētia abijcit: quē obscuritas. i. ifamia recōdit. q. d. nō. Tūc oñdit de potētia idē di. Qui vero solū desiderat posse. i. potētiā: ille ꝑfligat. i. diſpgit opes despicit voluptates ꝙ ꝑ ēt bonoꝛē carētē potētia ⁊ nihilipē dit gl̄iā : sꝫ videas q̄ mlta buc deficiūt. fit em̄ aliq̄ vt tal' egeat necessarijs vt mordeat' ārietatib⁹: ⁊ cū neḡat b ꝓpellē ēt illđ quod maxime petebat dſistit eē potēs. Similit sꝫ rōcinari de alijs trib⁹. s. đ bonoꝛib⁹: de gl̄ia: de voluptatib⁹ sic de p̄dictꝫ duob⁹: nā cū vnū qđ ꝙ boꝛ pfecte acceptū sit idē qđ cetera (vt declaratū ē) q̄sq̄s petit aliq̄d boꝛ sine ceterꝫ nō appētēdit illđ quod đsiderat. ¶ Notādū q̄ q̄rit partē rei idiuisibil' partē nō inueniet nec ipaz rē cui⁹ partē q̄rit: qꝛ ī reꝛ natura idiuisibile partē habz. cū igit p̄dicta q̄nq̄. i. sufficientia reuerētia ⁊c. ex pte rei sūt vnū ⁊ idiuisibilia liez differāt nominib⁹: q̄ q̄rit vnū sine alio nō inuenit. ¶ Notādū ꝙ ista q̄nq̄ ꝓput inueniunt ī reb⁹ sensibilib⁹ i q̄b⁹ habēt eē ī mō ipfectoꝛ diminuto sic vnū inuenit sine alio. iqntū autē accipiunt fm eē pfectū ⁊ summū ꝓput inuenit ī btitudie sic sūt idem indiuisibilit ⁊ vnū nō inuenit sine alioꝛ: qꝛ summa sufficiētia ē btitudoꝛ: ⁊ sic đ alijs. ¶ No. ꝙ qꝛ bō naturalit desiderat btitudinem tm vnūq̄ dq̄ p̄dictoꝝ q̄nq̄ đsiderat fm qđ spectat ad btitudiez: b aūt ē fꝫ pfectū iqntū eadē sūt btitudini: ⁊ qꝛ btitudo cū sit de⁹ ē idiuisibil': ꝛia q̄nq̄ p̄dicta sit vnū idiuisibilit. ex q̄ patꝫ ꝙ qꝛ boies querūt ista secūdū ꝙ ipfecta inq̄tū sunt in sensibilibus: et tamē desiderant ea secundū perfectionem: ideo boies nō assequunt ꝑ ea qđ đsiderāt

stat esse letissimū? Bo. Sed vnde buic ,inq̄ tali meroꝛ vllus obꝛepat nec cogitare quidē possum. Quare plenum esse leticie siquidem superioꝛa manebunt necesse est cōfiteri. P. Atqui illud quoq̄ per eadez necessariū est sufficiētie: potētie: claritudinis: reuerētie: iocūditatis: nomina quidē esse diuersa: nullo ño mō discrepare substantiā. Boe. Necesse ē inq̄ b. P. ¶ Hoc igitur quod est vnū simplexq̄ natura prauitas hominū dispertit: ⁊ dum rei que partibus caret partē conantur adipisci: nec portionē q̄e nulla est: nec ipsā quā minime affectat assequitur. Bo. Quonām modo inq̄. P. Qui diuitias iq̄t petit penurie fuga de potētia nihil laborat vilis obscurusq̄ esse mauult: multas etiaz sibi naturales q̄ subtrabit voluptates: ne pecuniā quā parauit amittat. Sed boc mō nec sufficiētia quidē contīgit ei quē valentia deserit: quez molestia pungit: quem vilitas abijcit: quē recōdit obscuritas. Qui vero solū posse desiderat pfligat' opes: despicit voluptates: bonoꝛemq̄ potentia carentē: gloꝛiamq̄ nibilipendit. Sed buic quoq̄ q̄ multa deficiant videas. fit enim aliq̄ vt necessarijs egeat: vt anxietatib⁹ moꝛ

¶Quid igitur inq̄. Hic philosophia mouet dubitationem quia dictum est iam q̄ homo querendo singulum bonum diuisim ipse frustratur beatitudine. potest ergo dubitari vtrum querendo omnia simul queratur beatitudo. dicit ergo Boe. in littera. Quid igitur inq̄. q. d. licet non queratur beatitudo querendo vnumquodq̄ diuisim: quid igitur erit si quis cuncta simul cupiat adipisci: nunquid ille sic vellet summam beatitudinis? nunquid eam scilicet beatitudinem reperiat in bis bonis que demonstrauimus non posse conferre quod pollicetur idest promittunt. Et respondet Boetius. Minime inq̄. Concludit ergo philosophia di. In bis ergo nullo modo inuestigāda est beatitudo que creduntur prestare singula expetendorum. i. desiderandorum. quod Boe. concedit di. Quod fateor affirmo inq̄ ita esse ⁊ nihil verius dici potest. ¶Notandum si aliqs querit omnia quinq̄ simul ille q̄rit beatitudinem inuniuersali: sed errat in particulari querendo eaz in istis temporalibus bonis in q̄bus non inuenitur. Non enim sūma sufficientia nec potentia inuenitur in eis: ⁊ sic patet q̄ querēs vnū illorum vel oia simul ꝑm qđ inueniuntur in reb⁹ sensibilibus cū babeāt esse in eis modo imperfecto nō cōsequitur beatitudinem: querens aūt vnū istorum ꝑm esse perfectum cū omnia sint vnū indiuisibiliter: oia querit: et querit beatitudinē. ¶Habes igitur inquit Postq̄ philosophia assignauit causam falsē felicitatis: hic ostendi t q̄ sit vera felicitas. Secundo ostēdit in quo sit cōstituta: ibi. Quoniam igitur agnouisti. Primo dicit philosophia. Habes ne igitur iaz causas ⁊ formam falsē felicitatis nunc deflecte intuitum mentis tue in aduersum. i. in contrarium falsē felicitatis: hoc est ad veram felicitatez: ibi statim videbis veram felicitatez quam promisim⁹. ⁊ dicit Bo. Atqui pro certe vera beatitudo perspicua. i. manifesta ex dictis homini etiam ceco. q. d. tam manifesta ē vera beatitudo ex dictis q̄ etiam ceco si aliquid

Bītudo

deatur. Cuiq̄ hec depellere nequeat: etiā id qđ maxīe petebat potens esse desistat. Similiter ratiocinari de bonorib⁹: glia voluptatib⁹ licet nā cū vnūquodq̄ bonū idē quod cetera sit: q̄s quis bonū aliquid sine ceteris petit: nec illud quidē qđ desiderat apprehēdit. Boe. ¶Quid igit inquā? P. Si q̄s cuncta simul cupiat adipisci: summā quidē beatitudinis vellet: sed nō in bis eā reperiret q̄ demōstrauim⁹: id qđ pollicent nō posse ꝓferre. Boe. Minime inq̄. Philosophia. In bis igit q̄ singula quedā expeten dorum prestare creduntur beatitudo nullo modo inuestiganda est. Boe. Fateor inquā: ⁊ hoc nihil verius dici potest. Ph. ¶Habes igit inquit ⁊ formā falsē felicitat⁹: ⁊ causas. deflecte nūc in aduersum mētis intuitū: ibi em̄ verā quā premisimus statim videbis. Boe. Atqui hec inq̄ vel ceco ꝓspicua ē eāq̄ tu pauloante mōstrasti: dū falsē causas aperire conabaris. Nam nisi fallor ea vera est ⁊ ꝓfecta felicitas que sufficientē potentē reuerendū celebrem letumq̄ ꝓficiat. Atq̄ vt interi⁹ aiaduertisse cognoscas: que vnū bonū (quoniam idem cuncta sunt) ve

pollet videre pateret q̄ pro ⁊ tu pauloante monstrasti eī supple veram felicitatem dum conabaris aperire. i. ōclarare causas falsē felicitatis. ⁊ di. Boe. nam nisi fallor ea est vera ⁊ perfecta felicitas que perficiat sufficientez potentē ⁊ reuerendū celebrez ⁊ letū: vt etiā tu ꝑbia cognoscas me boetiū interi⁹ id plenius animaduertisse que sit vera felicitas ego sine ābiguitate cognosco banc esse plenaz beatitudinē que vnū bonū scz predictorum veraciter potest prestare

re qm̃ idē cūcta sunt.ꝛ dicit philosophia q̃si ꝓgratulādo Bo. O alūne hac opinione te felicē censeo.i.iudico si q̃dē b̃ adieceris sup.qō mō dicā. Et dicit Boe. Quid nā dicā. Dicit phia. Putas ne aliq̃d eē in his reb⁹ mortalib⁹ q̄ꝫ ꝓ ꝛ caducis.i.transitoriis qō possit afferre.i.dare bmōi statū. Rñdet Boe. Minime puto ꝛ illud oīsum est a te ꝛ nihil ampli⁹ desiderek̄ btūdie. Cōcludit g̃ phia dicens. Hec igit̄.i.sufficientia reuerētia ꝛc.q̃ in reb⁹ caducis inueniunt̄: vel sunt imagines.i.filitudines veri boni: ꝛ videtur dare mortalib⁹ q̃dā imꝑfecta bona: verū aūt ꝛ perfectū bonū ꝓferre nō possunt.ꝛ di. Bo. assentior inq̄. Nota sufficientia ī perfecta q̃ ꝓsideraē in reb⁹ tpalibus nō est vera sufficientia ſz tantū similitudinaria. sufficiētia aūt ꝑfecta includit oīa alia q̃ttuor: et singulū aliorū q̃tuor ꝑfecte alia includit: ꝛ iō illud qō est vnū ꝑfectum dat oīa: ſz illud qō dat omnia facit vere ꝑfectū: g̃ di. Boe. illud qō pōt veraciter vnū cōferre illud cognosco esse beatitudinem. Itē assentio est verbū depōnentale: ꝛ idē significat cū verbo neutrali qō est assētio. ¶ Qm̃ igit̄ agnouisti q̃ vera. Dic oīdit phia in quo vera felicitas sit ꝓstituta. ꝛ primo tangit ordinē bui⁹ partis ad precedentia: ꝛ docꝫ diuinū auxilium eē īplorandū vt cognoscat in quo sit vera btūdo. secūdo inuocat diuinū auxiliū. tertio intendit in quo sit illa vꝛa btūdo. scōa ibi. O q̃ ꝓpetua. tertia ibi. Qm̃ igitur. Primo di. Phia. O Boe. qm̃ agnouisti que sit vera beatitudo: ꝛ agnouisti que mentiant̄ btūdinem: nunc supest vt agnoscas vñ hanc verā beatitudinē petere possis.ꝛ di. Boe. Illud iāduc ꝫ a te vehemēter expecto.ꝛ di. phia. Cū diuinū ꝓsidiū.i.auxiliū ī mūmis reb⁹ debeat implorari vti ꝓ ficut placet Platoni nostro in thimeo quid nunc censes faciendū sup. in tam arduo negocio vt mereamur reperire sedē illius summi boni. Rñdet Boe. Jnuocandū sup. cēseo patrem omnium rerum.i.deū sine quo nullū exordium rite fundatur.qō approbat phia di. recte tu inquit cēses.ꝛ simul sine ītermallo phia ita modulata est.i. ꝓposuit īuocatōem dei metrica modulatōe. ¶ No. q̄ in oīb⁹ diuinū auxiliū est implorandū: qz de⁹ est q̃ diuitias suę sapientie īstituit īu aīas sapientū. tribuit studentib⁹ gr̃am cognoscēdi: cui nihil est difficile:ꝛ sine quo nihil possibile est possideri. ita scribit̄ in cap. de regimīe ꝓnciꝓz: ꝛ oē datū optimū: ꝛ oē donū ꝑfectū de sursuꝫ ē descendēs a patre luminū: vt dicit alia scriptura. Et di. Aug. nemo tā erudit⁹: nemo tā doct⁹ q̃ supna illustratōe nō indigeat.ꝛ btūs Grego.

raciter prestare pōt: hanc esse plenā beatitudinē sine ambiguitate cognosco. Phi. O te alūne hac opinione felicē cēseo: si quidē hoc inq̄t adieceris. Boe. Quidnā inquā? Phia. Esse ne aliquid in his mortalibus caducisq̄ reb⁹ putas: qō bmōi statū possit afferre? Boe. Minime inquā puto: atq̄ a te nihil vt amplius desiderek̄ ostensum ē. Philoso. Hec igitur vel imagines veri boni vel imꝑfecta quedā dare bona mortalibus videntur: verū aūt atq̄ perfectuꝫ bonū conferre nō possiunt. Bo. Assentior inq̄. Phia. ¶ Qm̃ igit̄ agnouisti quevera illa sit: q̃ autē beatitudinē mētiantur: nūc superest vtvn de verā hanc petere possis agnoscas. Boe. Jd quidē inq̄ iamdudū vehemēter expecto. Phi. Sed cū vti in thimeo platoni īquit nostro placet in minimis quoq̄ rebus diuinū ꝓsidium debeat īplorari. quid nūc faciendū censes vt illi⁹ summi boni sedē reperire mereamur? Bo. Jnuocandū inquā rerū oīm patrē: quo prētermisso nullū rite fundatur exordiū. Phia. Recte inquit: ac simul ita modulata est.

Liber tertius Metrum nonum.

Nisi int⁹ sit q̄ doceat: inuanū lingua doctoris laborat: iō pbia volens oīdere in q̄ sit ṽa bīti-tudo inuocat diuinū auxiliū quo p̄termisso nullum rite fundatur exordium.

Ascensus
Contingit

Actenus mendacis ⁊c. Posse ꝓtingere. Eōtingit inq̄t donat⁹ qō cū difficultate euenit. Si g̃ felicitas etiā difficulter cū talib⁹ bonis euēire nulli pōt: cōsequēs est vt nō sint sūma bona. ¶ Āt boc inq̄ ne dubitari quidē pōt. Ordo est. Āt p̄o ſz inquā. i. dico boc ne dubitari quidā pōt. Ita q̄ libenti⁹ legerē Āt. q̄ ad ſz posset construi: vt sit dubitari ad boc Inquā etiā q̄ verbū ē debeꝛz plene scribi non sic inq̄. Ne dubitari quidā meli⁹ dici puto: q̄ nec dubitari quidē. Legendū p̄terea est circa mediū. quē molestia pungit nō quē modestia. Itē quē vilitas abiḡit. nō quē vtilitas sicut scriptum repperi ⁊ expositū vtilitas: i. reuerentia: cum sit vilitas. i. irreuerentia ac despectio ex paruitate p̄cū eius. Sed bu'c q̄ multa. i. q̄tum multa deficiant. Eunq̄ hec depellere. ordo est ⁊ cum nequeat hec depellere: de fistat etiam id qō maxime petebat. ſ. desistat esse potens. Quid igitur inquā? exponi potest: vt sit. quid igitur vis dicā. Addit pbia. Siquis ⁊c. Itē ante finem si quidē boc inquit adieceris. Duo notabis si quidē duas esse dictiones: ⁊ adieceris nō abieceris esse legendū. Ordo em̄ est

Alumnus
Assentio
Assentior
Assentor
Jādudum

ego censeo te hac opi. felicem. quidē. i. certe si addideris. i. addideris boc. i. hanc sententiaꝛz sequentem. Alūnus est tam q̄ alit q̄ alitur: ſz quidā magni ꝓtradicāt. Assentior inq̄. Assētio actiue: ⁊ assentio: deponentaliꝛ p eodem leges: ſz assento: assentaris magis ad adulatōez accedit. vnde assentator dictus. Jādudū a te expecto. Dudū modicū tps significat. scōm tū rei gerende p̄portionē. qū aūt p̄ticula iam p̄ponit: tunc debet esse perſistentia ⁊ ꝓtinuatio in ipsa actione verbi cui addit. Non g̃ vt docet valla: recte dixeris iādudū intrauī nauē: q: iā non intras: sed recte dictuꝛ esset: iam dudum te expecto: ⁊ dudum. i. paulo ante te expectaui. Sic etiam hic iamdudum. i. iam ab eo tempore quo falsam felicitatem in bis iam dictis oſidisti: expecto vehementer cognoscere veram inuocanduꝛ inq̄ rerū oīm patrē. Aliter sentiūt poete: qui tunc trīa inuocant qīa humanis opibus ⁊ būano ingenio res pagi non posset fine miracꝛo nouo. Ūñ Horati⁹ in de arte. Nec deus interſit nisi dignus vindice nodus inciderit. Ueruꝛ q: ea q̄ ex natura habem⁹: etiā a deo accepim⁹: ideo in omnib⁹ inuocanduꝛ est diuinum auxilium: ſz maxime tunc quando ad cōe bonum aut sane maguum intendimus.

¶ Metrum nonum libri tertij.

Sanctus
Thomas

Qui ꝑpetua mūdū rōne gubernas. Istud ē metrū nonū hui⁹ tertij qō dē bomericū ab inuentore: q: homer⁹ ipſz adinuenit. ⁊ dē heroicū a materia q: gesta herouꝛ. i. virorꝛ illustriū ꝟ metro describebanꝯ. ⁊ dē dactylicū a pede p̄dominante herametrū a numero peduꝛ: q: ꝓstat ex ſex pedib⁹. in quo metro pbia inuocat diuinū auxiliū ad oſidendū in q̄ sit vera beatitudo ⁊ quō ad ipam ꝓueniaꝯ. Prio ḡ pbia captādo beniuolentiā dei ipm multipliciter cōmendat. scdo petitionē suam exprimit: ibi. Da pī. Circa primū sciendū q̄ tria requirunꝯ ad petitionē. Primo requiriꝯ potētia exaudiendi. Scdo voluntas. Tertio scientia. de primis duob⁹ dē in ārto hui⁹ pſa scda. duo sunt in q̄b⁹ oīs humanoꝛ actuū effect⁹ ꝓstat: volūtas ⁊ potestas: quoꝛ si alterū desit: nihil ē qō explicari queat. De scīa ꝑz q: sine ea nihil rōnabiliter geriꝯ: volēs ḡ pbia oſidere q̄ deꝰ possit vel sciat exaudire suā petitōez: oſidit ipm esse potentē et mundi gubernatione: et celi ⁊ terre creatione: et tpis ꝓductōe. Scdo oſidit ipm volentē siue beniuolū et sui bonitate ⁊ clementia q: ꝓducit cūcta. Tertio oſidit ipm esse sapientē et quoꝛūdam effectuū sperantiuꝛ ꝓductōe scda ibi. Quē non extreme tertia ibi. Tu numeris. Prio dicit. O pī q̄ gubernas mundū perpetua rōne. i. ꝑpetua ꝓuidentia tua. q̄ es satoꝛ. i. creatoꝛ terrarū ⁊ celi q̄ iubes tps ire. i. ꝓcedere ab euo. i. a ꝑpetua tua duratione: tu manēs stabilis. i. mutabilis das. i. facis cuncta moueri.

Guberno

¶ Notāduꝛ q̄ tota ista lra. O q̄ ꝑpetua vsq̄ ad illā ptē. Da pī. doꝛ legi suspensiue. ⁊ pōt O ꝟ teneri vocatiue admiratiue vel deprecatiue. ¶ Notandū q̄ gubernare est res in debitū sui finē ordi-

nare:quod ſpectat ad diuinã bonitatẽ.regit aũt ꝓma cauſa oẽs reſ ꝓter hoc qõ ꝓmiſceat cũ eis influẽdo ſup eas virtutẽ vite ⁊ bonitatis ꝟz auctorẽ in libro de cauſis. ¶ Notandũ ꝙ mundus ſm Ariſto. in libro de celo ⁊ mũdo eſt ꝓſtitutio ex celo ⁊ terra ⁊ naturis q̃ in eis ſunt. quẽ mundũ deus gubernat ꝓpetua rõne.i.ſua ꝓuidentia ꝓpetua que nõ eſt trãſitoria ſicut ꝓuidẽtia humana:ſed ꝑmanet duratione infinita. ¶ No.ꝙ ſicut aliquis dicitur ſator qui ſemina plãtaꝝ ⁊ arboꝝ ꝓducit:ſic deꝰ õr ſator inc̃ptum celũ ⁊ terrã creauit ⁊ ꝓduxit. per celũ aũt ⁊ terrã etiã itelligũtur elemẽta q̃ ſunt in medio. Dicit aũt terraꝝ ponendo numerum:pluralẽ ꝓ ſingl'ari ꝑ antitheſim. ¶ Notandũ ꝙ tempus eſt duratio ſucceſſiua: cuꝟ ſit numerus motus.i.menſura motus ſm prius ⁊ poſterius.ex quarto ꝓbificorum: que duratio ꝓcedit ab euo. Ubi notandũ ꝙ euũ eſt duratio permanẽs tota ſimul nullam habens ſucceſſionẽ vel mutabilitatem anneram: ⁊ eſt idez ꝙ eternitas que eſt ꝓꝓria duratio dei ſm quã deus eſt cauſa tẽporis. ſicut eñ deus per ſuũ eſſe eſt cauſa cuiuſlibꝫ eſſe:⁊ per ſuã bonitatem ẽ cauſa cuiuſlibet boni: ita ꝑ ſuam duratõez ẽ cauſa cuiuſlibꝫ duratõis. ¶ Notãdũ deꝰ ẽ ſtabil'.i.imutabil':q: nulla ſpecie motꝰ mouet:nõ generatõe ⁊ corꝛuptõe cũ ſit igenerabil' ⁊ icorꝛuptibil'.nec augmẽtatõe ⁊ diminutõe cũ nõ ſit quãtus.nõ alternatione nec loci mutatõe:cũ ſit imptibilis.⁊ ꝓbat Ariſt. octauo ꝓbiſi. ex ordie mouẽtiũ ⁊ mobiliũ neceſſe ẽ deuenire ad aliqđ ꝓmũ oĩno imobile ⁊ ꝑ ſe ⁊ ꝑ accidens ¶ Notãdũ ꝙ oĩa ꝓꝛio ſũt mutabilia vl' ꝟz eẽ vl' ꝟz opatiõez. Si ꝟz eẽ ẽ dupl'r:vl' ꝟz eẽ ſubſtãtiale ſic̃ etiã gñabl'ia ⁊ corꝛuptibl'ia:vl' ꝟz eẽ accidẽtale ſic̃ corꝑa celeſtia:q̃ lz nõ mutent generatõe ⁊ corꝛuptõe:tñ mutant ꝟz eẽ locale. Si aũt ẽ mutatõ ꝟz opatõez:ſic itelligẽtie ſũt mutabiles q: i ipis ẽ ſucceſſio itellectionũ.lz g̃ nõ mutant q̃ ad cẽ tñ q̃ ad opatiõez. Alit exponit. Stabiliſq; manẽs das cũcta moueri:vl' oĩb' ſpẽb' motuũ:vl' aliq̃b' ſpẽb' motꝰ accipiẽdo motũ ſtricte vl' large. Alit exponit. Stabiliſq; manẽs das cũcta moueri:nõ ꝙ oĩa moueant:ſed q̃q̃d mouet te dãte mouet.⁊ ſimle gen' locutõis habet. Jo. ꝓmo. Illumiat oẽz boĩe venientẽ i hũc mũdũ:nõ ꝙ oẽs ſimil illuminent:ſz oẽs q̃ illuminant a deo illuminant. ¶ Quẽ nõ externe. Hic ꝓpõta oſtdit deũ eẽ beniuolũ ex bonitate clemẽtie q̃ oĩa ꝓducẽ ⁊ dirigit. Quẽ.ſ.deus externe.i.extrinſece cauſe non pepulerũt.i.non coegerunt:fingere.i.componere:opus.i.creaturam fluitantis materie que fluit de eſſe ad non eſſe:⁊ econuerſo de non eſſe ad eſſe forme.veruꝫ ꝓ ſed inſita.i.intrinſeca forma ſummi boni.i.ſumme tue bonitatis ſcilꝫ pepulit te fingere opus fluitantis materie. O pater tu ducis.i.ꝓducis cuncta ab exemplo ſuperno.i.ad exẽplari perpetuo:tu ipſe pulcherrimus ab omni deformitate elongatus:gerens mente.i.memoria plenũ mundũ ſeu pulchrũ mundũ ſcz architipũ:⁊ formãs.i.ꝓducens ipſum mundũ ſenſibilẽ ſimili imagine ſicut ꝓfuit in mente tua:⁊ tu iubeas mundum perfectum ideſt perfecte ꝓductum:abſoluere id eſt abſconditum tenere ſine defectu alicuius perfectas partes id eſt elementa que ſpectant ad integritatem mundi. ¶ Notandum ꝙ omne quod neceſſitatur a cauſa extrinſeca neceſſitatur ab efficiente vel a fine:quia non ſunt plures cauſe extrinſece. Efficiens autem neceſſitat dupliciter:vel violentiam inferendo:vt ꝓiciens lapidem ſurſum vel aliquid conferẽdo quo naturaliter moueatur: ſicut generans dans formã leuitatis mouet ignem ſurſum de neceſſitate nature.deus aũt non neceſſitatur ab efficiẽte ꝓmo mõ ſcz neceſſitate violentie: cum nihil ſit potẽtius eo neceſſitate ſcõdo mõ:cum nihil ab alio recipiat. nec etiam neceſſitatur neceſſitate finis:q: nõ neceſſitat ab alio tanq̃ a fine ꝙpat ad ipz ſicut imperfectũ ad ꝑfectũ eo ꝙ finis eſt bonũ ⁊ ꝑfectio illi' qđ eſt ad finez.deꝰ aũt a nullo extrinſeco ꝑficit. ¶ Notandũ ꝙ ſola bonitas diuina coegit ipm ad ꝓducendũ opa fluitãtis materie nõ

Quem non externe pepulerunt fingere cauſe
Materie fluitantis opus veruꝫ inſita ſummi
Forma boni liuore carens tu cuncta ſuperno
Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimꝰ ipſe
Mũdũ mẽte gerẽs ſimiliq; ab imagĩe formãſ
Perfectas iubeaſ perfectũ abſoluere partes.
¶ Tu nũeris elemẽta ligas vt frigida flãmis
Arida conueniant liquidis:ne purioꝛ ignis
Euolet: aut merſaſ deducant pondera terras.

Tempus

Euum

Deus

Mobilis

Cauſe

aũt coegit,ꝑm necessitando sed libere mouẽdo. ¶ Nota ꝙ inuidia facit ꝙ aliquis bonũ alterius non cõmunicat. quia inuidia est tristicia de bono alterius. ⁊ quia talis inuidia in deo non est: ideo summã bonitatẽ ꝓ creatoribẽ alijs cõicat. vnde di. Plato i thimeo. ab optimo inuidia lõge relegata est: ⁊ ꝓ ꝑfis sibi dissimilis ,put naturaliter cuiuscũq capax beatitudinis esse poterat efficiq voluerit. ¶ No. ꝙ sicut in agẽtib⁹ ꝓ naturã forma rei ,pducẽde ꝑexistit ꝑm esse reale: sic in agentib⁹ ꝑm intellectũ forma rei ,pducende preexistit ꝑm esse intellectuale. sicut artifex volens ,pducere domũ opz formã dom⁹ ꝑmo i mẽte ꝑexistere tanq̃ exemplar: ad cuius imitatõem facit domũ in materia. cũ igitur deus sit agens intellectuale ,pducens mundum: ipse ꝑhabuit in mẽte sua exẽplar mũdi ⁊ oĩm partiuz ei⁹: ad cuius imitatõem ,pduxit mundum extra sup. qui mũdus in mente diuina ꝑexistens dicit archetipus: ab archos qđ est ꝑnceps ⁊ tipos similitudo: cuius imago dr iste mũdus sensibilis.

¶ Tu triplicis mediã nature cũcta mouentez
Connectens animã ꝓ consona mẽbra resoluis
Que cũ secta duos motũ glomerauit in orbes
In semet reditura meat: mentẽq profundam
Circuit: ⁊ simili conuertit imagine celum.

¶ Tu triplicis mediã nature cũcta mouentez. Connectens animã ꝓ consona mẽbra. Hic pbia ꝓmendat deũ ex pte sapientie quo ad specialẽ effectuũ ,pductionẽ. Et ꝑmo ex ,pductõe elementoꝝ. Scõo ex ,pductõe aĩe mundi. Tertio ex ,pductõe nostraꝝ aĩaꝝ Scõa ibi. Tu triplicis. tertia ibi. Tu causis aĩas. et dicit. O pater tu ligas elemẽta numeris. i. ꝓportionib⁹ numeralib⁹: vt elementa frigida ꝓueniant. i. ꝓcordẽt flãmis. i. calidis elemẽtis vt arida. i. ficca elemẽta ꝓueniãt liq̃dis. i. humidis elemẽtis: ne ignis purior inter elementa euolet. i. exeat spherã suã magis ascendẽdo ⁊ ne põdera. i. gravitates deducãt. i. magis deorsuz ducant terras mersas. i. depressas.

Elementa

¶ Notandũ ꝙ elementa bñt ,proportionez numeralem inter se. sicut eñ duo numeri quadrati cõuenĩũt in vno medio ,proportionali: sic duo elementa contraria in duab⁹ qualitatib⁹ ꝓueniunt in vno elemento medio ,proportionali vtriq. Verbigratia. Numerus quadratus est qui cõstat ductu suiꝑsius in seipm dicẽdo: bis duo: ter tria: bis duo i quaternariũ. ⁊ ter tria in nouenariũ. ⁊ accipe vnũ numerũ mediũ ,proportionalem scz senariũ: q secundũ eandem ,proportionalem excedit quattuor in qua excedit a nouem. sicut eñ nouem cõtinent sex ⁊ mediam partem sex: ita sex continent quattuor ⁊ mediã partem quattuor: sic similiter est in elemẽtis. Nam ignis ⁊ aqua in duab⁹ qualitatib⁹ contrariantur. Ignis eñ est calidus et siccus: aqua frigida ⁊ humida: ⁊ que colligantur vno medio sup. aere qui conuenit cuz igne in caliditate ⁊ cum aqua in humiditate. similiter est de aere ⁊ terra respectu aque. Scõm banc sententiã littera sic exponatur. Tu ligas elemẽta numeris. i. ꝓportionib⁹ numerabilib⁹ vt frigida. i. aque q̃ frigide sunt cõueniãt flãmis. i. ignibus q̃ calidi sunt per vnum elementum mediũ qđ est aer: ⁊ arida. i. terre q̃ aride sunt ꝓueniunt liquidis. i. partibus aeris que humide sunt per elementũ mediũ qđ est aqua.

Aia mũdi

¶ Tu triplicis mediã nature cuncta mouentẽ. Connectẽs animã per consona. ¶ Hic pbilosophia ostendit sapientiaz ex anime mundi ,pductione. Ubi sciendum ꝙ ista littera cõmuniter exponitur ad intentõez Platonis in thimeo. sed quia ista expositio est difficillima ⁊ modice vtilitatis: ergo eam pretermittam ⁊ ponam facilem et positionem que est de mente Aristotelis. Ad cuius evidentiã est notandum ꝙ per animã mũdi hic intelligitur intelligentia mouens orbem que per motum virtutem suam influit inferioribus: ⁊ hec intelligentia dicitur media inter deum et animam humanã. Sicut enim in dignitate et perfectione excedit a deo: sic ipsa excedit animã nostram.

Orbes celestes

¶ Nota ꝙ intelligentia huius mundi dicitur esse triplicis nature propter tres operationes quas habet scz mouere orbẽ intelligere deum ⁊ intelligere seipsam. ¶ Notandũ ꝙ orbes celestes dicuntur consona membra intelligentie: quia per ipsos tanq̃ per organa ⁊ instrumenta intelligentia influit inferioribus: licz eñ intelligentia prima intentione moueat ,pter se: tñ scõa intentõe mouet ,pter inferiora. His ꝑmissis littera plana erit. vñ dicit sic. Tu de⁹ cõnectens aĩam sup. mũdi que ẽ intelligẽtia mediã sup. inter deũ ⁊ aĩam humanã. triplicis nature id est triplicis operationis mouentem cuncta sup. inferiora per influxum: illam tu cõnectens resoluis. i. distinguis eam per cõsona membra. i. per cõuenientes orbes: q aĩa cũ secta. i. diuisa, q̃tum ad operationes

glomerauit.i.impressit motū in duos orbes.s.in orbē primi mobilis ⁊ in orbem planetarum ipsa reditura.i.reflexa meat.i.procedit in semetipsam sup.intelligendo quod est vna operatio ⁊ ipsa circuit mentē ꝓfundā.i.mentem diuinam deum intelligendo:que est alia operatio: et ipsa cōuertit.i.mouet celum simili imagine.i.intellectiōe qō est tertia operatio eī. ¶ Adhuc nota. Licet corpora celestia sint diuersa tamen rōne vnitatis ordinis possunt dici vnū corp

¶ Tu causis animas paribus vitasq minores
Prouehis:⁊ leuibus sublimes curribꝰ aptās
In celum terramq seris:quas lege benigna
Ad te conuersas reduci facis igne reuerti.
¶ Da pater augustā menti conscendere sedē
Da fontem lustrare boni:da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Dissice terrene nebulas ⁊ pondera molis
Atq tuo splendore mica:tu nanq serenum
Tu requies tranquilla pijs:te cernere finis
Principium:vector:dux:semita:terminus idē

Similiter intelligentie licet sint diuerse tamen possunt dici vna intelligentia propter vnitatem ordinis in operatione mouendi: ergo.d.in singulari animam et non animas. ¶ Tu causis animas paribus vitasq minores. Nic philosophia ꝓmendat sapientiam dei ex animarum nostrarum creatione.d. O pater tu ꝓuehis.i.producis aīas boīm ⁊ minores vitas.i. animas brutoꝝ et plantarū paribus causis quibus animam mundi ꝓduxisti.s.tu aptās sublimes: id est aīmas rationales hominū leuibus curribꝰ.i.celestibꝰ stellis tu seris eas in celum ⁊ terram.i. in corpora terrena quas animas cōuersas reduci igne.i.charitate reducente facis reuerti ad te benigna lege.i.ordinatione tua. ¶ No.anime bestiarū et plantarū dicūtur minores vite respectu anime hominis eo ꝙ nō habēt tot nec ita perfectas operationes sicut vite aie boīm. ¶ No. ꝙ per leues currus ꝑm intentionem Platonicoꝝ intelligit stellas compares curribus. Dixerūt eīm platonici ꝙ deus oēs aīas simul creauit et seminauit eas in celo deligendo eas stellis cōparibus a quibus postea dilabantur in corpora.sed hec opinio non valet.s.ꝙ omīs anime simul sint create immo omni die de nouo creantur:quibus creatis corporibus infunduntur.Dicūtur autē anime fieri in celum ꝓpter virtutem celestem:ex qua vnio aīme ad corpus contrahit suam periodum licet anima a deo ꝓducatur in corpore:tamēvnio ex parte dispositionum corporalium dependet a virtute celesti.ideo dicit eas seri in celum et in terram: quia anime non captantur corporibus nisi mediante virtute celesti.vñ.ij.phi.homo eīm hominem generat et sol. ¶ Nota ꝙ deꝰ aīas creatas aptat leuibus curribus.i.stellis cōparibus quod sic pōt intelligi:quia anima creata comparitatem et similitudinez habet cū stella.Sicut eīm stella est nobilior pars sui orbis et est perpetua: sic anima rationalis perpetua existens est nobilior pars hois.vel sic potest intelligi ꝙ deus animas creatas aptat leuibus curribus. i. rationi et intellectui q̄ dicūtur currus aīe: quia ducūt hominem in cognitionez rerum quas aīas serit ī celum et terrā:q: aīa rōne et intellectu habet cognitionem celestium et terrestium. ¶ No.ꝙ ꝓ ignē reduci intelligit arborē charitatis q̄ hoīem auersum a deo vitijs fecit ipsuz redire virtutibus.nisi eīm homo deū amet ipsum nō querit:nisi querat non inueniet:nisi inueniat ad ipsum nō reuertetur. ¶ Da pater augustā. Postꝙ philosophia captauit benuolentiam dei ipsuz multipliciter cōmendando.hic exprimit suam petitionem di. O pater tu q̄ facis oīa predicta da.i. cōcede mēti humane cōscendere augustā sedem.i.nobilem sedē summi bōi. da lustrare.i.inuestigādo inuenire fontē boni.i.deū q̄ est fons oīs boni.da luce reperta.i. cognitione prehabita in te defigere.s.per amorē cōspicuos visus.i.claros intuitus aīmi.i.rōnis et intellectus. O pater tu dissice.i.disperge nebulas.i.obscuritates et pondera.i.grauitates terrene molis.i.dilectionis terrene.atq mica.i.resplende tuo splendore.tu nāq es serenū quo sup.omnia illustrantur.Tu es tranquilla requies pijs supplementibus.te cernere id est videre est finis supple omnium.Tu idem existens es principium:quia origo omniuz rerum. Tu es vector: quia

Animaruz creatio

vobis nos per gratiam quo peruenire non possumus per naturam. Tu es duk ducens ab erro re ignorantie ad veritatē sapientie. Tu es semita cū sis via ⁊ veritas. ⁊ per te ad teipsum pue nitur. Tu es terminus vltra quem nihil creditur: cū sis summū ⁊ perfectū bonum. ¶ Nota q̄ sedes summi boni dicitur angusta. i. subtilis q⁹ vix magno labore ad ipsaz peruenitur. vel dicik augusta. i. nobilis q⁹ nihil sibi cōparari potest. Item deum vocat fontez summi boni. sicut enim riuuli habēt existere ⁊ fluere a fōte ⁊ ipse a nullo: sic a deo oē bonū bz esse: ipse autem a nullo. ¶ Nota ad hoc q̄ sedes summi boni conscendak̄ opz q̄ inuestigetur: ⁊ quia nō sufficit i uestigare si nō inueniatur nec inuenire si non diligak̄: ideo philosophia petit per amorē desi gi visum animi. s. rōnez ⁊ intellectū in summuz bonum. ¶ No. q̄ quia intellectus ⁊ ratio impe diuntur ⁊ obscurantur per affectionem desiderio⁹um terrenoz: q⁹ cor⁹p⁹ quod corrumpitur aggrauat animam quādo corpori est subiecta: ideo philosophia petit fugari nebulas terrene molis: ⁊ q⁹ nō sufficit fuga tenebraruz nisi adsit lux illuminans: ideo petit illuminationez dicens. Atq̄ tuo splendore mica. Itē disiicio id est dispergo vel remoueo: ⁊ dicitur a dis p̄positi one inseparabili ⁊ a verbo iacio iacis: mutādo a in i. vel sit i duplex disiicio.

Ascensus

Qui perpetua ⁊c. Carmen ē bexametrū heroicū monocolon. de quo i primo carmine p̄mi libri satis dixim⁹. Congruit aūt huic ardue inuocationi. Quē nō externe ⁊c. Cum enī deus sit pfectus nulliusq̄ egens: nec ex creaturarū laudatione gloriosior: nec ex earū negligētia minor: pro sua bonitate cui⁹ creaturas ptcipes eē voluit cūcta crea uit: remotissim⁹ ab omi inuidia: q̄ tūc nullū bz locū: qñ nulla apparet emulatio. vel dicit.

Liuor

Liuore carens. vbi tñ p̄m vallam potius diceret. Liuore vacans. Est aūt liuor macula subnigra gene rata ex cōpressione vel cōtactu alterius corpis. Ex cōpressione. vt apud Iuuenalē. Quacq̄ cō tacta liuorē ducit ab vna. Ex cōtactu. vt apud Tibullū. Tū succos herbasq̄ dedi quis liuor abi ret quē facit impressio mutua dēte venus. Et q⁹ in boie inuidioso q̄ se ipe cōsumit solet liuid⁹ co lor apparere: ideo liuor accipit pro vehemēti inuidia. Sicut candor pro pulchritudīe animi ab omi inuidia abhorrētis. Supno exēplo. quā platonici ideā vocāt: hic exēplū vocat: qđ etiā exē plar dici pōt. Legendū ē propk̄ ysū silicq̄ ab imagine formans. Nā imago primā corripit. Tu nūeris elemēta ligas. Quia oia i nūero pondere et mēsura pstituit deus. simk̄ aūt elemēta cō traria sed media elemēta tēpata sūt: vt frigida nō cōsumātur a calidis: nec ficca ab būidis. Quīadeo p̄ter naturā elemētoz de⁹ advtilitatē nostrā p̄tineri facit igrē pro pte i terris: ⁊ ma ria intra alueos suos: cū tñ locus naturalis ignis sit inter cōnexū aeris et cōcauū lune: vbi ēt elemētaris et īmixtus ē et quo hic nosk̄ tendit: licet nō euolet. i. totus e cōspectu nr̄o volet. Et locus naturalis aque ē cōnexū terre: et cōcauū aque. et ita deberet terra propk̄ grauitatē suā aquis tegi: nisi deus aliter ordinaret. Tu triplicis. q̄uis in supioribꝰ cōmentis satis philoso phatū sit: dicā tñ pauca: q̄ Macrobi⁹ i de sōnio scipionis recitat. Sūt aūt hec. Maluerūt mū dū alij i elemēta ter q̄terna diuidere: vt i p̄mo ordie numerenk̄. Terra. aq̄. aer ⁊ ignis: q̄ ē ps

Ter quaterna elemēta

liq̄dior aeris vicina lune. Sup̄ bz rursū totidē nūero: sz nature purioris elemēta. vt sit luna p terra quā etheream terrā a pbific⁹ dixim⁹ notatā. Aq̄ sit sphera mercurij. Aer venerꝭ: ignis i so le. Terti⁹ vero elemētoz ordo ita ad nos p̄uersus habeak̄ vt terrā vltimā faciat: et ceterꝭ in mediū redactꝭ i terrā desinat tā ima q̄ sūma postremitas. Igik̄ sphera martia ignis habeak̄: aer iouis: saturni aq̄: terra vero apbanes i q̄ elisios cāpos eē purꝭ animis deputatos ātiq̄tas nob̄ itelligēdū reliq̄t. de bis cāpis aīa quū i cor⁹p⁹ emittit̄k̄ p tres elemētoz ordines trina mor te ad cor⁹p⁹ vsq̄ descēdit: hec ē iter platonis de morte aīe quū i cor⁹p⁹ trudik̄ scōa snīa. Ista Macrobi⁹ ex platonicoz dogmate: q̄ oia. i. totū vniuersū q̄si i globū colligit. vt aplanē. i. firmamētū terras p̄opk̄ firmitatē p̄paret: saturnū aq̄s p̄opk̄ frigiditatē planete: ⁊ eo q̄ ei⁹ geni talib⁹ i aquā delapsis ven⁹ nata sit. Jouē aeri p q̄ sepe ponit. vt i geor. Et iā maturꝭ metuēd⁹ iuppit̄k̄ vuis. Martē aūt igni. Est enī ardēs ⁊ igne⁹ igneiq̄ colorꝭ planeta. Et bñ respiciēs B. ni fallor dixit triplicē naturā eē. Quod aūt dicit duos orbes postea: spectat ad tertiā opinionē platōis. ō q̄ ibidē Macro. Alij duas fiq̄dē ⁊ ipi ptes fiē p̄mi faciūt: sz nō eisdē terminis di uidūt mūdū. Di enī celū qđ aplanes sphera vocitak̄ partē vnā: septēvero spheras q̄vagevocāt ⁊ qđ iter illas ⁊ terrā ē terrāq̄ ipsā alterā partē eē voluerūt ⁊c. videk̄ ḡ bo. bos secut⁹ aīaz mū di iter duas iā dictas ptes mediā dicē: sz bz scōaz opinionē platonicoz oia iter se glomerari. In celū terrāq̄ seris. potius dicā celū accipiendum esse aerem. sicut volucres celi dicuntur. Et a lucro. In hoc celo qui dicitur aer. vite enim mortalium sunt inter aerem et terram. Qđ autem in commentario dicitur q̄ anime quotidie creantur quibus creatis infunduntur cor⁹ poribus. Non debet intelligi q̄ prius creentur q̄ infundantur. Qr̄ p̄m Augustinum: creando

infundunt: & infundēdo creant: nec de potentia materie educunt aut ex traduce: sed hec theologi disquirant. ¶ Reduci igne. i. inquit commentarius charitate: qđ non absurdum est: qr cuz singula vitia infernum mereantur: sola charitas in celū ducit. Sed quia cetera platonice dicta sunt: potest & hoc platonice intelligi: vt auctor sub alijs verbis dicat: quod Virgi. libro sexto Eneid. sic dicit. Principio celū ac terras camposq liquentes. Lucentemq globū lune titaniaq astra. Spiritus intus alit: totamq infusa p artus. Dēs agitat molem & magno se corpore miscet. Inde hominū pecudumq genus: vitecq volantū. Et q̄ marmoreo fert mōstra sub equore pōtus. Igneus est ollis vigor & celestis origo. Seminib⁹ q̄tū nō noxia: corpora tardant. Terreniq hebetant artus: moribundaq membra. hinc metuunt &c. Da pater augustā &c. Sicut supra ostendimus quia interpres exponit augustam ideſt nobilē sedem non dubiū est ipsuz legisse angustā non augustā sed quid sit augustum supra req̄res.

¶ Prosa decima tertij libri.

QUoniā igitur q̄ sit īperfecti q̄ etiā pfecti boni forma vidisti: nūc demonstrandū reor quonā hec felicitatis perfectio constituta sit. In quo illud primum arbitror inquirenduz. An aliquod huiusmodi bonū quale pauloante diffinisti in rerum natura possit existere: ne nos preter rei subiecte veritatem cassa cogitationis imago decipiat: sed quin existat sitq hoc veluti quidā omnium fons bonorum negari nequit. Omne eīm quod imperfectū esse dicit: id minutione pfecti imperfectū esse perhibetur. Quo fit: vt si in quolibet genere imperfectum. quid esse videat in eo perfectū quoq āliquid eē necesse sit. Et enim perfectione sublata vnde illud quod imperfectus perhibetur extiterit nec fingi quidē potest. Neq eīm a diminutis incōsummatisq natura rerum cepit exordium: sed ab integris absolutisq procedens in hec extrema atq effeta

¶ Prosa decima tertij libri.

Sanctus Thomas

QUoniam igitur q̄ sit imperfecti. Ista est decima, psa huius tertij in q̄ philosophia ostēdit vbi vera beatitudo sit pstituta. & primo continuando probat beatitudinē pfectam esse in rerum natura. Secundo ostendit in quo sit vera beatitudo: ibi. Quo vero. Primo dicit. O Boe, qm̄ vidisti in pcedētib⁹ que sit forma imperfecti boni & que sit forma perfecti boni. nunc reor. i. opt nor esse demonstrandū: quoniam ideſt vbi hec pfectio felicitatis. i. perfecta felicitas sit pstituta in q̄ supple inuestigādo illud arbitror primū esse inquirendū. An aliqđ hmōi bonū pfectū q̄re pauloante

f. octaua, psa diffinisti possit existere ī rerū natura. ne cassa. i. vana imago. i. species cogitatōis nos decipiat p̄ter veritatē subiecte rei. i. existentis rei. Sed nequit negari quin existat in rerū natura perfectus bonum & pfecta felicitas: & hoc bonum sit veluti fons oim bonorum: & tunc pbat ipsum esse tali ratione. In quocunq genere est reperire imperfectum in eodem est reperire perfectum. sed in genere rerum est reperire imperfectum bonum & imperfectam felicitatem: vt patet ex precedentibus: ergo in rerum natura erit dare perfectum bonum & pfectā felicitatem. Hanc rationem pertractat in littera & dī. Omne quod dicitur esse imperfectus illud perhibetur imperfectum diminutione. i. ex defectu perfecti: quo fit vt si in quolibet genere videat esse quid. i. aliqd impfectū: in eo gñe necesse sit aliqd esse perfectū. et cum p quia

sublata.i.circūscripta perfectione nec fingi potest:vnde illud extiterit.i.eē habeatqō perbibetur imperfectum.neqz emī natura cepit exordiū a diminutis ⁊ incōsumatis.i.ab imperfectis:sz natura ꝓcedens ab integris ⁊ absolutis.i.ꝑfectis dilabit in hec extrema.i.inferiora atqz effeta.i.infructuosa.ex hoc ergo accipit maior rōnis.in quocūqz reperitur aliquid imperfectum i eodem reperit ꝑfectum.Tunc subiungit minorem di.vti ꝓ ficut pauloante mōstrauim⁹ est q̄dam fragilis boni ⁊ īperfecta felicitas.⁊ ponit ꝯclusionem dicēs:ergo dubitari non potest aliquaz solidā qz ꝓ ⁊ perfectam felicitatem esse:qō ꝓcedens Boe.d.firmissime ⁊ verissime cōclusum est.¶ Notandū q ꝓ in tꝑalib⁹ ⁊ sensualibus nō pōt esse summū ⁊ perfectū bonum:⁊ q: multi sunt qui non putant esse alia bona p̄ter sensualia ideo ne aliqs putet nullū esse ꝑfectum bonum in reruz natura:phi losophia primo anteq̄ ostendat vbi sit situm perfectum bonū probat ipsum esse.¶ Notandū q ꝓ res subiecta est ō qua habetur sermo ⁊ cognitio:sed dum cogitamus de re que non est tunc est cogitatio cassa p̄ter veritatez subiecte rei decipiens nos:ne autem talis cognitio videatur esse summi boni: ideo primo probat ipsum in rerū esse natura.¶ Nota q imperfectū nonpotest esse principium reruz: quia perfectum prius est imperfecto: ꝓncipio aūt nō est aliquid prius:ex quo sequitur q vbi est imꝑfectum ibi est reperire ꝑfectum.

Sūmū bonum esse

Notandum q est deuenire ad aliquod perfectum a quo natura incipiens ꝓgreditur ad posteriora imꝑfecta:cuiusmodi sunt hec inferiora q̄ dicunt extrema ⁊ effeta sunt vitia causatoz nō cā alīs inferioribꝰ.¶ Quo ꝯo inquit.Dic phia oñdit in q̄ ꝑfectum bonū siue vera felicitas sit sita.Scdo ꝯcludit quoddā corrolariū.Tertio mouet dubitationez. secunda ibi.Super hec.tertia ibi.Atqui hoc quoqz.Primo dicit vel ostendit perfectam felicitatem esse in deo constitutam.Secundo ostendit per quem modum sit in deo:ibi.Sed queso. Primo ponit viam propositionem notam.Secundo ex ea probat intentum:ibi.Ita vero. Primo dicit.Jam probatum est qō est dare ꝑfectum bonum:quo vero.i.in quo habitet.i. late at illud perfectum bonum ita considera.Et tunc subiungit propositionem.Omnis conceptio cōis humanoz aiōz ꝓbat.i.ꝓcedit deū esse bonum ⁊ principium omnium rerum.Et q deꝰ sit quoddā bonū,ꝓbat ꝑ hoc:q: deꝰ nihil melioꝰ excogitari queat.i.pōt.⁊ q̄s dubitat illud esse bonū quo melius nihil est.q.d.nullus.¶ Notandum q deum esse principiū omniū rerū omnes concludunt:sed quia pitbagorici duo posuerūt esse principia rerum:vnū bonū:aliud malū:ne ergo aliquis occasione buꝰ negaret deum esse bonum:ideo hoc probat ex eo q nihil potest melius excogitari deo.vnde dicit beatus Augu.in libro de doctrina xp̄iana.Omēs latine lingue scientes:cum aure eorum sonus tetigerit quo ꝓfertur deus mouentur ad cogitandum excellentissimum quandam imortalem naturam:ita autem cogitatur deus vt aliquid quo nihil sit melius.¶ Ita vero bonū esse deū ratio demonstrat ⁊c. Hic probat intentum q beatitudo siue ꝑfectum bonum sit situm in deo tali ratione.Perfectum bonum est vera beatitudo:sed deus est ꝑfectū bonuz:.ergo deus vel in deo est vera beatitudo.vñ.d.in lra.Rō ista demōstrat deū

Deus

dilabitur.Quod si vti pauloāte mōstrauimus ē quedā boni fragilis imperfecta felicitas: eē aliquā solidā perfectāqz nō pōt dubitari. Bo. Firmissime inq̄ verissimeqz ꝯclusum est.Phi. ¶ Quovero inquit bītet ita ꝯsidera.Deū rerū oīm principē bonū esse cōis humanoz conceptio ꝓbat animoz.Nam cum nihil deo melioꝰ excogitari queat:id quo melius nihil est bonū esse quis dubitat:¶ Ita vero bonum esse deū ratio demōstrat:vt perfectum quoqz in eo bonū eē cōuincat.Nā nisi tale sit rerū omniū principium esse non poterit.Erit emī eo p̄stātius aliquid ꝑfectum possidēs bonū:quod hoc priꝰ atqz antiquius esse videatur.Omnia nāqz perfecta miꝰ itegris p̄ioza esse clarueruṅ.Qua

esse bonum vt conuincat id est infallibiliter concludat in eo esse perfectum bonum. nam nisi deus sit tale scilicet perfectum bonum nō poterit esse principium omnium rerum. si enim nō sit perfectum bonum erit aliquid prestantius eo possidens perfectum bonum. namq; pro qz omnia perfecta claruerunt id est manifesta sunt esse priora minus integris id est imperfectis. quare ne ratio procedat in infinitum confitendum est summum deum esse plenissimum summi 'et perfecti boni. et sic patet minor rationis scilicet q̄ in deo est perfectum bonum. nunc probat maiorem di. Sed concessimus id est probauimus nona prosa perfectum bonum esse veram beatitudinem. igitur restat concludere q̄ necesse est veram beatitudinem sitam esse in summo deo. Cui Boe. consentiens di. Accipio id est concedo inq̄: nec est quod vllo modo queat contra dici. ¶ Notandum q̄ si deus non esset perfectum bonuz sed imperfectum procederetur in infinituz fic arguendo. Deus vel est perfectum bonum vel imperfectum. si perfectum habetur propositum. si imperfectum ergo erit aliquid prius eo: cum perfectum sit prius imperfecto. Illud ergo prius vel est perfectum bonum vel imperfectum. si perfectuz illud erit deus et habetur propositum. Si imperfectum est aliquid prius eo: cuz perfectū sit prius imperfecto Iteruz queritur de illo priori. vel est perfectum bonum vel imperfectum: et sic procederetur in infinituz. vel dabitur deum esse pfectum bonum: et hoc innuit in littera cum dicit. Quare ne in infinitum ratio procedat. ¶ Sed

Deus

re ne in infinitum ratio procedat confitenduz est summum deum: summi perfectiq; boni eē plenissimum. Sed perfectum bonum veram esse beatitudinem constituimus. Veram igitur beatitudinem in summo deo sitam esse necesse est. Boet. Accipio inq̄ nec est quod contra dici vllo modo queat. Philoso. ¶ Sed queso ī quit te vide q̄ id sancte atq; inuiolabiliter probes q̄ boni summi summum deū dixim⁹ esse plenissimum. Boe. Quoniaz inquit modo. P. Ne hunc rerū omniū patrē illud summū bonū quo plenus esse perhibetur: vel extrīsecus accepisse: vel ita naturaliter habere presumas: quasi habentis dei habiteq; beatitudinis diuersam cogites esse substantiam. Naz si extrinsecus acceptuz putes: prestantius id quod dederit eo qō acceperit existīare possis: sed būc

queso te inquiti. Nic philosophia ostendit per quem modum vera beatitudo sit in deo: quia non est in deo tanq̄ aliquid distinctum ab ipso sicut accidens a subiecto: sed est idem cum ipso. quod probat quattuor rationibus. secunda ibi. Postremo. tertia ibi. Omnino enim. quarta ibi. Respice inquit. Primo premittit intentum suum cum quadam diuisione cuius mēbra improbat di. O Boe. queso te vide q̄ id sancte id est firmiter et inuiolabiliter probes q̄ diximus summum deum esse plenissimum summi boni. et di. Boe. Quonām modo supple hoc probatur. tunc ponit philosophia diuisionē dicens. Presumas id est putes ne hunc patrem omnium rerun accepisse extrinsecus illud summum bonum quo perhibetur esse plenus: vel presumas ita naturaliter habere a se illud bonum: quasi cogites diuersam esse substātiam dei habentis: q̄ pro et beatitudinis habite. et tunc improbat membra. Primo q̄ deus non accepit summum bonum ab extrinseco di. Nam si putes bonum quod in deo est extrinsecus acceptū tunc tu possis. i. potes estimare esse prestantius id est melius illud bonuz quod dederit eo qō acceperit. s. deo qō est falsum: q; cōfitemur hunc p̄cellētissimū oim rerū. Tūc ꝓbat q̄ pfectuz bonū i deo nō ē in ipo naturalit tāq̄ differēs a substātia sua di. Qō si natura. i. p natura inest deo summū bonū: sz est diuersum ab ipo rone q̄ditatiua fingat q̄ pōt q̄ et hec diuersa cōiunxerit. s. deū z summū bonū. quasi dicat non est dare aliquem priorem ista diuersa coniugentem

¶ Notandū q̄ ratio quā pbilosopbia p:etendit est ista. Summū bonū quod est in deo vel est acceptū ab extrinseco vel ineſt sibi naturaliter. si ab extrinseco aliquid erit p:estantius et nobilius deo: quia dans summū bonū p:estantius est recipiente ipsū. si autez ineſt deo naturaliter: vel tanq̄ idē sibi: vel tanq̄ diuersū ab ipso. si tanq̄ idē sibi babetur ꝓpositū. si tanq̄ diuersuz ab ipso erit aliquid p:ius quod ista diuersa coniunxerit. tale autē fingere est difficile. ¶ Postremo quod a qualibz. Dic pbia ponit secundā rationē q̄ summū bonū in deo non differt ab ipso: z est ratio talis. Illud quod est diuersū ab alio non est illud a quo ē diuersū. si ergo summū bonū esset diuersū a deo deus non essz summū bonū: quod nepbas est dicere vnde di. in littera. Postremo illō quod est diuersū a q̄libet re: illud non est illud a quo videt esse diuersuz: quare quod sui natura diuersū est a sommo bono illud nō est summū bonū. si igitur summū bonū ita sit in deo q̄ ꝑm naturā ē diuersum ab eo: sequitur q̄ deus non sit summuu bonū: quod nepbas est cogitare de deo quo nibil constat esse p:estātius. ¶ Nota si aliquid essz in deo diuersum ab ipso deus esset compositus et non essentie simplicis: quod est falsum. Item quod est in deo diuersum ab ipso vel est accidens vel pars eius. non accidens quia non deus est subiectum alicuius accidentis. si est pars eius cum pars p:ecedat totum aliquid erit p:ius de deo: quod est falsum ¶ Omnino enim nullius rei natura. Dic pbilosophia ponit tertiaz rationez que talis est. Illud quod est p:incipium omniuz rerum formaliter est summuz bonum: quia summo bono non potest esse p:incipium: sed deus est p:incipiū omnium rerum: ergo formaliter est summū bonū: summū autē bonū ē

esse rerū oīm p:ecellētissimū dignissime confitemur. Quod si natura quidē ineſt sed ratione diuersū cū de rex p:incipe loq̄mur deo fingat qui pōt q̄s bec diuersa coniunxerit. ¶ Postremo quod a qualibet re diuersū ē: id no[illegible] illud a quo intelligit esse diuersū. Quare q̄ a sūmo bono diuersū est sui natura: id summū bonū nō ē: q̄ nepbas ē de deo cogitare quo nibil ꝙstat esse ꝑstāti⁹. ¶ Omnino enī nullius rei natura suo p̄incipio melioz poterit existere: quare q̄ oīm p:incipiū sit id etiā sui substātia summuz esse bonū verissima rōne ꝙcluserim. Boe. Rectissime inq̄t. Pbi. Sed summū bonū beatitudinē esse ꝙcessiz est. Boe. Ita ē inq̄t. Pbi. Igit inquit deū eē ipam beatitudinē necesse ē ꝙfiteri. Boe. Nec inq̄t p:opositis p:ioꝛib⁹ refragari queo. Et ab illis boc illatū ꝙsequēs eē ꝑspicio. Pbia. ¶ Respice inq̄t an bic q̄q̄ idē firmi⁹

btitudo: ergo de⁹ formaliter ē summa btitudo. Vñ dicit i lra. Omino. i. generalit nulli⁹ rei natura poterit existē. i. eē melioꝛ suo p:incipio: q̄re quod oiz sit p:incipū sic de⁹ illō et ꝙcluseriz verissima rōne sūmū eē bonū sui substātia. i. ꝑ sui substātiā. Cui assentiēs Boeti. dic rectissime inq̄t ꝙclusū ē: sz sūmū bonū eē btitudinē ꝙcessū ē. Dic Boe. z ita ē inq̄t. Cōcludit q̄ pbia. Igit necesse ē deū ꝙfiteri ipaz btitudinē. dic Boe. nec queo refragari. i. ē resistē p:ioꝛib⁹ ꝓpositis id ꝓmissis: z ego ꝑspicio ꝑ illatū eē ꝙns ab ill'. i. ab illa. ¶ Nota q̄ p:incipiū oiz rex oz eē sūmū bonū substātialit: q: si aliq̄d aliud a p:incipio eēt sūmū bonū substātialit sic aliq̄d p̄incipatū: sequit q̄ p̄incipatū sit nobili⁹ suo p̄incipio. nā bonū substātialit nobili⁹ ē bono accidētalit. Itez si p̄incipiū nō est bonū substātialit sz accidētalit: cū oē q̄ē tale p accns reducat ad aliq̄d tale ꝙse: tūc p̄incipium reducerē ad aliq̄d: z p ꝙns si eēt p̄incipiū. ¶ Respice iq̄t ā ꝺ. Dic pōit q̄rtā rōez q̄ btitudo i deo si differt ab ipo. si btitudo differrz a ꝺo cū trūq̄ tā de⁹ q̄ btitudo sit sum

Principiuz rerum

mum bonū essent duo summa bona quoꝝ vnū non esset alterū: ⁊ cū vnū desit alteri neutrum erit pfectū ⁊ summū bonū: qz perfectum est cui nibil deest. ergo necesse est beatitudinē eē idē cū deo. vñ dicit in lra. O Boe. respice an hic qđ modo dicā illud qđ ꝓbatum est firmi⁹ apꝓbetur duo summa bona esse non pñt q̄ sint a se diuersa. Etenim liquet. i. manifestum est ꝙ bona q̄ discrepant non esse alterū sup. eoꝝ bonoꝝ qđ sit alterū. q̄re cū alterū deest alterutri. i. q̄re cū desit alterum alteri neutrū poterit esse perfectū: cuz pfectū sit cui nibil deest: sed manifestum ē illud non esse summū bonū qđ non est pfectū: igit nullo mō pñt eē diuersa ea q̄ sunt sūma bona. atq; ꝓ certe deum ⁊ beatitudinē colligim⁹ esse summū bonū: quare necesse ē ipsam naturā que sit diuinitas. i. naturā dei esse summā beatitudinez: qđ. B. apꝓbās dicit. Nibil verius est ipsa re: nec rōcinatione ipsa firmi⁹ nec deo digni⁹ ꝓcludi potest. ¶ Notandū et quarto tbo picoꝝ id qđ ꝓ supabundantiā dicitur vni soli ꝓuenit. cū igit summū bonū dicat ꝓ supabundantiā non erunt duo summa bona. item si essent duo summa bona vel eēnt eiusdem spēi vel differrēt spē. si eiusdem spēi erunt equal⁹ perfecta et vnū erit supfluū. si differūt specie vnū erit pfect⁹ altero: qz impossibile est duas spēs esse equal⁹ pfectas: sz qđ est impfectius non est summum bonum: ergo non sunt plura summa bona. ¶ Super bec igit inquit. Hic ꝓba concludit ex dictis quandam conclusionē correlariam dī. Super bec. s. predicta ego tibi dabo correlarium. i. conclusionem correlariam: ita. s. sicut geometre aliquid solent demonstratis suis propositis inferre: q̄ illata ipsi vocant ꝓbismata

approbet: ꝙ duo summa bona que a se diuersa sint esse non possiunt. Etenim que discrepāt bona non esse alterum quod sit alteruz liquet: quare neutrum poterit esse perfectum: cum alterutri alterum deest. sed quod perfectuz non sit: id summum nō esse manifestū est. Nullo modo igitur que summa sunt bona ea possiunt esse diuersa. Atqui ⁊ beatitudinē ⁊ deū summū eē colligimus: quare ipsam necesse est summā eē beatitudinē que sit summa diuinitas. B. Nibil inq̄: nec re ipa verius nec rōcinatōe firmi⁹ nec deo dignius concludi potest. P. ¶ Super bec igitur inquit veluti geometre solent demōstratis ꝓpositis aliquid inferre q̄ ꝓbismata ipi vocant. Ita ego quoq; tibi veluti correlarium dabo. Nam qm̄ beatitudinis adeptione fiunt homines beati. Beatitudo vero est ipsa diuinitas diuinitat⁹ adeptōe fieri btōs manifestū ē:

i. aptiones. ⁊ tunc ponit correlariū ꝙ oīs beat⁹ est deus qđ sic infert. quia adeptione beatitudinis fiunt homines beati: beatitudo vero est ipsa diuinitas vt ꝓbatum est: manifestuz est boīnes beatos fieri adeptione diuinitatis. sz sicut adeptione iustitie fiunt homines iusti et adeptione sapientie fiunt sapientes: ita necesse est adeptione diuinitatis esse beatos siue deos. Igitur omnis beatus est deus sed natura quidem vnus deus est ⁊ non plures: participatione vero nibil ꝓbibet plures deos esse. Hanc conclusionem commendans. Boe. dī. Et pulcbū inq̄ boc scilicet quod modo conclusisti atq; preciosum siue ꝓbisima siue correlarium mauis: ideſt magis velis ipsum vocari. ¶ Notādum ꝙ omnis beatus est deus. Hoc ꝓbatur ex littera sic. Homines fiunt beati adeptione beatitudinis: sed beatitudo est diuinitas: ergo bomines fiunt beati adeptione diuinitatis: sed adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus: ergo omnis beatus est deus. vel potest sic argui. Adeptione diuinitatis aliquis efficitur deus. adeptione diuinitatis aliquis efficitur beatus: cum diuinitas sit idem cum beatitudine: ergo omnis beatus est deus. ¶ Nota fm Huguitionem porus pori est subtile foramen in corpore per quod sudor emanat. Inde ꝓbisima ꝓbismatis: ideſt apertio vel illuminatio sensus, dicū

Oīs beat⁹ est deus.

Porus

Coronariū

tur etiam positmata regule quas geometre ꝓponunt ad aliqđ ostendendū eo ꝙ aperiāt ⁊ illuminent mentē lectoris: ⁊ ipse allegat Boe. in boc libro de boc nomine positma. Notandū ꝑm eundem Dugui. a corona venit coronariū qđ est premiū victorie vel premiū belli vel certaminis scz corona vel aliquid aliud. vel coronarium est vnde aliquis meretur bonorem vel adipiscitur coronam: ⁊ etiam allegat Boe. in boc loco de boc nomine coronariū: sed cōiter ipz nominans correlarium. ⁊ est correlarium conclusio sequēs ex ꝑmissis. ¶ No. aliquis diceret. Si ois beatus est deus cuz plures sint beati plures erunt dij. Rñdet Boe. ꝙ vnus est deus naturaliter ⁊ essentialiter: sed participatiue. s. participatione virtutis ⁊ immortalitatis ꝓñt esse plures dij. vñ ps. Ego dixi dij estis ⁊ filij excelsi omnes. Item innuit pbilosopbus. xij. metbaphi. vbi sic concludit. Nonvalet pluralitas principū fit ꝙ vnus princeps ꝑm naturaz ⁊ essentiaz. ergo di. Sen. Vir speculatiu⁹ est quasi deus ī bumano corpore bospitatus. Pro quo vlterius notādum ꝙ deus est quadruplex. Aliquis est deus nuncupatiue vt idolum. Alius vsurpatiue vt demones cultum dei sibi vsurpantes vt di. scriptura. Omnes dij gentium demonia. Tertius participatiue: vt boies beatitudinē participantes. Quartus est deus natura babens essentie eternitatē immutabilitatem ⁊ cōicabilitatem. ꝑmis tribus modis possunt bene eē plures dij sed non quarto mō. ¶ Ultimo nota deitatem siue diuinitatē participare non est nisi immortalitatem impassibilitatē subtilitatem ⁊ agilitatem adipisci: nā mortale aditum nobis separat nos a dijs: vt di. Por. ergo adeptione īmortalitatis erimus dij. ¶ Atqui boc quoqz pul. Dic pbilosopbia mouet circa ꝓdicta quandā dubitationem. secundo soluit eam ibi. Cuius discretione. Pri mo di. Et quo dicis boc correlarium esse pulcbrum. Atqui pro certe boc quod iam dicam nibil est pulcbrius quod ratio persuadet esse annectendum bis scilicet suprадictis. ⁊ dicit Boe. quid est pulcbrum illud? dicit pbilosophia. Cum beatitudo videatur multa continere dubitatur vtrum bec omnia cōiungant idest constituant veluti vnum corpus beatitudinis quandam varietate partium: an sit aliquid eorum quod compleat substantiam beatitudinis ad quod cetera referantur. tunc Boe. petit bāc questionem magis elucidari di. Vellem inquit vt patefaceres illud quod queris commēoratione ipsarum rerum sup. explicando. ⁊ pbilosopbia condescendens Boe. querit. Nonne censemus beatitudinem esse bonum. di. Boe. Certe summū bonum. cui pbia. licet. i. licitum ē addas boc. s. summū omnibus bis. nam beatitudo est summa sufficientia: eadem est summa potentia: ⁊ iudicatur esse summa reverentia: claritas ⁊ voluptas. di. Boe. ꝺd igiꝯ sup. estimas eē

Deus vir speculatiu⁹

sed vti iusticie adeptione iusti: sapientie sapiētes fiunt. Ita diuinitatē adeptos: deos fieri simili ratōe necesse ē. Omnis igitur beatus deus: sed natura quidem vnus: participatione vero nibil ꝓbibet esse ꝙplurimos. Boe. Et pulcbrū inꝙ boc atqz preciosuz siue positma siue correlarium vocari mauis. Pbiloso. ¶ Atqui boc quoqz pulcbrius nibil est quod bis annectendum esse ratio persuadet. Boe. Quid inꝙ P. Cū inquit beatitudo multa cōtinere videatur: vtrum ne bec omnia vnū veluti corpus beatitudinis quadam partium varietate cōiungant? An sit coruz aliquid quod beatitudinis substantiam compleat: ad bec vero cetera referantur? B. Vellem inꝙ id ipsarum rerum commemoratione patefaceres. P. Nonne inquit beatitudinē bonū esse cēsem⁹? Bo. Ac summū quidē inꝙ. P. Addas inquit boc omnib⁹ licet Nam eadem sufficientia summa est: eadez sum

dicendū. Rñdit pbia. beccine. i. numqd bec oīa. s. sufficiētia potētia: qꝫ ꝑ ⁊ cetera sunt veluti q̄dam mēbra btītudinis: an cūcta referunt ad bonū veluti ad verticē. i. tanqꝫ ad summā rōnem appetendi oīa alia. Tūc Boe. fatet se intelligere q̄stionē ⁊ pstolari ei⁹ solutionē di. Intelligo qd ꝓponas inuestigandū: sz desidero audire qd ꝓstituas. i. diffinias qōez dissoluēdo. ¶ Notandū qꝫ q̄stio quā pbia mouet ē ista. Utrū pdicta qnqꝫ. s. sufficientia: reuerētia ⁊c. ꝓstituāt btītudinē sicut diuersa mēbra vnū corpus. velutruz oīa sint eadē ⁊ referrant ad aliqd vnū scz ab bonū qđ rō fit appetendi oīa ista. ¶ Notandū qr in btītudine est summū bonum: ⁊ in beatitudine est sufficiētia: reuerentia gloria ⁊ iocūditas iō q̄ritur an ista sint in btītudine tanqꝫ diuersa: aut ad vnū relata. s. ad bonū rōe cui⁹ appetunt. ¶ No. ad primā ptem q̄stionis dz rñderi qꝫ non qr mēbra vnuz corp⁹ cōstituentia debent esse inter se diuersa vt statim ꝓbabitur in littera sequenti: sed illa quinqꝫ sunt vnum ⁊ ꝓbatum est: ergo non pfit esse ptes btītudinis ꝓstituentes ipsam sicut membra vnuz corp⁹. etiam si sic seqretur qꝫ btītudo seu de⁹ non esset omnino simplex qđ est ipossibile. ¶ Cuius rei discretionem. Hic pbia soluit q̄stionē. et primo ostendit qꝫ ista qnqꝫ nō sunt partes ⁊ membra beatitudinis. Secūdo ostendit qꝫ oīa referantur ad bonum: ibi. Ad bonū vero. Primo intendit talē rōnem. Mēbra cōstituentia aliqd vnū adinuicē debēt esse diuersa sed ista omnia quinqꝫ sunt idem: ḡ non sunt mēbra ⁊ ptes beatitudinis. Unde dicit in littera. Cuius rei sup. posita in q̄stione sic accipe discretionez. i. discretam solutionē. Si bec oīa forent membra beatitudinis tūc discreparent a se inicē. Nec enī ē natura ptiuz vt diuersa componāt vnum corp⁹. Rñdet Boe. Atqui ꝑ certe: bec oīa qnqꝫ mōstrata sunt idem esse sup. in nona ꝓsa. Infert pbia. Igit mīme sunt mēbra btītudis: sz si in eis saluetur rō mēbri oīa erunt vnuz mēbrum: ⁊ tunc seqtur btītudinem cōponi ex vno mēbro qđ est impossibile. ⁊ boc est qđ dicit alioquin. i. si aliter dicatur qꝫ non sunt membra sed vnum membrum videbitur beatitudo esse coniuncta ex vno membro quod fieri nequit. ⁊ di. Boe. Jd quidem qđ modo ꝓclusum est non est dubium sz illud qđ restat de veritate alteri⁹ partis q̄stionis expecto. ¶ No. qꝫ btītudo est diuinitas vt prius visum est: ⁊ qr diuinitas est oīno simplex ⁊ indiuisibilis: ex nullo pōt esse cōstituta. cum enī ꝓstituens sit pri⁹ constituto esse aliquid pri⁹ deitate qđ absurdum est: ergo beatitudo non potest esse ꝓstituta ex plurib⁹ mēbris vel ex vno membro. ¶ Ad bonum vo ⁊c. Hic pbia ostendit qꝫ omnia referantur ad bonum tanqꝫ ad causam propter quam appetuntur. Secūdo ex dictis deducit quasdam conclusiones superius probatas vt melius intelligantur. secūda ibi. Cuius vero causa. primo dicit. Palam est cetera scilicet quinqꝫ supradicta ad que omia appetenda reducuntur ipsa referri ad bonum: idcirco enim petitur. i. accipitur sufficientia: qa bonum esse iudicatur. idcirco potentia petitur quia id etiam credit esse bonuz. idē lz ꝓiectare

ma potentia. Reuereutia quoqꝫ claritas: ⁊ voluptas beatitudo esse iudicatur. Boeti. Quid igitur? Pbi. Hecccine omnia bona sufficientia potentia: ceteraqꝫ veluti quedam beatitudinis membra sunt: an ad bonum veluti ad verticem cuncta referuntur. Boe. Intelligo inqꝫ quid inuestigandum proponas: sed qđ ꝓstituas audire desidero. Pbilo. ¶ Cuius rei discretionem sic accipe. Si bec omnia beatitudinis membra forent se quoqꝫ inuicem discreparēt. Hec est enim partium natura vt vnum corp⁹ diuersa componant. Boeti. Atqui bec omnia idem esse monstrata sunt. Pbi. Minime igit membra sunt: alioquin ex vno membro beatitudo videbitur esse coniuncta: quod fieri nequit. Boe. Jd quidem inquā dubium non est: sed id quod restat expecto. Pbi. ¶ Ad bonuz vero cetera referri palam est. Idcirco enim

idest iudicare de reuerentia:claritudine.i.claritate ⁊ iocunditate:⁊ sic vniuersaliter concludere q̄ bonum est summa.i.pfectio ⁊ cā oīm expetendoꝝ.i.desiderandoꝝ quod declarat p signū dicens. Illud enī qđ necꝫ in re necꝫ in filitudine.i.apparentia vllū bonū retinet in se:illud nullo mō pōt expeti.i.desiderari.⁊ p ↄtrariū.illa q̄ non sunt bona natura.i.ex natura tñ si videantur.i.appareant esse q̄si vera bona sint appetuntur. quo fit vt bonitas iure credat eē summa atꝫ causa omnium expetendoꝝ. ¶ Notandum q̄ bonū est causa omnium desiderandoꝝ q: deficiente ratione boni in aliquo siue sit bonum ſm apparentiaꝫ siue existentiam tollitur ratio appetibilis. posita vero rōne boni i aliquo siue ſm rem siue ſm apparētiam ipm est appetibile: propter quod di. Arist. iij. de anima. Movet enim appetibile hoc quidem bonum hoc autem apparēs bonū ¶ Cuius vero causa. Dic ex dictis philosophia deducit quasdam cōclusiones pri⁹ probatas vt meli⁹ intelligantur ⁊ sunt due. Prima est q̄ bonum ⁊ beatitudo sunt idem. Secunda q̄ deus ⁊ bonum idem sunt. deducens ergo primam conclusionem di. Illud maxime videtur optari cuius causa quidez aliquid expetitur: idest desideratur vt sit causa salutis:idest sanitatis quispiam:idest aliquis velit equitare:non tam:idest non tantū desiderat motum equitandi:q̄ idest q̄tum desiderat effectum salutis idest sanitatis. Cuz igitur omnia petantur: idest appetantur gratia boni:illa nō potius desiderantur ab omnibus q̄ ipsum bonum sed nos concessim⁹ beatitudinem esse propter quā cetera optātur:q̄re sola beatitudo tanq̄ finis omnium alioꝝ desideratur. Ex quo liquido: idest manifeste apparet esse vnā atꝫ eandē substantia ipsius boni ⁊ beatitudinis. Boetius assentiens isti deductioni di. Nihil video cur ↄspiā possit dissentire. ¶ Notandum quoꝝm proprietas per se est eadem: necesse est illa esse eadem. cum igitur bonum et beatitudo habeant vnam ⁊ eandem per se proprietatem erunt eadem. Nam per se proprium est beatitudini q̄ omnia propter eam desiderantur. similiter illa proprietas est boni q̄ omnia appetuntur quia bona:ergo bonum ⁊ beatitudo sunt idem. ¶ Notandum q̄ illud magis appetitur cuius causa aliquid appetitur:quia illud propter quod aliquid appetit prius est in causando motum desideriꝫ q̄ illud quod appetitur propter aliud:q: causa p̄maria prius influit q̄ secundaria. ⁊ ideo illud propter quod aliquid appetitur prius influit desiderio q̄ illud qđ appetitur ꝓpter aliud:sicut finis plus influit q̄ ordinata in fine:⁊ hoc declarat per exemplum in ſfa de sanitate que plus appetitur q̄ actus eq̄tandi fact⁹ ꝓpter sanitatem. ¶ Sed

Bonum.

sufficientia petitur quoniaꝫ bonum eē iudicatur. idcirco potentia:quoniaꝫ id quoꝫ esse creditur bonuz:idem de reuerentia claritudine iocūditate coniectare licet. Omniū igitur expetendoꝝm summa atꝫ causa bonuz est. Quod enim necꝫ re necꝫ similitudine vllum in se retinet bonuz:id expeti nullo modo potest. Cōtraꝫ etiam que natura bona non sunt tamē si esse videātur quasi vera bona sint:appetunt. Quo fit vt summa cardo atꝫ causa expetendoꝝm oīm bonitas esse iure credatur. ¶ Cuius vero causa quid expetitur id maxime videtur optari. Veluti si salutis causa quispiam velit equitare:nō tam equitandi motum desiderat q̄ salutis effectum. Cum igitur omnia boni gratia petantur:nō illa potius q̄ bonum ipsum desiderantur ab omnibus. Sed ꝓpter quod cetera optantur beatitudinez esse concessim⁹:quare sic quoꝫ sola queritur beatitudo. Ex quo liquido apparet ipsius boni ⁊ beatitudinis vnā

deum. Hic philosophia ex conclusione prius probata deducit secundam scilicet deum et bonum esse idem fm substantiam et dicit. sed monstrauimus deum q̄ pro et verā beatitudinem esse idem atq; vnum. dicit Boeti. ita est inq̄. Ex quo concludit philosophia dicens. igitur secure licet concludere substantiam dei esse sitam in ipso bono nec vsq̄ alio id est alibi. ¶ Nota q̄ ex prima conclusione infertur secunda accipiendo primam conclusionem pro maiore arguendo sic. Bonus et beatitudo sunt idem fm substantiam: sz deꝰ est vera beatitudo: ergo deus et bonum sunt idem fm substātiaz.

atq; eandem esse substantiaz. Boe. nihil video cur dissentire quispiam possit. Phi. ¶ Sed deum verāq; beatitudinem idem esse monstrauimus. Boe. Ita est inq̄. Phi. Secure igitur cōcludere licet dei quoq; in ipso bono nec vsq̄ alio sitam esse substantiam.

¶ Metrum decimum tertij libri.

Hic omnes pariter venite capti
Quos fallax ligat improbꝰ cathēis
Terrenas habitās libido mētes
Hic erit vobis requies laborū:
Hic portus placida manens quiete:

QVoniā igit̄ ꝛc. Quoniā ꝑ felicitatis pfectio. Satis iusitate ponit q̄naz pro i quo. Nā quonā potius eēt ad quid: cui nō quadrat ꝑ dictio cōstituta. Est ꝙ quonā. in quo. Sicut postea. Quo vero ꝛc. in quo. vt sit vero pro sed quo. i. quo bitet ꝛc. Ne hunc rerum. Ne tribus modis accipi posse manifestū ē. Aliqñ enī valet certe et scribit cū diptbongo. Ut apud Lomi cū. Ne ego infelix bō sum. Et apud persium. Ne mihi polydamas et troiades labeonē. Pretulerint? Aliqñ est prohibitiuū: et est vt nō cū optatiuo frequenter. vt ne facias vel accipit̄ pro nō cū īpatiuo vt ne nega. ne seui. ne pete. Erbis duobus ꝓponit̄. Tertio mō accipit̄ pro an: et tūc ē subiūctiui ordinis. vt qui teneāt (nā īculta videt) boies ne fere ne. Quia ꝙ hic ꝓponit̄ accipien dū ē secūdo mō: nec ponit dubitationē inter mēbra: sz prohibet ābo psumi. Est autem presumere rem tanq̄ notam assumere. q. sit presupponere. vel prius q̄ concedatur capere. In vulgari autem significatione: que est nimium sibi vendicare aut attribuere vix apud doctos reperies: qui dicere soliti sunt hic sibi multa sumit. Sumimus enim per nos nullo dante: accipimus ab alio. Ordo igitur est. Ne presumas. i. noli presumere. i. presupponere et tanq̄ probatum assumere hunc patrem omnium rerum vel accepisse extrinsecus. i. ab aliquo alio q̄ a se illud summum bonum quo perbibetur esse plenus: vel ipsum habere illud ita. i. taliter naturaliter quasi cogites. i. putes substantiaz dei habentis et beatitudinis habite esse diuersam. Refragari componitur a re et fragor qđ non est frequens verbum. Est autem refragari dissentire: et non dare vocem aut assensum suum petenti. sicut econtrario. Suffragari ē annuere: assensum dare et vocem in electione alicuius: aut illi quouis pacto per fauorem consulere. vnde suffragium dictum est: qđ etiam pro intercessione sanctorum: immo etiam pro ꝓcibus quas pro suffragio eorum impetrando fundimus nonnulli accipiunt.

Ascensus

Ne

Presumo

Sumo
Accipio

Refragor
Suffragor
Suffragiū

¶ Metrum decimum libri tertij.

S. thomas

Hic omnes pariter venite capti. Istud est metrum decimum huius tertij quod dicitur valenticum ab inuentore. et est endecasyllabum constans ex spondeo et dactylo et duobus vel tribus trocheis: qui aultimo loco potest poni spondeus vel trocheus: in quo metro philosophia postq̄ ostendit in quo sit summa beatitudo: hortatur ad istam beatitudinem prouenire dicens. Omnes capti q̄s fallax libido id est fallax delectatio habitās id est possidens terrenas mētes ligat improbis catheis. i. viciosis cupiditatib⁹ venite parit̄ huc. i. ad sūmū bonū quod ē situz

in deo. Tunc ostendit vtilitatez viuendi ad illud bonuz di. Dic id est in isto bono quod est deerit vobis requies laborum cum ipse sit premium in hac vita laborantium. hic est portus id ē securitas manens placida quiete. hoc est asilum id est domus refugij vnum id est solum: quia tantum ad deum est refugiuz patēs id est apertum miseris. tunc comparat istud bonuz ad bona temporalia: ostendens bona temporalia esse damnosa: quia sui cupiditate obtenebrant animam di. Quicqd donat tagus fluuius iste aureis suis arenis. qc quid donat bermus fluuius rutilante id est splendente sua ripa: aut indus fluuius a quo dicitur india propinquus calido orbi: quia vicinus torride zone. indus inqꝫ commiscēs lapillos virides id est smaragdos candidis id est margaritis sup. omia illa nō illustrāt aciem sup. mentis: sed magis condunt id est inuoluunt cecos animos in suas tenebras id est ignorantias veri boni. hoc scilicet bonū tēporale quicqd. t. quodcūqꝫ placet qꝫ ꝑ t excitat mētes ad cupiditatē illud tellus aluit infimis cauernis. i. ꝑfundis: q: in ꝑfūdo terre gignuntur metalla t gēme. Tunc ostēdit vtilitatē boni quod est deus in quo est vera beatitudo di. Splēdor id est beatitudo splēdens quo splendore regitur celū: ille vitat obscuras ruinas anime quia splendor et obscuritas se nō compatiuntur in eodez. quisquis

Hoc patens vnum miseris asilum:
Non quicquid tagus aureis arenis
Donat: aut bermus rutilante ripa:
Aut indus calido propinquus orbi
Candidis miscens virides lapillos
Illustrant aciem: magisqꝫ cecos
In suas condunt animos tenebras:
Hoc quicquid placet excitatqꝫ mentes
Infimis tellus aluit cauernis
Splendor quo regitur vigetqꝫ celum
Vitat obscuras anime ruinas
Hanc quisquis poterit notare lucem
Candidos phebi radios negabit.

ergo poterit notare id est notam habere hanc lucem: ipse negabit id est non curabit: cādidos radios phebi id est solis. ¶ No. propter litteram qꝫ asilū ſm Hug. dicitur domus refugij quā Romul⁹ fecit. ab a quod est sine et silon quod est tactus quasi sine tactu: quia non erat phas sibi aliquē tangere vel offendere. ¶ Notandū ſm Isido. li. etbimo. Tag⁹ est fluuius quē carthago byspanie sic nuncupauit: et quo procedit copiositas in arenis auriferꝫ et ob hoc ꝓ ceteris fluuijs byspanie est preclarus. ¶ Notāduz ſm Hugui. qꝫ bermus est fluui⁹ asye qui campos smirneos secat fluctibus: et est plenus aureis arenis. Indus aūt ſm Isido. est fluuius orientis qui rubeo mari excipitur a quo india nuncupaꝫ abundans margaritis t smaragdis.

Ascensius

Hic oēs. carminis hui⁹ legē supravidisti. Non tñ putarim eē monocolon. i. vnius mēbri: sed dicolon. q: preter secundū versū: inuenies alternatī post versum cōpositum et Spondeo dactylo et tribus trochеis. Aliū compositū trochеo spondeo dactylo et duobus trochеis. Est ergo prior versus phaleu⁹. secūdus sappbicus. ſz vterqꝫ bene cassyllab⁹. i. vndecīz syllabaꝝ. Asylū vt docet Torteli⁹ cū y greco et vnico l scribiꝫ. et apō nos significat intemeratū. Nā cōponiꝫ ab a qō ē sine et syro trabo eo qꝫ locus erat abs quo neminez ꝑ vim trabē licebat. fuit primo athenis cōstructū deinde etiā rome a romulo vt plurimi auctores sūt. Tagus fluui⁹ est lusitanie toletum radens qui vt ait plini⁹ prope bispaniā carta gnē: et ob arenas auri feras ceteris eiusdē regionis omibus anteferꝫ. Bernus fluui⁹ est lydie q arenulas aureas ducit. vñ virg. geor. secūdo. Atqꝫ auro turbidus bern⁹. Et teste herodoto lib. primo apud sardis fluit: que ciuitas fuit in lydia: et cresi regia. Infimis tellus aluit i. produxit et educauit. infimis cauernis suis: hoc de auro verū est et reliqs metall' nō de lapillis: qui i terra nō semp nascūtur. Cetera nota sunt.

Asylum

Tagus

Bermus

Liber tertius Prosa vndecima.

¶ Prosa.xi.tertij libri

Sanctus Thomas

Assentior inq̃. Ista est vndecima prosa huius tertij in qua phia inducit Boe. in cognitõem quorũdam q̃ pri⁹ fatsus fuit ignorare.s.q̃s sit finis oim rerũ.t q̃bus gubernaculis mund⁹ regat. Prio ducit ipm in cognitõem primi scdo in secundi in sequẽti ,psa. Primo phia inuestigat diffinitionẽ boni.secundo ex hoc oñdit quid sit finis omniũ reruz ibi. Et ille minimũ. ꝓmo ꝓmittuntur quedã. Scdo phia aggredit ꝓpositũ: ibi. Nõne inquit. primo Boe. assentiens di. Assentior inq̃.s.iã dictis. Cũcta eñ ꝓstant nexa firmissimis rationib⁹ q: demõstratiuis.t phia inqt. Quanti scilicet precij estimabis si agnoueris quid sit ipsum bonũ. Rñdet Bo. Infiniti.s.precij inq̃ estimabo: siquidez mihi pariter ꝓtingat agnoscere deum qui bonum est.di.philosophia. Atqui ,p certe hoc patefaciam verissima rõne. maneant: idest ꝓcedantur mõ.i. tñmodo q̃ ꝓclusa sunt pauloante.t di. Bo. manebunt sine oĩ ꝓtradictiõe in sui veritate. ¶ Notandum q̃ ad ,pbandum aliquã ꝓclusionem oportet principia manere in sui veritate t ea ꝓcedi. si enim negarent nõ posset ex eis deduci conclusio. volens q̃ phia ex his q̃ ꝓclusa sũt tãq̃ ex principijs ꝓcludere quid sit bonum: dicit hoc velle facere manentibus his q̃ probata sunt.t di. Boe. q̃ manebunt in sui veritate

¶ Nonne inquit monstrauim⁹ ea

Hic philosophia aggreditur intẽtum oñdendo quid sit bonum. Intendit probare istam ꝓclusionem Bonuz est illud quod omnia appetunt: quaz probat tali ratione. vnum t bonum sunt idem: ſz omnia appetunt esse vnum: ergo omnia appetunt bonuz. Circa istam

Assentior inq̃. cuncta enim firmissimis nexa rationibus ꝓstant. Phi. Tum illa. Quanti inquit tu estimabis si bonum ipsum quid sit agnoueris. Boe. Infiniti inquam: si quidem mihi pariter deum quoq̃ qui bonum est ꝓtingat agnoscere. Phi. Atqui hec verissima inquit ratione patefiant: maneant modo que pauloante concluſa sunt. Boe. Manebũt inq̃. Phi. ¶ Nõne inquit mõstrauimus ea que appetuntur a pluribz idcirco vera ꝑfectaq̃ bona nõ esse: qm̃ a se iuicẽ discreparent cũq̃ alteri adesset alterũ plenũ absolutũq̃ bonũ afferre nõ posse? Tũ autẽ verus bonũ fieri cum in vnam veluti formã atq̃ efficientiam colligũtur: vt que sufficiẽtia est eadẽ sit potentia: reuerentia: claritas: atq̃ iocunditas. Nisi vero vnum atq̃ idem oĩa sint: nihil ba

rationem sic procedit. Primo ,pbat maiorem. Scdo minorem. Tertio resumpta maiore infert ꝓclusionem. Scda ibi. Nosti ne igit. Tertia ibi. Est ne igit. ,pbat ergo maiorem q̃ vnum t bonum sunt idem per modum q̃stionis. Et primo querit di. Nõne supra monstrauimus in nona prosa ea que appetuntur a pluribus. s. sufficientia: reuerẽtia: potẽtia: idcirco non esse vera bona t perfecta: qm̃ discreparent a se inuicem sup. eo modo quo appetuntur a pluribus. t cum alterum adesset alteri non posse afferre plenũ t absolutũ bonũ q̃ nullo indigeat. tunc sup. ante monstrauim⁹ vnũ verũ bonũ fieri: cum colliguntur in vnã formã beatitudinis atq̃ efficiẽtiã i. vnam causam efficientẽ. s. deum: vt que sit sufficientia: eadem sit potentia: reuerentia: claritas: t iocũditas. nisi vero oĩa sint vnũ t idẽ monstratũ est ea nihil habere quo numerentur. i. computentur inter expetenda. i. desideranda. t di. Boe. Demonstratum est inquã. nec vllo modo dubitari põt. Ulteri⁹ q̃rit phia. illa q̃ cũ discrepant mĩme sunt bona: t cũ ceperint eẽ vnum bona fiũt: nõne b ꝓtingit fieri bona adeptiõe vnitatis. di. Boe. Ita vt eẽ inq̃. Et subdit phia.

Unum et bonum

Sz omne qđ est bonū pticipatōe boni cōcedis esse bonū:an mime. Et dicit Bo. Ita est. Tūc pbia ex pcessis pcludit maiorē di. Igit̄ sili rōne oz vt pcedas vnū t bonū esse idē. t confirmat illā pclusionē p locū ab effectu dicens. Nā eadē est substantia eoz quoz non est natural' diuersus effect⁹:qz idē inquātū idē natū est facere idē. Bo. pcedēs. di. Negare inq̄ neq̄o. ¶ No. ex lra sic, pbatur q vnū t bonū sunt idē. Quecunq̄ non sunt bona nisi qz sunt vnū nō sunt bona nisi adeptione vnitatis:sz omnia sunt bona adeptiōe vnitatis: ergo vnū t bonum idem sūt. Vel aliter arguitur sic. Oīa sunt bona adeptione bonitatis:oīa sunt bona adeptione vnitatis:ergo bonū t vnum idem sunt. Aliā rōnez innuit in lra di. Illa sunt vnū quorū non est diuersus effect⁹:qz idē inq̄tuz idē non facit nisi idez. er. ij. de generatione:sz vni⁹ t boni non est diuersus effectus: qz effectus vtriusq̄ est bonum:ḡ sunt idez: t hec conclusio pt̄z ex. iij. metaphi. vbi Aristo. vult q bonum t vnuz puertantur. ¶ Nosti ne igitur omne qđ est. Dic pbia ,pbat minorez s. q oīa appetunt esse vnū p talez rōnem. Unūquodq̄ tādiu manet atq̄ subsistit q̄diu est vnum: sed oīa naturaliter appetunt pmanere t subsistere:ergo oīa appetunt esse vnū. Illius rōnis primo declarat maiorem. scdo minorē: ibi. Est ne igitur. tertio resūpta maiore concludit intentū: ibi. Qđ autē inquit. Primo ergo declarās maiorem q vnūquodq̄ tandiu manet q̄diu est vnum dicit. Nosti o Boe. omne quod est tādiu manere atq̄ subsistere q̄diu sit vnum: cum desiterit esse vnum pariter contingit dissolui atq̄ interire. q̄rit Boe. Quonāmodo. pbia declarat in exemplo dicens. in animalib⁹ hec pt̄z: cū aīa t corpus in vnū coeunt atq̄ pmanēt vnuz: illud vnum vocatur animal. cuz vero hec vnitas dissoluit̄ separatione vtriusq̄ sup. aīe t corpis: liq̄t: bere quo inter expetenda numerent̄. Boe. Demōstratū est inq̄ nec dubitari vllo modo pōt. Pbi. Que igitur cū discrepāt minie bona sūt: cū vero vnū esse ceperint bona fiunt? nonne hec vt bona sint vnitatis fieri adeptione cōtingit? Boe. Ita inq̄ videt̄. Pbi. Sed omne qđ bonū est: boni participatione bonū esse concedis: an minime? Boe. Ita ē. Pbi. Oportet igitur idez esse vnū atq̄ bonū simili ratione cōcedas. Eadem nāq̄ substantia est coz quoz naturaliter nō est diuersus effectus. Boe. Negare inq̄ nequeo. Pbi: ¶ Nosti ne igit̄ inq̄t oīne qđ est tādiu manere atq̄ subsistere q̄diu sit vnū: sz interire atq̄ dissolui pariter atq̄ vnū eē desiterit? Boe. Quonāmodo? Pbia. Et in animalib⁹ inquit cum in vnū coeunt ac permanēt: anīa corpusq̄ id aīal vocat̄. cū vero hec vnitas vtriusq̄ separatiōe dissoluitur: interire nec iam eē animal liquet: ipsum quoq̄ corpus cuz in vna forma mēbroz̄ cōiunctōe permanet: humana vi- ídest manifestum est aīal interire t non iam esse animal. Ponit aliud exemplū. ipsum etiā corpus humanū cū pmanet in vna forma coniunctione membroz̄: tūc visitur. i. videtur humana spēs. sed si partes corporis distribute t segregate. i. separate ab inuicē distraxerint vnitatē corpus desinit esse qđ fuerat. eodem mō pcurrenti cetera ,pcul dubio patebit vnūquodq̄ subsistere. i. permanere dum est vnū. cū vero desinit esse vnū interire videt̄. t dicit Boe. O inme in q̄ videtur mihi aliud consideranti plura. ¶ Nota q aliquis diceret non vz q esse t esse vnum sint eadē qz mali sunt t tñ non sunt vnū. ,pbatio: vnū t bonū sunt idēvt tū ,pbatuz est: sed mali non sunt boni: ergo non sunt vnum. Ista ratio solvitur ex quarto huius negando maiorez: qz philosopbia quarto huius ,pbat malos nō solum non esse potētes: sed simpliciter non eē. Un

de mali bene sunt mali: sed q simpliciter dicantur esse nō est verū. sicut homo mortuus simpliciter nō est homo. et de hoc videbitur in quarto ¶ Est ne igitur inquit. Hic phia probat seu declarat minorē scz q omnia appetant eē et permanere. et primo ostendit hoc. scdo pbat q tal appetit? est naturalis. secunda ibi. Neq nunc nos. primo ostendit intentū in animalibus. secūdo in vegetabilibus. tertio in rebus inanimatis. secunda ibi. Atqui non est. Tertia ibi. Etiā. Primo dicit phia. Est ne aliquid quod iquantū naturaliter agat ōsideret ad interitū. i. ad mortez: q pro q ad corruptionē relicta appetētia subsistēdi. Respondet Boe. Si considerē animalia que habent natūrā. i. appetitū volendi. i. appetendi: et nolendi i. fugiēdi aliquid: nichil inuenio q abjiciat intentōez manendi sup. ī rerū natura: et festinet sponte. i. voluntarie ad interitū nullis causis extra cogentibus: quia omne animal laborat tueri salutez et deuitat mortē et perniciē. sed ego prorsus dubito quid de herbis et arboribꝰ: quid de rebus inanimatis omnino consentiā supple: an talia appetant esse q permanere. ¶ Nota Boetiꝰ non dubitat ḋn animalia appetant esse et permanere. cuius rationem innuit. illud quod laborat tueri salutē et vitare mortē: hoc appetit esse et pmanere: sed omne animal est huiusmodi: ergo ꝛc. sed vtrū ita sit in vegetabilibꝰ q in rebus inanimatis de hoc dubitat: et potest esse ratō dubitationis: quia in talibus non sunt operationes ita manifeste subseruientes appetitui naturali permanendi: sicut in animalibus que mouentur ad percipiendū nutrimentū et alia que pertinēt ad conseruationē vite. ¶ Atqui non est q de hoc possis. Hic philosophia probat q vegetabilia sicut herbe et arbores appetant esse et permanere. Et hoc probat quattuor modis sicut patebit. Primo ex locorū qualitate: quia in talibꝰ

situr species. Ait si distribute segregateq ptes corporis distraxerint vnitatē: desinit eē quod fuerat. Eoq modo percurrenti cetera pculdubio patebit subsistere vnūquodq duz vnū est: cum vero esse desinit interire. Boe. Considerāti inq̄ mihi plura minime aliud videtur. Phi. ¶ Est ne igitur inquit quod inquātū naturaliter agat flicta subsistēdi appetētia venire ad interitū corruptionēq desideret. Bo. Si aialia inq̄ ꝓsiderē q̄ habēt aliquā volēdi nolēdiq natūrā: nil inuenio qđ nullis extra cogētibꝰ abjiciāt manēdi intentionem: q ad interitū sponte festinent. Omne nāq animal tueri salutē laborat: mortē vero pernicieq deuitat. Sed quid de herbis arboribusq: quid de inaiatꝫ omīno cōsentiē in rebus prorsus dubito. Phi. ¶ Atqui non est q de hoc possis ambigere: cum herbas atq arbores intuearis primum sibi conuenientibus innasci locis: vbi quantum earuz natura queat cito exarescere atq interire non possunt. Nam alie quidez campis: alie mōtibꝰ oriūtur: alia ferunt paludes: alie saxis berēt:

locꝫ nascunt vbi diuti? possūt ꝓseruare ī esse. vñ di. Atq ꝓ certe. O Boe. nō ē q possis ābigere. i. dubitare de h: vtz inanimata q vegetabilia appetēt eē. ṕmū. i. ṕmo signo cū tu ītuearꝫ herbas atq arbores innasci locꝫ sibi ꝙueniētibꝰ: vbi q̄tū eaz nature queat nō possūt cito exarescere q interire. Nā alie cāpis oriunt sic olīue. Alie mōtibꝰ sic cypressi. Alias ferūt paludes sic alnos salices. Alie berēt saxis sic berbe q dicūt capilli veneris q barbā iouis. Aliaz herbaz sūt fecūde. i. abūdātes steriles arene. vt illi? herbe q dr mericaq. si ḋsq̄ cōant trāsferri ī alia loca arescūt: sed natura dat vnicuiq quod sibi ꝙueniat q elaborat ne intereant q̄diu manere possunt. ¶ Nota locus est principium generationis: quia saluat et conseruat locatum: et ipso me-

diante virtus celestis influit ipsi locato. Cum igitur vegetabilia sicut herbe et plante requirant determinata loca in quibus saluātur et in alijs arescant patet q ipsa appetant esse et permanere. ¶ Quid dicā q omnes. Hic philosophia probat idez alio signo quod sumitur ex modo situationis partium ꝑm conuenientiam ad attractionez alimenti quo cōseruatur esse eorum. Et di. Quid dicam ex hoc q omnes scilicet herbe et arbores trahunt alimēta radicibus velut ore demerso in terras. et diffundunt sibi alimentum per medullas: per robur q; ꝓ et corticem: quod nō est nisi ꝓpter appetitum ꝑmanendi. Tunc ponit aliud signum quod sumitur de dispositione ꝓtium ad ꝓhibendū nocumētum extrinsecuz di. Quid dicam ex hoc q nobilissimū quod q; sicut est medulla semper recondit̄ id est locatur interiori sede id est in medio plante: extra vero tueatur quadam ligni firmitate. vltimus autem id est exterior cortex arboris: quasi patiens mali id est potens sustinere mala opponitur defensor aduersum intēperiez celi id est aeris. tunc ponit aliud signū quod sumitur ex ꝓpagatione seminis quod ordinatur ad conseruationez nature in alio simili in specie: cuz non possit manere idem in numero: et dicit. Jā vero q̄ta est diligentia nature vt cuncta ꝓpagentur semine multiplicato sup. cōsidera que omia semina quis nesciat esse tanq̄ q̄sdam machinas id est instrumenta manendi: non modo ideſt non tantuz ad tempus: verūetiaz permanendi in perpetuum generati id est successiua generatione: quasi dicat. nullus est cui hec non pateant. ¶ Notanduz q radices plātarum ori similes sunt: cū habeāt eandē operationem supple trahē alimentū. habent autē plante radices infitas terre: quia ex terra humorē trahūt et alimentū quod primo diffunditur in medullā: deinde in robur: deinde in corticē. ē autē medulla molissimū quod est in medio plāte vel arboris nō potens pati intemperiē caloris et frigoris: ideo natura ipsā locauit in medio quā circundat robur quod est lignū arboris. robur autē circundatur cortice exteriori tanq̄ defensore ab intemperie aeris. ¶ Notanduz q quia vegetabilia non possunt idē numero manere: ideo natura ꝓducit in eis semina per quorū ꝓpagationē permaneant idem in specie scilicet in suo simili. ¶ Ea ēt q̄ ĩanimata. Hic phia ꝓbat q ēt ĩanimata appetāt eē duobus signis. ꝓmo ex ĩclinatiōe naturali eoz ad locū. et dicit sic. Ea etiā q̄ creduntur esse inanimata: vt lapis: aer: ignis nonne desi

Radices

aliarum fecunde sunt steriles arene: quas si in alia quispiam loca transferre conatur arescūt. Sed dat cuiq; natura quod conuenit: z ne duz manere possint intereāt elaborat. ¶ Quid dicam q omnes velut in terras ore demerso trahunt alimenta radicibus: ac per medullas robur corticemq; diffundūt? Quid quod nobilissimum quodq; sicuti medulla est in ĩteriori sēper sede reconditur: extra vero quadā ligni firmitate. vltimus autem cortex aduersum celi ĩtēperiē quasi mali patiēs defensor opponitur. Jam vero quanta est nature diligētia: vt cuncta semine multiplicato ꝑpagent. que oīa non modo ad tempus manendi: verum generatim quoq; quasi in perpetuum permanendi veluti quasdam machinas esse quis nesciat? ¶ Ea etiā que inanimata esse credunt: nonne quod suum est queq; simili ratione desiderant. Cur enim flammas quidez sursum leuitas vehit: terras vero deorsum pōdus deprimit: nisi q hec singulis loca motionesq; conueniunt. Porro autez quod cuiq; consentaneū est id vnū quod q; conseruat: sicuti ea que sunt ĩimica corrum-

derant.i.appetunt quecq.i.omnia inanimata quod est suū.i.sue nature cōsonū simili ratione propter conseruationē sui esse.q.d.sic.Cur enī leuitas vehit.i.mouet flammas sursum:et pondus.i.grauitas deprimit terras deorsū non propter aliā causā nisi q̄ hec loca:q̄ pro et motiones conueniunt singulis sup.pro saluatione eorū esse.et subdit. Porro supple. illud quod est consentaneū. i. conueniens cuiq̄ : illud supple conseruat in esse vnūquodq̄ sicut ea que sunt

punt.Jam vero que dura sunt vt lapides adberent tenacissimis partibus suis: ⁊ ne facile dissoluantur resistunt.Que vero liquentia: vt aer atq̄ aqua facile quidem diuidentibus cedūt: sed cito in ea rursus a quibus sunt abscissa relabuntur.Ignis vero omnem refugit sectionem ¶ Neq̄ nunc nos de voluntarijs anime cognoscentis motibus:sed de naturali intētione tractamus.Sicuti est q̄ acceptas escas sine cogitatione transigimus:q̄ in somno spiritum ducim⁹ nescientes.Nam ne in animalibus quidē manendi amor ex anime voluntatibus:verum ex nature principijs venit.Nam sepe mortē cogentibus causis quaz natura reformidat:volūtas amplectitur . Cōtraq̄ illud quo solo mortaliū rerum durat diuturnitas gignendi opus quod natura semper appetit interduz coercet volūtas:ideo bec sui charitas nō ex aīali motiōe sed ex naturali intētone ꝓcedit. Dedit em̄

inimica.i.contraria corrumpunt Secundo ꝓbat idez per aliud signū sumptū ex conseruatione naturalis proprietatis.huiusmodi ē cōtinuitas quā quelibet res naturalis nititur conseruare.vnde dicē iā sup. ista vero que dura sunt vt lapides adherent tenacissimis.i. firmissimis suis partibus:et resistunt per suā duriciē ne de facili dissoluanť.que vero sunt liquentia.i.mollia : sicut aer et aqua de facili cedunt diuidentibus:sed cito relabunť.i.redeūt ad ea a quibus sunt abscissa : sed ignis effugit omnē sectionē. ¶ Notandū q̄ boc vltimū quod dicit ignē fugere omnē sectionē duplicit exponitur. Primo sic. Aliq̄d secatur cū partes eius ab inuicē separantur ita vt in nullo cōueniant: sed partes ignis sic non possunt secari q̄n semper in aliquo conueniant: vt maxime patz de igne qui est flamma. Alio modo exponiť sic: q̄ ignis refugit oēm fectionē:q̄ ꝓpter vehemētiā sue actionis corrūpit ipz quod debet secare: et igniendo ipsū in suā naturā cōuertit. ¶ Neq̄ nunc nos. Vic pbia ponit q̄ desideriū essendi nō est appetit⁹ voluntarius sed naturalis et di. Neq̄ nos tractamus nunc de motibus voluntarijs anime cognoscentis: sed naturali intētiōe sicuti naturale est q̄ transigimus i. digerimus acceptas escas sine

Ignis

cogitatione:et q̄ in somno nesciētes ducimus spm̄. i. respiramus. Nā amor.i.appetitus manēdi.i.subsistendi in animalibus nō ꝓuenit ex voluntatibus anime scz supple sicut tu estimas quia iā superius posuisti solū in animalibus esse appetitū manēdi : sed venit ex principijs nature:quia natura reperitur tā in animatis:q̄ in inanimatis.q̄ aūt appetitus manēdi nō fit ex voluntate ꝓbat dupliciter. Primo probat boc:q:voluntas sepe amplectiť mortē que tollit esse individui.vnde dicit.voluntas sepe āplectiť mortē quā natura reformidat.i.abborret cogētibus causis scz extrinsecis:sicut patz de martyribus.Secundo ꝓbat idē ex boc q̄ voluntas q̄q̄ cohibet operationē cōseruatiuā esse specifici dicēs. Cōtraq̄.i.per cōtrariū illud op⁹ gignēdi quo solo durat diuturnitas.i.permanentia rerū mortaliū quod natura appetit interdū coercet voluntas:sicut patz ī cōuenientibus:ideo bec charitas.i.appetitus sui supple manēdi nō ꝓcedit ex aīali motione sed ex naturali ītentione quā de⁹ indidit nature.Dedit em̄ ꝓuidentia diuina rebus creatis a se banc maximā causā manēdi vt desiderent permanere natu-

raliter quoad ideſt q̄diu poſſunt. Quare nihil eſt quod vllo modo queas.i.poſſis dubitare cū cta que ſunt naturaliter appetere conſtantiaz permanendi et deuitare pniciē. Quod Boe. concedens dicit. Confiteor inq̄ nunc me cernere indubitato id eſt ſine dubitatione: que du dum incerta videbantur ſupple q̄ vegetabilia et inanimata naturaliter appetunt permanē tiā eſſendi. ¶ Notandū q̄ duplex eſt appetitus ſcilicet naturalis et aialis. Naturalis eſt qui

Appetitus duplex

ꝓſequitur formā naturalē. ⁊ quia prima perfectio illius quod habz formā naturalē eſt eſſe: iō appeti tus cuiuſlibet rei naturalis eſt ad ſuū eſſe habendū ſi careat: vel ad conſeruandū ſi habeat. Appetit? autē animalis eſt qui conſequit formā apprehēſā: et ſi eſt apprehenſa per ſenſus ſic eſt appetitus ſenſitiuus qui ſemper tendit in cō tinentia nature. ſi autē eſt forma apprehenſa per intellectū: tunc ſemper inclinatio continens ē ap petitus rationalis qui eſt volun tas. et quia illud quod ſecundum ſe eſt diſconueniens nature ſicut eſt mors: illud homo apprehen dit quandoq; tanq̄ conueniens ꝓ pter aliud annexū ſcilicet ꝓpter premiū eterne vite. ideo volūtas ſepe amplectitur mortē quā natu ra refutat. Ex quo patet q̄ ap petitus eſſendi non eſt primo et principaliter ex appetitu intelle ctiuo ſed ex appetitu naturali. nā appetitus intellectiuus non inue nitur in omnibus in quibus inue nitur appetit? naturalis. ¶ Quod autē ſubſiſtere inquit. Hic phia reſūpta maiore concludit inten tū dicens. Quod autē appetit ſub ſiſtere ac permanere illud deſide rat eſſe vnū. hoc enī ſublato non permanebit cuiq; rei ſuū eſſe. di. Bo. verū eſt. Concludit g̃ phia Omia igitur eſſe deſiderāt. ⁊ B. conſentiens di. conſenſi. et tunc maiorē principalis ſillogiſmi re ſumit: vt concludat diffinitionem boni dicens. Sed nos monſtrauimus vnū eſſe ipſū quod bonū ē. di. Bo. Ita q̄dē. Tūc phia ꝓcludit intētū formādo diffinitiōez boni di. Igit cūcta bonū petūt quod bonū licz. i. licitū ē vt ita deſcribas. Bonū ē quod deſiderat ab oīb⁹. ⁊ di. Bo. nihil ver? cogitari pōt: q; vl' ad ni hilū cūcta referunt ⁊ deſtituta vno vertice. i. principio cūcta fluitabūt ſine rectore: aut ſi q̄d eſt ad quod vniuerſa feſtinēt: illud erit ſūmū oīm bonoꝝ. ¶ Notādū q̄ oīne qđ ēvl' appetit pficivl' ī ſua pfectōe ſaluari. Cū igit pfici ⁊ ī pfectōe ſaluari ſit bonū: oīa appetūt bonū. ¶ No. cū dr

Bonum

oīa appetūt bonū: ibi nō accipit bonū pciſe ꝓ bono moꝛali nec pciſe ꝓ bono naturali: ſz ꝓ bo no ꝯmunit accepto: quod bonū ꝯmunit acceptū ē eē eſſētiale vl' accidētale ꝓueniēs rei vt pfi ciat vl' ī ſua pfectōe ſaluet. ¶ Et illa nimiū iāt. Hic phia ex dict̄ reducit Bo. li cognitionē cu iuſdā quod ſup ſe igrare ꝓfeſſus ē. ſ. q̄s ſit finis oīz rer. ⁊ ꝑmo ꝓmēdat dcm̄ Bo. di. O alūne ni miū letoꝛ: q; tu firiſti. i. attigiſti notā. i. cognitōez m mēte medie veritat̄. i. pfecte veritat̄ q̄ ē ī medio: ſz b̄ patuit tibi quod dicebas te igrare pauloāte ſup. ī ꝑmo li. ſexta ꝓſa. ⁊ q̄rit Bo. q̄d

prouidētia creat̄ a ſe rebus bāc diuina matri mā manēdi cauſam: vt quo ad poſſunt natura liter ꝑmanere deſiderēt. Quare nihil ē qđ vllo mō queas dubitare cūcta q̄ ſunt appetere na turaliter ꝓſtātiaz permanēdi: deuitare pniciē Boe. Cōfiteor inq̄ nūc me īdubitato cernere: que dudum incerta videbanť. Phi lo. ¶ Quod aūt īquit ſubſiſtere ac ꝑmanere appetit: id eſſe vnū ꝺſiderat. Hoc eīm ſblato: nec eē q̄dez cuiq̄ ꝑmanebit. Bo. Verꝝ ē inq̄. Phi. Oīa igit iāt vnū ꝺſiderāt. Bo. Cōſenſi. Phia. Sz vnū idipz mōſtrauim⁹ eē qđ bonū eſt. Bo. Ita q̄dē. Phi. Cuncta igitur bonū petunt: qđ quidem ita de ſcribas licet ipſum bonum eſſe quod deſidere tur ab omnibus. Boe. Nihil inq̄ verius excogitari poteſt. Nam vel ad nihilū cūcta referun tur: ⁊ vno veluti vertice deſtituta ſine rectore fluitabūt: aut ſi quid ē ad qđ vniuerſa feſtinēt id erit oīm ſummū bonoꝝ. Phia. ¶ Et illa ni miium inquit. O alūne letoꝛ: ipam eīm medieve

inq̄ sup.est illud.di.phia.q̄s sit finis oim rerū:t subdit.is em̄ est finis oim rerū qđ desideratur ab oibus:qđ q: bonū esse collegim⁹:vt p3 ex diffinitione boni:o3 vt fateamur bonū esse finem oim rerum. ¶ Notandū q̄ per noticiā medie veritatis intelligit noticiā diuinā.sicut enim pūctum est medium circuli a quo omnes linee ducunt:sic de⁹ est mediū veritatis a quo ois veritas,pcedit. ¶ Notandū q̄ oīa appetunt sui finē cum finis sit pfectio rei.t res destituta suo fine frustratur:cum igit̄ de rōne finis sit esse bonū q: auferentes finem auferunt naturam.ex.ij.metaphi.ideo finis omnium rerum est bonum. Finis

ritatis notā mēte fixisti.Sz in boc patuit tibi qđ ignorare te pauloante dicebas. Bo. Quid inq̄t? Phia.Quis esset inquit rerū oim finis. Is ē em̄ pfecto qđ desideratur ab oib⁹:qđ q: bonū esse colligimus:oportet rerum oim finem bonum esse fateamur.

¶ Metrū vndecimū tertij libri.

Ascensius

Sentio inq̄ ⁊c. Marcus varro li.viij.ad Ciceronem de lingua latina. Sentio inquit nemo dicit:t id p se nihil est. Assentior tñ fere omnes dicunt. Sisenna vn⁹ assentio in senatu dicebat:et eum postea multi secuti sunt:nō tñ vincere ꝓsuetudinem potuerūt. Nec geli⁹. Quāti estimabis. Estio cōpositum est vt docet Valla ab es eris t time grece qđ est p̄ciū latine:t significat vt sic taxare t p̄ciū eris aut alteri⁹ statuere. Oīa aūt verba ad p̄ciū spectantia regūt ablatiuū p̄ter q̄ttuor grōs tanti quanti pluris t minoris cū eor⁹ cōpositis:t boc qñ tam simplicia q̄ cōposita sine substantiuis ponunt. Nā cū substantiuo etiā in ablatiuo poni volunt. Non g̃ exponeS sicut cōmentari⁹ supior. Quāti estimabis.i.quāti preci):sz quāto precio:. Verū occurrit illa rñsio auctoris dicētis ifiniti sup.estimarē. Pro q̄ o3 dicere plura cū bis ÿbis ī grō ꝓstrui. Aut corruptū eē textuz in quo scriptū erat infinito. Uident aūt iō q̄dā infiniti velle legere. Q: dicūt interrogatiuum t responsiuū in eodē casu poni debent.qđ vniuersaliter verū nō est:sz tunc tantū:qñ dictio regens regit oīa vocabula in eodē casu:sz si in diuersis casib⁹ diuersa regat:oīa q̄ in eodē cāu ponenda erant vt copulata p̄ coniunctionē copulatiuā t interrogatiuū t responsiuū:ponent in diuersis casib⁹. Cuius rei exempla multa sunt. Primū vt littere incise sunt in es t in auro. Nō dices in ere:nec in aurū vt docet val. Scōm tu accusaberis furti vel sacrilegij:t non vtroq;. nō dices t non vtriusq;. Tertiū vendā trib⁹ solidis t nō plurisvel t nō minoris. Quartū. liber est tu⁹ t petri. Non tui t petri. Sic interrogādo cui⁹ est dom⁹:rñdebis mea. Et quāti emisti.rñdebis trib⁹ aureis nō triū aureor⁹. Querēti igit̄ quāti estimares:potuit dixisse ifinito:t nescio anta dixerit. Sūt tñ q̄ p auctoritate inter recētiores grāmaticos bunc locū adducāt ad ꝓbādū non solū iam dictos q̄ttuor genitiuos cū verbis ad preciū spectantib⁹ ꝓstrui. Qđ de bis ÿbis: estimo:facio:pendo:t curo manifestū est. Nam dicim⁹: parui facio:parui pendo:parui curo. Sz hec videant grāmatici.Si q̄dē mihi ⁊c.si quidē due sunt dictiones. Nā si vna esset dicerz nō ꝓtingat sz ꝓtingeret. Arbores ituearis p̄mū sibi ꝓuenientib⁹ inasci locis.Sic virgi.ī geor. Necvo terre ferre oēs oīa p̄ūt ⁊c. Ignis oēm refugit sectionē.non dicit ignē nō secari:aut diuidi non posse:sz dicit q̄ refugit.i.naturaliꝫ recusset secari:t manifestius q̄ aqua aut aer. Nam illa possunt sic secari q̄ ptes maneant īmobiles:vt p3 de aqua aut aere stante t plus in aqua q̄ in aere q̄ plus ad ignē accedit:sz ignis diuisus contineri non potest quin reluctet vnionez sui petat sursum tendendo. Estimo

Ualla

Verba p̄cij

quāti emisti

Ignis actiuitas

Metrum.xi.tertij libri.

Sanctus Thomas

Uisquis pfunda mente. Istud est.xi.metrum huius tertij quod dicitur gliconi cum ab inuentore:iambicum a pede predominante.in quo metro philosophia ostendit quō possum⁹ cognoscere bonum verum:t peruenire ad cognitionez rerum: ex quo Boetius prius confessus est se modo scire quod prius ignora-

bat. Primo ergo ostendit modum quo possum⁹ deuenire in cognitõem veritatis. Secõ assignat c[illegible]n ei⁹: ibi. Non omne namq; dicit primo. Quisq; vestigat. i. inuestigare vult veruz profunda mente. i. subtili q; p ꝛ ille nõ cupit falli vllis deuijs. i. falsis opinionib⁹ que faciunt a vero deuiare: ille reuoluat in se. i. exercitet intra se lucẽ. i. speculatõem: intimi visus. i. rõnis ꝛ intellectus interioris: ꝛ ipse cogat. i. reducat longos motus. i. opationes anime ꝓcedentes ab anima inflectens eos mot⁹ in orbẽ. i. in circulũ redeũdo ad animam ꝛ q̃q̃d anim[illegible]oceat molit⁹ i. laborat speculando: extra. i. circa res exteriores: ille doceat animum retrusum. i. ad se reuersum possidere suis thesauris. i. potentijs: qui sunt memoria ꝛ intellect⁹ ꝛ tunc illud q̃ obtra nubes. i. obscuritas ignorantie dudũ texit. i. occultauit: illud lucebit. i. apparebit pspicatius. i. euidentius ipso pbebo. i. sole. q. d. q̃ lõgo tẽpore fuit obscurum: lucidũ apparebit intellectui. ¶ Notandũ q; q̃ vult cognoscere verũ dirigat rõnem ꝛ intellectum ad ipam rez extra ꝛ ad reruz ꝓprietates. ꝛ si aliq̃d cognoscit ex his nõ statim iudicet: ꝫ in se reuertat deliberando an ita sit vel non sit: q⁹ sepe videtur bonuz eẽ quod non est: ꝛ non esse q̃ est. sine enim deliberatione nõ est iudicandum q̃ non est longa deliberatione probatũ. ideo dicit pbi losophia. reuoluat in se lucem intimi visus. ¶ Notandũ q; orbis ẽ linea circũducta rediens ad idez. inflectere ergo ad longos motus in orbem est cuz virtus anime ab aĩa vsq; ad ipam rem diuertitur ꝛ ad animam reuertitur deliberando an ita sit vel non sit scõz quod cognouit. ¶ Non omne nãq; mente depulit lumen ꝛc. Hic pbia assignat causam eius q̃ dictum est: scz quare possumus cognoscere verum di. Nam corpus inuebens: idest inducens oblitiosam molẽ: idest grauitatem qua homo fit obliuiosus non depulit oñe lumen idest cognitionẽ veritatis: mente. i. de mente: quia habitus principiorum manet in mente. ꝛ subdit ꝓfecto. i. pro certo semẽ. i. principium veri: idest veritatis: beret. i. manet introrsum: idest intrinsecus in anima quod excitatur: ventilante. i. exercente doctrina. q; autem semen veri sit in anima ꝓbatur per hoc q; puer ignarus quando recte respondet ad interrogata: vt vtrum qualitas sit numerus par vel impar vnde dicit. nã cur rogati. i. interrogati censetis. i. iudicatis vel respondetis recta sponte: idest voluntarie. ni. i. nisi fomes. i. radix veritatis: mersus. i. latens: viueret alto corde. i. ꝓfunda mẽte. ꝛ subdit q; si musa. i. sapientia Platonis personat verum: illud quod quisq; discit recordatur immemor: idest oblitus. ¶ Notandum q; platoni imponitur q; voluerit animas omnia scivisse anteq̃ coniungerentur corporibus: sed adiuncte corporibus omnia tradidisse obliuioni: sed per studium et exercitum sapientiam recuperasse: ergo voluit q; scire non est aliud nisi quoddam antiquorum reminiscci. ad quam intentionem videtur hic loqui philosophia: sed non est dicendũ q; scire fiat per reminiscentiã: sed scientia de nouo acquiritur per intentõem vel doctrinam. verum est q; intellectus noster naturaliter habet se in cognitionem principiorum: per que virtute intellectus agentis ꝛ per doctrinam deueniti in cognitionem principia-

Cupitq; nullis ille deuijs falli
In se reuoluat intimi lucem visus
Longosq; in orbem cogat inflectens motus
Animumq; doceat quicquid extra molitur
Suis retrusum possidere thesauris
Dudum quod atra texit erroris nubes
Lucebit ipso perspicaci⁹ pbebo.

¶ Non omne namq; mente depulit lumen
Obliuiosam corpus inuebens molem
Veret profecto semen introrsum veri
Quod excitatur ventilante doctrina:
Nam cur rogati sponte recta censetis
Ni mersus alto viueret fomes corde:
Quod si platonis musa personat verum
Quod quisq; discit immemor recordatur.

toꝝ. vnde Linconensis primo posteriozuꝫ di. Non solum vox doctoris exterius sonans: nec littera visa docet: sed hec duo mouent et excitant docentez. sed ille verus doctor est qui mentem interius illuminat ⁊ veritatem ostendit. ¶ Notandum ꝙ sicut sanitas quãdoꝙ causatur a principio intrinseco scz acorde: quandoꝙ a principio interiori ⁊ exteriori puta a medico et corde: sed nunc̃ causatur a principio exteriori fine interiori. sic scientia q̃ꝙ acquiritur a principio interiori puta ab intellectu agente sicut patet in habentibus scientiam per intentionez: quandoꝙ accipitur ab interiori ⁊ exteriori simul sicut a doctore ⁊ intellectu agẽte: nunc̃ autem acquiritur a principio exteriori siue interiori. Scientia

¶ Prosa duodecima libri tertij. Boe.

TUm ego platoni inq̃ vehemẽter assentior. nam me bonũ iã secũdo cõmemoras. Primũ ꝙ memoriã corpea ꝙtagione: debĩc cũ meroris mole pressus amisi. Phia. Tuz illa. si priora inquit concessa respicias: ne illud quidẽ longius abierit quin recorderis qõ te dudũ nescire confessus es. Boe. Quid inq̃ꝫ? Phia. Quibus ait illa gubernaculis mũdus regat. Boe. Memini inq̃ me inscitiam meam fuisse confessum. Sed quid asseras licet iam prospiciã: plenius tamen ex te audire desidero. Phia.

Ascensus

VIsquis profunda ⁊c. Carmen monocolon ẽ: et potius archilochium iãbicũ trimetrũ acatalecticũ ꝙ glyconicũ censendũ. habz tũ varios pedes vt patet metienti. Qõ si platonis musa. i. diuina inuẽtio et bene dicendi copia. personat verũ. Nõ dicit verũ eẽ quod platonẽ dixisse etiã aristoteles asserit: ꝙ nostrũ videlicet addiscere nõ eẽt nisi quoddã reminisci: sz si verũ inquit ꝓsonat musa. q. poeticuz inuat: et aliud intelligendum ꝙ hoc: vel licentiose dictu. Et ita phia nõ accedit opinioni: nisi q̃tũ ad hoc ꝙ aĩa rõnalis habeat in se quedã principia sciendi ꝙ que ad scientiã in actu: tanc̃ a prius notis in princip ijs ad nota iã actu veniat. Nihil hic obscuꝝ est.

memini

S. thomas

TUm ego platoni inq̃. Ista est duodecima prosa et vltima huius tertij in qua philosophia reducit Boe. in cognitionẽ alterius cuius ignorantiam priusq̃ cõfessus est scz quibus gubernaculis mundus regatur. primo facit hoc. secundo Boe. mouet quandam questionem philosophie. secunda ibi. Audis ne me. primo ostendit philosophia ꝙ deus omnia gubernat sua bonitate. secũdo ostendit modum quo omnia gubernat: ibi. Sed quod dicam. tertio ex his concludit malum nihil esse: ibi. Sz vis ne. ꝓmo Bo. assentit dictis Platonis ĩ metro ⁊ ostẽdit philosophia ipsum posse deduci in cognitionez cuiusdã cuius ignorantiaz confessus est. secundo philosophia reducit ipsum in cognitionem illius. secunda ibi. Mundum hũc. Primo dicit. Tum pro tunc. ego Boe. inq̃ vehementer assentior. i. cõsentio Platoni. nã me o philosophia boꝝ scilicet ꝙ deus sit finis omnium rerum et summuz secundo commemoras id est recordari facis. primum quod amisi memoriaz id est quod erat in memoria corporea cõtagione id est corporis grauedine. debinc id est secũdo commemoro bonum cum amisi memoriam pressus mole id est pondere meroris. tunc philosophia ostẽdit ꝙ non tantum bonum recordabitur propter dicta: sed cuiusdam alterius quod ignorare se dicebat: dicens. si illa priora concessa respicias non abierit longius scilicz a memoria tua quin facile recorderis quod dudum confessus es te nescire id est ignorare in primo libro ⁊ querit Boe. quid inq̃. di. philosophia. Quibus gubernaculis regatur mundus. ⁊ dicit Boe. memini inq̃ me fuisse confessum inscitiam id ẽ ignorantiam meam. et licet iam prospiciam id est cognoscaz: tamen desidero prius audire ex te quid asseras. i. quid de hoc dicas. ¶ No. ꝙ Bo. di. secũdo ꝓmemoratũ predictoꝝ ꝙ deus sit finis rerũ ⁊ ꝙ sit summũ bonũ. primo postq̃ mole corporis oppressus est amisit memoriã eorũ: ⁊ postea per studiũ recordatus est. secundo quia meroꝛe et tristicia affectus in ignorãtiã eoꝝ

lapsus est. sed postea per instructionem philosophie ad memoriam reduxit. ¶ Mundum hūc inqt deo regi. Hic philosophia vult ostendere intentum. et primo am monet Boe. de quodā prius concesso. ⁊ Boe. illud fatetur et ratione confirmat. secundo philosophia ostendit quibus gubernaculis regatur mundus: ibi. Tum illa inquit. primo dicit. o Boet. tu pauloante in primo libro putabas minime dubitandum hunc mundum regi a deo. di. Bo. Minime arbitror dubitandus: nec vnq̄ putabo. ⁊ ego breuiter exponam q̄ibus rationibus accedā ad hoc p̄bandū. ⁊ innuit Boe. rationes suas di. Dic mundus minime cōueniisset in vnā formā ex tā diuersis ⁊ contrariis partibus: nisi essz vnus qui tā diuersa coniungeret supple qui est deus: ⁊ ipsa diuersitas naturā huius mūdi discors inuicē dissociaret atq̄ diuelleret cōiuncta: nisi esset q̄ cōtineret. i. conseruaret: quod nexuit id est cōiunxit quod sup. est deus. Ordo vero nature tā certus non procederet nec explicaret tā dispositos motus id est ordinatos motus locis temporibus efficiētia spaciis. qualitatibus nisi essz vnus qui ipse manens scilz īmobiliter disponeret has varietatū mutationes. quicquid autez hoc est quo condita id est creata manēt agitantur. i. mouētur: illud vsitato cunctis vocabulo nomino deū. ¶ No. q̄ Boe. innuit tres rationes q̄ mundus regat a deo. Prima sumitur ex diuersarū rerū coniunctione que talis est. Diuersa ⁊ ecōtrario nō vniuntur inuicē per se. cū igitur mundus vnitus fit ex partib⁹ contrariis vt ex elementis: oportet vt aliquis sit vniens eas: hoc autē est deus: ergo mūdus regitur a deo. Hanc rationē tangit ibi. Mūd⁹ hic. Secunda ratio sumitur ex cōtrario: cū simul p̄iūctorū p̄seruatione que talis est. diuersa ⁊ cōtraria ex p̄prietate sue nature dissociarī ab inuicē nisi ab aliq̄ p̄seruentur: sz ptes mūdi sūt diuerse ⁊ p̄trarie: ergo ⁊c. hāc rōem tāgit ibi. Cōiuncta vero. Tertia rō sumit ex ordīata motuū dispositiōe q̄ talis ē. nihil cercitudinaliter et regulariter mouetur p̄m dispositionem loci temporis efficientie spacij ⁊ qualitatis: nisi sit vnum rectificans ⁊ regulans: sed motus eor q̄ sunt in mūdo fiunt regulariter p̄m p̄dicta quinq̄: ergo necesse est ponere rectificantem ⁊ regulantem quod est deus: ergo mundus regitur a deo. Hāc rationē tangit ibi. Non tamvero certus. ¶ Notandū q̄ regulares motus fiunt in mundo loc̄ q̄tum ad p̄mationem ⁊ elongationem solis in obliquo circulo. fiunt etiam temporibus q̄tum ad variationem diei ac noctis. fiunt efficientia quia luna efficit augmentationem ⁊ diminutionem humidor p̄m sui crescentiam ⁊ decrescentiaz: ⁊ efficit fluxum ⁊ refluxū maris. fiunt etiam ordinati mot⁹ spacijs: q: luna ⁊ alij planete maiori ⁊ minori spacio q̄ficq̄ distāt a sole ⁊ ab inuicē. etiā fiūt qualitatibus q: in estate causāt calor: in hyeme frigus. ¶ Tū illa. cū hec inqt ita. Hic p̄bia suppositō q̄ mundus regatur a deo p̄bat q̄ rega-

¶ Mūdū hūc inquit deo regi pauloante minime dubitandū putabas. Boe. Nec nunc quidē arbitror inq̄ nec vnq̄ dubitandū putabā. Quibusq̄ ad hoc rationibus accedā breuiter exponā. Mundus ex tam diuersis contrarijsq̄ partibus in vnā formā minime cōuenisset: nisi vn⁹ esset qui tam diuersa coniungeret. cōiūcta vero naturaruz ipsa diuersitas inuicem discors dissociaret atq̄ diuelleret: nisi esset vnus qui quod nexuit contineret. Non tam vero certus nature ordo procederet: nec tā dispositos motus locis tēporibus efficientia spacijs qualitatibus explicaret: nisi vnus esset qui bas mutationū varietates manens ipse disponeret. Hoc quicquid est quo condita manēt atq̄ agitantur: vsitato cunctis vocabulo deū nomino. Phi. ¶ Tū illa. Cū hec inquit ita sentias q̄uā mihi restare operaz puto: vt felicitatis cōpos patriaz sospes reuisas: sed que proposuimus

tur ab ipso per suā bonitatem.ꝛ di.O Boeti.cū hec ita sentias ꝙ mundꝰ regit̄ a deo:puto mihi restare paruā operā.i. paruū laborē vt tu cōpos.i.potēs felicitatis:sospes.i.sanꝰ reuisas patriā.i.cognoscas btitudinē.Tūc ꝓbat ꝙ ds regat mundū sua bōitate dices.Intueamur q̄ ppositumꝰ.nōne numeraumꝰ supra in nona ꝓsa in btitudine esse sufficientiā ꝛ ꝓcellimꝰ deū eē ipaz btitudinē.di.Boe.Ita est q̄dē.Et hoc ꝓcludit pbia deū nullo īdigere ad regēdū mundū.di.ꝙ ad mūdū regēduz deꝰ nullis extrinsecis adminiculis indigebit:alioquin si ita esset ꝙ aliq̄ egeat non bēbit plenā sufficiētiā.ꝛ di.Boe.Illud inq̄ est necessariuz.iō concludit pbia.Deꝰ cuncta disponit.i.regit ꝙ se solū.di.Bo.Negari nequit:sz deꝰ mōstratꝰ est esse ipsum bonū.memini inq̄.d.Boe.ꝙ per bonum deꝰ cuncta disponit: ñ quidem ꝙ se regit oīa q̄ ꝓsensimꝰ esse bonū.ꝛ hic est deꝰ veluti q̄dā clauus atq̄ gubernaculū q̄ machina mūdana seruat stabilis ꝛ incorrupta.Dicit Boe.vehemēter.i.valde assentior:ꝛ illud te dicturā paulo ante,ꝓspexi:sz tenui suspitione.Dicit pbia.Credo inq̄t ꝙ hec ꝓpositi:tā em̄ vt arbitror vigilanti ꝙ prius deducis oculos ad vera cernenda.¶ Notandū ꝙ ex lra accipiunt due rōnes ad ꝓbandū intentum. Deus

Prīa rō ꝓbat ꝙ deꝰ ꝙ se regit oīa ꝛ taliter.In btitudine est summa sufficientia:sz deꝰ est btitudo:ꝙ i deo est summa sufficiētia.tale autē nō indigz extrinsecis gubernaculis:ꝙ deꝰ ꝙ se regit oīa.Scda rō ꝓbat ꝙ deꝰ ꝙ suā bonitatē q̄ non distinguit̄ a deo regit omīa sicut deꝰ se regit oīa vt visum est:sed deus est ipsum bonum:ꝙ ꝙ bonuz regit omīa vt pz de se q: sua bonitate ꝛ clementia.¶ Sed qō dicaz, Hic ponit ꝙ quē moduz deus oīa gubernat.Et primo ostēdit ꝙ omnia gubernat suauiter: q: oīa sibi obediunt. Secundo ꝙ gubernat oīa fortit̄: q: ipi nihil resistere potest.Secunda ibi. Quid si conet̄. Primo di.Illud qō dicam nō minus patet ad contuendum : idest ad considerandum.ꝛ dicit Boe.

intueamur.Nonne in beatitudine sufficientiaz numerauimus : deumq̄z beatitudinem ipsam esse ꝓcessimus? Boe.Ita est quidem. Pbi. Et ad mundū igitur inquit regendum nullis extrīsecis admīculis īdigebit. alioquin si aliquo egeat:plenam sufficientiā non habebit.Boet. Id inq̄ ita est necessarium. Pbi. Per se igitur solum cuncta disponit.Boe.Negari inq̄ neq̄t. Pbilo.Atqui deus ipm bonū eē monstratꝰ est Boe.Memini inq̄. Pbi. Per bonū igitur cūcta disponit. Si quidē per se regit omnia que bonum esse consensimus:ꝛ hic est veluti quidā clauus atq̄z gubernaculum quo mundana machina stabilis atq̄z incorrupta seruatur.Boe. Vehemēter assentioꝛ inq̄:ꝛ id te pauloante dicturam tenui licet suspitione,ꝓspexi.Pbi.Credo inquit:tā em̄ vt arbitroꝛ vigilantius ad cernendavera oculos deducis.¶ Sed quod dicā non minus ad contuendum patet.Boe.Quid inq̄.Pbilo.Cum deus inquit omnia bonitat̄ clauo gubernare iure credatur eademq̄z omīa sicuti docui ad bonū naturali intētōe festinēt?

Quid inq̄.Et di.philosophia.Cum deus iure credatur omnia gubernare clauo bonitatis sue et omnia festinent naturali intentione ad bonum sicuti docui ꝓius in ꝓsa vndecima.Num ꝓo nunquid potest dubitari quin voluntarie regantur sponte:ꝛ conuertant se ad nutum disponentis veluti cōuenientia.i.obedientia:ꝛ contēperata idest coaptata suo rectori.di.Boe. Ita inq̄ necesse est:quia non videretur beatum esse regimen dei si foret iugū detractantium ꝛ reclamantium:sicut bos lasciuus recusat iugum:ꝛsi no esset salus obtemperantium.i.obedien

tum: ꝙ di. pbia. Nihil est qđ naturā seruans conet. i. laboret ꝓtraire deo. di. Boe. Nihil inq̄. ¶ No. q̄ cum gubernare nihil aliud sit nisi in finem ordinare: nec aliud est deus per bonitatē gubernare q̄ p bonitatē in finē dirigere. ⁊ cū oīa natural'r tendant ad bonū tanq̄ in finē manifestum est q̄ oīa sponte in finem dirigunt: ⁊ ita naturaliter oīa sponte obediunt gubernāti ⁊ p̄ p̄sequens de⁹ regit oīa suauiter. ¶ Notandū q̄ voluntariū ꝑm pfectā sui rōnem tm̄ inuenitur in habentib⁹ voluntatē ꝙ extendendo voluntariū ad oēm appetitum nō coactum: sic p̄ōt reperiri in oībus ⁊ sic accipit̄ h̄.

Gubernō

Volūtariū

¶ No. q̄ nihil seruās naturaꝫ repugnat deo. Iꝫ eiñ peccato: videat deo repugnare ipse nō seruat naturaꝫ q: peccatum diminuit ⁊ deprauat naturā. etiā Boe. loq̄tur hic d̄ appetitu nature: vt p̄z ex supioribus ¶ Quid si conet ⁊c. Hic ostendit pbia q̄ de⁹ regit oīa fortiter: q: nihil est qđ possit ei resistere. Sed̄o ꝓfirmat hoc p quandā fabulā: ibi. Accepisti. Primo dicit. Si quid conet resistere deo numq̄d aliq̄d pficit aduersus eū quē ꝓcessim⁹ eē potētissimū iure bītudinis. i. ex eo q̄ est bītudo. d. Bo. Prorsus nihil valeret sup. resistere. igitur dicit pbia. nō ē aliq̄d qđ huic sūmo bono vel velit vel possit obsistere. di. Boe. nō arbitror. iō dicit pbia summū bonū est qđ regit cūcta fortiter suauiterq̄ disponit di. Bo. q̄. i. q̄tū me ea sūma rationum q̄ mō ꝓclusa est nō mō. i. nō tm̄modo me delectat verꝫ p sed hec ipsa ẏba q̄b⁹ veteris multomagis delectant me: itaut stulticiam i. me stultuꝫ lacerantē. i. male rep̄bendentē magna q̄ tangunt diuinam gubernatōeꝫ pudeat sui. tūc ꝓfirmat p fabulā q̄ nihil p̄ōt resistere deo q̄ talis est.

Num dubitari potest quin voluntarie regant: secq̄ ad disponētis nutum veluti ꝙueniētia cōtemperataq̄ rectori sponte conuertant? Boe. Ita' inq̄ necesse est: nec beatū regimē esse videretur: siquidem detractantium iuguꝫ foret nō obtemperantiuꝫ salus. Phi. Nihil est igitur quod naturam seruans deo contraire conetur Boe. Nihil inq̄. Phi. ¶ Quid si conetur. ait: num tandem pficiet quicq̄ aduersus eum quē ¹ure potentissimum beatitudinis esse concessimus. Boet. Prorsus inq̄ nihil valeret. P. Nō est igitur aliquid quod summo huic bono vel velit vel possit obsistere. Bo. Non inq̄ arbitror Phi. Est igitur summū bonū inq̄t qđ regit cūcta fortiter suauiterq̄ disponit. Boe. Tū ego. q̄ me nō mō ea que cōclusa est summa rationū verū multomagis hec ipsa quibus veteris verba delectant: vt tandem aliquando stulticiam magna lacerantē sui pudeat. Phi. Accepisti inquit in fabulis lacessentes celum gigātes: sed illos quoq̄ vti cōdignum fuit benigna fortitudo disposuit. ¶ Sed vis ne rationes ipsas in-

Gigantes

Accepisti. i. didicisti in fabulis: gigātes lacessentes. i. lacerare volentes celum: sed fortitudo benigna scilicet dei illos disposuit: ideſt deposuit vti condignum fuit. ¶ Nota philosophia hic alludit verbis sacre scripture que dicit. Attingit ergo a fine vsq̄ ad finem fortiter: ⁊ disponit omnia suauiter: ideo dicit Boetius se non tantū delectari in istis rationibus quantum in suis verbis. ¶ Sed vis ne rationes ipsas inuicem. Hic philosophia concludit ex dictis q̄ malum nihil sit. Primo petit assensum Boetij dicens. visne ipsas rationes: ideſt propositiones ratione probatas inuicem collidamus ideſt componamus: forsitan ex conflictatione huiusmodi dissiliat: ideſt procedat quedam pulchra scintilla veritatis.

et dicit Boetius. fiat inq̄ tuo arbitratu id est tua voluntate. Tunc ponit propositionē manifestam dicens. Nemo dubitauerit deum esse oīpotentem. Dicit Boetius. Nullus prorsus ambigat qui mente cōsistat id est qui sane mentis est. Tunc assumit aliam propositionez dicens. Qui vero est oīpotens nihil est quod ille non possit. dicit Boet. Nihil inq̄. Tunc ponit aliaz propositionē. Deus non potest facere malum. et dicit Boe Minime inq̄. igitur cōcludit philosophia. Malum nihil est cuz illud facere non possit ille qui nihil non potest facere: id est oia facere. ¶ Nota sicut deus ē causa efficiens omniū: ita est finis omniū. vnde quicquid fit ab eo ordinatur ad ipsum tanq̄ ad finez. si ergo deus faceret maluz ordinaretur ad ipsum tanq̄ ad finem. et cum ipse sit bonum maluz ordinaretur ad bonum: ergo deus non potest facere malum tanq̄ aliquid per se intentum. est ergo cōclusio quam philosophia infert q̄ maluz nihil est. Ratio conclusiōis est. de⁹ potest facere oīne quod est cū sit omnipotens: sed de⁹ non potest facere malum: ergo malum nihil est. Et si diceres. si malum nihil ē cū homo damnetur pro malo dānatur pro nihilo. dicendū q̄ malum dicit defectum boni non negatiue sed priuatiue. et ideo malum ē defect⁹ boni quod deberet habere. in potestate enī hominis est illud habere: et si non habeat illud bonum cum deberet habere: ideo dānatur. et ponitur exēplum. Aliqs tenetur soluere centum libras: et si non soluat incarcerabitur. certum est q̄ non soluere nō est aliquid: sed nihil. non tamē simpliciter dicitur aliqs incarcerari p nihilo. sz ideo q: nihil erat quod debuit aliquid esse. ¶ Ludis ne inq̄. Hic Boetius mouet questionez philosophie. Scdo philosophia soluit ibi. Tum illa. Primo Boetius admirans de connexione et

Maluz nihil eē autē

uicem collidamus: forsitā ex hmōi pflictatiōe pulchra quedā veritatis scintilla dissiliat? B. Tuo inq̄ arbitratu. Phi. Deum inquit esse omnipotentē nemo dubitauerit. Boe. Qui quidē inq̄ mente consistat nullius prorsus ambigat. Phi. Qui vero est inquit omnipotēs nihil est quod ille nō possit. Boe. Nihil inq̄. Phi. Num igitur deus facere malum potest? Boe. Minime inq̄. Phi. Malū igitur inquit nihil est: cuz id facere ille nō possit qui nihil non potest. B. ¶ Ludis ne inq̄ me inextricabilez labyrinthū rationibus texens: quo ne quidē qua egredia ris introeas: nūc vero quo introieris egredia re: admirabilem quandam diuine simplicitat⁹ orbem complicas. Eteī pauloante a beatitudine incipiens eam summum bonum esse dicebas: quam in summo deo sitam loquebare: ipz quoq; deuz summum esse bonuz: plenamq; beatitudinem disserebas: ex quo neminem beatū forе nisi qui pariter deus esset quasi munuscu-

connolutione rationū quibus philosophia vsa est. Queritvtrum ista connexio rationum sit ex deuolutione philosophie vel proueniat ex natura rei. et breuiter illas rōnes recolligit et dicit O philosophia ludis. i. deludis ne me terens. i. formans labyrintbum. i. laborem difficilē rationibus faciendo rōnes circulares. quo scilicet labyrintbo egrediaris ea parte qua introieras: et egrediare eo loco quo introieris: tu cōplicas quidem orbem admirabilē diuine simplicitatis. i. facis mirabilem circulationem rationis in diuina simplicitate. et tūc breuiter recolligit ratiōes dicēs. Tu pauloante incipiēs a beatitudine dicebas eā esse summū bonū. quam beatitudinē tu loqbare esse sitam in summo deo: et disserebas deū esse summū bonū et plenā beatitudinē: ex quo dabas. i. inferebas: quasi munusculū. i. correlariū: neminē esse beatū nisi esset deus. rursū tu loqbaris formā boni ē substātiā dei et beatitudis: et dicebas ipsum vnuz

esse idipsum qđ bonū: ⁊ illud bonū dicebas esse qđ peteret a natura oīm rerū. ⁊ tu disputabas i. disputando ꝓbabas deū regere vniuersitatē gubernaculis bonitatis: ⁊ cūcta volentia parere. i. obedire deo: nec vllā esse naturā mali: ⁊ hec oīa explicabas nullis rōnibus sumptis extrī secus. i. non accipiendo ꝑncipia extrinseca: ꝫ insitis. i. intrinsecis: ⁊ domesticis. i. ꝓprijs ⁊ cō-

Labyrintb⁹ uenientib⁹ ꝓbationib⁹ rei de q̄ agebaṫ altero assumpto trabēte fidē. i. certitudinem ex altero.

¶ Nota labyrintb⁹ dicebaṫ dom⁹ dedali: quā cū alijs intēdebat ītra re exiuit ⁊ exeundo intrauit. ⁊ consuevit depingi circularib⁹ ꝓtractionibus: ⁊ transumiṫ ꝟ ad designandum circulares ⁊ reuolutiones rationū. ¶ No. ꝙ circūlocutio ⁊ connexio rōnuꝫ q̄b⁹ ꝓbia vsa est non est sic circularis ꝙ vna ⁊ eadem ꝓpositio sit ꝑncipiū ⁊ cōclusio respectu eiusdē: q⁊ sic nō ꝓtingit demōstrare circulovt pꝫ. i. posteriorum. ꝫ dī connexio circularis q⁊ rōnes ex se inuicē dependent: ita ꝙ ꝓpō ꝓclusa in vna sit ꝑncipium alteri⁹ ꝓclusionis ī alia: nec ꝓpter istas diuersas ꝓclusiones est aliq̄ diuersitas in deo: ꝫ oīa sūt idē simpl⁹r. ¶ Tū illa mīme inquit Vic ꝓbia rñdet Boe. ad q̄stionez ⁊ dicit. minime ludim⁹: ꝫ nos exegim⁹. i. ꝓfecim⁹ munere dei quem dudū dēpcabamur rē maximā oīz rerū. ea em̄. i. talis forma. i. dispositio diuine substantie: vt neqꝫ in externa. i. in exteriora dilabaṫ. i. cadat nec ipsa suscipiat aliq̄d externū. i. extrinsecū in se. qđ ꝓbat auctoritate Permenidis quaz ꝑmo ponit ī greco. deinde sensum eius subiūgit in latino dicēs. ꝫ sicuti Permenides ait de ea. s. suba diuina ꝙ diuina substātia rerū oīz mobilē rotat. i. mutat res circulatione gn̄ationis ⁊ corruptionis ⁊ mutādo res ipa non mutatur ꝫ se īmobilē ꝓseruat. O Boeti si nos agitamus. i. cognouimus rationes non extra: i. dest non ab extrīseco petitas: i. dest sūptas: sed collocatas intra rei ābitum: quā. s. rē tractabam⁹: nibil est qđ de ꝟ ammirere. cum. i. ex quo tu didiceris Platone sanciēte. i. ꝓfirmāte sermones oportere eē cognatos. i. ꝓprios ꝓueniētes reb⁹ q̄b⁹ sup. reb⁹ loquūṫ. ¶ No. ꝙ sermōes accipiēdi sunt ꝑm materiā subiectā: q⁊ certitudo nō est simpl⁹r q̄renda rōnib⁹: ex. i. etbi. vbi dī ꝙ disciplinati est tm̄ inq̄rere certitudinē ꝑm vnūqđqꝫ gen⁹ quantū natura rei patiṫ. Cū igitur de⁹ sic regat oīa ꝑter boc ꝙ cōmisceatur cū eis: ex libro de causis. sermones de diuina substantia accipiendi sunt ꝑm intranea diuine substantie ⁊ nō ꝫ extranea cū nō cōmisceaṫ cum eis. i

lum dabas. Rursus ipsam boni formā dei ad beatitudinis loquebaris esse substantiam ipsumqꝫ vnum idipsum esse bonum dicebas qđ ad omnium rerum naturam peteretur. Deum quoqꝫ bonitatis gubernaculis vniuersitatem regere disputabas: volentiaqꝫ cuncta parere illi: nec vllam mali esse naturaz atqꝫ bec nullis extrinsecus sumptis sed altero ex altero fidez trabente insitis domesticisqꝫ probationibus explicabas. Pbi. Tum illa minime inquit ludimus: remqꝫ omnium maximam dei munere quem dudum deprecabamur exegimus. Ea ē enim diuine forma substantie: vt neqꝫ in externa dilabaṫ: nec in se externū aliqđ ipsa suscipiat. Sed sicut de ea Permenides ait: oēm tu circulo adducis spōte multitudinē: id est rerū orbem mobilē rotat: dū se immobilē ipsa conseruat. Quod si rationes quoqꝫ nō extra petitas: sed intra rei quam tractabimus ambitū collocatas agitauimus nibil est quod ammirere: cum Platone sanciēte didiceris cognatos de q̄bus loquunṫ rebus oportere esse sermones.

Liber tertius Metrum duodecimum.

TUm ego ꝛc. Queri potest: quō Boetius phīa nō refragante dicat se assentire platoni et eius dictoꝛ: qꝫ nostrū discē nō fit nisi quoddā reminisci. Nūquid etiā Boetius sentiat sicut Macrobi? Platonicos senfisse docet: aīos priusqꝫ in coꝛpoꝛa descēderent in celo fuisse omiuz scientiarū pītas: quarū oblīuionē per coꝛpis indispositionē ibiderēt: et rursus p studiū amouerēt: et ita nihil noui discerēt: sz notoꝛū priꝰ oblīuionē depellerēt? Dices boetiū nō totū illud dictū platonis: sed quoddam filē in se reptum approbare. Cum em̄ quedā prius sciret: et eoꝛū postea obliuiscereť: iterūqꝫ p phīam ad obliꝰtoꝛū cognitionē rediret coactus est sentire qꝫ illa apprehentio nō eēt nisi quedā reminiscentia prius cognitoꝛū. hoc aūt totū fingit vt ofidat hominē p meroꝛem in oblīuionē cadere. Quibusqꝫ ad hoc rationibus ꝛc. Quidam male inseruerūt hic psonā phīe. Nā vt etiā in cōmentarijs supioꝛibus patet: ab eo loco. Nec nūc quidē: vsqꝫ ad illū. Tū illa. verba sunt boetij. Clauus multa significat: interdū id vti vulgo loquiꝫ quo res diuerse cōnectūť. Figendi aūt clauī cōsuetudinē Liuiꝰ sepe ponit: eiusqꝫ rationē. vñ annalis clauus appellatꝰ ē qui figebať vt ītquit festus in parietibꝰ sacrariū ediū p singulos ānos vt p clauos nūerus colligereť ānoꝛū. Est etiā clauus vt donatus ītquit militis comici īdumētū. Latus aūt clauꝰ est senatoꝛiā vestis. Sz sic nō accipiť b loco. Est ītē vt seruiꝰ docet Clauꝰ fustis gubernaculi genus. vñ virgiliꝰ Clauūqꝫ ad littoꝛa torquent. Et cicero in catone maioꝛe seu de senectute. Ille aūt clauū tenēs quietus sedebat in puppi. boc ergo loco Bonitatis clauo. i. gubernaculo interpꝛetandū est. Fabula gigantū p̄mo metamoꝛphoseos bētur. vbi sic ouidiꝰ. Neue foꝛet terris securioꝛ arduus etber affectasse ferūt regnū celeste gigantes: Altaqꝫ cōgestos struxisse ad sidera mōtes ꝛc. Dicūť aūt gigantes fuisse vastissimoꝛuz coꝛpoꝛū homies terre filij ob id vocati: q deos expellē: celo conati ab ioue fulminati sūt. Quā fabulā Macrobius explicās ait. Quid aliud gigātes fuisse credendū est qꝫ hominū quandam impiā gentem deos negantē: et ideo estimatam deū pellere de celesti sede voluisse. Sed vis nera. i. collidamꝰ. i. cōpumamꝰ. A con et ledo. Dedalus patria atbenienſis nobilis arcbitectus fabricā materiā primꝰ inuenit et in ea serrā: asciā: ppendiculū: tenebꝛā: glutinū litbocollā Is ab ariopagitis expulsis in cretā nauigauit: et ibi p̄mo bouē ligneā fabꝛicauit in qua pasi pbae minois regis vxoꝛ tauro supposita memoꝛať. deinde labyꝛintbū in quo minotaurus includereť. Poꝛtentosissimū boc bumani ingenij opus fuit: itinez ambages: occursus ac recursus inexplicabiles cōtinens: crebꝛis foꝛibꝰ ad fallendos exitus redeundumqꝫ in erꝛoꝛes eosdē Quattuoꝛ labyꝛītos fuisse tradūt: sz ad ītitutū nostrū satis ē ofidit propťviaꝝ implicationes et inextricabiles erꝛoꝛes eius qui ī creta factus ē bic fiītudinē factā eē. Uerbuz pmenidis b sonare dicunt. oñez tu circulo adducis spōte multitudinē. vbi oꝛdo ē. o deus vel o dña substātia tu adducis spōte oñem multitudinē. i. totuz vniuersuz: circulo. i. ad circuluz vel in oꝛbem. bec autē de bac prosa satis fit ānotasse.

Clauus

Gigantes

Labyrintbꝰ

Metrum duodecimum tertij libri.

FElix qui potuit boni. Istud ē duodecimuz metꝝ et vltimuz buius tertij quod dicitur gliconicuz ab inuentoꝛe: coꝛiambicū a pede predominante. Primo em̄ ponitur spondeus dicendo. Felix. Secundo coꝛiambus dicendo. Qui potuit. Tertio pyꝛricbꝰ vel trocbeus. In q̄ metro postq̄ pbilosopbia ostēdit que sit vera beatitudo et vbi sit fita boꝛtatur nunc ad perseuerandum in contemplatione illiꝰ btitudinis. Et p̄mo ponit illū esse felicē qui relictꝫ terrenis vacat diuīe ꝓtēplatiōi. Scdo ostēdit quid bmōi ꝓtēplationē impediat. Tertio illud īpedimētū vitare docz. Scda ibi. Quondam. Tertia ibi. Uos b fabla. Prīo di. Felix sup. ē q potuit visere. i. desiderabilit vidē

lucidum fontem boni id est deus qui est fons omnis boni. ⁊ felix ē qui potuit soluere vincula id est affectiones grauis terre id est terrenorum que sua grauitate trahunt hominem deorsus. ¶ Notandum q̄ felix est qui speculat fontes boni et qui contemnit delectationes terrenas. vnde in libro de pomo et morte Aristote. scribitur. Beata est anima que non est infecta prauis operationibus huius mundi: et intellexit suum creatorem. ipsa est que reuertetur in locū suū in delicijs magnis. ve autē a nime que nō habet posse redeun di ad patriā suā. turpia enī opera et delectationes corporales impediūt ascensū eius sursus. ¶ Quondā fun ra coniugis vates. Hic ostēdit quid impediat contemplationē diuinorū: quia affectus terrenorū qō declarat per quādā fabulaz que talis est. Orpheus fili? Calliope fuit cytharista: qui tanta dulcedine cytbare resonabat: q̄ non trā homines: sed etiā bruta allexit: ⁊ in tantū ea demulsit q̄ impetus suos naturales dimittebāt siluas currere: fl umina starefecit hic habuit vxorē dictā Eurudicez quā cū pastor Aristeus adamare vellet: ipsa fugiens p̄ p̄ta calcato quodā serpente interijt: et ad inferos descendit: quā Orphe? volēs ab inferis reducere: deos supnos sua cytbara placare cepit: sed cuz nō pficeret ad infernū descēdit: ⁊ intātū deos infernales deliniuit q̄ ⁊ p̄cessa ē ei vxor tali p̄ditiōe q̄ aīq̄ exiret infernū non flecteret retro aspectū vxorē respiciendo. Cū autē iā prope exiuisset Orpheus amore allectus retrospexit et sic vxorē perdidit. Circa istā fabulā sic procedit. Primo ostendit q̄ modo orpheus ad inferos descendens pro vxore rogauit. Secundo quomodo monstra infernalia placauit. tertio ostēdit quomodo vxor ei cōcessa fuit ⁊ eā per didit. secūda ibi Stupet. tertia ibi. Tandez. dicit primo. vates thraicius id est orpheus de thraicia prouincia oriund? dictus vates id est sapiēs a multis. ille quondā gemens id ē deplorans: funera id est mortē cōiugis: postq̄ coegerat amnes id est fluuios stare: siluas currere mobiles post ipsū: flebilibus modis id est modulationib? cytbare quas flendo formauit ⁊ postq̄ cerua iunxit intrepiduz latus ceruis leonibus: quia cerua cū leonibus incedebat sequēdo modulationez Orpbei: nec lepus timuit canē visū: iā placiduz id est placatuz: cantu id est sono cytbare: q? lep? ⁊ canis simul sequebant ipm. Cū autē feruor. i. amor flagrātior. i. ardētior vreret ītima. i. interiora pectoris orpbei: ⁊ cū modi. i. modulatiōes: q̄ cūcta subegerāt. i. subiecerāt: nō mulcerēt. i. nō placarēt dñm. i. orpheū: ipe querēs superos. i. deos: īmites: q? placari

Orpheus

¶ Quondam funera coniugis
Vates thraicius gemens
Postq̄ flebilibus modis
Siluas currere mobiles
Amnes stare coegerat
Junxitq̄ intrepidum latus
Seuis cerua leonibus
Nec visum timuit lepus
Jam cantu placidum canem
Cum flagrantior intima
Feruor pectoris vreret
Nec qui cuncta subegerant
Mulcerent dominum modi
Immites superos querens
Infernas adijt domos
Illic blanda sonantibus
Ebordis carmina temperans
Quicquid precipuis dee
Patris fontibus hauserat
Quod luctus dabat impotens
Quod luctum geminans amor
Deflet tenara commouens

non poterat: adijt domos infernas. i. infernales illic tẽperans blanda carmĩa sonantib⁹ chor dis ipse deflet. i. flebiliter decãtat in cytbara q̃cq̃d bauserat ex p̃cipuis fontib⁹ matris. s. dee calliope: ⁊ ipse defl et qõ luct⁹ ipotens q̃ facit boiem impotentẽ sibi dabat. i. ꝓcessit: ⁊ deflet illud qõ dabat sibi amor geminans luctũ: qñ cõmouens trenara. i. inferna: ⁊ rogat dños vmbraruz i. ifernales: dulci p̃ce veniã. i. relaxationẽ siue vxoris. ¶ No. ꝓz Ari. ij. meta. ⁊ cõmẽtatorẽ. iij. celi ⁊ mundi. Nõ oẽs accipiũt ꝑ vitatẽ p eundẽ modũ: tũ ꝓpt̃ diuersaz ꝓsuetudiez: tũ pp diuersã naturã: tum propter paucitatem instructionis in logica. Vnde quidam recipiunt veritatẽ p modũ demonstrationis. q̃dã p modũ auctoritatum. quidã per modũ fabularum. vt ergo philosopbia talib⁹ satisfaciat aliqñ demonstrationib⁹: aliqñ auctoritatib⁹ vtitur: aliquando fabulas interserit sicut in proposito. ¶ Notandum q̃ orpbe⁹ dicitur vates q⁹ carmina composuit dicitur autem vates avi mentis vl a video. ¶ Notandũ q̃ trenara dicuntur quasi lamentabilia. a trenus treni qõ est lamentatio. ⁊ trenarus in singulari numero ẽ nomen cuiusdam montis in quo dz esse via ad infernũ. in plurali numero trenara significat loca infernalia sicut di. Hugu. Communiter aũt inuenit istud nomẽ scriptum fine r in prima syllaba ⁊ dz tenara vel tenar⁹: sicut in doctrinali. Tenarus infern⁹. Tñ Hug. scribit totum p r vt trenar⁹ ⁊ trenara. Vnde forsã ex vicio scriptorũ qñq̃ subtrabit̃ r. ¶ Stupet tergemin⁹ nouo. Hic ondit quõ orpbeus monstra inferni placauit. di. Janitor inferni q̃ dz cerber⁹ qñ vorator carniũ: ille tergemin⁹. i. babens tria capita canina captus fuit nouo carmĩe. i. melodia p⁹ inaudita: ⁊ stupet. i. admiratur. Tunc ondit quõ alia mõstra placauerit dicens q⁹ tres furie infernales Tesipbone: Allecto: Megera: q̃ sunt vltrices scelerum inferentes metum peccatoribus: iste lacbrymabãtur ꝓpter dulcedinem cytbare. vnde di. dee. i. furie vltrices scelerũ. i. peccatoꝝ: que dee agitant. i. verant sontes: idest peccatores: metu: timore: iste meste iam madent. i. fluunt lacbrymis. Tũc tangit remissionem pene quorũdam in inferno ⁊ primo Jrionis. Vbi sciendum q̃ Jrion voluit ꝓcũbere cũ Junone. cũ ãt Juno iterponeret nubẽ irĩ: ꝓiecit semẽ ĩ nubẽ ex q̃ nati sunt cẽtauri ipse ãt adiudicat⁹ in inferno cõtinuo voluitur in rota que rota stetit Orpbeo modulante. vnde di. velox rota non precipitat. i. non defecit caput Jrionium. i. Jrionis sup. Orpbeo canente. Tunc tangit remissionem pene Tantali. Vbi nota q̃ tantalus dicitur laceraſſe ꝓp̃ filium dans eum dijs ad comedendum pro quo damnatus fuit. Dicitur autem in inferno babere aquam vsq̃ ad mentum ⁊ poma pendentia ante os ⁊ tamen deficere siti ⁊ fame. Cum enim vult sumere aquam vel pomum fugiunt ab eo. iste Tantalus spernit flumina Orpbeo canente. vnde dicitur Tantalus perditus: idest consumptus longa: idest magna siti spernit flumina. Tunc ostendit remissionem pene Tytij. Vnde sciendum est q̃ Titius voluit concum-

Et dulci veniam prece
Umbrarum dominos rogat
¶ Stupet ter geminus nouo
Captus carmine ianitor
Que sontes agitant metu
Ultrices scelerum dee
Jam meste lacbrymis madent.
Non Jrionium caput
Velox precipitat rota.
Et longa siti perditus
Spernit flumina tantalus.
Vultur dum satur est modis
Non traxit ticij iecur.
Tandem vincimur arbiter
Umbrarum miserans ait
Donamus comitem viro
Emptam carmine conjugem

Veritas

Trenara legenduz est tbenara

Jrion

Tantalus

Titius

bere cum Latona matre apollinis quem apollo interfecit ⁊ in inferno relegauit, cuius iecur vultur deuorat. Orpheo autem canente vultur cessauit laniare iecur eius. vnde di. Dum vultur est fatur modis. i. modulationibus orphei: non tracit. i. non laniauit iecur Titij. ¶ Tandem vincimur arbiter. Hic ostendit quomodo orpheo vxor sua concessa fuit ⁊ quomodo eam perdidit di. Tandem arbiter. i. iudex umbrarum: iste miserans. i. misericordiaz habens ait; nos vincimur: donam⁹. i. restituim⁹ viro:

Sed lex dona coerceat
Ne dum tartara liquerit
Phas sit lumina flectere.
Quis legem dat amantibus
Maior lex amor est sibi
Heu noctis prope terminos
Orpheus eruidicen suam
Vidit perdidit occidit.
¶ Vos hec fabula respicit
Quicunq; in superum diem
Mentem ducere queritis
Nam qui tartareum in specus
Victus lumina flexerit
Quicquid precipuuz trahit
Perdit dum videt inferos.

scz orpheo comitē coniugē ēptaz i. compatam carmine suo: sed lex: ideſt conditio coerceat ista dona: ne phas sit sibi deducenti vxorem flectere lumina. i. oculos respicie do vxorem dum liquerit. i. reliquerit tartara. Et tunc exclamat di. Quis dat. i. imponit legem amantibus. q. d. amor non debet coerceri lege: q: amor maior lex est sibi i. amor maior est lege. et subdit. Heu prope terminos noctis. i. inferni Orpheus Euridicen vxorē suam vidit respiciendo a tergo: eā pdidit ab inferis nō ducēdo: occidit in inferno eā relinquēdo. ¶ Notandum q̄ apud inferos arbiter: ideſt iudex umbraz dī radamanthus q̄ cogit aīas ad fatendū peccata commissa: ⁊ vnicuiq; p̄m merita sua penaz distribuit. Iste rba damantibus dixit. Donemus viro coniugem. ¶ Notandum q̄ amor non potest lege coerceri: nam ex intenso amore bō sepi⁹ transgreditur legem: ⁊ amor fortior est ad aliquid implendū q̄ lex ad coercēdum: ō dicit. quis legem dat amātib⁹? maior lex est sibi. q. d., ppter quid lex datur amantibus cuz per se lex dura sit amare. ¶ Vos hec fabula respicit. Hic philosophia applicando fabulam ad propositum hortatur nos vitare impedimentum contemplationis summi boni ⁊ di. O homines quicunq; queritis. i. vultis ducere mentem. i. mentis cōtemplationem in supernum diem ideſt in supernam claritatem hec fabula iam dicta respicit vos: q: ad vestram informationem inducta est. Nam qui victus affectu terrenorum flexerit lumina: ideſt oculos rationis ⁊ intellectus in tartareum specus: ideſt in terrena que ducunt ad terrenam profunditatem. Quicqd precipuum: ideſt bonum trahit laborando: illud perdidit dum videt inferos: ideſt dum intendit terrenis ⁊ temporalibus que sunt infima. ¶ Nota q̄ concupiscentia ⁊ affectus terrenorum impediunt contemplationem summi boni. vñ Boe. in tractatu de summo bono di. Inordinata concupiscentia multos impedit a summo bono. Quosdam enim pigritiam sequi videmus. quosdam enim delectationes sensuales. quosdam enim desideria auri et argenti exceptis paucis viris honorandis philosophia: qui contemnunt sensus desideria: et sequuntur desideria intellectus. Et prope finem eiusdem tractatus dicit. philosophus maxime delectatur in primo principio in contemplatione sue bonitatis. ⁊ hec sola recta est delectatio. Nec enim est vita philosophorum sine qua nemo vivit vita recta. Et subdit. Philosophum autem voco omnem hominem viuentem ordine nature: tendentem in alta et finientem vitam: qui acquirit vltimum finem et optimum vite humane qui est deus gloriosus benedictus in secula seculorum. Amen.

Liber tertius Metrum duodecimum.

Elix qui potuit boni. Carmen est glyconicum dactylicus trimetrū. constat em̄ spondeo et duobus dactylis licet vltima syllaba sit cōis et sepe longa. Estq; monocolon i. vnius mēbri seu vnius generis. Vates threicius. i. orpheus theologus sacerdos et vates: īmo prisce theologie princeps mercurij primus sectator: fuit aūt et thracia oriundus: et vt quidā dicunt Oeagri fluuij filius: vt alij apollinis: et musa calliope. hic teste diodoro siculo libro historiarū quinto doctrina melodiaq; ac poesi excessit oēs quorū et tet memoria: et suauitate cantus pre ceteris clarus fuit. Idem citharā ab apolline patre accepisse dicit a poetis: quā nuper ad similitudinē testudinis Mercurius cōfecerat: et apollini dono dederat. Cuius modulatu et dulcedine: nō solū boues: sed etiā lapides et siluas se in numerū. i. p̄m modulamen cantus motare cogebat. dicente ouidio in tertio de arte. Data feras q; lyra mouit rhodopeius orpheus Tartareosq; lacus: tergeminūq; canem. Et virg. in bucolico dameta. Orpheaq; in medio posuit siluasq; sequētes. Quā rē horatius in de arte poetica sic interpretat. vt p siluas et feras stolidos et feroces boues suauitate eloquētie ad mitiorem cultū reuocasse intelligat. vnde dicit. Siluestres boues sacer interpresq; deorū. Ledibus et victu fedo deterruit orpheus: Dictus ob hoc lenire tigres rabidosq; leones. Vocat eū sacrū: q; vt dixi theologus fuit etiā augustino in de ciuitate dei nō refragāte. Et multa sacra instituit: et precipue orgia. i. bacchi sacra ab egyptijs accepta ad grecos trāstulit: que ab eo orphica dicta sunt: et fretus obscuritate antiquitatis: omia q̄ de baccho thebeo et thebe egyptiaca ferebant: quoniā cadmeis amicus erat ad baccbū thebanū et boetia trāstulit. Extant preterea hymni eius profunda prime theologie doctrina referte et mira suauitate grauitateq; īsignes. habent etiā argonautica: sz nō bui? orphei ea dixit Aristoteles eē. fertur tñ vnus ex argonautis fuisse: et atrocē tempestatē in quā inciderant suis sacris auertisse: et voluisse ortheronem boetie montem quoniā ibi in sacris sepius caneret a sua citbara nomen sumpsisse. Scribit plin? auguria q̄ prius ex auibus tñ sumerent et reliquis quoq; aiantibus sumi posse: orpheum demonstrasse. Duxerat coniugem euridicen noīe: de cui? morte et ab inferis reuocatione pñs locus est: sumptus fere p oīa a virgilio in quarti georgicorū fine. Cui? fabulā aut historiā supra in prioze cōmento vidisti. Interpretamentū aūt eius ponit landinus ibidē dicens. Eurydice est humana aīa q̄ dicit euridice. i. latū iudiciū bñs propterea q; rōnalis est. hec nubit orpheo quū corpori cōiungit: et amat ab aristeo. i. ab optimo. Illa aūt corporeis voluptatibus irretita (id em̄ sūt flores et herbe q̄ terre sunt pulchritudo) optimū qđ est virt? p illa fugit atq; a serpente. i. a peccato qđ inter silas voluptates latet interimit: et ad inferos demergit. Sed concedit orpheo vt illā sono cythare. i. actionū optima compositione (q̄ maxima hermonia est vñ virtus exorit) ab inferis reuocet. i. a vitijs liberet: sed ea lege ne respiciat. i. ne in vitia relabat. nā relapsa bitum facit. Idem in sexto eneidos ad illud. Si potuit manes accessere coniugis orpheus. Threicia fretus citbara: fidibusq; canoris. dicit sic. Orphei fabulam sic interpretatur boetius Euridicen (que interpretatur lata iustitia). i. omnem virtutem amat vir excellens: quam siquis amat citbara. i. bonis artibus et actionibus recuperat. Qđ si iterum ab eo labatur difficile est reuocare. De morte autem orphei varie dicitur. Nam quidam dicūt q; cum in thracia instituisset vt in sacris bacchi viri a mulieribus abstinerent: ille rate in suaz contemptum esse institutum facto agmine hominem nil tale timentem inuaserunt atq; lacerauerunt. Alij dicunt q; cycones mulieres thracie ab illo sprete cum eum in virum habere vellent inter orgia bacchi que ille idem instituerat eum penitus dilacerauerunt. Cuius caput quum in oeagrium fluuium proiectum esset vna cum citbara lesbum peruenit: qđ cum serpens manducare vellet ab appolline in saxum conuersum est. Laertius autem diogenes pro vera historia dixit illum non a mulieribus discerptum sed fulmine deperisse. Idq; epigramma in macedonia scriptum ostendē vbi a musis sepultus dicitur. Epigramma autem ita latine versum est. Orphea chrysolyram muse bic posuere poetam. Fulmine quem strauit iuppiter alta regens. bec quantum ad fabulam et historiam. Quantum vero ad vocabula. vates dicitur a vaticinando quia futura predicit: qđ poete nonnulli solebant. et omnia fere vaticinia carminibus more poematis constabant. Vnde horatius in de arte. dicte per carmina sortes. Et plinius heroicum carmen ab oraculo inuentum dicit. Thracia regio est que et thrace bus thraces et bec thraca huius thrace dicta legitur. Nec dicitur ab eo qđ est trux vt volunt quidam: sed a greco thrasy. qđ temerarium significat. Statius libro. iij. Nam nec mihi barbara thrace. Nec libie natale solum. Et Virgilius in duodecimo. Genuit vltima

Ascensus

Orpheus

Quō siluas mouit

Cur sacer dictus

Cōiūx eius Eurydice

Orphei mors

Vates

Thracia

Thrace

Thraca
Thrax ꝛc.
Thraix
Threx
Thressa
Threissa
Threicius
Uerba ad sensum pertinentia
Thorda
Calliope
Tenarus
Tenara

pulsu. Thraca pedū. Inde fit Thrax et Thracus nomen gentile: et thracius et thracensis nomen patrium. similiter Thraicius. Et in feino genere dicitur Thrassa. Sed quia etiaz Thraix grece scribit: thraicius inde ortū puto: sicut et thraissa interdū per diuisionē diptbongi. Itez q; iones thrix seu threx dicūt: ideo repitur thressa: et threissa. vñ virg. in ꝓmo enei. vel qualis equos Threissa fatigat harpalice: et threicus et threici? sicut apud virgiliū in sexto. Threicia fretus citbara. quapropter possum? bic legere. vates Threicius: aspirat aūt semp ꝓma sylla ba. Illic blanda sonātib?. i. blande: aduerbiū pro noīe sicut seru? sepe exponit. boc tū scies. verba ad sensū ptinētia licet absoluta sint tales actōs regere apud poetas. Cui? sūt. Transuersa tuētib? bircis vel birquis. Nec vox hominē sonat. et alibi. Rauca sonās. Itē sapit artez redolet antiquitatē sepe dictū legim?. Sonātib? chordis. Chorda q; fidē significat. i. neruuz citbare aspirat. et ē ꝓme declinatiōis. Dee matris. sez calliopes. declinat em̄ bec calliope bui? calliopes: et interpretat bonavox. Nā callon bonū dicit et opevox: preestq; heroico carmini. vnde virgili? Calliope libris heroica carmia mandat. Deflet tenara. sic leges nō thenara nec threnara. Est aūt tenarus grecū vocabulū. Nā tenaros dicit grece et scribit taineros. Et est i singulari masculini gnis t i plali neutri: significatq; ꝓmontoriu laconie teste seruio circa finez male vbi hi ee iferox descēsus. Neq; a threnos qđ ē lamētū derivat vt Latbo. Anguitio volūt: nec a teneo tenes. q; grecū ē vocabulū. Stupet ter gemin?. Alij legūt. herz ter gem̄?. Nolētes tambū ꝓ spōdeo ponere. Ter gemin? aūt ianitor iferni: dicit Cerber? canis infernalis babēs tria capita. vnde quarto georgicorū virg. tenuitq; ibians tria cerber? ora. Que fontes agitāt metu vltrices. dicit eumenidas seu furias infernales de qb? ibidem virg. ceruleoscq; amplexe crinib? angues Eumenides. dicūt aūt eumenides furie a cōtrario sensu ab eu qđ ē bonū q: minime bone sunt. Et ponūt tres furie alecto megera et tesipbone: quas acherōtis et noctis filias dicūt. Que apud virgiliū ponunt etiā vltrices in sexto vbi de vna dicit. Continuo fontes vltrix accincta flagello Tesipbone quatit insultans torvoscq; sinistra Intentans angues vocat agmia seua sororꝫ. Fontes dicūt nocentes et culpabiles. Non ixioniū caput. Ixioniū leges nō ixionū. Ixion lapitarū dns et ioui amicissim? pblegie filius: interpellauit iunonē de stupro que illū videre volens effinxit nubē sui filem cū qua coijt ixion: qui cū postea se de iunonis stupro iactaret ab irato ioue ad inferos trusus est: et illic relegatus ad rotā circūfusā serpentib?

Sontes
Ixion
Cerberus
Eumenides
Furie
Tantalus

Tantalus aūt rex corinthioꝝ amicus numinib? fuit: qui cū frequenter deos dealscq; suscipet: et quodā tpe defuissent epule: filiū suū pelopem occidit: et eis epulandū apposuit. Tunc absti nentib? cunctis ceres humerū eius exedit: et cū eū dij ꝓ mercuriū revocare ad supos vellent: eburneus est ei humerus restitutus. sicut ait virg. humeroq; pelops. insignis eburno. Ideo autem (inquit Serui?) sola ceres dicit comedisse: q: ipa ē terra q̄ corpus soluit. per mercurium aūt fingit ee revocatus: q: ipe est deus prudentie: ꝓ quā pbilosophi deprebenderūt transformationē aut regenerationē rerū. Tantal? autē apud inferos bac lege dicit ee dānat? vt in eridano inferoꝝ stans nec vndis presentib?: nec vicinis eius pomarijs pfruat. Per boc aūt auaritia significat. vnde Horati? in primo sermone. Tātalus a labris sitiens fugientia captat Flumina: quid rides: mutato noīe: de te Fabula narrat. Non tranxit titij iecur. De boc virgi. in. vi. Necnon et tition terre omipotentis alūnū Cernere erat: cui tota nouē ꝓ iugera corp? Porrigit: rostroq; imanis vultur aduco Immortale iecur tondens: fecundaq; penis Uiscera: rimaturq; epulis: habitatq; sub alto Pectore: nec fibris requies datur vlla renatis. vbi Serui?: Titius ꝑm aliquos filius terre fuit: ꝑm alios a terra nutritus: vnde virgilius elegit ꝑmone q̄ vtrūq; significaret: Nā alūnū dixit. bic amauit latonā: propter qđ apollinis telis cōfixus est: et dānatus bac lege apud inferos vt eius iecur vultur exedat. q̄p̄q̄ homer? vicissim dicat suos vultures sibi in eius penā succedere. Sane vultur in vsu est licet Cicero vulturis dixerit: et plautus vulturi? vt in Curculione Jacit vulturios quattuor. qđ quidē pōt ee derivatiuū. Enni? etiā vulturiq; dixit in ntō et bomonē in actō. ibi. Vulturis in siluis miserū mandebat bomonem. Declinat aūt bic Titios titij sicut delos deli. Lucreti? de bijs q̄ de titio dicūtur ratiōnē assignat: dicens tition amore ee b ē libidinē q̄ secūdū pbisicos in iecore est: vt risus i splene. iracūdia in felle. vnde etiā exesū a vulture dicit in penā renasci. Etem̄ libidini nō satisfit semel pacta: sz recrudescit semp. vñ ait horati?. Incontinētis aut titij iecur. Declinat aūt boc iecur bui? iecoris: sz olim bui? iecinoris. Arbiter vmbrarū. i. iudex vel rex: si rex pluto dicendus est qui et dis dicit. si iudex tres credūt iudices apud inferos: Rbadamāthus: minos et cacus. quoruz officia licet cōfuse legunt quidā tū discerni volūt: ita ꝙ rbadamāthus faciat q̄sti

Titius
Vultur
Vulturis
Vulturius
Judices inferorum

ones q̃s vulgo dicunt informationes seu inquisitiones. vnde virgilius in sexto. Gnosius hec rhadamantbus habet durissima regna : Castigatq; auditq; dolos cogitq; fateri Que quis apud superos furto lecatus inani Distulit in sera commissa pocula morte. Minos iudicet. vñ horatius in carminibus. et de te splendida minos fecerit arbitria. Eacus autem puniat: vnde Juuenalis in prima satyra. Quas torqueat vmbras eacus ⁊c. Fuerunt autem reges cretēses et ob iusticiam filij iouis dicti. ob seueritatem autem etiam apud īferos iudices estimati. Quia vero in textu arbiter dicitur potius de plutone accipiendum est. Nam iudex iudicat ꝑm allegata et iura : arbiter ꝑm voluntatem: qualiter reges et principes: non autem iudices ordinarij. Fas sit lumina flectē. tāgit qđ dictū est a diuo petro. ij. pe. ij. Canis reuersus ad suum vomitum: et sus lota in volutabro luti. Quia vt dicitur. alibi. Nemo mittens manum ad aratrum est respiciens retro aptus est regno dei ⁊c. Non ergo recidendum est in pristinum peccatum ne fiat error posterior peior priore. Quis legem de arimantibus. bona exclamatio. q. d. frustra fieret: quia sub lege amare: est operam dare vt dicit comicus vt cum ratione insanias. vnde in quarto eneiđ. virg. Heu vatum ignare mentes: quid dona furentē. Quid delubra iuuant. est mollis flamma medullas; Interea et tacitum viuit sub pectore vulnus. Et quarto georg. Cum subita incautum dementia cepit amantem Ignoscenda quidem scirent si ignoscere manes . Euridicem suam subaudi coniugem. et declinatur hec euridice huius euridices: vnde accusatiuus est banc euridicem. Vidit perdidit occidit. Sic in buccol. vt vidi vt perij ⁊c. Occidit enim est media bzeui legendum. i. interijt vel perijt . dolor simul vt vidit et perdidit coniugem suam. Quicumq; in superum diem versus non patitur legi in supernum diem. Tartareum in specus: bic neutri generis est. Sicut in septimo eneiđ. bic specus horrendum: et seui spiracula dicis. vbi etiam horrendus legitur: ab bijs qui more antiquo s consumi dicunt. Et bec de tertio libro.

¶ Explicit liber tertius de consolatione pbilosopbie.

¶ Incipit liber quartus.

¶ Libri quarti prosa prima. Boe.

HEc cū pbia dignitate vultus ⁊ oris grauitate seruata leniter suauiterq; cecinisset. Tū ego nōdū penitus insiti meroris oblit⁹ ; ītētio

Hec cū pbia dignitate vultus. Hic incipit liber quartus de consolatōne pbie cuius hec est prosa prima. in qua pbia assignat causas quare mala concedātur in regno dei: cum omnium rerum rector bonus existat scilicet deus. ⁊ probat bonos semper esse potentes et malos impotentes. et q̃ sicut vicia nūq̃ sunt sine pena: ita virtutes nunq̃ sunt sine premio. Probat etiam q̃ omis fortuna tam prospera q̃ aduersa bonis est ad profectum: malis autem ad interitum. Etiam probat q̃ omnia que fiunt a deo recte fiunt et alia plura sicut patebit. Et diuiditur iste liber in quattuordecim partes: quia septem sunt prose et septem metra huius quarti. de quibus patebit in processu. Primo ergo ostendit Boeti. quomodo intentionem pbilosopbie adbuc parantis plura dicere interrupit proponendo causas sui doloris. Secūdo pbilosopbia promittit sibi perfectam curam. Tertio dat modum curandi ipsum. secunda ibi. Tuz illa et esset. tertia ibi. Et quoniam . Et quarto prosequitur intentionem ipsum curando in sequenti prosa: ibi. Tum ego. Primo ostēdit quomodo interrupit intentionem pbilosopbie volentis plura loqui. Secundo probat causas sui doloris. secunda ibi. Sed ea ipsa est. Primo dicit. Cum pbilosopbia cecinisset id est decantasset hec scilicet predicta: seruata leniter id ē delectabiliter: q̃ pro et suauiter id est dulciter seruata dignitate id est reuerentia vultus scilicet sui et grauitate oris id est sermonis supple sui. Tum id est post hoc scilicet Boe. nondum id est adhuc oblitus idē immemor penitus id est omnino: insiti meroris idest intrinseci doloris. ego Boe. abrupi id est interrupi intentionem id est propositum pbilosopbie: parantis id est intendentis dicere adhuc aliquid. et inq̃ id est dico: premia idest preambula. veri luminis id ē

S. thomas

perfecte cognitionis.s.illa que tua oratio.i.tuus sermo subdit.i.locutus est:bucusq;.i.ad istū librum quartum:patuerunt.i.manifesta fuerunt:inuicta.i.insolubilia:tamen.i.aliquando diuina speculatione.i.sancta contemplatione:tum.i.aliquando sui.s.ipsius: tum.i.aliquando tuis rationibus.i.demonstrationibus:sed ea.i.illa predicta: et si pro q̄is oblita mihi: nuper ideſt aliquando ob dolorem iniurie supple quam perpessus sum a Theodorico rege gottorum non tamen ditisti prorsus: id est omnino hec scilicet predicta ignorata id est ignota antebac: id est bucusq;. ¶ Nota q̄ dignitas est

Pba

honesta et imperiosa auctoritas Dicitur autem philosophia habere dignitatem vultus propter sui honestatem. quia ꝑm Tullium Sola sapientia est que meretur honores: et propter sui auctoritatem que digna est imitatione. Etiā philosophia dicitur esse grauis ore id est stabili sermone quia sermones philosophi summitate rationū sunt stabiliti. ¶ Nota cuz philosophia ostendisset quid sit summum bonum et in quo situm sit:et fecisset exhortationem ad illud querendum:intendebat ostēdere modum quo ad illud peruenitur.sed anteqū expleret illam intentionem Boe.velut auidus ad sciendum quedam quorum ignorantia detinebat ipsum in mestore interrupit intentionem philosophie volentis plura dicere.

nē dicere adhuc aliquid parātis abrupi. et inq̄ veri preuia luminis que bucusq; tua fudit oratio:tū tui speculatōe diuina:tū tuis rōnibus inuicta patuerunt. Eaq; mihi ⁊ si ob iniurie dolorē nuper oblita:nō tñ añ hac prorsus ignorata dixisti. ¶ Sed ea ipsa est vel maxima nostri causa merorꝭ:q̄ cū rerum bonus rector etstat vel esse omnino mala possint vel impunita pretereāt. Quod solū quāta dignū sit āmiratō ne ꝓfecto cōsidera: atq; huic aliud maius adiūgit. Nā imperante florēteq; nequitia: virtꝰ nō solū premijs caret:verūetiā sceleratoꝝ pedibꝰ subiecta calcatur:⁊ in locū facinorū supplicia luit. Que fieri in regno sciētis oīa:potētis oīa

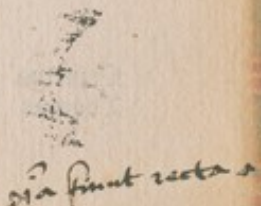
¶ Nota q̄ philosophia dicitur preuia veri luminis: quia ipsa clarificat animam et extrahit eam ab obscuriate ignorātie ad lucē sapie ⁊ ad claritatē itellectꝰ. ex li.de po. Ari. Vl'ideo dr̄ p̄uia veri lumis:qr̄ p ipaz tanq̄ pviā bō puenit ad cognitionē veri lumis quod ē deꝰ:qr̄ scribit i li.d po. q̄ p pbiaz bō cognscit suū creatorē q̄ de nihilo fec oīa: q̄ ē iceptor oim iceptoꝝ ⁊ oīz p̄ncipioꝝ p̄ncipium. Et ibidē scribit. Oportuit vt pbia mitteret ad istruēdū ignorātes ⁊ eos q̄ nō cognouerūt suū creatorē. ¶ Sz ea ipa ē vl' matia. Dic Boe. ꝓponit causas sui merorꝭ dicens. Sz ea ipa ē cā nr̄i merorꝭ ⁊ matia causa q̄ cū rector reꝝ. s. deꝰ bonꝰ existat vl' esse mala oīno possint vl' pretereāt impunita:quod saltē si nullū aliud incōueniēs sequerer:ꝑsidera quāta sit dignum ammiratione.atq; pro sed huic adiungit id est additur aliud maius sup.āmiranduz. nam pro quia imperante: id est p̄cipiente: et florente id est vigente nequicia id est nequicijs hominibus:virtus id est homo virtuosus:non solum id est non tantum caret premijs:verūetiam ipsa virtus subiecta id est subdita calcatur pedibus id est potentijs sceleratorum id ē malorum:et ipsa virtus luit id est patitur supplicia id est penas in locum facinorum id est vitiosorum locorꝝ que scilicet predicta fieri id est permitti: in regno id est in mundo scientis omnia scilicz dei et potentis omnia:sed volentis et intendētis tantūmodo bona nemo satis nec ammirari nec conqueri potest id est querimoniam facere. ¶ Nota q̄ mala fiunt in mundo.patet quia ratio semper deprecatur ad bonuz.cum ergo mali non regantur iudicio recte rationis sed vincantur passionibus ire et concupiscentie:ideo deficiunt a bono. Item superabundantia et defectus sunt de genere malorum cum virtus consistat in medio.cum igitur in pluribus fit superabundantia et defectus:patet q̄ mala sunt in mundo. Cū autem omnia dependētia a deo celum et tota natura et deus eētialit̄ sit bonus:mirabile est quomodo mala esse

Ubi mala

possunt vel saltem ꝓmaneant impunita. ¶ Nota ꝙ q: boni attingunt finem oīz rerū. s. summū bonum iō sunt potentes. mali aūt q: hoc ipm attingere nō ꝓfit impotentes. ⁊ q: Boe. in pri/mo libro. sexta ꝓsa. dicit se ignorare quid sit finis oim rerū iō putabat bonos eē impotētes. malos aūt potētes. ⁊ de hoc Boe. ammirat vt ꝓz in lra: ⁊ ista est vna cā sui doloris. ¶ Tū illa ⁊ esset inqt. Dic phia ꝓmittit Bo. pfectā curā q̄ ꝓsistit in ꝓtractatione hui⁹ materie di. O Bo. ⁊ esset infiniti stupo/ris. i. āmirati onis: ⁊ esset borribili⁹ omib⁹ non/stris. i. diffo/rmitatib⁹ si in dispo/sitissima. i. in ordinatissima domo/ sc̄z in mūdo tanti patrisfamilias/ sc̄z dei colerent. i. bonorarent vi/lia vasa. i. mali boīes: ⁊ si preciosa vasa. i. boni boīes sordescerent. i. vilescerent sicut tu estimas. sz nō est ita. nā si ea q̄ pauloante ꝓclusa sunt seruant inc̄ōmulsa. i. integra in sui veritate: tu auctore. i. docto/re ipso deo de cui⁹ regno nūc loq̄/mur cognosces semꝑ bonos esse potentes: malos vo impotentes necvnq̄ vicia sine pena: nec sine p̄/mio esse virtutes ⁊ cognosces bo/nis semꝑ ꝓtingere felicia ⁊ malis/ infortunata. ⁊ cognosces mlta id gen⁹. i. hui⁹ gñis q̄ corroborent te firma soliditate. sed cōtra aduer/sitatē fortune q̄relis tuis sopit∫. i. remissis. ¶ Notandū sicut postea patebit oīa fiunt recte a deo. cum igitur ordo iusticie requirat vicia puniri: virtutes remunerari: si ma/li manerent īpuniti ⁊ boni irre/munerati: esset sic puersus ordo ī domo dei sc̄z in mundo: quod est borribilius omnibus monstris.

sed bona tantūmodo volentis dei: nemo satis potest nec āmirari nec conqueri. ꝑbi. ¶ Tuz illa ⁊ esset inquit infiniti stupoꝛis omnib⁹ boꝛ/ribilius mōstris si (veluti tu estimas) in tanti velut patrisfamilias dispositissima domo vi/lia vasa colerentur ꝓciosa sordescerent. Sed non ita est. Nam si ea que pauloante concluſa sunt inconuulsa seruantur: ipso de cuius nunc regno loquimur auctoꝛe cognosces semper q̄/dē potentes bonos esse: malos vero abiectos semper atq̄z imbecilles: nec sine pena vnq̄ esse vicia: nec sine p̄mio ꝟtutes. bonis felicia: ma/lis semper infoꝛtunata contingere. Multaq̄z id gen⁹ que sopitis querelis firma te solidita/te coꝛroboꝛent. ¶ Et quoniam vere foꝛmā be atitudinis me dudum monstrante vidisti: quo etiaz sita sit agnouisti: decursis omnibus que ꝓtermittere necessarium puto: viaz tibi que te domum reuebat ostendam. Pēnas etiā tue menti quibus se in altū tollere possit affigam: vt ꝓturbatōe ꝺpulsa: sospes in patriā meo du ctu: mea semita: meis etiā vehiculꝫ reuertaris.

Et quoniam vere formam. Dic phīlosophia dat modum curandi ipsum Boetium dicens. Quoni/am dudum scilicet in tertio libro vidisti formam vere beatitudinis me monstrante: idest docente om/nibus decursis: idest pertranfitis que puto necessarium pretermit/tere ostendam tibi viam que te reuebat: idest reducat domum idest ad cognitionem vere beatitudis: ⁊ ego affigam: idest apponam tue

menti: pennas: idest rationes quibus mens possit se tollere in altum: vt depulsa perturbatio/ne contingente tibi ex affectu bonorum temporalium: reuertaris sospes in patriam meo du/ctu mea semita meis vehiculis: idest meis rationibus ⁊ demonstrabilibus. ¶ Nota ꝙ per pennas quas philosophia promittit affigere menti Boetij intelligitur speculatio rationis ⁊ in/tellectus: virtus ⁊ sapientia. sicut enim auis volando in altum deducitur auxilio pennarum: sic mens humana speculatione rationis ⁊ intellectus virtute ⁊ sapientia erigitur in contem/plationem summi boni.

Pēne phie

Liber quartus Metrum primum.

Ascensius

Ascensij in quartū librū lucubrationes.

Nec quum pbia dignitate vultus ⁊ oris grauitate seruata leniter suauiterq; cecinisset. hic ostendit. Bo. qđ aulus gelius pulchre docet: multū inter esse q̄ vultu q̄ve gestu ꝓba dicant: vsqueadeo vt si diuersi eadem dicant: bū pbi: illi mimi aut histriones censeantur. Quānis ergo pbia poetica figmenta cecinit non tñ ad vanitatē: q; aliter ipsa musarū poeticarū mun⁹ obiret quas pri⁹ meretriculas dixit vsq; in exitiū dulces: sed ad bonā frugē poetica dicta cōuertendo. ita cecinit leniter nō leuiter vt quidā male ꝺ legunt. Antebac vna ē dictio: ⁊ est ante hoc tps. sicut postbac post hoc tps. sic⁊ postilla supra legit in eunucho Terētij. qđ aut dicit oblita passiue accipitur. sic i Bucol. Nūc oblita mihi tot carmina. Deponentaliuz eīm actīm regentium principia preteriti temporis cōis fere significationis reperiuntur. Reliq; quia nota sunt transeo.

Antebac

¶ Metrū primū libri quarti.

Sunt etenim penne volucres mihi
Que celsa conscendant poli
Quas sibi cum velox mens induit
Terras perosa despicit
Aeris immensi superat globum
Nubesq; post tergum videt
Quicq; agili motu calet etheris
Transcendit ignis verticem
Donec in astriferas surgat domos
Phebocq; coniungat vias
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles chorusci syderis
Vel quocunq; micās nox pingitur
Recurrat astri circulum

¶ Metrum primum quarti libri.

Sanctus Thomas

Sunt etenim penne volucres mihi. Istud est primuz metrū huius quarti cuius ꝑm⁹ versus dī metrū alemanicū ab inuentore: dactylicū a pede ꝑdominante. scdus versus dī metrū archiloicbū ab inuentore. iābicū a pede ꝑdfiante. In quo metro pbia ostendit viam ꝑ quā pueniri ad cognitionem summi boni: ⁊ est per considerationem creaturarum: que gradatim sunt transcendende quousq; inueniatur aliquid quod preemineat omni creature: ⁊ istaz viam tradit sub similitudine auis volantis. Primo ergo tradit viam qua mens perueniat ad cognitionem summi boni. Secundo ostendit quid mens iudicabit cum illic peruenerit. secunda ibi. Huc te. Primo dicit ꝙ affigam pennas menti tue. Sunt etenim mihi penne volucres: idest veloces. s. virtus ⁊ sapientia que conscendant id penetrent celsa: idest alta poli. Quas scz pennas cum mens velox sibi idem. i. assumit ipsa perosa. i. odio habens terras despicit eas querēdo vlterius creatorem ⁊ mens superat globum. i. spbericum corpus immensi aeris cognoscendo ꝙ vltra aerem est creator. Nubes videt post tergum: quia vltra nubes querit cognitionem summi boni: ⁊ transcendit verticem: idest summitatem ignis: qui ignis calet ex agili. i. veloci motu etheris: idest celi. ⁊ vlterius procedit mens inuestigādo donec surgat. i. eleuetur in domos astriferas i. orbem planetarum: ⁊ coniungat vias suas phebo: idest soli: inuestigando ꝙ sol non est deus: donec comitet iter gelidi senis. i. saturni qui est suprā solem. mēs inq̄ existēs miles chorusci syderis. i. dei qui est splendidum sydus: ⁊ vlterius ascendit suprā orbes planetarum donec recurrat: idest pertranseat circulum astri: idest celum stellatuz: quo scilicet astro pingitur: idest ornatur micans nox: quia nox stellis firmamenti illuminatur. vbi idest postq̄ satis fuerit exhaustum. i. speculatione euacuatum ꝙ nulla stellarum est deus mens vlterius transcendit: donec relin quat extimum polum: idest vltimum celum: q; prō ⁊ premat dorsa velocis etheris: idest firmamenti scz compos: idest potens verendi luminis scilicz dei. hic suprā

vltimum polum dominus regum tenet sceptrum id est imperium : & temperat id est moderat habenas.i.regimina orbis: & supple manens stabilis in se regit volucrem. i. velocem currum id est circularem motum corporis celestium:deus existens choruscus arbiter id est splendid⁹ iudex rerum. ¶ Notandum q̄ dicit ignem calere motu celi.ex quo videtur q̄ calor non sit pro pria et per se qualitas ignis cum sibi debeatur per motum celi. Sed dicendum q̄ locus nō solū est causa conseruatiua locati ꝛ omniū accidentiū naturaliter cō sequentiū.vnde quia celū non solū est locus ignis : sed etiā ipsius caloris ignē consequentis:& quia ꝓpria dispositio celi ꝑ quā habꝫ caliditatē super omnia est motus eius : ideo dicit ignē calere motu celi : non excludens per hoc quin calor p se sit qualitas ignis. ¶ Notādū q̄ saturnū vocat gelidū senē non q̄ sit gelidus formaliter : sed effective. Est enī effectiuus gelu & frigoris.& dicitur senex: quia motus eius tard⁹ est ad modū senis. nā cursū suū complet plurī tēpore q̄ sol vl luna. ¶ Duc te si reducē. Hic ostendit pbia quid mens indicabit cū trāscendit creaturas & peruenit in cognitionē dei dicēs o mēs si via referat id est ducat te reducē id est reuertentē a temporalibus huc id est ad cognitionez dei:quā viā nunc immemor requiris:tu dices. Ego memini q̄ obnubilata fui affectu temporalium. Hic scilicet i cōtēplatione dei est mihi patria.hinc ꝛ a deo est ort⁹ meus:quia ad eius imaginē creata.hic fistā.i.in contēplatione dei figā gradū id est ponā finalē quietē. Quod si placeat tibi existenti in cognitione dei viſere id est cū desiderio videre noctē terrarū relictā: tu cernes id est videbis toruos tyrannos id ē crudeles principes quos miseri populi timent:illos toruos esse exules a vera patria sua. ¶ Notā dū ſm apostolū. Non habemus hic manentē patriā sed futurā inquirimus. hec enī est vera patria a qua anima rationalis per creatorē a deo exiuit:ad quā si reuertatur:esse quod a deo accepit affectione terrenorū deturbata ꝓius amittit.ꝓpter quod di.in.ij.metro tertij libri. Repetunt ꝓpios quecꝫ recursus. Reditu suo singula gaudēt. Nec manet vlli traditus ordo. Nisi quod fini iunxerit ortū. Stabilemcꝫ sui fecit orbem.

Caloꝛ ignis

Atcꝫ vbi iam exhaustum fuerit satis
Polum relinquat extimum
Dorsacꝫ velocis premat etheris
Compos verendi luminis
Hic regum sceptrum dominus tenet
Orbisꝫ habenas temperat
Et volucrem currum stabilis regit
Rerum chorusc⁹ arbiter.
¶ Huc te si reducem ferat via
Quam nunc requiris immemor
Hec dices:memini patria est mihi:
Hinc ortus:hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam viſere
Quos miseri toruos populi timent
Cernes tyrannos exules.

SUnt eteniz penne volucres mihi. Carmen hoc est dicolon distrophon. cuius primū membꝝ.i.primū quodcꝫ carmen est alemanicū ab inuentore.dactylicū a pede predominante tetrametrū a quattuor pedū mensura:quorū primus et duo vltimi fere sūt dactyli.secundus spondeus:licet primus etiā spondeus esse possit:et est acatalecticuz quia nihil deest necꝫ abundat. Secundū est archilochiū ab inuentore: dimetrū a mēsura peduz:quia due sunt mensure numerando binos pedes pro mensura. Iambicū a pede predominante:quia secundus et quartus fere sunt iambi:reliqui spondei esse possunt.sed etiā iambi.et est etiā acatalecticum. In hoc autē carmine sane diserto nihil ambiguitatis puto. dicit cum diuo augustino nihil animā humanā preter deum posse explere:itacꝫ ille solus et potissimū requirendus est. Polū extimū.i.remotissimū a nobis.sicut e diuerso Licero globū lune

Ascensius

citimū.i.proximū nobis int planetas vocat.dicit aūt ab extra exterior extim⁹.et a citra citeri or citim⁹. Redux reducis media correpta(sicut dux ducis pmā corripit)est qui vel que reducit:rarius qui vel q̄ reducit. Patria nō est idē qđ regio:sed suus cuiusq; nativ⁹ locus. Visere nō est cū desiderio videre:sz ad videndū ire vt valla docet. Torvos:truces et feroces tractū a taurina fronte q̄ torua fere est.

Redux
Patria

S.thomas ¶ Prosa secunda quarti libri.

¶ Prosa secunda quarti libri. Boe.

TUm ego pape iq̄t vt magna pmittis: nec dubito quin possis effice re:tu modo quem excitaueris ne moreris. P. ¶ Primum igitur i quit bonis semper adesse potentiaz:malos cū ctis viribus eē desertos agnoscas licebit:quo rū quidē alterū demōstratur ex altero. Nā cuz bonū malūq; cōtraria sint:si bonū potēs eē cō stiterit:liquet imbecillitas mali.at si fragilitas clarescat mali:boni firmitas nota est. sed vti nostre sententie fides abundantior sit alterutro

TEz ego pape inq̄. Hic incipit secun da prosa huius q̄r ti.Circa quā est sci endū q̄ phia in pri mo libro serta pro sa inu estigando causaz ⁊ radicez infirmitatis Boetij cognouit q̄ Boetius ex ignorantia finis rez malos homines potētes: bonos vero impotentes putabat. Itē q̄ ignorabat quibusdā gubernacul mundus regatur:fortuitaruz rez vices estimabat fluitare fine recto re.quia vero phia iā ostendit quid sit finis rerū: a quibus guberna culis mundus regatur. nūc phia vult adhibere Boetio perfectaz curā remouendo dolores in quos Boetius incidit ex ignorantia re rū premissaruz. Et primo Boeti⁹ hoc petit.⁊ phia secundo illud p sequitur: ibi. Primū igitur. Dicit primo. Tū igitur scilitet finito ser mone phie. Ego Boetius inquā Pape est admirantis. O phia tu promittis:nec dubito quin possis efficere.i.in effectū producere: tu modo ne moreris.i.non protrabas me: quē excitaueris scz ad audiendū. ¶ Notādū q̄ sapiens nihil ꝓmittit quod ad implere nō possit:q; opus sapientis est nō mētiri.ergo di.Boe.phie.Sicut magna ꝓmittis nō dubito quin efficere possis. ¶ Primū igr inquit. Dic phia ꝓsequit intētū. et primo ꝓbat bonos semp esse potentes et malos impotētes cuius oppositū putabat Boe.et tāgit primo modū p quē vult hoc ostendere. Secūdo ostendit ⁊ ꝓbat intentū suū rōnib⁹:ibi.Duo sūt. Primo dicit.O Boe.primū licebit vt agnoscas bonis semper adesse potētiā:et malos esse desertos id est priuatos cunctis viribus: quoruz alteruz scilicet bonis semper adesse potentiā demon stratur:et altero scilicet ex hoc q̄ mali sunt viri⁹ deserti.et huius causaz subdit dicens. Naz cū bonū et malū sint contraria:si bonū eē potens constiterit:liquet.i.manifesta fuerit imbe cillitas.i.impotentia mali:at si fragilitas clarescat mali:firmitas boni nota est.Sed vti pro ficit abundantior sit fides nostre sentētie alterutro calle. i. vtraq; via procedā confirmans ꝓposita nunc hīc scilicet ex firmitate boni:nunc inde ex fragilitate mali. ¶ Notandū q̄ phia dictum suum q̄ si boni sunt potentes mali sunt impotentes: fundat super considerationem topicam:si propositum in proposito:et oppositum in opposito:vt si sanitas est bona:egritu do est mala.dicit q̄ velit procedere vtraq; via ex potentia bonorum probando impotentiam malorum:et ex impotentia malorum potentiam bonorum:quia si tantumvnum istorum pro baret et ex hoc reliquum concluderet per locum a contrarijs esset argumentum verisimile et non necessarium: et ideo vtramq; partem vult probare et ex vtroq; reliquum concludere. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorum actuum constat effectus. Dic philosophia pro bat intentum rationibus. Secundo concludit quandam dubitationem: ibi. Sed pos

sunt. Tertio confirmat principale intentū auctoritate Platonis: ibi. Et q̄b⁹ omīb⁹. Prīo p̄bat bonos semp esse potētes: malos īpotentes duab⁹ rōnibus. Scdo ad idē oñdēdū coacervat breues rōnes: ibi. Sz qm̄ te. Prima in duo p̄m duas rōnes. Scda ibi. Rursus inq̄t. Prīo p̄mittit duo necessaria ad primā rōnem. Scdo ex his arguit: ibi. Oēs igit̄ boies. Primo premittit vnū necessariū. Scdo aliud: ibi. Meministi igit̄. Primo dicit duo sunt p̄ncipia q̄b⁹ ostat i. p̄manet oīs effect⁹ humanorum actuū. s. volūtas ac p̄t et potestas quor̄ si alterū desit nihil est quod queat effectu explicari. i. fieri: qđ declarat. deficiēte enim volūtate null⁹ effect⁹ p̄ducit: q̄ nullus aggredit̄ qđ non vult: ac si potestas absit volūtas frustra fit: q̄ fit. i. ex q̄ sequitur: vt si videas quē. i. aliquē velle adipisci qđ mīme adipiscat̄: non possis dubitare huic defuisse valentiā. i. potentiaz obtinēdi qđ voluerit. ⁊ iō dicit Boe. p̄spicuum est: nec vllo mō negari pōt. ⁊ subdit pbia. Quez vero videas effecisse qđ voluerit num: idest nūquid. q. d. non dubitabis eum: iz potuisse non habuisse potentiam. Et dicit Bo. Minime. Tūc pbilosophia ꝯcludit tanq̄ manifestū et dictis dicens. Illud quod quisq̄ potest in eo est validus: idest potens. qđ vero non potest in hoc est censendus: idest iudicandus imbecillis: idest impotens esse. ⁊ dicit Boetius. fateor inq̄. ¶ Nota q̄ philosophia dicit. nullus aggredit̄ qđ non vult. Contra. aliquis nolles interficit hominem vel ledit hominem: ergo aliquis aggreditur quod non vult. Item aliquis cogitur facere aliquid contra voluntatez suam. ⁊ sic aggreditur quod non vult. Dicitur q̄ philosophia loquitur hic de effectu spontaneo qui ex intentione procedit. non de eo qui casu contingit. Unde dicendum ad primum q̄ voluntas potest comparari vel ad ipsam actionem quam aliquis primo aggredit̄: ⁊ sic non deficit volūtas: vel potest comparari ad consequens illam actionem: et sic potest deficere voluntas: vt si aliquis nolens hominem interficit. Ad secundum dicendum illud quod quis coactus facit est voluntarium mixtum: tamen simpliciter est inuoluntarium. aliquis enim coactus magis hoc vult facere q̄ sustinere penam vel perdere vitam. et ita respectu talis defectus non deest voluntas: sed quantum ad actum interiorem voluntas semper libera est et cogi non potest. ¶ Meministi igitur inquit. Hic philosophia premittit secundum vtile ad rōnem. ⁊ est resumptio quorundam prius dictorum dicens. Meministi ne esse collectum: idest conclusum supe

calle procedam: nunc hinc tunc inde proposita confirmans. ¶ Duo sunt quibus omnis humanorū actuū constat effectus: volūtas scz ac potestas: quorū si alterutrum desit: nihil est quod explicari queat. deficiente eīm voluntate nec aggreditur quidē quisq̄ quod non vult: at si potestas absit voluntas frustra fit. quo fit vt si quem videas velle adipisci quod mīme adipiscatur: huic obtinēdi qđ voluerit defuisse valentiā dubitare non possis. Boe. Perspicuum ē inq̄: nec vllo modo negari potest. Phi. Quē vero effecisse quod voluerit videas: num etiaz potuisse dubitabis? Boe. Minime. Phi. Qđ vero quisq̄ potest in eo validus quod vero nō potest in hoc imbecillis esse censendus ē. Bo. Fateor inq̄. Phi. ¶ Meministi igitur inquit superioribus rationibus esse collectum: intentionē oēm volūtatis humane que diuersis studijs agit̄ ad beatitudinē festinare? Boe. Memini inq̄ id quoq̄ demonstratū. Phi. Num recordaris beatitudinem ipsum esse bonū: eoq̄

rioribus rationibus omnem intentionem humane voluntatis festinare.i. tendere ad beatitudinem: quevoluntas agitur.i. ducit.i. diuersis studijs.rñdet Bo. Memini inq̄ illud eē demōstratum. Item q̄rit phia. Numq̄d recordaris btitudinem esse ipm bonum: q̄ p̄ eo mō desiderari bonū ab oibus cum beatitudo petitur.i. desideratur. Rñdet Boe. Minime recordor. qm̄ q: illud teneo fixum.i. stabilitu memorie. ¶ Notandū q̄ recordari est aliquid reducere ad memoriam qō per oblionē est elapsu a memoria. ⁊ q: beatitudiez esse ipsum summum bonum nō excideraT a mente Boe. sed semper remanebat ī habitu: ideo dicit se non recordari de boc: sed in mēoria tanq̄ fixum tenere. ¶ Omnes igitur boies. Hic phia arguit ex dictis probans bonos esse potentes ⁊ malos impotentes tali rōne Quicunq̄ adipiscuntur qō volunt sunt potentes: ⁊ qui non adipiscūtur qō volunt sunt impotentes ex primo preambulo: sed boni adipiscuntur qō volunt. s. summū bonū mali ꝛ velint non adipiscunt ipz q: si mali adipiscerentur summuz bonū non essent mali: ḡ boni sūt potentes: mali ipotentes. Unde dicit in lra. Oēs boies boni pariter ⁊ mali nitunt̄ puenire ad bonū indiscreta intētione. i. indiuisa intentione. dicit Bo. ita ꝓsis est ad dicta. subit phia. certuz est bonos fieri adeptione boni. Certū est dicit Boe. Igitur cōcludit philosophia. boni adipiscuntur quod appetunt: idest volunt. Dicit Boetius. sic videtur. Et dicit philosophia. si mali adipiscerent bonū quod appetūt nō possent eē mali ita ē dicit Boe. Igit̄ cōcludit philosophia. Cū vtriq̄ petāt bonū: si bi scilicet boni illud adipiscātur: illi vero mali minime: nō est dubium bonos eē potētes: q̄ vero mali sūt imbecilles. i. impotētes. Respōdet Boe. Quisq̄s id ē q̄cunq̄ dubitat de boc nō pōt cōsiderare natura rerū nec cōsequētia rōnū ¶ Notādū q̄ q: veritas ꝓpositionum fūdat̄ sup̄ natura rerū quam qui negat veritatē ꝓpositionū nō

Recordari

modo cuz beatitudo petitur ab omnibus desiderari bonū? Bo. Minime inq̄ recordor: quonia id memoria fixum teneo. Phi. ¶ Omnes igitur homines boni pariter ac mali indiscreta intentiōe ad bonū peruenire nituntur. Boe. Ita inq̄ consequens est. Phi. Sed certum est adeptione boni bonos fieri. Boe. Certū. Phi. Adipiscuntur igitur boni quod appetūt. Bo. Sic videtur. Phi. Mali vero si adipiscerētur quod appetunt bonum: mali esse non possent. Boe. Ita est. Phi. Cū igitur vtriq̄ bonū petāt si bi quidē adipiscantur: illi vero minime: non dubium est bonos quidem potentes esse: q̄ vero mali sint ībecilles. Boe. Quisquis inq̄ dubitat: nec rerum naturā nec consequentiaz potest considerare rationū. Phi. ¶ Rursus inquit si duo sint quibus idē scōm naturā ꝓpositū sit eoruq̄z vnus naturali officio idipsum agat atq̄ perficiat: alter vero naturale illud officium minime administrare queat: alio vero modo q̄ nature conuenit non quidem impleat propositum suū: sed imitetur implentē: quē nā boz va

poteſt cōſiderare cōſequētiā rōnuz: q: cōſequētia rationū ſup̄ veritatē ꝓpoſitionū fundat̄. iō dicit Boe. Qui dubitat de premiſſis nō pōt cōſiderare naturā rerū: nec cōſequentiā rationū ¶ Rurſus inquit. Hic philoſophia ponit ſecūdam rationē dicens. Si ſint duo quibus ſit idē propoſitū. i. eadem intentio faciendi aliquid ſm̄ naturam: et vnus eorū agat idipſū: et pficiat ipſum naturali officio. i. naturali organo: alter vero minime queat adminiſtrare. i. adimplere illud officiū naturale: vero ꝓ ſed aliomodo q̄ nature cōuenit: nō impleat propoſitum ſed

ſmitetur implentem: quem bonum duorū decernis. i. iudicas esse valētiorem. i. potentiorem. dicit Boe. etſi p quis cōiecto. i. cōſidero q̄d velis: tñ ego deſidero pleni⁹ audire de te. Tunc pbia declarat ſibi in exemplo dicēs. Nū. i. nō negabis motū ābulandi hominib⁹ ineſſe ſm naturam. dicit Boe. mīme nego. Et pbia. Etiaz non dubitas eius rei. i. actus ambulandi esse officium naturale pedū. dicit Boe. nec ego dubito. Et pbia. Si q̄s igit ambulet valens incedere pedib⁹. ali⁹ aūt cui hoc officiuz deſit manib⁹ nitens. i. laborās ambulare conet: quis hoz poteſt eſtimari valentior. di. Boe. contexe cetera. q. d. p̄cede in rōne tua: q: null⁹ ambigit quin potēs naturalis officij ſit valentior eo q̄ neq̄at. i. non pōt in idem officiū. Tūc pbia iſti ꝓpoſitioni p̄miſſe tanq̄ maiori adiungit vnā minorem dicens. Sz ſummū bonū q̄d eq̄ bonis ⁊ malis eſt ꝓpoſitū: boni quidē petunt. i. adipiſcunt officio naturali. ſ. virtute: mali vo conant adipiſci ipſum per variam cupiditatem rerū t̄paliū q̄d non eſt officium naturale adipiſcendi boni. An tu o Boeti eriſtimas aliter. Lui Boe. Minime inq̄. ⁊ Boe. q̄ſi p̄recurrēdo cōcludit p̄ncipale intentū di. Nam etiā illud quod ē ꝓſequens patet mihi: ex his enim q̄ p̄ceſſerim neceſſe eſt bonos eē potentes: malos vo ībecilles. i. īpotentes. Et pbia applaudens Boe. dicit. Recte inq̄t p̄recurris: ⁊ illud eſt ſignū ſicut medici ſolēt ſperare indiciū. i. ſignū erecte nature: ⁊ nature reſiſtentis ſup. ipſi morbo. ¶ Notandū q̄ er lra formatur talis ratio. q̄ſi duo intēdūt aliq̄d ꝓpoſitum naturale q̄d id ꝓpoſitū ꝓſequit officio naturali eſt potens: ⁊ q̄d non ſequit illd̄ propoſitum naturali eſt impotens: ſz tam boni q̄ mali naturaliter tendunt ad beatitudinem: ⁊ boni ipſam conſequuntur naturali officio. ſ. virtute: mali aūt nō: ḡ boni ſunt potentes mali vo impotentes. ¶ Notādū circa vltimū q̄ medici ſolent accipe ſigna p̄noſtica ſanitatis et egro q̄n patiens erigit ſe ⁊ p ſe nitit fortiori remedio ſic ī Boe. ſignū erat ꝓualeſcēt ieri ſanitatī q̄ ipe rōnez pbie remedi

lentiorē eſſe decernis? Boe. Etſi coniecto inq̄ quid velis: pleniuſ tamē audire deſidero. Pbi. Ambulandi inquit motū ſcdm naturam eē hominib⁹ nū negabis? Boe. Minime inq̄. Pbi. Eiuſq̄ rei pedū officium eſſe naturale non dubitas? Boe. Nec hoc quidē inq̄. Pbi. Si quis igitur pedibus incedere valens ambulet: aliuſq̄ cui hoc naturale pedum deſit officium manibus nitens ambulare conetur: quis iure borum valentior eriſtimari poteſt? Boe. Contexe inq̄ cetera. nā qui naturaliſ officij potēs eo qui idē nequeat valentior ſit nullus ambigat. Pbi. Sed ſummuū bonū quidem eque malis boniſq̄ propoſitum: boni quidem naturali officio virtutum petunt: mali vero variam per cupiditatem quod adipiſcendi boni naturale officiū nō eſt: idipſum conant adipiſci. An tu aliter eriſtimas? Boe. Minime inq̄. Nam etiam quod eſt conſequens patet. Ex bis enim q̄ conceſſerim bonos quidē potentes: malos vero eſſe neceſſe eſt imbecilles. Pbilo. Recte inquit precurris. Idq̄ vti medici ſperare ſolent indicium eſt erecte iam reſiſtentiſq̄ nature.

¶ Sed quoniam te ad intelligendum prom-

antez q̄ſi p̄currēs p ſe ꝓpleuit. ¶ Sz q̄n te. Hic pbia coaceruat quaſdā alias rōnes breues ad ꝓpoſitū oſtendū ⁊ ſunt q̄ truor rōnes. Scda ibi. Cōſidera vo. tertia ibi. In q̄ re. q̄rta ibi. Lur etiā. Prio dic. Sz q̄n te ꝓſpicio p̄optiſſimū ad intelligendū ego coaceruabo. i. cōponā crebras

rōnes. vides eīm quāta pateat infirmitas vicioso⁊ boīm: q̄ nec ad boc q̄nt puenire ad qō ducit ac cōpellit eos naturalis intētio. ⁊ quid esset de istis malis censendū si deserereⁿ b̄ auxilio nature p̄euntis tā magno ac pene inuicto. q. d. nibil aliud censendū est nisi q̄ ipotētie eo⁊ b̄ ascribereⁿ. ¶ Notan. q̄ tā boni q̄ mali vniuersaliter tendūt ad bonū: ⁊ mali deficiūt ab eo qō cōpetit eis p̄m naturā. Ex b̄ arguit sic. Maxīa ipotētia est deficere ab eo q̄ natura tēdit: sz boc faciunt mali: g̃ mali sunt ipotentes. ¶ Notandū q̄ dicit pene inuicto q̄ appetit⁹ naturalis boni non bz ꝓtrariū repugnās q̄ vincatur. sz tñ p ignorantiā ⁊ erroꝛē vicio⁊ puertit: ⁊ ita aliq̄ mō vincit: sz nō directe. ¶ Cōsidera ⁊o quanta. Hic p̄bia ponit scdaz rōnez: et dic. Cōsidera ex bis q̄ dicā q̄ta impotētia habeat sceleratos boies. Necꝫ eīm petūt p̄mia leuia ⁊ ludicra. i. iocosa: q̄ psequ atꝫ obtinere non pñt. i. nequeūt: sz ipsi deficiunt circa ipsa⁊ rerū summā. i. p fectionē atꝫ verticē. Nec ꝓtigit ipis miseris effect⁹ boni in eo. i. p pter boc q̄ ipi moliunt. i. laborāt acq̄rere dies: nocteꝫ p ⁊ noctes. i. transitoꝛia ⁊ tpalia bona. ¶ No. ex lr̄a formam talis rō. quāto magis ē illud a quo aliqs ōficit: tāto maioꝛ est su⁹ defect⁹ ⁊ in maioꝛē impotētiam cadit. sed illud a q̄ mali deficiunt nō est quid vile ⁊ modicum sed est summū bonū: g̃ maloꝛ maxima est ipotentia. ¶ In q̄ re bonoꝛ. Hic p̄bia ponit tertiā rōnez ꝓbando bonos maxime eē potētes ptractādo exemplū supra positū: ⁊ ex boc ꝓcludit malos maxime esse ipotētes. ⁊ dicit. in q̄ re. s. assuetudine boni desiderati eminent vires bonoꝛ sup. ⁊ vires maloꝛuz. Sicut eīm censeres. i. iudicares esse ambulandi potentissimū q̄ pedib⁹ incedens potuisset puenire vsqꝫ ad eū locū quo vlterius nibil puiuz. i. manifestū iaceret incessui: ita necꝫ est q̄ eū iudices potentissimū q̄ appb̄endit finē expetēdoꝛq̄ nibil āpli⁹ē vltra. tales aūt sunt boni. et q̄ fit. i. seq̄t qō buic obiacet. i. ꝓriū est vt ijdē sceleſti. i. mali videātur deserti oī busvirib⁹. ¶ Notandū q̄ sicut viatoꝛ aliqs dī potēs cū ambulat ad eū locūvbi nibil ampli⁹ restat devia. sic boni qñ pueniunt ad finē ⁊ ad bonū qō transcendi nō pōt dicunt potentes: mali aūt q: ipm attingere non pñt dicunt impotētes. ¶ Cur eīm relicta ⁊tute. Hic p̄bia ponit quartam rationem. Secundo excludit quandam dubitationem: ibi. Quod quidem. Ratio quam intendit in summa est ista. Mali quando relicta virtute declinant ad vicia aut sciunt bonum esse adherere virtuti: aut nesciunt. Si nesciunt peccant per ignorantiam. Nibil autem est impotentius ignorantia: ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. Si autem sciant

ptissimū esse cōspicio: crebꝛas coaceruabo rationes. Video eīm quanta vicioso⁊um boīm pateat infirmitas: qui nec ad boc quidem peruenire queūt ad quod eos naturalis ducit ac pene ꝓpellit intentio. Et quid si boc tā magno ac pene inuicto p̄euntis nature desererent auxilio. ¶ Considera vero quanta sceleratos bomines babeat im potētia: neꝫ eīm leuia aut ludicra p̄emia petunt que consequi atꝫ obtinere nō possunt: sed circa ipsaꝫ rerū summā verticēꝫ deficiunt: nec in eo miseris contingit effectus qō solū dies nocteſqꝫ moliunt. ¶ In qua re bonoꝛū vires eminent. Sicut eīm eū qui pedibus incedens ad eū locū vsqꝫ peruenire potuisset quo nibil vlterius per uiū iaceret incessui ambulandi potētissimū esse censeres: ita eum qui expetēdoꝛū finē quo nibil vltra est ap p̄ebendit potētissimum necesse eē iudices. ex quo fit quod buic obiacet: vt ijdem sceleſti viribus omnibus videantur esse deserti. ¶ Cur enim relicta virtute vicia sectantur: inscitia-

bonū esse adherere virtuti et declināt ad vicia. aut volētes derelīquūt bonū: aut nō. si nō volētes sed attracti libidine passionū ꝓuertunt ad vicia sequit ꝙ sint impotētes: q; maria impotētia ē nō posse resistē passionib⁹. si aūt sciētes ⁊ volētes relinquūt bonū: sequit ꝙ nō sunt tantū impotētes: sed etiā ꝙ oīno nō sunt. Cū em̄ omis natura inc̄ptū bmōi habeat ordinez ad finē: inc̄ptū aliq̄d desistit ab ordīe ad finē intentū deficit a natura: ⁊ p ꝓsequēs ab esse ipi⁹ nature. istā rationē prētēdit i littera di. Cur em̄ relicta virtute mali sectant vicia: ne ꝓ nunq̄d b̄ ē ex inscitia. i. ignorātia bono⁊. sz q̄d est eneruati⁹. i. debili⁹ cecitate ignorātie. q. d. nihil. An ipi nouerūt sectāda bona sz eos trāsuersos libido. i. ꝯcupiscētia p̄cipitat i vicia. ⁊ sic ipsi fragiles itemperātia. i. pp itemperātiā libidinis: nequeūt. i. nō possunt vicio obluctari. i. resistere. An sciētes ⁊ volētes deseŕt bonū ⁊ deflectunt ad vicia voluntate ⁊ sciētia. sz b̄ mō nō solū potētes esse desinūt sz oīno desinūt esse. cui⁹ assignat rationē. nā q̄ relīquūt ꝓmunē finē oīm. s. deū q̄ ē ipz ee: parit ee desistūt. ¶ Notandū ꝙ ꝓmū ens verissime habz ee. ipm em̄ ē causa eē oīb⁹ vt sint: vt patet p ꝓmētato: ē. ij. metaphi. et ꝓmo celi ⁊ mūdi. Ab b̄ ēte deriuatū ē singul eē ⁊ viuere. quāto ergo magz p vicia recedūt a ꝓmo esse: tāto magz desinūt ee. Vñ beatus Gregorius in libro moralium loquens de diabolo dicit ꝙ diabolus bene dicitur non esse: quia a summa essentia recessit. et per hoc quotidie excrescente defectu tendit ad non esse: quoniam ab eo quiverum est esse cecidit. ¶ Nota ꝙ philosophia tres assignat causas ex quibus omne peccatuz procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia: et hunc modū ꝓmo tāgit. vl̄ peccat ex ipotētia resistēdi: ⁊ istū scdo tāgit. vl̄ ex volūtate ⁊ malicia: ⁊ illū modū q: grauiorē vltio pōit. ¶ Quod q̄dē cupiā. Dic phia excludit dubitationē. aliqs em̄ dubitaz quō aliqs possz ee mal⁹ ⁊ tñ dici nō ee. b̄ excludit phia dicēs. Miz forte videak cupiā i. alicui vt malos q̄ plres sūt boiz dicam⁹ eosdē nō ee: sz ita res sese hz quāuis miz videak. Nā q̄ sūt mali eos ee malos nō abnuo. i. nego: sz simplicit ⁊ pure eosdē ee nego. Nā vti ꝑ sic cadauer boiez mortuū direriz: simplicit aūt boiez appellare nō possis: ita vicioſos malos ee ꝓcesriz: sz nequeā ꝓfiteri ipos absolute ee fine determiatiōe distrabēte. ⁊ replicat cāz pri⁹ dictam di. Solum enim est illud quod ordinem retinet seruatq; naturam. quod autē ab hac natura et ab ordine deficit: etiam esse quod in sui natura situm est derelinquit. ¶ Notandum ꝙ malū est determinatio distrabens sicut ⁊ mortuū. Unde sicut concedēdum est cadauer hoīs esse hominē mortuū: non tamen simpliciter concedendum est cadauer esse hominē. sic quēcunq; malū concedendū est esse malum: non tamen simpliciter ꝓcedendum est ipm esse. vnde sicut patebit tertia prosa; homines conuersi in maliciam humanā amiserunt naturā: ergo per ma-

ne bonorum? sed quid eneruatius ignorantie cecitate? An sectanda nouerunt sed transuersos eos libido precipitat? Sic quoq; intemperantia fragiles sunt qui obluctari vicio nequeunt. An scientes volētesq; bonū deserunt: ⁊ ad vicia deflectuntur? sed hoc modo non solū potentes esse: sed omnino esse desinūt. Nā qui cōmunē omniū que sunt finez relinquūt pariter quoq; esse desistunt. ¶ Quod quidez cupiam miruz forte videatur: vt malos qui plures bominū sunt eosdem non esse dicamus: sed ita se se res habet. Nam qui mali sunt eos malos eē nō abnuo: sed eosdem esse pure atq; simpliciter nego. Nam vti cadauer hominē mortuū diceris: simplicit ℞o boiez appellare nō possis: ita vicioſos malos q̄dē esse cōcesserim: sed eē absolute nequeam confiteri. Est enim quod ordinem retinet seruatq; naturam. Quod vero ab hac deficit: esse etiam quod in sui natura si-

liciam homines definunt esse quod fuerant. ¶ Sed possunt inquies mali. Hic phia excludit dubitationem contingentem circa principale ppositum. Ostensuz enim est qꝫ mali sunt impotentes. Aliquis dubitaret quomõ hoc verum sit: cum tamen consuetuz sit dicere qꝫ mali possunt. hoc soluit phia. Scõo ostendit qꝫ potentia malorum nulla sit: ibi. Nam sicuti. di. primo. O Boe. tu inquies obijciendo contra predicta qꝫ mali possunt ẽm consuetudinem modũ loquẽdi. Respondet phia. Ego nõ quidem negauerim ꝗn mali possunt: sed hec potentia eorum non descendit a viribus: sed ab imbecillitate id est a fragilitate. quod declarat: quia mali possunt quidem mala que minime valerent id est possent: si potuissent manere in efficientia eorum bonorum id est si efficientia malorum esset talis qualis illa quam habent boni: q̃ potissima est: vt patet ex dictis. Que possibilitas malorum qua possunt mala demonstrat eos euidentius nihil posse. ¶ Notandum qꝫ dicit malos minime posse mala si permaneant in efficientia bonorum. ex quo videtur qꝫ boni non possunt facere malum: nec per consequens peccare: quod falsum est: cum iustus septies in die cadat: et fortior resurgit secundũ scripturam. Ad hoc dicendum qꝫ boni non possunt facere malum ex electione recte rationis q̃ semper deprecatur ad optima: licet ꝺ potentia absoluta possunt facere malum inquantum tamen potentia eorum coniungitur voluntati et electioni: quia eligunt bonum et non malum: sic dicuntur non posse facere malum. ¶ Nam sicuti pauloante. Hic probat qꝫ potentia malorum nulla sit tripliciter. Secunda ibi. Atqꝫ vt intelligas. Tertia ibi. Huc accedit. Primo dicit. vti ꝑ hĩc collegim⁹ pauloãte malũ nihil ẽ ⁊ mali tm̃ possint mala: ex ꝺ liquet improbos nihil posse. ⁊ di. Boe. perspicuũ ẽ. ¶ Notandũ qꝫ ratio fit formal. posse malũ ẽ posse nihil cũ malũ nihil sit: ſz mali tm̃ possunt mala: ergo possunt nihil: ⁊ ꝑ ꝫsequẽs nulla eorum est potẽtia. ¶ Notandũ de hoc qꝫ malũ nihil sit visũ est pri⁹: ⁊ dicit dñus Aug. Cũ vniuerse nature ꝑ verbũ dei facte sint: iniq̃tas ꝑ ipm facta nõ est: qz iniquitas nulla substãtia ẽ ⁊ pt̃m nõ est natura: sed viciũ nature appetẽs illud quod nõ est sui ordinis ¶ Atqꝫ vt itelligas quenã sit huius. Hic ꝓbat idẽ alio modo. di. O Boe. quenã sit vis huius potẽtie q̃ mali dicunt posse: sic ꝓsidera ex dicẽdis. nos pauloãte diffiniuim⁹ nihil eẽ potenti⁹ sũmo bono. s. deo. Ita ẽ di. Bo. Et phia. Sz idẽ. s. sũmũ bonũ nequit. i. nõ potest facẽ malus. Mime di. Boe. Et phia. Est igit aliq̃s q̃ putet homies omia posse. Nemo di. Boe. nisi qui insaniat. et idẽ homies possũt mala facere: vtinã quidẽ nõ possent di. Boe. igit phia arguit. Cũ igit tantũmodo potẽ bonoz possit omia: nõ aũt queãt. i. possint omia potẽtes malorũ: manifestum est eosdem minus posse qui mala possunt. ¶ Nota qꝫ posse mala magis arguit impotentiam q̃ potentiam: quia si argueret potentiam: tunc deberetur omni potentissimo sci-

Mali

tum est derelinquit. ¶ Sz possunt inquies mali. Ne ego quidẽ negauerim: sed hec quidẽ eoz potentia nõ a viribus: sed ab imbecillitate descendit. Possunt eñ mala que minime valerẽt si in bonoz efficiẽtia manere potuissent. Que possibilitas eos eui dẽtius nihil posse demonstrat. Nam sicuti pauloante collegimus malũ nihil est: cum mala tantummodo possint nihil posse improbos liquet. Boe. Perspicuus est. Phi. ¶ Atqꝫ vt intelligas quenam sit hui⁹ potentie vis: summo bono nihil potẽtius eẽ pauloante diffiniuim⁹. Boe. Ita est inq̃t. Phi. Sz idem inquit facere malũ nequit. Boe. Minime. Phi. Est igitur inquit aliquis qui omnia posse homies putet. Boe. Nisi qui insaniat nemo Phi. At qui idem possunt mala. Boe. Etinaz quidem inq̃ non possent. Phi. Cum igitur bonorũ tantũmodo potens possit oia: non vero

posse malo ẽ impotẽtia

licet deo qđ falsum est. Vñ põt argui ex lra sic. Deus põt oĩa ⁊ non põt malum: mali non possunt oĩa ⁊ possunt malum: g̃ posse malũ magis arguit impotentiã q̃ potentiã. ¶ Huc accedit. Hic pbat idẽ tertio mõ dicens. huc accedit q̃ oẽm potentiã esse numerandã inter expetenda ⁊ oĩa expetenda. i. desideranda referri ad bonũ velut ad quoddã cacumen. i. pfectionez sue nature: sz possibilitas. i. potentia patrandi sceleris. i. faciendi malũ non põt referri ad bonũ igit expetenda non est. oĩs aũt potentia expetenda est: liquet igit possibilitatem. i. valentiã siue potẽtiã malox nõ esse potẽtiã. ¶ Notandum q̃ rõ sic põt formari ex littera. Oĩs potentia q̃ est potẽtia natura est appetenda ⁊ refertur ad bonũ: g̃ potentia mali non est potentia. ¶ Ex quib⁹ oĩb⁹ bonorum. Hic ex dictis ꝯcludit ꝯclusionem principalẽ confirmando eam auctoritate Platonis dicens. Ex q̃bus iam declaratis apparet mihi me dubitabilis potẽtia bonorum ⁊ infirmitas malorũ: q̃z p⁹ liqt veram esse illã sententiã Platonis: solos sapiẽtes posse facere quod desiderant. Improbos vo explere posse qđ libeat. i. qđ libidini placeat. qđvero desiderant rõnali appetitu malos explere nõ posse. faciunt enim sup. mali q̃. s. libido libet. i. expetit dũ putant se adepturos bonum quod desiderant per ea quibus delectantur. Sed minime adipiscuntur: quoniam proba desit vicia vel homines vicioſi nõ veniunt ad beatitudinem. ¶ Notandum q̃ desiderium est appetitus rationalis: libitum autez spectat ad appetitum sensualem. licz ergo mali affectent beatitudinez appetitu rationali: tamẽ quia faciunt quodlibet sequentes appetitum sensitiuum: ideo ad beatitudinem non perueniunt. Sapientes autem qui contemnunt delectationes sensuales et nituntur intellectualibus: ipsi sunt qui perficiunt animam suam scientia sui creatoris qui de nihilo fecit ens: vt scribitur in libro de pomo. Anima non tristabitur neq̃ turbabitur cum recedit a corpore: vt scribitur in eodem libro.

queant oĩa potentes etiã malorũ: eosdẽ q̃ mala possiunt minus posse manifestũ est. ¶ Huc accedit q̃ oẽm potentiã inter expetẽda numerandam: omniaq̃ expetenda referri ad bonuz velut ad quoddã nature sue cacumen ostendimus: sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonũ nõ põt. Expetẽda igit non est: omnis põtẽtia expetẽda est. Liquet igitur malox possibilitatẽ nõ esse potentiã. ¶ Ex quibus omnibus bonorũ quidẽ potentiã malorũ vero minime dubitabilis apparet infirmitas. Ueramq̃ illã platonis esse sententiã liquet: solos qđ desiderãt posse facere sapientes: improbos vero explere quidẽ quod libeat: qđ vero desiderant explere nõ posse: faciũt eĩm que libet dum per ea quibus delectantur id bonuz quod desiderant se adepturos putant: sz minime adipiscũtur qm̃ ad beatitudinem probza non veniunt.

Vm ego, Pape inquã ⁊c. Usqueadeo nota sunt oĩa vt verear imorari. scies tñ lector ibi. Sz vti nostre ſnie ⁊c. vti nõ accipit pro sicut vt sit filitudis: sz, pvt optãdi: q̃ sẽsus est. sz vti. i. vt vel ad finẽ vt abundantior fides sit. i. habeaĩ nr̃e sentẽtie, pcedam alter utro calle. Callis est via trita: ⁊ q̃ pedib⁹ quasi callũ. i. duritiẽ cutis incusserit. Quẽnã boxvalentiorẽ. Qr de duob⁹ loquit bene vtit ꝓpatino: sz decebat etiã vti ꝓpio interrogatio dicendo. vtrũ boxpot⁹ q̃ quẽnam boxr: sz ds etiã ab alijs de duob⁹ quesitiũ ponit. Ludicra premia. Laurentius de valla docet ludicrũ facere in plurali ludicra: ⁊ non ludicre: vult enim q̃ sit tantũmodo secunde declinatõis in masculino ⁊ neutro: vt declinet hic ludicr⁹: hec ludicra: ♭ ludicrũ: ⁊ non hic ⁊ hec ludicris ⁊ hoc ludicre: vt prisscianus voluit. Est autem ludicr⁹ io-

Ascensius

Ludicra

Peruius

cularis leuis ludenti filis. Perui⁹ a.um. nō significat manifestū: sz p cui⁹ mediū pandit via: q̄si sit peruiū ptransibile. Ad argumentū factū de bonis q̄ cadunt septies in die ⁊ tñ boni manēt dicere liceret q̄ quantū cadunt tñ desunt esse boni: sz q: quo ad alia cadunt: ⁊ q̄ ad alia stant: ſō boni censent quo ad statū non q̄ ad casuz: ⁊ nō q: cadunt: sz q: resurgunt. In fine hui⁹ ꝓse ponit differētia inter libidinē ⁊ desideriū. Nam libido fere in malā partē accipit: dico fere q: salusti⁹ etiā ꝓ bona volūtate accepit. Sz desideriū est frequentius rei bone ⁊ honeste: quā mali desiderare quidē possunt: sz manētes mali non quibunt impetrare: ꝗa vt dicit diuinus vates desiderium peccatoꝝ peribit.

Libido
Desideriuz

¶ Metruz scōm quarti libri.

Sanctus
Thomas

Quos vides sedere celso. Istō est metrū scōz hui⁹ q̄rti. ⁊ est metrū mixtū ꝓmū dz alemani cū ab inuētore: trochaicū a pede ꝓdominante. secundū dz ferecratiū ab inuētore: spōdaicuz a pede ꝓdñante. In q̄ metro pbia ostdit quō potētia maloruz sit ꝓsiderāda: in qb⁹ marie vz esse sicut sunt reges ⁊ p̄incipes. Et dicit incipiēdo ꝓstructōem in septimo versu. Si q̄s detrabit. i. remoueat p ꝓsideratōem ⁊ itellectū tegmina. i. tegimia vani cult⁹ exterioris supbis regib⁹ q̄s reges vides sedere celso culmie. i. altitudine solij. i. catbedre: q̄s vides claros purpura nitēte septos. i. circūdatos armis tristib⁹. i. ꝓristantib⁹. Reges inq̄ cōminantes. i. minas ponētes miseris toruo ore: i. crudeli aspectu: anbelos. i. cupidos vl festinos rabie cordis. i. crudelitate mortis. Jaz videbit dños tales ferre int⁹. i. in alia artas catbenas. i. vinculavicioꝝ: qō manifestat subdēs. Hinc em̄. i. ex vna pte libido. i. ꝓcupiscētia ꝟsat. i. p̄cipitat corda taliū tyrānoꝝ auidis venenis. Hinc. i. ex alia pte ira turbida flagellat. i. punit mētem ipoꝝ: ira inq̄ tollēs. i. excitās fluct⁹. i. disturbia: aut captos ifortunio aliq̄ meroꝝ ipos fatigat: aut spes lubrica. i. vana torq̄t. Cū g̃ cernas vnū caput. i. vnū p̄cipē ferre. i. sustinere tot tyrānos. i. passiōes tyrānisātes: ipe pssus iniq̄s dñis. i. vitijs dñantib⁹ nō facit qō optat. ¶ Nota q̄ intentio pbilosophie est dicere. si quis visu posset penetrare corda p̄incipum quos videt sedere in altis solijs ornatos claris indumētis babentes arma terrentia: toruo vultu respicientes miseros: statiz visu cognosceret ipsos ligatos multis catbenis insolubilibus passionibus ire spei timoris: ⁊ sic ligati passionibus non faciunt quod optant: ⁊ per consequens sunt impotentes. ¶ Notandum q̄ dicit q̄ homo p̄ssus iniquis dominis. i. vicijs dominantibus nō facit quod optat, dicit Beatus Augu. in libro de ciuitate dei. Bonus etiaz si seruiat liber est

¶ Metrum scōm quarti libri.

Quos vides sedere celso.
Solij culmine reges
Purpura claros nitente
Septos tristibus armis
Ore toruo comminantes
Rabie cordis anbelos
Detrabit si quis superbis
Uani tegmina cultus
Jam videbit intus artas
Dominos ferre catbenas:
Hinc enim libido versat
Auidis corda venenis:
Hinc flagellat ira mentem
Fluct⁹ turbida tollens:
Mero: aut captos fatigat:
Aut spes lubrica torquet
Ergo cum caput tot vnum
Cernas ferre tyrannos

malus autez si regnat seruus est. Nec vnius dominis: sed quod grauius est tot dominorū ser/
uue est quot viciorum.

Vos vides sedere celso. Carmen est dicolon distropbon. Prior ysus est alemanicus dimeter trocbaicus acatalecticus. Constans quattuor pedib⁹ qui possūt eē quattuor trocbei: sz spondeū recipit. Posterior est pberecrati⁹ ab inuentore: spondaic⁹ a pede predomināte. tres em̄ sūt pedes quorū p̄mus et vltim⁹ p̄nt eē spō dei: medi⁹ aūt dactyl⁹ sz p̄mus ēt anapest⁹ esse pōt. Solū dicit eo cp fiat ex solido .i. integra mate/ria: ne quis reges adoriat .i. ex in sidijs ledat. Dños ferre catbenas Pulcbra declamatio. i. qui se do/minos putant: catbenas ferunt. Sz ne bic quidē expositionis egē tia video.

Ascensius

Selium

Non facit quod optat ipse
Dominis pressus iniquis.

¶ Prosa tertia libri quarti.

VIdes ne igitur: quanto in sceno p/bra voluantur: vides qua pbitas luce resplendeat? In quo perspicu um est nunc̄p bonis premia: nūc̄p sua scelerib⁹ deesse supplicia. ¶ Rerum etenim que gerun tur illud propter quod vnaquecz res geritur: eiusdem rei premium esse nō iniuria videri po test: vti currenti in stadio propter quam curri tur iacet premium corona. Sed beatitudinez esse idipsum bonuz propter quod omnia gerū tur ostēdimus. Est igitur bumanis actib⁹ ip/sum bonum veluti premiū commune ppositū: atqui boc a bonis nō potest separari. neczeīm bo

¶ Prosa tertia quarti libri.

VIdes ne igit. Ista est pla tertia bu/ius quarti: in qua osteudit pbia mal' nunc̄p deesse sup/plicia: t bonis nū c̄p deesse premia. Et primo pbilo/sopbia continuando se ad prece/dentia. Primo premittit intentū suum. Secundo prosequitur intē tum: ibi. Rerum etenim. Primo dicit sic. Vides ne igitur o Boe. in quanto sceno: id est in quātavi litate impotētie voluātur probra id est bomies probrosi et viciosi. vides etiaz qua luce id est qua cla ritate potentie resplendeat probi tas virtuosorum bominum. in quo sicut in suo antecedente perspicu um boc est consequens: scilicet

Sthomas

nunc̄p bonis premia. nunc̄p sceleribus: id est bominib⁹ sceleratis deesse sua supplicia. ¶ Notā dum cp mali dicūtur volui i sceno: quia mali t maxime libidinosi suibus assimilantur sicut po stea patebit: quia voluunt in sceno. Sm illud. Sus magis in sceno gaudet c̄p fonte sereno. De quib⁹ dicit scriptura. Perierunt iumenta in stercore suo. probi autez luce resplendent: quia vir tus et probitas vltra bumanam naturam bominem prouebit et dijs assimilat. ¶ Rerum et e/nim que geruntur. Hic pbilosopbia prosequitur intentuz. Et pbat primo cp bonis nunc̄p desi/nit premia. Secundā ostendit quid sit illud premiuz: ibi. At cui⁹ premij. Primum probat du/abus rationib⁹. Secundā ponit ibi. Postremo. Prima ratio talis ē. Omnis res propter quā geritur est premium illius rei que geritur: sz propter bonuz omnia sunt t geruntur: ergo bo/num est premiuz omniū que geruntur: sed bonum a bonis separari nō potest: quia iam non es/sent boni: ergo bonis nunc̄p desunt sua premia. Unde dicit in littera. Rerum que geruntur id est fiunt. illud propter quod vna quecz res geritur: id est fit. illud videri potest non iniuria esse premium illius rei. Hoc declaratur exemplariter: vt currēti in stadio: id est in aliquo spa/cio: corona propt quā currit est p̄miū. Iz ostēdim⁹ pri⁹ btūdinem esse idip̄m bonum propter quod omnia geruntur: ergo ipsum bonum est veluti commune premium actibus buma/nis propositum: sed boc bonum non potest separari a bonis. Non enim iure vocabitur bo/

nus qui careat bono: quia probos mores: id est homines bene morigerato s: nō reliquūt sua
premia. Quantūlibet ergo seuiant mali contra bonos: tamen sapienti non decidet. i. deorsum
e capite cadet corona: id est premiuz. nec arescet id est minuetur: quia aliena improbitas non
decerpit: id est nō aufert proprium decus probis animis. cp si boni accepto premio extrinsec⁹
letarentur: poterat hoc aliquis auferre ab eis: vel saltem ille qui contulisset. sed quoniam pro
quia illud premium sua probitas
vnicuicp confert. tū. i. tunc quili-
bet carebit suo premio cum desie-
rit esse probus. ¶ Notandum cp
cōsuetudo fuerat apud romanos
currere in stadiuz id est in aliquo
spacio quod vocabant stadium. t
qui citius venit ad metam sustulit
premiū scilicet coronā: vl aliquid
aliud sicut dicit apostolus. Nesci-
tis cp hi qui in stadio currunt om
nes quidez currūt: sed vnus acci-
pit brauiū: sic currite vt apprehē-
datis: ergo hoc propter quod cur
ritur est premiuz currentiū. ¶ No
tandū cp bonus nō potest carere
premio: quia illud a quo homo de
nominatur bonus est virtus vel
operatio virtuosa: quia ſm Ari-
stotelē secūdo ethicoz. Omis vir
tus erit vticp habit⁹ ex q̄ homo fit
bon⁹: ꝓpter quod dignitas virtu
tis est premiū virtuose operantiū
sed operans virtuose non potest
priuari virtute: ergo nō potest ca-
rere suo p̄mio. ¶ Notandū quātū
cunqz mali seuiāt: tamē sapiēti ſi
decidet corona: qz ꝯz Senec. rnj.
epla ad Lucilliū. Nūqp inualescet
ad tuā malicia neqz ad tuā excedit
ꝓtra virtutes: vt nō nomē pbie sa
crū t venerabile p̄maneat. Et si-
militer ē de mal⁹ t stultꝰ respectu
bonoz t sapiētū. ¶ Postremo cū
oīe premiū. Hic ponit secūdā ra
tionē q̄ tal⁹ est. Premiū oīe habz
rōnez boni: ſz bon⁹ est ꝓpos boni:
ergo erit ꝓpos p̄mij. Dicit ergo ī ſa. Postremo cū omne p̄miū idcirco appetat qz credat esse
bonū: quis iudicet compotē boni expertē esse p̄mij. q. d. null⁹. ¶ No. cp argumentū pbie simile
est isti ac si arguat. homo nō bz ratōez boni nisi qz rational⁹. quicūqz igitur ē rational⁹ ē homo
sic sillit p̄miū nō appetit nisi qz bonū. q̄ ergo est ꝓpos boni ē ꝓpos p̄mij: sed bon⁹ ē compos bo
ni: ergo nō deest sibi p̄mium. ¶ At cui⁹ p̄mij. Hic ostēdit quid sit illō p̄miū quod boni assequū
tur. s. maximum t optimū quod ē fieri deos. Vñ dicit. At cui⁹ p̄mij. s. boni nō sunt expres. i. ca
rentes. Respōdit pbia. Omnū pulcherrimi t maximi p̄mij. quod ꝓbat et quodā corrolario su
pra declarato dicēs. Memēto corrolarij illi⁹ qō p̄cipuuz pauloāte dedi. ac ꝓ t sic collige. i. et
illo corrolario ꝓclude: cuz ipm bonū sit bitudo liquet oēs bonos eo ipso cp boni sunt fieri be
atos: sed q̄ beati sunt eos cōuenit esse deos: igit̄ p̄miuz bonoz est fieri deos: quod premiuz bo
noz null⁹ dies deterat. i. ꝓsumit: nulli⁹ potestas minuet: nulli⁹ improbitas fuscet. i. obscuret.
¶ Nota cp in ista deductiōe pbia nō accepit beatitudinē pro statu quē boni habituri sunt post

nus vltra iure vocabitur qui careat bono: q̄re
pbos mores sua p̄mia nō relinquunt. Quantū
libet igitur seuiant mali: sapiēti tamē corona
nō decidet: non arescet. Neqz enim probis ani
mis propriuz decus alie na decerpit improbi
tas. cp si extrinsec⁹ accepto letaretur poterat
hoc vel alius quispiam vel ipse etiam qui con
tulisset auferre: sed quoniam id sua vnicuicp p
bitas confert: tum suo premio carebit: cū pro-
bus esse desierit. ¶ Postremo cum omne pre
mium idcirco appetatur quoniā bonū esse cre
ditur: quis boni compotē p̄mij iudicet exp-
tem? ¶ At cui⁹ p̄mij. oīm pulcherrimi ma-
ximicp. Memento eiꝰ illius corrolarij qd̄ pau
loante precipuū dedi ac sic collige. Cū ipm bo
num beatitudo sit: bonos omnes eo ipso cp bo
ni sunt fieri beatos liquet. Sed qui beati sunt
deos esse conuenit. Est igitur premiū bonoz
quod nullus deterat dies: nullius minuat po-

banc vitā: sed ꝑ statu beatitudinis qualis in hac vita haberi potest. quē bō ꝓsequitur per virtutes. Unde qui essentialiter est bonus: essentialiter est beatus ⁊ deus. ⁊ qui nō est essentia liter bonus sed ꝓticipatiue: hic etiā est participatione beat⁹ ⁊ deus. ¶ Que cū ita sint. Hic ostendit phia q malis nunq̄ desunt sua supplicia. Scdo ostēdit quale sit illud supplicīū: ibi. Uidesaūt. Prima diuidit in duas: ꝑm duas rōnes. Scda ibi. Jā vero. Primo dicit. Que cuz ita sint: scz q boni nunq̄ carent pmijs: sequitur q sapiens nequeat id est ñ possit dubitare de inseparabili pena malox. Naz cuz bonū ⁊ malus pena atq; p:o ⁊ premium aduersa fronte dissideant. i. opponant ad inuicez: necesse est que in boni pmio videmus accidere: eadez necesse est q respōdeāt ꝓtraria parte in pena mali. sicut igitur ꝑbis i. bonis ipsa ꝑbitas sit premium: ita neq̄tia ipia est improbō supplicium. ¶ Notandū quādocūq; subiectis contrarijs msunt ꝓtrarie passiones: si vni subiectox ostendit inesse sua passio: tunc per locuz a cōtrarijs reliquo subiecto assignatur inesse simliter sua passio: cuz igit bonuz ⁊ maluz sint diuersa subiecta: premiuz ⁊ supplicīū sint diuerse passiones: si ostēditur bonis non deesse premia ostensuz ē malis non deesse supplicia. ¶ Jaz vero quisquis. Hic ponit secundā rationem que talis ē. Pena non habet rationē pene nisi ex hoc q est quoddā malū: ergo qui est affectus malo ipe est affect⁹ pena: sed mali sunt affecti immo ifecti malo: ergo sunt affecti pena: ⁊ per cōsequēs supplicio. Unde dicit i lra Jā vero qsqs afficit pena malo ñ dubitet se eē affectū: cū sup. pena nō habeat rationē pene nisi quia mala: igitur si ipsi mali sese. i. seipsos estimare velint: possunt ne sibi videri expertes supplicij: quos

testas: nullius fuscet improbitas deos fieri. ¶ Que cum ita sint de malorum quoq; inseparabili pena dubitare sapiēs nequeat. Nam cū bonum malumq;: item pena atq; premium aduersa fronte dissideant: que in boni premio videmus accidere eadē necesse esse est ī mali pena contraria parte respondeant. Sicuti igitur probis probitas ipa fit premiū: ita improbis nequitia ipsa supplicīū ē. ¶ Jam vero quisqs afficitur pena: malo se affectum esse non dubitat. Si igitur sese ipsi estimare velit: possūt ne sibi supplicij exptes videri? Quos omniū malorum extrema nequitia nō afficit modo: verū etiam vehemēter inficit? ¶ Uide autem ex aduersa parte bonorū: que improbos pena comitetur. Omne nāq; quod sit vnū ē: ipsumq; vnū bonū esse pauloante didicisti. Cui ꝓsequēs est vt omne quod sit: id etiam bonuz esse videatur. Hoc igit mō quicqd a bono deficit: eē dsistit.

malos omniū malorū extrema nequitia. i. maxima in genere mali non modo. i. non tantum modo non afficit: verus p:o sed etiā vehemēter inficit. q. d. non. ¶ Nota q sicut argumentum tenet sub hac forma. homo non est homo: nisi quia est rationalis ⁊ homo: ergo qui est rationalis est homo: sic arguitur in proposito. pena non habet rationem pene nisi quia malum est quoddam: ergo qui est affectus malo est affectus pena: sed mali sunt affecti malo: ergo malū non deest malis: ⁊ per consequens nec supplicium. ¶ Uide autem. Hic philosophia ostendit quale sit premium malorum scilicet transformatio in bestialitatem. Secundo ostendit quo modo ꝑ diuersa vicia homes trāsformant ī diuersas bestias: ibi. Auaricia. Primo di. Uide O Boeti q̄ pena comitet improbos ex aduersa parte bonox. i. ꝑ ꝓtrariū ad bonos: didicisti enī pauloāte ī tertio lib. o mne quod existit eē vnū: ⁊ didicisti vnū eē bonū: cui ꝓsequēs est vt omne quod sit ēt videat eē bonū: igit q̄cq̄d deficit a bono desistit eē: q̄ fit vt mali desināt eē quod fuerāt: sz ipa relīq̄ spēs būani corpis adhuc manēs in eis ostentat malos fuisse homines. Qua

re ꝓuersi i malicia amisere humanā naturā.sz cū sola ꝓbitas possit quēq; boiez ꝓuehē vltra boies.s.i naturā diuinā:necesse ē vt q̄s iprobitas ab hūana ꝓditiōe deiecit:ipa ōtrudat boiez ifra meritū.i.dignitatē bois i naturā bestialitatz.igit eueuit vt nō possis estiare boiez sz bestia quē videas vicijs trāsformatū. Notādū q̄ cū grad' entiū distinguant sz nobilitatē t igno bilitatē.q; nō pōt accipe duas spēs eq̄ pfectas: sz vna ē dignior alia: ideo oportz q̄ oīe ens

quē est

q̄d nō ē bō sit sup̄ boiez vl' ifra bo mīē: mali aūt vt ꝓbatū ē p mali cia desinūt ee boies:g̃ necesse est malos ee sup̄ boies:vl' ifra.cū aūt sola ꝓbitas vebat boiez sup̄ natu rā hūanā.s.ad naturā deoz: seq̄t q̄ malicia deijcit malos ifra natu rā humanā.s.ad naturā bestialita tis. ¶ Auaricia feruet alienaz. Hic pbia oñdit q̄lit boies ꝓ diuer sa vitia trāsformant i diuersas be stias di. q̄ sic̄s bō feruet auaricia sz violēt' ereptor.i.ablator alie naz opū: talē dixerz sil'ez lupi.sed bō ferox t inq̄et' q̄ exercet liguā li tigijs:tal' ꝓparabil' ē cani. Dō oc cult' isidiator q̄ gaudet surripuis se aliena fraudib' : tal' exequet'.i. ꝓparet' vulpecul':sz bō itēperās.i. itēperat' sup.ire fremit:tal' creda tur gestare aiuz leonis.sz bō pauī dus ac ꝓt fugax q̄ formidat ba beat' silis ceruis. bō aūt segnis et stupid' ille torpet.i.tard' ē: t tal' viuit asinū.i.asinine. homo autez leuis t inconstās q̄ pmutat studia sua id ē opera nil differt ab auib' sed homo q̄ immergit fedis q̄ ꝓ t imundis libidinibus ille detinet voluptate sordide suis id ē cōpa ratur suib' : et sic de ceterz vicijs ꝓingit loqui. Unde ꝓcludit pbia dicens. Ita fit vt q̄ deserta ꝓbita te desierit esse homo: cū nō pos fit trāsire in conditionē diuinaz : vertatur i beluaz id ē in bestiam. ¶ Notanduz q̄ in nob est duplex virt' cognoscitiua scilicz intelle ctus t sensus. Intellect' est q̄d di uinū in nob per quē ad superiora ascendim' :et deo similes sumus. Sensus autē inquantū non obe dit rationi est quid brutale in nobis: per quez infra naturaz humanaz redigimur: t bestijs si miles efficimur. Ideo dicit Boeti. i tractatu de summo bono. Ue vobis hominib' qui de nu mero bestiaruz computati estis diuinuz hoc quod in vobis est non cognoscentes: propter quod ad supiora ascenditis t deo similes estis. Diuinuz autez in homine vocat intellectuz et rationem.

quo fit vt mali desināt esse qd̄ fuerāt. Sed fuis se boies adhuc ipsa hūani corporis reliq̄ spe cie ostentat quare versi in maliciam humanaz quoq; amisere naturā. Sed cū vltra boies quē quā prouebere sola probitas possit:necesse est vt quos ab humana ꝓditione deiecit infrā ho minis meritū detrudat improbitas. Euenit i gitur vt quē trāsformatū vicijs videas : boiez estiare nō possis. ¶ Auaricia feruet alienarū opū violentus erepto:simile lupi dixeris. Fe rox atq; inquietus linguā litigijs exercet cani cōparabilis. Insidiator occultus surripuisse fraudibus gaudet:vulpeculis exequet. Ire in tēperans fremit:leonis animū gestare creda tur. Pauidus ac fugax nō metuēda formidat: ceruis similis habeatur. Segnis ac stupidus torpet.asinū viuit. Leuis ac inconstans studia ꝓmuttat: nil ab auibus differt. Fedis immun disq; libidinibus immergitur.sordide suis vo luptate detinet. Ita fit vt qui probitate deser ta homo esse desierit:cū in diuinā conditionez transire non possit:vertatur in beluam.

Liber quartus Metrum tertium.

Ascensius

Idēs ne igīt ꝛc. Sua supplicia. i. ppria ꝛ iusta seu debita. Res enī q̄ gerunt. Gerunt ppie res publice vñ gesta dicunt. agunt etiā private. Jacet corona. i. in mediū ppo sita est añ pedes eoꝝ q̄ cōcurrere parant. Decerpit ppriū decies. decerpere est tenuiter cadēdo ꝛ paulatim carpēdo detrabere. Lōpositū a de ꝛ carpo. Poterat q̄s ꝓtulissꝫ auferre. vñ Juuenal. Miserū est aliene incūbere fame. Ne collapsa ruāt subductꝫ tecta columnis. Tū suo pmio carebit. tū. i. tūc, caue ne dicas tñ sicut offendi ī q̄busdam. Et paulo post ne legas p̄ mij e pertū: sꝫ exptē. i. nō ptícipē vel extra ptē vl nō bñtē ptē. Lom ponit enī ab extra ꝛ pars: ꝛ declinatur b̄ ꝛ b̄ ꝛ b̄ expers bui⁹ exptis Lupi silꝫ diceris. Bene dixit lupi non lupo. Nā ad mores refert. ꝛ tunc silis regit gtiī. Vulpecula est parua vulpes: callidū ꝛ fraudulentuꝫ aīal. Asinū vinit. i. asinine. Sicut apud iuuenalē. Qui curies sapiunt ꝛ bacchanalia viuūt. Est satis poetice dictū ꝛ transsumptīe Sordide suis. i. porce imunde: et q̄ imundior est ser⁹ femin⁹ in porcis dixit sordide suis. Nora. ꝛ amica luto sus. Belua trisyllabū sepi⁹ q̄ bestia repit: sꝫ vtrunq̄ dici pōt. In oīb⁹ aūt hmōi locutōibus Auaricia feruet ꝛc. subauditur b̄ clausula. Quisq̄s vel si quis exīs. Est aūt expō futuri carmīs. Nam hoc p̄tendit fabula de Circes mutationib⁹. i. quas circe facere fingitur.

Vela naricij ducis
Et vagas pelago rates
Eurus appulit insule
Pulchra qua residens dea
Solis edita semine
Miscet hospitibus nouis
Tacta carmine pocula:
Quos vt in varios modos
Vertit herbipotens manus
Hunc apri facies tegit.
Jlle marmaricus leo
Dente crescit et vnguibus.
Hic lupis nuper additus
Flere dum parat vlulat
Jlle tigris vt indica

¶ Metrū tertium quarti libri. Sanctus Thomas.

Vela naricij ducis. Istud est metrum tertiū hui⁹ q̄rti q̄d dr̄ gliconicū ab inuentore: coriābicū a pede p̄dominante. In quo philosophia ostendit transformationem hominum in bestias per quandam fabulam. Secundo ostendit transformationem mentis per vicia esse peiorem transformatione corporis: ibi. O leuem. Fabula quam intendit est de transformatione sociorum Ulixis: et est talis. Ulixes post bellum troianum cum redeundo ad propria diu errasset in mari: peruenit in quandam insulam quam inhabitabat quedam dea nomine Circe filia solis: que per gramina et potiones consueuit hospites suos mutare in diuersas bestias: que etiam socios Ulixis qui ad ipsam peruenerant per suas potiones mutauit. Sed mercurius dedit Ulixi albuz florem: p̄ quē vitauit transformationē ꝛ potionem veneficam. q̄uis autem socij sui essent mutati in bestias q̄tum ad figuram corporis: tamen remansit in eis mens integra exclusa omni bestiali senicia. Unde dicit in littera. Eurus: ventus talis appulit vela ducis Naricij. i. Ulixis q̄ denomīatur naricius a loco vel a regione de qua oriundus erat. et appulit vagas rates. i. naues pelago: idest mari cuidam insule. qua: idest in qua insula residens pulchra dea Circe edita: idest genita ex semine solis. illa miscet nouis hospitibus: idest socijs Ulixis. pocula tacta carmine: idest incantatione. quos. s. hospites. vt idest postq̄ manus Circe herbipotens. i. potens herbarum vertit. i. mutat socios Ulixis in varios modos: idest in varias figuras bestiaruz

bunc.i.vnum tegit facies aprina.ille.i.ali⁹ marmaric⁹ leo ⁊ affrican⁹ leo fact⁹ crescit dente ⁊ vnguibus. Dic.i.ali⁹ nuper lupis additus.i.⁊iunct⁹ dñi parat flere,ppter suã trãsformatõem:ipse vlulat.ille.i.ali⁹ obambulat.i.circuit tecta.i.domos mitis: vt indica tigris.i.tigris indie.Sed ꝛs numen.i.deitas arcbadis.i.mercurij q̃ colitur in arcbadia q̃ dñ ales eo ꝙ fingit habere alas in pedib⁹:ad designãdũ velocitatẽ sui mot⁹.ille mercurius miserans ducẽ.i.Ulixem obsituꝫ.i. circundatum varijs malis.ipe solueritꝫ.i.liberauerit eum a peste bospitis Circes.tamen remiges.i.socij Ulixis iam traxerant.i. liberant mala pocula ore.⁊ iam sues effecti verterant.i.mutauerãt.pabula.i.cerealia nutrimẽta panis: qui panis est cibus boũm glande: idest in glandes:qui est cib⁹ suis. ⁊ nibil manet integrum.s. de figura bumana.ipsis perditis.i.mutatis voce ⁊ corpore. sola aũt mens stabilis manens gemit supra mõstra.i.supra transformationẽ corporis quã patitur. ¶ Notandũ ꝙ transformatio bominis in bestiã remanente aĩa rõnali non est possibilis ſm rem:qz si esset possibil': vel esset possibilis ſz transformationem substantialẽ vel accidẽtalem. Non ſm substantialẽ: qz per talem introducit noua forma substantialis.⁊ sic due forme substãtiales specifice differentes vt forma lupi⁊ bominis simul informarent idem corpus:quod falsuꝫ est Nec est possibilis ſm accidentia propria q̃ disponunt materiaꝫ ad determinatã formam:qz impossibile est materiam ſmvnam ⁊ eandem dispõnem ꝓportionari diuersis formis. Usi oĩno est ipossibile aĩam intellectiuã vniri materie disposite ad formã lupi:g̃ transmutatio de q̃ bic loq̃tur si est possibil' erit solũ ſz accidẽtia indiuidui,precedẽtia ab exteriorib⁹ causis: quẽ admodũ vi ꝓtigisse de rege Nabuchodonosor. ꝺ q̃ legit in Daniele ꝙ ex boꝺ⁹ eiect⁹ ẽ: ⁊ fenũ comedit vt bos:⁊ rore celi corp⁹ ei⁹ infectũ ẽ donec capilli ei⁹ crescerent in silitudinẽ aquilarũ:⁊ vngues ei⁹ q̃si vngues auiũ. Et qz trãsmutatio ſm talia accidentia ducit ad expssaꝫ repñtatõeꝫ spẽi bũane pp diformitatẽ figure. Jõ vt sic põt dici trãsmutatio nẽ esse factã in bestiã aĩa remanẽte. Alij dicũt ꝙ bmõi trãsmutatio nõ sit possibil' ſz rẽ:ſz ſm quãdã apparitõeꝫ fantastică. Usi nõ vꝫ rõnabile ꝙ Nabuchodonosor trãstulerit se ad iumẽta comedẽs fenũ nisi ꝙ q̃dã ĩania ⁊apparitõe fãtastica agitat⁹:seipꝫ reputabat iumẽtũ aut bestiam. ppter qꝺ a ꝓsortio boꝫ eiect⁹ ẽ:⁊ cũ feris bitabat. ¶ O leuẽ nimiũ manũ. Dic ostdit trãsformatõeꝫ mẽtis pvicia eẽ deteriorẽ trãsformatõe corporis:eo ꝙ mẽs nobilior ẽ toto corpe.et dic. Ego dico manũ Circes.i.ptãtẽ eẽ nimiũ leuẽ.i.ibecillẽ.nec dico g̃mina ei⁹ eẽ potẽtia:qz ꝛs valeãt ꝛtere mẽbra.s.corporis,non tñ valent vertere corda:qz intus est vigor boꝫ ꝓditus.i.ab

Trãsformatio

Nabuchodonosor

Tecta mitis obambulat
Sed licet varijs malis
Numen arcbadis alitis
Obsitum miserans ducem
Peste soluerit bospitis
Jam tamen mala remiges
Ore pocula traxerant
Jam sues cerealia
Blande pabula verterant
Et nibil manet integrum
Voce corpore perditis
Sola mens stabilis super
Monstra que patitur gemit,
O leuem nimium manum
Nec potentia gramina
Membra que valeant licet:
Corda vertere non valent.
Intus est bominum vigor
Arce conditus abdita
Nec venena potentius

scondit⁹.sed hec dira venena.i.vicia potentius detrabũt hominẽ sibi.q̃ vicia penit⁹ meant.i. pertranseũt.ꝛ non nocentia corpi seuiũt.i.seuire faciũt hoiem vulnere mẽtis.¶ Notanduꝫ ꝙ quia anima nobilior ꝛ excellẽtior est corpe:trãsmutatio facta in aĩa de virtutib⁹ ad vicia stante corpe bũano:ipsa est deterior ꝙ facta trãsmutatõe corpis buman in spẽm bestie:aĩa remanente intrãsmutata: qz aĩa intrãsmutata dz to ꝙ corp⁹ trãsmutet adhuc homo dicit homo ratione anime.sed remanẽte corpe bumano ꝛ aĩa trãsmutata: iaz homo nõ dicit hõ nisi eq̃oce: ergo trãsmutatio aĩe peior est trãsmutatiõe corporis anima remanente intrãsmutata.

Detrabunt hominem sibi
Dira quo penitus meant
Nec nocentia corpori
Mentis vulnere seuiunt.

Ascensius

Hela naratꝫ ducis. Carmen est monocolõ. Est enim versus glyconicus trimeter acatalecticus: hoc a ceteris differens ꝙ primus pes eius est trocheus qui in reliquis solet esse spondeus. Reliqui duo pedes hic sicut alibi sunt duo dactyli: aut choriambus cum pirichio. Pro materia aũt hui⁹ carminis que ab omnibus fere poetis pertractatur plenius itelligenda:ser ex ordine prosequar. Primo ea que de ylixe occurrent. secundo que de circe.tertio que de mercurio. Quarto que de flore moly. Quinto que de hac fabula. Et sexto de eius intellectu allegorico. ¶ Quantum ad primum ylyxes qui grece dicitur odysseus ꝛm nonnullos fuit filius sisyphi qui sisyphus vt homerus li.vi.iliados tradit eoli regis ventorũ fuit fili⁹ et isthmon.i.strictura illã terre q̃ inter mare ioniũ et egeũ cõsistit latrocinijs occupabat: ita vt Autholiã autholy filiã laerte desponsatã quũ ad maritũ duceret vt quidã dicũt: et vt alij asserũt quũ ad oraculũ apollinis cõsultura accederet:latrocinio cepit:et vt multi crediderũt grauidã effecit: ex qua tũc natũ ylycem volũt.qõ aiax illi exprobrat apud ouidiũ li.xiij.metamorpho.dicens. Quid sanguine cretus. Sisyphio:furtisq̃ et fraude simillim⁹ illi Inseris eacidis aliene noxa gentꝫ Alij vt homerus et plerique eũ sequẽtes dicũt fuisse filiũ laerte regis ithace ex autholia tã dicta eius cõiuge. A quo (inquit) laerti⁹ dicit. Et a patria:ithacus et ithacẽsis:sicut a dulichia insula dulichius: et a naritia insula in mari egeo q̃ erat pars regni eius naritius vt hic. vela naritij ducis. Et apud Ouidium in primo de tristib⁹ pro duce naritio docti mala nr̃a poete. Scribere naritio nã mala plura tuli. Fiunt autem vir acri ingenio preditus et admirãda eloquẽtia qui ne ad bellũ iret troianũ furorẽ simulabat arando terrã aĩalibus disparib⁹ et diuersi generis ad iugũ missis: quã fraudẽ deprehẽsã dicũt proiecto afi aratrũ filio abs quo ne suppeditaretur inmẽta cõmouit. Coactus ergo ad troianũ bellũ cũ in aulide grecis cõiurãtib⁹ et exercitũ lustrãtib⁹ Achillẽ fataliter ad troie excitiũ destinatũ abesse itelligeret:adijt aulã licomedis regis vbi in vestitu muliebri matris sue thetides astu occultabat et vbi pirrbũ ex deidamia regis filia genuerat:et armis inter muliebria dona positis:cũ ea magis admiraret a chillẽ agnouit et troiã adduxit:deinde audiens palladiũ in arce troiana baberi: nec eã capi posse donec illic haberet:dolo et astu sustulit:equi lignei preterea nõ artifex ꝛ inuentor fuit. frumẽtationis sepe auctor:et belli gerẽdi tũ ingenio:tum facũdia magn⁹ adiutor:vsqueadeo vt eversor asie:et destructor troie cõpellari meruerit. Post excidiũ aũt troianũ decẽ ãnos p varia maria et varias terras oberrauit et inter cetera ad Circẽ aduect⁹ est:de qua secũdo loco dicẽ cõstitui. ¶ Circe quoq; cuⁿ filia sit ambigit. Nã plerique ex antiquis filiã solis fingũt:ꝛ sororẽ oete colchorũ regis: quãquidẽ ipe sol et pte oceani filia vt placet homero:vel vt Ciceroni ex asterie sorore latone genuit.hoc virgili⁹ approbat dicens de ea in.vij. Diues inaccessos vbi solis filia lucos ꝛc. Diodorus aũt siculus sic ait.Soli fuisse duos filios oetẽ et pseũ: et oetẽ colchorũ:pseũ vero taurice regionis regẽ extitisse:vtrũq; crudelitate insignẽ. Perseũ aũt hecaten filiã habuisse q̃ paternã crudelitatẽ supauit. Nã cũ venatione delectaret: hoies pro feris arcu vulnerabat: et venenis pestiferis opam dãs id inuenit qõ aconiton noiant. Inhospitib⁹ aũt venena experiebat. Demũ dũ patrẽ suũ veneno extinxisset:regnũ occupauit:ꝛ templũ diane cui hospites imolarent condidit. Concubuit inde cũ Oete patruo suo:et ex eo cõcepit Circen et medeã filias:filiũq; egialũ. Circe aũt et arte materna et sua industria omẽs

Ulytes Sisypbus

Naritia

Circe

mortales in venenis cōparandis supauit:adeoq; omnium barbarū vim cōspicata est:vt nihil i
ueniendū posteris reliquerit.Adinuenit etiā pharmacū qđ ad cōciliandā beniuolentiā vale
ret.Nupsit preterea scythe sarmatharū regi: eoq; venenis sublato: regnū occupauit: ex quo
tandē ob crudelitatē pulsa:inde ad oceanū fm aliquos prouecta in insula deserta sibi comiti
busq; fuge pedes posuit.Alij dicūt in italiā deuectā promōtoriū qđ inde Circeū dicūt tenuis
se.hec diodor⁹.Homerus scribit eā insulā quā circe inhabitabat eā dictā fuisse:et vt Seruius
Eeus inquit etiā mōs eeus dict⁹erat ab horrore trāseuntiū quo boues mutabant in feras.addit idē
Circeus seruꝰ.In sūmo huius mōtis oppidū fuit qđ et circeū dictū est a Circe:et circei.Nā vtrūq; liuius
Circeū dicit.Fuit aūt mons circe⁹ prius i insula q paludib⁹ a cōtinēti segregabat quas exclusit liuius đ
Circei albanis mōtib⁹ fluens.Homer⁹ aūt dicit insulā fuisse imenso mari circūdatā.Sane circeus ē
nomē mōtis:circeū nomē oppidi.Circei in plī nomē populi:fz populoꝝ noīa etiā pro ciuita
tib⁹ ponunt.vt veij.gabij.parisij.et Circeos nūc pro oppido nūc pro insula noīe pro mari vici
no nūc pro cāpis vicinis legim⁹.Circe aūt siue neptis siue filia solis est .et declinat hec circe
huius circes:sicut penelope.becute ⁊c.Circeū aūt inquit Strabo ciuitas littoralis est post an
tiū stadijs ducētis et nonagīta.Mons mari et paludib⁹ septus:instar bīs insule:et castelluz
et Circes sacellū:et miuerue arā:vbi etiā quādam vlyxis paterā mōstrant.¶De mercurio aūt
Mercurꝰ hoc habe.Mercuri⁹ filius iouis est ex Maia atlantis filia quā Juno pre omnib⁹ pellicibus a
damauit:itavt illū mox natū teste martiano capella:suis vberib⁹ allactauerit:ficq; diuino la
cte pfusus:licet ex mortali matre nat⁹ imortalis tū effectus est:dictusq; de⁹ facūdie mercato
rū.palestre furtoꝝ.nunciusq; et interpres deoꝝ . Eundē dicūt ex sorore venere bermaphrodi
tuz:et ex lycaone'didalionis filia autholiū genuisse.Idez precibus iunonis martē e duris car
cerib⁹ liberauit:i quos ipsū cōiecerat aleus vt scribit homer⁹ lib.quīto iliad.Itē argū intere
mit.Promotheū in caucaso reliquit:multaq; alia fz poetas gessit.Jpe lyrā septichordē ꝓpit
habetq; ꝓ insignivirgā caduceā:⁊ talaria alata.B fere tortelli⁹:q dic Mercuriū latie dici a mer
cib⁹:nā grece hermes dr.Usi Lādin⁹ pri.car.horatij.o de illa Mercuri facūde ⁊c. Quē inqt
greci hermē q si interpretē appellāt latie mercurius dicit:quasi medius currens.Sermo enim
Sex mercu et ipa eloquētia mediuz sese et internunciū inter boes pbet . Quinq; aūt fuerūt apud priscos
rij mercurij. Primus primi iouis ex Cyllene filius:qui interpres nūciusq; deoꝝ hērur.Secun
dus bacchi filius et proserpine:qui apollini boues furatus est.Tertius ex celo pre et die mre
Aiunt autē historiā esse hunc ex filia sua ꝓserpina philonē arcbadē ꝓgenuisse.Illā em cum
nudā vidisset nepharie adamauerat:mox ad occultandum facinus filium exponere voluit :
fz oraculo admonitus illuz diuinuz interpretēq; futuꝝ et nutriri iussit:⁊ hermē vocari voluit
Qui quuz adoleuissz patriā ab ignominiā fugiēs in egyptuz petijt:vbi mirific⁹ in arithmetica
geometria ⁊ astrologia euasit:fuitq; in medicina excellentissim⁹: et sacris deoꝝ deditissimus
secq; ex celo et die natum asseruit . Quartus mercurius nili filius habitus est: et huius quarti
quintus mercurius filius est.Sextus demum natus est ex ioue et maia atlantis filia.verum
Tres mer poete hec omnia sepe admiscent tanq; vnus sit mercurius et ab eo omnia gesta . Diodorus
curij autem siculus in suis mytologis tres maxime commemorat.Primū egyptiū quē dicit multa
adiumenta vite humane attulisse:litterasq; et deoꝝ sacra iueniisse: primumq; astroꝝ ordinē ⁊
vocuz harmoniā obseruasse:primuz palestrā docuisse:et lyre iuentorē(quā trichordē fec)fuis
se in qua imitatus tria āni tempora est:ab estate acutā:ab hyeme grauē:et a vere mediā assu
mens.Et q; grecos ea q ad interpretationē ptinēt edocuit:ab illis hermes.i.interpres est dic
tus.Secundum in creta natum scribit ex ioue:et caduceatoriā:inducias:et federa: quibus
in bello vtimur inuenisse vult: et vt inolabiles essent cuduceatores q aliquid mandatoꝝ fer
rent.Quod ideo obseruabant:quia mercurius medius vtriq; hosti putabatur. Nostris autem
tempestatib⁹ tubicines caduceatoruz loco in castris habent.dicunt euz iueniisse etiā ponde
ra ac mensuras:et mercature questus excogitasse:et vehemēter prestigijs valuisse in alienis
clanculum peculandis. Inuenit etiam palestram et apollinis lyram de testudine meditatus
est.Tertiuz atlantici suum esse dicunt:natumq; ex ioue et maia:cui que de cretensi egyptioq;
ditimus omnia fere tribuunt.Eusebius autem de preparatione euangelica Sanchuniathonis
qui ante tempora troiana in phenicia floruit testimonio fretus ait mercurium apud pheni
ces: Chonantum apud egyptios: Thoyth apud alexandrenses thoth vocari: et primum om
nium litteras adinuenisse : et ea que de dijs fabulose dici videantur : vel allegorice ad
naturam : vel tropologice ad mores reducere studuisse. Et fabulas fabularumq;

allegorias excogitasse: q̄ tantā misteriis obscuritatē afferūt vt difficile sit verū inuenire. Alio aūt loco orationis ⁊ facultatis interpretandi symbolum mercurium priscos posuisse scribit. ⁊ mercurij cupidinē filium dici: q; amandi virtus orationi quoq; attribuatur. Sed hec fabulose mystice; potius q̄ hystorice scripta sunt. Aurelius autē Augustinus refert quo tempore moyses natus est floruisse atlantē astrologū promethei phisici fratrem ac maternū auum maioris mercurij: cuius nepos fuerit mercurius ille qui grece hermes trimegistos. i. mercurius seu interpres ter maximus dr. sed priorem illum puto quē nili filium fabulant. hunc vero secundum asserunt occidisse argum: egyptijsq; pfuisse: eisq; leges ac litteras tradidisse: sed litterarum charactereres aialium arborūq; figuras habuisse. Nunc adeo venerati sunt: vt in deor̄ numerum referrent: templaq; ponerent. Non aūt phas erat eius nomen vulgo temere proferre. Sed et primum anni mensem ab eo cognominarunt. Condidit vrbem quam greci hermopolin: idest mercurij vrbem dicunt. Trimegistum vero. i. ter maximum nuncuparunt: q̄ phūs maximus: maximusq; sacerdos: ⁊ maximus rex fuisset. Hos enim erat egyptijs: vt plato scribit ex philosophorum numero sacerdotes: ⁊ ex sacerdotum cetu eligere regem. Ergo vt phos sapientia excellueret: ita religione sacerdotes: ac mox ipsa administratione supiores oēs regesvicit. Hic p̄mus a phisicis mathematicisq; ad diuinor̄ cōtemplationē se contulit: primusq; de maiestate dei: de demonū ordine: de aiarum mutationib⁹ sapientissime disputauit: vnde prim⁹ theologie appellat⁹ est auctor. Hunc secut⁹ orpheus secundas theologie assecut⁹ est partes. Cui⁹ sacris initiatus est aglaophen⁹: cui in phia successit pictbagoras: quē philolaus sectat⁹ est: diui platonis p̄ceptor. Ergo priscā theologiā mercuri⁹ inuenit: plato absoluit: sed mercuri⁹ libros plurimos scripsit q̄b⁹ diuinarum rerū cognitionem traderet: quib⁹ arcana mysteria: ⁊ stupēda p̄dicuntur oracula. Nam non vt phūs tm̄: sed vt propheta loquit̄ sepe futura p̄dicens. Itaq; ruinam vidit prisce religionis: ortum noue fidei. Aduentum christi: futurum iudicium: resurrectionem: renouationem seculi: bonor̄ gloriam: tormenta nocentū. Que res aurelium dubitare cogit an obseruatione syderū: an reuelantib⁹ demonib⁹ multa protulerit. Lactanntius eū sybillis propbetisq; annumerat. Verū ex plurimis eius libris duo precipui extant: quos ego q̄dem (inquit landin⁹) viderim: alter de volūtate diuina: alter de voluntate ⁊ sapiētia dei. Ille asclepius quē apulcius platonicus latinū supiorib⁹ tpib⁹ fecit. hic pīnāder. sz ⁊ hunc nup p no strum marsiliū ficinum ex ea familia philosophum nobilissimum ad latinos migrasse videt̄. Atq; hec sine de fabulosis dijs inq̄rim⁹: sine de tanto viro inuestigam⁹: nobis hoc tpe nō narranda (nam id rei lociq; ratio mime patit̄) sed ex plurimis libris in vnū coartanda duximus. Deinceps aūt q̄ ad mercurij fid⁹ ptinet eadem breuitate pstringem⁹. Mercuri⁹ vt refert Phy sael planeta est tpat⁹ nocturn⁹ mō masculin⁹ mō feminin⁹: ⁊ ppter suū tpamentū cito se vertit ad eū cui adbeserit naturā. Ergo cū benignis benign⁹: cū malignis malign⁹: ac demum mediocris cū mediocrib⁹. Scōz ptolomeū insuit mortalib⁹ sapiaz ⁊ eloq̄ntiā: q̄ propter de⁹ eloq̄ntie apud poetas habet̄. Disponit ad arithmeticā ⁊ ad mercaturā. inducit palestritas: itē pstigiatores. i. eos q̄ habilitate manuū ⁊ gestib⁹ suis pstringunt oculos intuentiū. Et si in genisi malignus est, pducit fures ac fraudulētos: pptereaq; furtū boū illi attribuit̄. Raro vī qm̄ plerūq; tpis sub radijs solarib⁹ occultat̄: neq; ab illo vnq̄ vltra. xxx. abest: ⁊ ppter phebei caloris vim fuscus pingit̄. Euenit aūt vt ex assuetudie pbustione solis cū minori detrimēto q̄ alij planete ferat. Habet̄ nunci⁹ deor̄: q; nihil ex sua sz ex illor̄ q̄b⁹ adheret natura facit: sicut mūcij nō que sua sunt sz q̄ ab alijs accepint referūt. Et⁹ domicilia gemini ⁊ vgo sūt. Horat̄ i singulis signis vigenis atq; octenis dieb⁹ atq; senis horis. Itaq; in trecētis atq; trigīta octo dieb⁹ totū zodiacū pficit. Dat̄ huic deo galer⁹: vt ostendat̄ semp fere radijs solarib⁹ esse subiect⁹. Dat̄ virga inoluta serpentib⁹: vt ostendat̄ eloquētie vis q̄ mortales regat: ⁊ quocūq; velit ipellat. Per serpentes aūt significat̄ viz dicēdi a prudētia q̄ p serpentē significat̄ nunq̄ abesse oportere. Hac virga ⁊ aīas ad infernū ipellit: ⁊ rursus ab inferis reuocat: qm̄ eloquentia malos supplicijs subijcimus ⁊ morti: ⁊ bonos ex infimis calamitatibus educimus. Preterea vt ait maro. dat somnos adimitq; quia vis eloquentie nimis incitatos commotosq; sedat: ac rursus inertia languentes ad agendum impellit. Nam ventos agere quid aliud crediderim nisi in summos animor̄ mot⁹ ipa eloquentia excitari? hec igit̄ ex varijs locis eruta in vnū cogenda ⁊ in promptu ijs q̄b⁹ vsus esset ponenda duxi. hec landin⁹. Cetera in expōne hui⁹ carmis dicem⁹. Verū quantus ad q̄rtum sciendū est q̄ moly ex sententia homeri fic a Pli. li. xxv. cap. iiij. describitur. Laudatissima herbarum est homero teste quā vocari ab dijs putat moly. Hist inuentōez ei⁹ mercurio

Hermes trimegistos

Mercurij fidus

Moly

assignat: contraq; summa beneficia demonstrat. Nasci eã bodie circa pbeneũ ⁊ in celene ar-
cbadie tradunt: specie illa bomerica. radice rotunda nigraq; magnitudine cepe: folio sylle: ef
fodi aũt difficulter. Greci auctores florẽ eius luteũ pingere: cũ bomer⁹ candidũ scripserit. In
ueni ⁊ peritis berbarũ medicis q̃ in italia eã nasci dicerẽt afferriq; mibi e cãpania aliq̃t dieb⁹
effossam inter difficultates sareas radicis. xxx. pedes lõge: ac ne sic quidẽ solide: sz abrupte.

Fabule narratio

Nunc quãtũ ad fabule narratõem: circe siue filia siue neptis solis p̃eter veneficioꝝ notã: eti
am amoꝝ infamiã incurrerat. Nam multoꝝ amorib⁹ turpiter efflagrauit. Qõ illi cõtigisse ser
uius antumat ob iramveneris: q̃ boc soli succẽsuit ꝙ eius cũ marte incestũ vulcano detegerat
ob qõ etiã pasipbaen nefandis amorib⁹ subiecit. Ad circen aũt in circeis babitantẽ postvaria
exilia: venit post multos ẽ̃ erroresvlyxes: sed territus mõstris visis nõ ipse p̃im⁹ accessit: sz
vt recitat Ouidi⁹ li. xiiij. metamor. suos p̃misit q̃ oẽs in porcos versi sunt: vno dempto q̃ eury-
loch⁹ vocabaꝫ: is eñ solus pocula vitauit: ⁊ nunciũ tristem ad vlyxẽ pertulit. Ulyxi aũt dede-
rat mercurius iam dictum florẽ moly quo munitus contra veneficia ⁊ amatoria ad circenve-
niens eam coegit socios in p̃istinas figuras reuocare. Uerba Ouidij sunt. Uidim⁹ eurylocbũ
sol⁹ data pocula fugit. Que nisi vitasset pecoris parsvna maneret. Nunc ẽ̃ setigeri: nec tante
cladis ab illo. Certior ad circenvltor veniſſzvlyxes. Pacifer buic dederat florẽ cylleni⁹ albuz
Moly vocant superi: nigra radice teneꝫ. Tutus eo monitisq; simul celestib⁹ intrat Ille domũ
circes: ⁊ ad insidiosavocatus. Pocula conantezvirga mulcere capillos Reppulit: ⁊ stricto pa-
nidam deterruit ense. Inde fides dextreq; date: tbalamoq; receptus. Cõiugij dotẽ socioꝝ cor
pora poscit. Spargimur ignote succis melioꝝ berbis. Percutimurq; caput cõuerseverbere
virge. Uerbaq; dicuntur dictis ꝓtrariaverbis. Quo magis illa canit: magis boc tellure leua-
ti Erigimur: setaq; cadunt ⁊c. Eneas autem apud Uirgi. in. vij. audinit quidem ferarũ a circe
ex bominib⁹ factarumvoces: sed non peruenit ad eam. Uerba eius sunt. Proxima circe radun
tur littora terre. Diues inaccessosvbi solus filia lucos. Assiduo resonat cantu: lectisq; supbis
Arguto tenues pcurrens pectine telas. Hinc exaudiri gemit⁹ ireq; leonum. Uincla recusan
tum: ⁊ sera sub nocte rudentum. Setigeriq; suos: atq; in p̃esepib⁹ vsi Seuire: ac forme ma-
gnoꝝ umvlulare lupoꝝ. Quos bominum ex facie dea seua potentib⁹ berbis. Induerat circe
in vultus ac terga ferarum. Que ne mõstra pij paterentur talia troes Delati in port⁹: neu litte
ra dira subirent. Neptunus ventis impleuitvela secundis ⁊c. Sensum autem allegoricum sa

Allegoric⁹ sensus

tis indicat Horatius in primo libro epistolarum vbi dicit. Rursus quid virtus ⁊ quid sapien-
tia possit. Utile proposuit nobis exemplar vlyxem. Qui domitor troie: multoꝝ; quid⁹ vrbes.
Et mores bominum inspexit: latumq; per equor. Duz sibi: dum socijs reditum parat: aspera
multa Pertulit: aduersus rerum imersabilis vndis. Sirenũ voces: et circes pocula nosti. Que
si cum socijs stultus cupidusq; bibisset. Sub domina meretrice fuisset turpis ⁊ exors. Uirq;
set canis immundus: vel amica luto sus ⁊c. Quibus innuit fabulam banc ab bomero decan-
tatam ad significandum ꝙ bomo prudens blanditias meretricum euadere potest. Sz vnum
mirabile est ꝙ oẽs dicunt aĩos in monstra versoꝝ non mutatos fuisse: cum ediverso verisimi
lius videatur animos in ferinas passiones ẽ̃ corpora in ferinas figuras verti. Quocirca dicẽ
dum videtur: boc ideo poetas cauisse ne si animos versos in dictarum ferarum affectiões di-
cant: non fabulam: sz allegorice moralia tractent. Unde bene dicit bic auctor noster ꝙ vitio-
rum maior est potestas q̃ etiam animosvertit in monstra: ẽ̃ berbe circes: que sola corpora ꝑ-
tebant. vnde dicit Ouidius li. xiiij. ĩaz dicto. Mille lupi mixtiq; lupisvrsiq; leoq;. Occursu fe
cere metum: sed nulla timenda. Nullaq; erat nostro factura in corpore vulnus. Quinetiã blã
das mouere per aera caudas. Nostraq; adulantes comitantvestigia: donec excipiunt famule
⁊c. Ut ergo non allegoricum sedveram putem⁹ mutationem: corporum non animoꝝ mu-
tationem poete factam dicunt. Nunc ad expositionem paucoꝝ tandemveniamus. Eurus:
idest quicunq; ventus. species pro genere: appulit insule. i. ad insulam circeam vela: idest na
ues a parte totum. Ducis naritij: idest vlyxis: ⁊ rates eius vagas: idest que iam diu vagate e-

Appello

rant pelago per pelagus. Bene dixit appulit vela. Est enim actiuum verbum requirens accu
satiuum casum. Non enim recte dixeris. Nauis mea vel amica mea appulit beri vel applicu-
it ad me: sed appulsa est vel applicita est. vel deus aut ventus applicuit vel appulit eam. Est
autem appellere pellendo obstantia ad aliquid agere et impellere: vt nauem contra maris
procellas ad portum aut littus. Est preterea in bac significatione tertie coniugationis appel
lo: sicut et compello. Est preterea in bac significatione tertie coniugationis appello: sicut et

compello que si fiant prime spectabunt ad loquelā: vt cōpellare appellare interpellare ꝛc. Pulchra dea. Circe solis filia aut neptis: quā Virgi. aureā vocat. i. valde pulchram. Solis edita semine. Verum est siue neptis siue filia: sed filia īmediate neptis mediate. In varios modos in varias figuras corporum. Hic lupis nuper additus. i. aggregatus lupis: q; formam illoꝝ īduerat: Tecta mitis: quereꝰ forte si īndica sit tigris quō ergo mitis dices ꝙ indica erat quo ad figuram corpis: ſz animo quem ad huc humanum habebat mitꝫ erat Numen arcadis alitis. i. mercurij. de quo satis dictum est. Remiges. i. remos agētes. i. impellentes. componiꝰ em̄ remex a nomīe remus remi ꝛ verbo ago agis. vnde facit huiꝰ remigis. Vētis vulnere seuiunt. Solꝰ hic versus spōdeum hz in primo loco.

Remex

¶ Prosa quarta libri quarti. Boe.

TUm ego fateor inq̄ nec iniuria dici video vicioſos: tametſi bñani corpis ſpeciē ſeruāt: ī beluas tñ aiaꝝ q̄litate mutari. Sz quorū atrox ſceleratacꝫ mēs bonoꝝ pnicie ſeuit: idipſz eis licere noluiſſē. Phi. Nec licet inq̄t vti quenienti monſtrabitur loco: ſed tamē ſi ipm qđ ei licere creditur auferaꝰ: magna ex parte ſceleratoꝝ hominū pena reuelatur. ¶ Etenī qđ ī credibile cuiq̄ forte viedatur īfeliciores cē neceſſe ē malos cū cupita perfecerīt: q̄ ſi ea q̄ cupiunt implere non poſſunt. Nā ſi miſerū eſt voluiſſe p̄ua: potuiſſe miſeriꝰ ē: ſine quo volūtatis

¶ Prosa quarta quarti libri.

TUm ego fateor ī q̄. Iſta eſt quarta pſa huiꝰ quarti in q̄ principaliꝫ tria ꝓbat. Primo ꝓbat malos eſſe īferiores ſi ſint impuniti q̄ ſi ſint puniti. Tertio oñdit illos eē miſeriores q̄ faciunt iniuriā q̄ illi q̄ patiuntur. ſcđa ibi. Naz hoc q̄z. tertia ibi. Nā ne illud. Primo Boe. oſtēdens p̄dictis facit quoddā votuz: ꝛ pbia ſibi rſidet. Scđo pbia ꝓſequiꝰ p̄ncipale īntentū: ibi. Eteniz Prio di. Tū ego Boe. finito carmine inq̄. i. dixi. ego fateor. i. ꝓcedo verū eſſe qđ dictū eſt nec iniuria. i. nō iniuſte video dici vicioſos mutari ī beluas. i. beſtias: q̄litate. i. vicio aiaꝝ: tametſi ꝙ q̄uis ſeruāt ſpēm bñani corpis: tunc Boe. facit votū dicēs. Sz eis quoꝝ mens atroꝝ. i. crudelis ſeuit pnicie bonoꝝ idipm noluiſſez eis licere. ſ. vt ſeuiāt mali in bonos. Rſidet pbia: nec lz inquit vti mōſtrabiꝰ ꝓueniēti loco: tñ ſi idipm qđ crediꝰ eis licere ſi h auferaꝰ a malis: releuatur pena ſceleratoꝝ hoīm ex magna parte. ¶ Notandum ꝙ licet credatur malis licere ꝙ ſeniāt cōtra bonos: nō tamen in rei veritate lz: q; in ſexta proſa huius quarti oſtendit pbia nihil licere malis contra bonos niſi q̄tum permittitur ex ordinatione diuine prouidentie ad vtilitatem bonorum. ¶ Etenim quod incredibile. Hic philoſophia proſequitur principale intentum probando ꝙ improbi ſunt miſeriores qui cupita perficiunt q̄ qui perficere non poſſunt. Secundo oſtendit ꝙ in hac vita nihil eſt diuturnū in cōparatione ad vitaz eternā. Tertio ponit ammirationem Boe. ſuper quoddam. ſecunda ibi. Neqz em̄. tertia ibi. Tum ego. Primo dicit. Neceſſe eſt malos eſſe miſeriores cuz perfecerint cupita q̄ ſi non poſſunt implere: qđ forte videatur cuiq̄. i. alicui incredibile: cuius probatio eſt. Nam ſi miſerum eſt voluiſſe praua: miſerius eſt potuiſſe ſine quo ſcilicet poſſe langueret: ideſt deficeret effectus miſere voluntatis: itaqz cum ſingulis tribus ſcilicet voluntati potentie ꝛ effectui ſit ſua miſeria: neceſſe eſt vt illi vrgeantur triplici infortunio: ideſt malo quos videas ſcelus vel velle: ſcelus poſſe: ſcelus perficere. Dicit Boe. Accedo inq̄ ideſt conſentio: ſed ego vehementer exopto vt mali deſerti poſſibilitate patrandi ſceleris cito careant hoc infortunio. et dicit philoſophia. Carebunt inquit ociꝰ: ideſt citius ꝙ ſi tu forſitan velis: ideſt velle doleas: vel q̄ illi exiſtiment ſeſe: ideſt ſeipſos carituros. ¶ Nota

Posse malum

ꝙ phia dicit ꝙ posse malum sit peius ꝙ velle malum. Hoc videtur falsum: q; posse peccare nō est malum: sed velle peccare. Unde ſm Senecam: omne peccatum in actione est: omnis actio est voluntaria: ergo oē peccatum est voluntarium. pro tanto etiam dicit augustinus. Tolle voluntatem ⁊ infernus non erit: ergo peius est velle malum ꝙ posse malum: cuius contrariū hic dicit. Ad hoc dicendum ꝙ si posse ⁊ velle ſm se ⁊ absolute considerantur: tunc peius est velle malum ꝙ posse. Si autem accipitur posse vt sequens malam voluntatem ⁊ subseruiens eidem vt voluntas mala perficiatur in exteriori opere: sic peius est posse ꝙ velle: quia fine tali posse langueret volūtatis effectus. i. non perficeretur opus eius extra. sicut autem dico modo peius est posse malū ꝙ velle: sic peius est pficere malum ꝙ posse: ita ꝙ vnūquodq; istorum triū velle: posse: perficere aliquid mali addit supra precedens. ¶ Neq; enim est aliquid. Hic phi losophia q; Boe. optauit malos citius carere potentia patrandi sceleris: probat ꝙ in hac vita nihil est diuturnum vel duraturum in comparatione ad perpetuam vitam dicens Neq; eīm est aliquid serum. i. tardum vel durabile in tam breuib⁹ metis. i. terminis presētis vite qō immortalis animus putet p longum tempus expectare: idest manere quorum malor magna spes quaz habent de longanimitate vite: ⁊ excelsa macbina. i. magna potentia facinorum sepe destruitur fine idest morte: siue inꝙ inspera to ⁊ repentino: quod scilicet finiri morte statuit ipsis malis modū idest terminum sue miserie: quod probat per hoc. Nam si nequitia facit miseros vt patet ex dict⁹ necesse est vt diuturnior: necꝙ sit miserior: quos malos iudicarem infelicissimos si non extrema mors eorum maliciam finiret. Si enim conclusimus vera de infortunio prauitatis: quod infortunium. i. malum tāto est maius quanto est diuturni⁹: licet miseriā eor esse infinitam quam constat esse eternam. Esset āt miseria malorum eterna si morte non finiretur. ¶ Notandum ꝙ de oppositis oppositio modo iudicandū est: cum oppositorum opposite sunt cause. Sicut ergo in bonis illud quod est diuturnius est melius: sic in malis quod est diuturnius est peius. Cum igitur malicia facit miseros malos: infinita esset eorum miseria si perpetuo perdurarent in vita. Sed quia mors terminat eorum maliciam: iō eorum miseriam ⁊ infelicitatem diminuit. ¶ Tunc ergo. Hic phia ponit admirationem Boe. super deductione philosophie dicens. O philosophia mira est illatio tua ⁊ concessu: idest ad cō

miſere langueret effectus. Itaq; cum singulis miseria sua sit: triplici infortunio necesse est vt geantur quos videas scelus velle ⁊ posse perficere. Boe. Accedo inꝙ: sed vti hoc īfortunio cito careant patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. Phi. Carebunt inqt ocius ꝙ vel tu fortasse velis: vel illi sese estiment esse carituros. ¶ Neq; enim est aliquid in tam breuibus vite metis ita serum quod expectare longum immortalis presertim animus putet: quorum magna spes et excelsa facinor macbina repentino atq; inspera to sepe fine destruitur. Quod quidem illis miserie modū statuit. Nam si nequitia miseros facit: miserior sit necesse est diuturnior nequam. Quos infelicissimos esse iudicarem: si non eorum maliciam mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera concluſimus: tanto est maius: quanto est diuturnius: infinitaz liquet esse miseriam quam esse constat eternā. Boe. ¶ Tum ego mira quidem inꝙ et concessu dif-

cedendum difficilis: qua ꝓbatur miseria malox diminui per mortez sed cognosco ea nimium ꝙuenire bis que cōcessa sunt ꝓius. dicit pbia. Recte inquit estimas scz ꝙ predicte illationi difficile creditur: sed qui durū. i. difficile putat accedere conclusioni in ipaz cōcedēdo: equū est vt ipse demōstret aliquid falsuz ꝓcessisse in ꝑmissis vel ostendat collationē propositionū necessarie conclusionis non esse efficacē: alioquin concessis precedentibus: nihil est ꝙ causetur. i. cōqueratur de illatōe. vñ necessariū est eū ꝓcedere quātūcūqz videat duz. ¶ Notandū ꝙ si nō ꝓsentit ꝓclusioni b̄ ē vl' ꝓpt̄ pt̄m i materiavl' ꝓpt̄ pt̄m i forma: ꝓpt̄ pt̄m i materia: vt si aliq̄ ꝑmissaz sit falsa. ꝓpt̄ pt̄m i forma: vt si ſ sit debita ꝓnexio ꝓpositionū respectu ꝓclusiōis icidēte aliq̄ fallacia. Si aūt nihil istox accidit necessario sequitur ꝓclusio ex ꝑmissis. ¶ Nā boc q̄z quod dicā. Dic pbia ꝓbat malos cē miseriores si nō puniant ꝙ si puniant. scdo soluit quoddaz dubiū. tertio ponit quēdā epilogū ꝑdictox. scda ibi. Sz q̄so. Tertia ibi. Id vero bacten⁹ Prio ꝑmittit ꝓclusionē quā ꝓbare itēdit excludēdo quosdā modos ꝓbatōnis q̄bus ꝓclusio ꝓbari possz. scdo ponit aliū modū ꝓbatōis ab ist̄ ibi Et illa. Prio dic: b̄ q̄z quod dicā ſ min⁹ videat mixt: sz eq̄ necessariū videatur ꝓcludit ex bis q̄ sumpta sunt: ⁊ q̄rit Boe. Quidnā est b̄. dicit pbia. Ego dico īprobos cē feliciores luētes supplicia ꝙ ſ nulla pena iusticie eos coerceat i. puniat: sz ego nō molior. i. nō intendo nūc: ꝙ cuiuis. i. alicui veniat ī mētē ꝑuos mores. i. homies prauemorigeratos correctione id est pena ⁊ terrore supplicij ipsos deduci ad rectum ⁊ non intendo ceteris hominibus penam malorum esse exemplum fugiendi culpanda i. mala: sed preter istas duas causas est alia a predictis qua arbitror improbos esse feliciores punitos: tametsi ꝑ q̄uis nulla ratio correctionis ⁊ null⁹ respectus exempli habeatur. ⁊ querit Bo.

ficilis illatio: sed bis ea que prius cōcessa sūt nimiū conuenire cognosco. Pbi. Recte inquit estimas: sed qui conclusioni accedere durū putat: equum est vel falsum aliquid precessisse ꝺ monstret: vel collationez propositionum nō esse efficacem necessarie conclusionis ostendat: alioquin concessis precedentibus: nihil prozsus est ꝙ de illatione causetur. ¶ Nam boc q̄z quod dicam non mirum videatur: sed ex bis q̄ sumpta sunt eque est necessarium. B. Quid inq̄. Pbi. Feliciores inquit esse improbos supplicia luētes: q̄ si eos nulla iusticie pena coerceat. Neqz id nūc molior ꝙ cuiuis veniat ī mētē correctione prauos mores et ad rectum supplicij terroze deduci. Ceteris q̄z exemplum esse fugiendi culpanda: sed alio quodāmodo feliciores eē īprobos arbitror punitos: tametsi nulla ratio correctionis: nullus respectus habeat exēpli. Boe. Et q̄s erit inq̄ ꝑter bos alius modus? Pbi. ¶ Et illa. Bonos inqt eē felices: malos vero miseros nōne ꝓcessim⁹? Boe. Ita est inq̄. Pbi. Si igitur inqt miserie cuiuspiaz

quis erit preter bos alius modus. ¶ Notandum ꝙ due sunt cause propter quas videtur melius malos esse punitos. q̄ impunitos. vna est: quia per penas mali corrigūtur ⁊ resipiscunt a malo Secunda causa est: quia alij timore pene malorum declinant a malo: ⁊ sic pena malox est exēplum alijs fugiendi malum. licet iste due cause sint vere: tamen philosophia de eis non intendit: sed vult assignare aliam causam preter istas. ¶ Et illa. Dic philosophia ponit aliū modum preter predictos probando malos impunitos esse miseriores q̄ punitos. Secundo declarat

quoddaz assumptuz in probatione: ibi. Sed puniri. Primo resumit quod supra probatū est tertia prosa dicens. Nonne concessimus bonos esse felices: malos vero miseros. dicit Boe. Ita est inq̄. ⁊ philosophia. Si miserie alicuius addatur aliquod bonū: nonne ipse est felicior eo cuius miseria est pura: ac p ⁊ solitaria sine admixtione alicuius boni. dicit Boe. Sic inq̄ videtur. Ulterius querit philosophia. Sic eidem misero qui cunctis careat bonis aliud malū fuerit annexū: nonne censendus est multo infelicior eo cuius infortunium id est malū: releuatur id est temperatur participatione boni. dic̄ Boe. Quid ni inq̄. i. quare non Igitur dic̄ phia cū mali puniunt habent aliquid boni annexuz scz penā que ratione iusticie bona ē: ⁊ cū ijdez improbi carēt supplicio id est pena: ineſt eis aliquid alterius mali scz ipsa impunitas: quaz merito. i. iure iniquitatis profſus es esse malū. dicit Boe. negare ñ possuz. Igitur concludit phia q̄ improbi multo sunt infeliciores dānati. i. dotati et affecti iniusta impunitate id est mala impunitate q̄ puniti iusta vltione id est pena. ¶ Notanduz q̄ ratio quā phia intēdit est ista. cuiuscūqz hominis malicie additur aliquid boni: ipse felicior est eo cuius malicie nihil boni additur: sed cū malus bō punit sue malicie addit aliqd boni scilicet pena: que ratione iusticie est bona. cū autez non punitur ei malicie additur aliquid mali scz impunitas que mala ē: ergo malo punito felicior est malo impunito ¶ Sz puniri improbos iustū. Hic phia declarat quoddā assumptuz in probatione. s. q̄ pena malox sit bona ⁊ q̄ impunitas sit mala di. manifestū est q̄ puniri improbos est iustū: ⁊ impunitos iniqs elabi i. euadere: ⁊ iniquuz esse. i. iniustū manifestū est. dicit Boe. Quis neget id. i. illud: subiungit phia. Nec pro ⁊ ne: et ne illud quidē qd dictura sup. suz quisqz. i. q̄cūqz vl' aliquis negabit omne quod est iustuz esse bonū: ⁊ contra. i. per p̄trariū quod iniustū est liquet. i. manifestuz est illud esse malū. ego Boe. dixi ista ia dicta consequentia sūt eis q̄ pauloāte p̄cluſa sūt. ¶ Notādū q̄ phia innuit duplicē rōnē. Prima tal' est: pena malox est iusta: sz iustū est bonū: ergo pena malox ē bona. Scda ratio ē. Impunitas malox est iniusta: sz iniustū est malū: g̈ ipunitas malox ē mala. ¶ Sz q̄so inq̄. Hic Boe. soluit dubiū. Queritemiz Boe. phia q̄so te inq̄t: nunq̄d nulla aīax supplicia post corp' defuncti morte relinqs. Rñdet

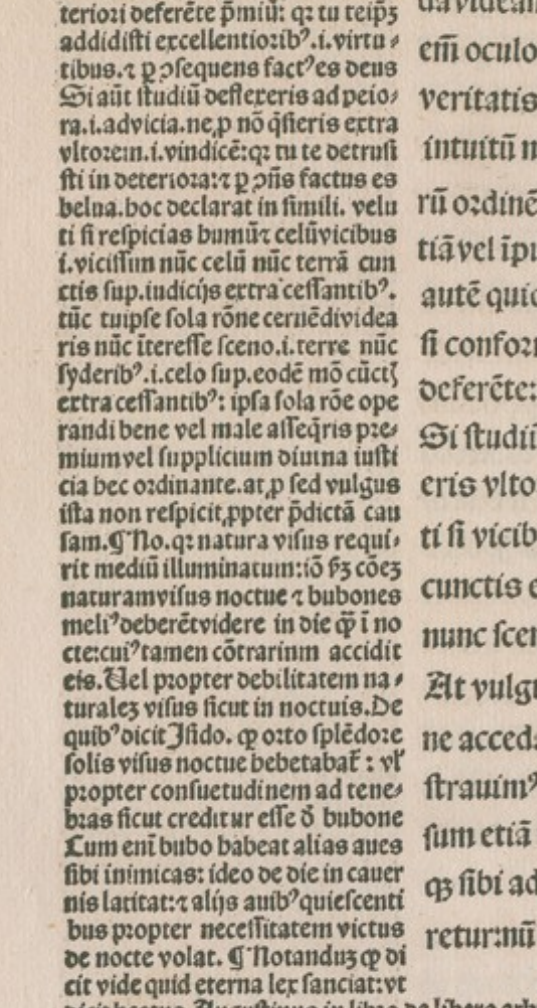
bonum aliquod addatur: nonne felicior est eo cuius pura ac solitaria sine cuiuscq̄ boni admixtione misera est. Boe. Sic inq̄ videtur. Phi. Quid si eidem misero qui cūctis careat bonis preter ea quibus miser est malum aliquod fuerit annexum: nonne multo infelicior eo censendus est cuius infortunium boni participatione releuatur. Boe. Quid ni inq̄. Phi. Habent igitur improbi cuz puniuntur qnidem boni aliquid annexum: penam ipsam scilicet que ratione iusticie bona est: ijdemqz cum supplicio carent eis ineſt aliquid alterius mali: ipsa impunitas quam iniquitatis merito malum esse confessus est. Boe. Negare nō posluz. Phi. Multo igitur infeliciores improbi sunt iniusta impunitate donati: q̄ iusta vltione puniti. ¶ Sed puniri improbos iustum: impunitos vero elabi iniquum esse manifestum est. Boe. Quis id neget. Phi. Sed ait nec illud quidez quisqz negabit bonū eē oñe qd iustū est: cōtra qz quod iniustum est malū liquet esse. Bo. Tū ego: ista quidem consequentia sunt eis que pauloante concluſa sunt. ¶ Sed queso inq̄.

pbia. Et .i. etiã mala reliquo sup. post corp⁹ defunctũ morte: quoꝝ maloꝝ alia ego puto exerceri .i. puniri penali acerbitate sicut mala dãnatoꝝ: alia vo exerceri .i. puniri purgatoria clementia .i. igne purgatorio: sz dissererе .i. disputare de bis penis q̃ debent aiab⁹ post mortẽ: nũc nõ ẽ ꝓsiliũ. ¶ No. q̃ pctũ q̃cq̃ est tale q̃ ꝑ ipm habituat voluntas ad malũ cuiusmodi ẽ mortale peccatum. Peccãtes g̃ mortaliter in tali pctõ decedentes puniunt eterna pena post mortẽ. Nam ꝑm beatũ Bre. ad magnã iustitiã dei iudicantis ptinet vt nunq̃ careat supplicio: q̃ nunq̃ carere voluit pctõ. Q̃cq̃ autẽ pctũ est tale qđ ꝓstat cũ voluntarie bituata ad bonũ: sicut est pctũ veniale. Tale non punit eternal'r p⁹ mortẽ: sed q: ad iustitiã dei ptinet vt nullum pctũ maneat ipunitũ: iõ ozvt bõ puniat ad tps ꝑ pctõ veniali. Et q: ꝑ talẽ penam aia purgatur ad receptõem pleni premij: iõ illa pena dr pena purgatoria. ¶ Jd vero bacten⁹ egim⁹. Dic pbia ponit q̃n dam epilogũ sup: adictoꝝ. Secundo ostendit Boe. opi. vulgi eẽ cõtrariã opinioni pbie ibi. Tũc ego. Primo dicit. Jd egim⁹. i. ptractauimus. bactenus .i. bucusq̃ vt ptãs maloꝝ q̃ tibi videbat indignissima nullam eã esse cognoscereꝭ: sicut ostendimus ĩ scda prosa. et vt illos malos q̃s tu q̃rebare impunitos tu nunq̃ videres carere supplicijs sue ĩprobitatis: sicut ostensum est tertia prosa. Et nos etiam egim⁹ vt licentiã seuiendi ꝓtra bonos quã tu ꝑcabaris cito finiri diceres eã non esse longã ⁊ infelicioꝛem esse potentiã ad malũ si essz diuturnioꝛ: ⁊ infelicissimaz esse si esset eterna sicut in ista prosa ostensum est. Post hec ꝓbatũ est eadez ꝓsa impꝛobos eẽ miseriozes dimissos .i. relictos ĩiusta ĩpunitate q̃ punitos iusta vltione. Cui cõsequens est vt tum .i. tũc demũ cum creduntur esse ĩpuniti vꝛgeantur grauioꝛibus supplicijs. ¶ Notandũ circa predicta cum dicitur illum esse miseriozem qui peccat impune q̃ qui punitur ꝑ peccato. Hoc est intelligẽdũ de miseria presentis vite vtrobiq̃ vt fit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriam presentis vite ex vna parte ⁊ ex alia parte miseriam que est post mortem esset difformis comparatio: ⁊ esset extra propositu: quia non loquitur de miseria que est post mortem. ¶ Cum ego. Dic Boe. ostendit opinionem vulgi esse contrariã opinioni pbilosophie Scdo ostendit pbia non esse consentiendum opinioni vulgari. Scda ibi. Quid igitur. Primo dicit pbia cum ego considero tuas rationes .i. inquisitiones: puto nil verius dici supple illis. sed si reuertar ad iudicia hominum vulgarium sup. aliter videtur. Quis enim est ille cui hec sup. dicta tua non modo .i. non tantum videantur non credenda: sed saltem pro etiam non audienda Dicit pbilosophia. Ita est vulgares nequeũt oculos rationis ⁊ intellectus assuetos: idest assue

Pctũ duplex

te nulla ne animarum supplicia post defunctũ morte corpus relinquis? Pbi. Et mala quidẽ inquit quorum alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto: sz nũc de bis disserere consilium non est. ¶ Jd vero bactenus egimus: vt que indignissima tibi videbatur malorum potestas eaz nullam esse cognoscereꝭ. quosq̃ impunitos querebare: videres nunq̃ improbitatis sue carere supplicijs. Licentiam quam cito finiri precabaris: nec lõgam esse diceres: infeliciorem q̃ fore si diuturniorꝭ infelicissimam vero si esset eterna. Post hꝫ miseriozes esse. improbos iniusta impunitate demissos: q̃ iusta vltione punitos. Cui sententie consequens est: vt tum demum grauioꝛib⁹ supplicijs vꝛgeantur: cum impuniti esse creduntur. Boe. ¶ Tum ego cum tuas inq̃ rationes considero: nil dici verius puto. At si ad iudicia bominu m reuertatur quis ille est cui bec non non non credenda sed saltem non audien-

factos tenebris passionū attollere.i.erigere ad lucē pspicue veritatis sup.verū videāt iudicio recte rōis.ꝛ sunt sīles auib⁹.s.noctuis ꝛ bubonib⁹.quarū intuitū.i.visuꝫ nox illumīat ꝛ dies cecat.dū em̄ vulgares nō intuūtur ordinē rerū:ꝙ bꝫse admodū lucis sꝫ intuunt suos affect⁹.i.desideria ꝙ bñt se admodū tenebrarū.ipsi putāt felicē esse ipunitatē scelerū.i.malox.vel licentiaꝫ sup. seuiendi ꝺ bonos:qꝺ tñ nō est. Vide aūt ꝙd sanciat.i.statuat.eterna lex.i.dīna,puidētia,si ꝓformaueris aīm tuū melioribus

da videantur? Pbi. Ita est inquit illa. Nequeūt em̄ oculos tenebris assuetos ad lucē pspicue veritatis atollere:similesqꝫ auibus sunt quarū intuitū nox illuminat:dies cecat. Dū em̄ nō rerū ordinē:sed suos intuuntur affectus:vel licētiā vel ipunitatē scelerū putāt esse felicē. Vide autē quid eterna lex sanciat. Melioribus aīm si conformaueris nibil opus est iudice premiū deferēte:tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studiū ad peiora deflexeris:extra ne quesieris vltorē:tu te ipse deteriora detrusisti: velu ti si vicibus sordidā bumū qꝫ celūqꝫ respicias: cunctis extra cessantibus ipsa cernēdi ratiōe nunc sceno:nunc syderibus interesse videaris At vulgus ista nō respicit. ¶ Quid igitur bis ne accedamus quos beluis similes esse monstrauim⁹? Quid si quis amisso penitus visu ipsum etiā se babuisse oblīuiscerē intuitū: nibil qꝫ sibi ad bumanā perfectionē deesse arbitraretur:nū videtes eadē ceco cecos putaremus?

tibus.ꝛ ꝓsequens fact⁹es deus Si aūt studiū deflexeris ad peiora.i.advicia.ne,p nō qsieris extra vltorem.i.vindicē:qꝛ tu te detrusisti in deteriora:ꝛ p ꝓñs factus es belua.boc declarat in simili. velu ti si respicias bumū ꝛ celū vicibus i.vicissim nūc celū nūc terrā cunctis sup.iudicijs extra cessantib⁹. tūc tuipse sola rōne cernēdi videaris nūc itersse sceno.i.terre nūc syderib⁹.i.celo sup.eodē mō cūctis extra cessantib⁹: ipsa sola rōe operandi bene vel male asseqris premium vel supplicium diuina iusticia bec ordinante.at,p sed vulgus ista non respicit,ppter ꝓdictā causam. ¶ No.qꝛ natura visus requirit mediū illuminatum:iō ꝫ cōez naturam visus noctue ꝛ bubones meli⁹ deberēt videre in die qꝫ i nocte:cui⁹ tamen cōtrarium accidit eis. Vel propter debilitatem naturalez visus sicut in noctuis. De quib⁹ dicit Jsido. qꝫ orto splēdore solis visus noctue bebetabaꝫ: vl propter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse ꝺ bubone Cum enī bubo habeat alias aues sibi inimicas: ideo de die in cauernis latitat:ꝛ alijs auib⁹ quiescentibus propter necessitatem victus de nocte volat. ¶ Notanduꝫ qꝫ dicit vide quid eterna lex sanciat:vt dicit beatus Augustinus in libro de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustum est vt omia sint ordinata.ꝛ ideo ꝝm ordinem eius nunqꝫ iust⁹ destituitur premijs:nec malus supplicio. ¶ Quid igitur bis ne accedamus. Vic ostendit pbilosopbia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens. O Boeti quid igitur dicis.numquid debemus accedere per concessum bis vulgaribus quos monstrauimus similes esse beluis:idest bestijs.q.d.nō. Et boc manifestat per exempluꝫ dicens.quid dicis,si quis bomo amisso penitus visu obliuiscereturetiam seipsum babuisse intuitum:idest visum:et arbitraretur nibil deesse sibi ad perfectionem bumanā seipsum babuisse intuitum:idest visum:et arbitraretur nibil deesse sibi ad perfectionem bumanam. Num.i.nun quid boies videntes iudicantes eadē cū ceco putarem⁹ esse cecos.q.d.immo sup. Similiter si vulgares dicerent se recte iudicare ꝛ se non esse beluas adbuc non esset eis ꝓsentiendū. ¶ Notan.qꝫ vulgares ꝛ iperiti iudicāt tāqꝫ lōge distātes a ꝝitate:qꝛ iudicāt ꝝm ꝓcupiscentiam nō ꝝm

rei ꝟitatem: ꝓpter qꝺ non est studium eoꝝ iudicio. Unde Seneca in de remediꝭ fortuito rum dicit. Male opinantur homines de te sed mali. mouerer autem si sapientes hoc loque rentur:nunc autem malis displicere est laudabile. Male de te loquũtur.mouerer si hoc iudi cio facerent:nunc autem morbo ignorantie faciunt. Male de te loquuntur:quia bene nesciunt loqui. ¶ Nonne illud quidem acquieſcerent. Hic philoſophia primo oſtendit illos eſſe miſeri ores qui faciunt iniuriam ꝙ̃ qui patiuntur. Secundo ex hoc con cludit ꝙ iniuria non eſt ipſius pa tientis ſed inferentis. Tertio in uehitur contra oratores. ſecunda ibi. Hinc igitur: tertia ibi. Atqui nunc. Primo dicit. Nõne pro nũ quid vulgares non acquieſcerẽt id eſt crederẽt illud quod nititur eque validis firmamẽtis rationũ ſcilicet infeliciores eſſe eos q̃ fa ciunt iniuriaz ꝙ̃ qui patiũtur. di. Bo. vellez inq̃ audire has ipſas rõnes. tunc phia intendit duos ſillogiſmos ad probandum inten tum: quorum primus eſt. Omnis improbus eſt miſer: ſed omnis di gnus ſupplicio eſt improbus: er go omnis dignus ſupplicio ẽ mi ſer: et per conſequens quanto di gnior eſt ſupplicio tanto eſt mi ſerior. Secũdus ſillogiſmus eſt. quãto aliquis eſt dignior ſuppli cio tãto eſt miſerior: iz faciẽs in iuriam dignior ẽ ſupplicio ꝙ̃ pa tiens: ergo faciens iniuriam mi ſerior eſt ꝙ̃ iniuriam patiens. ꝟmo innuit primum ſillogiſmum dicens. Nunquid negas omnem improbum eſſe dignũ ſupplicio? Bo. di. Mime ſup. nego. Et phi loſo. di. Et multiplicit liquet eos infelices q̃ ſũt improbi: ita ẽ di. B. Igit di. phia: qui digni ſũt ſuppli cio nõ dubitas eos eẽ miſos. dic Bo. Cõuenit inq̃ ſup. p̃dict. Tũc phia inuit ꝟz ſillogiſmũ ꝑ modũ interrogatõis di. O Boe. ſi tu reſideres cognitor i. iudex cauſarum: cui putares inferẽdũ ſupplicium: vl ei q̃ feciſſet iniuriã vl ei q̃ paſſus eſt iniuriã. di. Bo. nõ ambigo. i. nõ dubito qui ego ſatisfacerẽ ꝑpeſſo iniuriã: dolore. i. cuz ſupplicio faciẽti iniuria. Igit di. phia. illator iniurie videt tibi eẽ miſerior q̃ accepto iniurie. dicit Bo. Cõſequit inq̃ ſup. predicta. ¶ Notandũ q̃ ad eandẽ concluſionem ſic poteſt argui. Qui cunq; operatur malum ex proposito magis peccat et miſerior eſt q̃ ipſum ſuſtinens ſine pro poſito et volũtate: ſz inferẽs iniuriã opat malũ ex ꝓpoſito: et ſuſtinẽs patit malũ ſine ꝓpoſito et vo lũtate: g̃ inferẽs iniuriã peior ẽ et miſerior patiẽte iniuriã. ¶ Hac igit aliſq; de cauſis. Hic phia cõ cludit ex dict q̃ q̃libz iniuria nõ ẽ miſia patiẽti ſz inferẽti di. Hac igit de cauſis: q: inferẽs iniuriã miſior ẽ patiẽte: et ex aliis de cauſis: ea radice. i. fũdamẽto nitẽtib⁹ ß. ſ. fundamento q̃ turpitu do faciat homines miſeros ſuapte natura id eſt ſua propria natura. Et hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non eſſe miſeriam accipientis id eſt patientis eam ſed inferentis. ¶ Notan dum q̃ ex littera ſic poteſt argui. Turpido propria natura ſua facit hominem miſerum: ſed turpitudo eſt in inferente iniuriam et non in patiente: ergo inferens iniuriam eſt turpis et

¶ Nonne illud quidẽ acquieſcerẽt quod eque validis rationũ nititur firmamentis infelicio res eſſe eos qui faciunt q̃ qui patiantur iniu riã. Boe. Uellẽ inq̃ has ipſas audire ratiões Phi. Omnẽ inquit improbũ nõ ſupplicio di gnũ negas? Boe. Minime. Phi. Infelices vero eſſe qui ſũt improbi multipliciter liquet. Bo. Ita eſt inq̃. Phi. Qui igitur ſupplicio di gni ſunt miſeros eẽ nõ dubitas? Boe. Cõuenit inq̃. Phi. Si igitur cognitor ait reſideres cui ſupplicium inferendum putares: ei ne qui feciſ ſet: an qui pertuliſſet iniuriã? Boe. Nec ambi go inq̃ quin perpeſſo ſatisfacerẽ: dolore faciẽ tis. Phi. Miſerior igit iniurie illator q̃ acce ptor eſſe videt? Boe. Cõſequit inq̃. Hac igitur alijſq; d̃ cãſ ea radice nitẽtib⁹ q̃ turpitudo ſua pte natura miſeros faciat: apparet cuilibet il

miser: et per consequens iniuria non est miseria patientis sed eam inferentis. ¶ Atqui nunc ait. Hic philosophia inuebitur contra oratores. Secundo concludit ex dictis q̄ odium non habet locum apud sapientes: ibi. Quo fit. Primo inuebitur contra oratores qui inducunt iudices ad miserandum patienti iniuriam: cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriaz: et oratores id est causidici quorum officio est persuadere iudici: isti faciunt nunc contrarium quia ipsi conantur excitare misserationem iudicum pro eis qui perpessi sūt graue acerbum quid cum magis iustior miseratio debeatur admittentibus id est facientibus malum: quos iniurian tes oportebat duci ad iudicium veluti egros ad medicum non ab iratis accusatoribus sed a propitijs: q̄ pro et miserantibus vt resecarent morbos culpe supplicio id est pena. Quo supple ordine pacto si homines mouerentur misericordia erga facientes iniuriam: opera id est diligentia defensorum id est defendere volentiuz ipsos: illa tota frigeret id est cessaret: vel si mallent prodesse hominibus iniuriantibus: tunc defensio eorum verteretur in habitum accusationis: ita q̄ ille qui fuit defensor fieret accusator. Ipsi quoq; improbi si esset eis pbas aspicere virtutem relictam aliqua rimula id est cognitione ipsi viderent se deposituros sordes vitiorum cruciatibus penarum compensatione id est causa adipiscende probitatis: nec ipsi dicerent id est reputarent cruciatus: sed ipsi repudiarent id est spernerent operam id est diligentiam defensorum: ac pro et se totos permitterent accusatoribus et iudicibus

latam iniuriā nō eē accipiētis: sed inferēt miseriā. Pbi. ¶ Atqui nūc ait contra faciunt oratores: pro bis eiñ qui graue quid acerbū ppessi sunt: miserationē iudicuz excitare conantur: cū magis admittētibus iustior miseratio debeatur: quos nō ab iratis sed a propitijs potius miserantibusq; accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicū duci oportebat: vt culpe morbos supplicio resecarēt: quo pacto defensoz op̄a vel tota frigeret: vl si ꝓdesse boib⁹ mallēt accusatōis bītū verterer. Ipsi q̄ improbi si eis aliq̄ rimula virtutē relictā pbas eēt aspicere: vitiorūq; sordes penarū cruciatib⁹ se deposituros viderēt ꝓpēsatiōe adipiscende ꝓbitatis: nec boc cruciat⁹ eē dicerēt: defensorūq; operā repudiarēt: ac se totos accusatorib⁹ iudicibusq; ꝓmitterēt. ¶ Quo fit vt apd̄ sapientes null⁹ ꝓsus odio locus relinquat. Nam bonos q̄s nisi stultissim⁹ oderit: malos vo odisse

Misericordia.

¶ Notandum q̄ misericordia et miseratio est virtus ꝑ quam aliquis compatitur aliene miserie. Cui ergo ineſt maior miseria: ei debetur maior misericordia: sed declaratum est maiorem esse miseriam inferentis iniuriam q̄ patientis: ergo ad miserandum eis maxime debent induci iudices: cuius contrarium faciunt oratores: quia inducunt iudices ad miserandum patientibus iniuriam. ¶ Notandum q̄ facientes iniuriam accusandi sunt non ex ira sed ex compassione et misericordia vt penali remedio morbus culpe eorum auferatur. Sicut enim egris non est insultandum sed potius condolendum: sic et istis qui morbo viciorum affecti sunt: et potius sunt accusandi q̄ defendendi: vt penali acerbitate eorum malicia minuatur. etiam si mali perpenderent sordes viciorum et dignitates virtutum non reputarent cruciatus: sed se accusatoribus et iudicibus voluntarie offerrent puniendos. ¶ Quo fit. Hic philosophia ex dictis concludit q̄ odium non habet locum apud sapientes et dicit. Quo fit id est ex dictis sequitur vt apud sapientes nullus locus relinquatur odio. Nam quis oderit bonos nisi stultissimus: malos vero odisse caret ratione id est irrationabile. Nam sicut languor est morbus corporum

ita viciositas est morbus animorum. Cum ergo egros corpore minime iudicemus dignos odio: sed potius miserande: multomagis non insequendi sunt odio: sed potius miseratione: quorum mentes viget improbitas: id est malicia existens atrocior: id est crudelior omni languore corporali. ¶ Notandum q̄ sapientes non debent odire malos. quia dicit Seneca ad Lucillum Hunc affectum sapientes habeant aduersus malos quem habet medicus aduersus suos egros qui eos non odio: sed remedio studet cōtrectare: qui nec reliquias egrorum: necnon effusa dedignatur intueri.

ratione caret. Nam sicuti corporum languor: ita viciositas est morbus animorum. Cum egros corpore minime dignos odio: sed potius miseratione iudicemus: multomagis non insequendi sed miserandi sunt quorum mētes omni languore atrocior viget improbitas.

Ascensius

TUm ego fateor: inq̄. Nec tertu nihil aptius putem si modo sine mēdis legaꝫ. Legendū em̄ est. Sz quorū atror sceleratacz mens: vbi scriptū erat sceleracz mens. In cōmentario aūt erat q̄ ticula scelerata omissa: et scriptū q̄ boetius faceret notum p̄o eo qđ ē votū. i. optatio. facit itacz votū. i. optat vt malis non liceat seuire in bonos. Preterea vbi scriptū est sceleratorū boīm pena releuaꝫ: scribendū puto eleuaꝫ. i. diminuiꝫ. Nā vt valla doct eleuare est diminuere: tractūcz ē a trutina in qua quod minoris ponderis et īminutioris est eleuaꝫ. vñ persi⁹. Nec siquid turbida roma eleuet accedas. Potuisse miserias est. Nō absurdū est dicē vt in cōmentarijs q̄ posse malū simpliciꝫ est minus q̄ velle: q: volūtas nō potentia puniet. sz posse sil'et velle nimiz graui⁹ ē q̄ velle dūtaxat. Necz hoc videꝫ pretendē boetius si ingenū eius noui. quid em̄ opus erat rē maifestissimā intulisse: de qua nemo dubitet? Sed hoc videꝫ dicere q̄ posse malū effecit prauos miseriores q̄ velle. Velle siquidē oīb⁹ cōe est: q: per liberū arbitriū quilibet pōt velle malū: sz posse paucis daꝫ. qui reuera ideo miseriores sūt quia possimt. Nā diu⁹ Augusti. ostendit deū ex hoc eē potentissimū et pfectissimū quia peccare et mala q̄ mala maneant facere nō pōt. Si aūt qui mala volūt: q̄uis p̄ hoc miseri sunt non possent: essent minus miseri: q: maior iniuria inferꝫ p̄ posse q̄ p̄ velle. Nam volens malum sibi soli nocet si non potest. Sed potens etiā nolens pōt alteri nocere: cui⁹ casus est: si quis p̄ potentiam faciat qđ malū ē sz nescit eē malū et si sciret eē malū nō faceret: is nō p̄volūtatē sz p̄ ignorātiaz peccat: aut si illa excusabiliꝫ nō peccat: et tñ malū facit p̄ potentiā qđ in aliū redundat. vt si preceptū fuerit militi strēnuo ab imperatore occidere procul visū quē turcbā vterqz credit cū sit christianus in vestitu turcbe: talis potentia malū facit christiano: sz nō volūtate deliberata: sz ad alia progrediendū est. Volūtatis misere lāgueret effectus. hec probatio ostendit boetiū intelligere sm mētē superioris cōmentarij. legendū ē aūt misere nō miserie. Itacz cū singulis miseria sua. i. propria. Itē patrādi sceleris nō parandi legendū est. Possibilitate deserti. i. destituti. venit possibilitas a noīe possibilis: qđ in ydoneis auctorib⁹ veterib⁹ p̄cipue nō inueniꝫ. Nō em̄ dicūt: si ē possibile: sz si fieri pōt. Quod quidē illis. nō leges quoscquidē. Repperi etiā ablatū eē in hoc textu in quibusdā exēplarib⁹ banc clausulā. q̄ tanto ē maius quāto ē diuturni⁹. quā alibi repertā inseruim⁹. Conclusioni accedē. i. assensū prebere. Nā etiā pedib⁹ in sententiā olim ibaꝫ. dū em̄ diuersarū sententiarū auctores erant querētes multitudinis assensū discedebāt in diuersas p̄tes: et assentientes ibant ad sue quisqz sētentie auctorē: et ita pedib⁹ assensū suū indicabāt. vñ i sententiā ire dicim⁹: eos qui assentiuntur. Et ad eū modū dicit hic accedere cōclusioni. i. assensuz p̄bere. Accedo em̄ dū significat adire actū regit: vt p̄mo eneid. penitusqz sonātes Accestis scopulos: sz dū significat addi aut adiūgi aut assentiri dtū regit. Nō opus ē dicere efficacē nō efficasse scribendū: est em̄ actus a ntō efficax buj⁹ efficacis: et tñ sepe male scribiꝫ. Legendū est ēt ibi. Necz id nūc melior q̄ cuiuis veniat in mētem: cuiuis nō cui⁹. Est aūt moliri cū mole: i. difficultate aliquid cōniti. Itē legendū ē ibi preter ea quib⁹ miser ē ꝛc. vt preter ea sint due dictōes Nā ordo est. si multū aliqđ preter. i. vltra ea sup. nulla quib⁹ miser est fuerit ānexū ꝛc. Et iterū cōsulerēt legas releuaꝫ vbi tñ frequēti⁹ repiꝫ releuaꝫ. Leges preterea. Quid ni inquā. Nō: q̄d inq̄. Itē legēdū est ꝛ scribēdū ijdēcz p̄ duplex ij. est em̄ plus nūeri: ibi. Idēcz cū supplicio carēt. Cōtracz. i. ꝛ eōrio: nō dices ecōtra. Inueni hic glossemata supiora mēdis referta: immo muti-

Eleuo

Posse

Possibilis

Ire ī sniam

Accedo

Liber quartus Metrum quartum.

lata ī pleriſq; locis: vt patebit cōferēti hec cū alijs. Idvero bacten? egim?: vt que indigniſſima tibi videbaſ malozū poteſtas eā nullā eē cognoſceres. Latina et elegans eſt elocutio magis q̄ grāmatica. Nā grāmatice relatiuū et añs nō regunſ ab vno verbo ſemel poſito: ſz frequenſ latine loquētes ita faciūt p̄poſito relatiuo. diceret ḡ b grāmaticus: vt malozū ptātez q̄ indigniſſima tibi videbaſ: nullā eē cognoſceres. Et paulo poſt leges ſic. quis ille eſt cui hec nō mō non credenda: vel ſic cui hec non ñ credenda mō ⁊c. Nā ſi ſemel dūntaxat ponit nō: nō ſtat ſnīa. Sācio ſupius dixi p c ſcribendū q̄uis in p̄terito faciat interdū ſanxi. Nichil opus eſt iudice p̄miū deferēte. Sic in. ix. eneidos. Pulcherrima primū dij mozeſq; dabunt veſtri. Pulcherrima īquit p̄mia dabunt dij et ſui cuiuſq; mozes. Extra ne queſieris. ſic pſius. Nec te q̄ſiueris extra quantū ad iudiciū. quātum añt ad tormentū idē pſius oſidit nullū eē grauī? q̄ morſus aſſiduos cōſcientie: verba eius ſunt ſatyza tertia. Magne pater diuū ſe uos punire tyzannos. Haud alia ratione velis: cū dira libido moueriſ ingeniū fruenti tinctaveneno Virtutē vt videant intabeſcātq; relicta. Ān ne magis ſiculi gemuerunt era iuuenci. Et magſ auratz pendens laquearib? enſis. Purpureas ſubter ceruices terruit: ímus Imus p̄cipites q̄ ſi ſibi dicat: et intus palleat infelix qđ p̄zima neſciat vzor. Illud acquieſcerent. noue dictū. Nam acquieſco illi dicim?: tranſumptie ḡ poſuit: vt ſic acquieſcerēt. i. acquieſcētes approbarent. ſatisfacerē doloze faciētis. caue ne rurſus ſcribas: doloze. Apparet cuilibet illatā iuriā. hic omiſſū puto illud qđ addidi. Nō eē accipiētis ſed inferētz miſeriā. Quo pacto vulgo dicit p̄o eo qđ eſt quo mō: q̄ modus pactū facit. Opera nō ē ſola diligētia ſz opatio ipa: vel īterdū opans ip ſe. Apud ſapientes nullus p̄zſus odio locus relinquaſ vt pulcbze dictū in buccolico. Inuidit ſtultus amitas. quaſi iuſdus omis ſtultus dicaſ.

Odium

¶ Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus:
Et p̄zpria fatuz ſollicitare manu
Si mozte petitis p̄zopinquat ipſa
Sponte ſua: volucres nec remozatur equos:
Quos ſerpens leo tigris vzſus aper
Dente petunt: ijdem ſe tamen enſe petunt.
An diſtant quia diſſidentq; mozes
Iniuſta acies et fera bella mouent
Alterniſq; volunt perire telis?
Non eſt iuſta ſatis ſeuicie ratio.

Sanctus Thomas

¶ Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus. Hic incipit quartum metrum huius quarti quod dicitur valenticum ab inuentoze. Secundum dicitur pentbametrum ſiue elegiacum. In quo metro pbiloſophia exclamat contra bomines qui bellicis motibus et odio ſemetipſos ad mozte deducunt dicens. Quid iuuat: id eſt q̄ vtilitas eſt excitare tantos motus ſcilicet odij et quid iuuat ſollicitare: id eſt ſolicite exquirere fatum: id eſt mozte p̄zpria manu. quaſi diceret nulla eſt vtilitas. Eſt autem ratio: quia ſi mozte petitis: id eſt deſideratis: ſiue veſtram ſiue aliozum p̄zopinquat ſponte ſua nec remozatur: id eſt retardat volucres: id eſt veloces equos. Mirandum eſt etiam q̄ bomines quos leo tigris vzſus aper dente petunt: id eſt inuadunt: q̄ idem bomines petunt. i. inuadunt ſe enſe vt ſe mutuo interficiant. Et querit pbiloſophia. Nunquid bomines mouēt iniuſtas acies ⁊ fera bella et volunt perire alternis telis. i. mutuis ſagittis: ideo q̄ mores eoz diſtāt. q̄ p ⁊ diſſidēt. i. diſcozdāt. Certe iſta rō ſeuitie nō ē ſatz iuſta: vis ergo referre i. repozare aptam vicē. i. viciſſitudinē meritz tā boni q̄ mali. dirige bonos ⁊ miſereſce malis. ¶ Notādū q̄ dicit mozte nō tardare ſuos equos. Per equos moztis intelliguntur partiales diſpoſitiones periodi: per quas bomo ad mozte tendit. Quilibet enim bomo babet certam et determinatam periodum ſue vite: eo q̄ fozme omnium rerum ſunt in terminis: id eſt in coꝛpoꝛibus celeſtibus virtualiter: vt patet ſecundo de generatione. ¶ Notandum q̄ pbiloſo

pbia hic nō excludit licētiā gerēdi iustū bellū sz iniustū: qz dicit iniustas acies, bellū em̄ iustum pcedik: t iō gerik vt aliqs nitēs ꝓra iusticiā ad iusticiā reducatur.

QUid tantos ꝛc. Carmen est dicolon distropbon. Est aūt prim⁹ versus Pbaletius ab inuentore: pentameter a numero pedum qui ꝗnqz sunt: sponde⁹ dactyl⁹ t tres trochei. bendecassyllabus a numero syllabaꝝ q̄.xi. sunt. t trochaicus a trochaeo predominante Ascensius

Secundus est pentameter elegiacus de quo in primo carmine p̄mi libri satis dictum est. Vocant autem nonnulli valenticū qō pbaletium vocare debent. Quia in superiore prosa cōclusum est malis potius condolendū q̄ insultandū esse: nunc conquerit pbia seuitiē boīm qui fatū. i. morte fatal'r etiā si non inferat ab eis: miseris imminentem sollicitant. i. sollicite, ppe rare faciunt. ijdem se tamen ense petunt. scribendum est iterū ijdez per dupler ij. qz etiam hic plurale est. Offendi etiam se tamen eē petunt: cum nemo sanus dubiter le gendum esse. se tamen ense petūt i. gladio mucrone ve inuadunt et in se impetum faciunt. sicut i. Bucō. Dalo me galatbea petit ꝛc.

Telum

Alter mis telis. telum dī omne genus armoꝝ quo inuadimus p̄ecipue de longe. Nam teloꝝ grece dī longum: sed etiaz gladi⁹ a virgilio telum vocat. Non est iusta satis seuitie ratio. Dim⁹ cōcānis est ꝙ sus: qz trissyllaba dictione claudi tur misereſce male. Aduerte grāmatice dicim⁹ miseroꝝ te: misere

Miseroꝝ
Misereor
Misereſco
Miseret

or tur: rarissime autem vel nunq̄ nisi in ecclesiasticis misereor tibi: sed tamen misereſco tibi: vt secundo Eneid̄. Dis lacbrymis vitam damus t misereſcimus. venit autem misereſco nūc a misereor t est personale. nunc a miseret impersonali cui⁹ preteritum est misertum est vel fuit: t tūc est etiam impersonale misereſcit: t regit actiū cum genitiuo sicut miseret: vt sicut dicitur, miseret me tui. ita misereſcit me tui.

¶ Prosa quinta quarti libri.

Sanctus Thomas

INc ego video. Ista est quinta prosa huius quarti i qua q: Boe. pri⁹ ꝙquerebatur bonis mala: t malis bona ptingere: ꝓpter quod etiā reputabat istarū fortunarū vices nō ex ordine diuine, puidentie: sed ex casu, puenire. ideo pbia sup hoc ꝓsolat Boe. assignando causas: q̄re bonis mala: t bonis mala ptingunt. Et ꝓmo⁹ Bo. exprimit suū doloꝛē in hoc ꝙ vices fortunaꝝ videnꝫ ꝓfuse t inordinate disponi. ¶ Scō assignat pbia cām hui⁹ apparētie. Tertio ipm consolatur assignādo cās predictorum. Secunda ibi. Nec miruz. Tertia in sequenti prosa habetur ibi. Ita inquit. Primo Boe. premittit quedam. Scō exprimit causam sui doloris: ibi. Cum p̄sertim. Prīo dicit. Ego video hinc: idest ex dictis que felicitas sit constituta in meritis ꝓboꝝ. s. deos fieri: t que sit miseria ꝓstituta in ipsis meritis improboꝝ. s. transformari in beluas. sed ego perpendo. i. iudico nō nibil. i. aliquid boni: ve, vel mali esse in hac fortuna populari. i. in ꝓsperitate fortuita: qō ꝓbat. Necz em̄ quisq̄ sapientū malit. i. magis vult esse exul inops ignominiosus. i. infamis po-

tius q̄ pollens opibus: q̄ reuerendus honore: validus potentia: ⁊ in sua vrbe permanens flo rere. sic etenī per hmōi bona fortune officium sapiētis tractatur clarius q̄z p̄ et testatius. i. cuz maiori testimonio: q̄ talib⁹ plus creditur. cum beatitudo regentium transfunditur. i. dilatatur in populos contingentes. i. vicinos. ¶ Notandum q̄ in bonis fortuitis est aliquid boni quia p ipsa sapiens expeditius tractat officium gubernādi subditos. Qui eīm diuitijs potentia ⁊ fama p̄cellunt alios aptiores sunt ad subueniendum oppressis ⁊ ad defendum malos: ad protegendum bonos: ad expugnanduz inimicos ⁊ ita sapienti qui tractat negociū reipublice necessaria est potentia ⁊ diuitia⁊ abundantia: ſz sapiēti q̄ vacat contemplationi diuitie sūt onerose: q̄ nimiā inde gerit sollicitudinem. ¶ Cum p̄esertim carcer lex ceteraq̄z legalium tormenta. Hic Boe. exprimit causaz sui doloris ⁊ admiratōis dicēs. Cum lex ⁊ carcer ⁊ cetera tormenta legaliuz penarū de beant̄ pniciosis i. malis ciuibus, ppter quos cōstituta sunt. ego vehementer admiror cur hec tormenta viceuersa. i. cōtrario modo mutent̄. ita vt supplicia scelerum. i. malorum p̄emiant bonos: ⁊ mali rapiant p̄emia virtutū. i. virtuosorum. ⁊ ego desidero o philosophia scire ex te q̄ videatur esse ratio. i. causa tam iniuste confusionis. minus eteniz mirarer si crederem omnia miscerī fortuitis casibus. Nunc autem deus rector omnium exaggerat: idest augmentat stupoꝛez meum: qui deus cum sepe bonis iocūda: malis aspera tribuat. q̄z p̄o et cōtrarium bonis dura malis optata concedat: nisi deprehendatur: idest cognoscatur causa hui⁹ quid est q̄ b̄ videaꝫ differre a fortuitis casibus. q. d. nihil. ¶ Notandum q̄ tormenta legalia sicut carcer. membrorum mutilatio. flagella ⁊ huiusmodi sunt inuenta propter malos. ⁊ ista sepius videntur infligi bonis: malis euadentibus. super hoc admiratur Boe. cum tamen deus debeat punire malos ⁊ remunerare bonos. ⁊ nisi huius ratio cognoscatur quare hoc contingat nihil est quin talia videantur contingere a casu ⁊ a fortuna: ⁊ non subiacere regimini p̄uidentie diuine quod absurdum est. ¶ Nec mirum inquit. Hic philosophia assignat causaz apparentie talis confusionis: quia sic videtur esse p̄opter ignorantiam cause ⁊ di. Nec mirum si quid credatur confusum ⁊ temerarium idest casuale in istis inferioribus ignorata ratione ordinis diuine p̄uidentie. Sed q̄uis tu ignoras causam tante dispositionis diuine: tamen bonus rector: ſz deus temperat mundum sua bonitate: ideo non dubites cuncta recte fieri. ¶ No. q̄ mirum est cuius causa nescitur: p̄o tanto enim multi mirantur de eclipsi solis: quia causam ignorant. Et quia Boetius ignorabat causam huius conclusionis. quare bonis mala ⁊ malis bona contingant: ideo hoc ammirabatur. et causa ammirationis eius fuit ignorantia dispōnis diuine p̄uidentie.

¶ Cum p̄esertim carcer lex ceteraq̄z legaliū tormenta penarū perniciosis potius ciuibus p̄opter quos etiam constituta sunt debeātur; Cur hec igitur versa vice mutentur: scelerūq̄z suppli cia bonos p̄emant: p̄emia virtutū mali rapiant vehementer ammiror: ſ queq̄z tā iniuste cōfusionis ratio videatur ex te scire desidero. Minus eteīm mirarer si miscerī omnia fortuitis casibus crederē. Nunc stupor̄ meuz deus rector exaggerat: q̄ cū sepe bonis iocunda: malis aspera: ꝙtraq̄z bonis dura tribuat: malis optata ꝙcedat: nisi cā deꝓbendaꝫ: quid ē q̄ a fortuit⁹ itcasib⁹ differre videaꝫ? P. ¶ Nec mirū inq̄t si q̄d ordinis ignorata rōe temerariuz ꝙfusumq̄z credatur: ſz tu q̄uis cām tāte dispositionis ignores: tū qm̄ bonus munduz rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

Mirum

Liber quartus Metrum quintum.

Ascensius

INc ego video inquã. In ꝓsa omia facillima sũt. Perpendo est ꝓcipio ex pensitatiõe Sic etenim clari⁹. Nõ leges. sicut enim: qz nõ sequit. sic: vel ita. Nũc stupozẽ deus rectoz exaggerat. i. qz scio oĩa a deo regi et gubernari ideo magis miroz. Unde bec cõfusio nascatur potissimuz iniusta: vt nũc videt boetio.

¶ Metrũ quintũ libri quarti.

Sanctus Thomas

SIquis arcturi sydera nescit. Istud ẽ qntũ metz bui⁹ qrti qõ dz alemanicũ abꝫuentoze: dactylicũ a pede ꝑ dominãte. tetrametrũ. i. qttuoz pedũ. bypcatbalecticũ. i. abũdãs in vna syllaba. in quo metro pbia declarat quõ ea quoꝝ cãe nõ apparẽt videt mira. Scõo ostẽdit quõ cognita cã cessat ãmiratõ: ibi. Nemo mirat flamina. Prio ondit qꝑ ꝓpt latẽtiã cãrũ boies mirant. et iducit de boc exẽpla. Primũ ẽ de eo qõ accidit ĩ stellis iuxta poluz septẽtrionalẽ: qz ille stelle ceteris stellis remotioꝛib⁹ tardi⁹ mouẽt: et tñ veloci⁹ oꝛiunt. q aũt ignozat cãm bui⁹ illi videt boc mirũ. Uñ dicit. Si quis nescit sydera arcturi. i. maioꝛis vrse labi. i. volui ꝓpinqua summo cardine. i. cardini ponẽdo ablatiuũ ꝑ datiuo cã metri. i. polo septẽtrionali. ille stupebit. i. ãmirabitur. legẽ alti etheris i. firmamẽti. cur bootes. i. stella. tardus legat. i. ptrãseat. plaustra i. stella plaustri. s. maioꝛis vrse. et mergat seras flãmas equoze: loquẽs more poetico. Qui sequẽtes iudiciũ vulgi dicũt stellas tingi in mari qñ occidũt. Et dz bootes mergere seras flãmas. i. lumina sua tarda: qz nũqꝑ ea mergit. et ẽ modꝰ loquẽdi id qõ nũqꝑ fit dicere qꝑ tarde fit. cũ tñ bootes explicet ozt⁹ niuis celeres: eo qꝑ in ꝓncipio noctis nobis statim apparet. Scõm exẽplũ ẽ de eclipsi lune: qꝑ nesciẽtes cãm adeo alĩq admirant qꝑ putãt eius eclipsim ꝓtingere ꝑ incãtationẽ: et volentes auxiliari lune et ĩpedire ne audiãt incãtationẽ cõcutiũt oĩa vasa erea et sonoꝛa tpe eclipsis. Uñ dicit in littera. Cornua plene lune palleãt: qz incipiẽte eclipsi lune ĩcipit appere cornıculata cornua infecta metis. i. terminis opace noctis. i. vmbre terre. et pbebe. i. luna cõfusa ptiuatõe luminis detegat. i. appere faciat astra minoꝛa. que texerat: id est latere fecerat fulgenti oze. i. abundantia sui fulgoꝛis. Tunc publicus erroꝛ quo putatur luna incantari commouet gentes. et lassant. i. fatigant. era i. vasa erea vel campanas crebꝛis pulsibus. ¶ Notandũ qꝑ arcturus dicit ab arctos quod est vrsa que est quoddã signũ iuxta polũ septẽtrionalẽ: quod nos vulgariter plaustrũ nominam⁹. Et sic accepit beat⁹ Gꝛego. sup Job dicẽs. Arctur⁹ septẽ stell' maxie lucet: semp mouet et nũqꝑ mergit. ¶ No. qꝑ stelle circa polũ arcticũ mote sicut arctur⁹ et alie stelle mouent tardi⁹ aliꝭ stellis remotioꝛib⁹ a polo arctico: qz minoꝛẽ circulũ suo motu describũt: et stelle remotioꝛes maioꝛẽ Uñ cũ stelle remotioꝛes ĩ eqli tpe ptrãseãt maioꝛẽ circulũ: i q stelle ꝓpinqoꝛes minoꝛẽ: qz ãbo circũuoluunt semel ĩ die naturali patz ꝑ diffinitionẽ velocitatz et tarditatz qꝑ stelle ꝓpinqoꝛes polo tardi⁹ mouent: et remotioꝛes veloci⁹. Illõ enim mouet tarde qõ ĩ eqli tpe ptrãsit min⁹ spaciũ. Et illõ mouet velocit qõ ĩ eqli tpe ptrãsit mai⁹ spaciũ. ¶ No. qꝑ luna recipit lumẽ suũ a sole

Arcturus

Nec niuis duram frigoze molem
Lassantqꝫ crebꝛis pulsibus era.
¶ Nemo miratur flamina cozi
Uittus frementi tundere fluctu
Palleant plene cornua lune
Legem stupebit etheris alti
Cum minis celeres explicet oꝛtus
Infecta metis noctis opace
Quecqꝫ fulgenti texerat oze
Confusa pbebe detegat oze
Commouet gentes publicus erroꝛ

si ergo corp⁹ opacū interponit impediens ne lumē solis ꝙueniat ad lunā vel in toto vel in parte:necesse est lumē lune deficere vel in toto vel in pte:et boc est lunā eclipsari. ¶ Nemo mirat flumina. Hic ostēdit ꝙ cognita causa cessat admiratio dicens. Nemo mirat flamina corr:talis vēti.tundere.i.ꝓcutere.littus fremēti fluctu scz maris.⁊ boc dicit ꝓ tāto: q: vēto flante aqua marī cedit:et ad litt⁹ resistēs repcutit.nec etiā aliquis mirat molē.i.magnitudinē niuis frigore duraz.i.cōgelatā soluier.i.solui. Et bic ē pagoge id ē additio syllabe ad finē dictōnis ꝓpt necessitatez metri:ergo ponit soluier ꝓ solui. Feruēte estu pbebi.i.solis.bic enīz i.in istī exēplis prōptū est sup.cernere cās quare vēt⁹ impellit mare.q̄re sol liq̄facit niuē. sz illic in prioribꝰ exēplis latētes cās turbāt pectora sup.ꝓ admiratiōez.⁊ mobile vulg⁹ stupet.i.mirat.subitī.i. de subitaneis euētibꝰ.⁊ stupet cūcta q̄ ꝓuebit.i.ꝓducit. rara etas i.q̄ raro eueniūt. sz si vis cessare admiratōz nubil⁹ error iscitie.i.ignorātie cāz.cedat.i.recedat⁊ accedat noticia cārū ꝓfecto.i.ꝓ certo.tūc cessant videri mira q̄ prius state igr̄ātia videbāt mira. ¶ Nota ꝙ sacerdotes in egypto ꝓpter admirari ceperūt philosophari. Videtes em̄ eclipses solis ⁊ lune ignorātes causas mirabant: cās earū inq̄rētes: ꝯb⁹ inuētī habuerūt scīaz earū eclipsiū:eo ꝙ scire est causaz rei cognoscere. Cognita ergo causa cognoscit res et ꝓ ois cessat admiratio.

Feruente pbebi soluier estu.
Hic enim causas cernere promptum
Illic latentes pectora turbant:
Cuncta que rara prouebit etas
Stupetq̄ subitis mobile vulgus
Cedat inscitie nubilus error.
Cessant profecto mira videri.

¶ Prosa sexta libri q̄rti. Boe.

TAla ē inq̄ sz cū tui mūeris sit latētiū rez cās euoluere: velataq̄ caligine explicare rōes: queso vti hīc discernas

Ascensius

Iquis arcturi sidera nescit. Carmen ē monocolō si tamē abuno pede discrimē ducas poterī dicere dicolō distropbō. Nā prim⁹ quisq̄ versus primū pedē trocheū et secūdū spondeū. Secūdus aūt primū pedē iambū bz aut spōdeū. Potest ergo prim⁹ pes esse sponde⁹ aut iamb⁹ aut trochē⁹:et secund⁹ sponde⁹ aut iamb⁹ cū syllaba abundāte.de inde semp sequit dactyl⁹ cū spōdeo vel trocheo. Ostēdit aūt in toto carmine ignorantiā eē cāz admiratōis. Arctur⁹ stella est quā vlse caudam iterpretari licet:eo ꝙ in cauda ipsi⁹ vlse locata dicit. Nā arctos dicit vrsa etvra cauda. Bootes aūt dr boū actor q̄ et arctophylax dicit. Scribit aūt ꝓ duplex oo. Pbebe ē luna sicut pbeb⁹ sol. Lassantq̄ crebris pulsibus era. Sic tibull⁹ Cantus et e curru lunā deducere tentat. et faceret si ñ era repulsa sonēt. Et Iuue. Jā nemo tubas atq̄ era fatiget. Una laboranti poterit succurrere lune. Et virgili⁹ in buccolicis. Carmina vel celo possunt deducere lunā. Creditū em̄ est gentibus precipue thessalie nisi lune eclypsim patienti tīnitu eris.i.peluiū et tubarū subueniat:ꝙ posset de celo deduci. Flamina corr Corus prima lōga et nō aspirata dicit ventus qui et cautus:mutat em̄ au diptbōg⁹ in o lōgū. Cedat inscitie ⁊c. si sic legat versus:exlex erit:quia due syllabe vacabunt. cū enī inscitia sit secūda lōga ñ pōt ibi dactylū facere. volūt ergo quidā legere. Inscio cedat nubilus error: vt si cedat vulgo inscio. Alij sic:cedat inscitis ⁊c.

Arcturus Boetes Lune eclipsis ere impeditur

¶ Prosa sexta quarti libri.

Sanctus Thomas

TAla ē inq̄. Hic incipit ꝓsa sexta buī⁹ q̄rti:in q̄ ꝓsa pbia ꝓsolādo Bo. assigit cās ꝓdictoꝝ q̄ videt mira i dīna gubernatōe pp igr̄ātiā cāz.⁊ prio. B. petit sibi explicari istas cās.⁊ prio tāgit difficultatē explicatōis earz. scdo ꝓmittit se velle assigre cās.⁊ trio eas assigt. scda ibi. Sz qm̄. tia ibi. Diz gratio. Prio Boe. ꝓcedit qd dcm̄ ē d āmiratōe boiz pp igr̄ātiā cāz di. Jta ē inq̄. Tūc petit explicari cās admiratōis eoz q̄ ptigūt i dīna ꝓuidētia ⁊ dispōe di. O pbia cū euoluē t, elucidat cās latētiū rez sit tui mūerī.i.tue gre:⁊ explicat rōes velatas caligie.i rōes obscuras

ꝛ difficiles. Queso vt hic.i.ō ista difficultate discernas.i.iudices:ꝛ edisseras.i.disputes:qm̄ ō miraclꝫ maxīe me ꝑturbat ḡre malꝫ bona ꝛ bonis mala euēiāt.ꝛ pbia paulisp arridēs Bo.ich ad rē maximā oim q̄situ.i.ad maximā questionezvocas.i.incitas me:cū vix q̄cq̄ exhausti satis est ei:ad quā exhauriendaz ꝛ soluendā vix alīq̄d sufficit. Talis nāq; est materia quā petis declarari:vtvna dubitatōe succisa.i.soluta innumerabiles alie succrescant:velut capita hydre q̄ꝛvno ablato tria succrescebāt: nec fuerit mod⁹.i.termin⁹ dubitationum ille sup.qui eas: scz dubitationes nisi coerceat vivacissimo igne.i. ardēti inuestigatiōe mētis. In hac em̄ materia q̄ri solet de,puidentie simplicitate:de serie fati:de repētinis casib⁹:de p̄destinatōe dīna: de libertate arbitrij:q̄ omīa quāti oneris.i.difficultatꝫ sint ad determinandū tuipse ppēdis. ¶ Notandū q̄ sapiētis est scire oīa vt ꝓtingit ex ꝓuidentia metaphisi.ꝛ cū scire sit p cām.i.posterioꝛ.sapiētis est euoluere causas reꝛ latētiuz.iō dicit Boe.ad pbiaz. Tui munerꝫ est euoluere causas. ¶ Notandū q̄ dicit pbiam paulisp sibi arrisisse. p ꝟ pbia inuit morē ꝛ habitū pboꝛ: q̄ audita simplicitate iperitoꝛ arrident eis ꝓgratulādo q̄ ipi cū auiditate sapiaz q̄rūt. ¶ Notādum ꝟm fabulas hydra fuit serpēs in lerna palude bīs plura capita:q̄ ruz vno succiso tria excrescebāt: quē cū Hercules sagittis interficere nō possz:greco igne ipm consumpsit. ¶ Sz qm̄ hec. Hic pbia ꝓmittit velle assignaꝛ cās.d. Q̄m̄ ꝟ nosse te eē q̄dā portio.i. ps tue medicine: q̄q̄ sim⁹ septi.i.ꝓclusi āgusto.i.breui limite tpis:tm̄ aliq̄d deliberare conabimur:sz si delectant oblectamēta.i.suauitates musici carmis.i.metri:oz q̄ differas paulisp.i.modicū hāc voluptatē donec ꝓtexo.i.formabo rōnes sibi nexas.i. ꝓiunctas ordine di. Boe. vt libet inq̄.i.vt tibi placet. Tūc pbia orsa.i.incipiēs loqui velut vt ab alio p̄ncipio ita disserit.i.disputauit. ¶ Notāduz p hoc q̄ di. Nos septi angusto limite tpis:innuit pbia pfitez materiā adeo esse difficilē q̄ totū tps pfitis vite qd breue est vix sufficit ad p̄dicta plenarie declarāda. ¶ Notan. q̄ dicit pbiam orsam fuisse ab alio p̄ncipio. illa q̄ pbia pri⁹ ꝓbauit deducunt ex hoc p̄ncipio q̄ deꝰ est pfectū bonuz: vltim⁹ finis oīum: que autem nunc vult demōstrare deducunt ex hoc principio q̄ deus est principium effectiuum omnium vt patebit. ¶ Oīm generatio reꝛ cunctoscq; mutabiliuz naturaꝛ ꝓgressus ꝛc. Hic pbia p sequitur intētuz volēs assignare cās q̄re bonis mala ꝛ malis bona ꝓtingāt:ꝛ p̄mo declarat quedam ad suam determinatōem necessaria. Scdo ponit suā determinatōem. scda ibi. Que ꝟo inq̄es. Prīo pbia determīat de,puidētia dīna ꝛ de fato. Scdo oñdit q̄ sunt ea q̄ fato disponūtur. scda ibi. Ea series. Prīo oñdit q̄d nomē sit diuina ,puidētia ꝛ q̄d fatū. Scdo tāgit differentiam inter ea assignando diffinitōes vtriusq;. Tertio ponit diuersas opiniones circa fatum. Quarto

Hydra

inſert quandā ꝯclusionē circa fatū ⁊ puidentiā. ſcōa ibi. Que licet diuersa. tertia ibi. Siue igit. q̄rta ibi. Quo fit. Primo dicit. gn̄atio oīm rerū cūctoſq; pgressus naturaꝝ mutabiliū: ⁊ q̄cquid aliquo mouet mō illud ſortit causas gn̄ationis ⁊ mutatois ⁊ ordinē gn̄atois ⁊ mutatois: ⁊ formas q̄bus generat vel mouet substātiales vel accidētales: oīa ista ſortitur ex stabilitate diuine mentis. Nec eīm mens diuina ꝯposita. i. stabilita in arce. i. in altitudine sue simplicitatis statuit reb⁹ gerendis. i. fiēdis multiplicem modū q̄ mod⁹ cū ꝯcupiscitur. i. ꝯsiderat in ipsa puritate diuine intelligētie. i. ſm eē qđ hz in intellectu diuino nominat puidētia. Cū ꝯo iste mod⁹ refert ad ea q̄ mouet ⁊ disponit a veterib⁹. i. ab antiq̄s fatū appellatus est. ¶ Nota. q̄ oīa a p̄mo sunt mutabilia. Aliqua mouent ſm substantiā: vt generabilia ⁊ corruptibilia: q̄tū ad illa dī. Oīm gn̄atio rerū. Alia aūt sunt mutabilia ſm locū ⁊ non ſm substantiā vt corpora celestia: q̄tus ad illa dicit. Cūctoſq; mutabiliuz naturarū pgressus. Alia sūt mutabilia solū ſm operationē. s. ꝙz intelligere nō ſm subam: nec ſm vbi ꝓpie sicut intelligētie q̄tum ad illa dī. Et q̄cqđ aliq̄ mouet mō Alr exponit q̄ in reb⁹ mutabilibus triplex est dispō. vna est q̄ trāseunt de nō esse ad esse ꝑ gn̄atōez q̄tū ad hoc dī. Oīm gn̄atio rerum. Aut res ꝑmanent in exīntia ꝑ aliqđ tp̄s postq̄ gn̄ate sunt: q̄tus ad illas dī. Cunctoſq; mutabiliū naturarū pgressus. Aut res ꝓcedūt de esse ad nō esse ꝑ corruptōez: q̄tus ad illas dī. Et q̄cqđ aliquo mouet modo. ¶ Notandum q̄ q̄dam dicunt fatum esse quandam dispositionem derelictā in reb⁹ inferioribus ex actione corpoꝝ celestiū ſm quā inferiora necessitantur ⁊ ꝓstringunt ad īmobiles effect⁹: et sic btūs Bre. in homelia epiphanie ip̄obat fatum dī. Absit a fideliū cordib⁹ vt fatū aliq̄d esse dicam⁹ sup. necessitans inferiora: q; oīa venirent ex necessitate. Alio mō accipit fatum, ꝑ dispōne rerū ſm quā res depēdet ex diuina voluntate ⁊ potestate. ⁊ sic fatum ꝯcreditur aliquid esse. Est ergo puidentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mente dīna q̄ cuncta inferiora sunt, puisa ſm statum sue nature. Fatum autē est dispositio dīna existens in reb⁹ mobilib⁹ q̄ singula ſnis annectunt ordinib⁹ vt magis patebit. ¶ Que diuersa esse facile liquebit. Hic ponit dr̄iam inter puidētiā ⁊ fatū assignādo diffinitōes vtriusq; Scdo oſtdit q̄vnum eoꝝ dependet ex altero ibi. Que ꙗz diuersa. Prio dī. Que duo. s. fatum ⁊ puidentiam diuinam liq̄bit. i. patebit diuersa siq̄s mēte ꝯsperexerit. i. cōsideraverit vtriusq; vim. i. naturam ⁊ essentiā: ⁊ diffiniens puidentiā dī. Prouidentia est ipsa dīna rō que est i summo ꝑncipe oīm rerum ꝯstituta: q̄. s. rō cuncta disponit. Tunc diffiniens fatum dicit. Fatum est dispositio īherens reb⁹ mobilib⁹. i. tpalib⁹: ꝑ quam dispōnem puidentia nectit queq; suis ordinib⁹. Tunc declarat istas diffinitiones ex ꝓprietatib⁹ vtriusq; intēdens q̄ puidētia cōplectitur oīa simul: sed manifestum est q̄ oīa nusq̄ sunt simul nisi in mente diuina: q̄ oz q̄ puidentia sit ratio existens in mente diuina. ad fatum vero spectat vt ea q̄ fato subduntur distribuant per loca ⁊ tpa: ita q̄ ordo fatalis quādam successionem tpalem importat. talis autē successio nō est nisi in ipsis reb⁹ mobilib⁹: q̄re oz q̄ fatum sit in reb⁹ mobilib⁹. Unī dicit in lra. Prouidentia nāq; cūcta ꝯplectit pariter: q̄uis diuersa ⁊ infinita. fatum vo digerit. i. diuidit singula distributa in

Mutabilia

Fatum

⁊ quicquid aliquo mouetur modo causas ordinē formas ex diuine mētis stabilitate sortitur hec in sue simplicitatis arce composita multiplicē reb⁹ gerēdis modū statuit: q̄ modus cū in ipsa diuine intelligētie puritate cōspicitur puidētia noīatur: cū vero ad ea que mouet atq; disponit refertur: fatū a veterib⁹ appellatū ē. ¶ Que diuersa eē facile liquebit siq̄s vtriusq; vim mēte ꝯsperexerit. Nam puidētia est ipa illa diuina ratio in summo oīz p̄ncipe ꝯstituta q̄ cūcta disponit. Fatū vero inherēs reb⁹ mobilibus dispositio ꝑ quā puidentia suis queq; nectit ordinibus. puidētia nāq; cūcta pariter q̄uis diuersa q̄uis infinita ꝯplectitur. Fatū vero singula digerit in motu locis formis ac tē-

motu locis formis ac p ⁊ tpib⁹:ita.s.vt hec tpalis explicatio q̄ ad fatū ptinet adunata ī cōspectu dīne mentis sit,puidētia.Eadē vo adunatio digesta.i.diuisa ⁊ explicata tpib⁹ q̄ successionē importantvocet fatū.¶ Notan.q: pri⁹ dixit ꝙ diffinitio rerū faciendaꝝ:vt est in intellectu diuino dī,puidētia:vt aūt refert ad res mobiles dī fatū.Possz alicui videri ꝙ fatū ⁊ puidētia significat eandē rē sub diuersis rōib⁹:iō pbia b excludēs oīdit ea realr distingui:ponēs diffinitōem vtriusq̄.

Cognitio dei

¶ Notandū ꝙ cognitio dei bz se ad res sicut cognitio artificis ad artificia.Sicut q̄ oīa artificia subdunt ordini ⁊ rōni artificis:sic necesse est oēs res subdi rōni ⁊ ordini dīne,puidētie:,pter qđ oīdit ꝙ puidētia est dīna rō q̄ cuncta disponit.

Dispositio

¶ Notā.ꝙ dispō q̄ ponit in diffinitione fati accipitur,p ordīe.Et dī iste ordo īherēs reb⁹ mobilib⁹ ad differētiā ordinis q̄ est in ipa rōe dīna:quē tā vocam⁹ puidentiā. Fm quē ordinē ,puidentia dīna ānectit q̄q̄ suis ordinibus.s.vt illa eueniant illo tpe:⁊ alia illo tpe.hec pri⁹:illa posteri⁹

¶ Que lz diuersa sint. Hic ostēdit ꝙ lz fatū ⁊ puidentia differāt: tñ vnū dependet ex altero dicēs.Que lz sint diuersa:tñ alterū dependet ab altero.s.fatū dependet ex,puidētia.nā ordo fatalis,pcedit ex simplicitate ,puidentie sicut declarat in sili dicēs.Sicut essi artifex puta edificato: formā faciende rei sicut dom⁹ mēte pcipiēs.i.,pspiciēs mouet.i.,pducit effectū opis.q̄ simplr ⁊ pñtarie,pspexerat mente s.formā dom⁹ cū suis ptib⁹ simul ducit p tpales ordines sup.ad effectū pri⁹ fundamētū:postea parietes:vltimo tectū.Ita de⁹ puidēria sua singulariter.i.simplr ⁊ stablr disponit oīa faciēda.sz fato.i.p fatū ea q̄ disponit tpalr admīstrat.

Prouidentia diuina

¶ Notā.ꝙ ,puidētia dīna bz esse in pria cā fatū vo ī reb⁹ causatis. Itē ,puidētia dīna bz motū vnicū:q: est in vno simplici.s.in mēte dīna. fatū aūt bz motū pluralitatis:q: in plurib⁹ causat⁹ bz eē. Itē fatū dependet a,puidētia dīna sicut effectus a sua cā:sz nō ecōuerso.Sicut essi forma rei artificiat dependet a forma pexīte in mēte artificis ⁊ nō ecōuerso.sic fatū dependet a ,puidētia dīna nō aūt ecōuerso.¶ Sīue igr famulātib⁹. Hic ponit diuersas opiniōes circa fatū ⁊ dicit.Sīue fatū exerceat q̄busdā spiritib⁹ famulātib⁹ dīne,puidētie:sīue fatū.s.exerceat aīa sīue tota natura inseruiēte,sīue exerceat motib⁹ celestib⁹ syderuz.i.corpoꝝ celestiū:sīue angelica vtute:sīue demonū solertia:sīue aliq̄b⁹ boꝝ vel oīb⁹:b est in certū.tñ istud est certe manifestū,puidentiā dīnaz eē īmobilēr simplicē formā rerū gerēdaꝝ.i. fiēdaꝝ.sz fatū eē mobilē nerū.i.dispōez ⁊ ordinē tpalē eoꝝ q̄ dīna simplicitas disponit eē gerēda.i.,producēda.

Fatum

¶ No.ꝙ fatū est tpalis dispō rerū inq̄tuz ea q̄ ,puisa sunt a deo,producunt ad effectū mediantib⁹ causis secundis āministrantib⁹.De quib⁹ causis diuerse fuerunt opiniones: q̄s Boe.tangit in lra:sz nullā earū affirmat.Nā quidā antiquoꝝ dicebāt fatū exerceri mediantib⁹ dīnis spiritib⁹ deo famulātib⁹.Alij dicebāt ipm exerceri ab aīa mundana:sicut Platonici. qđ alij exponunt de aīa būana:q: p ipam tanq̄ p cām scdam exercent act⁹ liberi arbitrij: q̄ sub dīna,puidētia cadunt.Alij dixerunt fatum exerceri tota natura inseruiente:intelligentes p totam naturam ꝓplexionem oīm elementoꝝ.Alij dicunt fatum exerceri motib⁹ corpoꝝ cele-

stium:sicut astrologi. Alij p̄uariā solertiā demonū. Et dicunt demones ī p̄positō spūs habitā es circa humectā ptē aeris ꝑm doctrinā quoꝝdā Platonicoꝝ:q̄ dīr cacodemones.i.malum scientes. Alij dicūt fatū exerceri angelica ȳtute. ¶ Vbi notan.q̄ in p̄ma opinione fatū nō exerceri mediantib⁹ spiritib⁹ deo famulantib⁹.qđ est intelligendū de spiritib⁹ oia disponētib⁹: sed īmobilr pmanentib⁹. Qđ aūt nō in q̄nta opinione fatū exerceri ȳtute angelica:intelligendū est de angelis siue spiritib⁹ applicātibus se diuersis locis missis in ministeriū. Angel⁹ eīm nunci⁹ interp̄tatur ⁊ est nomen officij nō nature ꝑm beatū Greg. ¶ Quo fitvt oīa. Hic infert quādā p̄clusionē circa fatū ⁊ p̄uidentiā. Scđo declarat eā ī exēplo:ibi. Nā vt orbiū P:rio di.ex quo dictū est fatū depēdere a p̄uidētia dīna.quo fit.i. ex q̄ sequit vt oīa q̄ subsūt.i.subiacēt fato etiā p̄uidētie sint s̄biecta cui etiā p̄uidētie ip̄m fatus subiacz:lz nō ecōuerso:q: q̄dā q̄ locata sunt sub p̄uidētia superāt seriē fati.s. ea q̄ īmediate p deus administrant sicut creatio rerū ⁊ gl̄ificatio creaturaꝝ rōnaliū. Ea vo q̄ sunt p̄pī q̄ p:ie dīnitati stabilr fixa.i.īmobilia:ꝫ excedūt ordiez fatal⁹ mobilitatis.i.mutabilitat⁹. ¶ Notā.q̄ q: fatū ꝺpēdet a p̄uidētia sic effect⁹ a sua cā:necesse est illa q̄ depēdēt a fato etiā a p̄uidētia dependere. Nō aūt ecōuerso:q: effect⁹ ii adquatur cause. P:rouidentia aūt ad dīuinū intellectū spectat:fatū vo ad ea q̄ in creatur⁹ gerunt. ¶ Nā vt orbū. Hic declarat illā p̄clusionem p exemplū di.quō q̄daz subiacent fato magis:q̄dam minus: ⁊ q̄dam totalr exceduntfatū. Secundo ex dictis p̄cludit habitudinem fati ad p̄uidentiā p q̄dā silia ibi. Igr vti est. Dicit p:rio.nā sicut orbiū.i.circuloꝝ vertētiū.i.mouētiū sese circa eūdē cardinē.i.axez ille q̄ est intim⁹.i. vicinio: siue p̄ximo: axi accedit ad simplicitatē medietatis.i.axis vel cētri:q: tardioꝝ motu mouet ⁊ iō magis accedit ad īmobilitatē axis ⁊ iste circul⁹ respectu exterioꝝ ꝫ se ad modū cētri circa qđ exterio: versat. vñ subdit q̄ est veluti q̄dā cardo.i.cētrū ceteroꝝ orbiū eē locatoꝝ circa quē ȳsent. Sic mediol⁹ īrota adheret axi ⁊ ē sic cardo q̄dā circa quē voluunt cāti ⁊ radij. Extim⁹ vo.i.vltim⁹ orbis exterio: rotat⁹. i. mot⁹ maiore ābitu tāto explicat āplioꝝ spacijs q̄to discedit a media īdiuiduitate pūcti.i.cētri. Si q̄d vo illi medio se p̄nectat:illud cogit.i.p̄pellit ī simplicitatē.i.ī mobilitatē axis ⁊ cessat diffūdi ⁊ diffluere p magnū spaciū. Silr rōe illud qđ lōgi⁹ a p̄ma mēte discedit sic creature corruptibiles maioꝝbus nexibus fati implicat.et tanto magis aliq̄d est liberū a fato:quāto vicinius petit.i.accedit illū cardinē rerū.s.deum.qđ si firmitati supne mētis beserit supergreditur necessitatem fati. ¶ No.q̄to magis entia sunt p̄pinqua p:rio causato minus sunt mutabilia:et q̄to remotioꝝ tāto magis mutabilia:qđ declarat p̄bia exēplo diuersoꝝ circuloꝝ ab eodē cen

Angelus

borū seu oībus fatalis series texitur:illō certe manifestū est īmobilē simplicēq̄ gerēdarū foꝝmā rerū eē p̄uidētiaz:fatū vero eoꝝū q̄ diuina simplicitas gerēda eē disponit mobilē nexū atq̄ ordinē tēporalē. ¶ Quo fitvt omnia q̄ fato subsunt p̄uidētie q̄ subiecta sint:cui etiā ip̄sus subiacet fatū. Quedā vero q̄ sub p̄uidētia locata sunt fati seriē superēt. Ea vero sunt q̄ p:ie p p̄qua diuinitati stabiliter fixa fatalis ordinē mobilitatis excedūt. ¶ Nā vt orbiū circa eūdē cardinē sese vertētiū q̄ ē īntimus ad simplicitatē medietat⁹ accedit. Ceteroꝝq̄ extra locatorū veluti cardo quidā circa quē ȳsent existit. extim⁹ ȳ o maiore ābitu rotat⁹ quāto a pūcti media īdiuiduitate discedit:tāto āplioꝝ spacijs explicat. Si q̄d vero illi se medio cōnectat ⁊ societ ⁊ in simplicitatē cogit:diffūdiq̄ ac diffluere cessat. Silr rōe qđ lōgius a p:ria mēte discedit:maioꝝbus fati nexibus implicat:ac tanto magis aliq̄d fato liberū ē:quāto illū rex cardi

nis ꝑfectius ꝑspicit. Quo fit vt ꝺuina quidē mens ipse fatū excedat. Ordo vero fatalis ꝑ immobilia ꝺuina ꝺispositus mobilitatē trahat. Nichil enim ꝑ se ipsum mouetur. Sed ꝺiuina quidē mens stabilis manens. Fatū vero ꝑ stabilem ꝺiuinitatis intuitum quodammodo stabile efficit. Quod ꝺum

tro ductoꝝ in qb⁹ circulus remotior a cētro est maior: ⁊ veloci⁹ mouet: q: maius spaciū ptran/sit in equali tempore. Qui aūt est vicinior cētro minor est ⁊ tardius mouet minus spaciū per/trāseundo. circuli ño medij medio mō se bñt: ⁊ est optima ꝓpatio centri circuli ad creatorē. si/cut em̄ cētrū est indiuisibile et ab ipso possent plures circuli ꝓcedere: ita creator vn⁹ et indiui/sibilis exñs infinita creat ⁊ gubernat. ¶ Igit vti ē. Dic pbīa ꝓcludit habitudinē fati ad ꝓuidē/tiā diuinā p q̄dā silia. ⁊ dicit. seri/nē vicin⁹ petit. Qđ si superne mēt⁹ beserit fir/mitati motu carēt⁹: fati q̄ꝫ supgredit necessita/tē. ¶ Igit vti ē ad itellectū rōcinatio: ad id qđ est id qđ gignitur: ad eternitatē tēp⁹: ad pūctū mediū circulus. ita est fati series mobilis ad ꝓ/uidētie stabilē simplicitatē. ¶ Ea series celuꝝ ac sydera mouet elemēta in se iuicē tēpat: ⁊ al/terna ꝓmutatōe trāsformat. Eadē nascētia oc/cidētiaq̄ oīa p similes fetuū: seminūq̄ renouat ꝓgressus. Nec actus etiā fortunasq̄ boīz in/dissolubili cārū ꝓnexione cōstringit: q̄ cū ab'im/mobilib⁹ ꝓuidentie ꝓficiscant exordijs: ipsas q̄ꝫ imutabiles necesse ē ee. Ita em̄ res optīe re/gunt: si manēs in diuina mēte simplicitas īde/clinabilē cārū ordinē ꝓmat. Nec vero ordo res/mutabiles ⁊ alioquin temere fluituras ꝓpria incōmutabilitate coerceat. ¶ Quo fit vt tāet/si vobis bunc ordinē mīme ꝓsiderare valētib⁹ cōfusa omnia ꝓturbataq̄ vid eantur: nibilomi/nus tamen suus modus ad bonuꝝ dirigens cū

tis pfitis ꝓteriti et futuri. Eterni/tas aūt est fine successione tota si/mul exīstens. Itez fatū habz se ad ꝓuidētiā sicut circulus ad me/dium pūctum. Ubi sciēdū q̄ cir/culus distendit et ꝑ partes diui/ditur mobilis exīstens: punctum autez est immobile et indiuisibile quia er ꝓrio euclidis. Punctū est cui⁹ pars nō est. ¶ Ea series celuꝝ ac sydera. Nic pbilosopbia osten/dit que sint illa que fato disponū/tur. Secūdo ꝓcludit q̄ ista que in/tellectui confusa vident in divina gubernatione sunt rationabiliter ordinata: ibi. Quo fit. Primo dic. ea series fati de qua dictuꝝ est mo/uet celum: ac ꝓ⁹ ⁊ sydera: tempe/rat elementa in se inuicem: ne to/taliter se corrūpāt et transformat ipsa alterna commutatōne: ita q̄

et aq̄ fiat aer ⁊ ecōuerso. ⁊ eadē series fati renouat oīa nascētia ⁊ occidētia. i. mouēria ꝑ sīiles ꝓgress⁹ fetuū q̄ ad aialia: ⁊ seminū q̄ ad vegetabīa. ⁊ b̄ series. i. fatū ēt ꝓstrigit i dissolubili cō/nexiōe cārū act⁹. i. opatōes ⁊ fortūas boīz q̄ oēs res cū ꝓficiscant. i. ꝓcedāt ab exordijs dīne ꝓuidētie ncce ē ipas ee imutables. Ita em̄ res optīe regūt. i. gubernāt: si simplicitas manēs in diuina mente ꝓmat. i. explicet indeclinabilē ordinem causaꝝ. Dic autez ordo diuine ꝓ/uidentie coerceat ꝓpria incommutabilitate res mutabiles et alioquin temere. i. casualiter fluituras. ¶ Notandū q̄ fatum consideratur dupliciter. Uno modo vt est in causis secundis quarum ordo et dispositio dicitur fatum. et sic fatum est mobile et res fato subiacen/es sunt mobiles. Alio modo consideratur fatum ꝑm q̄ dependet a ꝓuidentia diuina que omnino immobilis est: ⁊ sic fatū sortit̄ imobilitatē: et sic etiā res fatales: et sic ꝑm substantiā sunt imo/biles. ¶ Notādū q̄ si aliquid possit declinare ab ordine diuine ꝓuidentie: tūc ꝓuidentia diuina deficeret a suo effectu: ⁊ hoc redūdaret in impotētiā regētis. Et si dicis. oīa subiacēt ꝓuiden/

Fatum

tie dine. ergo oia eueniunt ex necessitate. Dicēdū q nō: q: deus ꝓuidet res sicut sunt future. q̄dam ꝓuidet necessario euenire ⁊ q̄dā cōtingenter: et de hoc videbit magis in quinto huius. ¶Quo fit. Dic pbia ostēdit q ea q̄ apparēt in reb⁹ ꝓfusa in diuina gubernatōne sunt ordinata di. Quo fit. i. ex hoc q diuina ꝓuidentia ineuitabilē ordinem rebus cōstituit: sequitur vt tam etsi. i. q̄uis vobis minime valentib⁹ ꝓsiderare hunc ordinez rerū videantur omnia confusa et perturbata: nihilomin⁹ tamē modus suus. i. ordo ꝓprius diuine ꝓuidentie disponit cuncta dirigēs ea ad bonū. nihil enī est qđ fiat cā mali: nec etiā ab ipsis ĩprobis quos bonū querētes ꝓrau⁹ error euertit vt ꝓri⁹ demōstratū est: nedū. i. multomin⁹ ordo fatalis ꝓficiscēs de cardine summi boni. i. ab ipso deo ōflectat a suo exordio. i. a deo q̄ est finis ⁊ ꝓncipiū oīum.

Odalum

¶Nota q dicit malos nihil facere causa mali: cuius oppositū ꝓz. multi enī mali seipsos interimūt. dicendū q nullus operatur respiciēs ad malum quia oia bonū appetūt. Si quis autem malū opat hoc contingit sub fantasia boni. Nam aliqs in magna anxietate existēs estimat esse bonum fugere anxietatē: ⁊ nihil aliud ipse considerans sequit hanc estimatōem seipm interficiens: ⁊ talis ꝓpriuās se bono ducitur fantasia boni: q: ꝓ tunc putat bonum esse effugere anxietatē ꝓpriatōe vite. ¶Que ẏo inquies potest vlla iniquior esse confusio. ¶Dic pbia soluit questionē quare bona malis ⁊ mala bonis contingant. Et ꝓmo hoc ostēdit in generali. Scdo magis ī speciali: ibi. Sed si aliqs. Prīo assignat cām p̄dicti accidētis ex defectuoso iudicio boīm. scdo ex ꝓtrario iudicio dei ⁊ boīz: ibi. Nam vt pauca. Prīo facit qđ dictū est. Scdo declarat se per sile: ibi. Non enī dissimile. Prīo dico Botu iniqs q̄ pōt esse vlla iniqor ꝓfusio q̄ vt bonis aliqñ ꝓspa aliqñ aduersa eueniāt: cum semp bonis deberent ꝓspera euenire. ⁊ malis per ꝓtrariū aliqñ ꝓtingāt optata: aliquādo odiosa: cū semp malis ꝺeberēt odiosa euenire. dicit pbia. Num ꝓ nūquid boīes degūt id est viuūt ea integritate. i. integro iudicio mētis: vt necesse sit eos eē ꝓbos vel ĩprobos q̄s ipsi censuerint. i. iudicāt esse tales. Atqui ꝓ certo in ꝺ depugnāt. i. ꝓriant iudicia boīm: vt quos alij sup. iudicāt dignos p̄mio: alij arbitrātur dignos supplicio: ſz ꝓcedam⁹ vt aliqs possit discernere bonos ve ꝓ vel malos. Num ꝓ nūquid ipse poterit intueri illā intimā temperiē. i. interiorē ꝺitionem ⁊ qualitatē aīoꝝ veluti solet dici in corpib⁹. q. d. Ego loquor de animis sm quod boīes consueuerūt loqui de corpib⁹. ¶Notandū q ꝓpter defectuosum iudiciū boīm ꝓtingit q̄ iudicāt eos esse bonos q̄ mali sūt ⁊ ecōuerso. si ergo iudicāt malos esse bonos ⁊ si illis eueniāt mala putāt bonis euenire mala. et si bonis quos iudicāt malos eueniāt bona: putāt malis euenire bona. Et ideo etiā sepe putāt bonos deꝑmi cū mali deꝑmuntur iudicātes malos esse bonos: ⁊ putāt malos extolli cū boni extollūtur: q: iudicāt bonos eē malos. ¶Nō enī dissimile ē miraculum.

cta disponit. Nihil est enī quod mali causa nec ab ipis quidē ĩprobis fiat quos vt vberrime demōstratū ē bonū querētes ꝓrau⁹ error euertit nedum ordo de summi boni cardine proficiscens a suo quēq⁹ deflectat exordio. ¶Que vero iniqs pōt vlla iniquior esse ꝓfusio: q̄ vt bonis tū aduersa tū ꝓspera: malis etiā: tū optata: tuz odiosa cōtingant? Num igit ea mēs integritate boīes degūt: vt quos ꝓbos ĩprobosue censuerint: eos quoq; vti existimāt esse necesse sit. Atq̄ in hoc boīz iudicia ꝺpugnāt: vt quos alij ꝓmio: alij supplicio dignos arbitrant. Sed cōcedamus vt aliquis possit bonos malosue discernere. Nū igit poterit intueri illā intimā tēperiē velut ī corpib⁹ dici solz aīoꝝ. ¶Nō ei dissimile ē miraculū nesciēti cur sānis corpib⁹: bis quidē dulcia: illis ẏo amara ꝓueniāt. Cur egri etiā q̄dā leuib⁹ quidā vero acrib⁹ adiuuantur.

Liber quartus Prosa sexta.

Dic pbia declarat se p simile di. Istud miraculū nō est dissimile: imo ēvalde file ad ppositū nescienti alicui cur sanis corpib⁹: bis ꝓueniāt dulcia: bis amara: etiā nesciēti alicui cur q̄dā egri adiuuāt leuib⁹: q̄dā acerbis lz bocvideat mirū nesciēti: tñ medic⁹ de b̄ mīme mirat q̄ dignoscit modū ⁊ tēperamentū sanitatis ipsi⁹ egri ⁊ cām egritudis: sic file lz bō ignoret q̄d ꝓueniat bonis ⁊ malis: tñ de⁹ q̄ est scrutator cordiū ista cognoscit videns ꝙ bonis aliq̄n ꝓueniūt aduersa: malis q̄q̄ ꝓspera. ⁊ō sic eis distribuit: ⁊ boc est qđ subdit applicādo file itu dinē ad aīm dicēs. Quid em̄ aliud vī. i. apparet esse sal⁹ aīoꝝ q̄ pbitas. Quid aliđ est egritudo aīoꝝ q̄ vicia. Et q̄s ali⁹ seruator est bonoꝝ ⁊ depulsor maloꝝ q̄ deus rector ⁊ medicator mētiuz. Qui cuz respicit ex alta specl'a, puidētie ip se cognoscit q̄dvnicuiq̄ ꝓueniat: ⁊ qđ iā nouit ꝓuenire b̄ accōmodat binc. i. ex q̄ qđ dictū est fit insigne miraculū ordis fatalis. i. fit illud qđ admirant boies in ordine fatali. cū a sciēte. i. a deo illud gerit i. fit qđ ignorātes stupeāt. i. admirant. ¶ Notan. ꝙ est bona ꝓpatio sanitatis ⁊ egritudis corpalis ad medicū: ⁊ pbitatis ⁊ vicij aīoꝝ ad deū. sic em̄ medic⁹ cognoscēs causas sanitatis ⁊ egritudis scit quid ꝓueniat sanor egro alijs ignorāti b⁹ ⁊ mirātib⁹. Sic de⁹ cognoscens q̄litatē animoꝝ scit q̄d bonis ꝓueniat ⁊ q̄d malis, pspera: bonis aduersa: ⁊ q̄ stupēt ignorātes. ¶ Notan. ꝙ specl'a dī loc⁹ alt⁹ aptus ad circūspiciēdū. ⁊ q: de⁹ p puidētiā oīa circūspicit: ⁊ō file itudinarie ipsa, puidētia dī specula. ¶ Notā. ꝙ q: boies ignorāt q̄ fūt bonivl' mali: ignorāt etiā q̄d vnicuiq̄ ꝓueniat: ⁊ō aliq̄ credunt ꝓuenire bonis q̄ ꝑz iudiciū dei eis nō ꝓueniūt. et ⁊ō boies mirant q̄re de⁹ eis nō attribuat q̄ vident eis attribuēda. ⁊ō di. pbia. Et dictis ꝓtingit b̄ miraculū ꝙ ignorātes stupēt q̄ fiunt a deo sciēte. ¶ Nā vt pauca. ¶ Dic pbia ostdit ꝙ bonis mala ⁊ malis bona ꝓtigūt ex ōrio iudicio dei ⁊ boīm di. Ut ego pauca pstringā q̄ būana rōz accipe de dīna pfūditate illud sup. declarabo. ¶ Boeti de b̄ sup. boie quē tu putas eē iustissimū ⁊ seruantissimuz equi. i. equitatis: diuersum vī. i. al'r vī puidentie scienti oīa. i. deo. qđ ꝓfirmat auctoritate Lucani q̄ describēs bellum inter Pōpeiū ⁊ Iuliū cesarē: cuz q̄rerēt ab eo cui⁹cā esset iustior dixit, victrix cā deis placuit: ꝛvicta Catoni. vñ dicit victricē cām. s. Julij cesaris placuisse dijs: victā vo cām. s. Pōpeij placuisse Catoni āmonuit Lucan⁹ nr̄ familiaris. Et quo ꝓcludit ea q̄ ꝑ spē boīm veniūt eē ꝓfusionem in opinione boiz: nō tñ in re di. Quicqđ igr videas geri. i. fieri vel euenire ꝓtra spē bonis cām ignorātis: hic. i. in reb⁹ est rect⁹ ordo: sed opinioni tue est puersa ꝓfusio. ¶ Notan. ꝙ Latbo vticēsis, ꝓpter suā sapiaz ⁊ vtutē marie fuerat auctoritatis in ppło. Cuz aūt Juli⁹ pugnaret contra Pōpeiuz cito iudicauit Pompeiū esse iustū attribuēs sibi cām victricē. Alij aūt iudicabant Juliū cesarē esse iustuz attribuētes sibi cām victricem. Et quo ptz ꝙ de eodē contrario modo iudicabant dij ⁊ boies sapiētes q̄ Catonem seq̄bantur. ¶ Bz fit aliquis. Dic pbia assignat cau

Atboc medicus q̄ sanitatis ipsi⁹ atq̄ egritudinis modū tēperamētūq̄ dignoscit mīme mirat. Quid vero aīoꝝ aliud salus videt eē q̄ pbitas? q̄d egritudo q̄ vicia? Quis em̄ alius vel seruator bonoꝝ vl' maloꝝ đpulsor q̄ rector ac medicator mētiū deus. Qui cū ex alta puidentie specula respicit quod vnicuiq̄ cōueniat agnoscit: ⁊ qđ cōuenire nouit accōmodat. binc iā fit illud fatalis ordinis insigne miraculū: cū a sciente geritur qđ stupeant ignorātes. ¶ Nam vt pauca que valet ratio humana de diuina pfunditate accipere perstringā: đ boc quē tu iustissimū ⁊ equi seruantissimū putas oīa sciēti puidentie diuersuz videtur ⁊ victricē quidē causam dijs. Victā vero Catoni placuisse familiaris noster Lucan⁹ āmonuit. Dic igit q̄cq̄d citra spem videas geri: rebus quidē rectus ordo est: opinioni vero tue puersa ꝓfusio. ¶ Sed sit

Specula

sas speciales ꝙre bonis ⁊ malis indifferenter eueniunt nunc ꝓspera nunc aduersa. Scdo excusat se de ampliori ꝓtractatione hmõi causaꝝ. Scda ibi. Neqꝫ enĩ pbas. Primo declarat intẽtũ suũ de bonis. scdo de malis: ibi. Nam id qꝫ. Primo assignat cãm ꝙre aliqb⁹ bonis nõ eueniunt mala. Scdo ꝙre aliqñ ꝓtingunt eis maia: ibi. Aliis mixta. Primo ostendit ꝙre bonis nõ ꝓtingãt mala. Scdo ꝙre ꝓtingant eis qñqꝫ bona: ibi. Fit autem. Primo assignat duas causas ꝙre bonis nõ eueniant mala. Scda ibi. Est ali⁹. Prima cã est infirmitas animi alicui⁹ boni cui si aduenirꝫ aduersitas ipe deterioraretur. vnde di. ĩ lra. Sꝫ sit. i. ponam⁹ ꝙ aliqs sit ita bñ morat⁹. i. morigerat⁹ ꝙ diuinũ ⁊ humanũ iudiciũ consentiant de eo: forsan ipse est infirm⁹ virib⁹ animi nõ potẽs resistere aduersitatib⁹. Cui si eueniat qd. i. aliquid aduersi: fortitan definet colere innocentiã. i. exercere virtutes per quã non potuit. i. nequit retinere fortunã: qr imputabit sue innocentie ꝙ prosperitas sua recessit. quẽadmodũ legit de Job cuius uxor sua improperabat di. Adhuc pmanens in simplicitate tua bñdic ðo ⁊ morere. parcit itaqꝫ illi sapiens dispẽsatio. i. puidẽtia dei quẽ aduersitas possit facere deteriorem nec patit eum laborare aduersitate cui nõ ꝓuenit. ¶ No. ꝙ quidam boni sunt ita ibecilles aĩ ꝙ ex modica tentatiõe aduersitatis mutarentur: qð vidẽs de⁹ pcit ipsis ne eos aduersitate deiciat. vñ apls. Fidelis de⁹ q nõ patit vos tẽtari vltra id qð potestis. ¶ Est ali⁹ cunctis ỽtutib⁹ absolut⁹. Hic assignat aliam cãm ꝙre qbusdã bonis non adueniant mala di. Est ali⁹ bõ absolut⁹. i. pfect⁹ cunctis ỽtutibus ⁊ sanct⁹ ⁊ prim⁹ deo: hunc dominez ꝓtingi. i. tangi quibuslibet aduersis puidentia sup. diuina iudicat nepbas adeo. i. intantũ vt nec sinat ipm agitari morbis corporeis qð ꝓfirmat auctoritate cuiusdã pbi di. Nam vt ait qdam pbs excellentior me: cui⁹ auctoritatẽ ponit in greco q tñ sonat in latino. Corpora sua viri sancti. i. sacri edificauerunt ỽtutes sup. preseruãdo ipsa ab aduersis. Aute ꝓ sedver⁹ vir sacerdotalis nõ laborat sup. in psperis. ¶ Notandũ ꝙ scda cã ꝙre aliquib⁹ non aduenit aduersa est excellens sanctitas ipsorum. sicut enĩ de⁹ excellenter malos non tñ punit in futuro: sed etiam in presenti: sic aliquos excellenter bonos non tñ pmiat in futuro: sed etiam in presenti ab aduersitate custodit. ¶ No. quare pbia dicat qdam excellentior me di. cum nullus sit excellentior pbia. dicendum ꝙ lra debet sic exponi. nam quidam pbus excellentior aliis pbis sophis me. i. per me pbiam di. ¶ Fit autem sepe. Hic ostendit quare bonis sepe contingãt bona di. Fit autem. i. contingit sepe vt summa rerum gerenda. i. principatus gerendi res deferatur. i. ꝓcedatur bonis. i. pbis: nõ tñ ꝓpter vtilitatem bonorum boĩm: sꝫ vt improbitas exube-

aliqs ita bene morat⁹: vt de eo diuinũ iudiciũ pariter humanũqꝫ consentiat: sed est animi viribus infirmis: cui siqd eueniat aduersi desinet colere fortitã innocentiã: ꝓ quã nõ potuit retinere fortunã. Parcit itaqꝫ sapiẽs dispẽsatio ei quẽ deteriorẽ facere possit aduersitas: ne cui nõ ꝓuenit laborare patiat. ¶ Est ali⁹ cũctis ỽtutib⁹ absolut⁹ sctũsqꝫ ac deo prim⁹. Hũc ptigi qbus libet aduersis nepbas puidẽtia iudicat: adeo vt nec corporeis quidẽ morbis agitari sinat. Nã vt quidã me qꝫ excellẽtior ait.

Vir aũt sacerdotalis verus non laborat: sctĩ viri corpa aũt sua edificauerũt ỽtutes. ¶ Fit aũt sepe vt bonis summa rez gerẽda deferat: vt exuberãs retũ datur ĩprobitas. Aliis mixta qdã ꝓ aĩoz qlitate distribuit. Quosdã remordet ne lõga felicitate luxuriẽt. Alios dur⁹ agitari: vt ỽtutes aĩ patiẽtie vsu atqꝫ exercitatõe ꝓfirmẽt. Alij pl⁹ equo metuũt qð ferre pñt. Alij pl⁹ equo despi-

rans.i.abūdans malox retūdaf.i.opescaf vel repmaf.Tūc assignat cām q̄re bonis qfiq; eou tingāt mala di.Alijs.i.bonis de⁹ distribuit quedā mixta.i.nūc bona nūc mala ꝓ q̄litate aīox. quosdā em̄ bonos de⁹ remoxdet aduersitatib⁹ ne luxurient.i.supbiāt lōga felicitate.i.prosperi tate.Alios bonos patif agitari.i.vexari duris.i.aduersitatib⁹:vt ipa dura cōfirment virtutes aī ipsoxvsu ⁊ exercitatiōe patientie:vt ps̄ ī Job.Alij plus equo metuūt qō bene ferre possūt: sic Thomas foxmidauit igressū ī die dicens.Dñe mitte me q̄ vis ꝑ terq; ad īdos.Alij pl⁹ eq̄ despici ūt qō ferre ñ possūt:q: q̄si ꝑsumē do despiciūt tētatōes q̄s tñ ferre nō possūt:vt sctūs Petr⁹ q̄ di.Et si oportuerit me mori tecū ñ te ne gabo.q̄ ad tētatōez ⁊ accusatōem ācille xp̄s negauit.bos vtrosq; du cit.i.tētat.tristib⁹.i.aduersitatib⁹ ī exprimētū sui.i.ī recognitōez sui vt sciāt q̄d possint ⁊ q̄d ñ possint. ⁊ nōnulli.i.alicq emeft p̄cio mortȝ venerādū nomē scī:sic martyres Quidā ierpuḡbiles supplicijs ptu left ceterȝ exēplū vtutē eē inictā a malf.q̄ oia q̄ recte ⁊ disposite fi ant ex eox bono q̄b⁹ accedēvidēf nllā ē dubitatō.¶ Notādū q̄ q̄daz pl⁹timēt q̄ timē ꝺberēt aliqnā ad uersitatē.De q̄b⁹ dx ī psalmo.Tre pidauerf tiorevbi nō erat tior.Ta lib⁹ de⁹ immittit aduersitates q̄b⁹ resistūt:vt cogfcāt se gf̄a dei posse resistē ei quod tiebāt.Alij aūt ꝑsu mētes de ꝓpijsvirib⁹ ꝺspiciūt tē tatōes:q̄si potētes resistē eis.Ill⁹ de⁹ tētationē imittit ⁊ pmittit eos succūbē:vt cogfcāt q̄ fragil⁹ sit bu mana natura sine dīna gf̄a.¶ Nā illō q̄s.Dic assigt cās q̄re malf q̄si q̄s bōa:q̄siq; mala ꝓtigāt.Prio o stēdit q̄re malf ꝓtigāt mala.Secdo quare bona:ibi.Leta vero.Prio dicit.Ex eisdez causis ducitur id ē probatur q̄ improbis nūc proue niunt tristia:nūc optata.Sed de

tristibus que malis eueniunt nemo miratur:quia omnes existimāt eos scilicet malos esse me ritos id est dignos malo quoxuz maloxuz supplicia ceteros deterrent terroxe retrabunt a scele ribus:et ipsos scilicet malos emendant quibus inuebuntur supplicia.¶ Notanduz q̄ philoso phia innuit tres causas quare malis eueniunt mala.Prima est: quia omnes homines estimāt eos dignos malo.Secundo quia per supplicia maloxuz:alij a malo retrabuntur.Tertia causa quia mali supplicijs emendantur.¶ Leta vero magnum.Hic assignat causas quare malis bo na eueniant.Secundo soluit tacitam obiectionem:ibi.Nam vt probis.Primo dicit.Leta ve ro idest prospera que malis eueniunt loquūtur.i.indicant bonis magnuz argumentum quid iu dicare debeant de hmōi felicitate quam sepe cernant famulari improbis.habēt em̄ probi ex hoc certissimū argumentū q̄ illa nō est vera felicitas q̄ malis aduenit:sed falsa deceptio.Tūc assignat ꝑmaz causaz quare deus malis cōcedit bona ⁊ pspera:qui quidez mali ꝑ pspera ꝑseruantur a peioxibus sceleribus ne fiāt fures vel raptoxes.Et dicit.In qua re q̄ malf eueniant

pspera. illud credo dispensari. i. dispensatõe ordinari: q̃ fortitan natura alicui⁹ mali tã pceps ẽ ad malũ ꝛ importuna: vt inopia rei familiaris. i. paupta[illegible]ossit eũ exacerbare. i. puocare in scelera. s. ad furtum vel ad rapinã. Dui⁹ morbo diuina ꝓuidẽtia medeꝛ remedio collate pecunie. Tunc assignat secundã cãm talẽ: q̃ ideo malis eueniũt ꝓspera vt ꝓsperitate emendẽt vitam: quasi timentes ne ꝓpter maliciam amittãt ꝓsperitatẽ. Hũ dicit. Dic. i. aliquis malus spectãs i. cõsiderans cõscientiam suã fedatã. i. maculatã ꝓbris. i. vitijs: ꝛ ipe cõparans secũ fortunã. i. ꝓsperitatẽ suã fortitan ptimescit ne cui⁹ ei iocũd⁹ vsus ẽ fiat trist⁹ amissio. Mutabit igit mores: ac dũ fortunã metuit amittere nequitiã derelinquet. Alios in cladẽ meritã ꝓcipitauit idigne aucta felicitas: q̃busdã ꝓmissuz puniẽdi ius: vt exercitij bonis ꝛ malis essz cã supplicij. ¶ Nã vt ꝓbis atq; iꝓbis nulluz fedus ẽ: ita ipsi inter se iꝓbi nequeũt cõuenire. Quid ni cũ a semetipsis discerpẽtib⁹ cõscientiã vitijs quiq; dissentiãt: faciantq; sepe que gesserint nõ fuisse gerẽda decernãt? ¶ Et quo sepe illa summa ꝓuidentia ꝓtulit insigne miraculũ: vt malos mali bonos facerẽt. Nã dũ iniq; sibi a pessimis q̃dẽ ꝓpeti videnꝯ noxiorũ odio flagrãtes ad virtutis frugẽ rediere: dũ se eis dissimiles studẽt esse quos oderãt. sola est eñ diuina vis cui mala q̃z bona sunt: cũ eis cõpetenter vtẽdo alicuius boni elicit effectũ. Ordo

nota bonos boetius

ꝛ secũ fortunã suã ꝓparãs: fortitã ꝓtimescit ne cui⁹ ei iocũd⁹ vsus ẽ fiat trist⁹ amissio. Mutabit igit mores: ac dũ fortunã metuit amittere nequitiã derelinquet. Alios in cladẽ meritã ꝓcipitauit idigne aucta felicitas: q̃busdã ꝓmissuz puniẽdi ius: vt exercitij bonis ꝛ malis essz cã supplicij. ¶ Nã vt ꝓbis atq; iꝓbis nulluz fedus ẽ: ita ipsi inter se iꝓbi nequeũt cõuenire. Quid ni cũ a semetipsis discerpẽtib⁹ cõscientiã vitijs quiq; dissentiãt: faciantq; sepe que gesserint nõ fuisse gerẽda decernãt? ¶ Et quo sepe illa summa ꝓuidentia ꝓtulit insigne miraculũ: vt malos mali bonos facerẽt. Nã dũ iniq; sibi a pessimis q̃dẽ ꝓpeti videnꝯ noxiorũ odio flagrãtes ad virtutis frugẽ rediere: dũ se eis dissimiles studẽt esse quos oderãt. sola est eñ diuina vis cui mala q̃z bona sunt: cũ eis cõpetenter vtẽdo alicuius boni elicit effectũ. Ordo

natura pleni⁹ vna fac. Per nimios est⁹ gelidas trãsit ad vndas. Sicq; ꝓ oppõitũ dulcia q̃rit bõ. ¶ Nã vt ꝓbis atq; iꝓbis. Dic soluit quãdã obiectionẽ. scdo infert quãdã ꝯclusionẽ ibi. Et q̃ sepe. Primo dic. Alicꝭ dicerz. dixisti q̃ malꝰ ẽ ꝯcessũ ius puniẽdi vt sint cã supplicij alijs malꝰ boc nõ videt vez: q: malꝰ nõ punit malũ cũ sint similes. Hoc soluit pbia dicẽs. Sic ꝓbis ꝛ iꝓbis nulluz est fed⁹. i. ꝯcordia: q: semp iuicẽ ꝯtrariant. ita ipi iꝓbi nequeũt iter se ꝯuenire. Quid ni. i. quare nõ essz ita cũ quiq; i. q̃libz mali dissentiãt a semetipsis vitijs discerpẽtib⁹. i. distrabẽtibus ꝯsciẽtia ipsoz. ꝛ sepe mali faciãt q̃ cũ gesserit. i. fecerit decernãt. i. iudicẽt nõ fuisse gerenda. i. facienda. ¶ Notandum q̃ intantum aliquis est bonus inquantum seruat ordinem in vltimum finem: qui finis est summum bonum. et quia illum ordinem in vltimum finem omnes boni seruant: ideo omnes boni in eo q̃ boni inuicem sunt concordant. mali autem quia hunc ordinem non seruant et a semetipsis discordant sibi mutuo concordare non possunt ꝛc. ¶ Et quo sepe summa illa. Hic infert quandam conclusionem dicens. Et quo mali puniũt malos: ex hoc illa summa prouidentia id est diuina protulit insigne miraculum scilicet vt mali facerent malos bonos: quod declarat. Nam dum quidam mali videntur perpeti iniqua a pessimis flagrantes id ẽ ardentes odio noxiorum id est damnatorũ suoruz supple mali rediere. i. redierunt ad frugem.

virtutis.i.ad vtilitatem:dū tales studeant se esse dissimiles illis malis quos oderant.⁊ addit.sola diuina vis talis est:cui mala sunt bona id est cedunt in bonum sicut cum malus facit bonuz malum.vnde subdit.Cum deus vtendo cōpetenter eis scz malis elicit effectū alicui⁹ boni. Ordo enī fatalis cuncta ꝓplectit:vt qđ discesserit ab assignata rōe ordinis.s.mali:hoc tamē licet relabatur in aliuz ordinez scz boni:ne in regno ꝓuidētie dei liceat:quid id est aliquid temeritati.i.inordinationi.⁊ ponit auctoritatez in greco que tm̄ sonat.fortissim⁹ ī mundo de⁹ cuncta peregit. ¶ Notāduz ꝙ bonū ꝓueniēs ex malicia imꝓbozū nō est imputādū ipsis imꝓbis: sed tm̄ diuine virtuti q̄ nouit ex malē efficere bona.⁊ licet deus malū dirigat ad bonū sua intentiōe ⁊ potestate:non tm̄ homo ideo nō est extra culpaz q̄ illud malū agit mala intētione ¶ Notandū ꝙ alius est ordo naturalis:alius ordo a deo ꝓuisus. Ordo naturalis est vt deū ⁊ ꝓximuz diligamus:ordo ꝓuisus est tēporalis rerū dispositio q̄ fatū vocat ⁊ licet ordinē naturalē sepe dimittam⁹ aliquid plus deo diligēdo ⁊ ꝓximū odiēdo tm̄ ordinē ꝓuisū a deo nusq̄ effugiet:q: nunq̄ alicui ꝓuenit q̄ deus ꝓuidet:vt si aliqđ recedit ab ordine naturali relabitur in alium:vt si aliquid est malū quo ad materiam:ipsum est bonū in comparatione ad iusticiam ita ꝙ in regno diuine ꝓuidentie:nihil relinquitur temeritati ideſt in ordinationi. ¶ Necz enim phas est bomī ingenio comꝓrehendere vel sermone explicare cunctas machinas ī.causas vel dispositiones diuini operis:hoc tm̄ sufficiat respexisse ꝙ de⁹ ꝓditor.i.ꝓductor naturaz disponat cūcta dirigēs ad bonū. Et dū idē ꝓductor sup. festinat retinere ea q̄ ꝓtulit.i.ꝓduxit ī similitudie sui sup.elimiat.i.ꝓpicit:p seriez.i.p ordinez fatal' necessitatz oē malū de terminis sue publice rei.i.mūdi q̄ fit vt mala q̄ creduntur abūdare ī terris si spectes.i.cōsideres ꝓuidentiā disponentē nihil ꝓpendas vsq̄ esse mali. Tūc īuocat Boe.ad ꝓsolationē metricā di.video te esse oneratū pōdere q̄stionis q̄ difficilis est ⁊ fatigatuz ꝓlixitate ozonis expectare aliquā dulcedinē carmis:igit accipe haustū dulcedis metrice:quo refect⁹.i. recreat⁹ firmiter ꝓtendas in vlteriora. ¶ No.ꝙ dicit malū nusq̄ eē in cōpatiōe ad diuinā ꝓuidētiā:q: malū nō est aliqua natura nec aliqua res.omis enī natura et res appetit suā pfectōez cū aūt appetibile bēat rōnem boni:si malū esset natura: ⁊ res appetens pfectōez malū eēt bonū. ¶ Notādū ꝙ nullū est malū simplr ⁊ totaliter in mūdo q̄n in cōparatatōe ad diuinā ꝓuidētiā habeat rōnez boni.vñ expedit multos defectus cōtingere in vniuerso ne multa bona tollant. Si enī ñ corrūpet aer:ignis non ꝓseruaret:nec vita leonis ꝓseruaret nisi occideret agn⁹ vl'asin⁹:nec laudaret iusticia nec patiētia:si nō eēt imq̄tas:ex q̄ pz ꝙ mlta ī ꝓpatōe ad nos sūt mala q̄ ī ꝓpatōe ad dinā ꝓuidētiā oia disponētē fz ꝙ meli⁹ ꝓpetūt vniuerso bona sunt.

Ordo

Malum

Liber quartus Prosa sexta.

Assensus

Officium

Partes

Munia
Munera

Supia in v

Exhausti

Hydra

Fatum

Casus
Predestinatio

TAe ẽ inquã ⁊c. Quoniã ea dũtaxat dicẽ istitui q̃ aut neglecta aut nõ satis diligẽter dicta sũt in alijs cõmẽtarijs:ideo ne hic quidẽ lõgus ero. Tui muneris.i.tui b̃ ẽ phi sici officij est. Nã officiũ.partes.munia et munera et etiã mun⁹ p:o eadẽ re fere sed diuersis de causis accipi solent. Officiuz enim dicitur quãdo quis id facit ob quod faciendũ ipe factus aut istitutus videt. Sicut officiũ cãtoris ẽ cãtare. philosophia causas latẽ tes rerũ iuestigare. Partes aũt dicũt que cuicz specialit agenda sũt. tractũcz ẽ a comedis.i.co mediarũ actoris⁹:qui inter se participãt actionẽ totã. vñ cũ dico aliquid eẽ mearũ ptiũ:signi/ fico illud officio meo specialit assignatũ. Munia olim vnde et municeps et municipia: et nũc munera dicebant q̃ singulis agenda aut gerẽda dant:sic ꝙ mun⁹ quoddã aut p̃stant aut acci/ piũt ita faciendo. Queso vti binc.vti.i.vt binc.i.de his rebus:discernas.i.seoꝛsũ iudices et di/ sputes. Ad rem me inquit omniuz quesitu maximã.quesitu.i.ad inquirendũ vel vt inquirat.ma ximã.i.difficillimã. Est em̃ ly q̃situ hic posterius supinũ. Posterioꝛa aũt supina vt docet valla nõ cõstruũtur cũ verbis vel participijs motũ de loco significãtib⁹:imo nec cũ quibuscũcz alijs: nec casũ regũt:sed absolute ponũt in significatione passiua:et id cũ noibus adiectiuis sine p:e positione. vt pulch:ũ aspectu. obscenũ visu. difficile factu ⁊c. Cui vir exhausti quicꝗ satis est. Exhausti est hic gti casus a ntõ exhaustũ.male em̃ scribũt plurimi sz ĩpitissimi exhausisti. Nam sensus est:cui sup.rei.i.ad quã rez vir quicꝗ.i.aliquid exhausti.i.exhauriendo impensi laboris satis est. Vbi aiaduertes sepe in passiua significatione marie vbi substantiã signam⁹ pticipia etusmõi poni: vbi quidã p:o verbalib⁹ posita censent. vt apud comicũ. quid hoc oꝛnati: p:o eo dicũt qõ est quid b̃ oꝛnat⁹. sz possit itelligi. quid b̃ oꝛnati.i.rei oꝛnate. Exhaurim⁹ aũt ea q̃ cũ dif ficultate facim⁹. vñ in quarto eneidõ. Que bella exhausta canebat: sed marie dicit de aqua que hauriendo extrabitur non sine laboꝛe. Vñ conuenient sumit similitudinez a capitibus hydre pullulantib⁹ si fabulaz detegamus q̃ talis est. hercules inter ceteros laboꝛes suos hydram ser/ pentez aquatilez (nam hydoꝛ. vñ hydrus et hydra serpentũ noia: aqua dicit) occidisse dicitur q̃ lerneã arcadie paludez incolebat: et que centum capita habebat ea vinacitate vt vno recisso duo ꝙp:imum subnascerer tur:qõ animaduertens hercules eam igni tandem domuit: et capi ta simul excussit. Quam virgili⁹ lib.vi.apud iferos esse dicit his verbis. Quinquaginta atris i/ manis hiatibus hydra. Septeꝛ intus habet sedez. vbi quinquaginta capitum dicit: sed ouidi⁹ de trausfoꝛmatis lib.it. centum habuisse dicit loquente hercule ad achiloum. Pars quota ler/ nee serpens eris vnus echidre: Vulnerib⁹ fecũda suis erat illa: nec vllum de centum numero caput est impune recisum. Quin gremio ceruix berede valentioꝛ esset. Vanc ego ramosam na tis e cede colubris. Crescentemcz malo domui: domitamcz reduri. Quid foꝛe te credis: Vo/ lunt autem paludem fuisse multis fontibus et amniculis abundantem: quoꝛum vno obstru/ cto bini nascebantur:donec materia combustibili iecta et igne immisso tota exusta esset loci humiditas:quam fertilitas magna secuta est. Est ergo similitudo in hoc ꝙ sicut herculi vnum caput hydre amputati:bina succrescebant:ita philosophie discutienti et quasi absoluenti vnam dubitationem boetij in ea materia:bine succrescerent. Fatum. casus. predestinatio. ita a qui/ busdam distinguuntur ꝙ fatum a celo dependeat:casus a foꝛtuna. predestinatio a deo. Nam vt Licero inquit fatum est connexio rerum per eternitatem se innicem tenens que suo oꝛdine vt lege variantur:ita tamen vt ipsa varietas habeat eternitatem. Sed vt inquit nonius:fatuz a/ liter quocz accipitur. Significat enim decretum et voluntatem: vt.vij.eneidos. heu stirpem inuisam et fatis contraria nostris. Fata phrygum. Et in eodem. Filius hunc fato diuum p:o/ lescz virilis. Nulla fuit. Est etiam mitius. Virgilius alibi. Fatis iunonis inique. Dicitur autez a fando:eo ꝙ quicquid dij veridici fantur inevitabile fit. vnde Marcus varro. Ab hoc tempo re ꝙ cum pueris constituant parce fando dictum est fatum:et res fatales. Jurta ciceronem au tem videtur fatum a celo trahi:qõ nobis fata dei an nunciat:sed non sic quin fatoꝛum condi/ toꝛ ea mutare possit. Casus autem a cadendo: quando p:opter opinionem aut p:escientiam nostram aliquid accidit:et cuius causam ignoꝛamus. Predestinatio autem est dei aliquam rez ad certam finem ab eterno destinantis sed fere in bonam partem accipitur. Nam ad penam addicti:p:escisi vocari solent. Quamꝗ angusto limite temporis septi. vel ad totum tempus vi te cuiuslibet hominis respicit vel ad illud qõ se Boetius adhuc victurum sperauit. Si p:imo modo accipimus: simile erit illi Virgiliano. iiij. Geoꝛgicoꝛum. Verum hec ipse quidem spacijs exclusis iniquis. Pretereo atcz alijs post commemoꝛanda relinquo. Que verba tamen Seruius de angustia carminis non eui intelligit. Qui modus ⁊ cetera. fatum a ve-

teribus appellatuz est. Mod⁹ est Titi liuij ⁊ aliox latine loquentiū adiectiuū etiā ptcipiale vi cinioꝛi substantiuo cōformare: iurta quē nō dicit q mod⁹ fatū appellatus est ꝫ appellatum est si tū preposuisset dixisset. Qui mod⁹ appellat⁹ est fatū. De fato aūt quō a gentilib⁹ acceptū ē ita dixim⁹. Multa aūt hic ptranseo q: aut nota aut bene declarata sunt. Illud aūt ptcipiū fluitu ras nō est formatū ab eo supino qđ nūc inusu est. Nā a fluxuz fluxu: fieret fluxur⁹. a. um. sed ab eo qđ ꝑm cōem regulam fieret fluitum fluitu fluitur⁹. a. um. Sicut nascitur⁹ legit⁹ p natur⁹. Ā suo q̄ q̄ ꝑ ōflectat exoꝛdio. si legis quoq̄ ꝑ i. in quēcūq; locū aut in quancum q; ptē tūc deflectat ponit absolute vel subaudit se. sic. ij. Eneid. Et tā nox humida celo ꝓcipita subaudi se. vel ꝓcipitat. i. cadit vel ꝓcipitatur. Si vero legis q̄ q̄ ꝑ aut quē q̄ ꝑ facilis est cōstructio. Et equi. i. eq̄tatis seruantissimū. imitatio ē virgiliana in. ij. Eneid. vbi ad similem sniam eisdem vbis vtit dicēs. Cadit ⁊ ripheus iustissim⁹ vnus q̄ fuit in teucris ⁊ seruantissim⁹ eq̄ dijs aliter visum. Familiaris noster Lucanus. Ideo lucanus familiaris pbie dī q̄ fabulas inanes ⁊ figmenta poetica non hz: sed veram hystoriā cōtexit: interserens multa pbica ad pbificā ⁊ astrologiam pertinentia: quare vt seru⁹ dicit inter poetas annumerat. vnde etiam martialis facit eum de se ita loquentem. Sunt quidam qui me dicunt non esse poetam. Sed qui me vendit bibliopola putat. Ut quidam me quoq; excellentioꝛ. quia hec verba in persona non boetij sed pbilosophie ꝓferuntur: recte dubitatur quis pbozum ipsa pbia sit excellentioꝛ. Non quadrat vt dicamus me. i. per me. sed revera me. i. q̄ ego. Dicendum ergo est q̄ pbia hic habet rationem pbilosophie naturalis quam quis per naturam adipiscitur. verbum autem illud videtur diuinit⁹ inspiratum vel ab oꝛaculo acceptum: ⁊ dictum a viro plane diuino ita vt philosophiaz cōmunem excellat: quis autem sit non dicit: creditur autem hermes trimegistus quem deuz effectum fabulatur gentilitas. ¶ Seculi nomen glorioſe precio mortis emerunt. Non dicit hoc de martyribus: ideſt testibus christiane veritatis qui seculi nomen non emerunt sed contempserunt. verum de his qui ꝓ patria mortui sunt vt gloriosum nomen obtineant: cuiusmodi multi leguntur romani: vt decij. fabij. cursij ⁊c. Etiam gete vitam contennunt vt laudentur. vñ Virg. Mortem contemnunt laudato vulnere gete. Quinetiam vt in nauali certamine vincāt quidam vitam ē ponere parati erant. de quibus quinto Eneid. vitamq; volunt ꝓ laude pacisci. Ut que in terris abundare creduntur ⁊c. nihil vsq̄ malozum esse perpendas. Si legatur. Nihil vsq̄ mali: non stat grammatica. Nam oꝛdo esset. vt perpendas nihil mali esse que in terris abundare creduntur: ⁊ ita relatiuum ⁊ antecedens disconvenirent in numero. Legendum est ergo. Nihil vsq̄ malozum que scilicet mala ⁊c. vel nulla vsq̄ mala. Vel omittendo ly mali aut malozum. Nihil vsq̄ esse perpendas: et ita accipietur ly nihil ꝓ non: aliter nimis figurata erit locutio.

Fluituras

Lucanus

¶ Metrum sextū quarti libri.

Sanctus Thomas

Si vis celsi iura tonantis. Istud est sextū metrum hui⁹ quarti ꝑm quosdam adoptatum. ꝫ quosdā archiloicū: ab inventoꝛe tetrametrū: dactylicū a pede ꝑdominante. In quo metro pbilosophia cōmendat diuinam prudentiam in dispōne reruz Et primo ex parte rerum que diuina dispositione reguntur. Secundo ex parte rei regentis: ibi. Sed ⁊ interea. Primo commendat diuinam prouidentiam ī regimine coꝛporum celestium. Secundo in regimine elementoꝛ. Tertio in regimine tempoꝛ. Quarto in regimine generabiliuz ⁊ coꝛruptibilium. Secunda ibi. Nec cōcoꝛdia tēperat. Tertia ibi. Hisdē de causis Quarta ibi. Nec tēperies. Primo dicit. Si tu solers. i. sapiens vis pura mēte cernere iura. i. regimina quib⁹ mundus regitur. celsi tonātis. i. dei aspice culmina. i. altitudines summi celi. Illic sydera seruant veterē pacem. i. antiquā cōcoꝛdiam quam

eis diuina puidētia īdidit iusto federe rerū: qr sol cōcit⁹.i.cōmot⁹ rutilo igne.i.calore nō īpedit gelidus aēr pbebes.i.luue. necvsa q̄ flectit rapidos meat⁹.i.mot⁹ circa polū septētrionalē. nūq̄ lota occiduo pfundo.i.mari occidētali cupit tingere.i.mergere flāmas occeano.i. mari cernens cetera sydera mergi in mare. Et loquit moze vulgari. credit em vulg⁹ stellas qñ occidunt descendere in mare. vesp.i.ven⁹ semp equis vicib⁹ tpis nunciat seras vmbras noctis et eadē venus exīstens lucifer reuebit diem almū.i.claruz. Sic altern⁹ amoz pueniens ex dīna puidentia refi cit alternos cursus syderuz. sic.i. p talē mutuā concoꝛdiam bellum discoꝛs exulat.i. expellit ab oꝛis astrigeris.i.a regionib⁹ celestib⁹ q̄ gerunt astra. ¶ No. de hac dictiōe solers q̄ fm Jsiō. interp̄tatur qua si sollicit⁹ in arte vel vtilis. et sic dz scribi p duplex l. sed fm Aug. dīa soluz qō est totuz vel multuz et ars artis q̄si tot⁹ vel mult⁹ in arte et sic dz scribi p simplex l. ¶ No. q̄ deus magis denoīatur tonās a tēpesta te: qr maioꝛ boꝛroꝛ p eam īcurrit mētib⁹ boīm q̄ p aliā. Vñ p tēpestatē tonandi boīes magis inducunt ad recogitandā diuinā potētiam. ¶ No. q̄ vsa bīs septē stellas circa polluz septētrionalē mota nunq̄ occidit: sed semp nobis apparet: īz alie stelle nobis oriantur et occident. De venere aūt que de nocte seq̄tur solē: et de mane lucifer dicta p̄cedit solē: vīsum fuit in lib. ij. p̄mo metro. ¶ Nec q̄coꝛdia tēperet eq̄s. Nic pbia cōmendat regimē diuine puidentie ī elementis di. Nec q̄coꝛdia puenies ex dīna puidētia tēperat elemēta eq̄s modis. et būida elementa pugnātia. ī. ꝺ̄ria cedāt ficcis vicib⁹. i. viceuersa q̄ q̄ñq̄ p̄ualeant būida q̄ñq̄ ficca. et q̄ frigoꝛa. i. elemēta frigida. iūgāt fidē. i. q̄coꝛdiā flammis. i. calidis elemētis: ne vnū aliud totaliꝛ coꝛrūpat. et ꝺ̄ q̄coꝛdia facit vt pendul⁹ ignis surgat ī altuz i. moueat sursuz. et ꝺ̄re gues pōdē fidāt. i. deoꝛsuz resideāt. Tūc q̄mē dat regimē dei circa tpa dicēs. Visdē causis. i. silīb⁹ causis p dīnaz puidētiā oꝛdinatis ann⁹ flo rifer. i. in q̄ abūdant floꝛes spirat odoꝛes īpovere. i. tpeveris. tepente. i. incalescēte. estas feruida siccat. i. maturat cererē. i. fruges. Autūn⁹ remeat. i. reuertit. grauis. i. oneroſus pomis: ymber defluus irrigat hyemē. Tūc cōmendat regimē dei circa generabilia dicēs. Nec tēperies. i. tēperata disp̄o puidētie dīne alit et pfert q̄cq̄d in oꝛbe spiratvītā. i. q̄cquidviuit. et eadē tēperies rapiēs ea q̄ facit cōdit. i. abscondit et auſert. s. ab esse mergens oꝛta. s. pducta supꝛemo obitu: id est vltima moꝛte. ¶ Notandum fm cōmentatoꝛem. viij. phisicoꝝ. Primū antiquū nihil facit fine scō antiquo. i. celoꝛ ergo prima cā generationē et coꝛruptionē elemētoꝝ et omniuz in mun-

Tonans

Belidum pbebes impedit aſem:
Nec que ſummo vertice mundi
Flectit rapidos vſa meatus
Nunq̄ occiduo lota profundo
Cetera cernens ſydera mergi
Cupit occeano tingere flammas:
Semper vicibus temporis equis
Veſper ſeras nunciat vmbras
Reuebitq̄ diem lucifer almum
Sic eternos reficit curſus
Alternus amor: ſic aſtrigeris
Bellum diſcors exulat oris.
¶ Nec concordia temperat equis
Elementa modis: vt pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis
Jungant fidem frigora flammis:
Pendulus ignis ſurgat in altum
Terreq̄ graues pondere ſidant.
¶ Viſdem cauſis vere tepenti
Spirat floꝛifer annus odoꝛes.
Eſtas cererem feruida ſiccat.

do ⁊ temporuꝫ distinctionē operatur mediantibus corporib⁹ celestibus. Unde in libro de pomo Aristot. scribitur ꝙ creator oīm sua sapientia ꝓparauit spheras et in qualibet sphera stellas lucidas. ⁊ dedit ipsis virtutem dominandi in hoc mundo faciendi bonuꝫ ⁊ malū: morte et vitam si incedūt stelle �fm virtutem ipsis a creatore datam: �fm desideriū ⁊ volūtatem eius in ascendēdo ⁊ descēdēdo: nūc de oriente ad occidentē: nunc de occidente in orientez sine contradictione. Et oīs stelle sunt sicut serui domino obedientes. ⁊ curs⁹ ⁊ motus earum non est a seipsis nec ꝟtute earū: sꝫ est creatoris ꝙ facit eas moueri. ¶ Sedet interea conditor altus. Dic ꝓmendat diuinā ꝓuidentiā ex parte regentꝫ dicēs. Interea dum res sic gerun tur. altus cōditor. i. summus creator rerum de⁹ sedet: id est in se i mutabiliter manet regens omia flectit. i. moderatur habenas rerū id est frena existens rex per sapientiam gubernationis. dominus per potentiam creationis: fons oīs bonitatis ⁊ origo oīm ⁊ ipse a nullo. lex omia ligans. ⁊ sapiens arbiter: id est iudex. equi. i. eqtatꝫ omnibus tribuens ꝫm iusticiam. qui scꝫ de⁹ omnia regens, cōcitat i. excitat entia ire. i. ꝓcedere ad esse motu. i. per motum ⁊ fistit: id ē ꝓmanere facit ad tempus in esse retrabens omnia ad non esse. et ipse firmat per gratiam vaga. i. instabilia per naturā. Nam nisi de⁹ reuocans rectos ictus. i. rectum ꝓgressuꝫ qui est ab esse ad nō esse cogat iterū. i. reducat etiaꝫ flexos orbes: i. in quasdam circulatioēs. ea que stabilis ordo diuine ꝓuidē tie cōtinet. ipsa dissepta. i. separata. a suo fonte. i. a suo principio: quod est deus. fatiscant. i. deficiant ⁊ ad nihilū deueniāt. Hic fōs est cōis amor cūctis entibus. ⁊ cū cta repetunt teneri. i. conseruari fine boni. i. per finē boni: quia res aliter non queunt. i. nō possunt durare. i. inesse perpetuari: nisi ecōuerso more refluāt. i. redeāt cause. i. ad cām ꝑmā: ꝙ dedit eis esse ꝑ creationē. ¶ Notandū ꝙ entia regūtur a deo ꝑ quādam circulationē ꝫ quā quodāmodo ꝓpetuant in esse. Uerbigratia. deus disposuit sic res vt ex semine ꝓueniat herba: ⁊ ecōuerso ex herba ꝓducat semē. sic in generatiōe elementoꝝ fit quidaꝫ circul⁹ dū ex aere generat ignis: ⁊ iterū ex igne aer. Itē in creaturis rōnalib⁹ que ꝓgrediūtur a deo ꝓductōe nature fit iterū reflexio ad ipm deū ꝑ reductōeꝫ gre vt sic nihil ꝑmaneat in reb⁹ ens ⁊ ꝓfectū nisi ꝑ quādaꝫ circulatiōeꝫ: ⁊ hoc innuit pbia i lra. ¶ Notādū ꝙ finis ad quē oia naturali appetitu tēdūt ē ipꝫ summū bonū qđ ē de⁹. hunc finez subsequūtur rōnabiles creature ꝑ opationē intellect⁹ ⁊ volūtatis. sed irrationabiles creature ꝓsequūtur ipm solū ꝑ hoc ꝙ ipm repsentāt ꝑ quādā participationē essendi: ⁊ ideo eodē appetitu tēdit in suā vltimā finē. ex hoc innuit in littera cū dicit. Hic est cūctis cōmunis amor.

Remeat pomis grauis autumnus:
Hyemē defluus irrigat ymber.
¶ Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe
Eadem rapiens condit ⁊ aufert
Obitu mergens orta supremo.
¶ Sedet interea conditor altus
Rerumqꝫ regens flectit habenas
Rex ⁊ dominus fons ⁊ origo
Lex ⁊ sapiens arbiter equi:
Et que cum motu concitat ire.
Sistit retrabens: ac vaga firmat
Nam nisi rectos reuocans ictus
Flexos iterum cogat in orbes
Que nunc stabilis continet ordo
Dissepta suo fonte fatiscant
Hic est cūctis communis amor
Repetuntqꝫ boni fine teneri:
Quia non aliter durare queunt
Nisi conuerso rursus amore

Liber quartus Prosa septima.

Ascensius

Si vis celsi ⁊c. Carmen monocolon est ꝙ potius spondaicū appelles. Nā solus tertꝰ debet eē dactylus: nec tū semp est. reliqui aūt possūt eē spondei. Sz ꝓm⁹ pōt etiā esse dactylus et anapestus. Secūdus aūt et vltimꝰ regularit eēnt spondei: ꝙ alij etiam pedes admittūt. Nunq̄ acciduo loca profundo. Credit vulgꝰ sidera defessa in mare oceanū se mergē refrigerij gra: ꝙ que sūt iuxta polū arcticū quē nos semp sublimē videm⁹ mergi nō possūt. Et quo celū moueť ab oriēte in occidentē poli qui sūt in septētrione et in opposita pte meridionali scz: nō possūt terrā circuire: et sidera vicina mouēť circuz polos: nō aūt circū terrā: ⁊ ita datus ē locus fabule: q̄ talis est. Lalisto lycaonis regis archadie filia longe pulcherrima veratrit fuit: cuiꝰ excellēti pulchritudine iupiter captus: vbi blanditijs ea potiri nō posset: se dianā eē finxit: cuius calisto fidissima semp comes fuerat: et ea arte virginē cōpressit et archadē genuit. qđ vbi rescivit iuno eā in vrsā mutauit postq̄ filium enixa est: et ita in silujs diu oberrauit donec filius iā adultus in venatione eā ferire vellet. tūc eñ miseratione iouis ambo in sydera fuerūt translati: ac iuxta polum q̄ ab ipsis arctic⁹ cognominatus fuit collocati. Quod cū iuno aīaduertisset Tethym nutricē rogauit ne vnq̄ permitteret eos in mare descendere: ideoq̄ septentriones nunq̄ occidē dicūť. Hec late decantat ouidi⁹ in secūdo metamorphoseos. vbi verba iunonis sunt. Atvos si lese tangit si contempt⁹ alūne. Surgite ceruleo septē pro bibite triones. Syderaq̄ in celū stupri mercede recepta Pellite: ne puro tingať in equore pellex. Dij maris ānuerant ⁊c. Cetera buiꝰ carminis nota estimo.

Calisto Ursa

Refluant cause que dedit esse.

Prosa septima libri quarti.

Iam ne igitur vides quid hec oīa q̄ diximus cōsequaťr? Boe. Quid naz inq̄. Phi. Oēz inquit bonā prorsus esse fortunā. Boe. Et qui nā fieri potest? Phi. attēde inquit cū omnis fortuna vel iocunda vť aspera: tū remunerandi exercēdi ve bonos: tū puniēdi corrigēdiq̄ improbos causa deferaťr: oīs bona est quā vel iustā cōstat esse vel vtilez Boe. Nimis quidē inq̄ vera ratio. Et si quam pauloāte docuisti prudētiā fatū ve ꝓsiderē firmis viribus nexa snia. ¶ Sz eā si placet interquas īopinabiles pauloāte posuisti nūerem⁹. Phi. Et qui inquit. Bo. Qz id boīz sermo cōfusurpat: ⁊ q̄dē crebro quorūdā malā eē fortunā. P. Vis ne igiť inq̄t pauliſp vulgi sermōib⁹ accedam⁹? Ne nimiū velut ab būanitatis vsu re

¶ Prosa septima quarti libri.

Sanctus Thomas

Iam ne igiť vieds. Ista ē septima et vltima prosa huius quarti in qua phia ꝺducit quandaz cōclusionē ex premissis. Et ꝓmo facit hoc. Scđo subiūgit quādā exhortationē. secūda ibi. Quare inq̄t. Primo ponit ꝺclusionē intentā. Secūdo comparat eā ad opinionē vulgi. scđa ibi. Sed eā. Primo dicit. Vides ne iā o Boeti. q̄d ꝓsequaťr hec omnia q̄ diximus. Dicit Boet. quid inq̄. Et phia. Omnē fortunam prorsus eē bonā. Dicit Boe. Et q̄ nā inq̄. i. quō hoc potest fieri. Cui philosophia Attende inquit cū oīs fortuna siue iocunda siue aspera deferatur cā remunerādi vel exercēdi bonos: vel cā puniēdi vel corrigēdi improbos. Ptz q̄ oīs fortuna ē bona quā vel cōstat esse iustā: sicut illa q̄ punit malos ⁊ premiat bonos. Vel constat esse vtilē: sicut que exercet bonos et corrigit malos. Dicit Boe. nimis. i. valde vera est ratio. ⁊ si ꝓuidētiā quā pauloante docuisti et fatū ꝓsiderē. tūc snia ē nexa. i. firmata firmis viribus. i. rōnib⁹. ¶ No. q̄ ex quo fuit diuinā ꝓuidentiā bonis et malis nunc ꝓspera nunc aduersa eueniunt. bonis ꝓpter remunerationē prospera: et propter exercitationē i virtutib⁹ aduersa: ptz q̄ ꝓspera fortūa remunerās ⁊ aduersa ⁊

ercitans est bona. Jtē cū ꝓspera fortuna malos emēdet vt vīuꝫ ē pri⁹: ⁊ aduersa ipos corrigat ⁊ iuste puniat: pz etiā ipam esse bonā. ¶ Sed eā si placet. Dic ꝓparat hanc ꝓclusionē ad opinionem vulgi. oīdens eā vulgo esse inopinabilē. ⁊ inquirit q̄d vulg⁹ sentiat de q̄libet fortuna. Secundo ex opinione vulgi ꝓcludit quoddā ꝟrium ipsi vulgo: ibi. Vide igit. Dicit ergo. O pbia si placet eā opīnionē q̄ oīs fortuna sit bona numerem⁹ inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopinabiles. Dicit pbia q̄d i. ꝓpter q̄d. Boe. dicit qꝫ cōis sermo boīm istud vsurpat. i. in vsum capit quoꝛūdā fortunā eē malam quoꝛundā bonā. Et di. pbia. Vis ne o Boe. accedam⁹ paulisper sermonib⁹ vulgi ne nimiū videamur recessisse abvsu humanitatꝭ: idest boīum. di. Boe. vt placet. ⁊ pbia. Nonne censes bonū q̄ ꝓdest. di. Boe. Jta est inq̄. Pbia. Fortūa q̄ aut exercz aut coꝛrigit, pdest. di. Boe. Fateoꝛ inq̄. ⁊ iō concludit pbia. Dis fortuna bōa est q̄ exercet ⁊ coꝛrigit. di. Boe. quid ni. i. q̄re non. ⁊ addit pbia. hec fortuna q̄ exercet est eoꝝ boīm q̄ positi in virtute gerūt bella ⁊ cōtra aspera sed fortuna q̄ coꝛrigit est eoꝝ hominum q̄ declinantes a vitijs arripiunt iter virtutis. dicit Boet⁹ Negare nequeo. Querit philosophia. Quid est de fortuna iocunda que tribuitur bonis in ꝓmium. Num. i. nunquid vulgus decernit idest iudicat eam esse malam. Dicit Boe. Nequaq̄. verum ꝓ sed censet: idest iudicat eam esse optimam sicut est. Querit vlteri⁹ philosophia. Quid de reliqua fortuna que punit: que cum sit aspera ⁊ coercet malos iusto supplicio. nū idest nunquid populus: idest vulgus putat eam esse bonam. Dicit Boe. immo iudicat esse miserrimam omniuꝫ que excogitari possunt. ¶ No. q̄ omnis fortuna vl ē ad exercēdū bonos ⁊ coꝛrigēdū malos boīes. vl ē ad remunerādū bonos ⁊ puniēdū malos. fortuna que est ad exercendum bonos ⁊ coꝛrigēdum malos homines vtraq̄ est bona: etiam ſm opinionem vulgi: quod ꝓbat philosophia. Illud quod ꝓdest est bonum: sed fortuna que exercet bonos homines ꝓdest bonis: et que coꝛrigit malos ꝓdest malis: ergo vtraq̄ est bona Fortuna autem que exercet est bonoꝝ qui gerunt bellum contra vicia. fortuna que coꝛrigit est maloꝝ qui declinant ad virtutes. fortuna autem que remunerat bonos: bona est etiam ſm vulgares: sed que punit malos omnium pessima est ſm vulgares. et hanc opinionem vulgi de vtraq̄ fortuna philosophia tangit in littera. ¶ Vide igitur. Dic philosophia ex concessis a vulgo concludit quoddam inopinabile et contrarium vulgo scilicet malam esse fortunam tantum maloꝝ: cum tamen opinetur vulgi vt plurimum esse malam fortunam euenire bonis, et dicit. Vide ne nos sequentes opinionem populi: idest vulgi ꝯfecerimus: idest concluserimus quoddam valde inopinabile apud vulgus. Quid inq̄ di. Boetius. Ex bis enim

cessisse videamur? B. Et placet inq̄. P. Nōne igit bonī cēses eē q̄ ꝓdest? B. Jta ē inq̄. P. Que ꝛo aut exercet aut coꝛrigit ꝓdest. B. Fateoꝛ iq̄. Pbia. Bona igitur. Bo. Quid ni? P. Sed hec eoꝝ est qui virtute positi contra aspa bellum gerunt: vl a vicijs declinantes virtutis iter arripiunt. Boe. Negare inq̄ nequeo. Pbi. Quid vero iocūda q̄ in ꝓmium tribuitur bonis: nū vulgus malam esse decernit? Boe. Nequaq̄: verum vti est ita quoq̄ esse optimaꝫ cēset. Pbi. Quid reliqua que cum sit aspera ⁊ iusto supplicio malos coercet: num bonam populus putat? Boe. Jmmo omnium que cogitari possunt iudicat esse miserrimam. Pbi. ¶ Vide igitur ne opinionem populi sequētes quoddam valde inopinabile confecerimus? Boe. Quid inq̄? Pbi. Ex bis enim ait que cōcessa sunt euenit eoꝝ quidem qui vel sunt in pfectione vel in pfectu vel in adeptione virtutis

q̄ concessa sunt ꝑm opinionē vulgarē euenit ꝙ eoꝝ q̄ sunt in ꝓfecta possessione virtutis vel i ꝓfectu vel in adeptione virtutis oēm fortunā esse bonā: siue sit ꝓspera siue aduersa. manentibus aūt in imꝓbitate oēm fortunā esse pessimā. ⁊ dī. Bo. boc verū est ꝑm vulgares. tametsi ꝓ q̄uis nemo audeat ꝓfiteri ꝑm veritatē: qz in rei veritate oīs fortuna bona est tam bonoꝝ q̄ malorum vt ꝓbasti. ¶ Notandū ꝙ oīs fortuna vel est remunerans vel exercens vel corrigens. fortuna remunerans est eoꝝ q̄ sunt i possessione virtutis. fortuna exercens est eoꝝ q̄ sunt in ꝓfectu ꝟtutis. fortuna corrigens est eoꝝ q̄ incipiunt esse virtuosi. Ex q̄ relinquitur ꝙ eoꝝ q̄ ꝑmanent in malicia sit fortuna pessima: ⁊ boc ēverū ꝑm opiniones vulgares. ¶ No. ꝙ q̄libet fortuna pōt dupl'r ꝓsiderari. Uno mō in ꝓpatiōe ad cām vlem q̄ oīa regit ⁊ disponit ordinādo singula in finē eis ꝓuenientez sic oīs fortuna est bona vt ꝓbatuz est. vel pōt ꝓpari fortuna ad illuz cui euenit: ⁊ sic solū illa dī bona q̄ aliqđ bonū ꝓfert illi cui aduenit ⁊ illa mala q̄ nibil bōi ꝓfert. ¶ Quare inquit. Dic facit quandā exhortationē dicens. Ex quo oīs fortuna est bona: sapiens vir nō dz moleste ferre quotiēs adducit in certamen fortune. i. cū fortuna ⁊ nō decet fortē virū indignari. i. turbari quotiēs increpuit. i. ifonuit bellicus tumult⁹. i. strepit⁹. Naz ipsa difficultas bellandi ⁊ resistēdi fortune est vnicuiq̄ viro forti ⁊ virtuoso materia. i. cā glorie ꝓpagāde. exercitiū em̄ bellicū est cā glorie viro forti. Illi ꝟo. s. viro virtuoso resistentia fortune est materia. i. cā: ꝓfirmande sapientie. i. ꝟtutis: ex quo. i. ex q̄ victoria tal' difficultas virt⁹ vocat. Dī em̄ virt⁹ eo ꝙ suis viri b⁹ nitēs nō superet aduersis. ⁊ subdit. Neq̄ em̄ vos positi i ꝓfectu. i. in via ꝟtutis venistis in mundū diffluere delitijs ⁊ emarcescere voluptate ꝓlixū nimis acre censeritis. i. iudicabitis fieri cū oī fortuna: ne tristis fortuna vos oppꝛimat eiciēdo i desꝑationem: aut iocūda corrūpat alliciēdo ad voluptatē: occupate. i. tenete q̄ mediū ꝟtutis firmis viri b⁹ q: ḧcq̄d infra subsistit a medio ꝟtutis deficiēdo: aut vltra ꝓgredit mediū ꝟtutis excedēdo illud bz ꝓceptū felicitat⁹. i. ꝟtutis ⁊ nō bz ꝓmiū laboris. ⁊ in via manu. i. ptāte sitū est q̄lē fortunā velitis vobis formare. s. bonā vel malā. Oīs em̄ fortuna q̄ vī aspa aut exercet bonos aut punit malos ⁊ sic est bona. ¶ Notan. ꝙ pbia bortat sapiētē ad magnanimitatē cū dicit. Sapiens nō dz moleste ferre fortunā. Nā ꝑm Aristo. in etbicis. Sapiēs bñ scit ferre fortunas: q: bz se fine vitupio sicut tetragonū q̄ cūq̄ ꝓjcit firmiter stat. ⁊ magnanim⁹ est q̄ ꝝ difformes insult⁹ fortune vnanimi mētis ꝓstātia militat. ¶ Notan. ꝙ virt⁹ ꝓsistit i medio iter duo vicia extrema: ad quoꝝ vnū ipellit ꝓspera fortuna: ad aliud aduersa. ꝟbi gr̄a. Aduersitas ipellit ad desꝑationez

Fortuna

omnē quecūq̄ sit bonā: i imꝓbitate vero manentibus oēm pessimam esse fortunā. B. Uoc inq̄ verū est: tametsi nemo audeat cōfiteri. P. ¶ Quare inquit ita vir sapiens ferre moleste nō debet quotiēs in fortune certamē adducit ⁊ virū fortem nō decet indignari quotiēs increpuit bellicus tumultus: vtriq̄ em̄ binc q̄dē glorie ꝓpagāde: illi vero confirmande sapiētie difficultas ipsa materia est. Ex quo ⁊ cuz virtus vocatur qđ suis viribꝫ nitens nō superetur aduersis. neq̄ em̄ vos in ꝓfectu positi virtut⁹ diffluere delitijs ⁊ emarcescere voluptate vemist⁹ ꝓlixum cū omni fortuna nimis acre cēseritis. Nevos aut tristis oppꝛimat aut iocūda corrūpat firmis mediuz viribus occupate. Quicq̄d aut infra subsistit aut vltra ꝓgreditur: babet ⁊ cōtemptū felicitatis: nō babet ꝓmiū laboris. In vestra est enim sitū manu qualez vobis fortunam formare malitis. Oīs em̄ q̄ videtur aspera: misi aut exerceat: aut corrigit punit.

Virtus

ꝛ timiditatē: ꝓsperitas aūt ad p̄sumptōez ꝛ audaciam: inter que consistit medium virtutis: cuius excessus vel defectus est vicios⁹. ꝛ hoc innuit pbia in littera. ¶ Nota ꝙ in potestate bois est facere fortunam qualē vult. ſ. bonā vel malam: qđ declarat pbia in aduersa fortuna: qr si eā accipimus bono aīo p̄o exercitio ꝛ correptione ipsa est bona. Si aūt eam toleram⁹ inuiti etiaz p̄o pena ipsa est mala.

¶ Metrum septimum quarti libri.

BElla bis quinis operatus annis
Vltor atrides phrigie ruinis
Fratris amissos thalāos plauit:
Ille dum graie dare vela classi
Optat et ventos redimit cruore
Exuit patrem miserumq; tristis
Federat nate iugulum sacerdos.
¶ Fleuit amissos ithacus sodales
Quos ferus vasto recubans in antro
Versit immani polipbemus aluo:
Sed tamen ceco furibundus ore
Gaudium mestis lacbrymis rependit.

Ascensius Qui ꝛ quid

IAm ne igr̄ vides ꝛc. Et q̄ naz fieri p̄ōt. Laue ne legas. Et q̄ fieri p̄ōt. Nō em̄ sciscita⁊ qđ. i. q̄ res fieri p̄ōt: qr boc iā pbia dixerat: sed querit q̄. i. quōvl q̄ re seu q̄ medio fieri p̄ōt. Peccāt aūt multi in hac dictione: nā audiētes ab eo q̄ dic. ¶ Reveniet: q̄rūt qđ scis: ꝛ iaz ille dixerat qđ sciat: vtpote regē, venturū. deberēt g̃ q̄rere. q̄ scis. sicut apud terentiū legi⁊. Qui scis eos discordare ꝛc. Sic̄r paulo post legendū est. Et q̄ inquit vel ad quid inq̄t. Nō. Et qđ inq̄t. Que ꝟo aut exercet ꝛc. subaudi fortuna: vt sit ꝟo, p sed fortuna q̄ exercet aut corrigit, p deest. Et subaudi⁊ omis aut fortuna est hmōi igr̄ bona. Et q̄ꝛ cū virt⁹ voca⁊ ꝙ suis viris nitens Dī em̄ virt⁹ ꝓ mvaronē a noīe vir: ꝛ vir a viris qb⁹ ad bona pagenda vz ꝛ malis resistit. Est q̄ vt nom⁹ attesta⁊ ꝓpie fortitudo: ſz qr fortitudine ad oēm hītum laudabilē op⁹ est gñaliter accipi⁊. Et in medio duoꝝ vitioꝝ cōsistit. vñ horatius in epl̄is. Virtus est mediū vitioꝝ vtrinq; reductū. Quicq̄d aūt aut infra ꝛc. horati⁹ in primo sermone. Est mod⁹ in reb⁹ sunt certi deniq; fines. Quos vltra citraq; neq; ꝟsistere rectū. In ve stra est em̄ situ manu ꝛc. Sic Juvenal⁊. Nullū numē habes si sis prudentia: sed te nos facimus fortuna deam celoq; locamus.

Virtus

¶ Metrum septimum quarti libri.

BElla bis q̄nis opat⁹ ānis. Hic incipit septimū metrū ꝛ vltimū metrū hui⁹ quarti qđ dī sapbicū ab iuentrice: trochaicū a pede p̄dominante. in quo pbia cōfirmat suā exhortationē exemplo viroꝝ fortiū q̄ spretis voluptatib⁹ magnos subierūt labores spe laudis ꝛ gl̄ie. Et p̄mo ponit plura exēpla. Scđo hortat⁊ nos ad imitationē eoꝝ: ibi. Ite nūc fortes. prima ps posset diuidi ī tot pres q̄ꝛ exēpla ponit q̄ patebūt. Primū exēplū est tale. Paris fili⁹ priami regis troianoꝝ grecia, p fect⁹ rapuit belen āvroꝛē Menelai: ꝛ duxit eā ī phrigiā regionē. Menela⁹ aūt ꝙst⁹ fratri suo Agamēnoni ꝟ factū. Menela⁹ ꝙ vocat⁊ p̄ncipib⁹ grecoꝝ trāsfretavit ī phrygiā: ꝛ obsedit troiā decē annis: quā tādē destruxit: ꝛ maioꝛib⁹ interfect⁊ ꝓpr̄m captivavit. Cū aūt agamēnon, p ficisceret⁊ ꝟsus troiā p quādā insulā vbi fact⁹ est eivēt⁹ cōtrari⁹: req̄sivit vates q̄d esset faciendū. q̄ dixerūt q̄ non b̄et ventū, p sperū nisi placaz dyanā sacrificādo ei suā filiā. Cui ꝛ ꝟ videret⁊ durū, p p̄ pietatē paternā: tñ suadētevlixe spe laudis ꝛ gl̄ie supvictoria obtinēda ꝟsensit vt eā īmolaret: q̄ facto obtinuit ventū, p sperū advoluntatē. Dicit g̃ in l̄ra. atrides. i. Agamēnon atride fili⁹ exſis vltor operat⁹ bella bis q̄nis. i. decē ānis: plauit. i. purgavit vlciscēdo amissos thalamos. i. vxorem p̄tētā ī thalamo fratris menelai: ruinis. ſ. destructionib⁹ phrigie. i. troie q̄ fita fuit in phrygia. dū ille Agamēnon optat dare. i. exponere vela graie classi. i. nauī grecali. ꝛ dū redimit ventos cruore filie sue: ipe exuit. i. disposuit patrē. i. pietatē paternā. ꝛ sacerdos tristꝫ exſis federat

Sanctus Thomas

t.i federe sacrificat miserū iugulum.i.colluz vel guttur nate.i.filie Agamēnonis. fz Vug. eniz iugulum idē est ꝙ gutturvel gutturis incisio. ¶ Fleuit amissos ytacꝰ sodales. Hic pbia ponit scōm exēplū in quo declarat fortia acta ipsiꝰ vlixis intēdēs talē fabulā. Ulixes

Ulixes

rediēs de bello troiano decē annis errauit in mari sustinens multa aduersa. tandē casualr venit ad antrū polipbemi ꝙ erat maximꝰ gigas būs vnicum oc'm in fronte: ꝙ socios vlixis occidit: vorauit sup quo vlixes ꝓristatꝰ sustinuit vsqꝫ dum ꝑdictꝰ gigas cibo repletus obdormiret: quo dormiēte oculū quē in fronte habuit eruit. Qui euigilās furibūdus q̄siuit vlixē fz excecatꝰ eū inuenire nō potuit di. ḡ in littera. itbacꝰ .i. vlixes ab itacb a regione vl' ab auo suo itbaco sic dictꝰ ille fleuit .i. defleuit amissos sodales quos ferꝰ polipbemꝰ recubans .i. morās in vasto antro mersit immani aluo .i. magno vētre: sed tamen vlixes furibūdꝰ repēdit .i. restituit gaudiuz meſtis lacbrymis .i. suis tristicijs ore .i. facie polipbemo ceco .i. excecato. ¶ Herculē duri. Hic ponit aliud exēplū in q̄ describit acta Herculꝭ & labores eiꝰ q̄bꝰ fingit meruisse celū di. duri labores assumpti celebrāt .i. celebrē reddūt herculē. Cuiꝰ ponit primū laborē .s. domatōez centauroꝝ di. Iste Hercules domuit supbos cē tauros q̄ eū cōtempserunt. ¶ Ubi no. ꝙ centauri mōstra q̄daz dicta sunt ex medietate tbauri: quos poete fingūt genitos ex semie Irionis qō ꝓiecit ī nubē q̄ iuno circundederat se fugiēs a facie eiꝰ volētis cū eo ꝓcumbere. bos centauros hercules domuit. cū essꝫ ꝓuenissent ad ludū palestine ī mōte soloꝝ hercules ꝓgressꝰ cū eis ipōs vsqꝫ ad effusionē sanguinis ꝑstrauit. ¶ Abstulit seuo. Hic pōit scōz laborē herculꝭ di. Hercules abstulit spoliū .i. pellē seuo leōi. ¶ Ubi no. ꝙ ī silua nemea fuit q̄dā leo crudelissimꝰ q̄ boies totiꝰ regiōis inasit: quē aggressꝰ hercules ꝑ liberatōe ꝓrie ipz iteremit: & excoriās ipm pellē ꝑ spolio abstulit. Fixit certis. Hic ponit tertiū laborē di. Hercules fixit volucres .i. barpyias certis sagittis. ¶ Ubi no. ꝙ rex Pbineꝰ suos filios excecauit q̄ nouercā suā de stupro accusauerāt: ꝓpter qō iuidia deoꝝ ipe est excecatꝰ & oppositē sūt ei barpye .i. volucres ꝙginei vultꝰ rapiētes cibū de mēsa eiꝰ: q̄s hercules sagittis suis fixit & fugauit. ¶ Poma cernēti rapuit draconi Aureo leua. Hic tāgit q̄rtū laborē di. Hercules rapuit poma draconi cernēti .i. custodiēti. illa rapuit aureo metalio .i. cuz claua aurea. Hercules inq̄ factꝰ grauioꝝ .i. fortioꝝ leua .i. manu. ¶ Ubi no. ꝙ septez fuerūt filie atblātis būites bortū aureū cū pomis aureis q̄ draco custodiebat. Hercules aūt supueniens draconi poma aurea abstulit. ¶ Cerberū traxit. Hic ponit q̄ntū laborē di. Hercu. cerberū .i. canez infernalē traxit ab inferis triplici catbena. ¶ Ubi no. ꝙ Pirritbous volēs sibi despōsare reginā inferni: Herculē & Tbeseū & alios boies fortes assūpsit: q̄bꝰ veniētibꝰ ad infernū Cerberus ianitoꝝ inferni ipos latratu suo ipediuit. Hercules aūt ipm tribꝰ catbenis vinxit. vel fz alios ipsum traxit de iferno triplici catbena: qꝝ dē bē tria canina capita triplici catbena vincta. ¶ Victoꝝ imitē. Hic ponit sextū laborē di. Victoꝝ .s. Her. ferē posuisse imitē dūz .s. Diomedē ī pabulū seuis q̄drigis .i. eqs q̄drigā trabētibꝰ. Ubi notādū ꝙ Diome. fuit rex tbracie q̄ eqs suos pauit būana carne: quē hercu. iterfectū dedit suis, ppꝛijs eqs deuozādū. ¶ Hydra ꝓbusto. Hic ponit septimū laborē di. bydra .i. serpēs perit ꝓbusto veneno suo. ¶ Ubi no. ꝙ ī lerna palude fuit q̄dā ſpēs bſis plura capita q̄ꝝ vno ꝑciso succrescebāt tria: quē hercules aggressus sagittando cū nōvideret se ꝓficere: cōgerie lignoꝝ ipum cōbussit. ¶ Fronte turbatus Acbelous amnis

Hercules

Archelo⁹

¶ Herculem duri celebrant labores:
Ille centauros domuit superbos.
Abstulit seuo spolium leoni.
Fixit et certis volucres sagittis.
Poma cernenti rapuit draconi
Aureo leua grauior metallo.
Cerberum traxit triplici catbena.
Victor immitem posuisse fertur
Pabulum seuis dominum quadrigis.
Hydra combusto perijt veneno.
Fronte turbatus acbelous amnis
Ora demersit pudibunda ripis.

ora demersit. Hic ponit octauū laborē. Hercu. Ubi sciēdū q̄ cū Hercules vellet deducere filiā cuiusdā regis q̄ dicebat Deianira: fluuius achelous quē debebat trāsire mutauit se in diuersas formas repugnādo ꝓtra Herculē. Lū aūt vltimo mutasset se in speciē thauri: Hercules ipo deiecto abstulit sibi vnū cornu qđ sacrificauit copie. i. dee fortune: ꝑ quđ Achelous verecūdia ꝓfusus fugit et in aquis latuit. Vñ di. in lra Achelous amnis. i. fluui⁹ frōte turbatus ꝑ ablatōnē cornu ripe mersit in ripis ora pudibūda: q; latuit pre pudore in ripis. ¶ Strauit antbeum libicis arenis. Lacus euandri satiauit iras. Quosq; pressurus foret altus orbis Setiger spumis bumeros notauit. Ultimus celum labor inflexo Sustulit collo: precium mq; rursus Ultimi celum meruit laboris. ¶ Ite nunc fortes vbi celsa magni Ducit exempli via: cur inertes Terga nudatis? superata tellus Sydera donat.

Strauit. Hic ponit nonū laborē di. Hercu. strauit. i. occidit antbeū illū gigātē arenis lybicis id ē i arenis libie regionis. ¶ Ubi no. q̄ antbeus erat gigas de terra ꝓgenit⁹: cui⁹ erat tal' virtus q̄ si aliqñ ex fagitatōe fatigarēt: tactu terre statim recupabat vires. Qui cū exercerz tyrānidē in libia: aduenit Hercules t ꝓgressus cū eo diu simul lucrabant. Lū aūt Antbeus sentiret se debilitari spōte cecidit in terrā et sic sumpsit vires. quod Hercu. cognoscēs ipm a terra eleuauit t supra pectus suū tenēdo oppressit quousq; spm exalaret. ¶ Lacus euandri. Hic ponit decimū laborē Ubi notā. q̄ Lacus fuit mōstruz euomēs ignē p os: cui⁹ pater fuit vulcanus. manebat autez cacus i monte auētino spolians et occidēs boues et furto plurimuz infistens. Cū aūt Hercu. ventret de byspania ducēs secū mltos bouz: cac⁹ quosdā boues bercul' furabat: t tratit eos in antz suū retroꝛsuz per caudas ne furtū pateret. cū aūt hercu. q̄reret boues: per mugitū vnius bouis puenit ad antrū caci. quo extracto ipm interfecit: cui⁹ morte placata est ira euādri quē idez cacus multū offenderat. vñ di. Lacus sup. morte sua quā passus est ab hercule satiauit. i. ꝓpescuit iras euādri quē cacus multū offenderat. ¶ Quosq; pressurus. Hic ponit vndecimū laborē her. Ubi no. q̄ in arcbadia erat quidā aper deuastās totā regionē: quē cū hercu. agitaret aper sibi insultans būeros herculis spuma maculauit: quē apz tandez interfecit. vñ di. Setiger. i. ap gerēs setas notauit. i. maculauit bumeros herculis sup. spuma vel saliua: quos bumeros altus orbis foret. i. erat pressurus: quia vt statī patebit hercu. bumeris suis celū sustulit. ¶ Ultimus celuz. Hic ponit duodecimū et vltimū laborē ei⁹. Ubi no. q̄ Athlas fingitur fuisse quidā gigas sup. portās celū bumeris suis. hic fatigatus rogauit herculē vt celū supportaret quousq; ipse respiraret. quod et hercu. fecit t per hoc celū meruit. vñ di. Ultim⁹ labor hercu. fuit q̄ sustulit. i. supportauit celū collo inflexo. i. ñ icliato. t rursus meruit celū tāq̄ ꝑciū vltimi sui laboꝛs. ¶ Ite nūc fortes vbi celsa magni. Hic hortat pbia ad imitatōez ꝓdictoꝝ viroꝝ di. Ite nūc fortes fistētes aduersitatib⁹: ite illuc vbi duc via celsa. i. ardua magni bercul' q̄ ē via vtutū t via magni exēpli ad aggrediēdū fortia. t nūc iuebit ꝫ tardos t vicios⁹ di. Cur vos inertes. i. boies sine arte sic boies desidiosi: cur nudatz terga. i. dorsa vra fugiēdo labores t aduersa. nā tell⁹. i. terrena ꝓcupiscētia supata donat boi sydera. i. celū: q; supata terrena ꝓcupiscētia efficit bō dign⁹ celo qđ ē loc⁹ deoꝝ t spirituū. Nā ꝛz Arist. q̄. celi t mūdi. Dēs eū locū q̄ sursū ē deo attribuūt: t barbari t greci q̄cūq; putāt deos eē. de q̄ loco di. Pla. i fedrōe. Uiri speculatiui viuētes ꝛz vitā ptēplatiuā celestes sedes recipiūt i q̄b⁹ felicitate deoꝝ potiunt: q̄ felicitate nos faciat ptícipes iesus xps q̄ est de⁹ super oia bñdict⁹ in scla sclorz. Amen.

Ascensius

Bella bis quinis ꝛc. Carmen sapbicum ab inuentrice bendecasyllabum a numero. ki. syllabarum: monocolon preterēq̄ in fine: vbi versus adonius ponitur qui post tertium quemq; poni consuenit. Constat autem sapbicus: vt prius dictum est quinq;

pedib⁹.Trocheo spondeo dactylo et duobus trocheis. Adonius dimeter est dactylo et spōdeo constans. In toto autem carmine ostendit virtus et constantia virorum fortium qua freti ad optatum finem deuenerunt:vt consimili constantia celum mereamur. Ponit autem principaliter tria exempla: agamennonis vlyxis et herculis: que licet satis apte in superioribus commentarijs explicentur:tamē vt plenius quis historias ac fabulas cognoscat altius repetimus.

Atride

Fuerunt itaq; vt Seruius recitat Atreus et thyestes fratres inter se seui vsqueadeo vt Thyestes cum europe fratris vxore concumberet.qō dolens atreus liberos ei epulandos apposuit. Cuius facinoris cum thyestes exquireret vltionem a dijs:respondit illi apollo posse alio scelere eius vindicem nasci:scilicet si cum pelopea filia concumberet:quo facto natus est egistus q̄ atreum interfecit: et atreum similiter a bello redeuntem interemit factus adulter et violator clytemnestre vxoris eius.helena autem menelai vxore rapta ab alexandro seu paride atride.i. agamennon et menelaus filij putatiui atrei cum p̄m Seruium essent filij plistonis mouerunt totam fere greciam in vltionem.cum autem essent in aulide ibiq; exercitum recenserent agamennon diane ceruum ignarus occidit; dea vero irata flatum ventorum remouit. Cum igitur nec nauigare possent; et pestilentiam sustinerent oracula consulta deam agamennonio sanguine placandam dixerunt.Ergo cum ab vlyxe per nuptiarum simulationem adducta ipbygenia agamennonis filia ad eum locum esset vt̄ immolaretur:p̄m Seruium numinis miseratione subrepta est:et cerua pro ipsa cesa. Ipsa autem in thauricam regionem ad regem thoantem translata:sacerdosq; dyane dyctime facta cum deam p̄m morem sanguine humano placaret:agnouit borestem fratrem qui carendi furoris gratia cum amico pylade colchos petierat:et cū his occiso thoante simulacb:uz sustulit absconditum fasce lignorum.vnde et fascellis dicitur. hec et plura Seruius lib.ij.eneid.ad illud.Sanguine placastis ventos et virgine cesa.Cum p̄ mum iliacas danai venistis ad oras.vbi dicit virgine cesa.nonvere sed vt videbatur.verum bo ratius Juuenalis et multi alij dicunt eaz reuera cesam sicut et auctor noster hic. vltor atrides i.agamennon filius atrei putatiuus.Optat:et ventos redimit cruore Ipbigenie scilicet.legendum est in presenti tempore redimit.non redemit in preterito:quia versus non staret:et etiam esset diformitas et mutatio temporis.Optat enim manifeste presentis est temporis.Unde etiam sequentia.exuit et federat.i.in fenus dat presentis sunt temporis.

Jtacbus

Jtbacus.i.vlyxes itbacē sis.posuit enim sicut virgilius principale pro derivatiuo p̄m Seruium: non enim fuit itbacus i.ex itbaca insula:sed itbacensis rex. Nec dicitur itbacus a patre. Nam laertes pater eius vocabatur:vt prius de vlyxe satis dictum est. Polypbemus autem erat vnus cyclopum qui iuxta ethnam montem sicilie incubare solebant:immanissimi pastores vnum oculum per modum clipei in fronte babentes:vt dicit virgilius argolici clypei aut pbebee lampadis instar.vnde nomen sumptum.bomerus autem tradit vlyxem ex lotopbagis in siciliam venisse in eam partē vbi duo fratres erant cyclops et lestrigon:qui inbumane cum exceperunt.et ni si fuisset filiorum benignitas cum sociis perijsset vlixes.Cyclopes autem filius erat antipbates:lestrigonis autem polypbemus. de quo dicit sic tertio eneid.achimenides comes infelicis vlixi. Uidi egomet duo de numero cum corpora nostro. Prensa manu magna medio resupinus in ātro. Frangeret ad saxum:sanieq; aspersa natarent.Limina:vidi atro cum membra fluentia tabo. Manderet:et tepidi tremerent sub dentibus artus ꝛc.Cumvero somno et vino sepultus essz vlyxes stipite siculno eruulsit oculum eius et cum se ante ostium teneret: nec fineret exire socios aut vlyxem:consilio inuito posuerunt se sub ventre arietum: quorum ille terga palpitās admisit eos in pascua et sic euaserunt.Sed tamen cero furibundus orbe.melius sic puto q̄ ore vt sit ordo. Sed polypbemus furibundus orbe.i.rotundo et amplo oculo ceco.i.excecato: rependit.i.persoluit mestis lacbrymis vlyxis et sociorum eius:gaudium.i.leticiam de vindicta.

Polypbemus

Hercules

Herculem duci ꝛc.bic potissimum per labores fertur celum meruisse.et dicitur hercules quasi heras.i.iunonis cleos.i. gloria:quia iunone persequente magnam gloriam consecutus est.Dicitur autem a poetis omnibus iouis et alcmena amphitrionis coniuge filius apud thyrinthiam vrbem natus et educatus.Et vt macrobius in saturnalibus. Nō existimes alcmene apud thebas boetias natū solū vel primū herculē nōcupatū:immo post multos atq; postremos ille bac appellatione dignatus est: honoratusq; boc noīe:q̄ multa fortitudine nomē dei promeruit.Uarro etiā cū noīasset quadragīta tres hercules:adiecit postea q̄ omēs qui aliq̄d fortiē fecissent hercules velut appellatiuo noīe dicti fuerunt. Sz buic qui iouis filius dict⁹ fuit cuncta poete absq; aliorū differentia tribuūt.Itaq; eius laudes et duros mille labores Virgili⁹

lib. viij. prosequitur sic. vt prima nouerce. Monstra manu geminosq; pmens eleserit angues. Ut bello egregias idem disiecerit vrbes. Troiaq; ebaliaq;. t subdit. Tu nubigenas inuicte bimembres. Heleū pboleūq; manu: tu cresia mactas prodigia: t vastū nemee sub rupe leonem ꝛc. Martialis aūt li. iiij. sic. Si cupis alcide cognoscere facta priorīs Disce: lybin domuit: aurea poma tulit. Peltarum scytbico discussit amazona dono t reliq;. Vide cornucopie perotti cum martiale. Virgili⁹ aūt ō erūnis berculis ita opusculū fecit. Prima clionei tolerata erūna leonis Proxima lerneā ferro t face contudit bydrā. Mox erymantbeūvis tertia pculit aprum. Aeripidis quarto tulit aurea cornua cerui. Stimpbalidas pepulit volucres discrimīe quinto. Threiciā sexto spoliauit amazona baltbeo. Septima in argeis stabulis impēsa laboris. Octauo expulso numerat adorea tauro. In diomedeis victoria nona q̄drigis. Gerione extincto decimam dat byberia palmā. Undecimū mala besperidū distracta triumpbus. Cerberus extremi suprema est meta laboris. In textu aūt nostro ali⁹ ponit labor ordo: de quib⁹ q: satis in alijs cōmentarijs dicta sūt pauciſſima subiūgem⁹. Ille cētauros. Centauri populi tbessalie iuxta pelion montē semiequi dicti: q; primi in eq̄s visi a longe: inferiores ptes eq̄nas supiores būanas bīe crediti sunt. q; cū piritboi sponsā bippodamiā rapuisset ab bercule postea occisi sunt. De leone satis prius narratum est. Finxit t certis. i. ineuitabilib⁹ sagittis volucres. stimpbalidas vt dicit Virgili⁹: t etiā martial'. Perott⁹ dicit de labor⁹ berculis. Tū stympbalidas aues ab ipsis nubib⁹ sagittis petit enectasq; deiecit. Seneca. Menali pernix fera multo decorū pferens auro caput depbensa cursu ē. idē. Solitasq; pēnis cōdere obductis diē petit ab ipsis nubib⁹ stympbalidas. Mar. Aeripidē filuis ceruā: stympbalidas vndis: abstulit. Stympbalidas q̄dā parū docti barpyias eē existimarūt: sed id falsuz esse siquis tragediā senece legerit facile deprebenderit. Erant aūt stympbalides aues aquatice in stympbalo palude tāte magnitudis vt solis radios obumbrare dicerent: oēm archadiā deuastantes q̄s bercules e nubib⁹ deiecit. Errat q̄ superior q̄z cōmentari⁹ q barpyias interptat eē de quib⁹ nos pri⁹ satis dixim⁹. Poma cementi ꝛc. Ordo melior est. Hercules grauior. i. aliquāto plus q̄ cōueniret vel multū grauatus aureo metallo qō erat in pomis aureis leua. i. in finistra manu q̄ ea tenuit: rapuit poma. i. mala besperidum draconi cernēti. i. puigili. Fuerunt itaq; besperides atlantis filie nympbe q̄ bortū fm fabulas babuerūt in q̄ erant aurea mala veneri cōsecrata q̄ bercules missus ab euristbea argiuorum rege occiso puigili dracone sustulit. Reuera inquit serui⁹ fuerunt nobiles puelle quarum greges abegit bercules occiso eor custode. Unde fingit mala sustulisse. i. oues. nā grece mela t mala t oues significant. vñ menolomos ouiū pastor dī. Uocantur aūt hmōi puelle q̄ septem fuerunt a patre atlantides: a matre besperides: t nunc in celo pleiades sunt stelle notissime. q̄n t draco in celū translatus dicitur. Pomuz ne te latet gen⁹ est ad oēs fruct⁹ mollē cortice bīte ficut nuc ad durū cortice bīte. Pomi aūt species sunt malū qōvulgo pomū vocant: t piruz ꝛc. Cerberū traxit triplici catbena. Cerber⁹ canis infernalis triceps est: qui perit boū interemit: capto tbeseo quē bercules liberans cerberū ad supas auras traxit q̄ inter cotes mīgens venenuz qō .cbonitum vocant generauit. Quid bistorica fides bz in. vi. Eneid. cōmentarij docent. ideo aūt dicit triplici catbena: q: tria capita babuit. Victor īmitē ꝛc. de diomede loquit non de eo q̄ fuit rex etolie tbidei t deipbile fili⁹: sz de rege thracie. Nam bercules diomedē regē thracie dirū t sanguinarium boiem q̄ equos suos aduenarū carne ī tyrida thracie oppido pascebat: occidit eūq; iumentis suis epulandū dedit. Seneca. Quid stabula memorē dirī bistonij regis. Bistones eīi thracie populi sunt. Hydra combusto. De bac pri⁹ dixim⁹ t de acheloo t de cornucopie require per tabulam in fine positā. De anteo sz non male locut⁹ fit superior. boc babe. Hercules cum audiret anteum terre filium magno ac procero corpore in lybia esse apud lyrū oppidum a flumine mauritanie eiusdem nois itavocatum: q̄ loc⁹ antei regia dī: robore ac fortitudīe nemini cedentē: ad eū quoq; domandum perrexit. Erat anteus aspectu roborecq; terribilis; babitabat in spelunca exesas vndiq; rupes bīte: t leonuz carneveſcebat'. Lubile ei terra erat. Nullis berbis: aut paleis: aut feraruz tergorib⁹ strata sed simplex ac nuda. Palestra omnes superabat: quotiens autem membra ei⁹ labore defecta essent tactu matris boc est terre recreabātur acvires resumebant. Erat vniuerse prouincie infestus: t quoscunq; terra mari ve eo aduentasse cognouisset impie trucidabat. Cum eo igitur congressus bercules depositis ab ipso cleonei: ab illo lybici leonis tergoribus: t vnctis, p more palestre, atq; barena sparsis corporibus: fessum tādem luctando t quasi semineceē anteū terre prostrauit: sed cum mox cōfirmatis tactu terre viribus surrexisset t acrius q̄ ante certare videret: stupefact⁹ tanto robore bercules rursus illi bra

Centauri

Volucres stympbalides

Poma besperidum

Cerberus

Diomedes

Anteus

chia iniecit: verū anteus nō expectatis amplī⁹ hostis viri b⁹ sponte cadebat pl⁹ otinuo viriz ex ipso casu accipiens. Qua re tandē intellecta: standū est tibi o antee hercules inquit. non sterneris amplī⁹: nec terre sed pectori nostro fitus herebis. q̄ cum dixisset iuuenē alte sublatuz ac telluri sternere se conantem: arctissimo nexum vinculo intra vlnas suas expirare coegit. Lac⁹ euandri. de cacide liuiū in primo ab vrbe condita ⁊ virg. in. viij. Eneid. Aut perottuz vbi supra.

Hercules prudentia

Satis etiam in cōmentarijs vidisti. De apio etiam notissima ē narratio. Ultim⁹ celum. vel hoc fingitur, ppter fabulam in cōmentarijs superioꝛib⁹ recitatā: vel q⁊ columnas in occidente fixit super q̄s celum incūbere vī. Narrant plures labores hercules q̄ iam dicti ab alijs: sed omnes volunt q̄ per labores ⁊ virtutem hercules celū meruisse dī. Uñ xenophon in eo libello quē de dictis ⁊ factis Socratis memoratu dignis composuit: dicit herculi iam in infantia suprema voluptatem ⁊ virtutē habitu mulieb⁊i oblatas: qui cū vtriusq̄ cohortationem audiuisset: virtutisq̄ arduū iter: optatum receptaculuz ⁊ letum finem habere didicisset: contraq̄ voluptatis aditū valde facilē: sz finem sane amarum: gramb⁹ verbis voluptatē ⁊ nequiciā aspernatus virtutē p labores ⁊ sudores in dexterā insecut⁹ est. Uñ ⁊ Licero in officijs. Nāq̄ herculē prodicus dicit vt est apud Xenophontē: cū primū pubescꝛet (qd̄ tp̄us a natura ad deligendū quā quisq̄ viā viuendi sit ingressurus datū est) deriisse in solitudinem: atq̄ ibi sedentē diu secū multūq̄ dubitasse: cū duas cerneret vias: vnā voluptatis alterā vtutis vtrā ingredi meli⁹ esset. Hec Licero. Et hoc p̄tendit auctoꝛ nr̄ dicens. Ite nunc fortes ⁊c. Lelsa via.

Ubi

sic Virgi. in lra pictbagoꝛe. Nam via virtutis dꝛtrū petit ardua callē Difficilēq̄ aditū primuz spectantib⁹ offert. Sz requiē prebet fessis invertice summo. Ubi hoc loco significat postq̄. nā si significaret in quo loco: nō recte dixisset vbi ducit: sed quo ducit. sicut apud boꝛatiuz. Damna tñ celeres reparāt celestia lune Nos vbi decidim⁹. Ordo igit ⁊ sensus hic est. Ite nunc fortes curvos inertes nudatis terga: vbi. i. postq̄ ita est q̄ celsa. i. arduaꝛ sublimis via magni exempli ducit. i. ducis agit ptes. Et est locutio sumpta a militib⁹ q̄b⁹ turpe est nudare terga fugevbi bonum habent ducē qui resistat ⁊ resistendi exemplum p̄beat. Est preterea alia rō cur turpe sit fugere: q⁊ ingens victoꝛib⁹ merces, pposita est: q⁊ tellus supata donat celum. Quod aūt dicit nudatis terga nō parui momenti est: significat em̄ q̄ nemo in hac pugna q̄ contra vitia ⁊ contra mundū gerit: superatur nisi qui terga p inertiā nudauerit. i. arma q̄ sunt virtutes abiecerit. Fidelis em̄ inquit ap'lus deus: q⁊ nō finit vos tentari vtra id qd̄ potestis.

Finis cōmentarioꝛum ascensij in quartum libꝛum.
Sequuntur in quintū eiusdē explanatiuncule.

¶ Explicit liber quartus.

¶ Libꝛi quinti prosa prima. Boe.

Dixerat oꝛatiōisq̄ cursuz ad alia q̄dā tractāda ⁊ expediēda vtebat. Tum ego. recta q̄dem exhoꝛtatio tuaq̄ prorsus auctoꝛitate dignissima: sed qd̄ tu dudū de puidētia q̄stionem plu

Incipit prosa prima libꝛi quinti.

Sanctus Thomas

Dixerat oꝛōnisq̄ cursum. Hic incipit quintus liber Boe. de consolatione philosophie cuius hec est prima prosa: in qua philosophia studet soluere quedaz dubia suam determinationem consequentia de fato ⁊ prouidentia. videtur enim ex dictis q̄ casus non sit: quia si omia sint prouisa ita q̄ nihil eueniat preter oꝛdinem diuine, puidentie videtur q̄ nihil casualiter euenit: q⁊ casus importat euentum inopinatum. Item videt ex dictis q̄ liberuz arbitriū non sit: q⁊ oia disponunt sm̄ oꝛdinē fatalis necessitatis. liberū āt arbitriuz necessitatē excludit. videtur ergo si ponitur, puidentia ⁊ fatum q̄ oino excludatur liberū arbitriū. pbia ergo in presenti libꝛo inq̄rit vtrum casus sit ⁊ quid sit. ⁊ inquirit vtrum liberum arbitrium sit ponendo argumenta quib⁹ liberū arbitriū cuz, puidētia dīna non vī posse stare. post hoc ponit falsam solutionem quoꝛundam quam improbat ⁊ ponit, ppriam quam rationibus confirmat: et de eternitate determinat.

ꝛ alia plura sicut patebit. Et dividit iste liber in vndecim partes qꝝ sex sunt ꝓse ꝛ q̄nq̄ metra: eiusq̄ partes ꝛ que in ipsis determinātur patebunt in processu libri. In prima prosa determinat de casu. ꝛ primo Boe. tangit acta philosophie commendans eius exhortationem factam ꝛ mouet questionem de casu. Secundo philosophia excusat se ab eius determinatione. ꝛ Bo. illam excusationem remouet. Tertio philosophia determiuat de casu. secūda ibi. Tum illa festino. Tertia ibi. Tuꝝ illa morem. Primo dicit. philosophia diterat hec p̄dicta: ꝛ vertebat cursum orationis. i. sermonis ad tractanda quedam alia atq̄ expedienda. tūc ego Boe. inq̄. O philosophia recta est exhortatio tua ꝛ prorsus ē dignissima auctoritate: sed quod tu duduꝝ dixisti sexta prosa quarti libri: questionē de ꝓuidentia implicatam esse pluriū alijs. s. q̄stionibus: ergo experior. i. realiter. quero enim an arbitrere id est arbitreris casum omnino aliquid supple in rerum natura: ꝛ quidnā arbitreris esse casum supple in rerum natura. ¶ Nota per hoc q̄ dicit Boetius dixerat innuit philosophia iam expediuisse que ad sui speculationem spectabant: ꝛ ita determinasse principalez huius libri intentionē: ꝛ philosophia vertebat cursum orationis id est orationē currentem: quia oratio philosophie nō impediebatur ignorantia docentis: nec tarditate discētis: hāc oratiōnez vertebat ad quedā alia tractanda. que autem fuerūt illa Bo. nō exprimit qꝝ forsitā sua opinione nimis erāt ōsiderāda: vl forsitā q̄tū ad ꝓpositū extranea.

rib⁹ alijs implicatā esse dixisti experior. Quero enim an esse aliquid oīno: ꝛ quidnam esse casū arbitrere? Phi. Tum illa. Festino inquit debitum promissionis absoluere: viāq̄ tibi qua patriaꝝ reuebaris aperire. hec aūt etsi perutilia cognitu tīi appositi nr̄i tramite paulisp̄ auersa sunt. Verēdūq̄ ē ne deuijs fatigat⁹ ad emetiē dum rectū iter sufficere nō possis. Boe. Ne id inq̄ prorsus vereare. Nā q̄etis mihi loco fuerit ea quib⁹ maxie delector agnoscere simul: cū oīne disputatiōis tue lat⁹ indubitata fide ꝓsti terit: nihil de sequētib⁹ ambigat. P. ¶ Tū illa morē inquit gerā tibi: simulq̄ sic exorsa est. siquidez inquit aliquis euentū temerario motu nullaq̄ causaruꝝ cōnexione ꝓductū casum esse diffiniat nihil oīno casum esse confirmo: ꝛ p̄ter

¶ No. q̄ dic exhortationē phie fuisse rectā: qꝝ phia hortat ad virtutes ꝛ ad ꝓtemptū fortuitoꝝ. talꝫ aūt exhortatio q̄ fit ad bonū ꝓsequendū ꝛ ad malū fugiendū recta est. ꝛ dic exhortat onem phie esse dignissimā auctoritate: qꝝ quod a sapiētib⁹ dicit auctoritate sapiētis dignū reputat. ¶ Tū illa festino iquit. Hic phia excusat se de huius opinionis vel q̄stionis determinatione. et Boe. illā excusationē remouet di. Phia inqt. Ego festino absoluere. i. perficere debituꝝ p̄missionis et aperire tibi viā qua reuebaris ad patriā: hec aūt que tu queris de casu etsi p q̄ quis sunt putilia cognitu. i. cognitiōe tīi paulisper auersa sūt tramite. i. a via nostri ꝓpositi. ꝛ di. paulisper: qꝝ non sunt totaliter auersa sed aliquantulū incidant p̄missa. ꝛ est verendum. i. timenduꝝ ne tu fatigat⁹ deuijs. i. questionib⁹ extraneis nō possis sufficere ad emetiendū. i. trāseūdū rectū iter di. Bo. O phia ne illud vereare. i. ne timeas: qꝝ ꝺ fuerit mihi loco q̄etis agnoscere ea quibus maxime delector ꝛ cū oīne lat⁹. i. omis substantia tue disputationis mihi constiterit fide indubitata: nihil est qō ambigat de sequentibus. ¶ Notanduꝝ q̄ di. qua via reuebaris patriam. hic patriā vocat beatitudinē quā p̄⁹ inuenire docuit: illa aūt per q̄ hō peruenit ad ipsam sunt virtutes de quibus Boetius intendebat agere: non in hoc libro sed in vltimis libris musice sue agendo de musica humana. intentionem autē suā nō complevit qꝝ a rege Theodorico morte preuentus fuit. ¶ Tum illa morē iquit. Hic philosophia determinat de casu soluēdo p̄missas causas ꝛ questiones. Primo soluit primā. An casus sit. Secdo secdam. Quid sit casus: ibi Licet igit. Primo ostēdit q̄d significet p nomē casus. ponendo opinionē quoꝝdam. secundo improbat illā opinionē: ibi. Quis em̄. Primo di. O Bo. ego gerā tibi morē. i. confirmabo me

volūtati tue:⁊ simul sic est exorsa.i.sic incepit.si aliquis diffiniat quo ad nomē dicens casuz eē euentum ꝓductū motu temerario.i.improuiso:⁊ nulla ꝓnexione causarū. Ego pbia confirmo casum sic oīno nibil esse.⁊ decerno.i.iudico vocē casus prorsus esse inanē ꝑter significationez rei subiecte:sicut bec vox chimera inanis est . ¶ Nota q̄ q̄uis questio si est p̄cedit q̄d est ꝑm q̄ questio quid est querit de quidditate rei:q; quid est rei nulli debetur nisi enti:tamen q̄stio quid est querens de qō quid est noīs ē prima cognitio ⁊ ideo ex quo q̄d ē noīs opz scire de aliquo si ē. Propter boc pbia ad querendū de casu vtrū sit vel non accipit qō quid est:qō significat ꝓ nomen ⁊ dicit. Si aliqui dicūt casum esse euētuz temerariū fine oī causa ꝓductum ego video vocū casus esse inanez tanq̄ sibi nibil coꝛrespōdeat ī re. ¶ Quis em̄ coercente. Hic pbia improbat opinionē istā ostendēs casum nibil esse ꝑm eam.scdo soluit ꝑm rei veritatez ibi. Aristoteles meus.primo ponit vnā rōez. scdo aliam:ibi. Nam nibil. Antiqui dicebant q̄ casus est euentus temerarius.i.improuisus. cōtra boc arguit pbia sic. Ubicūq; oīa sunt ꝓuisa ibi nibil est temerariū:sed oīa que sunt:ꝓuisa sunt a deo:ergo ī ter ea q̄ sunt nibil est temerariuz. Hanc rōnez breuiter innuit in littera dī. Quis em̄ locus vllus pōt esse reliquus.i.relictus temeritati.i. improuisioni deo coercente cuncta in ordinē scz ꝓuisum. q̄si diceret nullus. ¶ Notanduz q̄ oīa a deo sunt ꝓuisa:cui⁹ ratio ē. Quo cūq; de⁹ est causa: oīa talia ꝓuisa sunt a deo:sed de⁹ est causa oīs ēntis:ergo oīa entia a deo sunt ꝓuisa . q̄ autē de⁹ sit causa oīs entis pz q; ab ipso dependet celū ⁊ tota natura:vt patz ex duodecimo metapbifice. ¶ Nam nibil ex nibilo existere. Hic ponit aliā rōnez ꝓbantem q̄ casus nō potest esse fine omni causa ꝓductus sicut dicebant antiqui.⁊ arguit sic. Quod est ex nibilo nibil est:scz quod est ex nulla causa ex nibilo est:q̄ qō ex nulla cā est nibil est.sed ꝑm antiquos casus est ex nulla causa quia est ꝓductus fine omni cōnexione causarum:ergo casus nibil est.vnde dicit ī littera. Uera sentētia est cui nemo vnq̄ veterum refragatus est id est cōtradixit scilicet ex nibilo nibil existere:q̄q̄ illi antiq̄ illā ꝓpositionez ex nibilo nibil existere iecerint.i.posuerīt:quasi quoddā fundamētū nō de operāte p̄cipio scz de deo creatore:q; ille ex nibilo aliq̄d fecit:sed intellexerūt boc de materiali subiecto.i.de tota natura fundata in materia.⁊ exponit seip̄m dī. boc est de natura oīm rōnū id est de materia que est subiectū formarum naturaliū.sed si aliq̄d oriatur ex nullis causis id videt esse ortuz ex nibilo:sed boc fieri nequit vt aliquid oriat ex nibilo:ergo non est possibile casū esse bmōi.i.talē q̄lē pauloante diffiniuim⁹ ꝑm antiquos q̄ fit euent⁹ temerari⁹ fine cōnexione causarum. Quid ergo dicendū est de casu querit Boe. Est ne nibil in rerū natura qō iure possit appellari casus vel fortuitum. vel est aliquid tametsi pro quāuis lateat vulgus cui ista vocabula conueniant. ¶ Notandum q̄ bec propositio ex nibilo nibil existere est vera in comparatione ad causam particularem que in sua actione p̄supponit materiam:tamen in comparatio

Deus

Ex nibilo nibil fieri

subiecte rei significationē inanē ꝓrsus esse vocem decerno. ¶ Quis em̄ coercente in ordinē cūcta deo:locus eē vll⁹ temeritati reliqu⁹ pōt: ¶ Nā nibil ex nibilo existere vera sīa est: cui nemo vnq̄ veterū refragat⁹ est:quāq̄ id illi nō de operāte p̄cipio sed de materiali subiecto boc est de oīm natura rōnuz:quasi quoddā fundamentū iecerint . At si nullis ex causis aliq̄d oriatur:id de nibilo ortū esse videt:q̄ si boc fieri nequit:nec casum q̄dez bmōi esse possibile ē qualē pauloāte diffiniuim⁹. B. Quid igit iq̄: Nibil ne est qō vl casus vel fortuitū iure appellari queat: An est aliquid tametsi vulg⁹ lateat cui ista vocabula cōueniunt. Pbi. ¶ Aristoteles me⁹ id inquit in pbisicis ⁊ breui ⁊ veris ꝓpinqua rōne diffiniuit. B. Quonā inq̄ mō. P. Quotiēs ait aliquid cuiuspiā rei gratia gerit:

ne ad causam vniuersalem que est causa totius entis non est vera. vnde dixim⁹ deum omnia creasse ex nibilo et fide tenemus: sed antiqui de isto modo p⁹ductionis per creationem non loquebantur sed primo modo. Unde Aristotē. primo phīcor⁹um. Impossibile est aliquid fieri ex bis que non sunt. in hac enim opinione conueniunt omnes qui de natura sentiunt. ¶ Aristoteles meus inquit in phīcis. Dic philosophia solvit questionem de casu. Et primo ostēdit eam esse solutam ab Aristotele. ⁊ ostendit modum eius. Secundo declarat q̄ casus licet nō habeat causas per se: habz tamē causas p accidens: ibi. Hec sunt igit̄. Prio dicit Aristoteles meus id est doctrina mea nutritus et edit⁹ diffiniuit casum in phīcis: id est in secundo phīcorum breui ratione et propinqua veris: id est veritati. et querit Boetius. Quoniam inquam modo. Dicit philosophia Quotiens aliquid geritur: id ē fit gratia cuiuspiam rei: id est alicui⁹ rei et aliud obtingit quibusdā de causis q̄ qđ intēdebat illud vocatur casus. vt si aliquis causa colēdi agri fodiens bumum inueniat pondus auri defossum: hec inuentio auri creditur fortuito. i. a casu accidisse. verū p⁹o sed talis euēt⁹ casualis nō est de nibilo. i. de nulla causa sicut dicebat diffinitio ā⁹tiquor⁹ū. Nā euentus casualis habet ꝓpr⁹ias causas quarum cōcursus et inopinatus et imp⁹ouisus supple ab eo qui aliq̄d fecit causa alteri⁹ rei videbit̄ opatus esse casum. nisi eñ cultor agri foderz bumū: q̄ supple fossio ē vna causa inuentionis auri: ⁊ nisi eo loci id est loco depositor obruisset. i. absconaliquidq̄ q̄busdā de causis q̄ qđ itendebat̄ obtingit casus vocat̄. vt si quis colēdi agri causa fodiēs bumū defossum auri pondus inueniat boc igit̄ fortuito quidē credit̄ accidisse: veruz nō de nibilo est. Nā ꝓpr⁹ias cās habet quaz ī⁹prouisus iopinatusq̄ ꝯcursus casū videt̄ opatus. Nā nisi cultor agri bumū foderet: nisi eo loci pecuniā suā ꝺpositor obruisset: aurū nō eēt ī uētū. ¶ Ue sunt igit̄ fortuiti cause cōpēdij qđ ex obuijs sibi ꝯsuētibus causis nō ex gerētis intētōe ꝓuenit. Neq̄ eñ vl̄ qui aurū obruit vel qui agrū exercuit vt ea pecunia reperiret̄ intēdit: sed vti dixi quo ille obruit būc fodisse ꝙuēit atq̄ ꝯcurrit. ¶ Licet igit̄ diffinire casuz eē ⁱn⁹opinatū ⁊ ex cōsuētib⁹ causis in bis q̄ ob aliq̄d gerunt̄ euētū. Cōcurrere vero atq̄ consuere

disset pecuniā suā: q̄ ē alia cā inuētōis auri: aurū nō esset inuentuz. ¶ Nota q̄ casus ꝑm Arist. est qñ aliq̄d fit ꝓpter aliquē finēvt fossio agri ꝓpter seminatōez si aliq̄d aliud euenit ex quibus daz causis p̄ter boc qđ itēdebat̄ boc est casus: vt inuētio thesauri casualis est que nō intēdebatur a fossor⁹e agri. Ex quo patz q̄ inuētio thesauri est casualis: nō iō q̄ nō est p̄uisa a deo: sz q⁹ nō est p̄uisa ab boīe: ⁊ ita casus nibil est quo ad deū sz est aliq̄d quo ad boīem p⁹eter eius intentōez et p̄uisionez euenit. ¶ Ue sunt igit̄ fortuiti cause cōpēdij. Dic ostēdit phīa q̄ casus nō bz cās p se: sz p accīs di. Ue igit̄ sunt cause fortuiti ꝓpēdij. i. fortuiti euentus qđ fortuitū cōpendiū euenit ex causis obuijs et cōsuentib⁹ nō ex intētōe gerentis. Nō eñ ille qui aurū obruit: vl̄ qui agrū exercuit. i. fodit intendit vt ea pecunia repiret̄ sz vt dixi p̄ter gerentis intentionez euenit bunc fodere quo ille obruit pecuniā: et occurrit supple inuentio pecunie. ¶ Nota q̄ causa efficiēs nō agit nisi moueat̄ a fine. Finis aūt nō mouet nisi bz q̄ ē ī itētōe. ⁊ ideo respectu illi⁹ effect⁹ q̄ ē ī itētōe agēs ē cā p se. si aliq̄d ꝓtigat ī actiōe p̄ter itētōez agēt̄ illi⁹ agēs ē cā p accidēs ⁊ sic casus q⁹ ꝓtigit p̄ter itētōez agēt̄ nō bz cāz agētē p se sz p accīs. ¶ Licz igit̄ diffinire Dic pbia solvit scdaz q̄stionē ostēdēdo q̄d sit casus. Cōcludit ḡ diffinitionē ei⁹ ex ia dict̄ dicēs Licz igit̄ diffinire casū eē euētū iopinatū ex causis ꝯsuētib⁹ ī bis q̄ gerunt̄ ob aliq̄d aliud. Tūc ostēdit quō effect⁹ casual̄ cadit ab ordīe ꝓuidētie. dictū ē eñ q⁹ casus ꝓuenit ex causis ꝯsuētibus. q⁹ aūt cause ꝯsuāt b̄ ꝓuenit ex ordīe ꝓuidētie. vñ di. Cās vero ꝯcurrere ⁊ ꝯsuere facit iste

ordo sup. fatalis procedens ineuitabili cõnexione scilicet causarum: qui descendens sup. ordo de fonte prouidentie cuncta disponit suis temporibus et locis. ¶ Nota cp diffinitio casus est bona: quia per eam casus distinguitur ab alijs. per boc quod dicitur casus est euentus inopinatus excluditur effectus necessario eueniens: vel vt frequenter sicut solem oriri vel hominez nasci cum quincp digitis in vna manu talia nõ eueniunt casualiter et inopinate. per boc quod dicitur ex confluentibus causis excluditur casus primo modo dictus: q̃ sm antiquos ponebatur produci ex nulla connectione causarum. p boc autez quod dicitur in bis que gerũtur ob aliquid aliud: per boc excluditur a casu casualitas p se. casus enim et fortuna sunt cause per accidens: et fiunt preter intẽtionem agentis.

re cãs facit ordo ille ineuitabili cõnexiõe procedens: qui de prouidẽtie fonte descendẽs cũctas suis locis temporibusq; disponit.

¶ Metrum primum quinti libri.

Rupis acbemenie scopulis vbiver sa sequentum
Pectoribus figit spicula pufugax
Tigris ⁊ eufrates vno se fonte resoluunt:
Et mox adiunctis dissociantur aquis.
Si coeant cursumcp iterum reuocentur in vnũ
Confluat alterni quod trabit vnda vadi.
Conueniant puppes ⁊ vulsi flumine trunci:
Mixtaq; fortuitos implicet vnda modos:

Ascensius

Dixerat: orationisq; cursuz ad alia q̃daz tractanda et expedienda vertebat. dixerat recte dicit. q: qui porãt. i. finẽ ordinis facitũt: dicũt in fine dixi. q: ergo pbia materiã acceptaz quodãmõ finierat sese ad alia vertens: bene dic̃ auctor et psona sua. Dixerat supple pbia: et cursũ ordinis. h̃ quocp recte dicit: q: debet ord nõ lente ingredi necp violate: sz currere. i. medio mõ sese iter prosã. i. locutionẽ prorsus solutã et metrũ poematiz habere. ¶ Implicatã eẽ: sepi? implicitã leges cp implicatã: sz neutrũ caret auctoritate.

Oratio

Morem gerere

Morẽ gerã i. votis tuis annuã. Est eñ is moriger et morẽ gerit alteri: qui morẽ. Et ĩstitutũ vite sic gerit vt alteri placeat. Simulcp sic exorsa est. i. incepit loqui. venit eñ ab exordioz. nõ itacp legendũ ẽ exorta vel exborta vt scriptũ in q̃bus iueni. Cetera dilucida sunt.

¶ Metrum primum quinti libri.

Sanctus Thomas

Rupis acbmenie scopul'. Istud est primũ metrũ istius quinti qd̃ dicit metrũ ẽlegiacũ: et pmũ metrũ est dactylicũ berametrũ. Secũdũ est anapesticũ pentbametrũ vel dactylicũ pentametrũ. In quo pbia oñdit quõ euẽtus casualis se bz ad ꝓuidentiã diuinã. Est aũt materia exẽpli cp tigris et eufrates sunt duo fluuij ab eodẽ ſonte ꝓcedentes q̃ postea ab inuicẽ diuidunt'. ⁊ si iterũ cõcurrant necesse est naues ⁊ alia q̃ per ista fluuia deferũtur ꝓcurrere: q̃quidẽ ꝓcursus ꝓuenit incptũ regũt' ꝺcursu istoz̃ fluuioz̃: ⁊ tñ ẽ ꝑter intẽtõem istoꝝ qui regunt naues. Eodem mõ cõcursus cãꝝ casual' cpuis fit ꝑter intẽtionẽ ipoꝝ agẽtium tñ ꝓcurrũt bz defluxũ ordinis fatalis et regimine ꝓuidẽtie. ⁊ cpuis nobis ignoratib? ordiez ꝓuidẽtie videat' aliq̃d casuale ⁊ fortuitũ: tñ in cõpatõe ad deũ omia sunt ordiata ⁊ ꝓuisa. vñ di. i lra. Tigris ⁊ eufrates resoluũt se se vno fonte scopul'. i. ꝓcauitatib? rupis acbemenie. i. mõtiz ptbie: vbi scz i ptbia fugax ꝓsa spicula. i. sagittas figit pectorib? sequentũ. Est eñ ꝓsuetudo ptboꝝ cp fugiẽdo pugnãt sagittando a tergo ꝺ insequẽtes. ⁊ mor. i. post puũ spaciũ tigris ⁊ eufrates dissociant' adiũctiz aquis sup. alijs. ⁊ si dicti fluuij iterꝝ coeãt. i. ꝓuẽiãt ⁊ reuocẽt' i vnũ cursũ ꝓfluat. i. opz ꝓfluẽ aliq̃d q̃ vnda alt'ni vadi. i. vtriusq; flumiſ trabit. i. secũ duc̃ ⁊ ꝓuẽiãt puppes ⁊ trũci vulſi. i. eradicati flumie flumine idest per flumen. et vnda mixta id est confluens implicet id est implicabit fortuitos modos quia vnda faciet concurrere fortuitu naues et truncos: quos tamen vagos casus idest

casualis euentus regit ipsa decliuia terre.i.depressio terre dans viā fluuio: ⁊ defluꝰ ordo lapsi gurgitis.i.currētis aq̄ regit illos vagos cursus.⁊ ita ē de euētu casuali respectu,puidētie.vñ di. Fors.i.casus vel fortuna qvē fluitare pmissis habenis.i.sine regimīe:illa patit frenos.i.regimina:⁊ meat.i.trāsit ipa lege.i.p ipam legē diue,puidentie. ¶ No.q̄ scribit in Geneſi. Tigris ⁊ Eufrates sunt fluuia quoꝝ ort' est in paradiso. Sz Hieronymꝰ auctoritate Salu. q̄ ortꝰ tigris ⁊ eufratis demonstrant in armenia.i.in ptbia: cui vī Boe. ꝓsentire. Beatꝰ aūt Aug. sup geneſiz ad lr̄am istā ꝓrietatē ꝓcordat di. Illud ꝓtingit in istis fluuiīb' quod ī alijs experimur.s.q̄ aliq̄ absorbentur a terra ⁊ iterū oriunt:⁊ qz hec sepe pñt ꝓtingere: iō de ortu ipsoꝝ fluuioꝝ diuersa pñt dici. qñ em̄ Moy. di. in genesi q̄ oriant ī paradiso pōt intelligi de pma origine eoꝝ:iz q̄ dī ab alijs q̄ alibi oriantur:pōt intelligi de ortu eoꝝ secūdario. ¶ No.q̄ ptbia est regio q̄dam q̄ alio noīe dr armenia. vñ dicunt' boues partbi q̄ vincunt bostes suos fugiendo sagittas a tergo mittendo: ⁊ sic amor vincendus est fugiendo. vnde poeta di.

Tigris

Partbis

Quos tamen ipsa vagos terre decliuia casus
Burgitis ⁊ lapsi defluus ordo regit.
Sic que permissis fluitare videtur habenis
Fors patitur frenos ipsaq̄ lege meat.

¶ Prosa scda quinti libri.

ANimaduerto inq̄ idq̄ vti tu dicis ita esse ꝓsentio. Sz in hac berentiū sibi serie cārū ē ne vlla nostri arbitrij libertas: an ipos quoq̄ humanoꝝ motꝰ aniōꝝ fatalis

Qua specie martis cedit victoria partbis. Lipris ea parte simili quoq̄ vinciturarte. Lypris.i. venus q̄ colebaṫ in cypro. Et paup Henricus. Proscribas igiṫ gladijs⁊ fustibusipm̄ sup.amorem. Et fugiendo fuga q̄ fuga sola fugat.

Partbis

Ascensius Achemenes

RUpis achemenie ⁊c. Carmen est elegiacum sicut primuz primi libri. Cuiꝰ sententie satis bene in superiori cōmento enodate sunt. Achemenes fuit teste herodoto lib. hysto. iiij. primꝰ persarū rex' a quo postea reges oēs ꝑsieq̄z ad dariū descenderunt. Dī ergo hic achemenia rupes.i.partbica q̄ est in persia vel in perside. Nam ⁊ ꝑsis ⁊ persia partborum regio denominaṫ ⁊ partbia. Quod autem eum moduz fugiendi ⁊ p fugam simulatam bostem insequentem sagittis petendi habeant multi docent. vñ virgiliꝰ. iij. Geor. Fidentemq̄z fuga partbum versisq̄z sagittis ⁊c. ad cuiꝰ imitationez hic dicit versa spicula. Nam lyversa non recte adiceret' ly pugna. vitiosum enim esset dicere. Pugna fugax versa. Duo enim adiectiua plena non patitur latina lingua sine coniunctione media. Ordo igitur est. Tigris ⁊ eufrates resoluunt sevno fonte in scopulos rupis achemenie.i.partbice: vbi pugna fugax.s.partborum figit spicula versa.i.obuersa in pectoribꝰ sequentum.i.insequentium bostium. Dicuntur autez partbi ipsorum lingua vt docet iustinus. erules: quia erules veniebant ex scytbia orientali. habentq̄z sermonem mixtum ex scytbico et medo. Omnes equitare et sagittare magna industria docent liberos suos. Auri autem et argenti nullus ipsis olim vsus erat nisi in armis. babent pluresvxores: et nulla delicta aut peccata grauius puniunt q̄ adulteria. Habent ⁊ alia instituta que nibil ad presens faciunt. Tigris avelocitate seu a sagitta dictus fluuius est armenie: sed sepe in lacꝰ recipitur et nonnunq̄ occultatur. Unde Seneca in troade. Et qui renatum prorsus excipiens diem. Templum rubente tigrim immiscet freto. Quod autem apud partbos fit ostendit illud buccolicum. Aut ararim partbus bibet aut germania tigrim. Terre decliuia.i. decliuitas. Sors patitur frenos: legitur et quidem melius fors.i.fortuna vel casus.

Tigris

¶ Prosa secunda quinti libri.

ANimaduerto inq̄. Hic incipit secunda prosa huius quinti in qua incipit determinare de conuenientia liberi arbitrij ad prouidentiam diuinam. Et primo querit an liberum arbitrium possit stare cum prouidentia diuina. ⁊ pbilosopbia probat liberum arbitrium esse. Secundo ostendit quomodo diuersificaṫ in diuersis. Et tertio ostendit actꝰ liberi arbitrij cadere sub puidētia dīna. Scda ibi. Sz banc. tertia ibi. Que tū. Primo di. Animaduerto inq̄. i. cogno

Sanctus Thomas

sco quō casus stat cū puidentia: ita psentio sicut dixisti. ⁊ qrit Bo. Est nevlla libertas arbitrij i hac serie causarū sibi berētiuz: an fatalis catbena. i. fatalis necessitas pstringit mor. i. affect. humanor animor. Tūc pbia pbat liberū arbitriū esse dicens. Libertas arbitrij est nō obstante pdicta cōnexione causaruz. necz em̄ fuerit. i. esse poterit vlla rōnalis natura qn libertas arbitrij eidē assit. ⁊ accipit natura large, p omni illo qō bz cognitō em̄ intellectiuā, pbat autez q oī nature rōnali insit liberum arbitrium dicens. Illō qō pōt naturaliter vti rōne boc bz iudicium q̄ discernat vnūquodqz: igitur per se dignoscit. i. discernit fugienda et optanda. qō autē quis iudicat optandum id petit. i. psequitur et refugit illud qō estimat esse fugiendum. quare quib. inest rō illis iest libertas volendi ⁊ nolendi. potest ergo ratio sic formari. Omne qō vti ratione habet iudiciuz cognoscendi fugienda ⁊ optanda: sz qō quisqz iudicat optandum, psequit ⁊ quod iudicat fugiendum boc refugit: ergo omne quod potest vti rōne bz libertatem volendi ⁊ nolendi. ¶ No. q̄ di. illud qō vtit rōe habet iudicium quo discernat vnūquodqz: boc dicit ad differentiam iudicij naturalis qō est bruti quo non iudicat vnūquodqz agenduz: sz aliquod pticulare. sicut ouis nō iudicat de quolibet fugiendo: sed tantum de lupo. et apes non bñt industriam ad faciendum aliquod op. nisi ad fauos mellis. sed iudicium rationis est de quolibet que aguntur. ¶ No. q̄ di. habens rationis iudicium per se iudicat prosequendum vel fugiendum. lz em̄ bruta quodammodo cognoscant fugienda vel prosequenda non tamen per se: quia non sunt causa iudicij. homo autem non solum cognoscit finem ⁊ ordinata in finē sz cognoscit ea vl'r vel p modū collationis vel p modū sillogistici. etiā hō suū iudiciū iudicat et discernit: q: intellectus est hr. p̄uersa supra se. ¶ Bz banc. Dic osidit pbia quō liberuz arbitriū diuersificatur in diuersis. s. in angelis ⁊ hoīb. di. banc. s. libertatē arbitrij nō pstituo esse equam i. equalē in oīb.: q: maior est in substantijs dīnis q̄ in hoībus. Nā supernis ⁊ dīnis substātijs i est perspicax iudicium. i. infallibile iudiciū: ⁊ ineſt eis incorrupta voluntas. i. inflexibil' ad malum: ⁊ in eis est prōpto. i. parata efficax potestas optator q: non est in eis ipedimētū executionis. Humanas vo animas necesse est esse liberiores qñ conseruant se in speculatione dīne mētis. min. vo libere sunt cū dilabunt ad corpora. i. ad curā rerū corpaliū. ⁊ adhuc min. libere fūt cū colligāt terrenis artub. i. affectib. qb. min. resistere pñt passionib. ilurgētib. Extremave ro. i. maxīa ē seruit. alarū qñ deditevicijs ceciderit a possessione, ppie rōis q̄ regi. i. dirigi ōbeant ī agēdo. Nāvbi. i. postq̄ aīe deiecerint oculos rōis intellect. a luce summe vitatis ad īferiora ⁊ tenebrosa. i. ad terrena ⁊ carnalia mor caligant. i. obscurant nube inscitie. i. ignorātie: ⁊ turbāt pniciosis affectib. i. passionib.: quib. accedēdo ⁊ psentiēdo adiuuāt. i. augmētant ser-

catbena cōstringit. P. Est inqt: neqz em̄ fuerit vlla rōnalis natura qn eidē libertas assit arbitrij. Nā qō ratio vti naturaliter pōt: id habet iudiciū quo quicqz discernat: per se igitur fugienda optāda ve dignoscit. Quod vero quis optandū iudicat e sse petit: refugit vero quod estimat esse fugiendū. Quare quibus ineſt ratio: illis etiaz ineſt volēdi nolēdiqz libertas. ¶ Sz bāc nō in oībus equā'eē cōstituo. Nā supernis diuinisqz substātijs: ⁊ perspicax iudiciū: et incorrupta volūtas: et efficax optatorū prēsto ē ptās. Hūanas vero aīas liberiores qdē esse necesse ē cū in mēt. diuine speculatōe se pseruāt: minus vero cū dilabunt ad corpa: minusqz etiā cū terrenis artubus colligant: extrema vero ē seruit. cū vicijs dedite rōis ppie possessione ceciderint. Nā vbi oculos a summe luce veritatis ad inferiora ⁊ tenebrosa deiecerint mor in

nitutē quā sibi inuexere. i. induxerūt. ⁊ aīe vicioso⁹ sunt quodaz mō captiue ꝓpria libertate.

¶ Notandū ꝙ liberū arbitrū est libertas iudicādi ⁊ exequēdi res. vel ſm Bo. sup ꝓmo periarmenias. liber⁹ arbitriū est de volūtate iudiciū aī nullo extrinseco aut violēter cogēte aut violenter impediēte: nullo cogente ad faciendū qđ displicet: nullo ipediēte ne fiat qđ placz. ¶ Notādū ꝙ liberū arbitriū in duob⁹ cōsistit: ⁊ in libertate iudicādi ⁊ i libertate exequendi iudicata.

Liberuz arbitrium

citie nube caligātur: pniciosis turbanť affectibus. Quib⁹ accedendo cōsentiēdoqz quā inuexere sibi adiuuāt seruitutē: ⁊ sunt quodāmodo ꝑ̄p̄ libertate captiue. ¶ Que tñ ille ab eterno cūcta ꝓspiciēs puidētie cernit intuit⁹: ⁊ suis q̄ qz meritis predestinata disponit.

id est omnia videt ⁊ omnia audit.

Primum scz libertatē iudicādi impedit ignorantia: sed libertatē exequēdi impedit ipotentia executionis ⁊ corruptio volūtatis. qñqz em̄ possum⁹ bonū ꝓficere: tñ volūtate corrupta vicio nō ꝓficim⁹. in substātijs aūt sepatis nō est ignorātia iudicādi nec ipotētia ꝓficiēdi nec corruptio volūtatis: ergo in eis est maxia libertas arbitrij. Intelligētie em̄ i nullo falluntur. ergo bñt ꝓspicax iudiciū: ⁊ nunq̄ volūt nisi bonū: ergo inest eis incorrupta voluntas ⁊ pñt ꝓficere q̄cquid desiderāt: q̄ in eis est efficax ptās optatoz. ¶ Notādum ꝙ quidā direruūt fuisse de intemōe Platonis aīas humanas simul esse creatas i celo ⁊ postea descēdere i corpa ⁊ in eis detineri tanq̄ in vincul'. ſm illos gradus libertatis aīaz humanaz quas ponit in littera sic distinguit⁹. scz ꝙ aīe cum sint in celo create in ꝓtemplatione diuine mētis sunt maxime libere. cuz autē iam sint colligate corpib⁹ adhuc sunt min⁹ libere. sed minima libertas est in eis qñ subdūtur vicijs. ista tamen expositio nō tenet ſm veritatē. ideo aliter exponiť ꝙ illas aīas necesse ē esse liberiores que ꝓtemplationi diuine inseruiūt: vt aīe virtuosoz ꝓtēplatiuoz quorum ꝓuersatio in celis est. Ille aūt sunt min⁹ libere que dilabūtur ad corpa. i. que descēdunt ad curā rerum tpalium: sicut sunt practici q̄ negocianě circa bona tpalia ad cōem vtilitatē dispensando. adhuc min⁹ libere sunt aīe q̄ terrenis artub⁹ colligātur. i. que descēdunt ad curandum ꝓpriū corpus ⁊ ꝓpriam vtilitatem. minime aūt libere sunt q̄ subdite vicijs rōnem amittunt. vicios⁹ em̄ non vn⁹ tñ dñi est seruus: sed tot dñoz quot vicioz ſm Augu. ¶ Que tñ ille. Dic ostendit pbia quō actus liberi arbitrij cadūt sub ꝓuidentia diuina: q⁹ ꝓpter boc ꝙ diuina cognitio se extendit ad oīa dicēs: que oīa dicta quo ad diuersos gradus libertatis ⁊ quo ad omēs actus inde ꝓuenientes cernit ille intuitus ꝓuidentie diuine cuncta ꝓspiciens: ⁊ quecq̄ ꝑdestinata disponit suis meritis reddendo bonis bona et malis mala. ⁊ boc ꝓfirmat auctoritate greca que sonat in latino. Oīa videt deus: ⁊ oīa audit. vel ꝑz alios sonat. Deus illustrat omīa clarius q̄ sol. ¶ Notandum ꝙ licet diuina prouidentia ab eterno oīa ꝓspexit: non tamē ꝓpter boc necessitatur liberum arbitrium ad faciendū bonum vel malū: quia ſm Arist. iij. etbicoz. Homo est dominus suarum operationum a principio vsq̄ ad finem. Et ergo ſm merita operationum liberi arbitrij recipit penam vel premium.

Gō ꝙ Dñs

Animaduerto inquā ⁊c. Aiaduerto. i. considero quasi animū ad id verto et applico. Scz i hac hereticū. De libertate arbitrij nō solū apud theologos nostros: sed etiā apd veteres pbos magna semp fuit disputatio. vnde Aulus gelius lib. vi. c. ij. Fatū inqt Chrysippus stoice princeps pbie sic diffinit. Fatū est sempiterna quedam et indeclinabilis serie⁹ rerū: et catena volues semetipsa sese et implicās per eternos cōsequētie ordies et q̄bus apta cōnexaq̄ est. Aliarū aūt opinionuz disciplinarūq̄ auctores huic diffinitioni ita obstrepunt. Si chrysippus inquiunt fato putat oīa moueri ac regi nec declinari trāscēdiq̄ posse agmina fati et volumina. peccata quoq̄ boīm et delicta nō subsistenda neq̄ cōdicenda sūt ipsis volūtatibusq̄ eorū: sed necessitati cuidā et instātie que orīť ex fato: oīmūq̄ rerū dñia ⁊ arbitra ꝙ quā necesse sit fieri quicquid futurū est. Et ꝓpterea nocentiū penas legibus inique cōstitutas: si boīes ad maleficia nō sponte veniūt scz fato trabūť. Contra ea chrysippus tenuiť multa et argute disserit que super ea scripsit: sentētia hmōi est. Quāq̄ ita fit inquit vt ratione

Ascensus

Fatum

Libertas arbitrij

principali quadã necessario coacta atq; cõuexa sint fato oĩa: ingenia tñ ipsa mẽtiũ nr̃arũ pinde sunt fato obnoxia vt proprietas eorũ est ipa et qualitas. Nã si sunt p naturã primitus salubriẽ vtiliterq; ficta: oẽm illam vim q̃ de fato extrinsecus ingruit inoffensius tractabiliusq; transmittũt. Sin vero sunt aspera et insicta et rudia nulliscq; artiũ bonarũ adminiculis fulta: etsi paruo siue nullo fatalis icõmodi cõflictu vrgeant: sua tñ leuitate et volũtario impetu in assidua delicta et in errores ruũt. Idq; ipsum vt ea rõne fiat: naturalis illa ⁊ necessaria rerũ cõsequẽtia efficit: q̃ fatũ vocat. Est eñ genere ipo q̃si fatale et cõsequens vt mala ingenia peccatis et erroribꝰ nõ vacẽt Huius deinde rei exemplo ñ hercule nimis aliene neq; illepide vtitur. Sicut inquit lapidem cylindrũ si per spacia terre prona atq; diruta iacias causã quidẽ ei et initiũ precipitantie feceris: mox tñ ille preceps voluit: nõ q: tu id iaz facis: sz qm̃ ita sese modus eius ⁊ forme volubilitas habet. Sic ordo et ratio et necessitas fati genera ipsa ⁊ principia causarũ mouet: impetus vero cõsiliorũ mentiũq; nostrorũ actionesq; ipsas: volũtas cuiusq; propria et aiorũ ingenia moderat. Infert deinde ⁊ hec ijs q̃ dixi cõgruẽtia. Quã obrẽ a pythagoreis sic dicit. Nosces boies spõtaneas haurire calamitates: quasi detrimẽta singulis a seipis fiant et suo impetu delinquãt et in icommoda ruant sua volũtate atq; proposito. Propterea negat oportere ferri audiriq; boies aut nequã aut ignauos et nocentes et audaces: qui quũ in culpa et maleficio reuicti sunt pfugiũt ad fati necessitatem tanq̃ in aliqd̃ fani asylũ: et q̃ pessime fecerũt: ea nõ sue temeritati: sz fato eẽ attribuenda dicũt. Prim⁹ aũt bõ et sapientissim⁹ et antiquissim⁹ poetarũ dixit in biscꝺ̃sib⁹. Dei mihi qd dãnant mortales numina celi. Esse aiũt etiã per nos mala: cũ tñ ipsis Uecordi pter fatũ sint mẽte dolores. Itaq; M. Tullius Cicero in libro quẽ de fato scripsit quũ questionẽ istã diceret obscurissimã eẽ et implicatissimã: chrysippũ quoq; philosophũ nõ expedisse se in ea refert his verbis. Chrysippus estuans laborans q; quonã pacto explicet et fato oĩa fieri: et eẽ aliquid in nobis intricat ꝺ mõ ⁊c. hec. A. gelius vbi supꝛ. Sz ad auctorẽ reuertor. Est ne inquit. Melius respõsiue legas sic. Est inquit. Neq; ⁊c. Quo quicq; discernat. quicq; legendũ ẽ nõ quodq;. Nõ eñ addit substantiuũ. sz quodq; adiectiuũ est sicut quod aliqd̃ et silia: et ita substantiuũ desiderat: quicq; aũt quid: aliquid: et silia sine substãtiuo ponũt aut substantiuũ in gtõ regũt. Supplẽt eñ vicẽ substantiuorũ. Artus⁹ a ntõ artus p u scribit. q: artib⁹ a ntõ artes declinatur. Cetera patent.

Quod et Quid

¶ Metrum secundum quinti libri.

PAuro clarum lumine phebum
Melliflui canit oris homerus:
Qui tamen intima viscera terre
Non valet aut pelagi radiorum
Infirma prorumpere luce:
Haud si magni conditor orbis
Huic ex alto cuncta tuenti

¶ Metrum secundum quinti libri.

Sanctus Thomas

DAuro clarum lumine phebũ. Istud est metrum secundũ huius quinti quod dicit archiloicum ab inuentore: dactylicũ a pede ꝑdominãte. In quo phia cõmẽdat excellẽtiam diuine cognitionis in cõparatione ad solem materialem dicens. Homerus oris melliflui. i. dulcis eloquẽtie canit. i. describit phebũ. i. solẽ claro puro lumine. forsan enim homerus fecit libũ de claritate solis: qui sz sol non valet ꝓrũpere. i. penetrare intima viscera. i. pfunda terre ⁊ pelagi. i. maris infirma. i. debili luce radiorũ: haud sic. i. nõ sic hz se ꝓditor magni orbis sz deꝰ: sed ipse sua cognitiõe penetrat oĩa: cum nihil possit ipm latere huic. s. conditori tuenti. i. respicienti cũcta ex alto. i. celo terre sibi resistunt nulla mole. i. magnitudine sicut obsistunt radijs solis. nec etiam nox obscura obstat sibi atris nubib⁹: imo ivno ictu mẽtis. i. ivno mẽtali intuitu cernit q̃ sit cꝓtũ ad pterita: q̃ vẽiũt cꝓtũ ad futura. quẽ. s. ꝓditorẽ respicit oĩa sol⁹ tu possis dicẽ vez solẽ.

Liber quintus Prosa tertia.

¶ Notandū ꝫ deꝰ oīa cognoscendo ꝓuideat etiā illa q̄ fiunt ex libero arbitrio: voluit tñ quasdā creaturas esse liberi arbitrij: q; bonum magis decet diuinā bonitatē. sicut em̄ melꝰ ⁊ nobiliꝰ ē regnuꝫ in quo non tñ seruiē regi a seruis ꝫ etiā a liberis q̄vbi tñ seruiē a seruis: sic melꝰ erit regnum dei ⁊ decētiꝰ ex hoc q̄ sunt aliq̄ creature libere seruiētes sicut homo⁊ angeliꝰ: q̄ si eēnt solę creature seruiliter opantes cuiusmodi sunt oēs creature ꝓter boiem ⁊ angelum: que ex determinatione nature necessitantur ad sua opera.

Nulla terre mole resistunt:
Non nox atris nubibus obstat:
Que sint que fuerint veniuntq;
Uno mentis cernit in ictu:
Quem quia respicit omnia solus
Uerum possis dicere solem.

¶ Prosa tertia quinti libri. Boe.

Ascensius

PUro clarū ⁊c. Carmen iā sepe descriptū ē. vult aūt ostendere deū dici ꝓprie solē. Cū em̄ sol iter pretetur solꝰ oīa lustrans: ⁊ multa sint q̄ natural' sol nō penetret: ꝫ dicat. iiij. Eneid. Sol q̄ terrarū flāmis opa oīa lustras. ꝫsequens est solum deū cui nihil est abscōditum: ⁊ q̄ solꝰ oīa lustrat: vereveruꝫ solē dici. Quinetiā Pli. ⁊ Macrobiꝰ solē solū deū esse putāt ⁊ ei oīa numina ꝓtribui: ꝫ nihil ad ꝑsens negociū facit: cui satis sit ostendisse deuꝫ soluꝫ cunctavidere non solē naturalem.

Deus sol

¶ Prosa tertia quinti libri.

Sanctus Thomas

TUm ego en inq̄. Hic incipit tertia ꝓsa buiꝰ q̄ Boe. obijcit ꝫ pācā: ostendēs nō posse fieri stare ꝓuidētiā ⁊ liberū arbitriū. ⁊ primo ꝑmittit q̄ dicta pīit bñe dubitatōem. secundo ponit rōnem dubitatōis ibi. Nimium inq̄. Primo dicit. Tū ꝓ tunc finiē. dicit philosophia. ego Bo. inq̄. O philosophia rursus ego confundor difficilioꝛi ambiguitate. et querit philosophia. Que nam est ista ambiguitas. iam enim coniecto: idest iudico quibus tu conturbare: idest perturbaris. ¶ Notandum q̄ coniectare est ex aliquibus signis aliquid putare. et sic philosophia coniectat per locum a communiter accidentib' dubitatōem. Boe. q: cōmuniter quicunq; loquebantur de ꝓuidentia ⁊ libero arbitrio dubitabant de compossibilitate eoꝝ. ¶ Nimiū inq̄. Hic Boe. exprimit suā dubitationē ostendens ꝓuidentiam ⁊ liberum arbitrium esse incompossibilia. Primo facit hoc. Secundo excludit quasdam vias quibus aliqui conabantur defendere ꝓuidentiam: ibi. Quid igitur. Ad ꝓbandum ergo incompossibilitatē predictorum ponit tres rationes. Secunda ibi. Ad hec. Tertia ibi. Postremo. Primo ponit primam rationem. Secundo excludit quandam solutionem eius: ibi. Neq; enim vel factum aliud. Primo dicit. Nimium videtur aduersari et repugnare deum prenoscere vniuersa et esse vllum libertatis arbitrium. q̄ autem repugnat probat. Nam si deus prospicit cuncta neq; vllo modo falli potest: necesse est euenire illud quod ꝓuidentia ꝓuiderit esse futurum: quod si non eueniret falleretur ꝓuidentia quare si ab eterno non modo: idest non tantum facta hominum sed etiam consilia ⁊ voluntates prenoscit: nulla erit libertas arbitrij: sed oīa euenirent de necessitate. q̄ autē deus sua ꝓuidentia omnia ꝓnoscat declarat. Neq; em̄ poterit existere aliquod factū vel aliqua voluntate nisi quam presenserit. i.

Lōiectare

Nimium videtur aduersari

pſciuerit puidentia dīna neſcia. i. non potens falli nec poſſunt aliter euenire q̄ puiſa ſunt. nā ſi valent deto:q̄ri alio:ſuz. ſ. vt al'r eueniant q̄ puiſa ſunt: nō erit tā firma pſcientia dei: ſz poti⁹ erit incerta opinio: qđ iudico nephas credere de deo. ¶ Notan. q̄ ex lra ſic fo:mat rō. Illa puidenť infallibil'r de neceſſitate euenīūt: ſz oīa puidenť a deo infallibiliter: g̃ oīa de neceſſitate euenīūt: ꝛ ſic perit libertas arbitrij. ¶ Notan. q̄ ſcia dei nō eſt opinio: q: opinio eſt eo⁊ q̄ ſic et aliter ſe poſſunt habere: et p:imo posterio⁊. Scia aūt eſt eo⁊ q̄ nō poſſunt ſe aliter bē: g̃ ſcia dei nō eſt dicenda opinio. ¶ Neq̄ eñ illam pbo rōnem. Dic pbia excludit quandā reſponſionē q̄ poſſet dari ad p̄dictā rōem. ꝛ p:io ponit eaz. ſcđo eā excludit: ibi. Quaſi vero. P:imo di. Neq̄ eñ pbo. i. approbo illā rōnem. i. rīſionē q̄ quidā credunt poſſe diſſoluere nodū i. difficultatē q̄ſtionis. Aiunt eñ nō iō qđ venturū qñ puidētia pſpexerit illud eē futurū. i. venturū ſed potius econtrario. i. ecōuerſo qñ qđ futurū eſt illud nō poſſe latere puidentiā dīnam. q̄ſi diceret euent⁹ rei eſt cā pſcientie ꝛ nō ecō uerſo. ꝛ iō ex euentu dz ꝛcludi neceſſitas pſcientie: nō ecōuerſo ſz eos: ꝛ iſto mō neceſſariū eſt ꝺ qđ ꝛcludit de euentu relabi in ꝛtrariam partē. ſ. qđ ꝛcludiť de euentu: boc ꝛcludať de pſciētia. Neq̄ eñ neceſſe eſt ꝛtingere q̄ puidenť ſz eos: ſz ea q̄ futura ſunt neceſſe eſt puideri. ¶ Notan. q̄ p:io: rō p̄tē debat q̄ oīa futura de neceſſitate eueniant: q: de⁹ futura infallibiliter puidet. rīſio aūt quoꝛūdam dicit ꝛtrariū. Dicit eñ non iō quia de⁹ puidet futura neceſſario eueniunt: ſz q: futura ſunt iō deus ea puidet. ¶ Quaſi vero q̄ cuiuſq̄ rei cā ſit pſciētia. hic excludit iſtā rīſionē di. Iſta rīſio pcedit quaſi laboraretur q̄rendo cui⁹ rei cauſa ſit pſcientia: vtrū ſit cā neceſſitatis futuro⁊: vel vtrū neceſſitas futuro⁊ ſit cā puidētie: ſz nos nitamur. i. laboram⁹ boc demōſtrare. ſ. neceſſariū eſſe euentū rerū pſcita⁊ quoquo mō. i. quocunq̄ mō ſe bēat o:do cauſa⁊. Et ſi p q̄uis pſcientia non videatur inferre neceſſitatez eueniendi reb⁹ futuris: qđ declarat exēplo di. Si aliq̄s ſedeat neceſſe eſt opinionē eſſe verā q̄ cōiectat eū ſedere ꝛ ecōuerſo ſi de aliquo ꝙa ſit opinio q: ſedet neceſſe eſt eū ſedere. igī invtroq̄ ſ. i. opinione ꝛ ſedente eſt neceſſitas. in boc. ſ. in ſedēte eſt neceſſitas ſedendi: in altero. ſ. in opinione eſt neceſſitas veritatis: ſed non idcirco quiſq̄ ſedeat ſup. caſualiter: qñ vera eſt opinio: quia veritas opinionis non eſt cā ſeſſionis: ſed bec. ſ. opinio poti⁹ eſt vera qñ pceſſit quēpiā. i. aliquem ſedere. ꝛ ita cum cauſa veritatis ex altera parte p:ocedit: tamen in vtroq̄ eſt communis neceſſitas. ꝛ eodem modo contingit arguere de puidentia ꝛ de bis que puidentur. Unde di. patz. i.

tateſq̄ pnoſcit: nulla erit arbitrij libertas. Neq̄ eñ vel factū aliud vllū vel quelibet exiſtere poterit volūtas: niſi quā neſcia falli puidentia diuina pſenſerit. Nā ſi alio:ſum q̄ p:euiſa ſunt deto:queri valent: non iā erit futurū firma p:eſciētia: ſed opinio potius īcerta: qđ de deo credere nephas iudico. ¶ Neq̄ eñ illā p:obo ratione qua ſe quidā credunt hunc queſtionis nodum poſſe diſſoluere. Aiunt eñ non ideo q̄d eſſe euenturū: quoniā id puidentia futurū eſſe p:oſpexit: ſed econtrario potius: qñ qđ futurum eſt id diuinā puidentiam latere nō poſſe. eoq̄ modo neceſſariū eſt boc in contrariā relabi partē. Neq̄ eñ neceſſe eſt contingere que puidentur: ſed neceſſe eſt que futura ſunt puideri. ¶ Quaſi vero q̄ cuiuſq̄ rei cauſa ſit pſcientia ne futuro⁊ neceſſitas ſit: an futuro⁊ neceſſitas cauſa p:ouidentie labo:etur: ac non illud demonſtrare nitamur quoquo modo ſe habeat o:do cauſa⁊: neceſſariū eſſe euentū p:eſci

manifestū est ratiocinari de ꝓuidētia ⁊ de reb⁹ futuris. Nā etsi ꝓ ꝯuis idcirco ꝓuidētur qm̄ futura sunt: nō tm̄ iō eueniūt qm̄ ꝓuidenť nihilomin⁹ tm̄ necesse est a deo vel ventura ꝓuideri vel ꝓuisa euenire: ita qꝫ vtriqꝫ ꝑti ineſt necessitas ꝯuis alteri casualitas: qđ solū satis est. i. sufficit ad perimēdā libertatē arbitrij. ¶ Notan. qꝫ rn̄sio ista quā inuit in lr̄a v̄ fuisse ipsius Origenis: q̄ supra epl̄am ad Roma. sic dicit. Nō ꝓpterea aliq̄d erit: qꝫ illud de⁹ scit futurū: sꝫ qꝫ futurū ē ideo scitur a deo anteq̄ fiat. qđ tamen potest ītelligi dupl̄r. Uno modo qꝫ euent⁹ rei sit cā ꝓscientie ꝑ rationem ꝓsequntie: ⁊ sic rn̄sio ē vera Alio mō pōt intelligi qꝫ euēt⁹ rei sit cā ꝓscientie ꝑm existentiā ⁊ sic est falsa: ⁊ hoc mō improbať hic a Boe. Primo q̄ ostendit Bo. qꝫ ista rn̄sio non est ad ꝓpositū. Secundo ostendit qꝫ nō includit veritatem ibi. ¶ Jā vero q̄ ꝓposterū est. Dic pbia ostendit qꝫ ista rn̄sio ī cludit falsitatez: qꝫ ponit qꝫ aliqđ tpale sit causa eterni. dicūt em̄ qꝫ res future sint cā ꝓuisionis eterne. vñ di. Jam vero ꝓposterū. i. puersuz est: ⁊ euent⁹ rerū tpalium dicatur eē cā eterne ꝓscientie qđ dī in ista responsione. vñ subdit. Quid ē aliđ arbitrari deū iō ꝓuidere futura: q̄ quiaz sunt euētura: qꝫ putare q̄ oliz acciderūt. i. ipa futura esse cāz sūme ꝓuidentie. q. d. nihil est aliđ dicere. ¶ No. qꝫ nullū tpale est causa eterni: sꝫ poti⁹ ecōuerso. Indigni⁹ em̄ non est cā digniozis eo qꝫ causa digniozest effectu. tpale autem est indigni⁹ eterno: sicut corruptibile īcorruptibili: g̃ ⁊c. ¶ Ad hec ficuti cum quid esse scio. Hic ponit scđam rn̄sionē ad ꝓbanduz scđam ꝯclusionem di. ad hec sup. ꝓdicta addēda est hec rō. ficuti cū scio esse quid. i. aliq̄d necesse ē ipsum esse: ita cū noui quid futuruz necesse est idipm̄ esse futurum. sic igiť fit. i. ꝓtingit: vt euent⁹ rei ꝓscite neq̄at euitari. ¶ No. qꝫ rō sic pōt formari. sicut se bz scīa respectu scibilis pn̄tis: sic ꝓscientia respectu effect⁹ futuri: sꝫ cū scio in ꝑsenti aliq̄d esse necesse est ipm̄ eē ergo cum ꝓscitur aliquid futurū esse: necesse est ipm̄ esse: sed deus ꝓscit oia futura: ergo necessario eueniūt: ⁊ sic iteruz tollitur libertas arbitrij. ¶ Postremo siq̄d aliq̄s. Hic ponit tertiā rōnem ad idem di. Si q̄s existimet aliquid

taruz rerū. Et si ꝓscientia futuris rebus eue
nīēdi necessitatē non videatur inferre: eteī si
quispiam sedeat opinionē que eū sedere comi
ctat verā eē necesse ē. atqꝫ ꝓuerso rursus si de
quopiam vera sit opinio qm̄ sedet eū sedere ne
cesse est. Invtroqꝫ igiť necessitas ineſt. In hoc
quidem sedendi: at vero in altero veritatis. Sꝫ
nō idcirco quisqꝫ sedet quoniā vera est opinio
sed hec potius vera est qm̄ quēpiā sedere ꝓce
cessit. Ita cū causa veritatis ex altera ꝑte ꝓce
dat: ineſt tm̄ cōmunis ivtraqꝫ necessitas. Simi
lia de ꝓuidētia futurisqꝫ reb⁹ ratiocinari pa
tet. Nā et si idcirco qm̄ futura sunt ꝓuidētur
non vero ideo quoniā ꝓuidētur eueniūt: nihi
lomin⁹ tm̄ a deo vel ventura ꝓuideri vel ꝓvi
sa euenire necesse est: quod ad perimendā ar
bitrij libertatē solum satis est. ¶ Jam vō q̄ ꝓ
posterum est vt eterne ꝓscientie tempoz aliū re
rum euentus causa esse dicatur. Quid est autē
aliud arbitrari ideo deū futura qm̄ sunt euētu
ra ꝓuidere: q̄ putare q̄ oliz acciderunt causā
summe illi⁹ esse ꝓuidentie? ¶ Ad hec ficuti cū
quid esse scio: ipsuz esse necesse est: ita cū quid
futurum noui idipsum futurū esse necesse ē. sic
fit igitur vt euētus ꝓscite rei nequeat euitari.
¶ Postremo siquid aliq̄s alioz sum q̄ sese res

esse aliorsum. i. aliter q̄ res se bēat: illud non mō. i. nō tm̄ non est scia sz est falla opinio longe diuersa a veritate scie: qre si aliquid ita futurū est vt eī euent non sit cert⁹ z necessari⁹ quō illō poterit pscirī euenturū. q. d. nullo mō. Cui⁹ rōnem assignat di. Sicut ipa scia est impmixta falsitati: sic illud qō ꝓcipiē ab ea non pōt aliter esse q̄ ꝓcipiē qz si posset aliter se habere: tūc scia possz eē falsa. vnde subdit: ista est cā quare scia careat mendacio: qz necesse est, vnāquāqz rem ita se bē sicut scientia cōprehendit eam se habere. ¶ Notan. q̄ ratio quaz intendit est ista. Quicunqz estimat rem aliter esse q̄ est: eius estimatio est falsa z non est scientia: sed fallax opinio: ergo si deus prescit aliquid futurum esse: z si ipm nō necessario euenit sicut prescīuit: prescientia dei non erit scientia sz fallax opinio: ergo futura a deo preuisa necessario eueniunt: z sic perit liberū arbitriū. ¶ Quid igiē. Dic pbia improbat modos q̄bus aliq̄ nitūtur saluare puidētiā. Et ꝓmo q̄rit quō possit saluari puidētia dīna improbādo duos modos quib⁹ aliq̄ conabantur ipam salvare. Scōo ponit tertium modum similiter ipm improbando. secunda ibi. Quod si apud. Primo dicit Quid igitur sup. dicem⁹. Quonaz modo dici pōt q̄ de⁹ prenoscat ō futura incerta. Prim⁹ modus est dicatur deum ea que puider iudicare ifallibiliter: q̄uis possint nō euenire: sed incōueniens est: quia tunc falleretur sua prouidentia. Unde di. Nam si de⁹ censet. i. iudicat euenire infallibiliter: q̄ etiam possibile est non euenire sallitur sup. deus quod non modo. i. non tantum nepbas est sentire de deo sed etiam nepbas est voce pferre. Secund⁹ mod⁹ est vt dicatur deuz prouidere futura indeterminate sicut futura sunt: sz isto mō puidētia dei nō est certa. vñ di. At. i. sz si de⁹ decernit ista futura esse p̄uidentur indeterminate sicut sunt: vt. s. cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel non fieri: q̄ est ista prescientia que nihil certum nihil stabile comprehendit: q. d. talis prouidentia nulla est: z quid hec prescientia differt ab illo vaticinio ridiculoso Tiresie: q̄ dicebat quicquid dicaz hoc erit vel non erit. Quo etiam. i. in quo diuina prouidentia prestiterit. i. prevalebit humana opinione si iudicat incerta: sicut homines ea quorum euentus est incertus. q. d. in nullo differt. ¶ Notandū q̄ cuz Tiresias vidisset duos serpentes simul coire, plecto baculo ipsos sepauit ab inuicē: pmutatus fuit in mulierem. post septennium iterum serpentes coeuntes baculo separauit: et mutatus fuit in virū. Cū aūt orta fuisset dissentio inter iouē z iunonē an maior eēt delectatio in coitu viri q̄ mulieris elect⁹ fuit Tiresias in iudicē: qui erat⁹ erat sortē vtriusq̄ sexus. Cū aūt diceret maiorē esse delectatōem mulieris Juno cōmota excecauit ipm. Jupiter autem sui miserē in recōpensam amissi visus dedit sibi spiritum vaticinandi. Fuit autem hec suavati

babet existimet: id nō modo scia nō est: sed est opinio fallax a sciētie veritate longe diuersa. Quare si quid ita futurū ē vt eius certꝰ ac necessariꝰ nō sit euētus: id euēturū esse pscirī quō poterit: sicut eīm sciētia ipsa impermixta ē falsitati: ita id qō ab ea cōcipitur esse aliter q̄ ꝓcipitur nequit. Ea nāqz causa ē cur mēdacio sciētia careat: q̄ se ita rem quāqz habere necesse ē vti eam sese habere scia ꝓprehendit. ¶ Quid igiē? Quonā modo deus hec incerta futura p̄noscit? Nam si ieuitabiliter vētura cēset q̄ etiā euenire possibile est fallitur: qō non sentire modo nepbas est sed etiā voce pferre. Ät si ita vti sunt ita ea futura esse decernit: vt eq̄ vl fieri ea vel nō fieri posse cognoscat: que ē hec pscientia que nihil certū nihil stabile ꝓprehendit? aut qd hoc refert vaticinio illo ridiculoso tiresie? quic quid dicā aut erit aut nō. Quo etiā diuina puidentia humana opinione pstiterit: si vti homi-

cinatio.quicquid dicam erit vel non erit.Si ergo deus non aliter ꝑsciret futura indeterminata nisi q; erũt vel nõ erũt: nõ differret sua ꝑscia a ꝑscientia. Tiresie: qõ est ridiculosus. ¶Quod si apud illum. Hic ponit tertiũ modũ conantiũs saluare ꝓuidentiam.Et est vt ponamus omia euenire de necessitate:ꝛ auferam⁹ liberũ arbitriũ.Primo ergo ponit istum modum. Secundo ostendit q̃ inc̃ueniẽtia sequãtur ad ipsum:ibi.Quo semel.Primo ergo cõcludit istum modum dicẽs:ꝙ si apud illũ certissimũ fõtez oĩm rerũ nihil põt esse ĩcertũ: cert⁹ est euent⁹ eoꝝ q̃ ipse firmit̃ ꝑscuerit futura:q̃ re nll'a libertas bũanis ꝓsilijs ꝛ actiõib⁹: q̃s dinames sine erroꝛe falsitatẽ cũcta ꝓspiciẽs alligat ꝛ ꝓstrĩgit ad vnũ euentũ.¶Notãdũ ꝙ nulla mutatõ cadit circa fontẽ oĩum reꝝ q; cognitio ei⁹ põt esse ĩcerta: etiã si esset icerta essz impfecta nec dinaz si ergo ẽ certa respectu futuroꝝũ: necesse ẽ vt oĩa futura ꝑscita a ꝺo necessario eueniãt . ¶Quo semel recepto.Hic ponit ĩc̃ueniẽtia q̃ sequunt̃ si auferat̃ libeꝝ arbitriũ. Et primo ostendit q̃ inc̃uenientia sequũtur ex parte boĩm.secundo que ex parte dei. tertio q̃ ex parte cõiunctionis boĩm ad deũ . secũda ibi.Quo nihil.tertia ibi.Igitur ne sperandi. Inconuenientia ex parte boĩm sunt . si nõ fit liberum arbitrium frustra ꝓponũtur boĩbus pene vel p̃mia: et iniuste puniũtur mali ꝛ premiatur boni. nec erunt vicia nec virtutes bominibus sicut nec in alijs q̃ agũt necessitate nature ꝛ nõ libertate animi.vnde dicit.Quo semel recepto id est posito.s.vt negetur liberum arbitriũ liquet.i.manifestus est quantus occasus. i. quãta destructio bumanaruz rerũ conseq̃tur.Frustra enĩ ꝓponẽtur bonis p̃mia ꝛ malis pene: ita statuta et leges bumane erunt inutiles que penas et premia statuunt que nullus motus animoꝝ liber ac voluntarius meruit.Et illud videbitur iniquissimuz omniuz qõ nunc iudicatur equissimum scz puniri improbos ꝛ remunerari bonos: quos ad alterũ.i.ad ꝓbitatẽ vel improbitatem non mittit ꝓpria voluntas sed cogit certa necessitas futuri:igitur virtutes ꝛ vicia nõ fuerunt quicq̃ sed potius erit mixta ꝛ indiscreta cõfusio oĩm meritoꝝ scz bonoꝝ ꝛ maloꝝ.¶Nota ꝙ omẽs virtutes et vitia oriũtur ex libera electione boni ꝛ mali: similiter punitio ꝛ remuneratio fiunt propter liberam actionem boni vel mali.Si ergo tollitur libertas arbitrij non erit libera electio:nec nisi libera actio bona vel mala est.ꝛ per ꝓsequens nulla erit virtus:nullũ vitiũ:ꝛ iniuste malus punietur:cũ ex necessitate malũ operetur:ꝛ iniuste bonus premiabitur:cũ ex necessitate operetur bonũ:qõ est absurduz dicere.¶Quo nihil sceleratius. Hic ostendit inc̃ueniens quod sequitur ex parte dei scz ꝙ deus erit auctoꝛ maloꝝ.vnde dicit. Cũ omis ordo rerum ducatur ex ꝓuidẽtia diuina:ꝛ si nihil liceat habere fieri ex bumanis consilijs: fit.i.sequitur vt vitia nostra referãtur in auctoꝛẽ oĩm scz deũ:quo nihil sceleratius excogitari põt ꝙ.s.deuz dicẽ auctoꝛem maloꝝ: quod tamen necessarium est ablata libertate. ¶Notandum ꝙ defectus in

operatione: qui defectus nō est in potestate rei vt euitetur necessario est ab agēte ꝛ a ꝓducente. si ergo actio volūtatis nostre nō est libera: defectus actionis ꝑm voluntatē reducetur in deum: ꝛ sic deus erit causans defectum nostrū quod est absurdum. ¶ Igitur nec sperandi aliquid. Dic ponit inconuenientia que sequūtur ex ꝓiunctōe homis ad deum: quia tolleretur actus deꝓecandi ꝛ actus sperandi: quibus maxime conūguntur deo. vnde dicit. Igitur si tollitur liberum arbitrium: nec vlla ratio est sperādi aliquid: nec deꝓecādi inter deum ꝛ homies. Quid eñ ꝙs ꝙ deꝓrecetur vel speret: si series indeſi exa connectit oīa optanda. q. d. frustra fieret. Utroꝙ igit̄ auferetur illud vnicum cōmerciuz. ſ. sperandi ꝛ deꝓrecandi inter deuz ꝛ homines. vocat autem spem et deꝓrecatōem commerciuz qꝛ istis mercamur omnia beneficia. vnō subdit. siquidem ꝓrecio iuste humilitatis nos boies ꝓmeremur inestimabilē vicem. i. retributionem diuine gratie: qui mod' deꝓcandi solus est quo homies videantur posse colloqui cuz deo ꝛ cōiungi inaccessibili luci: scilicz deo ꝓriusq̄ homies impetrent qō petunt. ꝓrius eñ ꝓreces ꝓrigim' q̄ effectum nostre petitionis consequamur. que spes et deꝓrecatio si nihil credantur habere virium recepta id est concessa necessitate futuroꝝ: quid erit quo connecti. i. coniungi atq̄ adhereri possemus illi summo ꝓrincipi rerꝝ. quasi dicat nihil. quare necesse erit genus humanū dissepteuz. i. dissipatum atq̄ disiunctū suo fonte. i. a suo ꝓrincipio sup. a deo fatiscere id est deficere vti pauloante cantabas in sexto metro quarti libri.

ad bonoꝝ oīm referaṁ auctorē. ¶ Igitur nec sperandi aliq̄d nec deꝓcandi vlla ratio ē. Quid eñ vl̄ sperat quisq̄ vel etiā deꝓrecetur quādo optanda oīa indeſi exa series cōnectit? Auferetur igitur vnicū illud inter homies deumq̄ cōmerciū sperandi scz ꝛ deꝓrecādi: siquidē iuste humilitatis ꝓcio ineſtimabilē vicē diuīe gratie ꝓmeremur: qui solus modus ē: quo cū deo colloqui homies posse videantur illiq̄ inaccessibili luci ꝓrius quoq̄ q̄ impetrent ipsa supplicāda rōne ꝓiungi: que si recepta futuroꝝ necessitate nihil virium habere credantur: quid erit quo summo illi rerū ꝓrincipi cōnecti atq̄ herere possimus? Quare necesse erit humanū gen' vti pauloante cantabas dissepteum atq̄ disiūctum suo fonte fatiscere.

Oratio

Oratio

Ascensius Lateo

Quasi vero

Notandū q̄ act' deꝓcandi spectat ad intellectū. ꝛ est oratio ꝑm Johannē damasce. ascēsus intellectus ad deum vel in deum: quoquidez actu insinuamus deo indigentiā nostrā. non q̄ deo per insinuationē nostrā aliquid innotescat qō ꝓius ignoꝛauerit: sed vt nos ipa insinuatione vtendo consideremus in dis esse recurrendū ad diuinū auxiliū. Actus autē sperandi pertinet ad voluntatē: quia eius obiectū est bonum futurū. per istum actum adherem' deo tanq̄ ꝓfecto ꝓrincipio bonitatis nitentes eius auxilio ad consequendum bonū quo indigemus. sed si huiusmodi bonuz necessario eueniret vel impossibile esset euenire vterq̄ actus tam deꝓrecādi q̄ sperādi esset inutilis.

Vm ego en inquā ꝛc. En et ecce tunc dicūt q̄ inopinate et ꝓter solitū aliq̄d obuenisse narat. sicut ibi. Ecce virgo cōcipiet ꝛ pariet filiū. Diuinā ꝓrouidentiā latere nō posse. Lateo actiue sumit' significatq̄ fere qō fugio ne sciat. vnde ꝓmo eneid. Nec latuere doli fratrē iunonis. Repit etiā cū datiuo: vt tu mihi causa lates. i. occultus es: et absconderis mihi. Quasi vero ꝛc. illud qō seq̄t: ac non illud demōstrare nitamur: ꝓro quo ī glosa ponit': sed nos nitamur: debet sic ordinari. Quasi vero laboꝛetur. i. in aquirendo laboꝛ fiat q̄ sit causa cuiusq̄. i. cuiuslibet rei. i. ne ꝓro an: an scz ꝓrescientia sup. dei sit necessitas futuroꝝ. i. sit cā necessaria vt futura fiant: an necessitas futuroꝝ sit causa ꝓrouidētie. i. quare deus de eis habeat certā ꝓuidentiā ac ꝓro et. quasi sup. nō nitamur. i. nō conemur et studeam' demōstrare

euentum rerum ꝓscitarum a deo sup. eē necessariū sup. quoquo. i. q̄ cunq; mō ordo causarum se habeat. i. siue res sit cā ꝓscientie: siue ꝓscia cā rei. Dic aīaduerte duo. primū q̄ hec particula q̄si vero: tunc poni solet qñ p ironiam loquimur: ⁊ gnificam⁹ nō esse vt a q̄busdā credit: nec dicitur quasi aūt nec neq; aūt: saltē tā frequenter ⁊ decenter ꝑmvallā sicut: q̄si ꝺo: neq; ꝺo. Scōm ex ꝓ sciano. quotiēs dictiones relatiue aut infinite ⁊ eis eq̄lētes geminant posſum⁹ posteriorem ꝑtem mutare in cunq; vt q̄lisq̄lis qualiscunq; vtutyt cūq; vbiubivbi cūq; quotquot q̄cunq;. q: tamen ly cunq; non iungit cum quis et q̄d: sed cū q̄ ⁊ qꝺ. nō resolues quis quis in q̄scūq;: sed in q̄cunq;: ⁊ q̄c quid non in q̄dcūq; ſz in quodcunq;. ¶ Jām ꝺo q̄ preposteruz ⁊c. q̄. i. q̄tū preposterum. i. in ordie puerſuz. quū illud preponit qꝺ postpoꝺ ni debeat aut econuerso ꝓposteruz dicim⁹. Sane meminisse debes lector oīa verba hui⁹ pse sequentia: ⁊ etiā sequētis carminis attribui Quisquis

Boe. nō ergo dices cū cōmentario supioze: hic pbia oñdit: ſz hic Boe. oñdit. ¶ Ad hec. diti potiꝰ legēdum esse ad boc. i. ꝓterea: qꝺ frequenter reperit req̄re p tabulāvbi dictum sit. ¶ Quid igi tur ⁊c. adhuc sunt ꝟba Boe. non pbie. Aut q̄d hoc refert. i. distat interest a sup. vaticinio tirefie Preterea q̄ iam de tirefia vidisti adde eū vatē thebanū fuisse: ⁊ multa etiā post mortē ſm bome rū vlixi ꝑdidisse apud inferos. vñ etiā Horatiꝰ li. ij. sermonū. Hoc ꝫ tirefia ꝑter narrata peteti Respōde. Et q: cec⁹ effect⁹ erat dicit iuuenalis nec surdū nec tirefiā quēq; eē deoꝝ. Quod autem in feminā mutat⁹ sit ſz fabulosuz putat: plini⁹ tñ in septimo naturalis bistorie fieri potuisse oñdit: docens re vera serū nō nullos mutasse. De vaticinio aūt in textu boc posito ꝺ̄ q; iuſſ⁹ oraculum certum enunciare dixerit: boc ꝓ oraculo certo babete: q; quicquid dixero aut dicturus sum aut erit aut non erit. quasi veritas eius dicti ex futuro dependeat: cum iam necessaria sit. Unde merito ridiculum ꝺ̄ si aliud non ꝑtenderit. ¶ Humana opinione p̄ſtiterit. vide si nō potius legendum est humane opinioni. Nam Terenti⁹ in eunucho ita locut⁹ est: bō q̄d boi p̄stat Et non dubito si boc loco dixisset quid etiam dīna ꝓuidentia q̄n addidisset: humane opinioni: non humana opinione prestiterit. Eonstruitur aūt multis modis boc verbū. aliq̄n em̄ significat cum prestantia ⁊ eminentia erbibere. ⁊ sic actiñ regit: vt apud Virgi. Ibo aīs ꝓra vel magnuz p̄stet achillē. aliq̄n significat fere idem addito datiuo cui fit p̄latio: vt in dicto exemplo. bō q̄d boi p̄stat. aliq̄n absol ute ⁊ q̄si ip̄sonal⁹ ponit vt prestat trinatrie metas lustrare pacbīni. i. meli⁹ religibili⁹ est. Series indeflexa. i. q̄ nunq̄ fuit flexa. vel potius inflexibilis. Nam sepe participia preteriti temporis ponuntur loco verbalium in bilis que aptitudinem sonant: vt apꝺ Virgi. Aut illaudati nescit busiridis aras. Illaudati. i. illaudabilis ſm Seruiū. Et ibi boc est septimo Eneiꝺ. Diues inacessos vbi solis filia lucos. inacessos lucos dicit nō quos nemo accessit: sed inaccessibiles: idest quos nemo debeat accedere. Fatiscere est affatim: idest abunde biscere. sicut primo Eneiꝺ. Omnes accipiunt inimicum imbrem: rimisq; fatiscunt. Disseptum venit a dis ⁊ sepio: ⁊ est quod sepem amisit. i. compagem. Uti pauloante cantabas. Ex boc patet ꝟba hec ex persona Boetij dici. Participiū ꝓ nomine

¶ Metrum tertium quinti libri.

Quenam discors federa rerum. Hic incipit tertium metrum hui⁹ quinti qꝺ dicitur adonicum vel ſm alios archiloicum ab inuentore: dactylicum a pede predominante. vñ facit exclamatōem super incōpossibilitate qui apparet inter ꝓuidentiam ⁊ liberū arbitriū. Et primo quare sint incōpossibilia cū per se considerata sint possibilia. Secundo ponit responsionem ad boc. Tertio contra responsionē obijcit. Quarto obiectionē soluit. scꝺa ibi. An nulla. tertia ibi. Sz cur tanto. quarta ibi. An cum mentem. Primo ꝺi. Quenam discors causa resoluit, i. separat se Sanctus Thomas

dera.i.pcordias rerū.s.,puidentie dīne ⁊ liberi arbitrij ne ꝓpatiañ se simul.aut ꝙs de⁹ tāta bella statuit duob⁹ veris ⁊ singula vera:q̄ carptim.i.singillatim vel diuisim accepta ꝓstant.i.pmanent:eadē tñ mixta.i.ꝓiuncta nolūt iugari.i.copulari se inuicē ꝓpatiendo. Tūc ponit responsionem dicens ꝙ istis duob⁹ veris.s.,puidētie ⁊ libero arbitrio nulla est discordia:iz apparentia discordie,puenit ex debilitate nostri intellect⁹.vnde dicit. An est nota solutōis nulla est discordia veris si semper certa coherēt sibi:sed mens nostra obruta.i. oppressa mēbris cecis.i.cecantibus aiam:illa nequit igne splendoris.i. oppīssi lumīs.s.intellect⁹ noscere tenues.i.subtiles nex⁹.i.ꝓiunctiones rerū q̄ videñ discordare. ¶ Nota si ꝓsiderem⁹,puidentiam dīnaz p se:possibile est eā esse.si cōsideremus liberum arbitrium p se:etiam possibile est eū esse vt ꝓz ex dictis. Sed si ꝓsiderem⁹ vtrunqz simul tunc videñ incōpossibilia:sicut pz ex rōnibus supioribus: ſm veritatem autem se bene cōpatiūtur ⁊ sunt cōpossibilia: sed nobis non apparet: q⁹ intellect⁹ noster oppīssus mole corpis non potest se eleuare in hmōi cognitōem.nā ſm sapientē corp⁹ qđ corrumpit aggrauat animam.⁊ terrena habitatio oppremit sensum multa cogitantē. ¶ Sed cur tanto flagrat amore. Hic pbia obijcit ctra solutionem. Si enī aia ignoret istas subtiles coniunctiones. vñ est ꝙ desiderat eas scire:cuz nihil ignotum possit desiderari.vñ di. Sed cur aia flagrat.i.ardet tanto amore.i.desiderio reperire notas tetas.i.notificatiōes latētes veri

An nulla est discordia veris
Semperqz sibi certa coherent:
Sed mens cecis obruta membris
Nequit oppressi luminis igne
Rerum tenues noscere nexus.
¶ Sed cur tanto flagrat amore
Veri tectas reperire notas?
Scit ne quod appetit antia nosse?
Sed quis nota scire laborat?
Et si nescit quid ceca petit?
Quis enim quicqz nescius optet?
An quis valeat nescita sequi?
Quoue inueniat quis repertam
Queat ignotus noscere formam?
¶ An cum mentem cerneret altam
Pariter summam singula norat:

i.veritatis. Scit ne mens illud quod ipa antia.i.sollicita appetit nosse.q.d.nō:q⁹ nemo appetit scire illud qđ scit.⁊ hoc est qđ di. Quis laborat scire nota.q.d.null⁹.oz igitur dicere ꝙ nesciat:⁊ tunc sequitur aliud inconueniens.s.ꝙ anima desideret illud quod nescit.vnde di. Si nescit illud quod petit quid petit.i.desiderat mens ceca:idest ignorans? Quis enīz nescius optet i.desideret quicqz. An quis potest sequi nescita? aut quis nescius potest noscere quo inueniat sup.illud quod querit? et quis ignotus:idest nescius queat.i.potest noscere formam repertam q.d.nullus. ¶ No.ꝙ dictum est in responsione ꝙ anima ignorat compossibilitatem prouidentie ⁊ liberi arbitrij:sed desiderat eam scire. Lōtra hoc arguit sic. Nullus appetit scire quod scit. Si anima desiderat scire aliquid: vel ignorat illud vel scit. si scit:ergo non desiderat ipsuz scire quod scit:quia nullus appetit scire quod scit:cum omnis appetitus sit ratione carentie. Si autem ignorat quod desiderat:quomodo ignotum desideratur cum voluntas non querit incognitum:ideo si ignorat nunqz cognoscet. ¶ Quis enī ignotum inueniet. Si enim paterfamilias quereret seruum fugitiuum quem ignoraret:posset sibi multotiens occurrere ꝙ ipsum nō inueniret:sicut dicit Linconiēsis sup primo posteriozz. ¶ An cum mente cerneret altam. Hic solvit obiectōem. Vbi notandū est ꝙ Plato posuit aias esse in celo creatas ⁊ habere cognitionem oīm perfectam:sed per lapsum ad corpora eaz obliuisci cognitōem rerū in pticulari ⁊ retinere eam in vniuersali.⁊ postea per exercitiū recuperare cognitōem reruz in pticulari. vnde dicit sic. An est nota solutionis cuz anima cerneret.i.specularetur altam mentem.i.profun

dam mentem dei:ipsa pariter ⁊ simul nouat. i. nouerat summam. i. vniuersalem cognitionem ⁊ singula.i.singularem cognitionē rerū: sed nunc ipsa condita. i. tecta nube membroꝝ non est oblita sui in totum.i.totaliter:sed ipsa tenet summam.i.cognitionem vniuersalem rerum perdens singula.i.singularem cognitionem:igitur quisquis requirit.i.inuestigat cognoscere vera:talis est neutro habitu sup.vt perfecte cognoscat vel ꝙ omīno ignorat.vnde dicit.Nā neq; nouit scz in speciali ⁊ perfecte illud qd̄ requirit: nec penit⁹ nescit oīa:sz ipse meminit.i.ī memoria habet summā.i.vlem cognitionē quā retinens consulit sup. actuali consideratione.retractans.i.renocans per studium.arte.i.subtiliter. visa. i. prius in speciali cognita.vt ipse queat addere oblitas partes partibus seruatis supple in mēoria.¶ Nota ꝙ sm istaz viam Platonis absolueretur ratio prius tacta. Vel aīma scit qd̄ desiderat vel nescit. Dico ꝙ nescit in speciali ⁊ in ꝓpria forma: sed scit in vniuersali. Et cum dicitur nullus desiderat ignotū. Verūz est sicut est ignotū in vniuersali: tm̄ desiderat ipm̄ vt est ignotū in speciali. Et cū dicit.si ignoret nunq̄ inueniet. Verum est si ignorat tam in generali ꝙ in speciali: ⁊ si ignorat in potentia ⁊ in actu.si tm̄ scit in potentia ⁊ in actu ⁊ ignorat actu in propria forma: pōt ipm̄ inuenire ⁊ addiscere.

Nunc membrorum condita nube
Non in totum est oblita sui
Summamq; tenet singula perdens:
Igitur quisquis vera requirit
Neutro est habitu:nam neq; nouit
Nec penitus tamen omnia nescit
Sed quam retinens meminit summam
Consulit alte visa retractans
Vt seruatis queat oblitas
Addere partes.

¶ Prosa quarta libri quinti. Pbi.

TUm illa,vetus inquit.hec ē de prouidētia ḡrela:a marco tullio cū diuīationē distribuit vebemēter agitata tibiq; ipi res diu prorsus multum quesita:sed baud quaq; ab vllo vestrū bactenus satis diligēter ac firmiter expedita cuius caliginis causa est ꝙ humane ratiocinationis mot⁹ ad diuine prescietie simplicitatez

VEnī discors ⁊c.Carminis hui⁹ legē prius bauim⁹. Loqr̄ adhuc boetius:admirās apparētē repugnātiā inter duo vera:cū dici soleat: ꝙ oīe verū alteri vero cōsonet:verū aūt est deū infallibiliter oīa prescire:verū etiā est:arbitriū nostrū esse liberū:qd̄ diuine prouidētie sicut pretactū est repugnare videt et econtrario. Nihil aūt obscuritatis hic est nisi in carmine. Nā in fine. Consulit arte vel alte legi pōt nō aūt cōsuluit. Sequens aūt carmen duos pedes vltra mensurā iustā br̄e repperi. Sic em̄ scriptū erat. vt seruatis queat oblitas addere ptes.sed opinor:illud adomū p se in principio ponendū eē:et sic posui. Ascensius

¶ Prosa quarta quinti libri.

TUm illa,vetus inquit. Hec est ꝓsa quarta huius quinti:in qua pbia incipit dissoluere questionē de cōpassibilitate prouidentie ⁊ liberi arbitrij. Et ꝑmo tāgit difficultatē hui⁹ questionis:⁊ causaz difficultatis.⁊ tangit modū procedēdi circa eius solutionē. Secundo dissoluit eā: ibi. Quero enim. Primo di. hec ḡrela i.questio hec de ꝓuidētia est ver⁹.⁊ est vebemēter agitata.i.ptractata a Marco tullio.cū distribuit.i.diuidit dīnationē. ī lib. dīnationū: vbi diuidit diuina- Sanctus Thomas

tionem in suas species. nō solum hoc: sed sibīpsi ē res multum diu quesita. Sed haud quaq̄: id est non alicubi ab vllo vestrū satis diligenter ⁊ firmiter expedita. cui⁹ caliginis. i. difficultatis causa est q̄ motus. i. act⁹ humane rōcinatiōnis nō pōt admoueri. i. applicari ad simplicitatem diuine prescientie id est prouidētie. que si vllo modo queat excogitari. nihil relinquetur prorsus ambigui. quod scilicet rationem ⁊ causam difficultatis: ita demum patefacere ⁊ expedire tentabo si prius expandero. i. declarauero ea quibus tu moueꝛ.

¶ No. q̄ questio de prouidētia dīna ⁊ libero arbitrio est oīz questionū difficillima. de q̄ multi antiquoꝝ dubitabāt: ⁊ nōnulli modernoꝝ ꝓpter difficultatē lapsi sunt: quaꝝ Tullius in li. diuinationuꝝ pertractans ⁊ nō valens dissoluere eius difficultatē negat penit⁹ ꝓuidentiā ⁊ prescīam futuroꝝ a deo in p̄dicto libro diuinationū. ¶ Quero eīm. Nic pbia accedit ad solutionē questionis. ⁊ ꝑmo discutit motiua Boe. scdo soluit dubitationeꝝ siue questionē: ibi. Qm̄ igitur. Circa primū sciendum q̄ duo fuerūt motiua Boe. principalia circa banc questionē. Primū q: videt necessariuꝝ si deus preuidet futura q̄ necessario eueniūt. Scōm motiuū q̄ futura quoꝝ euentus ē incertus sicut sunt futura contingentia nō possunt a deo certa ꝓuideri. Primo ergo ptractat ꝑmuꝝ motiuum. Scdo scōm: ibi. Sed hoc inquis. Primo ostendit q̄ si deus preuidet futura nō ꝓpter hoc necessario eueniunt. Secundo mouet dubitationem: ibi. Sed qui fieri potest. Primo ostendit q̄ ex prescientia dei non infertur necessitas libero arbitrio. Secundo ostendit q̄ prescientia dei non sit signum necessitatis futuroꝝ ibi. Sed prescientia. Circa ꝑmuꝝ sciendū est q̄ prius improbauit quandam responsionē qua q̄daꝝ nitebātur impedire rationem ostēdentem nō esse liberū arbitrium ꝓpter prescientiam diuinā: quā responsionē hic resumit ostēdēs eam aliquo modo esse bonam: q: sufficienter impedit intentionē aduersarij. Nam aduersarius ex nullo alio ꝓbat necessitatem futuroꝝ: nisi q: sunt prescita a deo. Cum igitur ex responsione habeatur q̄ prescia nullam causalitatem habet super futura videtur sufficienter ostensum esse q̄ ea q̄ ꝓcedunt ex libero arbitrio non sunt necessaria. Primo ergo ponit istam responsionem resumendo eius solutionem dicens. Quero enim cur illam rationem soluentium putes minus esse efficacez que putat libertatē arbitrij nō impediri a prescientia: q: estimat ꝓscientiā non esse causaz necessitatis futuroꝝ. q̄ autē p istā responsionē impediatur illatio necessitatis futuroꝝ ꝓz ex hoc: q: tu nō trabis aliūde argumentū necessitatis futuroꝝ: nisi q̄ ea q̄ prescīūtur nō possunt nō euenire. Si igitur prenotio. i. prescīētia futuroꝝ nullā adijcit. i. ponit necessitatē rebus futuris vt dicit responsio. vt tu etiā fatebare pauloante. quid est id qđ eē poterit q̄ voluntarij exit⁹ cogantur ad certū euentū rerū: Et ita p istā responsionē excluditur

nō potest admoueri. que si vllo modo cogitari quea t: nihil prorsus relinquet ambigui qđ ita demū patefacere atq̄ expedire tētabo: si prius ea quib⁹ moueris expādero. ¶ Quero eīm cur illā soluentiū rōem minus efficacē putes: que q: prescientia nō esse futuris causā necessitatis existimat: nō impediri ꝓscīētia arbitrij libertatē putat. nō eīm tu aliūde argumentū futuroꝝ necessitatis trabis: nisi q̄ ea q̄ ꝓscium tur nō euenire uō possiunt. si igitur ꝓnotio nullā futuris rebus adijcit necessitatē: qđ tu etiaꝝ pauloante fatebare: quid est q̄ volūtarij exit⁹ rerū ad certū cogantur euentum? Etenim positionis gratia? vt quid ꝓsequatur aduertas: sta tuamus nullam esse prescientiā. nū igitur quā tum ad hoc attinet q̄ ex arbitrio eueniūt ad necessitatē coguntur? Boe. Minime. Pbi. Statuamus iterū esse sed nihil rebus necessitatis

necessitas futuroꝝ ⁊ manifestat se i exēplo dicēs. Ut aduertas q̄d ꝓsequaꝫ gr̄a ꝓpositōis. i. exēpli: statuam⁹. i. ponam⁹ ꝙ impossibile nullā esse prescientiā futuroꝝ: igit̄ hoc posito quantum ad hoc. i. quantū ad istā illationē qua ex prescientia ꝓcludit̄ necessitas futuroꝝ: ex ea que eueniunt ex arbitrio cogunt̄ ne ad necessitatē dī. Boe. Minime. ⁊ pbia. Statuam⁹ iterū esse prouidentiā: sed nihil necessitatis iungere rebus futuris: manebit vt opinor eadē libertas voluntatis integra ⁊ absoluta ab omni necessitate. ¶ No. ꝙ prior solutio ī probata fuit bona ⁊ mala. ī ꝫ fuit bona q⁹ posuit prescientiā nō esse causā necessitatis futuroꝝ. dic̄ em̄ Ideo futura eueniūt: nō q⁹ de⁹ ea p̄uidet: ſz ī hoc fuit mala: q⁹ posuit futura esse causā prescientie dei. dixit em̄. q⁹ futura sūt ideo de⁹ ea p̄uidet. ꝑz ergo ex respōsiōe antiquoꝝ ꝙ prescientia nō ē causa necessitatꝫ reb⁹ futurꝫ. ¶ Sed p̄sciētia īquies. Hic ostēdit pbia ꝙ prescientia dīna nō sit signū nenessitatis reb⁹ futurꝫ. Scdo ostendit ꝙ mod⁹ ꝓbādi ex signo nō ē efficax ibi. Jā vero. ꝓmo dic̄. Tu īquies. i. dicere poterꝫ: tametsi ꝓ q̄uis prescientia ñ sit necessaria eueniēdi reb⁹ futurꝫ: tñ ē signū ea necessario esse vētura: ⁊ ita p̄sciētia pōt īferri necessitaꝫ futuroꝝ tā q̄ ex signo Hoc igit̄ mō ponēdo p̄sciētiā eē signū necessitatꝫ futuroꝝ ꝓstaret etiā si non fuisset p̄cognitio. quod probat ex natura signi dī. Oē nāq; signū tñ ostēdit q̄d sit. i. manifestat illud cui⁹ est signū: ſz nō efficit q̄ signat: quare vt prenotionē. i. puidētiā appareat esse signū necessitatis futuroꝝ demōstrādū erat pri⁹ nihil cōtingere nō ex necessitate. i. omnia euenire necessario: alioq̄n si ꝫ necessitas futuroꝝ nulla ē: nec illa p̄sciētia poterit eē signū ei⁹ rei q̄ nō est. ⁊ ita nō valet arguē necessitatē futuroꝝ ex p̄sciētia tanq̄ ex signo. ¶ No. ꝙ signū nō est causa ei⁹ cui⁹ est signū: ſz tñ manifestat signatū esse: vt circul⁹ nō est cā vēditōis vini: ſz tñ ē signū vēditōis. Si ꝫ p̄scia eēt signū necessitatꝫ futuroꝝ p̄supponerꝫ futura eē necessaria. ⁊ sic ad ostēdēdū p̄sciaz eē signū necessitatꝫ futuroꝝ oporteret pri⁹ ostēdere futura necessario eē futura tanq̄ p̄scia eēt signū necessitatꝫ futuroꝝ: alīs p̄sciētia eēt signū alicui⁹ rei q̄ nō est q̄d ē absurdū. ¶ Jā vero. Hic ostēdit modū ꝓbādi ex signo nō eē efficacē et dic̄. Cōstat. i. manifestū ē rationē subnixā. i. firmā ꝓbatione. i. demōstratiōe eā nō esse ducendā ex signis neq; ex argumētꝫ extrīsec⁹ petitꝫ. i. acceptꝫ: ſz firmā rationē eē ducēdā ex ꝓueniētib⁹. i. ex ꝓpr̄ijs ⁊ necessarijs causis. Cū ergo p̄dicta rō ꝓcesserit ex signo nō est efficax ⁊ demōstratiua cū sit a posteriori. Demonstratio aut̄ q̄ est potissima ꝓbationū ipa est a ꝓri: cū sit ex causis p se iediatꝫ ꝓrib⁹ et notiorib⁹. ⁊ p tāto ēt demōstratio est sillogism⁹ faciēs scire efficax ad ꝓbādū: ex ꝓmo posteriorꝫ. ¶ Sz q̄ fieri pōt. Hic pbia mouet quādā dubitationē ⁊ soluit eā. videl̄ seq̄ ꝙ aliq̄ pnt̄ p̄ferri q̄ tñ nō necessario eueniūt. si aut̄ nō necessario eueniunt possunt nō euenire: ⁊ sic sequitur ꝙ aliquod prescitum a deo non eueniat. Primo ergo pbilosophia dubitando de hoc querit dicens.

Signum

Liber quintus Prosa quarta.

Ex quo ita est q̄ ea que sunt p̄scita non sunt necessaria sed possunt non euenire qui: id ē quo modo fieri potest vt ea que ꝓuidentur futura esse non ꝓueniant. Tunc soluit dubitationem dicens: q̄ non negatur q̄ p̄scita non eueniant: immo oportet dicere q̄ p̄sciita eueniant: sed tamen non eueniunt de necessitate. vnde dicit. quasi vero. quasi dicat. Ista dubitatio procedit quasi non credamus ea que p̄uidentia p̄noscit non eē euentura: sed hoc non est verum: ac quasi nō potius arbitremur illud scilicet q̄ licet futura eueniant: nihil tamen necessitatis habuisse in sui natura vt euenirent. id manifestat in exemplo quomodo aliquid certe comprehendit: quod tamen non est necessariuz dicēs: q̄ aliquid cognitum eueniat: et tamen non necessario licebit q̄ tu hoc perpendas huic: id est ex tali exēplo. intuemur enim plura subiecta oculis dum fiunt: id est dum sunt in fieri: sicut ea que videntur aurige facere in moderandis et flectendis quadrigis ⁊c. Eidem? ad hunc moduz vt que fiunt in aliis actibus voluntariis nūquid vlla necessitas compellit aliquod illorum ita fieri sicut oculis videt. et di. Boe. Minime. et assignat rationē. frustra enī eēt effect? artis si omīa mouerent coacta. et frustra eēt ars flectendi quadrigas si necessario flecterētur: igit illa que cū fiūt carēt necessitate existēdi eadē sūt futura sine necessitate p̄iusq̄ fiāt. Ex q̄ ꝓcludit q̄ quedā sūt euētura quoz exit?. i. euent? est absolut? ab omi necessitate. ⁊ forsan aliqs dicerz. nā ea q̄ nūc fiūt ſi erāt futura p̄usq̄ essēt hoc ꝓcludit dicēs. nullū arbitroz eē dictuz q̄ q̄ nūc fiūt euētura nō fuerūt: hoc em̄ eēt nimis irrationabile. ī necessario ꝓcludit q̄ ꝑ etiā p̄cognita habēt euēt? liberos. q̄ sic sciētia p̄sentiū nihil īportat necessitatz bis reb? q̄ fiūt ī p̄siti sic patz ī exēplo p̄dicto de regimīe q̄drigaz ita p̄sciētia futuroz nihil īportat necessitatz bis q̄ vētura sūt. ¶ No. q̄ licz futura i ꝓparatione ad diuinā ꝓuidētiā sint necessaria necessitate ꝓditionata: nō tñ oīa sūt necessaria necessitate absoluta. Multa em̄ libē eueniūt sic ea q̄ fiunt ab arte ⁊ volūtate ad regimē q̄drigaz. si em̄ regimē q̄drigaz necessario eueniret: frustra esset ars regēdi q̄drigas. ¶ Notādū q̄ sic res actu fiūt ita erāt future: sz q̄dā actu libere fiunt: ergo erant libere future: et per cōsequēs nō oīa sunt necessario futura: licet necessitate conditionata inquātū cōparant ad ꝓuidentiā diuinā: nō tamē in sui natura considerata necessario eueniunt necessitate absoluta: sicut postea videbitur. vbi distinguet duplicē necessitatē: conditionatā et absolutā. ¶ Sed hoc inqs. Dic philosophia discutit motiuum Boe. vtrum futura incerta sicut sunt contingentia possint certe p̄sciri. Et primo mouet dubitationem de hoc: et tangit rationem dubitationis. Secundo assignat causam erroris: ibi. Cuius erroris causa est. dicit primo. Sed tu inquies o Boe. hoc ipsum dubitatur an possit eē vlla p̄notio: id est p̄scien-

eueníret sui natura necessitatis habuisse. Od hinc facile perpēdas licebit. Plura enim duz fiūt subiecta oculis ītuemur: vt ea q̄ in quadrigis moderandis atq; flectēdis facere spectātur aurige: atq; ad hunc modum ⁊c. Num igit quicq̄ illoz ita fieri necessitas vlla compellit. Boe. Minime. Frustra em̄ esset artis effect? si oīa coacta mouerentur. Phi. Que igitur cū fiunt carent existendi necessitate: eadem p̄iusq̄ fiant sine necessitate futura sunt. Quare sūt quedā euētura quoz exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nā illud quidē nullū arbitroz eē dicturū: q̄ que nūc fiūt p̄iusq̄ fierēt euētura nō fuerint. Nec etiā igitur p̄cognita liberos habent euētus. Nā sicut scientia p̄sentiū rerum nihil bis que fiūt: ita p̄sciētia futurorum nihil bis que vētura sunt necessitatis importat. ¶ Sz hoc inquis ipsum dubitatur an earū rerū q̄ necessarios exitus non habēt vlla

tia illarum rerum que non bñt necessarios exitus.i.euent⁹.boc eñ nullo modo⁹ possibile. Cū eñ videnť dissonare pscientia ⁊ ptingentia:tu eñ putas si prouideanť ptingentia necessario ip sa consequi:⁊ si necessitas desit mīme ipsa prescīri.⁊ putas nil posse cōprehendi pscientia dīna nisi certū.⁊ si ea q̄ sunt incerti exit⁹.i.euent⁹ sicut ptingentia:si,puidenť illa q̄si certa : tu putas illud esse caliginē opinionis nō veritatē scie.⁊ in boc tu deciperis:cui⁹ deceptionis cā est error tu⁹ circa iudiciū cognitōis. Credis eñ diuersum eē ab integritate sci entie al⁹ arbitrari rē q̄ se habeat ⁊ in boc erras. ¶ Nota q̄ q⁊ nos non possum⁹ futura ptingētia cer te p̄noscere:putam⁹ sil⁹ deus boc non posse.res eñ eodē mō se bñs diuersimode a diuersis pōt cogno sci. Vñ cognoscere rem al⁹ q̄ se habeat ex parte cognoscentis be ne est scientia: ⁊ sic futura ptingē tia lz in se sint incerta:pōt tñ pre scīri a deo sine errore falsitatis.

possit esse prenotio:dissonare etenim videtur: putasq̄ si prouideanť cōsequi necessitatē:si ne cessitas desit minīe prescīri:nihilq̄ scientia cō prebēdi posse nisi certū. Quod si q̄ incerti sunt exitus ea quasi certa prouidenť opinionis id eē caliginē nō scientie v̄itatē. Aliter eñ q̄ se se res habeat arbi trari ab integritate scientie cre dis eē diuersuz. ¶ Cui⁹ erroris cā est q̄ oīa q̄ quisq̄ nouit:ex ip⁹o tñ vi atq̄ natura cogno sci estimat que sciūtur:qđ totū cōtra est. Oīne enim qđ cognoscitur non scđm sui vim sed scđz cognoscētiuz potius cōprehenditur facultatē ¶ Nam vt boc breui liqueat exēplo eandē cor poris rotūditatē aliter visus aliter tactus ag noscit. Ille emin⁹ manēs totū simul tactis ra diis intuitur. Hic vero coherens orbi atq̄ ꝓtīn ctus circa ipsum motus ābitū rotūditatē par

¶ Cui⁹ erroris cā est. Hic assignat cām erroris. Vbi no.q̄ cā erroris q̄re putam⁹ futura incerta nō pos se certe p̄sciri est q⁊ putatur q̄ fa cultas cognitōis sit fm facultatē rei cognite ⁊ non ipsi⁹ cognoscen tis qđ est falsum. Primo ꝯ p̄mit tit hmōi cām erroris.scđo probat ipsam:ibi. Nam vt boc breui. di cit primo. Cuius erroris causa ē: q⁊ existimatur q̄ oīa q̄ q̄sq̄ nouit illa cognoscit tantum ex vi ⁊ natu ra ipsorum q̄ sciuntur ⁊ non ex vi cognoscentis.qđ totum est cōtra i.p ꝓtrarium:q⁊ res magis cogno scuntur fm naturam cognoscen tis. Omne enim qđ cognoscit nō cōprehenditur fz sui vim.i.fz mo dum sue nature sed pot⁹ fz facul tatem cognoscentis. ¶ Nota q̄ si cognitio esset fm facultatem rei cognite:tunc res ab oīb⁹ eodem mō cognoscerek:⁊ sic compbenderek aliq̄d eodē mō ab intel lectu humano ⁊ diuino quod falsum est:q⁊ que sunt incerta cōprehensione humana sunt certa comprehensione diuina.cognitio ergo potius attenditur fm facultatem potētie cognoscētis ita q̄ q̄to potentia est efficacior ⁊ certior tanto certius ⁊ limpidius rem cōprehēdit. ¶ Naz vt boc breui exemplo liq̄at. Hic probat q̄ facultas cognitionis est fm facultatem potētie cogno scentis ⁊ non rei cognite. Primo declarat boc exemplis. Secundo ꝓbat boc idem per ratio nem:ibi. Ipsum quoq̄. Primo dicit q̄ cognitio sit fm facultatem cognoscentis liquet breui exemplo.nam visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatem ⁊ aliter tactus. Ille enim s.visus manens emin⁹.i.a longinquo intuitur totum cor⁹ simul tactis radijs visualib⁹. Hic ve ro.s.tact⁹ coherēs ⁊ coniunct⁹ orbi.i.rotunditati ⁊ mot⁹ circa ipsum ambitum:ideſt circa cor⁹ rotundum comprehendit.s.eius rotunditatem partibus:ideſt per partes. ¶ Nota q̄ innuit du plicem differentiam inter modum cognoscendi visus ⁊ tactus. Prima est q̄ visus a remotis existens cognoscit aliquod corpus rotundum. Tactus autem non cognoscit ipsum nisi con iunctus. Secunda differentia est q̄ visus totum corpus simul comprehendit:tactus autez per partes.talis autem diuersitas in cognoscēdo non esset si res cognoscerek ex sui natura cū ea. Visus Tactus

dem res maneat invtraq; cognitione. ¶ Notandum q; quidā dixerūt visionē fieri p emissionē radioꝝ visualiū ab oculis vsq; ad rēvisam. sz hec opinio est ꝓtra Aristo. visio em̄ non fit extra mittēdo sz int? suscipiendo. patiente em̄ aliquo sensitiuo fit ipm videre. ꝙ. de aīa. Dic aūt loquitur ꝑm opinionē antiquoꝝ cū dicit q; visus totū cor? intuitur iactis radijs. ¶ Jp̄m q; hominē. Dic ponit scdm exēplū in ỽtutib? cognoscitiuis subordinatis. Scō ostendit quō iste ỽtutes se habeant adinuicē: ibi. Jn q̄ illud.

Primo g̃ ōclarat quō idē a diuersis potentijs diuersimode cōprehenditur di. sensus exterior aliter cōtuitur ipm̄ boīem: alr imaginatio: alr rō: alr intelligentia dīna. Sensus em̄ exterior sicut visus iudicat figurā boīs in subiecta materia. i. in sensibili materia: sz imaginatio solū figurā discernit sine materia. i. in absentia rei materialis. Rō vero banc imaginatiōem trāscēdit: ⁊ ipam spēm. i. naturaz specificā boīs q̄ singular? inest ꝓpēdit. i. discernit vniuersali ꝓsideratione. ocul? ỽo. i. ꝓsideratio ītelligētie est celsior: qz intelligentia dīna supgressa ambitū vniuersitatis q̄ existit in singular? illā simplicē formā. s. ideā boīs q̄ ē i mente dīna ꝓtuitur pura facie. i. speculatione pure mentis. ¶ No. q; primuz exēplū fuit de ỽtutib? cognoscitiuis nō subordinatis sicut ō visu ⁊ tactu. istud aūt exemplū est ō virtutib? subordinatis q̄ sunt q̄ttuor. s. sensus exterior q̄ inest oībus aīalib? imaginatio q̄ tm̄ inest aīalib? ꝓfectis. rō q̄ tm̄ est in boībus: ⁊ intelligentia ꝑ quā intelligit diuinam cognitōez. iste ỽtutes bñt diuersuz modū cognoscendi eandē rem̄ scz boīem vt declaratur ī lr̄a quod non esset nisi cognitio fierz ꝑz facultatē virtutum cognoscentium ⁊ non rei cognite. ¶ Jn quo illud maxime considerandum est. Dic ostendit philosophia quō p̄dicte virtutes cognoscitiue se habent ad inuicem ostendens q; q̄c quid potest virtus inferior: potest etiam ⁊ superior ⁊ amplius. Et ꝑmo b̃ ostendit de intelligētia respectu alia ỽtutū. Scdo ostendit idē de rōne. scda ibi. Rō q;. Primo di. in q̄. i. in ordine ista ỽ virtutū illud est maxime ꝓsiderādum q; vis cōprehēdēdi supior ꝗplectit ī se inferiorē: qz ỽ? supior cognoscit oē illud qd̄ inferior. Inferior aūt nō surgit ad superiorē ita vt apprehendat illud qd̄ supior: qd̄ manifestat in exemplo di. Neq; enim sensus aliquid valet apprehendere extra materiam. ⁊ imaginatio cōtuitur spēs vl̄es. i. minus particulares. sed ratio capit simplicem. i. vl̄em formā. Intelligētia āt diuina q̄si desuper spectans: cum sit in supremo gradu cognitionis ipsa concepta forma ideali dijudicat etiam cuncta q̄ subsunt illi forme: vt cognoscendo ideā boīs cognoscit oīa q̄ sunt in boīe: sz eo

tibus comprehendit. ¶ Jpsum quoq; boīem aliter sensus: aliter imaginatio: aliter ratio: aliter intelligētia cōtuitur. Sensus em̄ figurā in subiecta materia cōstitutaz. Jmaginatio vero solam sine materia iudicat figurā. Ratio vero banc quoq; transcendit: speciemq; suā q̄ singularibus inest vniuersali consideratiōe ꝓpēdit. Jntelligentie vero celsior oculus existit supergressa nanq; vniuersitatis ambitum ipam illā in simplicē formā pura mentis acie contuitur ¶ Jn quo illud maxime considerandum est. Nā superior vis cōprehendendi amplectitur inferiorem: inferior vero ad superiorē nullo mō cōsurgit. neq; em̄ sensus aliq̄d extra materiā valet: vel vniuersales species imaginatio ꝓtuit. vel ratio capit simplicē formā. sed intelligētia quasi desuper spectans concepta forma q̄ subsunt cuncta dijudicat: sed eo modo quo formā ipsam q̄ nulli alij nota esse poterat comprehendit. Nam ⁊ rationis vniuersum: ⁊ imaginatōis figuraz: ⁊ materiale sensibile cognoscit: nec rō

dem mō cōprehendit ipsam formā q̄ nulli inferiori virtuti nota esse poterit. Nam ipsa cognoscit vniuersum. i. vniuersalem formā rationis ⁊ figuram imaginationis et materiale sensibile quod spectat ad sensum exteriorem nō vtens rōne nec imaginatione nec sensibus: sed prospiciens cuncta vno ictu mentis. i. absq̄ decursu cognoscit qō non facit ratio. ¶ Nota q̄ virtus superior virtutem inducit inferiorē sicut tetragonum includit trigonū: vt patz. ij. de anima. ideo quicquid potest virtus inferior potest ⁊ superior ⁊ magis: q: non magis vniuersali comprehendit quod inferior: modo magis particulari iz non econuerso: ideo que potest intelligentia būana cōprehendere potest ⁊ diuina intelligētia: licet nō ecōuerso. ¶ Ratio q̄z cū quid respicit. Dic ostendit idē rōne: q̄ sic ītelligētia ꝓhebēdit alias tres virtutes inferiores: sic rō etiam comprehendit sub se alias duas virtutes. s. imaginationē et sensum di. q̄ cū ratio respicit q̄d vniuersale nō vtens imaginatione nec sensibus: ⁊ cōprehendit in imaginabilia ⁊ sensibilia vniuersali comprehēsione. Nec enim est ratio q̄ ita diffinit vniuersale sue cōceptionis. homo est animal bipes rationale. q̄ diffinitio cū sit vniuersalis notio. i. notificatio: cū nullus etiam ignoret rez esse imaginabilem sensibilem que hac diffinitione explicatur. Illa rō considerat vniuersale non vtens imaginatione vel sensu sed rōnali cōceptiōe. Tunc ostendit q̄ sicut rō comprehendit imagitationem et sensum: sic imaginatio sensuz cōprehendit di. imaginatio quoq̄ tametsi ꝑ q̄nis sumpsit exordiuz ex sensibus visendi et formandi figuras: tamen absente sensu exteriori imaginatō colluſtrat. i. cognoscit queq̄ sensibilia: nō sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. ⁊ tunc concludit di. Vides

ne igitur nec imaginatione: nec sensibus: sed illo vno ictu mentis formaliter vt ita dicā cūcta prospiciens. ¶ Ratio quoq̄ cū quid vniuersale respicit: nec imaginatiōe: nec sensibus vtēs imaginabilia vel sensibilia cōprehendit. Nec ē enī que cōceptionis sue vniuersale ita diffinit. Homo est ānimal bipes rationale. que cum vniuersalis notio sit: tamen imagiabilem sensibilemq̄ esse rez nullus ignorat. quod illa nō imaginatione vel sensu: sed in rationali conceptōe considerat. Imaginatio quoq̄ tametsi ex sensibus visendi formandiq̄ figuras sumpsit exordium: sensu tamen absente sensibilia queq̄ collustrat: non sensibili sed imaginaria ratione iudicandi. Vides ne igitur vt in cognoscēdo cuncta sua potius facultate q̄ eoꝝ que cognoscuntur vtantur? ¶ Neq̄ id iniuriā. nā cuz omne iudicium iudicantis actu existat: necesse est suaz quisq̄ operam: non ex aliena: sed ex ꝓpria voluntate perficiat.

ne igitur quō cūcta potiꝰ vtātur sua. i. ꝓpria facultate ī cognoscēdo: q̄ facultate eoꝝ q̄ cognoscūtur. ¶ No. q̄ licz rō in ꝓhebēdēdo suū vniuersale nō vtatur imagiatiōe ⁊ sensu: tñ ī actu suo ꝓsupponit imaginationē ⁊ sensū: q: nihil ē in ītellectu nisi fuerit ī sensu. Similiť licz imaginatio i sua opatione nō vtatur sensu: tñ ꝑsupponit sensū fuisse ī actu: q: fātasia quā vocat imaginationē est motꝰ factꝰ a sensu ꝑm actū: ex secūdo de aīa. ¶ Neq̄ id iuria. Dic ꝓfirmat dictū suū per rōnē dicēs. Illud. s. q̄ res cognoscitur nō ꝑm sui naturā sed ꝑm sui naturā cognoscentiz illud nō cognouit iuria. i. irrōnabiliť. Nā cū oīe iudiciū cognitiōis sit actꝰ ⁊ opatio iudicātis i. potētie cognoscitiue: necesse ē vt q̄sq̄ cognoscēs ꝑficiat suā operā. i. suā opationē cognoscēdi: nō ex aliena potestate. s. rei cognite: iz ex ꝓpria potestate. i. ex virtute cognoscentiz. ¶ No. q̄ ex lr̄a formatur talꝫ ratio. Oīs actꝰ ⁊ opatio seq̄tur ꝓditionē illiꝰ potētie cuiꝰ ē actꝰ ⁊ opatio: iz iudicare siue cognoscē est actꝰ ⁊ opatio potētie cognoscentiz ⁊ nō rei cognite: ergo iudicare ⁊

cognoscere seqtur modū ꝛ cōditionē potētie cognoscētis ꝛ nō rei cognite.

Ascensius

TUm illa vetus ꝛc. Hic incipit pbia respondere ad propōita obiecta. Est aūt facillim⁹ verborū textus: et sententie satis explanate in supiori cōmento sunt. Scies tū iūgi in significatione in qua nūc vulgo ponit: et Plini⁹. Quītulian⁹. Statius et alij illorū tpe posuerūt: Ciceronē nō posuisse. Memineris etiā vt supⁿ notaui: bigas: trigas: et quadrigas singularit nō profert apud doctos. Ibi aūt. Atqꝫ ad būc modū ꝛc. defectus ē qui hic credo supplebit. Atqꝫ ad būc et ad hunc modū ꝛc. sup. facē vident. Illic au tez. Minime. Frustra em eēt ꝛc. Verba sūt boetij vsqꝫ ad illū locū Qui igit ꝛc. et ita distinxim⁹ cū alit inuenissem⁹: sꝫ ad alia pgam⁹.

¶ Metrum quartum quinti libri.

QUondam porticus attulit
Obscuros nimium senes:
Qui sensus ꝛ imagines
Et corporibus extimis
Credunt mentibus imprimi
Vt quondam celeri stylo
Mos est equore pagine
Que nullas habeat notas
Pressas figere litteras
¶ Sed mens si proprijs vigens
Nihil motibus explicat
Sed tantum patiens iacet
Notis subdita corporum
Cassasqꝫ in speculi vicem
Rerum reddit imagines
Vnde hec sic animis viget
Cernens omnia notio⁹

¶ Metrum quartū quīti libri.

Sanctus Thomas

QUondam porticꝰ attulit. Istud est quartum metrum huius quinti quod dicitur gliconicuz ab inuentore: corrambicum a pede predominante. In quo metro improbat opinionem stoicorū: ex qua videtur seq cōtrarium dictis suis. Fuit em opinio stoicoꝝ qꝫ cognitio intellectiua solū pficeretur ex hoc qꝫ corpora exteriora suas similitudies imꝑmunt in mentem: ita vt mēs solū se habeat in ratione patientis: ꝛ res extra in ratione agentꝭ. Ex quo sequitur cū patiens trahatur ad naturā agentis ꝛ nō econuerso: qꝫ cognitio sequetur naturam rei cognite ꝛ nō naturā cogꝭscentis: quod est ꝓtra dicta. Primo ergo ponit opinionē stoicoꝝ. Secūdo improbat eaz: ibi. Sed mēs Primo dicit. Quondaz porticus attulit senes scz stoicos: q dicebātur senes propter maturitatē moꝝ. senes inqꝫ nimiū obscuros sup. in sententijs stoici q̄ credūt sensus ꝛ imagines. i. rerū sensibiliū formas imprimi mētibus ex corporibus extimis. i. exterioribꝰ. et posuerunt corpora illa eo modo imprimere imagines mentibus: vt quondam mos fuit alicui scribēti celeri stilo figere pressas litteras equore. i. planicie pagie q̄ pagina nullas prius notas habebat. ¶ Nota qꝫ stoici dicūtur a stoa grece quod est porticus latine: qꝛ athenis in manifestissima porticu ꝛ alijs locis publice stoici disputare solebant. illi posuerunt aīam tm̄ habere se in ratiōe patiētis respectu rerū exterioꝝ. ꝛ quia cognitio magis videt seq virtutē activaz qꝫ passiuam: ideo sm̄ eos cognitio potius debz attendi sm̄ facultatē rei cognite q̄ est activa: qꝫ aīe cognoscentis q̄ est passiua. ¶ Sed mens si ꝓprijs vigens. Hic improbat hanc opinionem. Scōo ponit suam veritatem: ibi. Hec est efficiēs. Primo ergo deducit ad plura inconuenientia istam opinionem dicens. Sed si mens vigens nihil explicat ꝓprijs motibus. i. si nullā actionē ꝓpriā habet: sed tm̄ iacet patiētis subdita notis. i. similitudinibus corꝝ. ꝛ si ipsa reddit. i. representat cassas imagines rez. i. similes in vicez speculi. i. ad modū speculi: tunc quer̄itur vnde viget hec notio. i. hec cognitio animis qꝫ anima est cernens omia: nō tm̄ corporalia sed etiam incorporalia. ¶ Nota qꝫ primum inconueniens est si cognitio intellectiua fieret per solaz im-

Stoici

pressionem corpoꝛ in aïa:tūc non esset virtꝰ p quā aïa cognoscꝛet incoꝛpoꝛalia.nūc aūt manifestum est ꝙ etiā incoꝛpalia cognoscit.Aliud incōueniens ponit dicēs.si aïa tm̄ est passiua:q̄ vis aïe cognita singula,pspicit.i.iudicat:aut q̄vis aïe cognita diuidit:diuisa recolligit.aut quevis aïe legens.i.apꝛehēdēs alterū iter cōponēdi ⁊ diuidēdi:nunc inserit caput sūmis.i.generalissimis ascendēdo'a specialissimis ad generalissima colligēdo multitudinē:⁊ nūc desidet vel decidit ꝑm aliā lram. i.cadit in infima.i.in specialissima,pcedendo a generalissimis ad spāliſſima diuidendo.Cū.i.tandez aïa referēs i.comparās sese sibi redarguit falsaveris.i.pvera.¶ No.ꝙ ex litteꝛa talis foꝛmaꝫ rō.Illa aïa nō est tm̄ passiua sed actiua q̄ iudicat cōponit ⁊ diuidit ⁊vera falsis redarguit:sz aïa intellectiua est huiusmodi:ergo ⁊c.Maioꝛ est nota:qꝛ iudicare:componere:diuidere:redarguere: vid̄ntur esse opatōes actiue.Minoꝛ apparet.aïa iudicat interverū ⁊ falsum: cōponit p̄dicatum cū subiecto: aliqñ diuidit p̄dicatum a subiecto: ⁊ falsas opiniones redarguit.¶ Dec ē efficiens magis.Dic pbia ponit veritatem dicens.Dec mens est magis cā efficiēs que est cā lōge potentioꝛ ꝙ illa q̄ mō materie.i. filitudine materie patitur notas impꝛessas:⁊ qꝛ aliquis crederet ꝙ in aïa nulla esset passio iō subdit.q̄dā passio p̄cedit opationes aïe in vno coꝛpe excitans⁊ mouēs vires aï ad operādū:vt qñ lux ferit oculos tūc patiꝫ visus vel cū voꝛ iſtrepit.i.insonuit auribꝰ tunc patitur auditꝰ.⁊ tandē vigoꝛ mētis excitꝰ i.excitatꝰ vocās spēs q̄s intꝰ tenet ad filꝫes motꝰ applicat eas notꝫ exteris.i.similitudinibꝰ exteꝛioꝛibꝰ:⁊ miscet.i.applicat imagines exteꝛioꝛes coꝛpoꝛū foꝛmis.i.speciebus introꝛsum.i.in aïa recōditis.¶ Notan.ꝙ Boe.dicvtiꝫ snīa platonica q̄ ponit spēs reꝝ a p̄ncipio naturaliter inditas aïe:sz aïa sopita est in coꝛpoꝛe:ita ꝙ nō intelligit p eas nisi excitetur p̄ immutationē sensuuꝫ exteꝛioꝝ.excitata aūt euocat spēm filꝫez illi quā sensus exteꝛioꝛ ipꝛessit:⁊ applicando eā rei exteꝛioꝛi:⁊ sic itelligit p eā.ad banc intētionē etiā loq̄tur Linconien.i. posteꝛioꝝ dicēs.Rō in nobis sopita nō agit nisi pꝛiꝰ p opatōes sensuū q̄bꝰ admiscet fuerit expta.¶ No.ꝙ ex lr̄a 2ª ꝙ intellectꝰ passibilis intelligendo etiā fit actiuꝰ cū fit cā efficiēs:vt dr̄ in lr̄a. Aristot. aūt.iij.de aïa vult ꝙ intelligere sit pati:⁊ ꝙ intellectꝰ nullā hz naturā nisi ꝙ est passibiliꝫ vocatꝰ. Ad hoc dicūt aliq̄ ꝙ qꝛ aïa p̄hēdit tā itellectū passibilē q̄ agētē:aïa ē actia:imo cā effectia itellectōis rōne itellectꝰ agētis:sz est passiua rōne itellectꝰ passibiliꝫ. vel dicēdū ꝙ itellectus passibiliꝫ ē potētia passiua saltē q̄ ad pꝛimū eiꝰ actū:cū itelligere sit pati.Sz oīs potētia passiua ō necessitate relict potentiam actiuā q̄ reducat ipaz ad actū.Tale aūt actiuū nō pōt esse res coꝛpoꝛa

Que vis singula prospicit
Aut que cognita diuidit
Que diuisa recolligit
Alterumqz legens iter,
Nunc summis caput inserit
Nunc decidit infima
Cum sese referens sibi
Veris falsa redarguit.
¶ Dec est efficiens magis
Longe causa potentioꝛ
Quam que materie modo
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac vires animi mouens
Viuo in coꝛpoꝛe passioꝛ
Cum vel luꝛ oculos ferit:
Vel voꝛ auribus instrepit:
Tum mentis vigoꝛ excitus
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans

Liber quintus Prosa quinta.

lis extra: cui agēs sit pstanti⁹ passo: iō tale actiuū ex pte aie erit intellect⁹ agens cui⁹ operatio ē facere potentia intellecta actu intellecta: ita ꝙ a reb⁹ extra virtutē intellect⁹ agentis imp: imi⁊ tur aliquid intellectui passibili: p qō in actū intelligendi reducit. Non est ergo intentio Bo. ne gare quin mens sit passiua rōne intellect⁹ passibilis: ꝛ vult ꝙ mens siue aia magis bēat efficiē tiam in intellectione ꝙ sit passiua ab ipsis corpor⁹ extra. ꝛ p ꝓsequēs efficētia intellect⁹ nō de bet attribui reb⁹ extra: qō erat de intentione stoicorum.

Ascensius

QVondam portic⁹ attulit ꝛc. Versus ē monocolos i. vni⁹ mēbri. est aūt gly⁊ conicus ab inuentore: da ctylicus a pede ꝑdominante: tri⁊ meter a numero pedū: acatalecti cus: q: plen⁹ ꝛ non redundās. Cō⁊ stat aūt spondeo ꝛ duob⁹ dactylis ꝛ vltima syllaba sicut semp est cō munis. Dānat opi. stoicoꝝ qui a zenone pri⁹ zenonij dicti postea a portico stoici ceperunt appellari.

Stylus

Omia satis dilucida sunt. Styl⁹ aliqñ est colūna: aliqñ instrumen tum scribēdi in tabula cerata aut simili. aliqñ qualitas scriptorum. hic est instrumentū.

Equor

Equor dī ab equalitate siue in mari siue in ter ra: quicquid asperuz non ē equor dī. ¶ Voluerūt aūt aiam eē velut tabulā rasam in q̄ nihil scriptū est

Pagina

Pagine aūt inquit fest⁹ dicte sunt ꝙ in libris suā quecz obtinēt regi onem: vt pagi. i. vici iuxta fontes siti. vel a pangendo ꝙ in illis ver sus pangunt. i. figunt. Est ꝑ pagi na vtracz pars pbyllure seu folij dicta ꝙ in ea carmina pangantur boc est figantur. Unde hic bene dicit pressas figere litteras. Nam pangere est figere ꝛ solidare. et per translationem can⊼ tare dicitur. notis subdita. i. impressionibus subiecta. Tum mentis vigor exercitus: ita scribendū est non exit⁹. habet autez exercit⁹ secundā syllabam cōmunem: quia apud Virgi. in. iij. Eneid. p⊼ ducitur cum dicit exercitum ruit ꝛc. ꝛ hic corripit. Volunt a cio quarte ꝓiugationis produci: ꝛ a cieo secūde corripi: nam abvtroqz deduci arbitrantur.

Exercitus

Notis applicat exteris
Introrsum reconditis
Formis miscet imagines.

¶ Prosa quinta quinti libri.

QVod si ī corporib⁹ sentiēdis: q̄uis afficiāt instrumēta sensuū forinse⊼ cus obiecte qualitates: animiqz a⊼ gentis vigorem passio corporis antecedat: q̄ in se actum mentis ꝓuocet: excitatqz interim quiescētes intrinsecus formas: si in sentiēdis inq̄ corporibus animus nō passiōe insignit ꝛ ex sua vi subiectā corpi iudicat passionē: q̄to ma gis ea q̄ cūct⁹ corpor⁹ affectōib⁹ absoluta sunt in discernēdo nō obiecta extrinsec⁹ sequunt: ꝛ

¶ Prosa quinta libri quinti.

Sanctus Thomas

QVod si in corporibus sentiendis. Dec est quinta ꝓsa hui⁹ quinti libri: in qua ꝓ⊼ bat specialiter diuinā cognitōem esse ſm motum cognoscentis: ꝛ nō rei cogni te. Scdo ondit insufficientiā eor⁹ qui ex nostro mō cognoscendi improbant ꝓ⊼ uidentiā diuinam: ibi. Quid igit ꝛc. Primo facit qō dictum est. Scdo infert du as conclusiones: ibi. Dac itaqz. Primo di. Si in sentiendis. i. in cognoscendis corpor⁹ anim⁹ noster nō tm̄ insignit. i. afficit passione corpis ꝛ ex suavi iudi⊼ cat passionem subiectā corpori: ita ꝙ in cognoscēdo sequit ꝓpriū motū: q̄uis q̄litates obiecte forinsecus afficiāt. i. mutent instrumenta. i. organa sensuum. ꝛ passio corpis antecedat vigorez agentis animi: q̄ passio ꝓuocet actum mentis in se: ꝛ excitat formas intrinsecus quiescētes Si boc est in aio nostro multonagis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus. i. qualitatib⁹ corporum. sicut intelligentie separate et precipue deus: illa in discernendo non consequuntur obiecta extrinsecus: sed expediunt. i. perficiunt actum siue mentis. i. operationem intellectiuā ſm naturam propriam. ¶ Notandum ꝙ ex littera potest sic argui. Si id de quo minus videtur

ineſſe ineſt ⁊ de quo magis: ſed minus videt ꝙ anim⁹ noſter in cognoſcendo ſequatur motum ſuum ⁊ nō rei cognite: ⁊ tñ ſequit facultatē ſue cognitionis: ergo multomagis intelligentia diuina ſequit in cognoſcendo ꝓpꝛiuz motū ſue cognitionis ꝙ ipſi⁹ rei cognite. ¶ Hac itaqꝫ rōne, Vic infert duas ꝯcluſiones ex ꝓmiſſis di. Ex quo cognitio ſequit naturam cognoſcentis ⁊ nō rei cognite. ⁊ cum cognoſcentia ſint diuerſa ꝑm naturā: oꝛ diuerſis cognoſcentib⁹ cōuenire diuerſas cognitiōes. vñ di. Hac ita qꝫ rōne: qꝛ cognitio ſequitur naturaz cognoſcentis: multiplices cognitiones ceſſere. i. ceſſerūt diuerſis ac differentib⁹ ſubſtantijs. ſenſus em̄ ſol⁹ deſtitut⁹ alijs cognitionibus ceſſit animantib⁹ ĩmobilib⁹: q̄les ſunt conche maris ⁊ q̄cū qꝫ nutriunt berētia ſaxis. imaginatio vo ceſſit mobilib⁹ beluis q̄ mouētur motu ꝓgreſſiuo quib⁹ videt ineſſe affect⁹. i. appetit⁹ fugiendi malum vel appetēdi bonū. Ratio vero ꝑ quā cōpbendim⁹ vle tñē humani generis: ſicut itelligētia eſt diuini generis. Tunc ponit ſecundā ꝯcluſionē ꝙ illa ꝯcluſio ē notioꝛ ⁊ nobilioꝛ q̄ nō ſolū appꝛehendit ꝓpꝛiū obiectū: ſz etiā obiecta aliaꝝ noticiaꝝ. i. cognitionuz. Vñ dicit. Quo fit vt ea noticia. i. cognitio p̄ſtet. i. nobilioꝛ fit ceteris: que ſuapte natura. i. ꝓpꝛia natura non mō. i. nō tñmodo ꝓpꝛiū ſup. obiectū cognoſcit: ſed etiā cognoſcit ſubiecta certarū noticiaꝝ ¶ No. circa pꝛimā ꝯcluſionē ꝙ cū act⁹ ⁊ opationes diuerſificent ꝑz diuerſitatē agentiū ⁊ operantiuz ſequitur ſi agentia ⁊ operātia ſint diuerſa ꝙ habeāt diuerſas opationes ⁊ cognitōes. ꝓpt̄ qꝺ ſenſus ſine alijs cognitionib⁹ ceſſit aīalib⁹ ignobilib⁹. ⁊ accipitur hic ſenſus ſtricte ꝓ appꝛehenſione ſenſitiua q̄ ſolū imutat ad p̄ſtiā ſenſibilis. Sic em̄ diſtinguit ꝯtra imaginatōez q̄ nō tñ appꝛehendit rem p̄ſitez: ſz etiā abſentē. ¶ No. circa iſtā ꝯcluſionē ꝙ quecūqꝫ potētia plura agnoſcit vꝫ eſſe p̄ſtantioꝛea q̄ cognoſcit pauciora. ſi g̃ aliq̄ potētia cognoſcit ꝓpꝛiū obiectū ⁊ cū ꝺ obiecta aliaꝝ potētiarū inferioꝝ ſicut eſt intelligētia diuina ⁊ nō ecouerſo: ſeqt̄ ꝙ potētia ſupioꝛ plura cognoſcēs ſit nobilioꝛ inferioꝛi. ¶ Quid igit̄. Dic pbia oñdit inſufficientiā eoꝝ q̄ ex mō cognoſcēdi nr̄o impꝛobant diuinaz ꝓuidentiā. Scdo hortat̄ nos ad ꝓſiderandū modū diuine cognitōis: ibi. Quare i illius. ꝓmo manifeſtat inſufficientiā eoꝝ ꝑ ſil̄e. Sdo applicat ſil̄e illud ad ꝓpoſitū: ibi. Sil̄e eſt. ſimilitudo aūt quā intēdit talis eſt. Senſus ⁊ imaginatio ſunt cognitiones inferioꝛes ꝙ rō. ſi ergo ſenſus ⁊ imaginatio vellēt iudicare modū cognoſcēdi rōnis ex mō cognoſcendi ꝓpꝛio ⁊ dicere ꝙ vl̄e nihil eſſet qꝺ rō appꝛehendit: vel ſi verū eſſet iudiciū rōis vl̄ ſi eēt ꝓticulare ⁊ ſenſibl̄e

actū ſue mētis expediūt? ¶ Hac itaqꝫ rōe multiplices cognitōes diuerſis ac differētib⁹ ceſſere ſubſtātijs. Sēſus em̄ ſol⁹ cūctis alijs cognitiōib⁹ deſtitut⁹ immobilib⁹ aīantib⁹ ceſſit quales ſunt conche maris queqꝫ alia ſaxis berētia nutriūtur. Imaginatio vero mobilib⁹ beluis quibus ineſſe fugiendi appetēdi ve aliqs videtur affectus. Ratio vero humani tantum generis eſt: ſicuti ſola intelligentia diuini quo fit vt ea noticia ceteris pꝛeſtet que ſuapte natura: non modo ꝓpꝛium: ſed ceterarū quoqꝫ noticiaꝝ ſubiecta cognoſcit. ¶ Quid igit̄ ſi rōcinationi ſenſus imaginatioqꝫ refragentur: nihil eē illud vl̄e dicētes quod ſeſe intueri rō putet. Quod enim ſenſibile vel imaginabile eſt id vniuerſum eſſe nō poſſe. aut igitur rōnis verū eſſe iudiciū nec quicq̄ ſenſibile: aut qm̄ ſibi notū ſit plura ſenſibus ⁊ imaginatiōi eē ſubiecta inanē ꝯceptionē eē ratiōis: q̄ qꝺ ſenſibile ſit ac ſingulare quaſi quoddā vniuerſale ꝯſideret Ad hec ſi ratio contra reſpōdeat ſe quidē ⁊ qꝺ

ratio vero dicere ꝓtrarium manifestum est ꝙ nos quivigem⁹ vtraq; cognitione pot⁹ assentire mus rōni iudicando motiuū sensus ⁊ imaginationis esse insufficiens. Dicit ergo. q̄d igit̄ si sensus ⁊ imaginatio refragent̄. i. ꝓtradicant rōcinationi dicētes nihil esse vniuersale id qō rō putat se intueri: sic arguēdo. Quod em̄ est sensibile vel imaginabile id nō posse esse vniuersum. i. vniuersale bz iudiciū sensus ⁊ imaginationis. aut igit̄ iudiciū rōnis necesse esse verū: ⁊ ꝙ conse quēs ne quic̄ eē sensibile: qō est absurdum. Aut qm̄ motū sit tibi scz sensui ⁊ imaginatōi plura esse subiecta sensib⁹ ⁊ imaginationi q̄ necesse est eē sensibilia: crederes ne ꝓceptōem rōis esse inanē q̄ ꝓsi derat illud qō est sensibile ⁊ singu lare q̄si quoddā vle. Ad hec si ra tio rīdeat ꝓspicere in rōne vl̄i il lud qō est sensibile ⁊ imaginabile Illa vero. s. sensum ⁊ imaginatio nē nō posse aspirare. i. puenire ad cognitōem vniuersitatis. i. vniuer salis: q⁹ notio. i. cognitio eoꝝ non excedit figuras coꝛpales ⁊ dicerꝫ rō pot⁹ esse credendū firmioꝛi et pfectioꝛi iudicio rerum. Jn huius modi igit̄ lite. s. inter sensuꝫ ⁊ ima ginationē ex vna pte ⁊ rōeꝫ ex al tera pte: nos quib⁹ inest tā vis rō cinandi ꝙ imaginādi ⁊ sentiendi nonne pot⁹ ꝓbarem⁹ cām rōnis: ⁊ reputarem⁹ motiua sensus ⁊ ima ginatiōis esse insufficiētia: q. d. ī mo. ¶ No. ꝙ iudicio nobilioꝛis potētie pot⁹ est astādū ꝙ iudicio potētie ignobilioꝛis: cū igit̄ rō sit potētia nobilioꝛ sensus ⁊ imagi tio eo ꝙ rō ꝓbēdit ꝓpꝛium obie ctū ⁊ obiectū sensus ⁊ imagiatio nis ⁊ nō ecōuerso: ergo pot⁹ astā dum est iudicio rōnis ꝙ potētia rū inferioꝛ. ¶ Sic̄ est. Dic applī cat illud simile ad ꝓpositum ⁊ di cit. illud qō est dictū de sēsu ⁊ ima ginatione respectu rōnis sic̄ ē ei qō būana rō nō putat dinā itelli gētiā intueri: nisi ꝙ ipa rō cogno scat qō apparet ex ipo mō arguen di. Nā ita dissseris. i. arguis. si qua videat̄ nō bē certos ac ꝑ ⁊ necessarios euēt⁹: talia neq̄unt p̄sciri ea certo euētura: igit̄ baꝛ re rū nulla ē p̄scīa: quā. s. p̄scīaꝫ si credam⁹ eē in bis nihil erit qō nō ꝓueniat ex necessitate. Si igit̄ vti ꝑ sicut sum⁹ ꝑticipes rōis: ita possem⁹ bē iudiciū dine mētꝫ sicut nūc iudicauim⁹ imagiatōeꝫ ⁊ sensū oꝛtere cedē. i. locū dare rōni: sic cēserem⁹. i. iudicarem⁹ iustissimū būanā rōeꝫ sese sub mittere dine mēti. ¶ No. ꝙ sic̄ ē de iudicio sensus ⁊ imagiatōis respectu rōnis: ⁊ rōis respectu intelligētie dine. Nā sensui ⁊ imaginatōi vī ꝙ rō alr̄ nō possit ꝓsebēdere rē: nisi sicut ipa cō ꝑ bēdit qō falsuꝫ est. Sic sil̄r vī rōni būane ꝙ intelligētia dina nō possit res ĩcertas cognoscer alr̄ ꝙ ipsa cognoscit qō falsuꝫ est. nā q̄ rō būana incerte cognoscit: intelligētia dina summe cō ꝑhendit. ¶ Quare in illi⁹. Dic ꝓpꝛia boꝛtat̄ vt erigamus nos ad cognitionem diuine intelligen

sensibile ⁊ quod imaginabile sit vniuersitatis ratiōe cōspicere. Jlla vero ad vniuersitatis co gnitionē aspirare non posse: qm̄ eoꝝ noticia coꝛpoꝛales figuras non possit excedere. De re rū cognitōne firmioꝛi potius perfectioꝛiq; iu dicio esse credendū. Jn hmōi igitur lite nos q̄ bus tā ratioci nādi ꝙ imaginandi: etiā sentien di vis inest: nōne rōnis potius causam ꝓbare mus? ¶ Simile est ꝙ humana ratio diuinam intelligentiā f utura nisi vt ipsa cognoscat non putat intueri. Naꝫ ita diss'eris. si qua certos ac necessarios ba bere non videantur euentus: ea certo euentura p̄sciri nequeunt. Harū igitur rerum nulla est p̄sciētia: quam si etiaꝫ in bis esse credam us: nihil erit quod non ex necessita te ꝓueniat. si igit̄ rationis partici pes sumus ita diuine iudicium mētis babere possemus: si cut imaginationē sensumq; ratiōi cedere opte re iudicauimus: sic diuine sese mēti humanaꝫ summitterre rationem iustissimuꝫ cēseremus. ¶ Quare in illius summe intelligētie cacumē

tie di. Quare si possumus erigamur per diligentē ꝓsideratōem in cacumē illi⁹ summe intelligē tie sup. diuine. Illic em̄ rō videbit qđ in se nō pōt intueri. s. quō certa et diffinita ꝓnotio dei cognoscat illa q̄ nō bñt certos exitus. ⁊ illud nō erit opinio: ꝫ potius erit simplicitas sūme scie nullis termīs inclusa: qz simplicitas summe sapiētie ē infinita. ¶ Notādū ꝙ si cognitō seq̄ret fac.: tatē rei cognite et non ⁊tutꝫ cognoscētis: tūc sicut rō būana cognoscit futura contingentia incerte: sic silr intelligētia diuina ea ī certe cognosceret. ꝫ qz facultas cognitōnuz est ꝑm facultatē virtutū cognoscētiū: et intelligentia diuina. i. cognoscētia diuina in cognoscendo excedit rationem humanam: poterit ipsa certe cognoscere que rō humana incerte cognoscit.

si possumus erigamur. Illic enīꝫ ratio videbit
qđ in se nō pōt intueri. Id aūt est quonāmodo
etiā q̄ certos exitus nō habēt: certa tñ videat
ac diffinita ꝓnotio: neq̄ id sit opinio: sed sume potⁱ⁹ scie nullis termīs īclusa simplicitas.

¶ Metrum quintum libri quinti.

Quam varijs terras animalia permeant figuris.
Nāq̄ alia extento sunt corpe pulueremq̄ verrunt
Continuūq̄ trahūt vi pectoris incitata' sulcū
Sūt q̄bus alaꝝ leuitas vaga verberātq̄ vētos
Et liquido longi spacia etheris enatāt volatu.
Hec pressisse solo vestigia gressibusq̄ gaudēt
Vel virides cāpos trāsmittere vⁱ subire siluas
Que varijs videas licet oīa discrepare formis
Prona tñ facies bebetes valet igrauare sēsus
¶ Unica gēs boīm celsuꝫ leuat altⁱ⁹ cacumen

Quod si in corporibus sē tiendis. i. sensu dignoscēdis. Cognitiones differentib⁹ cessere substātijs. Quia cedere interpretari solet ꝑ eo qđ est locū dare: ideo nō nunq̄ accipiⁱ ꝓ eo qđ est dari: qz cui cediⁱ illi dat. vnde virg. xi. Hec omīs regio et celsi plaga pinea montis. Cedat amicitie teucrorū. Cedat. i. deⁱ et cōcedatur. Sic igiⁱ hic: cognitiones cessere i. date sunt: et ꝑ sortē obuenerūt. Cetera nota sunt.

Ascensius Cedo

¶ Metrū quintū libri quinti.

Sanctus Thomas

Quaꝝ varijs terras Hic incipit quītū metrū huius quīti qđ dicitur archiloⁱ cuꝝ ab inuētore: dactylicū a pede ꝑdominātē. In quo ostendit hoīem esse dispositū ad cōtēplationē ex figura corporis sui. Et primo describit figurā corporalē aliaꝝ bestiaꝝ. Secđo figurā hoīs: ibi. Unica gens. Prīo di. Alia ꝓmeant terras q̄ ꝑ varijs. i. valde varijs figurꝫ: nāq̄ alia animalia extento corpore sicut sunt serpentes sicut sunt reptilia: illa verrunt. i. vertūt pulueꝛē et incitata. i. mota vi pectoris trahunt continuū sulcū sup. in pulnere. Sunt alia animalia quibus inest vaga leuitas alarū q̄ verberant vētos et enatant et transeūt liquido volatu spacia longi etheris. i. aeris. Sunt alia q̄ gaudēt vestigia ꝑssisse solo. i. terre gressibus sup. suis et transmittere. i. pertransire virides campos et gaudent subire siluas. que oīa alia ꝫ videas eas discrepare varijs formis tñ facies eorū prona. i. ad terrā inclinata valet ingrauare. i. ingrauatos oīdere sensus bebetes. ¶ Nota ꝙ pbia tāgit tria genera animaliū. s. reptilia: volatilia: et gressibilia: que ꝫ differāt in formis: quia quedam formantⁱ ad reptādū vt serpētes: q̄dā ad volandū vt aues: q̄dā ad gradiendū vt bestie trestres: tamen in hoc omnia cōueniunt ꝙ habent faciē inclinatā ad terrā. ¶ Unica gens boīm. Hic describit figuram hominis di. Unica gens boīm. i. solum genus humanū leuat celsum cacumen i. caput suū altius et leuis stat recto. i. erecto corpe ⁊ despicit tras vultq elevato ad celū. tu bō terren⁹ q̄ recto vultu petꝫ celū ⁊ exerꝫ. i. erigꝫ frōtē: ꝫ recta figura admonet te ꝙ tu male decli

pis:nisi etiaz feras.i. extolles animū tuum sublime.i.in celestia:ne mens grauata.i.grauedine depissa pessum.i.sub pedibus vel subtus:et est pessum aduerbium loci:ne illa mens fidat.i.resi deat inferior leuato corpe celsus. ¶ No.cū bō babeat figuram corporis erectā ad celum:si aīa non erigeretur ad contemplationez celestiū videret corpus esse nobilius anima. ¶ Nota ꝺm Aristot.in.xvi.de aīmalibus. Homo inf omnia animalia bz figuraz recti linearem:de qua figura etiam loquitur Ouidius in li.metha.di.Pronaqꝫ cuz spectāt animalia cetera terram. Os bominī sublime dedit celumqꝫ videre:Jussit: et erectos ad sydera tollere vultus.

Atqꝫ leuis recto stat corpe despicitqꝫ terras:
Hec nisi terreꝰ male despis admonet figura
Qui recto celum vultu petis exerisqꝫ frontez
In sublime feras aīaz quoqꝫ ne grauat a pessū
Inferior fidat mens corpore celsius leuato.

Ascensius

QUam varijs ⁊c. Versus ē monocolos. est em̄ totus pbaletius seu archilocbius cōstatqꝫ ex quatuor pedib⁹ beroicis.i.cōsuetis i bexametro beroico.et tribus trocheis:ita tñ qꝫ vltima syllaba intelligaf cōis: nā vltim⁹ pes spondeus frequenter est.Quartus aūt dactylus est semper finiens ꝓtez oroīnis more bucolici versus:et si quartā syllabaz a fine dempseris erit totus beroicus: vt deposita vltima syllaba bui⁹ verbi ꝓ ineāt erit bexameter sic.Quā varijs terris animalia perme figuris. Et ita in singulis.Legitur autez principiuz diuersimode. Naz alij dicunt ꝙ varijs:alij tamvarijs: alij tuz varije.In illo autem versu.Nec pressisse solo vestigia:gressibusqꝫ gaudent duovitia offendi.Nam pro pressisse scriptuz erat precessisse qō necꝫ versus necꝫ sententia patitur.Venit enim a premo pressi.Naz sensus est.gaudent pressisse.i.impressisse vel fixisse solo vestigia.Alterum vitiuz erat quia ablata fuit syllaba qꝫ ibi gressibusqꝫ.vnde tam versus ꝙ sensus imminutus fiebat.Unica gens bominum.sic Ouidius in primo metamorpboseos. Pronaqꝫ cum spectant.

Gens

Gens autem dicitur genus et etiam pecudibus attribuitur.vnde Virgilius in septimo etiam equis gentez esse dixit.

Despicio

Despicitqꝫ terras.despicere est deorsum inspicere. et quia per cōtemptum fit qꝫ nolumus quenqꝫ aspicere:aut quia euz aspicientes sic aspicimus quasi deorsuz et ad rem vilem inspicientes:ideo despicere accipitur pro contemnere:vt in bucolicis.Despectus tibi sum:nec quis sim queris aleri.Econtrar io suspicere est susum seu sursuz aspicere.vt.

Extero

Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelso.Exerisqꝫ frontem.Male legitur exerexerisqꝫ:quia versus non patitur.Est autem extero compositus ab ex seu extra et sero:sed quia.x.valet geminum ss vel c et s ideo ꝺm priscianuz post x nō solet poni s.Nam ab et salio salui saltuz fit exulto non exsulto.Est autez exerere:se altius extra alios serere:vel expuere:vnde exertam linguam dicimus.Notuz etiaz esse debet qꝫ ibi bec nisi terrenus male despis.Non est legenduz decipis Venit enim a de et sapio non a capio.Pessum est sub pede vel sub pedez.Est autem mala vt docet Augustꝰ.politia duz corpus qō debet esse ancilla dominatur anime que merito fuerit dña: aut duz sensus rationi imperat.Sidere est capere sedez ad sedendum.

¶ Prosa sexta et vltima.

QUoniam igitur vti pauloante mō stratum est: omne quod scitur non ex sua sed ex comprebendentium natura cognoscitur:intueamur nunc ꝙtū fas ē

¶ Prosa sexta et vltima.

Sanctus Thomas

QUoniā igiꝭ vti pauloāte. Hic icipit sexta ꝓsa et vltia bui⁹ libri quīti in qua determiat veritatē de cōpassibilitate prescietie diuine ⁊ liberi arbitrij.Et primo ponit suā determinationē.Secūdo subiūgit vtilē exbortationē circa finē libri:ibi. Aduersamini igiꝭ.Primo ostēdit modū diuine cognitōis.Secundo soluit obiectiōes factas ꝓtra diuinā ꝓuidentiā.Tertio ꝓcludit compassibilitatē liberi arbitrij cū ꝓuidētia diuina. secūda ibi. Quid igiꝭ postulas. tertia

ibi. Que cū ita sint. Prio determinat de statu dei q̄ ē eternitas. Scdo ex hoc declarat modum dīne, puidentie: ibi. Qm̄ igr̄ oē iudiciū. Prio p̄mittit q̄ determinandū sit d̄ eternitate. Scdo determinat de ea: ibi. Eternitas igr̄ est interminа ꝛc. primo di. Qm̄ monstratum est pauloante q̄ omne qd̄ scitur cognoscitur non ex sui natura. i. ex natura rei scite: sz ex natura cōprehendentiuz i. cognoscentiū. intueamur nūc q̄tū pbas est q̄s sit stat⁹ dīne essentie vl̄ substātie: vt possimus agnoscere q̄ sit ei⁹ scia. ꝛ subdit q̄ cōe iudiciū cūctoꝝ degētiū. i. vtentiū rōe est deū ee eternū. Ideirem⁹ qd sit eternitas. hec em̄ nobis patefecit pariter naturā ꝛ diuinā sciaz. ¶ No. q̄ viri degētes rōe sunt viri p̄diti luce sapiētie ꝛ oēs isti p̄cedūt deū esse eternū. Nam pbs. viij. phisi. Ex eternitate mot⁹ oñdit eternitatē motoris. ꝛ omnes tā greci q̄ barbari putantes deos ee estimāt eos īmortales.

quis sit diuine substātie stat⁹ vt quenā ēt scia eius sit possimus agnoscere. Dū igit eternum ee cūctoꝝ rōne degētiū, cōe iudiciū ē. Quid sit igit etetnitas p̄sideremꝰ. Hec em̄ nobis naturā pariter diuinā sciamq̄ patefecit. ¶ Eternitas igit est interminabilis vite tota simul ꝛ perfecta possessio. ¶ Quod ex collatiōe tēporaliū clarius liquet. nā quicqd viuit in tēpore: illud presens a p̄teritis in futura pcedit. Nihil est in tempore p̄stitutū qd̄ vltimū vite sue spaciū pariter possit amplecti. Sz crastinū quidē nōduz apprehendit besternū vero iā perdidit. In hodierna quoq̄ vita non amplius viuitis q̄ in illo mobili trāsitorioq̄ mometo. Quicqd igitur tp̄is patitur cōditionē: licet illud sicut de mundo censuit Aristoteles: nec ceperit vnq̄ ee nec desinat: vitaq̄ eius cum tēporis infinitate tendatur: nondum tamē tale est vt eternū esse iure credatur. Nō em̄ totū simul infinite lz vite spa-

Eternitas.

Eternitas ē possessio vite īterminabil⁹ ex⁹ tota simul ꝛ perfecta. ¶ No. fz Alber. sup̄ lib. de causis. Aliqd ē eternū ꝛ est i eternitate: ꝛ ē ipa eternitas sicut deꝰ. Aliqua sunt eterna ꝛ sunt i eternitate: sed non sunt ipa eternitas sicut substantie sepate. Alia sūt eterna nō i eternitate: nec sūt ipa eternitas vt motꝰ tp̄s ꝛ mundꝰ. ¶ No. cū di. eternitas est possessio: ibi vtik̄ nomine possessionis ad designandū īmutabilitatē ꝛ ideficientiā eternitatis: q: ipa firmiter possidetur ꝛ q̄ete habeb̄. ꝛ di. vite ad īuēdū q̄ nō viuētia nō mēsurank̄ eternitate. ꝛ di. interminabilis ad dīam illi⁹ vite q̄ bz terminū a pte ante ꝛ a pte post sicut vita boīs. vl̄ a pte añ tm̄ sicut vita angeloꝝ. ꝛ di. tota simul ad dīam vite angelice. q̄uis em̄ esse angeli p̄m subaz sit totū sil̄: nō tū p̄z opatōez cū bēat opationes successiuas ꝛ intellectōes. ꝛ di. pfecta ad designandū q̄ eternitati nihil deest. pfectū em̄ est cui nihil deest. i. celi ꝛ mūdi. ¶ Qd̄ ex. Hic declarat diffinitōem. Scdo redarguit q̄sdā q̄ vocabulo eternitat⁹ abutebank̄: ibi. Nō recte. Prio q̄ declarat diffinitōez eternitat⁹ in p̄patiōe ad tp̄s di. Vsi dictū ē q̄ eternitas est possessio tota sil̄ interminabilis vite: qd̄ liqt clari⁹ ex collatiōe. i. ex p̄patiōe tpaliū. Nā q̄cqd viuit in tpe illud p̄sis, pcedit p successiuā mutabilitatē a p̄terit⁹ i futura ꝛ nihil ē i tpe p̄stitutū qd̄ piter possit ap̄lecti. i. p̄pendere vltimū spaciū vite sue. sz crastinū nondū ap̄p̄hēdit. besternū vo tp̄s iā pdidit: ꝛ i hodierna vita nō ampli⁹ viuitis. i. nihil pl⁹ est p̄sis de hodierna vita nisi qd̄ i illo mobili ꝛ trāsitorio mometo p̄tineb̄ de vita. ꝛ dr̄ mometū illud idiuisibile īstās quo futurū copulab̄ cū p̄terito. q̄cqd igr̄ patik̄ tp̄is p̄ditōem. i. successionē: lz nunq̄ cepit esse nec desinat ee sic̄ Aristo. cēsuit de mūdo: lz vita. i. duratio ei⁹ tendab̄. i. extēdab̄ cū infinitate tp̄is: non

dum tñ tale est vt iure credat esse eternū: qz nō ꝓbēdit neq; ꝓplectit sil totū spacium vite. i. sue duratōis: lz infinite. i. infinito tpe duret: lz futurā nondū bz transacta. i. ptransita z pterita nō bz. Qđ igr nō ꝓbēdit z possidet pariter totā plenitudinē interminabilis vite cui nihil absit futuri nec aliqd fluxerit pteriti: illud iure ꝓhibetur esse eternū: qz illud eternū sui ꝓpos eo qđ nihil sibi desit necesse est semp sibi assistere pñs z est necesse pñtez bre infinitatē. i. infinitā duratione tpis mobilis. i. successiui.

¶ No. qz qz ꝓ cognitōez tpis deue nim⁹ in cognitōez eternitatis: eo qz opposita iurta se posita magis elucescūt: iō ꝓ naturā z successionem tpis declarat nobis naturaz eternitatis. Sicut em̄ rō tpis cōsistit in successione z apprehēsione prioris z posterioris in motu cuiusvna ps pterit z alia futura ē. sic rō eternitatis ꝓ oppositū cōsistit in apprehensione vniformatz illius qđ oino est extra motū ꝓprie bēdens simul pteritū z futurū tāqz pñs. ¶ No. qz ipsi⁹ eterni nil trā sit in pteritū: iō semp sibi pñs assistit: qz nō nūqz deficiet sicut nec vnqz incepit cū bēat vitā interminabilē: necesse est qz assint qlibet dñe tpis etiā si ponat tps infinitū. z qz eodē mō assistit differētijs tēporū ꝓ quē modū in se subsistit: mot⁹ aūt quo in se subsistit est presentari⁹: iō etiā assistit differētijs tpis ꝓ modū pñtē: iō dicit qz necesse est z eternū pñtez bre infinitatem tpis mobilis. ¶ Uñ qdā nō recte. Dic phia reprobat quosdā qz abutebant vocabulo eternitatis Scđo docet, pprium modū loquēdi ibi. Ita si digna. Prio facit qđ dictum est. Scđo manifestat quō tēporalia deficiūt a simplicitate diuie nature quā nitūt imitari: ibi. Hūc em̄. P. io di. Dictū ē qz eternitas nō solū dicit interminabilitatē sz etiā simplicitatē. vñ nō recte qdā putāt q cū audiūt visum eē Platoni mundū būc nō habuisse initiū tpis nec habiturū defectum. i. finē boc mō putāt mūdū ꝑditū fieri coeternū ꝑditori. Cā aūt ꝙre nō recte putant est: qz aliud est duci ꝓ interminabilē vitam cū quadā successione: qđ Plato tribuit mūdo: z aliud est simul eē ꝓplexā totā pñtiā vite interminabilis qđ est, pprium dīne mētis. z qz aliqs diceret. Si mūdus nunqz incepit vt eē coeternus deo. Ad hoc rñdet qz de⁹ est prior mūdo nō antiqtate tpis sed simplicitate nature. Uñ dicit. Neq; em̄ deus debet videri antiquior rebus cōditis qtitate tēporis sed potius, pprietate simplicis nature. ¶ Notandū sicut pz ex li. tbimei Plato voluit mūdū incepisse sz finē non bre: z boc idem Aristo. sibi imponit in libro celi z mundi di. qz solus Plato generat mundū. quid est ergo qđ di. Hoc. qz Plato non posuit mundum incepisse. Ad hoc dr qz dum Plato dixit mundū habuisse initiū intelligitur qz habuit initiū institutionis non autem tpis: sicut ponit exēplū de vestigio pedis: vt si pes ab eterno stetisset in puluere: pes esset causa vestigij naturaliter precedens vestigiū licet nō tpe. ¶ Hūc em̄ vite. Dic manifestat quō

cium cōprehendit atq; cōplectitur: sed futura nondū transacta iā non bz. Qđ igitur interminabilis vite plenitudinē totā ꝑiter ꝓbēdit ac possidet: cui nec futuri ꝗcq; absit: nec preteriti fluxerit: hoc eternū eē iure ꝓhibet. Idq; necesse est et sui ꝓpos presens sibi semp assistere: et infinitatē mobilis tpis habere pñtem. ¶ Uñ ꝗdā nō recte cū audiūt visū Platoni mūdū būc nec habuisse initiū tpis nec habiturū eē defectū hoc mō ꝑditori cōditū mūdū fieri coeternū putant. Aliud ē em̄ ꝓ interminabilē duci vitā qđ mūdo Plato tribuit. Aliud interminabilis vite totā pariter ꝓplexā eē pñtiā: qđ dīne mēti ꝓprium eē manifestū ē. Neq; de⁹ cōditi⁹ rebus antiquior videri dz tēporis qtitate: sz simplicis potius ꝓ prietate nature. ¶ Hūc em̄ vite immobilis pñtarium statū infinitus ille tēporalium rerum motus imitat. Cui q; eū effingere atq; eqre non possit ex imobilitate deficit in motū ex simplicitate

temporalia deficiunt a simplicitate diuine nature quã nitũtur imitari di. Ille infinitus mot⁹ rerum tẽporaliũ imitatur q̃tũ põt hũc pñtariũ statũ vite immobilis. i. eternalitatis. et cũ nõ põt effingere. i. exprimere et equare: deficit ab ei⁹ ĩmobilitate successiue acq̃rendo qõ habere non potuit ⁊ ex simplicitate prescietie decrescit in infinitã q̃titatem pteriti ⁊ futuri: et cum nequeat possidere pariter totã plenitudinẽ vite sue: hoc ipso q aliquo mõ nũq̃ esse desinit: videt aliq̃ ten⁹ emulari illõ qõ implere non põt alligãs se. s. status tempor⁹ ad qualẽcũq̃ pñtiaz bui⁹ momẽti i. instãtis exigui. i. indiuisibil⁹ ⁊ volucris. i. trãsitorij q̃. s. pñtia istãz tpis gestat. i. bz quãdã imaginationẽ manẽtis prescie. i. eternitatz ⁊ prestat quibuscũq̃ cõtigerit vt illa esse videant. Nã illa dicim⁹ eẽ que sunt in pñti momẽto: q: vero nõ potuit manere. s. presentia instantis propt̃ naturã rei mobilis: ideo rapuit infinitũ iter temporz p successionẽ et eodẽ mõ factũ ẽ vt continuaret vitã eũdo õ vno esse in aliud: cuius plenitudinẽ non valuit. i. potuit cõplecti pmanẽdo ¶ No. q infinit⁹ mot⁹ rer⁹ tpaliũ q̃tũ põt imitat⁹ statũ eternitatis q: nõ põt eũ totalit⁹ exprimere: q: status tpalis ẽ successiu⁹ status eternitatz nõ. ⁊ stat⁹ tpal⁹ respicit pteritũ ⁊ futur⁹: stat⁹ eternitatis tñ pñs: ⁊ tñ hoc imitat⁹ statũ eternitatz q sic eternitas nũq̃ deficit sic infinit⁹ mot⁹ rer⁹ tpaliũ nũq̃ esse desinit. ⁊ sicut ĩ tẽpore ẽ dare instans qõ bz quãdã imaginẽ cuz eternitate: ita q sicut in eternitate aliq̃d õ: esse. et sicut illa dicim⁹ esse q̃ sunt in pñti instãti. iõ stat⁹ rerũ tẽporaliũ licet nõ possit imitari statũ eternitatis p̃sentialit⁹ p manẽdo tñ ipm imitatur suã durationẽ successiue cõtinuãdo. ¶ Jtaq̃ si digna. In ista pte phia docet quõ ꝓprie loquẽdũ sic de deo ⁊ de

presciẽ decrescit in infinitã futuri ac pteriti q̃ titatẽ. Et cũ totã pariter vite sue plenitudinez neq̃at possidere: hoc ipso q aliquo modo nũq̃ eẽ desinit: illõ qõ iplere atq̃ exprimere nõ põt aliquaten⁹ videt emulari: alligãs se ad qualẽcũq̃ pñtiã iã bui⁹ exigui volucrisq̃ momenti. Que qñ manẽtis illi⁹ pscie quãdã gestat imaginẽ: qbuscũq̃ ptigerit id prestat vt eẽ videant. Qñ vero manere nõ potuit infinitũ tpis iter arripuit: eoq̃ mõ factũ ẽ vt ptinuaret vitã eũdo cui⁹ pleitudinẽ pplecti nõ valuit pmanẽdo. ¶ Jtaq̃ si digna reb⁹ noia velim⁹ iponere platonẽ sequẽtes: deũ qdẽ eternũ: mũdũ vero dicamus eẽ perpetuũ. ¶ Qñ igit oẽ iudiciũ scdm sui naturã q̃ sibi subiecta sũt pprebẽdit: ẽ autẽ deo semper eternus ac pñtarius status: scientia q̃ eius omnẽ tẽporis supergressa motionẽ in sue manet simplicitate pñtie: infinitaq̃ pteriti ac futuri spacia pplectẽs: noia quasi iã gerãtur in simplici cognitõne psiderat. Jtaq̃ si pre

mũdo di. Si nos sequẽtes Platonẽ velimus imponere noia digna. i. cõuenientia reb⁹: dicam⁹ deũ eẽ eternũ. mũdũ vo dicam⁹ ppetuũ. et hoc cõsonat dicto auctoris Grecismi. Eternũ vero sine principio sine fine. Perpetuũ cui principium ꝯz fine carebit. ¶ Qñ igit oñe iudicium. Hic phia ex dictis ostẽdit modũ scientie diuine. Primo ergo ostẽdit qualit⁹ sit sciẽtia diuina ⁊ qualit⁹ sit noianda di. qñ oñe iudiciũ cõprebẽdit ea q̃ sũt sibi subiecta. i. sua obiecta ꝯz sui naturã. i. ꝯz naturã virtutz cogscẽtz. Natura aũt dei tal⁹ ẽ q semp ipi deo est stat⁹ etern⁹ ⁊ pñtari⁹. ex q̃ sequitur q scientia dei supergressa omnẽ motionẽ tẽporis manet in simplicitate pñtie: ⁊ pplectens infinita spacia pteriti et futuri tẽporis omnia cõsiderat quasi iã. i. pñtialit⁹ geranť in sua simplic. conditione. Tunc ostẽdit quõ sciẽtia dei est nominãda di. Jtaq̃ si velis pensare pscĩam q̃ cuncta dignoscit: nõ dices diuinã scĩam esse pscientiam quasi futuri: sed rectius estimabis diuinam scĩam eẽ instãtie. i. pñtie nunq̃ deficiẽtis: qõ confirmat p etymologiam bui⁹ noĩs prouidentiã di. vñ cognitio diuina non dicit̃ puidẽtia q: illa imponat ordinẽ ad futur⁹ sed õ: ꝓuiden

Scientia dei

Non ens

tia quasi porro.i. procul a rebus infimis constituta: quasi ab excelso cacumine rez cuncta prospiciat. ¶ No. q cognitio sequit modum rei cognoscētis: ō cognitio et sciētia dei sequit statum et dispositionē dei. status autem dei est eter' et pītarius: cum esse diuinum mensuret ēternitate: ergo scientia dei erit eterna et pītaria: ita q omnia q̄ sunt p̄terita et futura cognoscit quasi sint pītia. ¶ Notādū q aliqs diceret. Nō ens nō pōt alicui eē p̄sens: sz p̄teritū et futurum est nō ens: ergo nō pōt esse p̄sens cognitioni diuine. Dicendum q duplex est nō ens. qdā qō nullo mō est ens nec pōt esse ens: et talē nō ē realiter pīs alicui cū nihil sit. Aliud ē nō ens nō simpliciter: sed quia actu non est ens: et licet hmōi nō ens nō possit realit coexistere tpi pīti: pt tñ coexistere eternitati: q: eternitas cum sit infinita excedit tēpus pīs extēdendo se ad p̄teritum et futurū. Et sic preteritum et futurū sunt eternitati coexistētia pītialiter: q: in eternitate nō est successio. vñ non sequit si aliqd coexistit eternitati q̄z pro tāto simpliciter existat: q: eternitas etiā extendit se ad non extīs sicut ad p̄teritū et futurum. ¶ Nota q deo omnia sunt pītia: sibi nihil est futurum: ideo sciētia sua non est dicēda prescietia que sonat aliquid futurum: nec debet dici preuidentia propter eandem cām: sed debet dici prouidentia quasi procul cōstituta a rebus inferioribus omnia prospiciens.

scientiā pēsare velis qua cūcta dignoscit nō eē prescietiaz quasi futuri sed scientiā nūq̄ deficientis instātie rectius estimabis. Eñ nō preuidentia sz puidētia potius dr q̄ porro a rebus infimis ꝓstituta quasi ab excelso rez cacumīe cūcta ꝓspiciat. ¶ Quid igit postulas vt necessaria fiāt q̄ diuino lumine lustrant: cum nec homines q̄dē necessaria faciant esse q̄ videāt. Nū eñ q̄ presentia cernis aliquā eis necessitatem tuus addit intuitus? Boe. Minime. Phi. Atq̄ si est diuini humaniq̄z presētis digna collatio vti vos vestro hoc tēporario pīti quedā videtis: ita ille omnia suo cernit eterno. ¶ Quare hec diuina prenotio naturam rerum proprieta temq̄z nō mutat. Taliaq̄z apud se presētia spectat qualia in tempore olim futura preueniet. Nec rerum iudicia confundit: vnoq̄z sue mētis intuitu tam necessarie q̄ non necessarie ventura dignoscit. Sicuti vos cum pariter ambulare in terra hominem et oriri in celo solem vide

¶ Quid igitur. Hic soluit obiectiones superius factas contra prouidentiam. Primo ergo ostendit qualiter hmōi obiectōes soluentur. Secundo resumit pmaz obiectionem ipsam fortificando vt formalius soluatur. secūda ibi Hic si dicas. Circa primum notandum q erant rationes quaruz prima et secunda fundantur sup hoc scilicet q nihil potest esse prescitū a deo nisi id sit necessariū. Tertia fundatur super hoc q euentus incertus non potest certitudinaliter cognosci. Facit ergo duo. Primo ostendit q prescientia non imponit necessitatez rei prescite: p quod soluitur prima r scda ratio. Secūdo ondit q scientia dei non mutat naturā rei: sed simul stāt certitudo a parte scientie et in certitudo a parte euentus: p quod etiā soluitur tertia ratio. secunda ibi. Quare hec diuina. Prio dicit. Exquo deus cognoscit omnia tanq̄ presentia: quid igitur postulas vt illa fiāt necessaria que lustrant. i. que comprehendūtur diuino lumine. i. diuina cognitione: cū nec homines faciant ea necessaria que presentialiter vident. verbigratia. Quod homo videt in presenti nō facit eē necessariū. Nū pro nunquid eñ intuitus tuus addit. i. dabit aliquā necessitatē eis que tu cernis presentia. di. Boe. Minime. Et philosophia Si est digna collatio diuini et būani intuitus respectu pītis vti p sicut vos videtis. qdā hoc pīti tporario. i. in pīti tēpore ita deus suo eterno intuitu oīa cernit tāq̄ pītia. ¶ Notandum q

intuitus noster rei p̃sentis nullam ponit necessitatem rei p̃senti: quia visio sortis currentis non imponit necessitatem sorti currenti: q̃ pōt sortes currere vel nō currere. sic etiam intuitus diuinus qui omnia p̃sentialiter cognoscit nullam imponit rebus necessitatem: sed videt ea p̃sitialiter sicut futura sūt. futura em̄ necessario videt necessario futura: et futura ꝓtingēntia videt ꝓtingent̄ futura. ¶ Quare hec dīna p̃notio. Dic oñdit q̃ circa ꝓtingētia fil' stāt certa cognitio dei ⁊ incert⁹ euentus rei di. Quare hec diuina p̃notio qua deus nouit futura illa non mutat ꝓp̃rietatez rerum quo ad necessitatem et contingentiam. q̃ non imponit necessitatē rei que ꝓtingens ē: ſz talia apud se spectat p̃sentia qualia olim p̃euenient futura: nec confundit reruz iudicia vt cōtingens faciat nō esse contingens: sed vno intuitu mentis dignoscit tam necessarie q̃ nō necessarie vēturā. i. futura. qđ declarat in exemplo dicens: sicut vos homines quando pariter. i. eodē instanti videtis boiem ambulare in terra ⁊ solem oriri in celo: licet vtrūq; simul sit conspectū tamen discernitis hoc esse voluntariū. s. boiem ambulare in terra: ⁊ illud esse necessariuz. s. solez oriri. Ita similiter diuinus intuitus cuncta despiciēs. i. deorsū inspiciens minus perturbat rerū qualitatē. s. cōtingentiā ⁊ necessitatē rez. Dico apud se p̃sentiū rōne eternitatis sed futurarū ad ꝓditionē temp̃is Quo fit vt cognitio futurorū dei tanq̃ p̃sentium non sit opinio: ſz cognitio veritate nixa. i. confirmata: cum cognoscit aliquid esse eriturum. i. futurum: qđ idē non nesciat. i. bene sciat carere pōt necessitate exñdi. ¶ Notandum de hoc qđ dicitur deuz omnia p̃sentialiter cognoscere. s. p̃terita et futura ponūt quidam exemplum de baculo fixo in aqua qui succesſiue toti fluuio p̃sens est cū partibus ei⁹. sic eternitas simul est cū toto tempore ⁊ cū omnib⁹ que fiunt in tempore: ita q̃ totū tēpus ⁊ quicquid est successiuū in tēpore est p̃sens eternitati. Aliud exēplū ponit de cētro vt si ponat eternitas sicut centrū ⁊ totū temp⁹ sicut circūferētia tūc ſz circūferentia ꝓtinue moueat ⁊ pars toti succedat: tūc in comparatione ad centrū vniformit̄ se habet. Aliud exemplū ponit de aliquo q̃ vadit p̃ viā ⁊ nō videt homines post se venientes: ſz ille q̃ de alta turri respicerz videret totā viā ⁊ boies p̃ eā trāseūtes tā p̃cedētes q̃ sequētes: sic de⁹ de speculo sue eternitatis respiciēs oīa p̃sentialit̄ videt tā p̃sentia q̃ futura. ¶ Dic si dicas. Dic pbia redit ad p̃mā rōnē superi⁹ positā ipz fortificādo vt formali⁹ soluat ⁊ fortificat eā. Scdo soluit. Tertio solutionē declarat. scda ibi. Rñdebo. Tertia ibi. Due em̄. dic̄ q̃ sic. si dicas b obiciēdo illō ñ posse ñ euēire qđ de⁹ videt euētuz: q̃ tūc de⁹ falleret. qđ aūt ñ pōt nō euenire id ex necessitate sup. dicas ꝓtin

tis: quanq̃ sit simul vtrumq; conspectum: tamen discernitis: et hoc voluntarium: illud esse necessariū iudicatis. Ita igit̄ cūcta despiciēs diuinus intuitus qualitatem rerū minime perturbat apud se quidem p̃sentium: ad cōditionē vero tp̃is futurarū. Quo fit vt hec nō sit opinio ſz veritate potius nixa cognitio: cū exitu rū q̃d esse cognoscit: qđ quidē existendi necessitate carere nō nesciat. ¶ Dic si dicas qđ euētu rū deus videt id nō euenire nō posse: qđ autez non potest non euenire id ex necessitate contingere: meq; ad hoc nomē necessitatis astrīgas. Fateboz rem quidem solidissime veritatis: sed cui vix aliquis nisi diuini speculator accesserit. Respondebo namq; idem futurū. cum ad diuinam notionē refertur necessarium cum vero in sua natura perpenditur liberū p̃sus atq; absolutum videri. ¶ Due sunt enim necessitates: simplex vna: veluti q̃ necesse est oīs homīes esse mortales. Altera ꝓditiōis: vt si aliquē am

Exempla eternitatis dei

gere: ⁊ sic astrigas me ad nomē necessitatē: vl' ꝓcedā ꝓtigēs aliq̄ mō eē necessariū. Ego fate/bor rē solidissie vitatē cui vir aliq̄s accesserit eā ꝓcedēdo mīi speculator diuinū. i. dīne nature. Tūc solut obiectionē di. Si coartauer me vt ꝓcedā aliquā necessitatē futuroꝝ: rīdebo idē ꝙ futuꝝ ē q̄ ad nos cū referr ad dīnā notionē cui ipē ē pīs. Dico necessariū eē necessitate cōditi/onata. i. rōne plentie. cū aūt idē futuꝝ ppēdit ī sui natura rōne cui' bz futuritionē ⁊ futuritio/nez ⁊ determinationē ī sui cā: ne/cesse ēvideri libeꝝ. ¶ Notādū ꝙ si cut illō qō ī se ē ꝓtigēs q̄ī est nob pīs rōne pītie sortit quādā ne/cessitatē q̄ necessitate ē ipē eē dū pīs sit: ita q: oīa sūt deo pītia: rōne ist' pītie ī ordie ad ipaz di/uinā cognitōez sortiunt quādā ne cessitatē: iz ī sui natura ꝓsus vi/deant libera. ¶ Due em̄ sūt neces/sitates. simplex vna. Hic pbīa de clarat solutōez p quādā distictio/nez necessitatē ⁊ eā applicat ad ꝓ positū. Scdo ꝓcludit ex p̄missis sil' fiare ꝙ aliq̄ sūt pm se cōtigen/tia ⁊ īcerta: q̄ tū euenīūt certitudi/nalit: inq̄tū a deo p̄uisa. scda ibi. Fiēt igit ꝓculdubio cūcta. primo di. due sūt necessitates: vna sim/plex q̄ ē necessitas nature: sic oēs boies necessario eē mortales. Al/ia ē necessitas ꝓditōis: vt si scias boiez ābulare illū necesse ābula/re ē: q: qō q̄sq̄ nouit illō nō pōt a liter eē ꝙ notū ē: iz h ꝓditio. i. ne/cessitas ꝓditionata mīme trabit secū simplicē necessitatē: q: neces/sitatē ꝓditionis nō fac ꝓpria na/tura: iz adiectō ꝓditōis. Nulla em̄ necessitas cogit īcedē. i. ābulare: q̄diētē. i. ābulātē volūtate sua ꝙ/uis necessariū sit eū ābulare tunc cū q̄dit. i. ābulat. Hāc distictōem applicat ad ꝓpositū di. Eodē mō fiq̄d ꝓuidētia dīna pīs videt illō eē necesse ē. s. ea ꝓditiōe q̄ ꝓuisuz ē ⁊ ea q̄ ponit tibi pīs ꝙuis nullā

bulare scias eum ambulare necesse est. Qđ em̄ quisq̄ nouit id esse aliter q̄ notū est nequit: sed hec cōditio minime secū illā simplicez trahit. Hāc em̄ necessitatē nō ppria facit natura: iz cō ditionis adiectio. Nulla em̄ necessitas cogit ī/cedere volūtate' gradiētē: q̄uis eū tū cū gradi incedere necessariū sit: eodē igit mō fiq̄d ꝓuidē tia pīs videt id esse necesse est: tametsi nullam habeat nature necessitatē. Atq̄ de futura q̄ ex arbitrij libertate ꝓueniūt pītia ꝓtuet. Hec igi tur ad ītuitū relata diuinū necessaria fiūt p cō ditionē dīne notionis: p se vero ꝓsiderata abso luta nature sue libertate nō dīnūt. ¶ Fiūt igi tur ꝓculdubio cūcta q̄ futura de eē ꝓnoscit. Iz eoꝝ q̄dā de libero ꝓficiscūtur arbitrio: q̄ q̄uis euenīāt exīstēdo tū, ppaz naturā nō amittūt: q: p: ꝙ fierēt ēt nō euenire potuissēt. ¶ Quid igit refert nō eē necessaria: cū ꝓpter diuīe scie tie cōditionē modis oīb necessitatis īstar eue

nit: necessitate ꝓditionata: iz nō necessitate absoluta. Alij aliter soluūt ꝙ illa ꝓpō ē vera ī sensu ꝓpōito: iz falsa ī sēsu dīno. vñ cū dr. Quicq̄d ꝓuisū ē necessario euenit: vez ē i sēsu ꝓpōito: q: i/possibile ē ꝓuisū a deo fi euenire: tū ī sēsu diuiso falsa ē: q: euēt rei saltē ꝓtigēt ī se ñ ē nēcitas. ¶ Fiūt igit ꝓculdubio. Hic pbīa ꝓcludit ex p̄dict ꝙ ista sil'stāt: ꝙ aliq̄ pm se sūt ꝓtigētia ⁊ īcer ta q̄ tū certitudi al'r euēiūt iq̄tū p̄uisa a do. Scdo obīcit ō b: ibi. Quid igit refert ñ eē nēcia ⁊c. ꝓmo di. Proculdubio cūcta futura sunt q̄ de pnoscit eē. alioq̄n falleret dīna ꝓuidētia: iz q̄daz eoꝝ pficiscunt. i. ꝓcedūt de libero arbitrio ita ꝙ q̄tū est de seipīs pñt nō euēire. vñ subdit: q̄ q̄/uis euenīāt nō tū amittūt ꝓpriā naturā libtat: q: ꝓuisq̄ fierēt potuissēt ñ euēire. ¶ No. ꝙ tota ī tētio. Bo. fundat sup h ꝙ aliq̄d libere futurū ex sui natura ī ꝓpatōe ad p̄sciaz dīnā nēcio euēit

ꝛ talis ē necessitas ꝺditionata: qꝛ inc̄ptum p̄uisum est sic necessario euenit: sꝫ nō absolute circūscripta p̄uisione. Quid igit refert nō esse necessaria. Dic obijcit ꝑ solutionē ꝛ soluit obiectionem. Scḋo ꝑ illā solutionē iterū obijcit: ibi. Sed si inq̄es in mea. Obiectio in ħ ꝓsistit. Ex quo futurū ꝓtingēs p̄scitū certitudialiter euenit ī necessario non vr̄ eē ꝺfia inter ꝓtingēs ꝛ necessariuꝫ. vñ dī. Quid igit refert ꝓtingētia ꝛ libere futura nō eē necessaria cū ista eueniāt istar. i. ad

mīāt: Hoc. s. qꝝ ea q̄ pauloāte ꝓposui sol oriens ꝛ gradiēs bō q̄ dū fiūt nō fieri nō possiunt: eoꝝ tamē vnū ꝓius quoꝫ qꝝ fieret necesse erat existere: alteꝝ vero minime. Ita etiā que ꝓsētia deus habet ꝓculdubio exist̄ut: sed eoꝝ hoc q̄dem de rerū necessitate descēdit: illud vero de potestate facientiū. Haud igit iniuria dixim⁹ ħ si ad diuinā noticiā referātur necessaria: si per se cōsiderent necessitatis esse nexibus absoluta: sicuti oē qḋ sensib⁹ patꝫ si ad rōnē referas vle: si ad seipsa singulare respicias. ¶ Sed si ī quies. ī ea ptāte situ ē mutare ꝓpositū euacuabo ꝓuidentiā: cū q̄ illa p̄noscit forte mutauero. Rīndeo ꝓpositū te q̄dē tuū posse deflectere: sꝫ qm̄ et id te posse ꝛ an facias quoue conuertas ꝓsens ꝓuidentie veritas intuetur: diuinā te ꝓsentiā non posse vitare: sicuti p̄sentis oculi effugere nō possis intuitū: q̄uis te in varias actiōes libera volūtate cōuertas. ¶ Quid igitur inq̄es? Ex mea ne dispōne scia dīna mu

filitudinē necessitatis. Tūc soluit dicens qꝝ inter euentū necessariū ꝛ ꝓtingētē ħ refert qḋ manifestū apparet ꝑ exēpla q̄ pauloante ꝓposui. s. qꝝ sol oriēs ꝛ bō gradiens q̄ dum fiūt nō p̄nt nō fieri. i. necesse est fieri: ꝛ itavtrūqꝫ est necessarium sub ꝺditione p̄sentie. p̄sētia em̄ necesse est eē oꝝ sunt p̄nti a: tñ vnuꝫ eoꝝ. s. sol oriēs ꝓiusq̄ fieret necesse erat existere. Alterum ꝝo. s. bō gradiēs mīme ħ necessitatem fieri anteq̄ fiat: ita etiā illa q̄ deꝝ ħ in p̄ntia ꝓculdubio exist̄unt ꝓpter necessitatē ꝺditionis q̄ sunt ꝓuisa euenire tanq̄ p̄ntia: sꝫ eoꝝ q̄ sic sūt ꝓuisa hoc de rerū necessitate descendit sicut solem oriri. aliud de ptāte facientiū. s. boiem ābulare: ex q̄ cōcludit. Jō nō iniuria dixim⁹ ꝓꝛ qꝝ hec. i. illa q̄ ꝓtingēter eueniūt si referantur ad diuinam noticiā sunt necessaria sꝫ ex ꝺditione dīne scie: si ꝝo per se ꝓsiderent ipa sunt absoluta nexib⁹. i. a vinculis necessitat̄ quod manifestat ꝑ sil'e. sicuti si id qḋ ꝓ sensib⁹ si referas ad rōnēꝫ tūc est vniuersale. si aūt referas ad sensū tunc est singulare. ¶ No. qꝝ si idē relatū ad diuersa pōt eē vniuersale ꝛ singulare: vī sil'r qꝝ idē cōparatuꝫ ad diuersa possit esse ꝓtingēs ꝛ necessariū. Nā ꝑticulare ħ rōēꝫ ꝓtingētis ꝛ vle rōnē necessarij. sꝫ videmus qꝝ būana natura comparata ad intellectum agentem abstrahentem a conditionibus ꝺi-

uidiantibus ꝛ comparata ad intellectū possibilem ħ rōnem vlis: sed comparata natura būana ad sensum qui particulariter comꝓhendit rōnem habet rationem singularis. Nam vniuersale est dū intelligit: ꝑticulare ꝝo dū sentitur. Similiter erit de futuro ꝓtingenti qꝝ ipm ꝓpatum ad dīnam p̄sciam est necessariū ꝺditionaliter: in se aūt ꝓsideratū ħ se ꝓtingēter. ¶ Hꝫ si inq̄es in mea. Hic obijcit ꝑ solutōem iā dictā: ꝛ soluit illā obiectōēꝫ. Scḋo mouet dubitatōēꝫ: ibi. Quid igit. Prīo dī. Tu obijcies ꝑ solutōem sic. Si in mea ptāte est mutare ꝓpositū meū. s. currendo vel non currendo ego euacuabo. i. frustrabo ꝓuidentiā diuinam cum ego mutauero illa q̄ p̄noscit esse futura: ipse soluit. Ego rīndebo te posse deflectere. i. mutare propositum tuum: sed veritas ꝓuidentie illa intuetur illud te posse: sꝫ mutare propositum ꝛ an facias quod ꝓpositum mutes: ꝛ intuetur quo conuertis ꝓpositum tuum: ideo scias te non posse vitare diuinā ꝓscientiam: sicuti q̄uis libera voluntate conuertas in varias actiones tu non potes effuge-

re intuitū presentis oculi. ¶ Nota q̄ hz bō possit mutare ꝓpositū suū ꝑ hoc tñ non effugit pre scientiam dīnam: qz deus illam mutationē ꝑnoscit. Posito enī q̄ de⁹ previderet te cras iturū ad forum q̄uis possis nō ire ⁊ ꝓponas nō ire nō tñ non ibis: qz de⁹ puidet simul ⁊ ꝓpositū ⁊ po testatem nō eundi ⁊ mutationē ꝓpositi actionē eundi: ⁊ ſō nō potes aliq̄ mō effugere ei⁹ pſciaz ¶ Quid igit inquies. Dic mouet dubitationē dicens. Tu forte inquies: qd igit cōtingat ex ista solutiōe mutabit ne scīa dīna ex mea dispositione. i. ex meavaria tione. ſ. cum ego nūc velim ꝫ nūc aliud videatur ne prescientia diui na ex hoc alternare. i. mutare vi ces suas noscendi ⁊ cognoscendi. Ipse respondet. minime contin git hoc q̄ diuina scientia mutetur quod approbat pbia di. quia diui nus intuitus precurrit omne futu rum ⁊ retorquet illud ad prescien tiam proprie cognitionis cogno scendo omnia simul tanq̄ presen tia: nec alternat: ideſt mutat vices suas prenoscendi nunc hoc nunc illud successiue sicut tu estimas: ſz manēs liber a mutatiōe vno ictu ꝑuenit ⁊ complectitur tuas muta tiones: quam ꝑsentiam compbē dendi visendi omnia tanq̄ presen tia deus non est sortitus ex rebus futuris: sed ex propria simplicita te: ex quo resolvitur. i. declaratur illud quod pauloante posuisti: sci licet indignū esse si futura nostra dicantur prestare causam scientie dei. virtus enim scientie dīne cū cta complectens pñtialiter ipsa imponit modum omnibus reb⁹: quia scientia dei est causa rerū: ip sa vero nihil debet ipsis rebus: qz nihil ab eis accipit sicut nos acci pimus scientiam a rebus. ¶ No ta si deus simul non cognosceret ea que successiue eueniant in tem pore: tunc scientia dei essz varia bilis propter hoc q̄ ad cognitio nem vnius succederet cognitio al teri⁹: ſz qz oīa simul cognoscit tā q̄ presentia: iō in scīa non cadit variatio: vt prius nesciat esse alicuius: ⁊ posteat sciet. vel q̄ pri us sciat hoc non esse ⁊ postea esse. imo simul omnia cognoscit: ⁊ ideo simul scit aliquid non eē in vna differentia temporis menſurantis rem ⁊ esse in alia differentia temporis. ¶ Que cum ita sint. Hic concludit ex premiſſis compossibilitatem liberi arbitrij cuz prescientia diuina di. Que cum ita sint vt predictum est manet libertas arbitrij mortalib⁹ intemerata. i. incorrupta: nec leges proponunt hominibus penas ⁊ pmia inique. i. iniuste voluntatibus nostris solutis: ideſt liberatis ab omni necessitate. manet etiam immobiliter deus prescius cunctorum: ⁊ pñs eternitas suevisionis cōcurrit cum futura qualitate. ſ. bonitate malicia nostrorum actuum di spensans: ideſt distribuens bonis premia et malis supplicia. nec frustra sunt posite preces et spes in deo que non possunt esse inefficaces cum sint recte. ¶ Nota ex quo propter liberu m ar

tabitur: vt cum ego nunc hoc nunc aliud velim illa quoq̄ noscēdi vices alternare videak? Bo. Minime. P. Oē nāq̄ futurū diuinus ꝑcurrit in tuitus ⁊ ad pñtia ꝓprie cognitiōis retorquet ac reuocat: nec alternat vt tu estimas nūc hoc nūc illud ꝑnoscēdi vices: sed vno ictu mutatio nes tuas manēs ꝑuenit atq̄ ꝓplectit: quā cō ꝑbendēdi oīa visendiq̄ pñtia nō ex futurarum ꝓuētu rerū: ſz ex ꝓpria deus simplicitate sorti tus ē. ex quo illud quoq̄ soluitur qđ pauloāte posuisti: īdignū eē si sciētie dei cām futura no stra ꝑstare dicank. Nec enī scīe vis pñtaria no tione cūcta ꝓplectēs reb⁹ oībus modū ipsa cō stituit: nihil ꝏ posteriorib⁹ dz. ¶ Que cū ita sint manet intemerata mortalib⁹ arbitrij liber tas: nec īique leges solutis omni necessitate vo lūtatib⁹ premia penasq̄ ꝓponūt. Manet etiā spectator desuꝑ cūctorum ꝑscius de⁹: visionis q̄ eius presens semper eternitas cū nostrorū actuū futura qualitate ꝓcurrit: bonis premia

bitrium possunt res sic aliter euenire: non iniuste bonis premia et malis supplicia proponuntur: nec spes et preces frustrantur. frustrarentur autem omnia hec si omnia vinculo necessitatis vterentur sicut patet ex dictis. ¶ Aduersamini igitur vicia. Hic philosophia subiungit exhortationē vtilē di. Ex quo sic ē q̄ non estis coacti necessitate ad faciendū aliquid sed manet in vobis libera volūtas: ideo aduersamini. i. spernite vicia per ea iuste incurratis penas: colite id est exercite virtutes ꝓpter q̄s merita consequamini: subleuate aīm vestrū ad rectas spes que in verā beatitudinē tenduut. porrigite in excelsa. s. ad deum humiles preces: et hoc merito faciatis: q̄ si nō vultꝫ dissimulare auertēdo aīm vestrū ab his: tūc magna vob̄ ē indita necessitas, pbitatꝫ: q̄ illō qđ agitis nō pōt latere eū q̄ est iudex actuū vestroꝝ. vñ subdit: cū agatꝫ añ oculos. i. cū actiones vestre sint in ꝓspectu iudicis cūcta cernētꝫ. s. dei. ¶ Nota vicia sunt spernēda q̄ reddūt boīes seruiles. nā q̄ facit pctm̄ seruꝰ est pctī. Et Senec. di. Si scirē deos pctā ignoscituros ⁊ boīes ignoraturos: adhuc ꝓpter vtilitatē peccati peccare erubescerē. Virtutes aūt sūt colende: q̄ vt̄ est q̄ bñtē pficit ⁊ opꝰ eius bonū reddit. Recta spes et recte p̄ces sūt deo porrigēde: q̄ his deo cōiungimur ⁊ ipm alloq̄mur. et si nos dissimulam⁹ negligendo p̄dicta magna virtutes ꝓbitatē nobis inditā ⁊ pmissaꝫ inde ꝓseq̄mur: qm̄ oīa q̄ agimus sunt in prospectu dei cūcta cernētis. sic enim scribit ad Hebreos. iiij. Oīa nuda et apta sūt oculis eiꝰ qui est deus benedictus in secula seculorum Amen.

malis supplicia dispēsans: nec frustra sunt in deo posite spes preceſq̄z: que cum recte fi nt inefficaces esse non possunt. ¶ Auersamini igit vicia: colite virtutes: ad rectas spes animum subleuate: humiles preces in excelsa porrigite. Magna vobis est si dissimulare non vultis necessitas indita probitatis: cum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis.

Quoniā igit ⁊c. Hec est vltima pars opis scripti: qđ nōnulli impfectū renūt, eo q̄ preuenirꝰ morte nō potuerit alia q̄ cōcepat pſequi: bonā tm̄ vt videbimꝰ cōclusionē facit et fere q̄ ad cōsolationē necessaria videbant iā dicta sūt. Intueamur nūc q̄tū fas est. Bene dicit quātū fas ē: q̄ de deo sapiendū ē ad sobrietatē. dictūq̄ est. altiora te ne q̄sieris. verū q̄ deꝰ amari nō pōt nisi vtcūq̄ notus: etiā noscitādꝰ est. De hoc aūt vocabulo tueri scies q̄ duo significat seruare scilicet custodire aut protegere et īspicere. Et licet alexander varias voces īdicandi det: vt pro priore tueor: pro secūdo tuor. iuxta ꝟsiculū. Dic tuor īspicio: tueor defendere dico: tm̄ in vtroq̄ significatu apud ydoneos tueor secūde declinationis inuenies. vt hoc loco intueamur. Naꝫ si intuor diceretur: esset hic dicenduꝫ intuamur. Itez qđ alexander tuor facere tuituꝫ in supino et tueor tutuꝫ: inuenies a tueor vtrumq̄ dici. Naꝫ inspectio dicit a multis intuitus: et a virgilio etiaꝫ obtutus non obtuitus. Veruntamen non est dubiuꝫ etiā tuor dici. vnde Statius in achileide. vtero modo contuor enses. Cui nec futuri quicq̄ abfit. Sic legenduꝫ est non quicquid sicut plericq̄ legunt. Eternuꝫ si vt quidaꝫ volunt ab etbere deflectitur deberet in prima syllaba habere ae diptbongon: et in secunda b et scribi aetbernum. Ideo autez ab etbere deductuꝫ volunt: quia sicut ether. i. celuꝫ cum sit spherice figure non habet principiuꝫ neq̄ finez: ita nec etbernuꝫ in tempore. Perpetuū autē sine dubio dicitur a per et peto. illud autē perpetit qđ semper petit. i. aggreditur quod sequitur. vnde perpetuuꝫ tempꝰ est cuius vna pars procedendo semper petit et vrget aliaꝫ. Sicut continuū a continendo q̄ vna pars continet aliaꝫ: et contiguū a contingendo q̄ vna contingit aliam. et assiduuꝫ ab assidendo quando vna assidet alteri. ¶ Respondebo namq̄ ⁊c. oꝛdo est. Namq̄ respondebo: idem futurum. i. aliquid vnuꝫ et idem qđ est futurū: videri necessariū quum. i. quando refertur ad diuinaꝫ notionem: vero pro sꝫ: sed videri liberuꝫ et prorsus. i. versus hoc est omnino esse solutum a necessitate scꝫ: quum. i. quando perpenditur. i. consideratur in sua. i. propria natura. Aduersamini igitur vicia ⁊c. quia inquit certuꝫ est peccatum esse voluntariū et ex libero arbitrio produci: igitur auersamini. i. detestamini vitia. Hic male scriptuꝫ erat aduersamini. Nam aduersor datiuo iungit et est idez q̄ aduersarius sum. Auersor autez actō et significat detestari

Ascensius

Tueri

Eternum

Perpetuū

Continuuꝫ
Assiduum

Auersor

aut dedignari. Ouidius in fastis. Officioq; leuem non auersatus honorem. Et auctor noster in primo carmine primi libri primitiuum sic posuisse videtur cum ait. beubeu q̄ surda miseros auertitur aure. Item quia operibus bonis libere factis dabuntur premia: igitur colite virtutes Et quia qui cuncta preuidet etiam media preuidet: vultq; vt salus nostra precibus impetretur. Igitur ad rectas spes animum subleuate: et humiles preces in excelsa porrigite. Humile dicitur ab humo. Est ergo antitheton in his vocibus humiles et excelsa. Magna vobis est indita. Indere rarum est: et tamen ab eo deflectitur inditus. ta. tum. Sicut nec pre dare legitur: et tamen preditus frequentissime. Est autem inditum: a natura insitum aut impositum. Cum ante oculos agatis iudicis cuncta cernentis. Ad hoc propositum dictum est a sancto viro. Si vis deum timere: cogita illum cuncta videre. Urgentius autem est q̄ hic dicitur. iudicis cuncta cernentis. Si enim iudex est: ergo timendus. Hec sunt que Stephane optime in boetij consolationem habui explananda. In quibus grammatici munus gessi quia philosophicum reliquum commentarium inueni. Quia vero semel vnam rem declarauí que sepe vsui venit: operepretium duxi eorum que peculiariter explanaui indicem et repertorium alphabeticum superaddere: adiuncturus apicem ex. M. Fabio. Quintiliano de scholarium (vt ita dicam) disciplina: sed prius prioris commenti tabulam preponamus.

Conclusio operis

¶ Finitur Boetius de consolatu philosophico cum duplici commento sancti Thome videlicet et Ascensij.

BOETHIUS

8641

